HISTORIA MORBORUM,
QUI
ANNIS M DCIC. M DCC. M DCCI

VRATISLAVIÆ

GRASSATI SUNT,
A
COLLEG. ACAD. LEOPOLD. NAT.
CURIOS. VRATISLAVIENS.
IN LUCEM EDITA.

OPUS VARIIS CASIBUS ET CAUTELIS
PRACTICIS, JUDICIIS ITEM DE REMEDIIS, ET
VERA CURANDI RATIONE INSTRUCTUM.

ACCEDIT APPENDICIS LOCO

TRACTATUS de EXPERIENTIA,

IN QUO
NATURA EXPERIENTIÆ DESCRIBITUR, ET
QUAM CAUTE COMPARANDA EA SIT,
EXPLICATUR.

VRATISLAVIÆ & LIPSIÆ,
Sumptibus CHRISTIANI BAUCHII,
BIBLIOPOLÆ VRATISLAVIENSIS,
ANNO M DCC VI.

SACRATISSIMO
POTENTISSIMO
AC
INVICTISSIMO

ROMANORUM IMPERATORI

LEOPOLDO MAGNO,

PERPETUO AUGUSTO,
GERMANIÆ,
HUNGARIÆ,
BOHEMIÆ,
DALMATIÆ,
CROATIÆ,
SCLAVONIÆ,
&c.
REGI.

ARCHIDUCI AUSTRIÆ,

BURGUNDIÆ,

BRABANTIÆ,

STIRIÆ,

CARINTHIÆ,

CARNIOLÆ

ET

LUTZENBURGI,

WURTENBERGÆ

AC

SILESIÆ

D U C I,

COMITI TIROLIS,

&c. &c. &c.

Au-

Auguſtisſime Cæſar!

INter armorum ſtrepitum, tubarumq; clangorem ac tormentorum tonitrua & fulmina, trepidant Muſæ, & triſtes Camœnæ ubique profugæ ſunt, maximè etiam acceſſus ad alta Principum palatia iis eſt interclusus. Et propterea non tantùm metu & conſcientiâ tenuitatis noſtræ ac fulgore radiorum Auguſtisſimæ Tuæ Majeſtatis, ſed & graviſſimo, dum Jus Tuum

armis exequeris, bello retardari poteramus, quò minus ad sacratissimos pedes Tuos has schedulas deponeremus. At verò non ignorabamus etiam, Tuam Majestatem id Sibi ab auspicatissimi regiminis incunabulis credidisse divinitùs negotii datum, ut cum omni ratione commodis ac felicitati Imperii, Regnorum Provinciarumque consuleret, tùm ut labentes, & in squalore jacentes literas, instar Herculis Musagetæ erigeret, & in pristinam dignitatẽ restitueret, ac inter bellicas tempestates de amœnissimis pacis artibus curam gereret. Hinc nobis animi crevêre, ut coram Augustissimo Throno, in cujus cultu & admiratione defixus hæret orbis, humillimè, genubus advoluti, has chartas supplices & proni offerre audeamus. Exiguum opusculum est, nec quicquam digni continet Tua Majestate, cui par nihil habet Orbis terrarum; Nihilominus subjectissima nos sustentat spes, fore, ut argumentum Clementissimè placeat. Edisserunt hæ paginæ, quomodo curas nostras omnes contulerimus ad conservandam valetudinem, & abigendos morbos æternùm Tuis Sceptris devotorum Vratislaviensium, qui universi multô majori jure, quàm olim Romani Augusto, Hadriano, Antonino Pio, Tibi Patris nomen, maximo consensu deferunt. Si enim laudabilis amabilisque Princeps planè populi Pater est, ut in vetustissimis Chinensiũ carminibus olim publicè cantatum; cui à condito Mundo rectiùs hoc Nomen tribuitur, quam Tibi, Augustissime Cæsar, qui verè Generis humani delitium es, omnibusque laudibus, quæ in omnium seculorum memoriâ vigebunt,

cun-

cunctis Principibus palmam præripis? Atque vel hinc persuasi sumus, quod labores nostri pro salute Tuorum Vratislaviensium, qui devotissimo cultu, & fide non ullâ unquã labe temerandâ, Te Patrem nuncupant, exantlati sese Tuæ Majestati sint approbaturi, cùm juxta Ciceronianum illud: Civem unum servare, plus sit, quàm mille hostes occidere. Tanto verò majori fiduciâ ad pedes Tuos se hoc scriptum demittit, quô majora Gratiæ in subjectissimam Naturæ Curiosorum Leopoldinam Academiam, cujus nostrum Collegium pars est, prostant documenta. Tuæ Gratiæ Illa ortum, incrementa debet, & Cæsarea Clementia hodiè adhuc ejus anima est, per quam Spiritum trahit. Nec minori Clementiâ nostrum quoq; Vratislaviensium Collegium complexus es, ac nuper adhuc Tuæ Gratiæ radiis illud illustrasti, atque eo ipso stimulum addidisti ad chartas has, sub Clementissimis auspiciis elaborandas, quas, dùm in signum subjectissimæ devotionis, & tesseram humillimæ gratiarum actionis Tuæ Majestati summâ veneratione offerimus, iterum iterumque, audaciæ & temeritatis pœnam deprecamur, & supplices obsecramus, ut hunc, quantumvis exiguum, laborem Clementissimè suscipias, conatusque nostros, Cæsareâ Regiâque Gratiâ provehas, ac nostrum Collegium sub Gloriosissimi Tui Nominis clypeo, ab invidorum morsu tutum præstes.

DEus Tuam Augustissimam Majestatem, cujus salute tot regnorum continetur salus, servet, longissimum Vitæ spatium prioribus annis addat, ac in provectiori æta-

ta-

tate, virium, Augustissimæque prosperitatis incrementa largiatur! Victricia jubeat esse vexilla Tua, ut latissimè pateat Tuum Imperium, & in occasum metas Herculis excedat! Largiatur Tibi DEus Imperium porrò securum, Domum tutam, Exercitus fortes, Senatum fidelem, Populum probum, & quæcunque Pii ac Boni Principis vota esse possunt! Denique, qui Orbis Universi, idem quoque fiat Augustissimæ Domûs Austriacæ ac regnorum finis! Faxit DEus, ut Hispania Reges nullos, nisi ex Te natos agnoscat!

Hoc nostrorum caput est votorum, hæc summa desideriorum, hæc regula nostrarum obsecrationum, qui sumus

Augustissimæ TUÆ
Majestatis

humillimi ac subjectissimi
servi

CÆSAREO-LEOPOLDINÆ
Academiæ Natur. Curios.
Collegæ Vratislavienses.

PRÆFATIO
AD LECTOREM.

Celeberrimorum Virorum exemplo* inducti, morborum, qui año 1699. grassati apud nos sunt, historiam condere aggressi sumus, eaque nos sustentat spes, fore, ut institutum nostrum à Viris æquis, & in Medicinâ faciendâ exercitatis, non improbetur. Ii enim soli optimè norunt, quantum commodi, cùm incidit mali genus aliquod ignotum, ex diversarum constitutionum morbosarum comparatione, in artem redundet; Minime vero angemur, si inclementiùs de laboribus nostris nugivendulos agyrtas & jactabundos panacæarum venditores intellexerimus judicare; longe enim imperita horum hominum censura infra iram nostram est. Non nobis plaudimus, nec aliorum aucupamur plausus, non trivialem tamē

* Conf. Castigation. Græbner. p. 5. 6. 7.

ſonticorum quorundam affectuum notitiam ſed experientiæ conformem ex noſtra praxi hauſtã, monitis fortè non inutilibus, circa curam & eventum morborum illuſtratam Lectori dare allaboravimus. Oleum lucernamque pagellæ hæ non redolent, ſed inter praxeos tædia nobis nata, eo minimùm nomine placebunt, quòd nullius Medici nomen famamque lacerent, ſed intra debitos modeſtiæ cancellos ſeſe contineant. Dùm autem noſtra Obſervatorum nomina legis, cave, nos ambitioſam in his ſchedulis ſcientiæ tabulam ſuſpendere voluiſſe credas, ſed eo id fine factum eſſe interpreteris, ne hiſtoriæ laboraret & periclitaretur fides. Si lucubratiunculæ hæ non ſordent, penſum cœptum pertexemus. Tu autem, quisquis es, Lector, cum nobis benè precaberis Inclyto Senatui Populoque Vratislavienſi, DEUM obteſtatus, ut ars, quæ Salutis hominum curam agit, Civium Sanitatem, ſuavisſimum illud ac pretioſisſimum vitæ condimentum, quo nil*

Divitiæ poſſunt regales addere majus,

præſentem caſte ſervet, dubiam ac periclitantem muniat, amiſſamque ſolerter reſtituat.

* *Conf. Caſtigat. Græbn. p. 7. 8.*

) o (

I. N. J.

ANni nonagesimi noni Januarium (*a*) præterlapsi proximè seculi horridum Vratislaviensibus reddidere Nebulæ & Venti variis vicissitudinibus, potissimùm intercurrente pluviâ, subinde tamen & frigore, quamvis remissiori, graves. Initium quoque imò majorem ferè partem Februarii sub eâdem cœli inconstantia transegimus, nisi quòd alterna frigoris vis majori impetu corpora nostra concuteret, & aër circa plenilunium serenus langventes animos excitaret. Eandem cœli inclementiam ineunte mense Martio experti sumus; non rarò tamen effundebantur ad plenilunium usque, quæ illicò tabescebant, nives, & terra pruinis horrebat. Mollior aër vergente ad finem Mense, ac sudum, tellurem fovebat. (*b*) Primus ergò hic anni quadrans, ut apparet, toto ferè decursu excessit in humidâ constitutione, uti ex accuratissimis tàm Barometricis, quàm Thermometricis observationibus annotavimus. Morbi, qui in hanc tempestatem inciderunt, varii erant, cùmprimis sub Januarii principium dolores spasmodici sangvineo-cholericos & melancholico-phlegmaticos affligebant; Frequens erat arthritis, prædominabatur tamen pleuritis notha. Hujus initium utplurimùm erat horror levis, ut ambigeres, podagrane in assuetis, an alius morbus successurus esset. Occupabat deinde dolor vel scapulas, vel quandam pectoris regionem, sæpè & claviculas, qui ex compressione externâ ingravescebat; Cum molestia ægri in partem sanam decumbebant; Pulsus mollis, qualis suevit esse inflammatis partibus carnosis, nec, ut in pleuritide verâ fit, arteriam duram, & quodammodo tensam indicabat; Urina ruffa se-

Constitutio aëris per tres menses.

Grassabantur morbi spasmodici.

imprimis pleuritis notha.

 di-

(*a*) conf. *Castigat. nostræ Græbner. p. 8. 9.* (*b*) conf. *Castig. nostræ Græbn. p. 9. 10. 11. 12. 13. 14.*

dimentum Tartareum ruffum objiciebat oculis. Senſus punctorii doloris in hoc affectu, ut perſæpè notavit D. Helwich, non cum pulſu, ſed cum reſpiratione coincidit. Æſtus in illo morbi genere multò mitior, quàm in verâ lateris inflammatione. Corripiebantur malo illo potiſſimùm homines iracundiæ obnoxii, & diætæ aromaticæ & vinoſæ dediti, intempeſtivo frigidi & humidi aëris occurſu admiſſo. In hoc D. D. Pauli & Helwichii obſervationes conveniunt, exiguum fuiſſe, quod uſu diaphoreticorum in hoc dolore obtineri potuerit, & Hic quidem, cum D. Graſſio lætiorem ſubinde & jucundiorem eventum ex adhibibitis temperatioribus diureticis conſecutum fuiſſe meminit. Multos etiam eo tempore ſcimus queſtos de dolore lumbos infeſtante, quem & Medici non ſatis exercitati & vulgus ſine accuratiore examine, cùm ureteres per illa loca ferantur, promiſcuè nephriticum eſſe autumant. Quoniam verò in regione lumborum, quæ quinque vertebras in longitudine complectitur, poſt integumenta communia reperiuntur muſculi, vertebræ cum ſuâ medullâ, nervi ab eâ exorti, præterea etiam pars meſenterii, vena cava & ſocia arteria, inteſtina item, quâ parte lumbos attingunt, vaſa ſpermatica, renes, ureteres, ac in fœmineo ſexu uterus *&c.* in propatulo eſt, quàm facilè medentibus & ægris, niſi ad omnia attendant, error obrepere poſſit. Torquebatur eodem tempore quisquam dolore colico, ad iſtum vocatus D Helwich, cùm jam per horas aliquot cùm eo malo eſſet conflictatus, ægerrimè eidem perſvadere potuit, non eſſe nephriticum, in quâ opinione æger erat, ſed colicum, qui intra breve tempus etiam facilè convenientibus remediis ſublatus fuit. Et ſanè rerum uſus nobis aperuit, parum eſſe in dignoſcendâ nephritide fidendum ſignis diagnoſticis, vulgò notis, qualia ſunt, ſtupor coxæ ejusdem lateris, dolor fixus in parte, & ſæpè etiam ad teſticulum excurrens, difficilis urinæ excretio *&c.* cùm hæc ſymptomata non raró etiam cum aliis morbis conjungantur. Nec minus incerta ſunt, quæ ab urinarum inſpectione mutuamur, cujuscunque generis illa ſit, ſive tenuis, ſive craſſa, ſive rubra, ſive adſint arenulæ, ſive deſint, niſi ſimul ſangvis excernatur. Nos, etiamſi memorata ſigna non inſuper habeamus, nihilominus & ad vomitus, & ad vires ipſas reſpiciendum eſſe, multoties experti ſumus. Nam licet & vomitus & proſtratio virium dolori colico & nephritico communes ſint, docet tamen experientia affatim, vomitum quidem in colico dolore, non niſi pleno ſtomacho, & in principio morbi adeſſe, in dolore vero calculi & in initio & procedente affectu, quoties dolor repetit urgere, vires item longè magis atteri per tormina colica, quæ miſeros lecto affligunt, quàm per cruciatus nephriticos, in quibus non raró obambulant, imò ſæpè violentè nimis corpus commovent. Motus quoque ſangvinis hæmorrhoi-

Dolor lumborum.

rhoidales circa lumbos dolore tensivo se exerentes, non paucis imponunt, & & cum nephriticis insultibus confunduntur. Nonnulli tùm quoque diarrhæâ afflicti auxilium D. Grassii implorarunt, & ab eo, methodo continuis debitâ, sine ope adstringentium propriè sic dictorum curati fuerunt.

Arthritis. Arthriticorum numerus cum ingressu hujus anni insigniter auctus fuit.(c) Non pauci enim Vini Hungarici (cùm Hungariæ solum totum ferè calce vivâ substratum sit, illa verò calx viva non tantùm corrumpit aquas, ut puteales fermè omnes sint insalubres; sed & hoc incommodi affert, ut vina etiam calculum generent, & Podagricis infesta sint, ac arthriticos dolores arcessant, quâ de re legendus Jac. Tollius (*epistol. Itiner 5 p. 144.*) amatores habitûs corporis turgidioris sangvinei, qui ineunte ætate variis hæmorrhagiis obnoxii, aut artificialibus sangvinis depletionibus assueti fuerant, cessantibus spontaneis illis aut omissis chirurgicis evacuationibus laticis hujus arthritici facti sunt, ac didicerunt, tensivos illos inter scapulas circa nucham ac dorsi spinam, lumbos, os sacrum, coxas, de quibus non raro ejusmodi homines conquerentes audire licet, dolores arthriticis prælusisse. Duæ fœminæ, quarum utraque 40 annum superaverat, in arthritidem eâ tempestate incidebant, postquam menses, qui per multos annos creberrimè negotium iis fecerant, plenè substitissent, & erysipelas, quod ordinariò eas hactenus infestaverat, emansisset. In curâ quorundam arthriticorum post adhibitum externe spiritum formicar. lumbr. ✻c. *&c.* dolorem osteocopum notavit D. Helwich, qui tamen anceps adhuc hæret, an in usum horum volatilium causa istius doloris rejicienda sit.

Febris Petechialis. Sub finem mensis in scenam prodibat febris petechialis, quæ non æquè in infantes, pueros, & senes, sed in fœminas & frequentius in mares sangvineos & sangvineo-phlegmaticos sæviit, ac præprimis iis gravis ac infesta incubuit, qui vino, spiritu vini se obruerant, ac corpus cacochymicum pravâ victûs ratione contraxerant. Typus & mos febris istius sequens fuit: Incipiebat cum quâdam gravedine tussi, imò & faucium inflammatione & tumore, observante D. Grassio, horrore leviori corpus concutiebatur, hoc cessante reliquo febris decursu toto raro alius se obtulit, quamvis ex admissione auræ frigidæ ac commotione corporis aut lecti, statim de sensu frigoris conquererentur. Aderat præceps & subita virium prostratio, artubus quasi lassitudine fractis aut contusis. Pulsus arteriarum exilior & imbecillior, frequens tamen & inæqualis erat. Calor, qui horrorem sequebatur, in sangvineis intensior, in sangvineo-phlegmaticis mitior cernebatur. Occupabat iste totum corpus, maximè verò caput, unde in floridioris habitûs corporibus, cephalalgia acutior, rubor faciei, oculi scintillantes, (D. Preussius

 puer-

(c) conf. *Castigation. Nostra Grabnerian. p. 14.*

puerperam, quæ fœtum mortuum ediderat, & in hanc febrim lochiis non ritè fluentibus inciderat, curavit, huic tempore exacerbationis lux vagabunda oculis observari videbatur,) vigiliæ, deliria furiosa, jactatio corporis, sitis, *&c.* reperiuntur; quàmvis etiam in iisdem præter anxietatem præcordialem graviorem, spiritum difficiliorem & quasi suspiriosum, ac vehementiorem dorsi dolorem, subinde animadversæ inflammationes faucium, œsophagi, imò & ventriculi. Neque abesse inflammationem meningum, cerebri confirmat affinitas symptomatum, quæ in hac febre & morbo Hungarico, quem in principio ex genere paraphrenitidum & invalescente malo in phrenitidem mutari extra controversiam est. In sangvineo-phlegmaticis, quorum sangvis sero viscido abundat, calor multò mitior apparebat, qui & olim, ut ex Foresto, Fracastorio, Spindlero constat, hodieque adhuc non paucis imponit ægris & Medicis, à quo fallaci calore forte febris illa maligna vocari meruit, sumptâ metaphorâ ab hominibus malignis, qui aliud fronte promittunt, aliud in intimiori cordis recessu premunt, quibus utique similes sunt hæ febres, qui calore hoc parum periculi minantur, deinde & ægrum in maximum discrimen, & non raro in mortem ipsam præcipitant. Calori respondebat sitis satis tolerabilis, & quies corporis sine manifestâ jectigatione, sed debilitas gravis, ac continua in somnum propensio, ac non consveta antea taciturnitas vim morbi evidenter prodebant, angvemque in herbâ latere indicabant. Et his quoque cardialgia, quam sub nomine doloris cordis vulgus describit, ejusque sedem ægri se digito ostendere credunt, dum scrobiculum cordis tanquam locum affectum monstrant, molesta utplurimùm fuit. Lingva modò lento, ac glutinoso succo obducta squallebat, modò fissuris asperis & scabris dehiscebat, aut retorrido calore cum vicinis faucibus arebat. Conf. Willis. *de febr. c. 10 p. 121. 122.* & Ephem. nostr. *Decur. 3 Anni 4ti. append. p. 73 & 74.* Aphthæ quoque interiora oris non raro obsidebant. In hominibus Melancholici temperamenti, quorum tamen non nimis multi hâc infirmitate detenti sunt, statim ab assumpto alimento vel medicamento flatus & hypochondriorum murmura notavimus. D. Preussius curæ suæ commissas habuit mulieres, quæ tempore exacerbationis summâ correptæ melancholiâ, amarissimis lachrymis de anxietate præcordiorum qvestæ. Inter illas aliqua debilitate capitis artuumque modò dextri modò sinistri lateris apoplectico-paralytica detinebatur, aliàs autem paralysin lingvæ tempore paroxysmi patiebatur. Cholerici hoc peculiare habebant, quòd & loquacitate suâ aliorum aures obtunderent, & calore acriori tangentis manum urerent. Omnes cujuscunque complexionis, graviter nausea cibi & appetitûs dejectio infestabant. Sensim deinde æstus invalescebat, ut luculentus calor in partibus externis deprehenderetur. Exe-

rebant se etiam dolores varii, modo pungentes, modò mordicantes. Circa quartum, septimum, imò etiam undecimum diem, in pectore, dorso, brachiis, lumbis & cruribus, maculæ rubentes puncturis pulicum similes erumpebant, aliquando etiam majores, lenticularum magnitudinem æqvantes, ut videas non malè quondam à vulgo lenticulas teste Fracastor. *lib.2 cap.6 de contagios. morb.* vocatas esse.

Nullum verò levamen ægri ex ista eruptione senserunt, adeoque certum, exanthemata hæc symptomaticè in cute efflorescere. In numero meliorum maculæ rubræ, unde Febris hæc Gallis *purpurata* dicitur, deteriores verò citrinæ, lividæ, violaceæ, imprimis si hæmorrhagia gingivarum circa dentes incisorios superioris maxillæ enormior ex observatione D. Grassii (& D. Preussii, qui simile exemplum funestum Hæmorrhagiæ effusissimæ Gingivarum circa eosdem dentes observavit apud mulierem quandam Icteritiam in febre petechiali cum maculis nigris & violaceis Ictero superveniente) juncta fuerit; sed pessimæ omnium nigræ erant, præprimis aliquantò majores. Meminimus etiam vidisse unam magnam & latam maculam, similem ferè illi, quam descripsit Platerus *tom.2 p.19.* Urina non uno modo comparata erat. Nonnullis tenuis & aquosa, carens sedimento, ab aliis intensè rubra in principio reddebatur; sedimentum ab initio morbi rarò lætum prænunciabat exitum, circa diem verò nonum, decimum quartum & vigesimum fausta omnia sperare jubebat. Nec vanus fuit Fracastorius, dùm scribit, primùm mingi urinas albidas, nam & nos tales hîc vidimus. Suspectæ quidem nobis urinæ statim post emissionem turbidæ & fœtidæ, erant tamen, quibus nullum malum portenderent, licet etiam de nescio quâ capitis inflatione ægri simul quererentur. (*d*) Iis, qui se in petechialibus, urinas sanorum similes observasse scribunt, fidem quidem minimè detrahendam arbitramur, in nostrâ verò epidemicâ hâc febre, nobis ejus generis, non oblatæ fuerunt ab ægris, nisi quòd D. Pauli occurrerit dissimile exemplum in aliquo, cui invito fæces elaberentur, & tandem sudores cum emphoriâ sequerentur. Alvus aliquibus astricta erat & hi utplurimùm intensiore calore exæstuabant, & præcordialibus anxietatibus obnoxii, dolore capitis immani infestabantur, nonnullis verò contra influxum concitata erat, ac excrementa copiosa ac fœtida varii coloris rejiciebantur, & in his symptomata mitiora erant per totum morbi cursum. (*e*) Salutaris admodum fluxus ille post diem septimum observatus & accedente sudore solutionem morbi promittebat. Et testari utique possumus, quòd siccitatem alvi nostra hæc febris pessimè tulerit. Vermes in hâc febri per alvum cum sedibus aliquoties rejecti. Pejus cum iis agebatur, quos Vomitus par-

 tim

(*d*) conf. *Castigat. Nostræ Grabner. p. 15.* (*e*) conf. *Castigat. Nostræ Grabnerian. p. 18.*

tim humorum variorum, partim quorumvis assumptorum, aut etiam inanes cum nauseâ & cardialgiâ affligebant. Pessimum omen præbebant & funestum exitum portendebant, præprimis si & singultus iis se comitem adjungeret; fuêre tamen, qui & ex his fluctibus, citra naufragium, sub nostrâ directione, & divinâ benedictione ad portum perducti, sed utique rariores, &, quantum recordamur, nemo illorum ex terrore inciderat in febrim. Hi enim, qui post terrorem hâc epidemicâ correpti, singultiebant, naturæ debitum, quicquid etiam conaremur, persolverunt. Passio iliaca huic febri in quâdam muliere superveniens vitæ filum, teste D. Preussio, eidem abrupit. *(f)* Sudores effusi primis statim morbi temporibus, non tantùm sine levamine fluebant, sed ab iis etiam ægri pejus se habebant; ii, qui post quartum morbi diem circa septimum, undecimum *&c.* erumpebant, felicioris eventus indices erant; Udor verò, quo per totum morbum, nonnullorum corpora madebant, optatissimus futuræ sanitatis prænuncius. De sudore cadaveroso, quem Helmontius notavit, si eo nomine intelligat similem illi odori, qui à partibus gangrenâ affectis exhalans, nares ferit, omninò testari possumus, eum aliquando nos percepisse, & certam inde ægri mortem circumstantibus prædixisse. Facilè hinc credimus, quod tempore Petri Salii ex tali odore etiam ii, quibus Sacra Medicinæ nunquam patuerunt, & febres malignas cognoverunt, ac infaustum morbi exitum augurati fuerunt. *(g)* Mirati sæpius sumus cum Celeberr. Rivino, quando sudorem frigidum, unguesque lividos reperimus in iis, quos æstus internus penè exurebat, sed pessimum semper deprehendimus hanc leipyriam, imprimis, ubi rigor totum corpus pervadebat. Hæmorrhagias quod attinet, eas non semel observavimus, ut & in sequiori sexu, fluxum mensium, qui tamen non semper augurium mortis præbuit, sicut id suo factum esse tempore narrat Hœchstetterus. *(h)* Hæ excretiones sangvinis gravitatem morbi, imò & periculum mortis minatæ sunt, evasêre nihilominus, ut scimus, non pauci. *(i)* In conjuge Clarissimi quodam Collegæ Nostri Dn. D. Schultzii à DD. Jänisch & Oehmb Physicis & Collegis nostris, superiori anno in epidemicâ hâc febre copiosissima sangvinis per intestinum rectum rejectio notata fuit, malis ægræ rebus, quippe quæ nullis remediis è faucibus mortis eripi potuit. Præ reliquis autem levi ex causa proni erant ad hæmorrhagias, qui scorbuticâ sangvinis discrasiâ laborabant, in quibus etiam mira symptomatum ἀταξία plus simplici vice observata fuit. Hæmorrhagias verò in principio febris nostræ paucas, excipiebat debilitas major, alienatio mentis *&c.* sed in statu, easque copiosas, alvi siccitas sequebatur.

Fal-

(f) conf. *Castigat nostræ Græbnerian. p. 21.* *(g)* conf. *Castig. nostræ Grabn. p. 21* *(h)* conf. *Castig. Grabner. p. 22.* *(i)* conf. *Castig. Grabner. p. 24.*

Fallax quidem & periculosum fuit de febris hujus eventu multorum judicium, plerumque tamen funestrum prædicere licuit, quando in ægris signa fuêre deprehensa sequentia: *Prognostica signa.*

1. Dejectio animi irrationalis & continuus mortis metus, ac lypothymiæ frequentes à primo morbi insultu.

2. Pulsus parvus ac inordinatus. A nonnullis etiam intermittens formidatur. Verùm præclarè notavit Celeberrimus Wedelius, quòd non adeò malus semper sit, si crebriori ictu natura se semper superiorem præstet, id quod nostrâ experientiâ confirmare possumus.

3. Respiratio citra plethoram laboriosa cum cordis anxietatibus, frequens ac exilis.

4. Vehementissima Virium omnium prostratio. Certè nobis sæpè norma fuit Canon ille Sennerti Nostri: Quo vires fortiores & symptomata mitiora sunt, eò melior morbi eventus sperandus; contra quò vires debiliores, & symptomata graviora, eò morbus est periculosior.

5. Fastidium & nausea cibi omnis & sitis deficiens, sive statim ab initio, sive post intensionem soluta, ut notavit ipse Hippocrates *Coacar. prænotion. text. 87.*

6. Motus convulsivi & tendinum contractiones in manuum carpis deprehensæ, præprimis circa declinationem.

7. Deliria etiam in censum hunc in similibus epidemicis referuntur. Verùm cùm in nostrâ hâc epidemicâ, statim ab initio ferè omnes in delirium inciderint, & tamen vix octavus quisque ex iis mortuus sit, nos non æque terrebant, nisi oblivio, indecens decubitus, ac inverecunda corporis denudatio iis jungerentur.

8. Dolor bulbi oculorum sine omni ophthalmiæ indicio, sicuti contrà optimum præbebat præsagium βαρυκοία circa declinationem, id quod ante nos notarunt tùm alii, tùm Clariss. Simon Pauli *digression. de febre malignâ*, qui hujus obauditionis causam esse existimat materiam peccantem, quæ ductum cartilagineum, in palatum ex aure meantem, obstruit, ac deinde ptyalismo ex corpore exturbatur.

9. Singultus utplurimùm funestus, si vel ab initio morbi vel circa statum intret, in declinatione salutaris; ut observavit D. Samuel Grassius & Maximilian. Preussius. Conf. Sydenh. *in op. p. 656.*

10. Retrocessio macularum & exanthemata citò disparentia.

11. Largius lotii profluvium, cujus memorabile exemplum D. Carolo Dehmb & Preussio oblatum fuit. Ut non absque ratione Secreta *de febr. Castrens. malign. p. 174.* hanc periculosiorem reliquis criseos speciebus censeat,

quia

quia non tantùm ſangvis limpidiori ſero ſpoliatur, atque pingviores humorum particulæ magis colliqueſcunt; ſed quia inde haud inani conjecturâ augurari poſſumus, ſangvinis ac lymphæ curſum in aliquibus partibus remoram pati, unde non ſolùm vaſa valdè intumeſcunt, ſed & lotium copioſius per renes elutriatur.

12. Angina, prunella, aphthæ, rariſſimè bonæ ſpei ſunt, ut optimè Cl. Stahlius, & nos frequenter notavimus.

13. Coma cum frigore extremorum & ſtertore, hianti ore, lethale.

14. Tumores capitis & artuum in his febribus, notante D. Preuſſiô, peſſimi.

15. Urina atra in principiô febris mala, licet in declinatione mutetur in meliorem, ut notavit D. Preuſſius & D. Chriſtian Helwich. Item, Urina cruda ſeu ex claro quaſi confuſa ſeu tartareo-citrina obſcura nonnihil cum æneoremate diſperſo flocculoſo quaſi ſeu farinaceo aut cum ſedimento gravi, viſcidô, obſcurô, arenoſô & agitatione vix diſſilienti, ut plurimùm funeſta.

16. Maculæ in principiô apparentes infauſtæ, ejusdem commatis ſunt violaceæ, lividæ, quocunque tempore in conſpectum veniant, item atræ. Ratione quantitatis nec nimiùm multæ, ut optimè Fracaſtorius, nec nimiùm paucæ, ut non malè Petrus à Caſtro, ſalutem ſpondent. Inter rariores numerari debet obſervatio Borelli *Cent. 2 obſerv. 35.*

17. Lingva, quæ in principio inhorruit, hoc eſt, interprete Jacotiô, frigida, mala eſt, ut jam in Coacis notavit Hippocrates.

18. Labra liventia aut nigricantia mortem indicant.

19. Nihil verius illô Petri à Caſtro: Inter peſſima hujus morbi auguria & illud ponite, *remedia à principio fuiſſe neglecta.*

20. Multiplici experientiâ edocti ſcimus, unum ex multis ſignis pravum, multis bonis anteponendum eſſe & in necandô ægrô plus virium habere, quàm plura ſimul bona in eô liberandô.

Cæterùm morbus hic noſter nequaquam, ut vulgò à dogmaticis traditur, intra 14 dies finiebatur, ſed ad 21 imò & ultra extendebatur. Certe ad 40 usque diem cum malo hoc conflictati ſumus. Solvebatur autem rariſſimè per hæmorrhagiam, aliquando per abſceſſum, (cujus duo exempla admodùm memorabilia in Ephemeridibus ſuis notavit D. Helwich) frequenter per ſudores, ſæpiſſimè autem tùm per hos, tùm per diarrhæam. Vidimus etiam febrim hanc ſolutam & per tumores in variis corporis partibus & cumprimis in ano & exanthemata miliaria pedum ſcabiem, & ipſum icterum. Mutata quoque in phthiſin hæc maligna. Alii & per ſudores & urinam ac parotides ſimul ab eâ liberati. Aurifaber laborans febre hâc malignâ bubone ingvinis dextri

in

infestatur, qui tamen brevi disparet, succedente carbunculo in infimâ parte suræ istius lateris ac in ulcus diuturnum degenerante, decoctis tamen lignorum, mundificantibusque externis, tandem ex voto sanatus, uti D. Preuss observavit.

Curatio.

Cum verò salus ægrorum suprema Medico lex esse debeat, inficiari minimè possumus, nos in omnes versos formas, ut inveniremus methodum tutam debellandi morbum hunc ferocem, donec sufficienti experientiâ fulciremur, eamque deprehenderimus rationem, in quâ jam plurimi nostrûm acquiescunt. (*k*) Quantum ad V. S. quidam Practici in plethoricis in vigore ætatis constitutis, ab initio metuentes febrem magnam, omninò eam celebrarunt, suasu Mercati, Capivaccii, Fonsecæ, Sennerti, Petri à Castro, Rolfincii, Horstii, Minadoi, Sorbait aliorumque; scilicet considerârunt hi, quod sangvis, vasis infarctus sudoriferis, quæ apud nos plebs calidissima à Medicis omni modo extorquere satagit, turgefactus, modò pulmones ac præcordia oppleat, & anxietates maximas creet, modò noxias hæmorrhagias concitet, modò eruptionem macularum impediat, atque hæc mala imminentia missione sangvinis declinare voluerunt. Sangvis ex venâ eductus, in superiori parte crustâ albâ spissâ tenacissimâ obductus, in inferiori verò, modò floridus & fluidus sine ullâ coagulatione deprehensus, modò concretus & coagulatus, ex observatione D. Preussii. Alii contrà cum Fracastorio, Thonero, Minderero, Agricolâ, Rulando, Lotichio, Heurnio, Hœchstettero aliisque censuerunt, V. S. esse omittendam, tùm quia vires, quarum maxima habenda est ratio, ita debilitentur, tùm quòd hoc modo μίασμα non expellatur, nec V. S. prædicta mala evitari queant. (*l*) In horum numero sunt D. Grassius, Pauli & Helwich, & hic quidem ultra ducentos petechiali febre detentos sine V. S. tractavit, ac ex his vix octo fatis occubuerunt, in illis verò qui proprio consilio, ut non rarò fit, venam sibi pertundi fecerant, circa dies criticos congestiones ad caput, deliria phrenetica, anginam, aphthas, aphoniam, alvi siccitatem ac convulsiones observavit. Plurimi quidem sine ope purgantium, teste D. Grassio, Pauli & aliis cum sanitate in gratiam redierunt, nihilominus lenientia eximium habuisse usum, certum est. Tametsi verò statim ab initio satis sciremus, ab usu evacuantium mitiorum, in similibus febribus non abhorruisse Sennertum, Moræum, Donckerum, Riverium, Grülingium, Langium, aliosque, hæsitabamus tamen non parùm, donec videremus eos, quibus re pensitatius deliberatâ evacuans datum, facilius superare morbum. Confirmabamur etiam hinc, quod toto die cerneremus, diarrhæas, si non utiliter, absque damno tamen petechizantibus concitari; unde facilè concludere li-

(*k*) conf. *Castig. Græbner. p. 26. 27.* (*l*) conf. *Castig. Græbner. p. 38.*

cebat, nos tutò quoque sic naturam imitari, & carthartico sordes in intestinis hærentes eliminari posse, id quod fluxibus hisce concitatis natura molitur. Juvabamur hâc in re diligentiâ nostrorum Prædecessorum, qui monuêre nos, in ejusmodi febribus cum bonis ægrorum rebus, alvum fuisse laxiorem, ut constat ex Gerhardi Columbæ Messanensis *tractatu de febr. pestilent.* Variolâ *in observ. Med. lib. 6 de febrib.* imò ipso Galeno *libr. 5 Meth. medend. c. 12.* & Hippocrate *in lib. epidemic.* quo referenda etiam sunt, quæ in *Operibus posthumis* Malpighii leguntur. Ducebat eò nos etiam ipsa ratio, quandoquidem sole clarius in hâc febre nostrâ adesse impuritatem sangvinis & corruptionem, quam Veteres fortassis non ineptè putredinosam dixerunt. Notum præterea putridam materiam hanc, citra cujus excretionem sanitatem sperare minimè licet, non esse ejusdem naturæ, sed aliam esse tenuiorem, ac quasi halituosam, aliam esse serosam ac salinam, aliam crassiorem submucidam, ac per diversa excretiora ex corpore ejici posse, hinc verò prompta illatio erat, partes illas mucidas ac salino-oleosas, nomine biliosarum vulgò descriptas, in quas motu intestino putredinoso sangvis fatiscit, commodissimè per intestinorum volumina ex corpore exturbari, prout halituosæ illæ per cutis poros, & salino-serosæ per urinarias vias commodissimè ex corpore exeunt. In usu hîc cum aliis D. Michael Pauli potio evacuans Sydenhamiana in dosi aliquantum minori. D. Helwich familiaris est pulvis ex antimon. & nitro depurat. tartar. vitriolat. ac grano uno vel duobus scammon. sulphurat. quibus apud ditiores etiam grana pauca Auri fulminantis, certis ex causis, addit. Quibusdam placet, more Wedeliano, lenientibus addere, quæ simul ad malignitatem habent respectum. Ita meminimus, quosdam radicem scorzon. scordium c. fol. Senn. & Rhabarb. Alexandr. *&c.* decoqui jussisse & ægris suis haustum præbuisse. Vomitoria in febris epidemicæ principiô hominibus phlegmaticis aut melancholicis robustis & nauseantibus, præsenti conatu vomendi, interdum cum successu data. Cæterùm ferè tota cura bezoardicis absoluta à nobis fuit. Imò à medicamentis alexipharmacis fortioribus, volatilibus salibus, bezoardicis calidis a. spirituosis abstinuimus, ac abesse voluimus theriacam, mithridatium, electuarium de ovo, spirit. tartar. C. C., viperar., elix. pestilent. Croll. olea bezoardica *&c.* decantatissima aliàs remedia, quia vidimus ea hâc in febre epidemica obfuisse magis, quàm utilitatem attulisse. Et hinc iterum iterumque cautelam Raymundi Mindereri *de pestil p 214* & Augustini Thoneri *Observ. p 64. 65.* commendamus. Nec vanum Celeberr. Schelhammeri de tincturâ bezoard D. M., cui nos etiam spiritum theriacalem, imò & alia ejus generis jungimus monitum. Omninò nobis expertis credi postulamus, ea febrim & symptoma

mata non ſine periculo intendiſſe. Quidam tamen noſtrûm calidiora cum analepticis remixta præſcripſerunt, quando ſuſpicabantur, quandam quaſi coagulationem ſangvinis fieri, in debilitatibus etiam majoribus cum pulſu langvido, in retroceſſione macularum, nec non poſt terrorem, admiſſum frigus, *&c.* Alii verò ex noſtris unicè bezoardicis & ſudoriferis temperatis morbum debellare conſtanter ſategerunt, ut plurimùm feliciori exitu coronati. Scilicet juſto tempore à nobis exhibebantur ægris, pulveres bezoard. D. Sennert. Rhumbaum., pulv. polychr. Döring., Pannonic. rub., aut ex tempore componebantur alii ex C. C. philoſ. ppt. unicorn. ver., matr. perlar. ppt., lap. 69. coralliis ppt. ſuccin. ppt., antimon. d., bezoardicis mineralibus & chymicis variis *&c.* Lap. bez. occid. & orient. terrâ ſigillatâ noſtrati, Cinnabari nativâ, &, quod utramque ſemper paginam implebat, nitro. In formâ guttarum propinabatur à nobis M. S. eſſentiâ ſcordii ſaturatior, eſſent. myrrhæ, diaſcordium quoque Fracaſtorii (licet compoſitio non adeò concinna ſit, & ex ſudoriferis & adſtringentibus conſtet) in aquâ bezoardicâ diſſolutum, admixto ſyrupo convenienti, præprimis verò illo, quem acetoſitatis citri officinæ vocant, expectationi noſtræ ſatisfecit, & magno cum ſucceſſu tot ægris à nobis præſcriptum fuit. Et hæc reſpectu ad cauſam morbi habito ordinavimus, conati venenum, quod vulgò in his febribus accuſatur, expellere per placidum ſudorem, ſeu potiùs madorem, in quo natura nobis præire videbatur, dum ipſa ſæpè & in principio & decurſu ſudores movet, & ad ſuperficiem corporis maculas promovet. Motus verò ſudoris & macularum ad cutem egregiè, tùm fotu lectorum, tùm frictionibus adjuvari poteſt. Nunquam verò auſi ſumus dorſo applicare ungventum Aëtii, nec morem Indorum à Taverniero deſcriptum, in rem noſtram vertere licuit. His enim externis perſpirabilitas cutis egregiè promovetur. Ab alexipharmacis calidioribus, quæ malignitati opponi debere vulgaris perſvaſio eſt, nobis temperavimus, quia nec venenorum, multò minùs venenatorum *μιασμάτων* natura cognita eſt, adeoque in Democriti puteo adhuc vera fermentorum malignorum alexipharmaca profundiſſimis tenebris immerſa latent. Nec exciderant ex memoria illa Sydenhamii *in Schedul. Monitor. p. 681.:* malignitatis inventionem generi humano longè ipſâ pulveris pyrii inventione lethaliorem. Verùm n'on ſatis erat, energiæ cauſæ occurrere, ad ægros ipſos oculi etiam erant convertendi. Ex parte itaque ſubjecti, indicatio urgebat cordialia & roborantia efficaciora, præprimis, quia frequentiſſimè vires inopinatò concidebant. Et ſic vinum aquâ dilutum petentibus D. D. Helwich & Graſſius, freti experientiâ & authoritate Bartholini *Cent. 6 Hiſt. 7* aliorumque, moti etiam exemplo

D. Acoluthi, Collegæ quondam, nunc desideratissimi, quamvis diætam exactam aliàs rigidè exigant, tandem concesserunt, cùm sub febris ingressum præfractè negâssent, ægrosque eximiè haustu hoc recreatos esse experti sunt.

Fuêre, qui quosdam ex nobis, præprimis D. Helwich, propter crebrum cinnabaris nativæ usum clanculum apud ægros sugillarent. At illi insignis hujus medicamenti divinas propemodum virtutes protervè ignorant, quas ex Cratone ipso, Joh. Quercetano *in tetrad. capit. affect. c.33.* Daniel. Ludovici, Wedelio aliisque, si ignavia & livor permitteret, discere possent; sed fatuum foret, prolixè vim nervinam, cephalicam, diaphoreticam, præcipitantem, anodynam *&c.* cinnabaris demonstrare, cùm rudes etiam seplasiariorum famuli ex crebro Medicorum omnium usu eam dudum calleant. Mirabitur autem quisquam à nobis in recensu medicamentorum præteritam esse camphoram, cùm hactenus inter tot bezoardica composita, in quâcunque formâ unanimi quasi consensu fuerit adoptata. Enimverò scire licet tantoperè laudatam camphoræ virtutem alexiteriam (externum ejus usum in multis affectibus incomparabilem esse, agnoscimus lubenter) niti nuda traditione & opinione hominum, ac in re ipsâ in febribus hisce malignis camphoram internè plus detrimenti, quàm auxilii adferre. Deferimus causæ hujus cognitionem ad circumspectæ experientiæ tribunal, ac sententiam nobis gratam pollicemur, postquam vanitas prætensæ eximiæ hujus virtutis (resistere enim putredini ac venenis eam volunt, ob sal volat. balsamic. & resinosum, quo acidis contrariatur, & sic etiam putredini, quæ subinde acidum habet concomitans, ut loquitur Hoffmann.) omnibus ferè innotuit. Nec symptomata à nobis neglecta fuerunt. Inter ea vulgò refertur diarrhæa, quo jure id fiat, vel ex antecedentibus patet. Eam certè, nisi esset colliquativa, & plenariam sangvinis putredinosam dissolutionem argueret, aut inflammationi intestinorum superveniret, nequaquam supprimere studuimus. Quin imò non rarò laxans ordinavimus, ac internè per totum morbi cursum, nitrosa cum sufficienti potûs quantitate eâ intentione ægris imperavimus, ut ventriculus & intestinorum volumina ritè abstergerentur, & materia biliosa acris ac urens è corpore proscriberetur. Quoties tamen suspicabamur, alvi profluvia excedere modum, ac dejicere vires, quas sub tali fluxu ritè conservare nobis cordi erat, nitrum in exiguâ & refractiori dosi præbebamus, interpolabantur terrei pulveres aut diascordio Fracastor. ei frænum injiciebamus, ac id tantò magis, si tormina majorem facesserent molestiam. Ab astringentium usu, in compescendo alvi fluxu, gravissimos angores, miras corporis jectigationes, deliriorum & cephalalgiæ incrementa, majorem lingvæ scabritiem, squalloremque, inflam-

ma-

mationem & aphthas plerique noſtrûm non ſemel notarunt. In iis, qui,loco diarrhææ, ſingultuosâ cardialgiâ corripiebantur, & perpetuo vomendi conatu laborioſiſſimè fatigabantur, præter nitrum vix ullum aliud laude & commemoratione dignum præſtitit effectum. Iſti ægri, qui diætæ vinoſæ aliàs adſueti, ad hæc pathemata diſpoſiti erant, uſu etiam pulpæ citri ſublevati ſunt. In æſtu, & ejus pediſſequâ fere indivulsâ ſiti omnibus prælaudatum anteà nitrum cum ſubacidis, ſucco citri, bacc. rub. idæi, ſpiritu vitriol. philoſoph., vitriol dulc. vino granator., berber. ppt. &c. faſtum fecit. Et proinde hîc malè rem geſſiſſe putandi ſunt illi Medici, qui nihil lamentationibus æſtu exuſtorum ægrorum moti, fumoſis ſuis ſudoriferis & turgefacientibus bezoardicis miſeros tantùm non enecârunt.

Dolores capitis in progreſſu morbi aliquantulum ſublevati ab uſu ungventi alabaſtrini, inter initia tamen tacito muſſavit medicina dolore. Graves pectoris oppreſſiones & anxietates, nullis epithematibus cordialibus, nullis linimentis pectoralibus cedebant,ſed uſu camphoratorum externo miteſcere videbantur. Vigiliæ etiam per multas noctes continuatæ non multum ægrotantibus obfuerunt. Ab uſu anodynorum nullum hîc auxilium, quin è contrario poſt eorum uſum pulſus, & conſequenter etiam motus ſangvinis deprehenſus eſt langvidior, ſenſuum ἐνέργεια debilior, excluſio recrementorum per quascunque vias impeditior. Unde non meminimus,à quoquam noſtrûm opiata in uſum fuiſſe in curâ hujus febris vocata, niſi quod in principio, poſt emeticum aut catharticum, D. Preuſſius, Sydenhamium imitatus, aliquando opiata in refractâ doſi dederit optimo cum ſucceſſu. Deliria exoriebantur vel ab æſtu & ſangvinis ſtaſi, vel ab impatientiâ, aut mortis timore; Quæ poſterioris generis erant, blanda vitæ meliorisque valetudinis ſpe ac argumentis moralibus ſedabantur, prioris generis autem eandem cum febri curam poſcebant. Nec ſegnia hic veſicatoria, falſumque comperimus Fonſecæ aſſertum, veſicantia ſcilicet augere calorem, vigilias & deliria intendere, ſed experientia noſtra pulchrè ſententiam Riverii, Horſtii, Bartholini, Sennerti aliorumque eadem commentantium, in re ipsâ fundatam reperit.

Convulſiones ab initio quidem exanthemata prænunciabant, & bezoardicis tollebantur, ſub finem hæmorrhagias indicabant nonnunquam in vegetioribus, in debilioribus verò ipſam mortem.

Hæmorrhagiæ, præſente plethorâ, ſymptomaticæ, aſtringentibus efferantur potiùs; externa illa,e. g. applicatio ſmaragdi, hæmatitis, emiſſio ſangvinis ſuper calidos lateres, colcothar vitrioli *&c.* non ſatis efficacia, nitroſa verò internè data,omninò eximii uſûs.

In ordinanda diætâ, ferè Sydenhamium secuti, cibos tenues, juscula avenacea, hordeacea, pruna cocta, poma Borsdorffiana commendavimus; fercula salsa, saccharata, aromatibus condita, procul esse jussimus. (*m*) Potum sufficiente quantitate non negavimus, etsi à frigido studiosè dehortaremur. Nam à frequentiori hoc potu alvus redditur fluida, quem etiam rectè celebrat Crato Noster *l. 1 epist. 11.* Nonnullis in usu erat cerevisia tenuis, aliis aqua hordei, quibusdam decoctum C. C. citratum, item scorzoneræ c. rad. acetosæ, cerasis acidis, passulis minoribus *&c.* Aërem moderatè calidum esse voluimus, crebrò inculcantes, citra perniciem corpus frigidæ auræ non exponi, ac ab ægris quietem corporis sine jectigationibus exegimus, nec passi sumus, ut corpus liberius erigerent, vel sedentes, vel stantes, vel ambulantes, ne fortè, quod facilè fieri solet, animi deliquium incurrerent, aut maculæ retrogrederentur.

Animi pathemata, tristitiam, mœrores, metum mortis, quantum in nobis fuit, excussimus. (*n*) Dierum criticorum adeò scrupulosi observatores non fuimus, gnari, quòd crises varient pro variâ medendi methodo, variis anni temporibus, regionibus, vitæ genere, temperamentô ægrorum, viribus *&c.* quâ de re legi merentur Jonston. *Syntag. Pr. p. 164. 172.* Ettmüller. Plemp. *fundam. Medic. Sanctor. in Hippocr. Aphorism.* Panaroll. *Pent. 3 observ. 39.* Bruno *in propylæo Medic. p. 133.* Waldschm. *in fundam. Med. p. 116.* Georg. Bagliv. *de praxi Med. ad prisc. observandi rationem revocanda p. 256 & seqq.* & hoc tantò magis, quia nondum terminus, à quô initium computationis fieri debet, exactè constitutus, dùm Sydenham, Blancardus & alii, à primo insultu, alii à tempore decubitus in lecto exordium capiunt cum Vidô Vidiô *oper. Med. T. 3 c. 6 lib. 9.* Sennert. & Donckert. *in Ideâ febr. petech. p. 435. 458. &c.*

Ex his verò amicus Lector facilè videt, quòd emergenti hoc morbo nostros Antecessores consuluerimus, & studiosè contulerimus cum iis, quos ipsi descripserunt similes, & non pauca in nostram & ægrorum utilitatem converterimus.

Odontalgia & hemicrania mulierum.

Ejus moris geniique passim febres grassabantur usque ad initium Junii. Frequenter etiam hoc mense odontalgiâ seu hemicraniâ laborabant istæ potissimum mulieres, quibus negotium mensium magis impeditum. (*o*) Egregiè proderant decocta emollientia & paregorica, ex flor. sambuc. chamomill. R., papav. *&c.* ac laudatissimum medicamentum in permolesto hoc affectu est tinctura odontalgica Mynsicht. & Wedelii, quâ cum nec spiritus vitrioli rectificatus Blancardi, nec pi-

(*m*) conf. *Castigat. Nostræ Græbner. p. 29.* (*n*) conf. *Castigat. Nostræ Græbnerian. p. 33.*
(*o*) conf. *Castigat. nostræ Græbner. p. 37.*

pilulæ Mural. ex extr. opii, ſem. apii, hyoſcyami; nec ſpiritus ſulphur. c. ſpirit. terebinth. maritatus, cujus encomiaſtes Blegny eſt, nec oleum origani, aut alia vulgò nota conferri merentur. Tuebantur etiam dignitatem ſuam emplaſtra Sylvii & Ettmülleri.

Ophthalmia. Nec nulli erant, qui ophthalmiâ vexarentur. Non tantum oculos urgebat inflammatio, cùm dolore, tenſione acriore & rubedine, quæ ex turgeſcentiâ vaſculorum teneriorum in oculo dependent, ſed & dolor capitis gravativus moleſtus erat, iis potiſſimùm, in quibus oculus circa nervum opticum patiebatur. Quotquot opem D. Helwichii implorârunt, interrogati, an hæmorrhagiam narium in præterlapſis annis crebro experti fuiſſent, ferè omnes ſe quondam ei aſſuetos fuiſſe affirmârunt. De remediis, quæ ad inflammatorium oculorum dolorem tollendum vulgò adhibebantur, rerum uſus edocuit nos, aquam chelidonii iis, quos æſtus ſenſibilior adurit, propter acredinem minus convenire. D. Helwich non facilè aquam hyſſopi & fœniculi adhibet, quia propter oleoſas ac acres partes iis junctas ei ſuſpectæ ſunt. Lithargyrium cum aceto deſtillato ſolutum, ac aquis debitâ proportione mixtum, ſpem ejus non eſt fruſtratum. Sed ſupra laudem eſt aqua alia ophthalmica & in creberrimo uſu, de cujus efficacia etiam D. Pauli teſtimonium perhibet. Pingvedine viperarum recenti pruriens acrimonia, quæ haud rarò hunc affectum comitatur, tollitur, ut D. Graſſius & alii experti perſæpè ſunt. Propter vim ſubadſtringentem decoctum cort. granator., quò redeuntem ſingulis ferè annis in orbem moleſtiam hanc in proprio corpore ſublevavit, in amore eſt D. Dechmb. Quæſitum meminimus, an ophthalmica externa actu frigida, an ſubtepida veniant applicanda? Poſterius nos maluimus & experientiæ ſuffragium ſpondemus.

Icterus. Occurrebant etiam, quos icterus fœdabat. (p) Croceus color in toto corpore, præprimis in oculorum albo, & circum tempora cernebatur, & quæ D. Helwichii & Graſſii animadverſio eſt, etiam in venis ſub lingvâ. Inſigni ariditate & ſcabritie cutis corporis ſquallebat. Acies oculorum nonnullis obtuſa, omnibus verò gravior erat laſſitudo ulceroſa, cum ſomniis turbulentis, dolore capitis & gravativo præcipuè ſterni, obſervante D. Graſſio, ſiti, inappetentiâ, ſed, quòd mireris, oris amaritudo ferè paucis guſtum corrumpebat, quod confirmat Clariſſim. D. Hartmanni ſententiam, bilem non eſſe adeò amaram, præprimis, ſi, quod & hîc fit, cum lymphâ quaſi gelatinoſâ miſceatur. Vexabat quoque pruritus. Alvus nonnullis ſatis fluida, quaſi lienteriâ aut cœliacâ laborarent, aliis, quibus fortè ductus cholodochus

(p) conf. *Caſtigation. Noſtræ Græbnerian. p. 38.*

chus omni ex parte obſtructus, adſtrictior. Homerda argillacea & albida urina craſſior & crocea, ſerum in extravaſato ſangvine, ut D. Oehmb & Helwich vidit, eodem inbutum colore, pulſus frequens & parvus, reſpiratio difficilis, ubi corpus aliquanto vehementiùs movetur, ac manus ferê ſemper calidæ. Pingebat verò icterus eô tempore, quod etiam aliàs fit, homines aſſuetos alimentis viſcidis, glutinoſis copioſè ingeſtis, ut & cereviſiis muſteis ac fæculentis, unde nonniſi chylus viſcidus, & craſſior ſangvis & lympha, obſtructionibus gignendis, quas vel in glanduloſo hepatis corpore, vel in deferentibus & afferentibus bilariis ductibus quærere in ictero par eſt, excitandis aptiſſimus generatur. Cùm verò hâc ratione effluxus bilis ad inteſtina impediatur, utique neceſſe eſt, ut fel intimè ſero ſangvinis commiſceatur, ac, quicquid etiam Helmontius, ac ejus aſſeclæ tricentur, cum ſangvine ad vaſa capillaria delatum citrino cutem inficiat colore. In uſum vocata fuêre inter aperientia & attenuantia hepatica, marrubium album à Foreſto eximiè laudatum, cuſcuta quoque. Invenerunt etiam locum, & forſan utramque paginam abſolverunt martialia liquida præcipuè, cum ſalinis, v. g. tartar. vitriolat., arcan. duplicat., ſale abſinth., cent. min. *&c.* Tartarus verò Tartariſatus ad gtt. 80 ſæpiùs adhibitus, interveniente laxativo, & poſt datâ Tincturâ Mart. cydoniat., D. Graſſii ſuorumque Collegarum ſpem non fefellit. Nec immeritò Majores noſtri ſpecificam quaſi vim aſcripſerunt rad. curcum., chelidon. maj., abrotano, croco *&c.* In idiopathico ſolùm Lindenii decoctum ex rad. cichor., chelidon. maj., herb. endiv., marrub., fragar., fol. Senn. tartaro, toties nos læto exhilaravit eventu. Tulpius quondam ictericos curavit infuſo rhabarbari, cui theriacam miſcuit, quem imitatus D. Helwich, eventum, quem ſperavit, conſequi non potuit. A purgantibus fortioribus & ſudoriferis ſolicitè cavimus, ne per hæc ſerum ſangvini ſubduceremus. V. S. in gravidâ aliquando fuit celebrata bono effectu, neque tamen propterea cum Aëtio præcipuum remedium dixeris, aut cum Theophraſto ordinariè auriginem per V. S. curaveris. Eodem tempore febribus continuis, præproperè nimis die quintâ ſuperveniens quosdam è medio ſuſtulit, quanquam, præter Medicum, nemo ex adſtantibus fatalem horam metueret. Et ſanè in obſcuro adhuc latet, unde icterus tàm funeſti exitûs oriatur. D. Helwich ſpasmodicam hepatis conſtrictionem hic accidere conjicit, tùm ex anxietatibus & anguſtiis præcordialibus, tùm quòd paſſiones ægri ſuas ita deſcribant, quaſi perſentiſcerent, manum præcordia coarctantem, tùm ex retractione umbilici in oculos incurrente. Vocabatur is aliquando ad ægrum in vigore ætatis conſtitutum, tantâ reſpirationis difficultate laborantem, ut extrema imi-

minere, & ægrotum brevi suffocatum iri, ipsemet crederet. In ancipiti illo casu cùm non satis se expedire posset, quamnam læsa respiratio causam agnosceret; (neque enim vitium ullum vel in aëre, vel in organis ad respirationem necessariis, vel in quadam lienis affectione *&c.* apparebat,) postera dies eum satis convicit originem mali, in hepatis, quod cum diaphragmate, per membranaceum ligamentum latum cohæret, (quod suspensorium Anatomicorum Scholæ nominant) spasmodicâ contractione quærendam fuisse, nam icterus insperatò superveniebat. Admodum autem rebelle hoc malum fuit, & cura fastidii & tædii plenissima, domitus tamen tandem morbus ille medicamentis anticachecticis & antispasmodicis providè junctis. Præprimis ceratum quoddam exterius applicatum vim præsentem in relaxandâ stricturâ exercere deprehensum est. Cum D. Preussio febris quartana pertinax admodùm eo tempore offerreretur curanda, nec usitatis medicamentis subjugari posset, emeticum laxativum mercuriale propinavit, ex cujus usu salivatio per tres septimanas & ultra cum perfectâ febris eradicatione secuta est.

Variolæ & morbilli aliaque exanthemata.

Mense Februarii, præter petechias, variolas & morbillos, vidimus alias maculas corpora infantum occupantes. Similes eæ omninò erant iis, quas Celeberr. Fehr. *in Anchorâ Sacrâ sive Scorzonerâ p. 79 & seq.* describit. Nam quædam latæ rubeæque morbillis non admodum dissimiles, in facie conspiciebantur, minutissimæ verò & puniceæ, quas incauti cum petechialibus confundere solent, in dorso, lumbis & pectore cernebantur; Nonnullæ elevatiores proximè ad naturam variolarum accedebant, ac pruritu & fervore molestissimæ erant, tandemque per abscessionem epidermidis in squamulas resolvebantur; verùm aberant symptomata graviora, delirium, convulsiones, alvi profluvia biliosa & dysenterica, palpebrarum paralysis & conniventia, carentia visûs *&c.* sed comitabatur tamen hæc exanthemata febris, sub noctem ingravescens, tussis, quam ferinam vocant, corpora concutiebat, & postquam tertio vel quarto die morbi erupissent, ante 14 evanescebant, relictâ nihilominus aliquâ incedendi impotentiâ & scalpendi necessitate. Grassabantur etiam eò tempore aliæ variolæ, quas à forma, nam acuminatæ sunt, vulgò die Spitz-blattern / alii autem das Ungeheur vocant; sed quia æstus mitior conjunctus, nec ulla mali moris symptomata adsunt, præterea etiam pueri & puellæ lætè discurrunt, his exanthematibus deformati, modò ungues exercendi voluptas iis relicta sit, ferè fit, ut Medici consilium non requiratur. Id quod etiam dicendum de crystallis seu pustulis latioribus, minusque acuminatis, à lupini albi magnitudine Schaafs-Blattern dictis. Nam postquam aliquamdiu ichorem plorârunt, ci-

tò ſatis evaneſcunt. Magis terrentur noſtri rubeolis, quas vulgus vocat Rüteln/quæ non ſine graviori æſtu primùm ſparſim erumpunt, & deinde coëuntes poſteà dorſum aut regionem pectoris, vel manus & pedes occupant, & latiſſimam maculam efformant, tandem verò ferè ſine ſenſu in ſquamulas abeunt & diſparent. In curâ ferè eadem methodus obſervatur, diaphoretica fixa totam abſolvunt paginam. In frequenti apud nos uſu in hujuscemodi morbis potiunculæ ad morem Sylvianarum paratæ, ex aquis fl. ſambuc. til. card. ben. ſcorzoner. cord. citrat. *&c.* & ppat. lap. 69. & in adultioribus paulò etiam, corall. rubr. ppt. matr. perlar. antimon. diaph. ſuccin. ppt. *&c.* quibus gratiam ſaporis conciliamus vel julepo roſar., ſambucino, aut ſyrupis gratioribus. Regimen in omnibus iis morbis, cum quibus febris complicata eſt, temperatum amamus, & anxiè calidum damnamus.

Præter aſthma, quod, ut ſuperius monitum, icterum præcurrebat, etiam alius generis, idque periodicum graviſſimum obſervavimus. (q) Vir quispiam perilluſtris dignitatis, ſexagenario proximus, ſangvineo-cholericus, cùm ter, ſvaſu nonnullorum Medicorum, ærumnabilis ſalivationis labores, ad abigendum circa regionem hepatis fervorem, aliasque moleſtias, quas effluxu ſeminis in pollutione nocturnâ, incautè admodùm ante quadriennium cohibito, incurrit, excutiendas, quas inter etiam tumor teſticuli alterutrius, fortiter ſuſtinuiſſet, de difficultate reſpirationis circa noctem ingraveſcente, ſub anni 1698 finem conqueri cœpit. Auctum malum ita fuit, ut tandem hoc menſe, nocturno tempore, quo maximè affligitur, circa duodecimam horam, ex lecto exiliret, & præ ſuffocationis metu, eum in reſpirando corporis ſitum eligeret, in quo maximè liberi ſunt pulmones, nec à thorace premuntur. Adventantis paroxyſmi prodromus erat dejectio alvi, pòſt ſpiritus ſenſim denſior ac tardior trahebatur. Procedente affectu audiebatur ſonitus ferventi aquæ ſimillimus: Es kochte und raſſelte auff der Bruſt; id quod infallibile ſignum, cellulas pulmonum membranaceas, ac aſperæ arteriæ ramificationes à materiâ quadam ita infarctas eſſe, ut vix aërem inſpirandum admittant. Thorax cum quodam coſtarum quaſi fragore videbatur elevari, comitante hanc ejus elationem ſonitu & ſibilo, id quod aliàs in aſthmate convulſivo fieri ſvevit. Confer. Ephemerid. *anno 17. obſerv. 133 p. 256.* Vultus turgebat, & oculi prominebant. Comitabantur incredibiles præcordiorum anxietates & pectoris anguſtiæ, ſudores quaſi ſyncoptici, ac alia dira ſymptomata, quæ ex *αὐτοψίᾳ* D. Helwich & Pauli referunt. Cæterum tametſi iterum iterumque conſiderarent, an tremulus aliquis motus, ex infimo ventre, verſus pulmones & cor aſſur-

(q) conf. *Caſtig. noſtra Grabn. p. 38.*

assurgeret, quod in asthmate hypochondriaco & hysterico fieri consvevit, eum minime advertere potuerunt. Post bihorium ferè ejectâ, materiæ viscidæ, non minimâ quantitate, inducias malum afflicto concessit, sed perbreves: Nam circa horas matutinas recrudescebat, & denuò somnum excutiebat, insultus tamen minor & brevior erat. Pulsus in paroxysmo concitatus, extra illum secundum naturam se habebat. Urina cruditatis indicia præ se ferebat, albo fœta sedimento; alvi excrementa liquida. Aliàs appetitus integer vigebat, sitis verò aliquanto intensior. Qui in paroxysmo, in limine mortis erat noctu, is interdiu omnia negotia commode perficiebat. Hoc periodicum asthma ex humido, de quo lectu dignissima occurrunt ap. Carol. Pisonem, de prætervisis hactenus morbis & affectibus à serosâ colluvie &c. ortis, *sect. 3 cap. 4 à p. 259.* & convulsivo, cujus causam, non tàm in spasmis fibrarum pulmonalium, quam musculorum pectoralium, quærendam esse putamus, mixtum, ut, judice Willisio, omne inveteratum esse solet, nullis remediis domari potuit. Nihil hîc V.S. etiam reiterata, nihil fonticuli, nihil frictiones, nihil lenientia, incidentia, expectorantia, antispasmodica, anodyna, *&c.* conferebant. Adeò verum est effatum Clariss. Raygeri Collegæ nostri *in Schol. ad observ. 31 Spindleri p. 54.* quando scribit: *Asthma mirabile phantasma est, contra quod tam rarum invenitur cataplasma approbatum, mirabiliter quoque & ægrotantes & medicantes affligit atque excitat, nonnunquam utrosque pertæsos reddit.* Solus cochleariæ spiritus Anglicanus, ineunte mense Martio, miseriam patientis sublevare videbatur. Per æstatem integram respiratio ritè habebat, sed autumno inclinante vetustum malum repullulabat, ac quotidiè augebatur. Sed propitia magis ægri fortuna illo anno fuit, nam pertinax malum magis obsecundare visum est pharmacis, quæ quatuor Medici (inter quos duo ex nostris, sc. DD. Pauli & Helwich) miscebant, ac post celebratam V. S. halcyonia plena, licet insperata, medio Februarii obtingebant. Rediit antiquum malum etiam hoc, quo hæc scribuntur,, anno, sed non adeò ferocit, nec tamen vel V. S., vel remediis antea adhibitis ampliùs auscultat, nec jusculis, quæ per accessiones accipere suevit, mitigatur, ad instar illius, quod describit Cl. G. H. Welschius *Decad. X Cons. 1. Curat. ppr. & Consil. Medic.* Aliis verò decidendum relinquimus, an hoc exemplum manifestam faciat communionem Hippocraticam στηθέων, μαζῶν, γονῆς, φονῆς, id est pectoris, mammarum, seminis, vocis, *2. epidem. sect. 1.* Certè Edmundus de Meara *in historiis aliquot rarioribus Medicis p. 133* recitans historiam de cive Bristoliense, qui post gravem hyemalem catarrhum sponte evanescentem, scroti tumorem incurrit, & hoc iterum disparente de orthopnœâ conqueri cœpit, ex illâ frequentem &

facilem ſpirabilium cum genitalibus conſenſum deducit, ratus, in hoc ægro obſervabilem eſſe ſeri à pectore ad teſtes deſcenſum, ejusdemque à teſtibus ad pectus recurſum. Quod roborat etiam obſervatio D. Graſſii, cui obvenit tractanda aſthmatica, quæ liberum trahebat ſpiritum, cùm pudenda & pedes tumebant, difficultate verò magna premebatur, quando tumor diſparebat. In aliis aſthmatis generibus Aug. Thonerum *l. 3. Obſerv. Medicinal. p. 199 & ſeqq.* imitati ſumus, & purgante, ad removenda obſtacula reſpirationem intercipientia, uſi ſumus. Non abs re comperimus gloriari Joëlem *l. 3 pract. p. 272* quod zedoar., g. ammoniaco fl. ſulph., croco in hydromelle coctis ſæpè facilitatem reſpirationis reſtituerit, nam & nos in egenis ex nauſeabundâ & rudi potione hâc multoties eundem vidimus effectum. Cæteroquin fuêre apud nos eo tempore etiam alii, qui difficulter admodùm reſpirarent. Illi de nullâ circa thoracem moleſtiâ conqueſti, ſolùm de gravamine quodam ventriculi conquerebantur, & locum affectum ſub diaphragmate ad ventriculi regionem monſtrabant. Et hujus generis aſthmatici utplurimùm graphicè admodùm anguſtias præcordiales depingunt, & ut ex verò Severin. Eugalen. *de Scorbuto p. 11.* ægrotantes à ſenſu mali ſui magnitudinem metientes, de tollendâ anguſtiâ magis, quàm reſpirationis mitigatione apud Medicum inſtant, ac paratam in antiſcorbuticis medelam inveniunt. Monitos tamen cupimus eos, qui primùm clinicæ animum applicant, ut in ſcorbuticis iis, quos maculæ fervidioris intemperiei indices deformant, à cochleariæ uſu caveant, & exhibitione acetoſæ, acetoſellæ *&c.* contenti vivant, niſi exaggeratorum ſymptomatum ignominiam ſoſtri loco affectent. His, ſi aſthma urgentius ſit, jungere licebit radicem ari, helenii, petaſitidis, & in formâ decocti offerre. A paucis enim guttis, mixturis, eſſentiis, aut ardentibus ſpiritibus magnam ſibi polliceri in ſcorbuticis affectibus opem, non niſi inexpertorum eſt. Piſtor quidam ex oppido paucis milliaribus Vratislaviâ diſtante, vaſto corpore, ſcarificationibus ſingulis ferè menſibus aſſuetus antea, iis omiſſis, poſt aliquam vehementiorem corporis commotionem, aſthmate corripitur, quod parùm à convulſivo aberat. Is perterritus Vratislaviam migrat, ac D. Helwich adit, qui re omni intellectâ, ſcarificationem repetendam eſſe, autor eſt, & pilul. de cynogloſſ. hodiè quaſi antiquatas, de quarum efficaciâ modeſtius ex Lindenio ſentire primò didicit, præſcribit doſi non magnâ, ſed maximâ cum utilitate patientis, nec enim ex ullo medicamento præſentiorem vidiſſe ſe effectum recordatur, quippe repreſſus protinùs eſt mali impetus, ac ſanus & hilaris domum diſceſſit, qui anheloſus & quævis mala metuens hûc venerat.

In-

Infantes illo tempore tussis convulsiva fatigabat satis frequenter. (*r*) Certum est, affluente materiâ inter tussiendum diaphragma sursum contrahi, ac in systole longiori aut crebrius repetitâ detineri, pulmones valdè coarctari, in motu suo inhiberi, & respirationem valdè impediri, ut à suffocationis periculo parùm absint. Sed de eo, an materia morbifica nervis pneumonicis illapsa, hinc in ipsis hæreat, & fomitem contumaci malo præbeat, ut credit Willisius, nondùm plenè constat, imò, qui hic spasmodicos musculorum pectoralium motûs, vel sensui in vehementiori malo obvios, perpendit, in illam facilè concedet sententiam, à convulsivo hoc musculorum motu arcessendam tussis convulsivæ causam. Cui rei documento est & hoc, quod externa ex selectioribus, antispasmodicis debitè adhibita, hoc equuleo tortos efficaciter consolentur. Tanta apud nostros indulgentia est in liberos, ut vesicatoria, quæ in tussi hâc Sydenham celebrat, tanquam præcipuum auxilium, cane, utplurimùm, & angve pejus fugiant. Nec delicatiores usum liquor. C. C. succin. vel spir. ✱c. anisat. ut homines naris minùs obesæ, nisi cum molestiâ, ferunt. Tincturæ fl. pap. rh. certo modo præparatæ virtus aliquoties non levis deprehensa fuit, quæ tamen minimè comparari potest cum simplicissimis pulveribus antispasmodicis cum debitâ cautelâ exhibitis. Pulvis antepilepticus Ludovicianus, cum judicio immutatus, id remedium est, quod sumptuosis & exoticis præferri tutò potest. Sed quid de V. S. dicendum? Eam efficax sanè in tussi hâc auxilium esse vix dubitamus. Et Riverius locuples testis est, Parisienses Medicos in teneriori ætate & lac sugentibus pueris à V. S. non abstinere. Gualterus Harris Medicus Londinensis, de morbis pueror. part. 3 in gravibus inflammationibus venam pueris secari posse concedit. Et sanè, si Galli, aliique in V. S. in puerulis peccant, quod facile crediderimus: Nos sanè, ut in totâ Germaniâ, ita in Silesiâ quoque omni ex parte eandem omittentes, excusari non possemus, nisi, contra vulgi & muliercularum opinionem aliquid facere, esset, contra torrentem navigare. Nota nobis sunt exempla puerorum, qui fortuitâ narium hæmorrhagiâ ab hâc tussi evasère liberi. Vulgus nostrum, in quâvis tussi, pingvedinem lucii piscis & taxi cum multâ fiduciâ plantis pedum affricat.

Tussis convulsiva infantum.

Ab hoc puerili affectu ipsa mali omni hyeme frequentia ducit nos ad alium, quem vulgò atrophiam dicimus. Corripiuntur eo malo lactantes & ablactati, potissimum tamen posterioris generis. Primò omnium caro fit flaccida, deinde habitus externi corporis in iis sensim con-

Atrophia.

(*r*) conf. *Castig. Grabner. nostræ p. 41.*

consumitur, atque tabescit caro citra ἀνορεξίαν, aut alium affectum manifestum, etiam in iis, qui avidissimè cibis inhiant. Pulsus circa vesperam celerior evadit, inquietudo nocturna cum siti adest non sine suspicione febriculæ. Abdomen aliis sine extuberantiâ durum tantum est, aliis verò tensum existit & tumet. Crescit malum tempore, & tandem veram sceleti effigiem tabidi illi oculis ingerunt, ut cunctâ deperditâ carne, vix ossibus hæreant, multò minus pedibus inniti possint. Ferè autem omnes, qui ex eo malo periclitantur, admodum sunt voraces, & præterea naturâ torpidiores. Non immeritò etiam fundum calamitatis hujus dixeris nocturnas potulentorum frigidorum ingurgitationes. Quotquot certè pueri cum prætumido abdomine, & contabescentiâ corporis nobis oblati, quorum numerus certè non minimus, illos omnes noctu potum frigidum sumere consvevisse comperimus. Ex vividioribus & agilioribus non multi hoc involvuntur malo, nisi vel alvus sit segnior, vel diarrhææ & lienteriæ, pravo consilio, adstringentibus subitò tollantur. Plebeji & alii sacris medicinæ non satis initiati, causam contabescentiæ hujus in vermiculos capillares, quos Heinricus Varenius aliique crinones vocant, conjiciunt, quasi illi alimentum infantium, quos infestant, absumant, adeòque maciem inducant. Conf. Schenckius *l. 5 observ. 188.* Nonnulli aliud quoddam vermium genus in hâc atrophiâ cachecticâ, accusant, quos inter est Brenggerus *in epist. ad Hæchstetter.* Plater. *l. 3 prax. c. 13.* Olevianus ap. Reusn. *obs. 97.* Sultzberger *ap. Sennert.*, confer etiam Camerar. *Cent. memorab. Med. XII.* Sed in nostris illis (s) manifesta satis contabescentiæ causa est obstructio ductuum lacteorum & glandularum, viscerumque glandulosorum lenta ac viscida, hinc autem necessariò reliquum corpus debito sibi alimento defraudatur, ac ad tantam redigitur maciem. Huic theoriæ innixa praxis, nisi malum prorsus inveteratum sit, læto exhilaratur eventu. Consuevimus ferè hîc in usum vocare tinct. mart. aperitiv. vitriolatam, arcanum duplicatum, inducti exemplo Cl. Daniel. Ludovici *in Ephem. Germ. Dec. I. ann. 3 p. 389.* Dedimus etiam aliquando crocum mart. aperitivum, c. tartar. vitriolat., nitro ♁iato, eodem consilio ad removendas obstructiones, & eôdem etiam eventu. Molimina plebis nostræ ac chirurgorum heic recensere non vacat, cum satis nota sint, & antiqua, & ab aliis luculenter descripta. Loco omnium evolvi potest Celeberr. Polyhistoris, Collegæ quondam nostri, Welschii eruditissima exercitatio *de vermic. capillarib. infantum §. 12.* Hoc unicum tantum addimus, apud nos extra dubitationem positum esse, quod subinde infantes à vermiculis sub cute in artubus & præcipuè dorso infestentur, atque ab his inter-

dum

(s) conf. *Castig. Grabner. p. 41.*

dum vigiliæ, pruritus & corporis extenuatio oriantur, id quod luculentè docet obſervatio Medica Celeb. Lipſienſ. Medici Ettmülleri *in Act. Erud. Lipſ. ann. 1 p. 316.* Verùm hoc malum non adeò frequenter apud nos obſervatur.

Opem quoque noſtram quidam hæmoptoici præcipitante *Hæmoptyſis.* menſe hoc implorarunt, & notavimus, quàm facilè vulgari errore rejectio quævis ſangvinis per os, hæmoptyſis credatur. Lommius *lib. 2 Medicin. Obſerv.* rectè quidem ait, ſangvinem ſpumantem ac floridum, ex intervallo per tuſſim ſine dolore eductum, è pulmone ferri, &, ut errores evitentur, providè notat, eum, qui faucibus & gurgulione fluit, ſcreatu; qui ex ipſo ore, ſputatione; qui ex ventriculo, vomitu; qui ex gutture, tuſſiculâ pelli; Enim verò nondùm ſufficere hæc, ex praxi ipſa docti ſumus. Illo, de quo modò loquimur, tempore non rarò cum materiâ catarrhali ad fauces ſtillabat ſangvis, cujus rejectio ſcreatum & ſputationem ac ipſam tuſſim conjunctam habebat. Hunc enim affectum ut ab hæmoptyſi diſcerneremus, ſollicitè attendimus ad ſigna illius, quæ Thiermairius *lib. 2 Conſil. Med. c. 6 in Schol. p. 84* recitat, ita ſcribens: *Signa hujus affectûs* (*ſangvinis excreti à capite manantis*) *ſunt dolor & gravitas capitis, faciei rubedo, ſangvinis, qui per nares excerni ſolebat, interceptio, reſpirationis facilitas, catarrhi à capite repleto frequentia, ſubinde acrimonia, tuſſis non magna, ſcreatio tuſſi frequentior, ſangvis excretus non adeo copioſus, non floridus;* quorum pleraque ita ſe habere, loquitur experientia. Paucos reverâ vidimus ſine noxâ evaſiſſe hæmoptoicos. Vir in florida ætate conſtitutus, cum impetu copioſum effundebat ſangvinem, & purpuream tandem evomebat animam; Aliqui in lentam tabem & phthiſin prolapſi ſunt. Adeò verum eſt Ovidianum illud:

Cernis, ut è molli ſangvis pulmone remiſſus
Ad ſtygias certo limite ducit aquas.

Quod pulcherrimè Magnif. D. Præſes noſter *in Schol. ad Obſerv. 66. D. Helwichii p. 220* huc trahit. Eò in curâ collimarunt noſtra conſilia, ut quantocyùs fluxum illum compeſceremus, niſi fortè pleuritis eum comitaretur, in quâ periculoſæ res aleæ eſt fluxûs illius inhibitio. Hinc adſtringentia & opiata non pauci ſvadent. Nos, quantum fieri potuit, adſtringentia & repellentia, ut & opiata cruda vitavimus. Si durum illud telum neceſſitas aliquando ad adſtringentia propinanda nos compulit, ex uſitatioribus illis, Usneâ cran. hum. Sperniola Crollii, tinct. terr. catech., corall. ſtypticâ, antiphthiſ. Mich., croc. ♂., pro variâ ſubjectorum diſpoſitione, modò hæc, modò alia adhibuimus. Reſpon-

(t) conf. *Caſtig. Grabner. p. 42.*

ſpondit votis noſtris & ægrorum etiam lapis hæmatites in tenuiſſimum pollinem contritus, & c. ▽. plantag. l. burſ. paſtor. ſæpè transfuſus & colatus, immixto convenienti ſyrupo, quâ in re præeuntem ſecuti ſumus Foreſtum *lib. 16 obſ. 17.* Species quoque confect. de hyacinth. aliquoties profuiſſe vidimus. Semen hyoſciami albi in doſi exiguâ interdum reliquis interpolatum non eſt rejiculum, ſi autem vel in doſi excedas, vel continuò adhibeas, ægrum tuum ſtupidum reddes. Junximus hisce reſolventia eo fine, ut extravaſatum ſangvinem diſcuteremus, ne fortè pulmonibus impactus, exulcerationis eorundem cauſa evaderet. Uterque & adſtrictionis & diſcuſſionis ſcopus videtur propoſitus fuiſſe Sylvio in concinnandâ formulâ, cujus deſcriptionem communicavit *l. 1 prax. c. 9 p. 173.* Addunt his tertiò etiam conſolidantia & vulneraria, quibus tamen rarò ob adſtrictoriam eorundem virtutem utimur, niſi fortè æmula ſint ejus, quod extollit Jacob de Maphæis, decocti ex veronicâ, hederâ terreſtr., quod cum unc. duabus ſucci plantaginis in jure gallinæ commiſcet. Laudem eo nomine merentur etiam fol. alchimill. c. ariſtol. odâ. Centinodium maximè æſtimare Cl. Wedelium novimus. In iſtum cenſum porrò referri poſſunt tuſſilago, conſolida, pyrola, & ex experientiâ Cratonis noſtri etiam chamædris. Scordium contra putredinem egregiè militare, vel in vulgus innotuit. V. S. c. D. Graſſio celebrat D. Preuſſius, eique ſoli malum hoc ceſſiſſe, cognitum habent. D Helwich recordatur, ſe illo tempore in conſilium adhibitum ab aliquo fabro murario (qui in hæmoptyſin incidens, neſcio ad quem medicaſtrum confugerat, & per biduum jam ſpiritu vitrioli non edulcorato uſus fuerat) cùm tertiâ die ſangvinem floridum ſpumoſum cum tuſſi, quam præceſſerat difficilis reſpiratio, rejiceret, ad illum accurrit, ſermone ad tempus, propter effluxum ſangvinis durantem, initio impeditus, tandem balbutiens, quid actum, exponit. Reſponſum fuit venam aperiendam eſſe; obtemperabat hæmoptoicus, ſed ex venâ ritè pertuſâ parùm ſangvinis effluxit, unde ad alia diſcedendum fuit. Et tùm quidem primâ vice virtutem nitri in compeſcendâ hæmoptyſi experiri voluit, deditque majorem conſvetâ doſin, ac præſens & efficax ex uſu ejus auxilium admiratus eſt. Animus hinc ei additus tentandi etiam in aliis virtutem nitri, in ſiſtendâ hâc excretione ſangvinis, ac illam ubique maximam, etiam in conjuge, ex eo malo per intervalla jam ab octo annis laboranti, deprehendit. Occaſio verò cognoſcendi hanc nitri vim, ei ſe obtulit in ſacerdote Soc. Jeſu, nimio hæmorrhoidum fluxu, æſtu vago aliisque ſymptomatibus fatigato. Huic cùm varia adhibita eſſent medicamenta, tandem ad ebullitionem ſangvinis domandam pulvis nitroſus præſcriptus eſt, ex uſu hujus fluxus imminutus, & cum

pul-

pulvis iteraretur, prorsus etiam cohibitus est. Posthàc in immodico mensium fluore, cæteris non proficientibus, imò & nimiâ lochiorum evacuatione expectationem vicit. Tandem etiam cupido incessit explorandi, quid nitrum in sedandâ hæmoptysi possit; ac etiam in hâc domandâ, luculentè admodùm cæteris non omissis, virtutem exeruit. In sinu itaque gavisus est, cùm Celeberr. Stahlium Prof. Hallens. *in Obs. Chymic. Physic. Medic. Curios. p. 464.* consentientem sibi inveniret. Viri istius Verba hæc sunt: *Salvâ sc. veritate asseverare possum, quod numerosis hæmoptyicis, drachmâ dimidiâ, scrupul. duob., ad drachmam integram nitri, per vices opportunas exhibiti, ita efficaciter subvenerim, ut coërcito, quicunque suberat, sangvinis orgasmo, non modo citissimè, sed etiam constantissimè cessaverit eruptio, atque fluxus.*

Malum hypochondriacum.

Non paucos quoque malum hypochondriacum torquebat, solitis stipatum symptomatibus. (*u*) Quibusdam distenta erant hypochondria ac tumebant, non sine dolore pulsatorio, subinde etiam gravativo, impeditæ circulationis indice, qui non rarò ad ipsum dorsum vagabatur. Vidimus etiam videlicet in corporibus exsuccis & strigosis, in hypochondriis maculas scorbuticas varii generis. Ventriculi concoctio perlangvida satis erat, cruditatisque ejus soboles, ructus, crebrò infestabant. In ore tædium pariebat sapor aliquando salsus, nonnunquam nitrosus, sæpè acidus, rarò dulcis; sputatio crebra notabatur. Nullus tamen nostrûm quenquam curavit, qui, ut ille apud Sennert. *lib. 2 Institution. p. 3. s. 1. c. 4.* mille ructus unâ die emiserit. Fuêre verò hi ructus utplurimùm acidi, cujusmodi hypochondriacis familiares esse consveverunt; teste etiam Foresto *l. 10. obs. 13 in Schol.* Vomitus quibusdam stato tempore revertebantur, hodieque superest, qui ad exemplum monialis illius apud Gvilielm Fabric. Hildan. *Cent. 4. obs. 32.* continuis obstructionibus obnoxius ferè quotidiè ingesta revomit, nullis proficientibus remediis. Nec aberant inflationes βορβορίγμοι ac ejus generis rugitus, quos Comes ille apud Montan. *consil. 229* perpessus dicitur, ac novit D. H. adhuc hodiè fœminam in sterili conjugio viventem, quæ ob perpetua illa intestinorum murmura pertinaciter inhæret iis cogitationibus, quibus quondam indulsit ancilla in nosocomio Torgensi, de quâ Brunner. *Cons. 7* testatur, eam credidisse, in ventre ranas se habere. Alvus omnibus segnis, medicamentis sui officii admonenda erat. Scybala viscida, & in uno alterovè caprarum excrementis haud dissimilia, non tamen meminimus nobis obvenisse, qui Lipsianis illis analoga rejicerent. Pollicem iis premere neutiquam possumus, qui lienem vel indurari, vel in tumores in hoc

(*u*) conf. *Castig. nostræ Græbner. p. 44.*

malo attolli, præfractè negant; nam ferè omnes in quibusdam hypochondriacis duritiem in regione hâc, circa lienem, in aliis elevatiorem tumorem, qui proximè accedit ad eum, quem descripsit Fernelius *Consil. 43.* & Trincavell. *lib. 3 Cons. 44* deprehendimus. Anxietates præcordiales, cordis palpitationes, vertigines, pavores in somno, terrificis insomniis interturbato, aurium tinnitus, dolores varii, ea sunt mala, quæ presso pede morbum hunc confirmatum sequuntur, & multoties nobis occurrerunt. Urinæ sabulo tartareo refertæ sunt. Glutinosam quoque ac partibus viscidis & crassis scatentem vidimus, ut & in plerisque similem illi, quam describit Highmorus *tract. de affect. hypoch. c. 1.* Pulsus in plerisque langvidus & intercisus, ac à non nemine nostrûm in corporis sui partibus illis observatus, in quibus aliàs ordinariò percipi non solet, cujus generis exempla etiam alii auctores, Cæsar. Claudin. *Consult. 35. 46. 47.* Hieronym. Mercurial. *tom. 2 consil. 11.* Salmuth. *cent. 1 obs. 46* aliique recitant. Æstus vagi indivulsi quoque mali hujus comites. Præclarè etiam Luchtenius & Lælius à Fonte observarunt in nonullis corporis membris motum quendam veluti viventis & hinc inde discurrentis, id enim in consummatis hypochondriacis plus vice simplici à nobis animadversum fuit. Molimina hæmorrhagias comitantia hæmorrhoidumque labores attenti Practici observationes effugere non possunt. Vivit adhuc ex ordine Augustinianorum Strelæ sacerdos, hypochondriaco malo obnoxius, cujus, quod fidem ferè excedit, singulis diebus, per plures annos hæmorrhoides adeò copiosè fluunt, ut frequentibus lipothymiis etiamnum infestetur, macieque, cum medicamenta aversetur, contabescat. Olitor quoque aliquis, cujus hæmorrhoides confertim sangvinem ejaculabantur, ad D. Grassium confugit, & in nitrosis & martialibus medelam invenit. Asthma verò hypochondriacum magis adstantes quàm Medicos terret, his quippe ignotum esse nequit, quod motus thoracis & diaphragmatis respiratorius sangvinem in venis portæ, quem jure optimo hypochondriacum dixeris, commoveat, atque non sine evidenti utilitate ægrorum intendatur, hâc enim ratione sangvis in motu suo impeditus, ut ferè apud hypochondriacos est, iterùm in circulum propellitur. Argumentum hujus sententiæ non contemnendum est, quod exantlato paroxysmi asthmatici labore, solitò sint lætiores etiam ii, qui meticulositate insolitâ, quæ extra paroxysmum etiam aliàs ordinariò adest, risum aliorum provocant, insignem, nisi per paroxysmum onere aliquo liberari essent, necessariò percepturi, ex motu hoc terroris pleno, langvorem. Cujus rei duo vidit D. Helwich exempla in sectatoribus instituti religiosi, qui cùm nocturno tempore, ex metu suffocationis ad captandum liberiorem aërem, ex lecto exiliissent,

post aliquot horas, anxiis illis evoluti laboribus rarâ lætitiâ apud ignaros suspicionem simulati morbi vitare non potuerunt. Tàm numerosa symptomatum cohors debellata à nobis variis modis fuit. In eam verò maximè curam incubuimus, ut spissos attenuaremus humores, obstructionum authores, non unâ etiam hic ingressi viâ. Quidam laudant nodulos ex rad. ari, caryoph. helen. pimpinell. helleb. nigr. ex fol. & herb. absinth. agrimon. ceterah. chamædr. chamæpyt. chelidon. min. marrub. alb., capill. ♀., fl. & summit. bellid. bugloss., genist., cent. min., sem. dauc. coriandr. nigell. & aromatibus temperatioribus. A nonnullis martialium virtus laudatur. Sunt etiam inter nostros, qui multum tribuunt pilulis, quas ab Autore Becherianas vocant. Palmam verò dubiam faciunt omnibus cautè adhibita salina urinosa volatilia. Myrrha quoque & crocus eximiè profuerunt. Nec mixt. S., quam Clarissimus quondam Döringius noster alicubi mixturam Grasbeci vocat., planè indigna est elogio, quod meminimus ei à Tenzelio in Exegesi Chymiatricâ tributum, in perfrequenti certè nobis usu fuit. Non horruimus quidem etiam ægris nostris propinare elix. splen. Michaël. antihypochondr. Mœb. aliorumque, neque tamen habemus, quod prolixè in laudem eorum scribere possimus. Quicquid verò egeris, curam vix ac ne vix citra usum subadstringentium feliciter absolves. Et hic quidem non est, cur Practicus alia, præ tinctur. vitriol. mart. tartaris. D. Ludov., nobis certè expertissimâ, solicitè desideret. Ultra omnem sanè ista laudem posita est, nec, quantum scimus, ullum aliud par sibi habet medicamentum.

Illucescente Martio turmatim Scabiosi nobis occurrebant curandi. Varia quidem Scabiei genera isto tempore vidimus, ac in bibliopego quodam, qui olim in Sveciâ vixerat, frustrà deformitatem mali mortui, quod crustam nunquam antè sibi visam, in tibiis adjunctam habet, tollere sategit D. Helwich. Sed differentias istas prosequi, nostri non est instituti. Humidiorem ferè in sangvineis & phlegmaticis, ac in illis ad suppurationem tendentem, in his verò ad œdematosos circa extrema tumores proniorem, è contrario sicciorem in Cholericis & Melancholicis etiam observavimus. In senibus difficulter tollebatur, & vivunt adhuc quidam ab eo usque tempore his stigmatibus deformes. Hinc non sollicitanda fides Foresti, qui *lib. 5 Observ. Chirurg. XI* recitat de Scabie per 9 annos durante exemplum; at verò Tackii illud prognosticon, si senes teneantur insolitâ scabie, proximè secuturam mortem, fallit. Fallaci ratiocinio nititur communis traditio, quòd pueros à variolis & morbillis præservet scabies, non verâ experientia, quæ nobis multa in contrarium suppeditavit exempla puerorum, *Scabies.*

ſcabie infectorum, qui, turpi hâc larvâ vix depoſitâ, perſonam alteram illam induerunt, ac in caſtris varioloſorum militarunt. In medendo ipſam naturam, ut par erat, ducem ſecuti, quæ ab interioribus viſceribus ad exteriora impuritates has detrudit, blandis diaphoreticis inſtitimus. Miſcuimus verò Rob. ſambuc. c. ♁. d., bezoard. miner., martial. & ſyrup. card. ben., aut fumar., interdùm etiam tinct. bez. dedimus. Quibus res anguſta domi, iis evporiſton ex decocto ſeri lactis c. fumar. ſatisfecit. Vulgus barbitonſorum & balneatorum decocta lignorum ſine diſcrimine ægris obtrudit, cùm cholericis ſcabie pruriente & ſiccâ afflictis malum exaſperent. Veſperi pulverem abſorbentem ordinavimus, ut hâc viâ ſalinam acredinem domaremus. In expellenda ſcabie ſulphur commune c. ſuccino miſtum ſpecificam obtinere vim, non immeritò creditur. Scimus purgantia à multis tanquam neceſſaria ſvaderi, imò eorundem iteratam præſcriptionem à Joële & Barbette urgeri, quia tamen hoc pacto à peripheriâ ad centrum inquinamenta revocari ſatis conſtat, iis fere abſtinuimus, niſi primæ viæ ex diætæ erroribus eſſent impuriores, in quo tamen caſu lenioribus ferè uſi ſumus, iisque merc. d. junximus. Ex metu eorundem malorum parcè diuretica præſcripſimus, præter nitroſa, quæ & refrigerant & acrimoniam demulcent. Nec V. S. celebravimus, nec cucurbitulas ſcarificatas, quas à Thonero laudari ſcimus, frequenter apponi juſſimus, tametſi aliàs ſententiam Rhodii *in Analectis ad Septal.* non per omnia probemus. Deinde corpore ritè diſpoſito ad inunctiones deſcendimus, ubi ferè ſemper mercuriales nobis in uſu ſunt. In robuſtioribus Adipem porcinam c. mercurio ſ. q. terebinth. ext. ad præſcriptum Wedelii *in Amœnit. Med.* ordinavimus, in aliis mitioribus uſi ſumus. Noſtri pharmacopæi plebi utplurimum vendunt ſequens unguentum:

℞. Terebinth, lot. ℔. ij.
Butyr. Majal. ℔. iiij.
Sulphur. citr.
Rad. Pimpinell.
Ariſtoloch. Od.
Bacc. laur. aa. unc. j. ſemis.
Alumin.
Ceruſſ. aa. unc. ß.
Cer. citrin. ℔. j. M. F. l. a. unguent.

Hoc, aut potius mercuriali ungvento manè & veſperi carpos manuum, tarſosque pedum inungi moderatâ quantitate juſſimus, & ſcabiem aliis ſæpè incurabilem intra menſis ſpatium abegimus. Ad remanentem ſubinde cutis aſperita-

ritatem olei tart. per deliquium efficaciam cognitam habemus. In delicatioribus unguentorum mercurialium ſpurcitiem & nidorem ferre recuſantibus D. Helwich tinctur. antiphthiſic. D. M., à cujus interno uſu abhorret, optimo cum ſucceſſu non ſemel adhibuit. A ſcabie intempeſtivè, ut ſubinde conſilio muliebri & Medicaſtrorum fit, repulsâ & mortem ipſam conſecutam cum Amato Luſitano *l. 2 Curat. 33.* &, quæ hanc minantur, graviſſima ſymptomata, palpitationem cordis, epilepſiam, cardialgiam, confer hîc Schenckium *l. 1 Obſerv. 99.* & febres vidimus, ut de vomitu, diarrhæis *&c.* nihil dicamus. Duplici autem modo hic peccari in curâ ſolet. Nam à non paucis intentio ad ſubigenda ſymptomata, horum causâ ferè neglectâ, dirigitur, malo utplurimùm eventu. Aliis contrà, cùm ſciant totius negotii cardinem in eo verti, ut inquinamenta iterum ad ſuperficiem corporis ejiciantur, ſolenne eſt, impetuoſiora ſudoriſera in uſum vocare. Regiâ illi, noſtra multiplici experientiâ, incedunt viâ, qui, quantum ejus fieri poſſit, interiora viſcera ab ulcerosâ corruptione præſtant immunia, ſymptomatibus cautè peſſulum objiciunt, & mitioribus diaphoreticis ferè ſine regimine exhibitis recrementa retropulſa blande revocant. Fruſtra ferè hîc ſperatur auxilium, niſi mercurio ſupplicetur. Et hic quidem D. Helwich. *mercur. d. ſcrupul. 1.* in robuſtioribus c. lap. 69. exhibet, & poſt dies aliquot eandem repetit doſin, interponendo diebus intercalaribus uſum mixturæ alicujus diapnoicæ ſæpè etiam ſolius eſſentiæ ſcordii ſaturatioris; In infantibus, quorum genus nervoſum, cui vulgò mercurius creditur eſſe inimicus, debilius eſt, monitis Ludovicianis ſeſe conformat, & numero annorum grana mercurii attemperat, ſed iterùm ſine ſtimulo purgante, ubi verò iterum ſcabies denuò prorupit, facilè eſt, eam tactâ ante methodo, ſi non citò, tutò tamen perſanare.

Circa idem tempus non paucos moleſtiſſimus tantùm non exanimabat pruritus, præprimis ſenibus & cœlibibus graviſſimus fuit, ac inter hos hominibus ſiccioris conſtitutionis. In hâc noſtrâ civitate non deprehendimus vera nota illa mercurialis: Repetita purgatio & ſangvinis miſſio ſola curavit pruritus, ut ego ſæpiſſimè ſum expertus. Præmiſimus tamen & nos epiceraſtica. Cucurbitulis ſcarificatis, quæ dorſo, ſcapulis, humeris, femoribus applicantur, multi confidunt, & in ſucculentioribus aut huic remedio aſſvetis, omninò earum uſus eximius à nobis ſpectatus, ſed in ſtrigoſis illis corporibus nullum effectum commendabilem cernere licuit. Ex uſu diaphoreticorum & decocti lignorum, pruritum ad lipothymiam ferè auctum vidit D. H. hinc ſuſpicatus, quod ichoroſi halitus hydroticorum uſu ad ambitum corporis in majori copiâ propellantur, & acredine ſuâ plures moleſtias ſcalpturientibus digi-

tis faciant. Præpollent hîc aliis medicamentis nitrosa & diuretica saponaria, quæ salsas & acres atomos ad vias urinarias deducunt. Laxior lactis cura nonnullis etiam levamen attulit, ac magis ipsum lactis serum virtutibus alterantium quarundam herbarum impregnatum. Balnea aquæ dulcis afflictos egregiè solabantur. Nostra methodus hæc fuit: Dedimus manè pulverem nitrosum, aliis debilioribus etiam spiritum nitri dulcem in larga quantitate in infuso quodam propinavimus, circa noctem verò emulsionem dedimus.

Primus Aprilis dies nobis serenus illuxit & calore suo Veris delitias sperare jussit. Non diuturna tamen hæc nobis felicitas fuit, nam nebulæ & pluviæ à meridie primis diebus nobis gratum Solis aspectum ad breve tempus ademerunt. Qui secuti dies vernali tepore ad plenilunium omnia brumali aurâ quasi rigentia blandè vegetabant. Deinde Cœlum varium erat, interdum serenum, interdum nebulis obductum, nimbos ac pluviam in nos effundebat. Majus, quo aliàs omnia rident, & est formosissimus annus, nebulis, pluviis & ventis, si paucos amœniores dies excipias, rigidus erat. Est verò Silesia, ut benè Doctissimus Schwenckfeld *in Geographicâ Silesiæ delineatione, catalogo stirpium & fossilium præmissâ*, notavit, ventis præcipuè aquilonaribus & occidentalibus exposita. Cum verò hi corpora nostra graviora reddant, eos non immeritò cum Horatio dixeris plumbeos, & reapse experti sumus, quantum vigorem nostrum tùm temporis depresserint. Junio iterum amœnior ac serenior aër, cujus jucunditatem etiam vergente ad finem Majo degustaveramus, comparuit, neque tamen ad finem processit sine imbribus, quorum iram proximi Vratislaviæ accolæ perruptis aggeribus gravem, cum damno sanitatis & facultatum, experti sunt. Grassabantur apud nos eodem tempore morbi plerique ab Hippocrate enumerati, ubi de morbis vernalibus ei sermo, furores, inquam, melancholiæ, epilepsiæ, fluxiones sangvinis, anginæ, gravedines, raucedines, exanthemata varia, & articulorum dolores, ac, quas reliquis morbis meritò addimus, febres intermittentes, quæ tùm in scenam prodibant. Non fert nostrum institutum, ut fusè edisseramus, quomodo Ver morbos hos pariat. Scimus non esse ad genium & palatum seculi nostri, illa Hippoc. *lib. de natur. human.* verba: *Cæterum vere pituita adhuc fortis in corpore manet, sed sangvis augescit; nam & frigora remittunt, & imbres superveniunt. Sangvis autem juxta hæc augescit ab imbribus videlicet, & calidorum dierum tepore. Hæc enim anni pars maximè juxta naturam ipsi competit, ut quæ calida & humida existat*; scimus, inquam, hæc à receptis nostri seculi dogmatibus discrepare, neque tamen, quia æquum pretium & laudabilibus neoreticorum inventis & solidæ veterum experientiæ ex ipsâ pra-

xi

xi ſtatuere didicimus, Hippocratica illa, ſi cordata accedat interpretatio, nigro notanda lapillo arbitramur. Nam nimis manifeſtum eſt, ſangvinem in hominibus attenuari & corpora fieri plethorica tempore vernali, & hæmorrhagiæ, quæ tam frequenter Practicis circa illud tempus negotium faceſſunt, vel invitis hoc perſvadent. Hyeme verò & ſub ingreſſum veris, ſangvinem eſſe viſcidiorem, ac pituitâ redundare, non uno conſtitit hactenus experimento, ac cumprimis memorandum illud doctiſſimi Gliſſonii, varia animalium jecinora ſecantis, ut omnibus numeris abſolutam orbi literato daret Anatomiam Hepatis, quâ deprehendit obſtructiones & tumores in boum jecinoribus tempore brumali non aliunde ſanè niſi à lentore & viſciditate ſangvinis ortum ducentes. Utroque itaque oculo ad illam humorum conſtitutionem intenti, ægris Medicinam fecimus, ac in præſervandis aliis, non tritâ empyricorum ſemitâ, qui ſine diſcrimine omnes purgantibus & V. S. tractant, inceſſimus.

Verùm ex re erit, frequentiores ejus temporis morbos, cum præcipuis ſymptomatibus recenſere, & rationem modumque curandi, à nobis obſervatum, breviter ſubnectere.

Hæmorrhagiæ.

Converterunt verò eo tempore oculos noſtros ad ſe hæmorrhagiæ, ac docuit nos attenta conſideratio, quòd verâ & ſolidâ experientiâ nitantur, quæ ſolertiſſimus Hallenſium Practicus ac Profeſſor D. Sthalius paſſim monuit. (*x*) Nam omninò ætate puerili, & adoleſcentiæ ſangvinis excretiones è naribus, & his non ſuccedentibus, dolores capitis tenſorios vidimus. Hæmoptyſes verò præſente plethorâ, aut varia circa pectus incommoda, ceſſantibus præprimis anteà conſvetis narium hæmorrhagiis, juvenibus magis familiariter evenere, quemadmodum vomitus cruenti, aut non unius generis pathemata circa venam portæ viris & fœminis, vitæ ſedentariæ deditis, acciderunt. Paulò annoſioribus hæmorrhoidales depletiones ſolenniores fuêre. Et ſanè motûs varii circa ſplenem, colici dolores, flatulentiæ, teneſmi, *&c. &c.* mala, tota die in praxi occurrentia, in iſthâc ætate eruptionem hanc partim moliuntur, partim comitantur, quod toties totiesque obſervavimus, ut de doloribus iſchiadicis, podagricis, varicibus, nephriticis ſtaſibus & inflammationibus, ulcerationibus, quæ impeditiorem motum ſequuntur, jam non loquamur. Mictus cruenti exempla, & in muliere circa quadrageſimum annum, & in Illuſtris dignitatis Viro circa 65 habuit D. Pauli. Cæteroquin affectus ille apud nos rarior. Circa loca illa corporis, quibus ſangvis erumpit, ab eodem ingenioſiſſimo Sthalio moniti, ſpaſmodicas preſ- ſiones,

(*x*) conf. *Caſtigation. Noſtræ Græbnerian. p. 54.*

siones, sangvinis congestionem, vasorum & pororum tensionem atque turgescentiam, cum sensu ardoris, lancinationis & pulsationis, facilè fuit dignoscere. Et, ferè ad ejus mentem, curam felici cum successu instituimus. Violentioribus vero sangvinis depauperationibus, efficacissimis, quantum in nobis fuit, remediis occurrimus. Et sanè nisi id fiat, presso pede, præter langvorem, partium porosarum subsidentiam ac duritiem, humorum dyscrasiam, in gracilioribus contabescentia, in laxioribus corporibus tumores œdematosi, & illud Medicorum scandalum hydrops consequuntur. Omnibus verò præfatis malis repentinum ab usu validiorum adstringentium augmentum accedit. Insolita uteri hæmorrhagia eodem vere Septuagenariis proximas, quæ nullo remediorum genere cohiberi potuit, in mortem præcipitavit. Præcedebant hanc sangvinis effusionem, observ. D. Helw., tormina, qualia dysentericis dejectionibus præludere sveverunt. Fabula hæc in duabus per tres septimanas spectabatur, ejusque Epilogus, prostratis viribus omnibus, ultima viventium meta mors.

Febres Intermittentes. Sed his missis, genium intermittentium febrium illius tempestatis describemus. Præcurrebant illam pandiculationes & oscitationes, torpor & corporis gravitas, extremarum partium frigus, cutis aspera, & cùm nescio à quo Authore mentionem corrugationis scroti & mammillarum palloris injectam in historiâ febb. intermitt. nonnemo nostrûm recordaretur, & sciscitaretur ex ægris, an res ita se haberet, affirmatum illud fuisse testatur; Pulsus debilior, sed aliquanto frequentior. Tempore exhorrescentiæ hæc cernebantur symptomata; crescebat cum pallore frigus, ac illi, qui valido horrore concutiebantur, sub finem frigoris ferè vomebant, in quibus verò rigor major erat, iis alvus liberior fluebat. Non adeò diu frigus durabat. Infestabat plerosque respirandi difficultas, pectoris constrictio, anxietas præcordialis, & pulsus ferè exilior erat. Sub declinationem frigus & calor alternabant. Nonnullis etiam lacrymæ injussæ manabant. In æstu aderat corporis calor & jactatio, capitis dolor, æstus & pulsatio, vigiliæ, subinde deliria, totus habitus corporis calidus. Vultus rubore suffusus, lingva scabra, intensa sitis, urina saturatior. Quibusdam etiam purpura, seu excretione miliari pingebatur cutis. His molestus erat pruritus in toto corpore. Elevabantur & extuberabant pori cutis cum rubore, instar cutis anserinæ & sensim longiùs longiusque serpebat malum, donec totius fere corporis cutis exhiberet vesiculas, quales ab inustione urticæ sentiri sveverunt. Corripiebantur verò maximâ ex parte mulieres, quarum serum ad effervescentiam pronum. Typus harum Febb. non unius generis erat. Nonnullis paro-

xyſmi omni die, aliis tertio quovis moleſti erant. Curati quoque à nobis, quibus quovis die duo paroxyſmi erant ſuperandi. Nec infrequentes tertianæ duplices, in quibus paroxyſmo primo non reſpondet ſecundus, ſed tertius, ſecundo quartus, tertio quintus, quarto ſextus, atque ſic conſequenter, ita tamen, ut non tantùm tertio die, ſed & intercalari febricitent. Semitertiana paulò quidem rarior, at non prorſus defuêre, qui omni die quidem febre corriperentur, ſed tertiò quôvis die duorum paroxyſmorum impetum ſuſtinerent. Vigebant quoque febres erraticæ, quæ incertis recurrebant diebus & horis. Ambigui hæremus, an in cenſum febb. intermittentium referri debeant etiam illæ, quæ contra communem intermittentium indolem tragœdiam à calore ſatis intenſo auſpicabantur, cujus generis febrim, niſi fallimur, etiam Cl. Will. *lib. de febb. 3* deſcribit. Et certè continuitatis ejusmodi febres nobis ſuſpectæ fuêre, nam utut ἀπυρεξία, quæ initio adeſſe videtur, genium intermittentis redoleat, langvor tamen ſatis magnus pulſus aliqua agitatio & cætera ſymptomata continuitatis opinionem confirmant. Eadem ferè nobis mens eſt de illis, quibus malignitas conjuncta eſt, & tamen remiſſione quadam non carent, quas etiam Vratiſlaviæ vidimus. Scimus à Præclariſſ. Medicis Petro Salio Diverſo, P. Neucranzio de Purpurâ, Sennerto noſtro, Simon. Pauli digreſſione de febb. malignis, Rhodio ac aliis hujuscemodi febres in claſſe intermittentium poni. Nos utut Summorum Virorum experientiæ minimè detractum imus, nec noſtri Seculi mores hâc in re imitamur, ingenuè tamen confitemur, nobis veriſimilius videri, id genus febris referri ad continuas oportere. Et ſanè doloſo intermiſſionis cineri primarum dierum ſuppoſitum fuiſſe ignem continuarum, elucet ex eo, quod ſequentibus exacerbationem quidem caloris & ſymptomatum, non item veram remiſſionem obſervare liceat. Placidè tractavimus febres. V. S. non uſi ſumus, imò teſtimonium perhibere iis poſſumus, qui tertianam ſimplicem, adhibitâ V.S. in tertianam duplicem degeneraſſe ſcribunt, quod & nos illud, quamvis non frequenter, obſervaverimus. Vomitoriorum, tempore intermiſſionis, frequentior uſus, ac in tertianis cum vomitu tempore inhorreſcentiæ conjunctis ſingularem emetici, die intermiſſionis eâ ferè horâ, quâ præcedenti in paroxyſmo vomitus ſecutus fuerat, virtutem, materiâ exiſtente mobili, multis nominibus D. H. celebrat, ratus hâc methodo facilius febres intermittentes debellari. Nec Purgantia fuere neglecta, ſed præparatâ materiâ, vel in principio ſtatim, vel præſentibus in urinâ ſignis coctionis, cum levamine ægris imperata fuère. Quoniam verò hæ febres focum habent in primis viis, ventriculo, inteſtinis, vaſis meſaraicis, ac ipſa natura incidentia poſtulet, his inſtitimus & exhibuimus infuſa ex rad. ari, fu-

mariâ, absinth., centaur. min. Chamæp. card. ben. scord. *&c.* Plebs etiam in piperis laudes non vanè excurrit. Oleum piperis nigri commendat Andernacus, Penotus & alii. Et hoc cum Oleo caryophyllor. & tantillo camphoræ remixtum constituit oleum antifebrile D. Wedelii. Palmam autem omnibus præripiunt salia digestiva, tartar. vitriolat. arcan. duplic. sal. lixiv. absinth. centaur. min., card. bened., aperitivum *&c.* Hæc enim cùm in universum acria sint, incidunt, dissolvunt pituitam & reluctantur acido. Non multùm verò in seligendis illis scrupulosi fuimus, gnari, quòd, ubi ignis injurias diu toleraverint, ad idem penè redigantur ingenium, nam non tantùm juxta observationem Clar. Redi, post plures & violentas ustiones & purgationes, omnia abeant in cubos, sed &, si crebrò ustulentur, crebrò dissolvantur, abeant in terram albam insipidam, retusis omnibus salinis aculeis. Certè horum Salium tanta est efficacia, ut Doctiss. Conringius, qui aliàs Paracelsica minimè omnium sectatus est, se ad discutiendas febres felici successu jam à 40 annis laudasse, & virtutem eorum mille experimentis sibi innotuisse testetur. Addidimus iis præprimis post aliquot febrilium paroxysmorum decursum subinde ex præcipitantibus, talemque pulverem aliquot ante Paroxysmum horis exhibuimus, & ab usu ejus non rarò vomitus minimè violentos, in præcedentibus paroxysmis non visos provocari novimus. Ejusmodi antifebrilibus in exanthematicâ intermittenti febre sociavimus antiscorbutica. (*y*) In contumacioribus febribus, reliquis debitè præmissis, tandem ad usum corticis Peruviani descendimus. Exhibuimus illum ferè in substantiâ, ac invaluit apud nostros mos, ut in formâ Electuarii præscribatur. Essentia ejus segnior est. Non ignoramus, quondam vino albo fuisse infusum, ac ægris propinatum, & novimus, id alibi hodiè adhuc fieri. Antimus Conygius seu vero nomine Honoratus Fabri, ut apparet *ex tract. 10 Physic. p. 482. in fine* in Pulvere Peruviano vindicato, *p. 40.* docet, *generoso vino, eoque albo diluendum esse, & macerandum, ut vis illa vini altè penetrans corpuscula in corpore latentia educat, ac in meatus arteriarum & venarum, factâ quasi viâ secum vehat;* Sed, ut nihil dissimulemus, rarissimè in hâc formâ spem expectationemque implevit. Dedimus hoc specificum antifebrile tempore intermissionis, non immediatè ante paroxysmum, ac regimen calidum, vinorum & cardiacorum generosiorum usum severè prohibuimus; Paroxysmo à corticis usu, ut ferè fit, imminuto, ægris continuationem ejus svasimus, quamvis eum primâ vice exhibitum vehementior paroxysmus utplurimum excipiat. In nonnullis diaphoresin excitat, in aliis largiorem limpidæ urinæ fluxum promovet. Secutæ

(*y*) conf. *Castig. Grabner. nostræ p. 56.*

cutæ aliquando etiam sedes sunt, optimo utplurimum cum successu. In febribus cum inflammatione quâdam conjunctis, nunquam non noxium deprehendit D. H. In febribus etiam aliis calidioribus obscurè remittentibus funestus fuit. Cùm verò etiam aliqui Medici in Silesiâ adhuc hodiè in ejusmodi febribus corticem patientibus offerant, secuti Clar. Apinum & alios, non possumus non charitate proximi inducti & infelici experientiâ edocti, ab ejus exhibitione in febribus, quæ modò grassantur, dehortari, ne & conscientiam & famam maculent, quod sanè contigit Celeberrimo alias Lowero, Short aliisque, de quibus ille Medico-Mastix in tripudioso illo libro, qui inscribitur, *Ars curandi morbos per expectationem p. 242.* ita scribit: *Lower, Short aliique ejusdem farinæ Medici expeditissimam Chin-Chinæ virtutem febrium interpolatarum paroxysmos supprimendi animadvertentes, & hujus exhibitionem in febres continuas itemque eas, quæ malignæ dicuntur, transferendam esse rati fuerunt. Et centenis aliquot patientum eum ignoranter & audacter administrarunt, de quibus febri verè continuâ torsis vix ullus evasit sospes, sed denati sunt omnes, præter eos paucissimos, qui aut validis constabant viribus, aut ebullitioni leviori, vel fermentationi diutius protractæ febris continuæ vel quasi continuæ, licet verè interpolatæ, ortum imputabant, cujusmodi audaciæ, temeritatis, & cum corio humano lusus eorum uterque pœnas luit, sumendo Chin-Chinam in febri continuâ ab helluatione & temulentiâ perenni ortâ, quæ nono l. undecimo die aut circiter utrumque è medio sustulit.* Cæteroquin in Paroxysmis vix præter sitim sedantia adhibemus, nisi, quòd in hystericis aliquando fit, lipothymia infestet, quo casu ad antihysterica confugimus. Potum non negamus, modò non petant vel nimis calidum l. frigidum, *&c.* Hâc Methodo intra breve tempus febriles paroxysmos compescuimus. Illas verò intermittentes, seu veriùs occultas continuas, quibus malignitas complicata est, frustrà quidem aliâ, quàm quæ malignis convenit, ratione aggressus fueris. Et ex nostrâ sententiâ eximiæ prudentiæ Medicæ est, etiam verè intermittentes, epidemicè grassanti aliquâ malignâ febri, illis, quæ ante memoravimus, alexipharmacis & bezoardicis oppugnare, nam id nisi feceris, oleum & operam perdes, ac vix ac ne vix impedies, quin æger tuus in prædominantem epidemicam prolabatur. Nobis quoque, ut obiter id moneamus, exploratum est, quod, quò magis increbescunt intermittentes, eò evidentius malignæ decrescant, & minorem edant stragem. Sed nos è diverticulo redeamus in viam. Intermittentes hæ, si empyricè supprimantur, facilè degenerant in pituitosis, in Hecticam, Icterum, omnium verò frequentissimè tumores œdematosos pedum pedissequos habent, qui signa sunt incipientis cachexiæ & hy-

dropis. Egregii usus hoc in censu sunt aperientia, incidentia, ac præ cæteris omnibus absinthiaca. Svadent alii diaphoretica, diuretica, & imprimis quoque purgantia. Doctissimus Crato noster extollit orbiculos ex rhabarbari extracto *Conf. 257.* in quibus tamen tantas deprehendere vires non potuimus. Melius se gessit fomentum ex vino, in quo solum absinthium ebulliit, quod quartanario idem commendat. Domesticum constituunt remedium radix altheæ & chelidon. minor. quas plebs omnibus tumoribus pedum promiscuè applicat. Aliquoties levamen attulerunt decocta herbarum partim emollientium, ut chamæmeli, meliloti, partim exsiccantium & discutientium, ut bryoniæ, urticæ, calaminthæ, *&c.* partim adstringentium, ut plantaginis, balaustiorum; Providè scil., prout circumstantiæ exigebant, pro ratione tumoris, miscuimus hæc vegetabilia & vel in vino, vel aceto decoqvi curavimus. Hâc siquidem viâ duri tumores emolliri, humidi discuti & siccari, ac per adstringentia tonus pedum laxior commodissimè restitui ac mali humores excludi possunt. Præproperi tumorum retrocessus absque sensibili evacuatione lugubrem minantur exitum, rejecto nimirum morbifico humore vel in laticem sangvinis, vel nobiliores partes. Cæteroquin, quoniam post febrim etiam ritè curatam virium jactura superest, studiosè incubuimus in hoc, ut digestionem validam & sanam redderemus, appetitum acueremus, & langvidum ventriculum solaremur vinô vel cerevisiâ virtute amarorum vegetabilium imprægnatis, perquam generosis hoc in casu remediis. Cibos præterea evpeptos & evchymos ac vini generosioris haustulum commendavimus. Rarius induci possunt nostri, ut, superatis febrilibus paroxysmis, evacuans, quod tantopere Sydenham, magis tamen post autumnales febres laudat, sibi à Medicis præscribi patiantur, rati, sibi esse humores corporis motibus febrilibus depuratos. Prohibuimus tamen, ne oleribus & fructibus horariis ad viscositatem augendam aptissimis, corpus distenderent, quippè gnari, quod in vegetioribus facillimè hoc fomite ignes febriles denuò accendantur.

Dentitio. Vehementius eodem anni tempore dentientes laborabant, neque in nostris his oris veritati consona sunt deprehensa illa Ronsei de hum. vit. princip. ubi dentitionem hyeme admodum dolorosam, mitiorem æstate, subitaneam autem & sine omni ferè dolore, vere pronunciat, cui adstipulatur, etiam Primerosius de morb. puerorum, quamvis alias in vulgus ferè notum sit, quòd quolibet anni tempore, alii magis, alii verò minùs excrutientur. Causa verò dentitionis istius magis dolorificæ, tempore vernali, inturgescentibus nutricum & ipsorum infantium humoribus, quærenda videtur. Nam dùm turgent humores, major affluxus sangvinis ad protrudendos

dos

dos dentes excitatur, hinc pruritus major, dolor intensior, ac inflammatio febrisque vehementior oriuntur. Sæviebant quoque pathemata spasmodica, ac Epilepsia passim pusillorum corpora hoc mense torquebat, multosque jugulabat. *Epilepsia infantum.* Nihil non egimus, ut sævum hostem à cervicibus infantum abigeremus; Et multoties experti sumus, quantum in remediis inane! Eum tamen, quo divina nos bonitas beavit, subinde in curâ successum, ferè magnâ ex parte adscribimus accuratiori discussioni, an Epilepsia idiopathica, an sympathica esset? Et in hâc quidem in pituita viscidâ & acidâ ex Clariss. Ettmülleri opinione, fomitem habente, resolventia, incidentia & modestè evacuantia omne ferunt punctum; opiata verò utplurimùm Parentum & Medici spem inflant, ac mox destituunt. Si quæ autem Epilepsia sontico alicui supervenit morbo, sicut cum omni morborum infantilium genere facilè complicatur, illa tolli vix poterit, nisi per prudentem primigenii morbi therapeiam. In Idiopathicâ autem, quò te vertas, vix apparet. Richardus Medicus testatur Deum, (quô jure, quâve injuria, ipsus viderit) quod nunquam cognitionem sufficientem habere potuerit morborum epidemicorum, conceptionis mulierum & febris quartanæ. His, nisi fallimur, jure optimo maximo addi potuisset epilepsiæ idiopathicæ notitia, quâ hodièque, nisi nobis blandimur, aut ab aliis glaucoma nobis obtrudi patimur, solidâ certè & accuratâ destituimur. Idiopathicam autem credimus & illam, quæ vel à terrore nutricum, vel irâ earundem, aut aliâ insigniori animi commotione pendet. Hîc, qui arcana sua jactant, qui plenis buccis in specificorum suorum laudem declamant, ostendant præstentque se viros! Quantâ potuit industriâ & circumspectione Collegium nostrum adhibuit nobiliora remedia, nec tamen parentum lacrymas, sæpè Parcas, ut unicis suis parcant, placare cupientes, adeò frequenter abstergere potuit. Utplurimum etiam observavimus, quòd, cum nutricibus menstruæ purgationes, quibus ab initio lactationis ad tempus caruerunt, revertuntur, ferè ordinariò sugentes in Epilepsiam prolabantur, difficulter admodum curabilem. D. Helwich in Epilepsiâ cum paralysi alterutrius lateris conjunctâ, quam aliquoties tractavit, lumbricos turbas dare suspicatur; certè ab aquâ quadam Mercuriali cum syrup. fl. persicor. mixtâ debilioribusque exhibitâ, symptomata hæc conquievisse meminit. Confirmatus in hâc opinione etiam alio exemplo. Puer 7 circiter annorum subitò corripitur aphoniâ ac paralysi sinistri lateris; Medicaster quispiam è tonstrinâ primò die sudoriferum exhibet, altero purgans, tertio vomitorium, hoc accepto puer in horribiles convulsiones incidit, rogatus ergò, ut puero ad extremum vitæ redacto succurreret, imperat frictiones, spirit. ✱c. urinos. naribus admo-

vere jubet, enema injici curat, præscribit potiunculam ex aqu. fl. til. ceras. nigr., pœon, epilept. L. spiritu epileptico in collectaneis Leidensib. descripto, Liquor. C. C. succinat & syrup. flor. tunic.; hæc cùm aliquoties in largiori quantitate ori ejus infusa esset, Puer per vomitum lumbricum duos digitos longum rejicit, & redit ad se, sed ita ut die sequenti vitam cum morte commutaret. Feliciorem eventum Generos. quidam Liber Baro in Filia 6 annorum, à lumbricis aphonâ factâ, curæque D. Grassii concredita, ab ▽. memorata ☿iali cum syrup. fl. persicorum expertus est. Occasione verò hujus exempli

Lumbrici. paucis edisseremus, qua ratione lumbricos, nullo non tempore nostris infestos, fugare & necare simus conati. Aliquantò facilius intestinales, quando primaria morbi causa sunt, cognoscuntur ex morsu, lancinationibus ac inflationibus ventris, recurrentibus nauseis, lipothymiis, copioso salivæ per os effluxu, appetitu modò nimis aucto, jam verò prorsus dejecto, alvo nunc astrictiori, nunc nimis fluidâ, oris fœtore, rubore genarum, siti circa auroram. Apud mulierculas certissimum est vermium signum, subito excitari à somno cum trepidatione; Enimverò in exanthematum eruptione idem hoc contingit, sed pavor ille certius adhuc præbet indicium, cùm simul adest stridor dentium. Quando autem morbis jam existentibus superveniunt, diagnosis longè est difficilior. In Febribus de Lumbricis cogitavimus, quoties hæ, quoad alia signa satis quidem mites videbantur, nihilominùs tamen extremitates apparebant frigidæ, diarrhæa, non nimia, sed intempestiva excitabatur, sangvis è naribus stillabat, ephidrosi corpus madebat, & signa quasi pugnantia occurrebant. Oppugnavimus illos variis Medicamentis. Amara & Balsamica elegimus in Phlegmaticis & Pituitosis, e. g. rad. Carlin. gentian., zedoar., dyptamn. herb. scord., absinth. cent. min., & quam aliis præferimus Tanaceti, aloën, myrrham, ac ex his præparatas essentias, *&c.* Hâc in classe locamus etiam oleum absinthii, zedoariæ, *&c.* Novimus etiam, quòd in extracto tabaci & chamædrios extra corpus pereant lumbrici, unde istorum usus tentabitur à nobis, datâ occasione. At in magnis infantum torminibus, cave, diutiùs amaris his insistas, nam, exhibitis iis, dolores crudeliores excitantur. Pulverem corticis Peruviani inter eximia anthelmintica meritò numeramus. In sangvineis, majori efficaciâ sese commendant acida, atque inter hæc præprimis, tanquàm multis scopis satisfacientem deprædicamus mixturam ex tinctur. violar. & spiritu vitrioli, quâ cum optimo successu usi sumus, tum potissimum, quando simul, quod minimè rarò fit, hæmorrhagiâ narium nimiâ vermibus obnoxii infestantur. (z) Duxit eò nos potissimùm Fr. Redi experimentum, quo

(z) conf. *Castig. nostra Grebn. p. 56.*

quo monstravit, lumbricos, in succo citri, aurantiorum, aliisque subacidis brevi perire. Neque unquam ea incommoda, quæ alii ex acidorum usu metuunt, nos expertos recordamur. Parciores ferè sumus in exhibendis acribus & sulphureis, nisi quòd egenis infusionem ceparum crudarum & minutim concisarum cum aqua aliquando Nostrum Quidam cum Hieronymo Trago svaserint. Balsamum sulphur. succinat. *&c.* tenellis corporibus non posse conducere, certi sumus, quicquid alii dicant. Quando pavores sub somno adsunt, pulveres ex unicorn. fossil., corall., bol. armen., terr. sigillat. *&c.* exhibemus, quæ & officium faciunt, quando sedibus vires atteruntur. Nec deterremur contrario Celeberr. Rhedi experimento, quo fidem facit, in aquâ, cui terra sigillata & lap. bezoard. fuerant commixta, ad aliquot dies superfuisse lumbricos. Nam tametsi hæc, aquæ simplici infusa, extra corpus, non polleant virtute necandi lumbricos, non tamen inde consequitur, quòd cum lymphâ, aliisque succis in corpore, vivo calore turgenti, nihil laude dignum præstent. Adultis, qui nec à nauseabundis abhorrent, cum utilitate, ordinantur pulveres ex Salibus alkalicis, & saccharo, cui una alterave guttula olei alicujus admiscetur. Conf. Welschium *in Curat. propr. Dec. 7 Cur. 1 p. 371.* Et raro admodùm invenies lumbricis obsessos, qui salsamentis delectantur.

Primo autem meritò, inter anthelmintica, loco stant mercurialia. Jucundum spectaculum est, quomodo lumbrici in vase semipleno merc. hujus contactum fugiant. Innocentissimum paratur (ut paulò ante monitum fuit) Medicamentum, si ☿ius vivus c. 🜄. gramin., hyperic. scord. coqvatur, & haustulus c. syrupo convenienti, e g. flor. persicor., acetos. citr. propinetur. Conf. Wedel. *in Amœnit. Mater. Medic. l. 2 sect. 2 c. 8.* Morosiores decipi possunt, exhibitâ cerevisia, cum qua mercur., ex consilio Boylii, conquassatus fuerit. Tutò, quod toties fecimus, etiam mercur. d exhibetur. Et rotulæ ex ☿. d. c. saccharo in 🜄. gramin. soluto, dulcedine suâ, facile salivam teneris movent, circa subsequentem ptyalismum, si providè agas. Ejus generis Rotulas etiam describit Zwelferus *in Pharmacop. Reg.* Cinnabarina ex eodem capite prosunt, quæ rectè pulveribus illis terreis admiscentur, præprimis in metu convulsionum, quæ imminere videntur, quando in somno vociferantur & terrentur, nares prurientes continuò fricant, morsus ac lancinationes stomachi ac intestinorum percipiunt, assiduè manum regioni ventriculi applicant, abdomen inflatur, singultus, tussis sicca, anxietas *&c.* premit. Quo in casu etiam cætera Antiepileptica ac cardiaca anthelminticis combinantur, ut rectè monent Joh. Schyronius *lib. 3. method. medendi cap. 20.* Et non planè frustra hîc Riverius hypericum, alii autem pœoniam laudant. In febribus, cum

cum animatâ putredine conjunctis, ii non formidabunt usum mercurii d., qui cum in febb. malignis, pulveribus bezoardicis ad incidendam tunc simul semper peccantem salivæ totiusque lymphæ visciditatem, admiscent, id quod novimus fecisse Camerarium, & hodiè adhuc ejusdem vestigiis insistere Lentilium. Sed ante hos in creberrimo usu in febribus, in quibus ægrotantes vermibus scatebant, mercur. d. fuit expertissimo Practico Nicol. Chesneau, ut apparet ex *libr. 3 observ. c. 8 observ. 2 p. 322. observ. 4 p. 325 observ. 5 & 9. p. 329. p. 315.* merc. d. se mirabilia præstetitisse in pluribus ægrotis, & ab ejus nomine pulverem CHESNEAU fuisse vocatum narrat. Nos in febribus, ubi vermium suspicio, fere Cinnabari nativâ contenti vivimus.

Epilepsia. Tàm frequenter etiam oculis nostris observantur Epileptici, ut historiam Epilepsiæ contexere non adeò sit arduum. (a) Faciemus verò illud breviter. Utprimùm morbus Comitialis invadit, homo subitò & improviso concidit, ac id utplurimùm fit. Inter rariora numerandum, quod Mimus, toto corpore convulsus, non concideret, sed erectus staret apud Marcell. Donat. *lib. 2 histor. mirab. cap. 14.* quod quidam Ludi-Magistri Filius, quoties, ac quocunque in loco, epilepsia eum invaderet, recta prorsùm procurreret, finem non ante faciens, quàm obstaculum aliquod offenderet, ob quod longior procursus non pateret, in quod impingens, denuò corrueret, apud Arnold. Bootium *in observ. Med. de affect. omiss. c. 6.* Collapsus porrò Epilepticus, toto corpore concutitur. Interdùm verò prorsus sunt admirabiles illæ convulsiones, quo merito referas exemplum, quod recitat Robbertus Sibbaldus *in Scotiâ illustratâ p. 1. l. 2 c. 6. p. m. 56.* de Puellâ: Hujus facies versus colli posteriorem partem retorquebatur, manus pedesque retrò vertebantur, & tunc cœpit motibus convulsivis violentissimis agitari, cum maximis subsultibus, adeò, ut, quamvis Pater, vir robustus, illam omnibus viribus deprimeret, se tamen ad trium pedum altitudinem à solo unà cum Patre elevaret, imò interdum altius eveheretur. Præterea oculi invertuntur Epilepticis, ac illis spuma ex pulmone prodit, ut cum Hippocrate ex libr. de morbo sacro, loquamur. Non solùm difficulter respirant, sed & stertunt, lingvam extra os exerunt, dentes collidunt. Non paucis semen aut urina præter voluntatem in ipsa accessione elabitur. Fæcum alvi dejectio in infantibus, quos prima vice torquet epilesia, non est adeo sinistri ominis, ut multiplici experientia didicimus. Præcipuum autem indicium Epilepsiæ est, detentio sensuum & principum facultatum vel functionum, & hoc ipso ex mente Welschii à spasmo & convulsione differt. *Decad. 7. Curat. 1, p. 372.* nisi fortè placeat,

(a) conf. *Castig. Græbner. nostræ p. 56.*

ceat, etiam inter ſpaſmum ac convulſionem, adhuc ſtatuere hoc diſcrimen, quod ſpaſmi ſint motus convulſivi, lenti & firmi absque jectigatione; convulſiones verò utplurimum ſymptomaticæ cum ſubſultibus & agitationibus partium conjungantur, nam utplurimùm convulſus, verbo Lucretii, in jactando membra fatigat. Signa, futuram Epilepſiam indicantia, diligenter enumerat Aurelianus, ac ex eo, recentiores alii. Potiora ſunt dolor capitis, ſubindè recurrens, ſeu, verbo Aureliani, gravitas, ſenſuum omnium tarditas, ubi in ſpecie Aurelianus obtuſum viſum, & ſonitum ac tinnitum aurium notat; inſolens oblivio rerum ferè omnium, crebræ vertigines, iterata invaſio incubi, linguæ quædam difficultas, cum ſaltu muſculorum, dolor à tergo inter ſcapulas, continua in ſomnum propenſio, aut huic oppoſitæ nonnunquam vigiliæ nimiæ, laſſitudo ingens & torpor membrorum, mœror animi, ſomnia turbulenta, crebri terrores, ſputationes, jugis præcordiorum inflatio, cum oſcitatione, nauſeâ, ſtomachi dolore, *&c.* tandem & urinæ tenues, crudæ & lividæ, ſudor roſcidus *&c.* Et pleræque ex his, præprimis autem priora ſigna, epilepſiam idiopathicam indicant; poſteriora autem, e. g. inflatio ventriculi, apepſia, ſi tremor ſeu contractio labiorum, ac palpitatio cordis conjungatur, à Ventriculo malum oriri indicant. Epilepſiam autem hyſtericam detegunt motus uteri & partium abdominis convulſivus, murmur & ſonitus, tenſioque Ventris inferioris, dolor hypochondriorum, inordinatus lingvæ motus, ita, ut vix diſtinctè verba proferre queant, deglutitio difficilis, pectoris conſtrictio, tumor lumborum, prægreſſa ſangvinis menſtrui ſuppreſſio, ſecundinarum detentio, matricis ac genitalium exulceratio, *&c.*

Nondùm perfectum adepta gradum hæc Epilepſia eſt, quamdiu ſomno ſimilis, aut in ſomno obrepit, ac effuſione ſeminis, quam incredibilis laſſitudo ſequitur, cujus exemplum D. Pauli & Helwich in viduo obvenit, ſeſe manifeſtat. Notum autem eſt, quod ad hunc morbum ſint proni, quorum progenitores extitêre epileptici, pueri ac infantes, ex adultis, melancholici teſte Hippocrate *6 Epidem 1.*, nec minus plethorici otioſi, ac ſpiſſiore ſangvine torpentes, quando timidam ac trepidabundam nacti ſunt naturam, ac fortuito terrore percelluntur, nec non juvenes cœlibes, otioſi, venereis cogitationibus indulgentes, *&c.*

Therapeia huius affectus maximè ardua, ac qui vel parum hic promittere audent, vix ac ne vix fidem adimplent. Felices, qui methodo præſervatoriâ à ſontico hoc malo, induſtriâ periti Medici præmuniuntur, ablatis epilepſiæ cauſis. Jam præſente epilepſiâ, omnis cauſarum varietas iterum iterumque diu anxiè ſub examen vocanda eſt, ac ne verâ quidem inventâ causâ, præcipi-

tanter medela in malo inveterato promittenda est, nam non cessat, (etiam remotâ causâ) malum, nisi motuum convulsivorum tollatur assvetudo, quod fortè omnium est difficillimum. Quid hactenus à Medicis, tùm pro Paroxysmi præsentis amolitione, & novi, seu futuri, repressione ac inhibitione actum sit, qui volet, cognoscere poterit ex Matthiæ Unzeri *hieronosolog. lib. 2.* Nemo ex nobis cum Menecrate, de quo Athenæus *l. 7. Dipnosoph.*, multis stipatus epilepticis habitu Deorum vestitis, in publicum prodire poterit. Hoc certum, quod in chronicis epilepticis affectibus volatilia urinosa aliquid præstent, sicuti Cinnabarina in symptomaticis, præsertim acutis supervenientibus.

Alii morbi hujus temporis, methodo ordinariæ medendi facilè cedebant, ut præprimis D. Grass. observavit. Diarrhæas D. Preus sustulit pulveribus ex bol. Tocaviens. & clysmatibus lacteis. Idem luctatus cum pertinacissimâ ophthalmiâ ex crapulâ, post ulcusculum fistulosum diuturnum in palato circa gingivas, pro cariei jam manifestæ progressu ulteriore impediendo, sanatum, ortâ.

Post 14 Aprilis diem febres malignæ conticescebant ac halcyonia nobis promittebant, sed infida, nam iterùm ferocire incipiebant Mense Majo. Jungebatur illis catarrhus suffocativus, præprimis in ætate teneriori. Hic D. Preus cum successu usus pulveribus bezoardico-pectoralibus fixis & laxativis alternis unà cum cataplasmate emollienti & resolutivo è pulpâ Pomor. Borsdorffianor. coctâ, oleoque amygdal. dulc. pectori sæpius applicato. In Febri verò tussiculosâ sangvinei pueri initio obstructione alvi, deinde autem cholerâ correpti, post ungventum de Arthanitâ ab alio illitum, egregium usum vidit D. P. ex cataplasmate in lacte bubulo cocto è specieb. emoll. farinâ lini, orobi, fœnu græci, *&c.* non neglectis internis, pulvere, inquam, bezoardico, mixturâ è spirit. nitr. d., menthæ, & carminat. sylv.

Cardialgiæ. Multis verò etiam negotium facessere visa est Cardialgia, quâ de non unus omnium tum audiebatur sermo. Alii morsus, punctiones & lancinationes, alii rosiones sese percipere ajebant; nonnulli de tensivo & compressivo tantum dolore, ad utrumque latus pertingente, & cinguli alicujus instar constringente conquerebantur, plurimi verò gemitus & altè ductis suspiriis, anxietatis interpretibus, adstantium aures obtundebant. Inanes vomitus utplurimum cardiogmi erant comites, quos imperiti emetica indicare credebant, sæpè etiam in fœminis passionibus hystericis obnoxiis deliquia superveniebant. In singultu cardialgiæ juncto non defuit officio suo Electuarium ex conserv. scord., conf. de hyacinth. theriaca, bezoard. min. & syrup. scorzoner.

Non-

Nonnulli etiam Bubonibus infeſtabantur; Hos inter Lanio quidam curæ D. Preuſſii commiſſus. Laborabat is febri hâc epidemicâ, corpusque ejus petechiis lividoatris fœdatum erat. Decimo morbi die bubone admodum dolenti in igvine dextro tentari cœpit, remittentibus ſævis ſymptomatibus ac delirio, ut facilè credere poſſes, eum fuiſſe criticum. Remiſſio enim graviorum ſymptomatum criticam ſolutionem notat, modò adſit ſomnus. Ex re & vero Proſper Martianus in annotation. ad libr. de humorib. Hippocr. *p. 110 edit. Venet.* ſcribit: *Nihil eſt, quod tutius perfectæ Criſis argumentum præſtet, quàm ſi ſomnus ſubſequatur*, quòd Hippocrates etiam monuit *lib. 6 Epidem. Sect. 1. v. 20.* Æger autem inſcio Medico Bubonem hunc ſpiritu quodam vinoſo apoplectico à fratre ſibi communicato illinit, & præterea ad tollendam alvi obſtructionem decocto prunorum ſennato improvidè utitur. His ita factis, tumor diſparere, ac æſtus febrilis cum gravioribus ſymptomatibus non ſine maximo periculo redire cœpit. Ex præſentiſſimo diſcrimine, Venæ ſectione in pede celebratâ, ac bezoardicis nitroſis & anodynis ereptus quidem eſt & integræ ſanitati reſtitutus, ſed poſt breve tempus dimidio ſcil. exinde anno exacto, ab iræ incendio, novâ iterum correptus febre malignâ, naturæ debitum perſolvit. Oblati quoque fuere nobis ejusmodi ægri, eos verò felici cum ſucceſſu tractavimus eâ methodo, quam in Conſilio Medico Peſtilentiali noſtri quondam Phyſici ſvaſere. Eorum verba etiam aliis lucem accenſura hîc deſcribimus: Dannenhero iſt am ſicherſten/ dieſe Art der Beulen durch auffgeſetzte Ventoſen herauszuziehen/ feſt zu machen/ und zur Suppuration und Eyterung zu bringen. Die harten und ſchmertzhafften ſind mit erweichenden/ linden und ſanfft-kühlenden Olitäten und Pflaſtern zu tractiren; ſchlägt aber Hitze und Entzündung zu/ ſo ſind ſolche Unctuoſa zu meiden/ und mehr die Mucilagines und Cataplaſmata von Weitzen-Mehl/ oder Semmel-Brocken/ Lein-Saamen/ Holunder-blüthe/ Eyerdottern/ Saffran und dergleichen in Milch gekocht/ zu appliciren. Will Härte/ Stechen und Hitze noch mehr überhand nehmen/ ſo müſſen unter die erweichenden/ auch zuziehende und zeitigende Mittel genommen/ und dann allezeit etwas von den Gifft-beſtreitenden beygeſetzet werden/ ꝛc.

Bubones.

Aliis eodem tempore tumores alibi in corpore præprimis circa aures, i. e. Parotides apparebant, iisque, quorum vires violentia morbi fractæ erant, mortem denunciabant. Pro virili motum naturæ adjuvimus, & in eo fuimus toti, ut quamprimum ad augmentum properarent, & aliqua materiæ pars diſcuteretur, ne ſuffocationis periculum ægri incurrerent. Profuerunt emollientia, maturantia, diſcutientia, & non rarò in

Parotides.

eorum uſu perſtitimus, donec ex toto evaneſcerent. His verò non ſatisfacientibus ſuppurantia ſubſidio fuerunt, & in nimium lentè prorumpentibus etiam attractoria. Vidimus caſus, in quibus periculum ſvadebat, ut candente levi ferro apperirentur, ſed ab ægrorum mollitie, maximè verò à timidis circumſtantibus ad mentionem nudam hujus Chirurgicæ operationis trepidantibus, id impetrari minimè potuit, ut in innocens ac tutum auxilium conſentirent. V.S. non celebravimus, quod alibi fieri novimus, etiamſi aliàs nobis non ſint incognita illa Celeberr. Practici, Petri à Caſtro de *febb. malign. p. 247.* qui inquit: *Si vires permittant, quamprimùm apparentibus parotidibus, erit mittendus ſanguis ex Cephalicâ in quantitate mediocri: Sin minus, cucurbitulas ſcarificatas brachio ejusdem partis aut ſcapulis affigere oportet, & mox adhibere, quæ citra maximam attractionem discutiendi vires obtinent.*

Quoad Veſicatoria, ad quæ applicanda, hoc Menſe Majo, nos iterum adegit neceſſitas, itidem aliqua obſervare contigit. Inter illa maximè memorabile hoc eſt, quod in corporibus ſucci plenis plethoricis & nimia humorum copiâ repletis, interdum fere nulla ſeri evacuatio fuerit ſecuta, cujus rei ratio indubiè quærenda in nimiâ fluidi copiâ. Certum enim eſt, quod ad excretionem præter apertos poros, debitam fibrarum reſiſtentiam, motum proportionatum, etiam debita fluidi requiratur copia, quod luculentè in negotio menſium & lactationis cernere licet. Præterea etiam notatus, poſt applicata ejusmodi ſubjectis veſicatoria, major orgasmus in humoribus, ſpecies verò quædam oſcillationis in ſolidis non obſcurè fuit deprehenſa; Ut jam de febris exacerbatione, deliriis & inflammationibus viſcerum, motibus convulſivis, hæmorrhagiis nihil dicamus; Contra utilitatem eximiam attulerunt in diatheſi humorum craſsâ ac viſcidâ ad ſtagnationes & coagulationes velociter ruenti, in iis ſubjectis, quorum pulſus exilis, extrema frigida, quique propenſi ad ſoporoſos affectus erant, eò quod ſalia cantharidum partes viſcidas diſſolvant, disgregent & ad priſtinam fluiditatem diſponant. Et D. Preus quidem mirabilem efficaciam in Veſicatoriis, in principio morbi applicatis, deprehendit, cui nobiscum pollicem etiam premit D. Helwich, niſi quod ex hujus obſervatione, ſitim nulla arte edomandam, per tres quatuorve dies inducant.

Coryza. Frequens erat illis diebus etiam coryza conjuncta cum *καρηβαρία*, dolore capitis, ſternutatione, & licet omni horâ quaſi occurreret, cui illud Juvenalis in aurem diceres: Jam gravis es nobis, nam ſæpè emungeris, exi; non fuère tamen, quòd affectus à nemine non contemnatur, qui opem conſiliumque à nobis peterent.

De-

Depravata auditio plurimis Vratislaviæ molesta ægris, molesta & Medicis ipsis, hoc Mense erat communissima. Modo enim erant, qui sonum talem, quale tintinabulum pulsatum edit, sibi percipere viderentur; modò, qui de sibilo quererentur; nec nulli, qui pulsationem intra aurem sentirent. Pulsus autem ille exactè cum pulsu arteriæ convenit, nec aliunde nisi ab arteria dilatatâ pendere verisimile est. Senes nonnulli sonum fluctuum allisioni similem, vel strepitus varios in auribus suis excitari ajebant. Jam quidem communiter traditur, depravatam ejusmodi auditionem dependere vel à morbis cerebri, vel à morbis etiam auris, cum experientia affatim edoceat, & quosdam cerebri morbos, e. g. delirium, phrenesin, vertiginem, epilepsiam, *&c.* & nonnulla aurium pathemata, v. gr. inflammationem & abscessum tympani & labyrinthi cum tinnitu, *&c.* conjunctam esse, ut jam de corporibus, quibusdam externis, vermibus, aliisque membranam meatûs auditorii & tympani commoventibus nihil dicamus; Nihilominus & illud exploratum est, quod nullo istorum morborum, aut externi alicujus corporis vestigio præsenti, subinde homines de sonis in aure querentes audire liceat. Unde quidem omninò nascitur suspicio, potius in aëre ipso causam subinde latere. Et quid quæso, impedit, quo minus dicamus, quod aër aliis fœtus corpusculis, in ejusmodi sonitu non tantùm organum immediatum auditûs, sed & partes cerebri, in quibus filamenta nervi auditorii terminantur, concutiat, ac eo ipso varios sonos excitet? Tametsi aliàs minime contemnenda, quæ in hanc rem disserit Dn. du Verney *Tract. de Organ. Audit. part. 3 in calce operis*, imò & Solenander *Sect. I. Consil. Med. Cons. 4. pag. 15. & seqq.* Varia contumaci huic malo & aliquando in omnimodam surditatem abeunti, opposuimus, non semper tamen eundem, quem optavimus, eventum consecuti fuimus. Crato Noster quondam accepit folia card. ben. cum summitatibus m. iiij. conquassata in mortario, maceravit in ▽. card. bened. lib. ij. per 24 horas, deinde destillavit, & elicuit liquorem, in quo linteolum vel gossypium imbutum auribus immisit. Cum Timæus à Güldenkl. *l. 1 de affect. cap. 32* Mindereri Balsamum mira in depravatâ auditione præstitisse narret, nos etiam vires aquæ acovisticæ Mindereri periclitati sumus, quas ultra meritum celebratas esse à Timæo comperimus. Idem etiam testamur de ▽. Anhaltinâ Cephalicâ à Thonero *observ. lib. 2.* vehementer laudatâ; non inficiantes tamen verum esse, quod ait, *effectum ejus esse præstantiorem in vaporosâ ac flatulentâ materiâ discutiendâ, quàm oleorum ☋orum, quæ nimio calore sæpius nocent.* Dn. D. Tilesio meminimus in usu fuisse mixturam ex spirit. lil. convall., theriacal., formic. & essent. castor. Datâ occa-

Depravata auditio.

ſione etiam exploraturi ſumus,quid valeat urina leporina, ſive ſeorſim, ſive cum ſpirit. vini, auribus calidè inſtillata, quâ nihil utilius eſſe in hoc affectu, Tulpius ſcribit *lib. 4 obſerv.c. 15.* Cæterum illud aureum Fabric. Hildani monitum *Obſ.25. Cent.5.* de remediis non temerè auribus immittendis,quamdiu ſpes eſt, extra applicitis curam perfici poſſe, altè memoriæ noſtræ ſemper inſcriptum fuit; E re noſtrâ ægrorumque eſſet, ut inſtrumentum (eſt illud inſtar infundibuli, cujus ampliorem partem objiciunt ſecum loquentibus, anguſtiorem auribus propriis applicant) quo ad acutius audiendum Hiſpani utuntur, teſte Hœfero *lib.1 de affect. capit.*, etiam apud nos in uſum traheretur.

Raucedo. Raucedo, etſi hyberno tempore maximoperè ſoleat eſſe frequens, ac facilè curetur, quia fortaſſis tantùm ab exaſperatione ſuperficiei glottidis à frigore aut acribus ſalſisque humoribus inducta, dependet, occurrerunt tamen aliquot etiam in Majo nobis exempla raucedinis, omnem artem eludentis. Homo cœlebs quinquagenarius, ſtrigoſi corporis ſine ullâ evidente causâ, graviorem initio fieri vocem animadvertit, eam deinde brevi momento in aſperiorem & tandem in clangoſam abire ſentit; cùm autem muneris ratio expeditum vocis uſum exigeret, multa molitus & hoc tempore curam moleſti affectûs cum curâ inſtitui voluit. Acta omnia, ſed eventus confirmavit *Aphoriſm.* Hippocr. *40. ex Sect. 2.* ac Gordonii prognoſticon, vocis Raucedinem, quæ per annum duravit, non recipere curationem, quicquid etiam de efficaciâ ſyrup.de eryſim. Lobel. tùm Auctor ipſe,tùm Bauhin. *in hiſtor. plant. lib. 21 c. 11.* ſcribant. Non incredibile hoc Raucedinis genus à ſiccitate laryngis dependere, ac ideò difficulter curari, quòd & humidum corporis abſumptum reſtituere res ſit ardua, & ferè ultra artis vim, humores ad alia emunctoria effluentes, per collapſas vias ad debitum iterum derivare locum.

Angina vera. Menſe Junio aliquot anginæ exempla nobis oblata fuere. Intelligimus verò per Anginam, faucium id eſt laryngis ſeu pharyngis inflammationem. Nam in anginâ ſemper guttur & fauces laborant, ſive ut Hornius loquitur, commune iter ad aſperam arteriam & gulam, quod retentâ græcâ voce, iſthmum vocamus, & hoc vel exinde patet, quod in anginâ ſemper adſit difficultas reſpirandi & deglutiendi.Cùm verò Neoterici & internos & externos laryngis æque ac pharyngis muſculos inflammari crederent, quod certè à vero non abludit, diverſas anginæ ſpecies conſtituerunt,ac iis varia impoſuêre nomina, ac artem ſine ullâ utilitate reddidere difficiliorem. Nam ſi vel maximè iis concedatur, quod muſculi interni ſeu laryngis ſeu pharyngis ſine externis inflammentur, & vice verſâ externi ſine internis ardeant,

nihil

nihil ad curationem inde peti potest, & emolumentum, quod in prognosi ex eâ doctrinâ speratur, titubantibus, cum prognosi ipsâ, inititur pedibus. Hoc malum juvenibus, constitutionis sangvineæ, præ reliquis familiare. Post motus corporis impetuosiores, aut nimias spirituosorum potuum ingurgitationes, horrore corripiebantur, qui aliquando post aliquam intermissionem subitò revertebatur. Hunc ingens æstus cum siti Tantalea excipiebat.

Pulsus erat frequens, durus, inæqualis, urina saturatissimè rubra. Magna aderat respirationis difficultas, apertoque ore anxium ægri spiritum ducebant, & crescente malo strangulationis periculum instabat, ut videas non malè à Græcorum ἀγχόνη, quod laqueum & suspendium significat, morbum hunc à Latinis dictum ANGINAM. Deglutitio etiam tantoperè impedita, ut potus faucium angustias vix superaret, quin sæpè in nares refunderetur. In faucium isthmo interdum apparebat tumor, interdum autem in externo collo, ubi morbus mitior erat, vel oculis cernebatur, vel manibus palpabatur, in iis verò, quorum vita in majori periculo, nullus planè tumor deprehendebatur. Non tantùm isthmus ita exurebatur, sed spectabatur simul in ore rubor flammeus, urgebat dolor acutus pulsatorius & punctorius, lingua tumida, obscurè rubra canum instar exerebatur, fauces arebant, si ægrotantum os aperias, omnia tensa videbantur. Venæ infarctæ, oculi prominentes & sangvine suffusi. Præterea aderat jacendi difficultas, ac frequens sedendi cupiditas. Ingens præ foribus periculum, quando articuli gelido torpore rigebant, vultus livescebat, vox intercipiebatur, & stridor quasi in gutture & pectore audiebatur. Inexorabilis mors instat, deficiente pulsu & voce quasi in caninam mutatâ, apparente subinde etiam spumâ oris. In summo juvenis periculo exoptatissimè Erysipelas in pectore cum symptomatum mitigatione, efflorescere vidit D. Helwich.

Omnia verò symptomata sunt mitiora in nothâ Anginâ; nam licet & in ipsâ subinde aliqua respirationis adsit difficultas, ac deglutitio impediatur, licet etiam tumor (qui serosus utplurimùm) tùm intra fauces, tum in collo deprehendatur, abest tamen & febris, rubedo intensa imò & dolor acutus ac ptyalismo intra dies quosdam malum tollitur. In exquisitæ anginæ curâ minimè vestigiis insistere licuit Sydenhamii, cujus quidem curæ cardo vertitur in copiosâ sangvinis detractione per repetitas Venæ sectiones, in catharticis, epispastici fortis ac ampli applicatione, quâ de re latius legi potest *in Oper. p. 358.* Quâ viâ ante ipsum incessisse novimus Doctiss. Batavorum Medicum Lindanum, ita tamen, ut hic intra 2. vel 3. horas non unâ vice, sed repetita ad Unc. XXX. ex venâ popliteâ sangvinem detraheret. *Angina notha.*

Hor-

Horrent enim nostri tantam sangvinis profusionem, raroque ad iterandam V. S. in uno eodemque morbo persvaderi possunt. Itaque nobis unâ vice, aut summum duabus V. S. celebrare in more positum est. Quod quidem absque mora facimus, ut turgescentiam sangvinis imminuamus, stasin discutiamus, ac copiosiori affluxui occurramus. Fecimus verò pertundi plerumque Venas cubiti in latere affecto, quod evidentior & propior, ex anatomicis, venarum ejusdem lateris communicatio sit. Cùm verò parti affectæ propinquiores sint raninæ sub lingvâ, (quarum apertionem promiscuè in morbis ferè omnibus vulgus apud nos flagitat,) præmissâ V. S. in brachio, aut si circumstantiæ id velint, e. g. in suppressione mensium, in talo, ex raninis etiam sangvinem detrahimus.

Vomitoria, quæ Agricola, Riverius, Deckerus, Hartmannus aliique in Anginâ laudant, periculum suffocationis veriti, omisimus. Subinde tamen purgantia in forma liquida, sed leniora, propinavimus, præprimis, quod tamen rariùs contingit, si crassæ ac nebulosæ adessent urinæ, his enim præsentibus in qualibet inflammatione ad purgationem à principio confugere nos posse, scimus edocti à primicerio Hippocratis interprete Prospero Martiano *p. 387. de ratione Vict. acut.* Et sanè prudens hoc monitum fuit nobis instar columnæ vialis in bivio constitutis. Libertatem alvi Clysteribus obtinuimus. Cæteroquin ita ferè in periculoso hoc morbo progressi sumus; ut inflammationem discutere, & stagnantem sangvinem iterum in motum reducere tentaremus. Ubi quidem resolventia seu discutientia, & in sangvine viscidiori etiam attenuantia profuêre, non neglectis lenissimis adstringentibus, quæ roborantium nomine vulgò veniunt, hæc enim laxior fibrarum tonus omninò indicat. Eâ intentione gargarismos ex adstringentibus & discutientibus mixtos ordinavimus ex rad. bistort. torment. bryon., herb. prunell., salv., pyrol. heder. terrestr., tarax. flor. bellid., sambuc., balaustior., tanacet., cort. granator. sem. cydonior. decoct., colaturæ nitrum etiam adjecimus, mandantes, ut his similibusve gargarismis fauces modestè colluerentur. Non imitati sumus Scultetum, qui acetum vini acerrimum, aliosque qui meliori consilio spiritum vini admiscent. Externe emollientia & discutientia sine adstringentibus adhibita, ex cujus generis simplicibus ferè constat cataplasma primum Barbettæ, nisi quod oleum chamomillæ, à nobis omissum & loco hujus aliquid saponis Veneti admixtum fuerit. Non abs re est, collum externè spir. vini camphorato rite inungere, ac deinde cataplasmata, vel si hæc propter celerem refrigerationem suspecta sunt, emplastra de meliloto, diachylon., de spermat. cet. diaphoret. M. *&c.* circumponere. Multi, & in-

inter eos etiam Waldſchmidt, ab initio ſvadent ſuffumigia ex ſuccino, oliban. &c. ſed non absque causâ Sennertus noſter *lib. 2 prax. part. 1 c. 24.* ab eorum uſu dehortatur. Remedia interna erant diaphoretica ex abſorbentibus lap. 69. corall., mandib. luc. piſc., dent. hippopotam. & quem Variola & Burnet. ſpecificum eſſe volunt, dente apri, ♁. d., bez. miner., & ♂l. cinnabar. & nitratis, quibus interpolabantur lenientia, damnatis, quibus alias ſpecificam virtutem ignari tribuunt, ſordibus non unius generis, ſtercoribus, inquam, & urinis variorum animalium. Si verò conatûs discutiendi eſſent irriti, & dolor pulſatorius quarto vel quinto die nos ſuppurationis admoneret, hanc omninò promovimus tùm collutionibus oris ex decoctis emollientibus & maturantibus, tùm cataplaſmatibus & emplaſtris ejusdem censûs. Suppuratione jam factâ, ubi nimirùm dolor pulſatorius ardorque remittit, abſceſsûs apertionem modò hàc, modò illâ viâ procurare tentavimus, & poſt evacuationem puris, reliqua ex artis præſcripto abſolvimus. Sed dolendum omninò eſt, quod non in ſummo ſuffocationis diſcrimine aſperam arteriam perforare liceat, cùm judice Sculteto ac comprobante experientiâ, in affectibus laryngis, qui ſuffocationem minantur, tutiſſimè id fieri poſſet, in Armament. Chirurg. *in declarat. tabul. 34 p. 122.* Hàc enim viâ certiſſimè non pauci liberarentur, ſed quo minùs id fiat, in cauſa eſt circumſtantium moroſitas & craſſa Chirurgorum in anatomicis ignorantia. Nothæ anginæ cura facilior eſt, & à quibusdam Noſtrûm purgantibus ☿alibus, etiam ſi nulla eſſent contraindicantia, aliquoties repetitis & blandioribus diaphoreticis poſt V. S. in Plethoricis feliciter intra paucos dies ſublata. Poſt anginam notham externis repellentibus discuſſam, D. Helwich obſervavit delirium ac effectum paraphrenitidi ſeu inflammationi diaphragmatis ſimilliſimum.

Vomitus ac vomendi conatus.

A nobis conſilium requiſiverunt etiam eo tempore quidam vomitibus, aut certè vomendi conatu delaſſati, ac horroribus febrilibus, cardialgiis, punctoriis circa ſcrobiculum cordis doloribus, ſubinde & ſingultu miſerè torti, quos equidem ventriculi inflammatione correptos fuiſſe ſuſpicamur, ex eô potiſſimum, quòd omnia ſymptomata ab exhibitis ſtomachicis, carminativis, antifebrilibus intenderentur, miteſcerent verò ab iis, quæ in inflammationibus profuiſſe, tot ſeculorum experientia docuit.

Inflammatorii affectûs.

Occurrerunt etiam eo tempore quidam alii inflammatorii affectûs, quorum ſedem, an in hepate, an in pleurâ, an in membranâ pulmonum quærere deberemus, dubii hærebamus. Et certè, tametſi in numerato habeamus ſigna pleuritidis, peripnevmoniæ, & hepatitidis vulgò tradita; Certi tamen omninò ſumus, quod nullâ falli neſcia diagnoſi hæ inflammationes ex traditis illis ſignis dignoſci queant. Febris continua atque

 acu-

acuta, difficilis & fervida respiratio, tussis, rubor genarum, aliquando & oculorum, lingua sicca & aspera, colli inflatio, sitis, vigiliæ, in omnibus tribus inflammationibus cernuntur. Cum aliqua veri specie major in respiratione angustia supponitur esse in peripnevmonia, quam quidem in pleuritide; at verò! quod & in hoc ipso parum fiducia poni queat, elucescit ex eo, quod etiam illi, qui neque pleuritide neque peripnevmoniâ laborant, sed vel cursu vel aliis laboribus sese fatigarunt, propter majorem sangvinis ad interiora confluxum, difficillimè & cum summâ anxietate spiritum trahant. Jugulum ipsum sententiæ de certâ inter pleuritidem & peripnevmoniam differentia petunt, qui ex inspectione corporum pleuritide extinctorum demonstrant, non pleuram, sed pulmonem esse sedem pleuritidis, in quorum numero sunt eximii Anatomici & observatores Felix Platerus, Johann Zecchius, Alexander Petronius, Marsilius Cagnatus, Etius Cletus, Panarolus, Petrus Crispus, Julius Cæsar Benedictus, Petrus Castellus, Johannes Menelphus, Johannes Baptista Orius, & Herophilus, qui teste Tertulliano sexcenta secuit cadavera. (*b*) Et cum Romæ in hanc rem studiosè inquireretur ac in sectis cadaveribus pulmones læsos in pleuritide reperirent, Asseclæ Galeni, & sequacium ejus Arabum *&c.* ad peculiarem Romani aëris constitutionem confugerunt, docentes, dari & pleuritidem non exquisitam, & hanc propter cœli inconstantiam & humiditatis excessum, ortum trahere à capite, ac materiam, quæ non exquisitam pleuritidem excitat, descendere per arteriam asperam ad pulmones, eamque, præcipuè si biliosa fuerit, in pulmonis cavitatibus inflammationem inducere, & hinc in cadaveribus pleuritide interemptorum pulmones inveniri læsos, ut constat ex *Doctissimo Commentario* Prosperi Martiani *in libr. Hippocrat. de loc. in homine pag. 77 & 78 edit. Rom.* Et si dicendum, quod res est, multò feliciùs Phœnomena in pleuritide occurrentia explicari possunt ex mente illorum, qui sedem ei tribuunt in ipsis pulmonibus, quàm istorum, qui natalem ejus locum quærunt in pleurâ, quos sanè difficultas, quomodo sangvis, qui sputum pleuriticorum tingit, & purulenta materia, si non bene judicetur pleuritis, à pleura in asperam arteriam deveniat; Ubi in oppositâ opinione illud evidentissimè declarari potest. Nam cum ex oculatissimi Malpighii observationibus notum sit, compagem pulmonum constare ex infinitis propriâ membrana circumseptis lobulis, ac ex his vesiculis innumerabiles in partibus interioribus emergere ramificationes, quæ cum tracheâ communicationem habent; Facilè concipi potest, quomodo ruptis in membranosis illis sinubus minimorum vasculorum orificiis sangvis, aut etiam abscessu facto pus, in tracheam extillet, ac deinde per tussim eji-

(*b*) conf. *Castig. Grabner. nostra p. 58.*

ejiciatur. Neque ullo jure ab his requiri potest, ut credant, pulmonem sensu carere, nam hoc colore, qui sunt alterius sententiæ, utuntur, in pleuritide esse dolorem acutissimum, & hinc pulmonibus sensu destitutis adscribi non posse; nam quomodo persvadebunt, pulmonem sensu orbatum esse, cum moles ejus constet ex membranis, tracheâ, vasis sangvineis, nervis, omnimodò ex ipsorummet doctrinâ sensu exquisitissimo pollentibus? Ipse quoque Hippocr. de intern. effect. pulmonibus sensum & dolorem fortem tribuit. Quod verò in latere sentiatur dolor, ejus causa est, quod membranæ pulmonem constituentes ope aliquarum appendicum pleuræ uniantur. Si verò sedes pleuritidis in ipsis pulmonibus est, utique apparet, quàm arduum sit, exactè pleuritidem à peripnevmoniâ discernere. Imò neque faciliùs, secùs quàm multi non experti credunt, inflammatio hepatis à pleuritide dignoscitur. Nam ex dolore infra costas infallibile hepatitidis argumentum, qui capiunt, næ! illi subinde vehementer falluntur, innixi communi illi axiomati, ubi dolor, ibi morbus, quod tamen minimè universale est, cujus rei exemplum in ipsâ inflammatione hepatis est: Nam referente Galeno *l. 2 de loc. affect. inflammatum hepar comitatur dolor in jugulo, in quo tamen morbus non est.* Ejus rei documenta in calculo, gonorrhæa aliisque morbis obvia sunt. Sed verò benè est in hâc rerum incertitudine, quòd methodus medendi una eademque in his morbis inflammatoriis observari tutò possit, unde non abs re erit, quomodo in curâ processerimus, tribus, quod ajunt, verbis attingere. Prima cura nostra fuit, stasin sangvinis inflammatoriam, de quâ inspici meretur Portius *in Erasist. sive de sangvin. missione p. 83. seqq.* discutere. V. S. in statu plethorico celebravimus, sangvis ex venâ eductus ferè pelliculâ quadam tectus; Et omninò vera sunt illa Celeberr. Wedelii: *Venæsectione emissus sangvis pro temporis ratione variat, modo confusus, fervidus, ruber, modo serosior, grumescens vel resolutus magis visus est.* Nec dubitandum, quin sæpè absque V. S. erysipelaceæ illæ viscerum inflammationes tolli queant, ac non nauci facienda illorum practicorum observatio, quòd post administratam V. S. morbi hi diutius protrahantur. Vulgò deprædicatur in sangvine dissolvendo efficacia spirituum C. C. fuligin., ebor., liquor. C. C. aliorumque similium volatilium, qui tamen à nobis, qui diaphoretica fixa hisce in morbis, quibus febris complicata est, præferimus, non adhibentur, nisi fortè in phlegmatico-sangvineis ac in dosi valdè mediocri. Semen cardui mariæ in pleuritide & peripnevmoniâ, radix cichorei in hepatitide aliquam peculiarem exerunt virtutem, nec mumia transmarina prorsus effœta est. Cherefolium, hedera terrestr., geranium majus, scordium commendari itidem merentur.

In rasurâ dentis apri, in pleuritide, non potuimus observare vim quandam specificam, quæ major in dente hippopotam. præpt. In omnibus hisce inflammationibus prodest externè adhibitus sp. vini camphor. quemadmodum anodyna internè utplurimùm nocent, quicquid de cohibendo per illa affluxu vulgò jactetur. In pleuritide urinæ tenues per quatuor dies priores ferè semper calamitosæ sunt. Alvum non facilè irritamus, sed diluentibus tepidè sumptis eam in officio suo continere satagimus.

Constitutio aëris Julii, Augusti, Septembr. Julius naturam suam planè quasi exuerat, (c) ac majori ex parte imbribus, procellosis aëris agitationibus ac frigore squalidus erat; credidissemus, nos in Martio vivere, nisi grato Solis splendore, aliquot diebus, corpora incaluissent. Benignior Augustus, non tamen absque pluviis cursum absolvit. Æstiva amœnitas verò denuò in Septembri nobis affulsit, ut iterum D. Grassius observavit.

Catarrhi. Mense Julio vagabantur iidem propemodum morbi, qui præcedentibus mensibus stragem ediderant, sed præ reliquis ferociebant catarrhi, qui difficillimè medicamentis compescebantur, ac præprimis illi admodùm rebelles erant, qui sedem in artubus, & potissimum in superiori brachii parte fixerant, ac ex dolore gravativo, motu partis impedito, imò etiam tumore aliquo; sine inflammationis signis, ex decubitu serosæ materiæ oriundo cognoscebantur. Proximum in pertinaciâ locum occupabant cum coryzâ, & vertigine conjuncti, sive propter majorem lymphæ coacervationem, sive magnam seri visciditatem, intra corticalem, hoc est glandulosam, ex mente Malpighii, cerebri substantiam. In curâ utroque oculo ad proximam catarrhorum causam, hoc est, lympham stagnantem intra partes & hâc ratione functiones earum lædentem, respeximus, & lympham vel motui suo restituere, vel ex corpore, ac præcipuè partibus laborantibus evacuare annisi sumus. Inde non tantùm ea adhibuimus, quæ serum vel per renes præcipitant, aut alvum derivant, vel per poros cutis dispellunt, sed & ea, quæ à parte affecta illud evacuant. Inter purgantia plerisque ex nostris placent pilulæ, quas Nostrates vocant Cephalico-Hystericas ex extr. colocynth., helleb. nigr., castor. resin. gialap. ☿. d., aut Massæ pilul. harum, M.P. de succin. Craton. addita cum appropriato in pilulas efformatæ. Vix vero in catarrho pulmones infestante purgantia, prudens Baglivii monitum secuti, laudare possumus. Ex diureticis seligimus lap. 69, L. sassafras, syrup. adianthin. Fern. de succ. veronic. de 5 rad. aperitiv., hyssopo. liquirit. &c. Oleum etiam fœnicul., anis., balsam. sulph. anis. terebinth., & quod præ reliquis omni-

(c) conf. *Castig. nostræ Græbn. p. 59.*

omnibus eminet, ſuccinum, cui in catarrhis & ſpasmis non immeritò maximas tribuit laudes Hoffmannus, præclarè quoque de eo ſp. vini ſoluto ſentit Helmontius, quibus ſuffragatur etiam Clariſſ. Ettmüllerus, totam affectuum catarrhalium curam in ſuccino latere perſvaſus. Inter diaphoretica, quæ lymphæ exorbitantis correctoria genuina eſſe conſtat, ceſſere in remedium ea, quæ incidendi & attenuandi virtute ſimul gaudent, ex quorum albo ſunt inter vegetabilia, ſerpillum, thymus, roſmarin., lavendula, hyſſopus, centaurium minus, helenium, betonica, pimpinella, arum, china, *&c.* quibus ex chymicis tùm Liqv. C. C. ſucc. tùm tinct. bez. annumerare licet. Ad cauteria non deſcendimus. Rarus etiam apud Nos maſticatoriorum uſus, niſi fortè in claſſem apophlegmatismorum referre placet fumum Tabaci hauſtum, multorum ſanè delitium. Ptarmicorum notus hodie abuſus, quibus ſanè cum damno ſanitatis homines plethoricos, vertigini obnoxios, oculorum affectibus correptos, nares infarcire toto die videmus ac dolemus. An verò legitimus eorum uſus aliquis eſſe poſſit in evacuanda lymphâ in cerebri ventriculis ſtagnante, in quæſtione poſitum eſt. Negativam amplectitur Doctiſſ. Schneiderus, *l. 2 de catarrh. c. 20.* ac Clariſſ. Rich. Lowerus *in diſſertat. de catarrh.* cujus hæc inter alia *p. m. 167. Quod autem nihil per os cribriforme in nares pertranseat, ipſius partis conformatio ſatis arguit, nam licet in aridis calvariis foramina iſtius oſſis aperta & luci perviæ videantur, in vivo tamen animali à nervis & membranis, à proceſſu mammillari prodeuntibus omnino inferciuntur, & paulo poſt, niſi, inquit,* ▽. *in cavitatibus proceſſuum contenta per medullarem ipſorum ſubſtantiam in nares transeat & extillet, neceſſe eſt, ut per nervos fluat, & ipſorum corpora pervadat. Ac quid inde de olfactu fiet, ſi ipſi ejus organa continuo humore ita ſcateant; ac iterum: Si conferamus, ait, vaſa omnia, quæ* ▽. *in ventriculos cerebri deponunt cum infundibulo ſimul, & hisce nervorum tubulis, eaque in diverſis animalibus inter ſe comparemus, clarè patebit, proceſſus mammillares nullum omnino humorem pertransire aut os cribriforme in nares perfluere.* Nos his rationibus itidem moveremur, niſi praxis aliud nos docuiſſet, & cum Williſio vidiſſemus, toties per ſolam ex naribus excretionem, multos à vertigine, aliisque cerebri morbis liberatos, niſi purulentam materiam per nares fuiſſe excretam recordaremur. Et niſi tandem ipſe Hippocrat. *ſect. 6 aph. 10.* non ex ratiunculis, ſed diuturnâ praxi hunc canonem reliquiſſet; *Caput dolenti & circumdolenti pus aut aqua, aut ſangvis fluens per nares, aut os, aut aures, ſolvit morbum.* Firmo itaque experientiæ talo innixi, poſt univerſalia, ubi illa locum habebant, etiam errhina ſvaſimus, ac ex iis præcipuè ſpec. diamajoran., & cum debitâ cautelâ etiam euphorbium

pulverisatum. Confer. Miscell. Nostrar. *Dec. I. ann. 1 obs. 34 p. 110 & seqq.* Difficillimum nobis esset, ab effectu nobiliori, sicut ab aliis factum, vitriolum album commendare. Præterea cùm scopus noster esset lenire fauces aut asperam arteriam, linctus formam elegimus, ut remedium sensim partes affectas præterlaberetur, easque diutiùs tangeret. Nam ea nobis semper sedet mens, formam medicamenti à parte affectâ & morbo determinari, & prætereà, ut præclare monitum à Glissonio, laborante ventriculo prudenter pilulæ, pulveres, electuaria, *&c.* præscribuntur, quò diutius in eò commorentur, renibus autem liquida potius designantur, quo facilius ad eos cum sero deferantur &c. Sunt equidem, qui in nostro casu à saccharatis & mellitis parum opis in evacuatione contentorum in bronchiis sperari posse contendunt, sed eam ab aromaticis & volatilibus petere jubent, quibus tamen iterum experientia practica reclamat, nisi fortè, ubi humores viscidiores & glutinosiores sunt, tùm enim acriora & amara abstergantia juncta mucilaginosis & roscidis, utramque absolvunt paginam. Cæteroquin in affectibus pectoris non promiscuè cum vulgo empiricorum, flores sulphuris exhibuimus, nam quantùm ex eorum usu emolumentum in catarrho tenui oritur, tantum profectò damni ex eorum præscriptione, materiâ existente viscida & glutinosâ, resultat, inde quidem non raro pituitosos in difficultatem respirationis incidisse pro comperto habemus. Sanum quidem est consilium, quod Lowerus suggerit *p. 173.* his verbis: *Cùm catarrhus primo urget, nihil magis ei supprimendo conducit, modo absque febre sit, quàm ut sitim diutissime toleremus, tridui enim vel quatridui abstinentiâ à potu, plures novi à catarrho prorsus liberatos, cujus alia ratio non est, quàm quod fomite subducto omnino exsiccatur, non aliter ac rivuli exarescunt ex pluviarum penuriâ;* At hoc velle nostris proponere, est surdo narrare fabulam. Imò contra potius meminimus, quæstionem agitatam sæpius, annon ex re ægrorum sit, usum vini in catarrho concedere? nam vero esse perquam simile, lympham stagnantem haustu liberaliori generosioris vini in motum denuò reduci posse; Nos tamen potius probavimus sententiam Mercurialis *Tom. 3 Cons. 53 & tom. 2 Cons. 4.* illud dissvadentis, veriti majorem in sangvine orgasmum, & vehementiorem seri fusionem, non ignari cæteroquin, quòd quidem Doctissimi Medici vinum in catarrhis permiserint, quos inter præcipui sunt Victor Trincavell. *l. 1 Conf. 42.* & Paul. Neucranz *de purpur. c 20.* qui ipsum etiam Hippocratem allegare pro suâ opinione possunt, nisi fortè magis placeat Valesii in hâc controversiâ temperamentum, qui censet, Hippocratem dedisse, hodieque adhuc concedi posse sub declinatione, quando serum jam ad vias urinarias & alvi, cessante omni lingvæ siccitate, præcipitatur.

tur. Postremò dissimulare non possumus, his etiam ritè factis, in plethoricis catarrhos vinci vix potuisse, nisi V. S. celebraretur. Catarrhalis quoque prosapiæ alii morbii, odontalgia sc. & tumores palati à D. Grassio & D. Pauli in seipso, curati. Diarrhæas frequentiores D. Preus iterum rhabarbaro tosto c. N. M. & bolo Tockaviensi caryophyllatâ compescuit.

Hemicraniæ. Varias quidem tractavimus hemicranias in praxi nostrâ. Vidimus, qui sibi caput quasi tendi & distrahi conquererentur, & omninò persvadere satagerent, ipsas suturas enormi dolore unam ab alterâ divelli, quibus fidem non arbitramur subinde esse detrahendam. Quemadmodum in fœmina 30 annorum etiamnum vivente, enormem hiatum, circa suturam lambdoideam & sagittalem, furentibus doloribus capitis cuivis petenti demonstrare potest D. Grassius; insuper in tribus puerulis catarrhosis trium & quinque annorum, intra aliquot septimanas, totam quasi capitis superiori parte figuram valdè mutatam, suturamque coronalem ad nasi radicem usque, notabiliter dehiscentem observavit D. Paul. Suturas enim aliquando laxari & à se dehiscere, Medici exercitati nobiscum deprehenderunt. (*d*) Inter Arnoldi Bootii observationes Med. de affectibus omissis secundùm à Cl. Meibomio editas, quarta *p. m. 12.* inscribitur de suturarum discessione: *Frequens,* inquit, *est in Hibernia, ut capitis ossa à se discedant, ac notabili spatio dehiscant, præcipuè in coronali suturâ, sed & quandoque in sagittali, idque cœcâ ac internâ causâ, absque ulla externâ occasione aut violentiâ, cui malo promiscuè obnoxii sunt viri æque ac mulieres, nec teneri modo ac delicati, sed duri quoque ac robusti, &c.* Laurentius Joubertus *lib. de cap. affect.* testis est, se se in fronte puellæ separationem vidisse, cui post diutinam in infantia cephalalgiam unius lateris os alterius superavit latitudinem. In *Miscellaneis Nostris* Antonius de Pozzis, cujus pulvis in quibusdam nostris officinis prostat venalis, ejuscemodi dehiscentiam circa suturam coronalem, ad pollicis latitudinem observavit *Decur. I ann. 4 observ. 33.* quæ aliaque plura exempla legenda apud Cornel. Stalpart van der Wiel, *Cent. 1 observ. Medico-Chirurg. Anatomic. p. 1. 2. 3. 4.* obstant sententiæ Columbi *l. 1 c. 4* asserentis, suturas nulla vi posse laxari, nisi quis scapello divellere aut frangere tentaverit. Hæc opinio de divulsione suturarum roboratur etiam exinde, quòd ægri ex fortibus ligaturis aliquod levamen sentiant, quamvis aliàs non negandum, quòd frequentius arbitrentur sibi suturas dehiscere, quàm reverâ dehiscant, aut disjungantur. Meminimus nostra subsidia sollicitasse, qui asseverarent, caput sibi quasi gravi mole aliquâ aut pondere incumbente deprimi, ut cervicem erigere nequeant.

Sed

(*d*) conf. *Castigation. Nostræ Græbnerian. p. 59.*

Sed hi dolores ludus & jocus quasi sunt, præ tormentis, quæ patiuntur ii, quos tantùm non in furorem agit acutus & pungens, ac teli infixi instar membranas dissecans. Aliquos curæ suæ commissos habuit D. Helwich, qui ait, sibi verba deesse, quibus ineffabiles illi dolores rectè exprimi possunt. Adeò furit, & vicina sensoria intolerabili dolore affligit, vigiliis ægros atterit, & brevi sanè necaret, si continuus esset. Memorabile sanè exemplum in nobili aliquâ personâ per aliquot annos oculis D. Pauli & modo etiam D. Helwich obversatur. Vir ille in juventute suâ genio indulsit suo, circa virilem verò ætatem, in tormina ventris atrocissima, tandemque in hemiplegiam, è quâ per inunctionem mercurialem evasit, incidit. Subsecuti postmodùm atroces dolores arthritici, quibus ferendis cùm parem se minimè crederet, nescio quo consilio, in aquam, in quâ Luna extincta, primò pedes, deinde & corpus totum facilè quadragies immersit eô cum effectu, ut dolores Podagrici evanescerent, ac in eorum locum ineffabilis capitis dolor succederet, cum quo per intervalla repetente adhuc hodiè acerbissimè, non sine intimâ circumstantium commiseratione, conflictatur. Præludunt reversuro dolori humiditate multâ perfusi oculi conniventes & aliquid convulsivi patientes, & aures tinnientes, fermentatio & ebullitio in ventriculo, ac urina cruda. Tragœdiæ ipsius exordium dolor initio aliquanto lenior, sed incrementa singulis momentis capiens. Frequenter iste in sinistrâ capitis parte affligit, nec tamen in hoc latere semper in una eademque parte hæret, sed modò posteriora versus ad aures, modo ad anteriora ad radices oculorum usque, qui longè gravissimus est, excurrit, imò nec his terminis contentus, calvariâ egressus, in maxillis, labiis, sævit, imò ad humeros se extendit & regionem pectoris occupat. Non exactè tamen uno hoc latere circumscribitur, sed ad dextrum etiam sese diffundit. Circa nucham aliquando adest tumor rubescens cum pulsu & exquisito sensu, qui tactu lenissimo immane quantum efferatur. Est verò dolor ille & gravativus, mentum pectori ferè allidens, & tensivus sed maximâ ex parte punctivus; Quamdiu furit, æger lucem ferre nullam potest, nec propter sævitiam cruciatuum os aperire, vel plenum trahere spiritum, audet.

Apicem supremum attigit tyrannis isthæc, quando vomitus accedit, tum enim magis, quàm in Phalaridis torquetur equuleo, & tamen miser his tormentis minimùm 12 horas, sæpè 24, imò & 50 transigit. Signum declinantis paroxysmi est urina saturata, & paulò post copiosum sedimentum deponens. Superatis his molestiis, corpus languet & partes musculosæ quasi fustibus percussæ, tangi renuunt. Minimè verò rarò contingit, ut, capite vix liberato, digiti pedum molestiâ aliquâ vellicentur. Nunquam verò, nisi sub paroxysmo, lum-

ba-

baris regio doloribus vacat. In cura in paroxyſmo ipſo hemicraniarum interdum ſangvinem eduximus, veſicatoria, ubi indicia materiam peccantem extra cranium ſub cute hærere, applicari fecimus. Errhina quoque commendata, nec pedilavia neglecta, topicis item modo in formâ cataplasmatis, modò linimenti, & ungventi, modò emplaſtri, uſi ſumus. Rubefacientia plantis pedum admota, quæ tamen omnia, ne minimum quidem levamen prælaudato Viro ad hoc usque momentum attulerunt. Pulveres præcipitantes nitroſi & cinnabarini anodynis maritati internè exhibiti, pilulæ de Styrace D. Sylv. ſub tempus nocturnum datæ ſunt. Quidam, quamvis ſic ſatis tenuis effectus, ex pulveribus ejus generis, in memorato ægro viſus. Extra paroxyſmum antecedentes cauſas ex artis præſcripto tollere conati fuimus. Quæcunque verò D. Pauli & Helwich, junctis conſiliis, moliti fuerunt, (non autem facilè ullum remedii genus, quod λόγ& & methodus atque experientia ſvadet, intentatum reliquerunt) eventus optatus ſæpius nominatum ægrum nondum exhilaravit, ſed affectus ille adhuc hodie eum acerbiſſimè, quanquam poſt diuturniores inducias exercet. Aliorum Medicorum conſilio uſus eodem fato, licet ab iis & ad ſumptuoſas Thermas & ingratas Acidulas, ac Laconici ſudores damnatus, ut de purgationibus, ſcarificationibus, V. S. fonticulis, *&c.* nihil dicamus. D. Preuſſius ex præpoſterè curatâ per balnea aliaque, quæ non conveniebant, ani fiſtulâ, epilepſiam ſingulis ferè horis repetentem, cum antea rariſſimè invaderet, notavit. Sed nec minus obſervatu dignum eſt, quod D. Graſſius memorat, uſum Chinæ-Chinæ in Febribus intermittentibus, hoc menſe, licet ſummâ cum cautelâ adhiberetur, minus fuiſſe proficuum, nec eam vim, quam aliis temporibus, exeruiſſe.

Præter enumerata in antecedentibus, ſymptomata febribus continuis hoc Menſe duo alia jungebantur, quod iterum debemus D. Graſſio, ſc. urinæ difficultas, & crebra oſcitatio ac pandiculatio. Quoniam verò illa urinæ difficultas, ut Celſo vocatur, ſignificat moleſtiam, tam illam, quam quis mingere volens experitur in enitendo, quàm eam, quam quis ſubit in reddendâ urina, ob nullius non guttæ effluentis aſperitatem, quam ſtranguriam, Vegetius vero indignationem veſicæ vocat, ſcire licet, priorem noſtros moleſtiam ſubiiſſe; Nam diu conari cogebantur, antequam proflueret urina, quantumvis in ipſo fluxu deinde liberè ac facilè flueret. Verùm brevi durabant hæ adverſitates, nam ultra ſeptimum diem ipſæ febres non extendebantur.

Obvenêre etiam nobis quædam Melancholicæ Fœminæ 30 ætatis annum ſupergreſſæ, non quæ ridiculis ſe detinuerint negotiis, & in hæc præcipitia ex amorum phantaſiarumque œſtro eſſent perlapſæ, *Melancholia.*

H ſed

ſed mœſtæ, alta ſuſpiria ducentes, contra vulgarem fœminarum morem taciturnæ, à communi hominum conſortio ſe ſubtrahentes, & ad neſcio quem ſtrepitum expaveſcentes, ac mirabilibus ſuſpicionum procellis jactatæ levique causâ in epilepſiam hyſtericam devolutæ. Cùm verò dyscraſia humorum, ac impeditior eorundem motus in venâ portæ, ac excretionis menſtruæ mora noſtris ſeſe ingererent oculis, facile nobis patuit, V. S., vomitoriis, pedilaviis præmiſſis, ſangvinem attenuandum eſſe. Ac ad viſcidum & glutinoſum ſangvinem diſſolvendum adhibita fuêre ferè volatilia, quæ præſentiſſimum hîc præſtant effectum, quibus qui norunt interponere ſudorifera, tantò citius voto damnabuntur. Nec minorem merentur hic laudem ♂alia, præprimis chalybs in ſubſtantia datus, modò ventriculus non nimis debilis ſit, in quo caſu omninò melius eſt, vel eſſent. martial. hellebor. Wedel. vel eſſent. vitriol. ♂. tartaris. Ludovic. ægris præbere. Ex acidulis in plethoricas non exigua redundat utilitas. Vina quoque virtute herbarum ſpleneticarum & uterinarum imprægnata auxilio quibusdam fuêre. Quibus omnibus ſi decens corporis & animi motus accedat, omnia in vado erunt.

Occaſione Melancholiæ non poſſumus quin addamus aliqua de nodulis in partibus muſculoſis brachii & femorum, non quidem oculis, ſed tactui obviis ciceres magnitudine excedentibus cum motu febrili protruſis à D. Helwich in corporibus luridis & ſqualidis Melancholiâ quaſi tabeſcentibus, ter, niſi fallimur, & à D. Graſſio quamvis paulò majoribus obſervatis. Stupuerunt ad Phænomenon antea ſibi non viſum, donec opportunè recordarentur, ejus generis morbum in Hungariâ frequentem eſſe, ſicut didicerant ex Malach. Geiger. *Microcoſm. hypochondriaco*; id quoque *p. 105* cognati Daniel. Geigeri *epiſtola* adducitur, ex quâ aliqua hîc excerpere non pigrabimur: *Occurrit mihi ferè quotidiè in Hungaria morbus quidam curandus, ſolis incolis Hungariæ endemius --- quo infectis in partibus muſculoſis brachii, dorſi, totiusque corporis excitantur ad modum glandularum, parvi nodelli, exterius quidem inviſibiles, interius tamen benè palpabiles, inſtar cicerum ſeminis lini, fabarum tamen quantitatem minimè excedentes: Paroxyſmi invaſionem comitatur horror & calor febrilis, ad modum eryſipelatis, hinc erumpunt & excitantur modo enarrata tubercula ſive glandulæ.* Hactenus ille. Nobis extra dubium, materiam horum tuberculorum eſſe humorem lymphaticum, ab indole genuinâ in vitioſam, h. e. acidam & glutinoſam fortè degenerem, quod eò promptius in conceptum cadit, quo notius, ſubſtantiam cutis, præter filamenta vaſorum ſangviferorum, nervorum fibrarumque nervearum variè contexta habere plurimas glandulas. Nam ex acutiſſimi Stenonis, Profeſtoris incomparabilis, obſervationibus conſtat, ſingulis poris ſuas ſubjacere glandu-

dulas, quæ juxta ἐφιδρώσεως usum majores aut minores existant. Nec improbabile est, tubercula hæc proximè accedere ad naturam grandinum in porcorum carnibus occurrentium. An verò ulcuscula hæc sint lepræ quædam species, cui grandines suum accenset Clariss. Collega noster Rosinus Lentilius *in Miscellan. Medic. Pract. tripartit. l. 2 p. 510.* disquirere hujus loci non est. Id verò aliis eruendum relinquimus, quomodò tumores hi aut quocunque nomine vocare placet, febrili orgasmo à centro ad peripheriam extrudantur. In curâ nullum ferè operæ pretium vel antiscorbutica, vel mercurialia, aut sudorifera aliaque fecerunt. Nec in ultimo successit therapeia, quam vulgus in Hungaria adhibet his verbis à Geigero descripta: *Sale, aceto & allio locum & tubercula tàmdiu & fortiter fricant, donec noduli illi resolvantur, nec coagulati amplius sentiantur, quo facto levamen illico sentiunt. Multi materiam hanc sudore discutere debent, illoque intermisso, ut in aliis malignis morbis, moriuntur.* Ad sudorem eliciendum utuntur spiritu vini, in quo liquefacta sit portio axungiæ veteris cum admixtione succi allii & pulveris piperis nigri, quantum cuspis cultri capere potest.

Multò frequentiora apud nos mala præsertim in egenis sunt inflammationes gingivarum cum tumore, non raró in suppurationem abeuntes, quas Græci Parulides appellant. Hunc verò tumorem cum inflammatione nonnunquam insequitur excrescentia spongiosa, laxa & flaccida, carni in vulneribus luxurianti perquam similis, ad intimos dentes molares adhærens, quam comitatur mandibularum dolor satis vehemens, & nonnunquam ipsa febris. *Parulis.*

Græcis ejusmodi tuberculum carneum ad dentes in gingivis oriens Epulis vocatur. Si apertio abscessûs in Epulide negligatur, facili negotio caries succedit maxillæ. Nam dum puri exitus nullus paratur, periostium maxillæ consumitur, hoc autem facto, corrosio ossis vix evitatur, aut si fortè hoc malum imminens declinetur, quemadmodum nuper factum meminimus abscessu hoc sanato, semper durans Ichoris profluvium, fortè ob læsionem ductus alicujus salivalis remanet. Ex epulide gangrænam in fabro murario ortam vidit D. Helwich. In Parulide emollientibus, præprimis usu ficuum, abscessus apertionem procuravimus, aut instrumento Chirurgico aperiri fecimus. De discussione nobis raró cogitandum, quorum nimis ferè utplurimùm consilium & auxilium imploratur. Epulidem incipientem præmissis universalibus non sine effectu meminimus oppugnatam vel tinctura laccæ, quam & Barnerus & Deckerus ac Barbette non vane extollunt, vel tinctur. terr. Japon seu Catechu cum spirit. cochlear. paratâ, cujus meminit Colleg. *Epulis.*

Noster Clariss. Hagendornius *Tract. Physic. Medic. de Catechu Sect. 3 c. 3. p. 43.* Sed imbellia plerumque hæc sunt remedia. Ubi enim epulis altiores egit radices, vix sine operationibus Chirurgicis variis curatur.

Febris Biliosa. Mense Augusto nonnulli laborabant febri, quam veteres dixerunt biliosam, ejus typus ejusmodi erat: Initio gravitas & angustia sentiebatur in scrobiculo cordis, conjuncta non rarò cum nauseâ (à quâ Fastidiosam nonnulli vocant.) Causam non ineptè patientes vel in refrigerationem ventriculi, vel cibos viscidos, aut iram clandestinam rejiciebant. Aderat horripilatio non nimia, sed frequenter recurrens, capitis turbatio, & in sangvineo-cholericis etiam dolor. Exacerbabatur quotidiè horis matutinis, cum sensu horripilationis, qui quo intensior, eò certius vomitus sequebatur, remissiorem verò & diuturniorem ferè sedes excipiebant. Ægri perpetuò jactabantur, nec ullam decubitûs figuram servabant, præsertim illi, qui nec per vomitum, nec per sedes materiam acrem ac fervidam rejiciebant, in quibus etiam æstus gravior, fauces aridæ, & sub finem deliria comatosa, quæ semper ferè funestum in hâc febre minantur exitum, notabantur. Hypochondria non tantùm contendebantur, sed & acerbissimis puncturis infestabantur. Maximum discrimen mortis æstus internus retorridus & exteriorum frigus, intentabant, & ut Hippocrates pridem notavit, *circa ventriculum fortis æstus & cordis morsus malum κακὸν erat.* In curâ non tantùm ad ductum Sydenhamii jusculum tenuissimum ex pullis gallinaceis ordinavimus, sed & nitrosa & theriacam optimo cum successu adhibuimus. Habebant etiam in curâ locum acida temperatiora, apozemata ex rad. & fol. acetos., fol. fragar., tamarindis syrup. acetos. citr. Erant etiam, quibus decoctum Hordei, quod eâ intentione veteres dedisse videntur, ut acrimoniam biliosam obtunderent, & intestina quâdam quasi mucilagine obducerentur & munirentur, præprimis si essent egeni, loco jusculi pulli gallinacei svadebatur. Topicis etiam suus constitit honos, inter eà verò camphorata præeminebant. Lingvam aridam & fissam mucilag. sem. cydonior. Psyllii c. convenienti aquâ extractâ lenivimus.

Lipyria. Biliosæ febres abeunt subinde in Lipyriam. Nam verissimum est, quòd primaria talis sit rarissima, ut rectè Ettmüllerus, quicquid etiam hic Sylvius, Primerosius, Borrichius aliique dicant, sed potiùs cum neque vomitus, neque sedes, neque sudores in biliosis cernuntur, metuenda est Lipyria, vel interprete Stahlio *in Problem. pract. p. 7.* inflammatoria congestio interna, nisi fortè cum Lindano malis dicere, quod Lipyria sequatur partis valdè sensibilis inflammationem. Cùm verò vulgò Lipyria describatur per febrim, in quâ interiora quasi uruntur, exteriora frigent, provide à

Lin-

Lindano monitum, quod nec per partes exteriores vulgò dicta extrema, manus, inquam, pedes, nasus, lobi aurium intelligantur, sed universus corporis habitus. Nec per algorem indigitetur frigus tale, quod tactum Medici, aut adstantium afficiat, sed satis sit, quod ægri se algere dicant & tegi jubeant, licet aliàs membra tepere videantur. In hâc febre pulsus existit parvus & debilis, urina flavescit, lingva arida est, expiratio nares proximè adstantium ferit, vigiliæ vires atterunt, vomitus torquent, inferius labrum, ut recte Primerosius, tremit, & anxietas miserrime torquet. Hæc Phœnomena facilè aperiunt, an verum sit, quod prodit Clariss. Ettmüllerus ratione frigoris, febrim hanc referri debere ad genus nervosum membranosumque undecunque irritatum, respectu verò æstuationis, ad sangvinem in præternaturalem fermentationem concitatum hincque alteratos insigniter spiritus ex acido sui generis. Edocemur etiam ex iisdem, quid veri subsit sententiæ Sylvii *l. 1 prax. c. 29.* quæ vult hunc affectum (si modò detur) de quo quidem nos minimè dubitamus, ex duplici febre constare, biliosâ & pancreaticâ, ac à succo pancreatico, frigus, à bile oleosâ magis, quàm acri, æstum dependere. Nostro judicio hîc omnia plana. Nam certum est, in primarum viarum canali materiam urentem ac fervidam reperiri præsente hoc affectu, nec dubitandum quin facilè, si non per vomitus aut sedes tempestivè ejiciatur, inflammatio & forsan majori ex parte, in duodeno sequatur. Ab hâc verò omninò par est, ut æstum illum internum, lingvam aridam, sitim, vomitus, tremorem labri, expirationem fuliginosam, & inflammatione in gangrænam & sphacelum vergente, cadaverosam, puncturas in hypochondriis, jectigationes, anxietates, vigilias deducamus. Frigoris verò & algoris, de quo ægri conqueruntur, originem non aliunde rectiùs quàm à sangvinis ad interiora congestione, ac ex habitu musculoso ac ambitu corporis ad partem inflammatam, repressione ac derivatione petamus. Therapeia, quam svadet Primerosius, per refrigerantia & cardiaca instituenda, nobis ad palatum non est. Nec Hippocratis curatio *lib. de affect. v. 107.* quâ frigefactoria exterius admoveri cupit, quicquid etiam hîc moliatur Martianus, nobis placet. Jonstonius Noster, post partium frictionem, calefacientia & poros aperientia applicanda esse svadet, omninò rectius, modò olea, e. g. anethinum, irinum, vitrioli, *&c.* non laudasset; nam hæc non conveniunt, licet ante Jonstonium ea jam laudarit Expertiss. Joël. Sylvii medicamenta, margaritæ, inquam, corallia, lap. 69 *&c.* habent locum, non quidem quatenus corrigunt aciditatem succi pancreatici & nimiam bilis oleositatem, sed quatenus in inflammationibus hæc ritè se gerunt. Nam ut præclarè Ettmüllerus: *Lipyria febris, ad modum inflammationum erysipelacearum partes internas oc-*

cupantium, curanda per diaphoretica. Ac profectò nihil agitur, nisi omnes cogitationes eò vertantur, ut æqualis sangvinis distributio obtineatur. Nullum verò humanum superest auxilium, quando dejectiones aut vomitus nigricantes succedunt.

Synochus Putrida, s. Causus. Iisdem diebus nonnulli etiam laborabant febri, quam Synochon putridam, scholæ Medicorum antiquæ vocant, quam denominationem sine causâ carpit Francisc. Piens *Tract. de febr. p. m. 315.* alii Causum nominant, quamvis sint, qui Causum à nostrâ Synocho differre velint. Ejus indoles ferè sequens erat: Plethorici hæmorrhagiis vel V. S. assveti, ante Solis ortum, horrore quodam corripiebantur, horripilationem verò illam sequebatur æstus valdè gravis, ut non abs re sit, quod habet Pompejus Sacchus *irid. febr. c. 5.* partem sangvinis oleosam & sulphuream nimis excalefactam supra modum turgescere, & velut in flammam adigi. Respiratio anhelosa & suspiriosa erat, cum lypothymiâ ac Ἐφυδρώσει, aliàs in febre syncopali occurrentibus. Dolores capitis lancinatorii ac tinnitus aurium, ut & vertigines indivulsi hujus febris comites erant. Tensiones dorsi & artuum non minori molestiâ afficiebant. Sitis premebat maxima, signum vehementis febris, quamvis ex Ballonio aliàs benè noverimus, quòd sitis aliquando major sit, quàm febris *lib. 3 consil. 5.* Non raro in febris principio, inflammatoriæ sangvinis stases circa pectus, in incremento autem & statu, anginæ cum nostrâ Synocho copulabantur. Cùm symptomata quædam circa hypochondria & caput excitarentur, præsenti sedimento in urinâ, in junioribus circa diem septimum hæmorrhagia narium largior morbum optatissimè solvebat, in paulo annosioribus tum causus die 14 copiosis solvebatur sudoribus, calamitosa autem horum sors, si soporosi supervenirent affectus. Nam rectè Primerosius notavit, quòd sopor nonnunquàm in hâc febre contingat, ac sæpè funestus sit; nec melior illorum conditio, quando urina decolor redditur, nam tùm phrenitidis & convulsionum summum aderat periculum. Aliàs urina primis diebus, diaphana, rutilans & rubicunda erat, quarto circiter die sedimentum deponebat, superiori ejus parte clarâ permanente, faustumque recuperandæ sanitatis indicium præbebat. Pulsus frequens, inæqualis & quodammodo durus, in iis potissimum, qui de puncturis in regione pectoris conquerebantur. Sunt, qui spem omnem sanitatis restaurandæ abjicere jubent, quoties cunque sitis, calore tantoperè urgente, ut etiam aliqui, inter quos Oliger. Jacob. *Tom. 2 medic. septentrion. Collatit.* ex Actis *Tom 2 p. 281.* vi ignis febrilis, fœtûs in utero matris, quæ hâc febre laboravit, hospitantis ossa in pulverem rubicundissimum soluta fuisse, scribere non erubescant, deficit.

At

At verò minimè desperandum, modò tussis adsit, nam multiplici experientiâ compertum habemus, *quod siti non infestentur, quibus tusses siccæ leviter irritantes in ardentibus fiunt, ut sonat Hippocratis Aphorismus*; (e) Et Eurianactis filia, febri ardenti correpta, nunquam toto morbi decursu sitivit, tussiebat autem, ut legimus 3 *Epidemic. Sect.* 2. Oblatum D. Helwich exemplum in Fœminâ, quæ hâc febre laborans die 9 excrementa albicantia excernebat, & ictero superveniente feliciter liberata fuit. Eximius V. S. in principio hujus febris est usus, modò illa non ortum trahat à nimiis laboribus, aut ab usu Veneris, nam Neo-nuptis hanc febrim aliquando molestiam facere notum est. Ejusmodi enim viribus captis sangvinis missio exitio esse potest. Cùm enim semen sit quinta essentia, flosque ac cremor sangvinis in toto corpore optimi, tototaque ferè Medicorum schola Avicennæ subscribat dicenti, plus decedere homini, effluente una seminis unciâ, quàm si 50 educantur sangvinis; Post magnam seminis jacturam, sangvis sine piaculo vix educi poterit. Conf. Heinr. ab Heer *observ. Med. p. 175.* Pugnatum fuit contra febrim armis nobis usitatis, i. e. bezoardicis & diaphoreticis, potionibus analepticis & refrigerantibus, decocto citr. tamarindor., emulsionibus *&c.* Epithemata cordi & hepati imponi solita ferè apud nos in desvetudinem abierunt, aut, si etiam hîc tyranno trium litterarum aliquid dandum fuit, factum illud, sub declinatione, ipsisque epithematibus ea addita, quæ tonum viscerum respiciunt.

Febres Assodes, Elodes, Syncopales. Spectatæ etiam à nobis aliæ febrium, si vulgaria Medicinæ systemata sequimur, species, Assodes, inquam, Elodes, quæ intempestivos & inutiles sudores comites habent, syncopales, cujus Arabes communiter duas constituunt species, sed quia rectius symptomata febrilia, quam febres statuuntur, neque in curâ peculiare quicquid à nobis observatum; non est, cur in his nos detineamus. Hæmorrhagiam penis profusissimam ex hæmoptysi suppressa D. Preussius, ex abusu Veneris nimio D. Grassius, ac ex imposito vertici vesicatorio D. Pauli, ortam vidit. *Hæmorrhagia penis.* Diarrhææ mixtur. ex essent. carm. travmat. ac anodynâ feliciter sublatæ sunt. *Diarrhæa.* Fortassis non ingratum fuerit Lectori, si breviter hîc attexuerimus, quo cum successu nostri (quorum non pauci, cum Medicamentis sublevari non possent, ad thermarum opem confugerunt) thermis usi fuerint. Scimus ea commendari in diuturnioribus capitis doloribus, ac in nervorum affectibus; *Thermæ.* Cùm itaque Vir aliquis chronico malo jam per annos tortus, animum ad Thermas Carolinas appulisset, iisque ritè usus esset, tantum abest, ut malo hoc liberatus, ut potius atro-

ciori

(e) conf. *Castig. Grabner. nostræ p. 69.*

ciori insultu afflictus Vratislaviam reversus fuerit. Vir Plethoricus diætæ vinosæ & aromaticæ deditus, litibus de herciscunda hæreditate implicitus, post varias cum affine altercationes irâ effervescens, incidit in vertiginem, & mox lateris sinistri resolutione & refrigeratione prehensus est, ut nec brachium nec pedem movere potuerit. Truculentiam affectûs D. Helwich idoneis Medicamentis quidem domuit (ut & motus & sensus affectarum partium rediret aliquâ ex parte) sed nullâ arte perfectam ei sanitatem restituere potuit, & propterea ad Landecanas in Comitatu Glacensi aquas (quas thermas appellari non posse, quod calidæ non erumpant, sed ad lavandum eas calefieri necesse sit, auctor est P. Balbin. *in miscellan historic. Regn. Bohem. l. 1 c. 24 p. m. 61.*) abiit ac prorsus sanus ac incolumis domum rediit, confirmavitque suo exemplo veritatem verborum Nostri Scriptoris Cl. Schickfusii *lib. 4.* der neu-vermehrten Schlesischen *Chronica cap. 4 paragr. 7 p. m. 28* : Den Paralyticis, welchen die Glieder gantz unbeweglich und erlähmet oder contract seyn / ist diß warme Bad gar nützlich / rc. Et idcircò rectissimè eas eo etiam nomine celebrat Kremerus *in descriptione fontium Medicatorum in Comit. Glacensi c. 3 p. m. 63.* Idem docent exempla plurium aliorum à membris resolutis curatorum, licet cum Willisio *de animâ Brut. part. 2 c. 9.* ad grallas, tanquam trophæa devicto morbo non provocemus. Unde nescii sumus, quô jure concludere potuerit Lamzwerde, quod thermarum balnea non sint conveniens paralyticorum medicina. In tremore, quo subinde post terrorem ex fortuito incendio ortum quinquagenarius sangvineus concutitur, frustra solicitatam meminimus opem fontium Landeccensium, Carolinarum thermarum ac Hirsbergensium, ex quarum usu auxilium polliceri videtur. Casp Schwenckfeld in Beschreibung des Hirschbergischen warmen Bades / *p. m. 100.* nisi forte loquatur de tremoribus, qui solutis febribus aliquando supersunt, quo in casu balnea aquarum temperatarum laudat Cl. Andr. Baccius *in doctissimo opere de therm. l. 7 c. 23 p. 472 edit. Venet.* Vulgò recepta & communiter approbata doctrina est, quod thermæ præprimis Carolinæ, arthritidem, malum ischiaticum dissipent, imò eas ad articulos nodosos & duros emolliendos cum Greiselio *Tract. de cur. lactis in Arthrit. p. 149.* non pauci commendant, credentes, quod podagram arthritidemque nodosam enodent, ut loquitur Cl. Langius *Tract. de Therm. Carolin. c. 5 p. m. 248.* & propterea Dn. Strauss. *in Therm. Carolin.* non sine causa adducit historiam *p. 100.* de profligatis podagrâ & calculis in sexagenario curâ ritè peractâ. At illa fortuna non affulsit afflictissimo cuidam arthritico nostrati, qui, ut acerbissimos dolores mitigaret, salivatione usus, & hâc spem ejus frustrante, cum nullum in pharmacis subsidium inveniret, ultimò ad opem Caroli-

rolinarum thermarum confugit, sed minus auspicatò, fereque in his, quam anno, nondum à curâ thermali præterlapso, exquisitissimis confectus cruciatibus, Vratislaviæ tumbam nactus est, præoccupasset. Cratonis Nostri verbis sequentibus *l. 1 Consʃ. Med. Consʃ. 16.: Thermæ Landeccenses profectò, si tempestivè à moderatis hominis adhibeantur, plurimum momenti in curâ podagræ, modo morbus sit curabilis, afferunt*, non adeò frequenter respondit eventus. Idem dicendum etiam de Hirsbergensibus, quamvis aliter olim visum Casparo Hoffmanno *in Epistolâ quadam Schwenckfeldii Tractat. appendicis loco adjectâ*, nisi forte non tam culpæ thermarum, quam luxuriæ immoderatorum hominum sequior eventus sit imputandus, quos incurabiles esse rectè Crato *l. c.* observat. Hoc ipso tamen minime sublimes earum virtutes, in profligandâ arthritide, in totum negamus, sed cum Cl. Sorbayt, Verzascha aliisque debitas laudes tribuimus. In tribus Polonis equitibus ex diuturno hæmorrhoidum fluxu cachecticis, magnam vim Landeccenses fontes, teste D. Pauli, exeruere. Steriles Fœminæ promiscuè maximum sibi pollicentur auxilium à thermis, & vix decima quæque voto damnatur suo, nisi forte ejus causa sit uteri impuritas, frigiditas ac superflua humiditas, (confer. Fallop. *c. 17 de Aquis Thermalib.*) quarum etiam satis paucæ prolibus post earum usum beantur.

Fluor albus pertinax malum, modo non ex contagio ortus sit, Landeccensibus curatus. At in fluxu mensium immodico, experientiâ edocti, non facilè eas cum Catone *l. 3 Consʃ. 33.* svaserimus; tametsi Dn. Vicarius *in Hydrophylacio novo p. 186.* itidem credat, quòd thermæ nimium fluxum mensium moderentur. In doloribus colicis, qui paræsin minabantur, scorbuticus aliquis emaciatus, insigne auxilium à Landeccensibus expertus, & optimè propterea has Hirsbergensibus præfert. Crato agens de præcautione doloris colici *l. 1 Consʃ. 10.* In tympanitico corporis tumore cum optimo successu Carolinis usus vir illustri genere natus. Hominibus per multos annos cum calculo luctatis commendare thermas, valdè imperitorum est. Ii, qui primum doloribus nephriticis infestantur, fluctuante ex quorundam sententia materiâ tartareâ adhuc in vasis, quique renibus nullâ labe notatis præditi sunt, à tormentis beneficio thermarum nostrarum inducias ad aliquod tempus impetrare possunt. Nuper, ut obiter id dicamus, exemplum habuimus in Polono Equite, quantum noxæ reportent ex thermis ii, qui meatum urinarium, carunculis impeditum habent. In obstructionibus hepatis, lienis, pancreatis, vasorum Mesaraicorum, in fluxu mensium impedito, magna thermæ nostræ præstant. Conf. de usu thermarum in scirrhis viscerum Dolæum *in Encyclop. Chirurg. rational. l. 3 c. 4.* Virtus quoque earum elucescit in incipiente surdita-

te, in quâ thermis Bollensibus c. successu usus estHorstius,ut ipse testatur *tom. 2. Oper.p. 489.* Morbis quoque cutaneis achoribus, tineis, serpiginibus,tumoribus, ulceribus & abscessibus opitulantur, ut toto videmus die. In asthmate seni aliquot attulerunt auxilium. In pruritu, diro illo malo,septuagenaria aliquantulum per Landeccenses sublevata est. Hæc allata sunt eo fine, ut intelligeremus, quam consona vero sint illa Savanorolæ: *Medicus bonus & prudens oculos mentis omni studio apponere debet, antequam infirmo consulat de transitu ad balnea*; nam nullus paulo peritior Medicus est, qui non rarò ab acidulis & thermis æque languentes rediisse viderit, quales abierunt, quamvis industriæ suæ nihil reliquum in curâ fecissent, nam solatium illud per hystererglam sæpè numero evanidum est, & à subsequente letho sugillatur, ut nostra faciamus illa Clar. Collegæ nostri Rosini Lentilii *in Miscellan. Medico-Practic.p. 475.* Et sanè nullus aquarum medicatarum usus esse potest, nisi quando constat, morbum vel per vias urinarias (copiosi enim tales fontes urinam movent) vel per ejectionem sordium (quas vehementer & ferè sine torminibus exturbant, ubi thermoposia invaluit) superari posse. Et hæc tantò magis fidem merentur, quanto est certius, quod morborum, quorum medela ex aquis illis petitur, causa ferè sit crapula & alimentum supervacaneum, & vix deviaremus à tramite veritatis, si nostra faceremus in Silesiâ Clariss. Listeri *ex exercit. alter. descript. Thermar. ac Fontium medicatorum Angliæ* sequentia: *Universus victus nimirum & vita etiam optimorum virorum minimè ex naturæ legibus sobria & parca est, neque quoad ciborum quidem genera rectè instituta, ut quæ nonnisi ex fructibus naturaliter sumi debuerint: ab ipsis, inquam,incunabilis gulositatem docemur, atque reliqua ferè vitâ nostrâ palato & voluptatibus indulgemus, atque hæc valetudinis nostræ præcipua calamitas est.* H.J. *loco citat.p.147. &c.* Paralysin linguæ D. Preussius & D. Helwich, hic in Presbytero,ille in aliâ personâ,Deo annuente, intra bidui spatium iste, hîc verò intra septimanæ inter-vallum curarunt.

Ophthalmia. Dum ad Septembrem progredimur, primâ statim fronte occurrit Ophthalmia, de quâ quidem jam supra obiter mentionem fecimus,nunc verò frequentia requirit,ut iterum breviter de ea agamus; Collega Noster D. Oehmb / eam toties expertus,quid in proprio corpore observarit, paucis edisseremus. Ophthalmia ipsi habitualis est, per intervalla rediens, iterumque recedens,nunc in hoc,nunc in illo oculo, antea quidem dextro frequentius,nunc sinistro. Hoc anno per integrum Augustum & Septembrem, maximè ipsum cum aliis afflixit, febre stipata inflammatoria, quotidie sub vesperam recurrente. Præter ruborem, dolorem & tumorem oculi, tanta simul

lip-

lippitudo, & copiosior lymphæ effluxus è narium sinistro oculo affecto vicino effundebatur, ita, ut per metastasin quasi omne serum, per vias has effluere videretur, quod alibi nempè in intestinis & renibus adeò deficiebat, ut æque ac in hydrope, ubi propter eandem seri ῥοπὴν, & alvus & urinæ excretio parca est, utraque harum excretionum ad stuporem usque retardaretur. Alio tempore oculi ejus inflammati collyria cujuscunque generis perferre poterant, tàm calida, quàm frigida *&c.* Hoc anno nullum planè perferebant, maximè frigida, & quibus mysti pulveres, sola humida sine pulvere, v. g. ex decocto cort. granator. c. croci orientalis paucâ quantitate calidè applicata, unice tolerare poterat, ex quibus etiam levamen sensit. Ex internis, cùm ab aliquot jam annis, omnia remedia vinosa v. g. essentiæ c. spiritibus ardentibus factæ item salia volatilia propter orgasmum sangvinis, quem excitant, ipsi nocuissent, eorum nullo usus est, quocunque etiam nomine remedii specifici aut depuratorii superbiret, nec reliqua etiam sicca, quæ quodammodo massam sangvineam calefacere, ut Diaphoretica, aut fundere, ut Cinnabarina, possunt, adhibuit, exceptis solis lapillis cancrinis, qui interdum sine damno capiebantur. Cortex Chinæ, quo in aliis Febrium generibus cum successu multiplici in corpore suo usus fuerat, in febre fugandà quidem virtute sua non destituebatur, ast cum inflammationis augmento, quod plus unâ vice expertus, ita ut, si febrim per aliquot dies mitigare vellet, Electuario Chinato uteretur; si ruborem & ardorem compescere, ab eodem desisteret. Inter universalia neque purgantia, neque decocta lignorum aliquid illi conferebant, imò malum exasperabant, ita, ut per integrum paroxysmi tempus, omni ferè remedio, tàm interno, quàm externo, carere cogeretur, solà diæta tenuiori immo simplicissimâ contentus. Ex externis vesicantia tamen experiri placebat, circa quorum applicandi locum, curiosum quid, suo damno, observavit. Applicabat eadem circa aurem sinistram in loco, oculo affecto, secundùm Autorum & Collegarum, qui ipsum visitabant, consensum, imò præscriptum, vicino, ex quâ re duplex damnum percipiebat.

1. Quamprimum cantharides, quod intra quinque horas factum fuerat, virtutem suam exeruissent, saporem in ore sentire sibi videbatur Xibetho analogum, qui, quoad vesicatoria eodem in loco relinquebantur, perdurabat, & cuivis alimentorum & potulentorum generi sese miscebat, ut nauseam exinde caperet.

2. Dolor in dies, imo horas singulas, vesicis humorem plorantibus, exacerbabatur & lippitudo adeo augebatur, ut singulis momentis oculus aquam stillaret. Quo duplici incommodo permotus, vesicantia post triduum, ex eo-

dem loco, in remotiorem, & quidem pedem ſiniſtrum transferebat, ex quo duplex iterum enaſcebatur obſervatio.

1. Quod intra Nicthimeri ſpatium veſica, emplaſtro etiam fortiſſimo, vix excitari potuerit, propter ſerum ad ſuperiora verſum.

2. Quod, quam primum veſicæ in pede ſtillare incipiebant, quod parcius tamen contingebat propter eundem ſeri defectum, in momento quaſi dolor oculi remitteret.

Plures experti, ut ante innuimus, eundem eo tempore affectum. Vidimus enim ſatis multos, quorum oculi tum lachrymis ſtillabant, in abdito latente adhuc causâ, cur humores hâc tempeſtate, ex ſangvine in glandulis ad fauces ſitis, evacuentur, alia verò, tum in aliis corporis partibus, tùm in glandulis ad oculos, ſeu ut clarius loquamur, ignoratur hodieque, quid ſit, quod ſangvinem commoveat, ut modò hâc modò aliâ viâ, humores ſeroſo-lymphatici exturbentur. Parcite verò Carteſii manes, quòd ſuperfluam illam humiditatem non ex vaporibus condenſari credamus, ſed natales ejus in glandulis quæramus, ſc lachrymali innominatâ, iisque quæ in palpebris reperiuntur. Pridem enim felix acutiſſimi Stenonis dextra detexit, quomodo humor per ductus ex lachrymali quidem per pauciores, per plures vero ex innominata ad oculos derivetur, & jamdudum Celeberr. Meibomius *in Epiſt. ad Langelot.* accuratè deſcripſit novos ductus glanduloſos in utraque palpebrâ plures ſæpè triginta, qui ſub Limbo cartilagineo palpebrarum verſus bulbum oculi ſiti oſtiola ſua in ipsâ extremitate limbi habent: hoc vero indubitatum præbet argumentũ, quod per hos ductûs, qui, ut diximus, verſus oculum hiant, ad ſuperficiem oculi humor fluat. Sed præter humiditatem illam affluentem, quæ ſubinde ſatis acris eſt, ipſasque genas exulcerat & excoriat, in tunicâ adnata cernitur rubor, vaſa arterioſa & venoſa in conſpectum prodeunt, quod vix fit, ubi membrana inflammatione correpta non eſt. Quin aliquando ſerpit labes ad reliquas oculi tunicas, uveam & corneam, ipſasque palpebras, & æſtus ad humores in bulbo latitantes propagari videtur. Ruborem & ardorem comitatur dolor. Præterea ægris oculus connivet, & lucem ferre nequit, pupilla etiam aliquando anguſtatur, palpebræ coaleſcunt. Quibusdam hâc oculorum inflammatione laborantibus V. S. profuit, (confer. Hildan. *Cent. 4 obſ. 14.* & Galen. *l. 13 Method. medend. c. ult.*) alii, ne minimam quidem utilitatem ex ea cœperunt. Hoc & Dolæus perſpectum habuit, imo auſus eſt ſcribere: *V. S. meo judicio, hic magis obeſt, quam prodeſt, qui ſangvis non eſt in culpâ nec ille eſt evaſatus*, quæ quidem ratio ſatis jejuna eſt, ut enunciatio ipſa minimè vera, nam quòd obfuerit V. S. nemo noſtrum unquam vidit. Purgantia ferè omni-

omnibus aliquod auxilium attulerunt; quod olim Duretus in Coac. prædictiones optimè notavit, & nuper adhuc Doctiss. Pechlinus in dialogo de potu thee ita scribens: *In oculorum inflammationibus, cum frustra diu laboratum topicis & collyriis, uno sæpè purgante totum morbum profligari.* Ac Spigelius *Anatom. l. 7 c. 2.* notavit, cœcos etiam à copioso alvi profluvio, derepentè exorto, visum, & quidem subito, recepisse.

Diaphoretica, ut omnium inflammationum remedia sunt genuina, ita quoque in hoc affectu apprimè juvant, quemadmodum præclarè Dolæus in *Encycloped. Chirurg. p. 168.* confer Horstium *l. 7 obs. 25.* Et hìc quidem decocta Lignorum & Chinæ & sarsaparill. vulgo promiscuè laudantur, quamvis in plethoricis magis obsint, quam prosint, idemque de his dicendum, quod de decocto fœnu Græci (quantum ad usum externum) scripsit Septalius *l. 6 animadv. n. 79.* sc. nimis esse calida. Et quod Simon Pauli *Quadripartit. Botanic. class. 3.* de vino Euphrasiato, ut vocat, habet, circumspectè agendum, ne promiscuè utamur. Nonnulli in pertinaciori ophthalmiâ ad salivationem confugiunt, quod in Nobili Fœminâ ante aliquot annos fecit D. Tralles: Verum in tantam ex hâc curâ oculi inflammationem mulier illa incidit, ut cœcitatis periculum ægerrimè potuerit declinare. Juvenem ex contagio venereo ophthalmiâ laborantem salivatione mercurialibus excitatâ occæcatum, meminit D. Pauli. Topica, quæ fronti & temporibus sub formâ emplastrorum aut cataplasmatum ex adstringentibus v. g. myrtill. balaust., thure, mastiche, succo acaciæ *&c.* à Chirurgis affluxûs sistendi causâ apponuntur, vix approbare possumus, eò quod hæc adstringentia remoram injiciant humoribus in minimis vasis in orbem redeuntibus, cùm ad fluxiones prohibendas nihil melius sit, quàm liberum in minimis vasis procurare humorum motum. Consvetudinem illam vulgi & muliercularum, omnibus Collyriis vitriolum album admiscentium, jam pridem castigavit Celeberr. Wedelius *de Medicament. composit. extempor. p. 208.* Tutia, prout vulgo paratur, jam olim suspecta fuit Montano *Consult. 142.* Et sanè omnis dies docet, quod, nisi in tenuissimum pulverem convertantur tutia, cerussa, æs ustum, in oculorum affectibus vehementer noceant. Confer. Hildan. *cent. 5 obs. 28.* Et nemo paulò magis in praxi versatus diffitebitur, quod etiam ex laudatissimis præsidiis insigne damnum in ægros redundet, nisi cum prudentiâ adhibeantur. Sacra anchora in inflammationibus oculorum est Setaceum. Non tamen vanus est Plempius, scribens, quod in siccioribus magnopere læsionem adaugeat.

Cæterum cùm sit satis clarum, medicamenta, quæ oculis imponuntur, non tamdiu inhærere, donec vires suas exerant, optandum omninò, ut tandem vascula illa vitrea instar cucurbitularum oculi orbitæ respondentia ab Hieronym. Fabrit. ab Aquapendente (f) excogitata, in usum trahantur; nam liquore repleta oculo commodè admoveri poterunt, iis etiam cum fructu Silvatic. Capivaccium aliosque esse usos novimus. Paulo est obscurius, quid judicandum de remedio illo ophthalmiæ, quod quondam aliquis Bartholino, ut *Cent. 4 obs. 80.* testatur, communicavit. Hoc verò vult, ut lobulus auris lateris affecti perforetur, perque foramen factum trajiciatur turunda longiuscula ex inverso & convoluto cortice radicis laureolæ, tàm diù relinquenda, donec auris & vicinæ partes intumescant, ubi demùm turunda leviter commovenda, ut æquæ copia collecta effluere queat, hâc exhausta spospondit fore, ut auris detumesceret, & ophthalmia sedaretur. Conf. River. *Cent. 4 observ. 100.* Cl. Schneiderus *lib. ult. de Catarr.*, quæstionem illam ventilat, an Febris ophthalmiam solvere possit, cum Hippocrates ipse doceat, *quod febris superveniens sit solutio lippienti*; Neganti nos testimonium perhibemus, quamvis omninò probabilè sit, motu febrili posse humorem in oculis hærentem, per metastasin ad alia membra, ad pleuram, jecur, pedes *&c.* protrudi. Ophthalmiam chronicam, cæteris omnibus frustraneis, abrasione capillorum capitis, sanatam vidit D. Preussius, succedente tamen tussi, quæ ab ipso laxantibus sublata fuit. Idem quotidianam algidam in feniculâ, cum Paralysi pedum sub paroxysmo conjunctam, notavit; Et in aliquâ etiam dolores arthriticos cum paralysi alterutrius lateris conjunctos, qui, salivatione ex propinato mercur. d. cum stimulo purganti fortuito succedente, plene fuerunt debellati.

Diarrhææ. DiarrhϾ satis erant frequentes, neque tamen, ut solerter observavit D. Grassius, nisi ad medium mensis durabant, ac locum deinceps cedebant redeuntibus febribus continuis cum doloribus capitis, nuchæ, faucium, orificii ventriculi, lassitudine ulcerosâ, *&c.* *Febres continuæ.* quæ bezoardicis fixis & temperatis optimè curabantur. D. Helwich non meminit, in ullo mense plures se audivisse fœminas conquerentes de perturbatione mensium, ac quidem in hoc ipso Septembri. *Perturbatio Mensium.* Tot enim occurrebant, quibus gravitas circa regionem uteri, lassitudo, molestia circa præcordia, & nauseabunda adversitas, angustia in motu versus loca acclivia, & ascensu scalarum, palpitationes cordis, spasmi artuum, hemicrania, nephritis, hæmoptysis, aliaque symptomata erant molesta, quæque non immeritò si-

(f) *de Chirurgic. Operation. cap. de suffusione p. m. 22.* conf. etiam Sculteti *armament. Tab. 8. fig. X.*

ſibi metuerent ab aſthmate,ſcirrhis viſcerum,hydrope,epilepſia,paralyſi,phthiſi, contracturis *&c.* Cauſa verò tam frequentis ſuppreſſionis unicæ quærenda erat in ingurgitatione ciborum frigidorum & viſcidorum, fructuum horræorum omnis generis, lactucæ, olerum, lacticiniorum, panis calidi, carnis ſuillæ, aliorumque,puta placentarum mellitarum,*&c.* Ubi quidem res ipſa loquebatur, emetica iis, in quibus malum nondum egerat radices, danda eſſe, quorum etiam ſalutarem effectum non paucæ expertæ fuerunt. Illis verò, quæ jam per aliquod tempus ſuppreſſione menſium laboraverant, lenioribus purgantibus ac incidentibus & aperientibus ſubveniendum erat. In pituitoſis cum fructu adhibita fuêre ea, quæ pollent facultate reſolvendi mucum,v g. rad. galang., ari, dyptamn. caryophyllat, bryon., helen., helleb. nigr. herb. agrimon., meliſſ., puleg., rorismar., crocus *&c.* flor. calendul., cheir., *&c.* ſed ſangvineæ præſentius ſenſere levamen ex uſu rad. cichor., rub. tinct., taraxac., fl. cent. min., *&c.* Gummi ammoniacum palmam his omnibus faceret dubiam, niſi delicatularum guſtum offenderet, aut fortè placeat, reſinoſas ejus partes ſpiritu extrahere & in forma guttarum exhibere. Nihil quoque impedit, quo minus poſtmodum martialia exhibeantur, quod etiam non raró factum. Stimulantibus non niſi circa Lunæ phaſes, præmiſsâ depletione ſangvinis in exiguâ doſi, repetitis vicibus, (ſecus ac imperiti empyrici faciunt) naturam officii ſui admonuimus. Cum enim Wierus, Marchetti, aliique notarint, non raró copioſum circa uterum ſtagnaſſe ſangvinem, quæ ex emmenagogis illis myrrhatis, ſabinâ ac cumprimis oleo ejus ſperari poteſt utilitas? Nulla, imò præſens potius noxa metuenda eſt; nam, per repentinum & præcipitem illum ſanguinis appulſum, infarciuntur pori, ac major ſangvinis ſtaſis oritur, & obſtructio redditur pertinacior. Quod quidem in juvenculis, quibus tardius menſes erumpunt, ſole clarius eſt,nam tantum abeſt, ut pellentibus natura ad reddendum tributum menſtruum invitetur, ut potius ad alia molimina impellatur, & non raro convulſivi affectus,paſſiones ſuffocativæ ac hæmoptyſes conſequantur, ſicuti aliquot exempla infelicis ejusmodi curæ Nobis cognita ſunt. Quandocunque vero circumſtantiæ uſum emmenagogorum eminentium exigunt,practici erit providere,ne alvus ſit adſtricta, nam niſi hoc fit, ſangvis congeritur ad caput, & hinc occaſio datur dolori gravativo, diſtenſivo, vellicanti, ac inflationi exteriorum partium, tinnitui aurium, frigori circa verticem capitis, *&c.* quæ pathemata mulieribus hypochondriacis, & propter ſuppreſſionem menſium hyſtericis, admodùm ſunt familiaria,tùm aliàs, tùm quando alvo obſtructâ pellentibus profluvium menſtruum reluctanti naturæ extorquere Medici geſtiunt. Nec minùs benè

multis tùm temporis menses prorsùs cessabant, quamvis satis inordinatè; Cum ejusmodi verò planè miserè per totam vitam agitur, nisi in peritum inciderint Medicum. Nam nisi is admodùm solicitè caverit, cholericæ quidem in asthma siccum, tussim siccam, hæmoptysin, phthisin, *&c.* facillimè prolabuntur; Phlegmatico-sangvineæ autem tumores pedum œdematosos incurrunt; Sangvineas verò lerna malorum excipit; Nam alias epilepsia torquet, aliæ doloribus hypochondriaco-hystericis, vomitibus, cardialgiis nauseabundis, per reliquum vitæ tempus obnoxiæ degunt; quibusdam per intervalla vox intercipitur, facies sæpè turget, cervix quasi onere aliquo incumbenti deprimitur, auditus hebescit, nonnullæ cum Rhevmatismis conflictantur, alias iterum malè mulctat paralysis, ut de anginâ, erysipelate, nephritide *&c.* jam non dicamus. Et quamvis diætam exactissimam servent, vitæ sedentariæ valedicant, placidè corpus moveant, sangvinem vel per V. S. vel per scarificationes depleant, nondum charybdim prætervectæ sunt, nisi motum sanguinis providè moderetur Medicus & spumanti ac exundanti sangvini debito tempore repagula objicere norit.

Nec nulli erant, quos tùm vexabat dysenteria, quâ de occasione fluxûs eo tempore grassantis, breve scriptum elucubravit Collega noster D. Christian Helwich, in quo Phænomena notavit & præter alia curam annexuit. Cùm verò cum nostris observatis concordet, eum tractatum in suas distributum Sectiones cum veniâ Lectorum subjiciemus.

SECTIO I.

§. 1.

DYsenteriæ omnium maximè sub finem æstatis & autumno grassantur, præprimis si *hyems australis & pluviosa, h. e.* Interprete Celeberrimo Tozziô clemens & placida, *ver autem siccum & aquilonium* fuerit; Ejus enim generis tempestates difficultates intestinorum parere, innuit Hippocr. lib. de *Aëre, Aquis* & *Locis*, ut & *Sect. 3 Aphoris. 12.* & hoc tanto magis, si æstas fuerit calida. Idem tamen Hippocrat. etiam auctor est, dysenteriam post frigidam & humidam aëris constitutionem oriri *lib. 1 Epidemic.*

§. 2. Interdum fluxus hic dysentericus sporadicè affligit, interdum verò epidemicè stragem edit in omnis generis homines sævitiam suam exerens.

§. 3. Otiosis, gulæ & ventri perlitantibus ab eo majus periculum imminet; horum enim corpus pravis, glutinosis ex prava digestione scaturientibus humoribus infarctum est. In quem etiam suô modô referas phlegmaticos.

eos. Cæteroquin miris animi perturbationibus obnoxii ejus generis homines esse solent.

§. 4. Cholericæ etiam & sangvineæ constitutionis qui sunt, facile dysenteriam incurrunt & ægrè ab illô malo liberantur. Exempla hujus rei passim obvia sunt. Juvabit hìc legere doctiss. Forest. *lib. 22 observ. 35.* & in *histor. ægrotor.* Lindan. XXII. Ejus temperamenti etiam fuit comes ille, cujus dysenteria describitur *in* Fortis *Centur. 2 consultat. & Resp. C. 96 p. 243.* Nam ait, *eum fuisse temperamenti totius & jecoris calidi & sicci, gracilis habitûs, ad iram pronum, delitiis deditum &c.* Melancholici rariùs dysenteria excruciantur. Hinc Joh. de Lamoniere in luculenta illa descriptione *fluxus dysenterici*, qui Lugd. Gall. 1625 populariter grassabatur, testis est, se non *vidisse melancholicum dysenteriâ correptum.*

§. 5. Utplurimùm etiam dysenteria viris magis est funesta quam Fœminis: ita, quod mireris, ipsæ etiam gravidæ frequenter per partum subsequum citra ullam fœtus noxam hâc intestinorum difficultate exsolvuntur. Ita Bartholinus vidit gravidas, ne ultimis quidem mensibus dysenteria extinctas; & doctiss. Sennertus *lib. 3 Practic. part. 2 sect. 2 cap. 7 p. 621.* narrat, duas Nobiles fœminas dysenteriâ correptas & alteram quidem partui vicinam à dysenteriâ incolumi fœtu liberatam, alteram à pariendi tempore adhuc longius remotam abortiisse quidem ac fœtum mortuum edidisse, ipsam tamen matrem fuisse servatam.

§. 6. Pueri etiam & Senes ægerrimè dysenteriam ferunt ac rarò evadunt. Melior, si quid meæ hâc in re experientiæ credere possum, hîc sors est lactentium, qua in sententia me confirmat de Lamoniere. Raygerus verò ait, se observâsse, multos infantes dysenteriâ interemptos esse.

§. 7. Præ cæteris ad malum hoc dispositi sunt, qui in morbo venereo quondam mercurio supplicarunt & ab Hydrargyrosi opem tulerunt. In eâdem navi sunt phtihsici aut occultâ viscerum labe affecti & gravibus ac contagiosis quondam morbis defuncti. Uberioris experientiæ confirmatione eget, quod à Lamoniere traditur de contagio à cognatis non ad alios adstantes & famulantes, sed ad cognatos solùm propagato; singularis etiam hic est observatio Cl. Waldschmidt *An. 2 Ephemer. German. D. 2 observ. 213.* de dysenteria, consolidatum ulcus pedum excipiente.

§. 8. Præcedit autem dysenteriam ferè semper diarrhæa, interdum autem tumor aliquis sive distensio abdominis.

§. 9. Frequentissime cum horrore & rigore, modo graviori, modo autem remissiori invadit. Videas partes porosas constringi, vasa in periphe-

riâ corporis disparere, & extrema ſenſu frigoris affici, recurrenteque æſtu perfundi.

§. 10. Tormina mox invaleſcunt & moleſtiſſimè affligunt; Audiuntur querelæ de intolerabili inteſtinorum cruciatu eorundemque depreſſione ac viſcerum omnium deſcenſu, ut accurate notavit Sydenham *in Op. p. 22.* quibus intimum illum lancinationis ſive puncturæ ſenſum cum tenſoriis atque preſſoriis doloribus, quibus umbilicus retrahitur, expreſſit. Conf. *Miſcell. Nat. Curioſ. 1673 obſerv. 11.* Hinc non immeritò torminum nomine dyſenteria Celſo venit. Dolor autem ille non unum eundemque locum ſemper occupat; nam interdum maximè furit circa umbilicum & hypogaſtrium; interdum autem circa hypochondrium utrumque, ilia ac ingvina, ac ille quidem ſævior, hic mitior eſt, hunc breviori intervallo ſequuntur dejectiones, iſtum aliquantò tardiùs excretio excipit.

§. 11. Peſſimis ægri rebus interdùm dolores prorſus abſunt, ut bis mihi obſervare licuit & præterea Bartholinus, Rhodius, Wedelius aliique teſtantur, niſi forte cum Lindenio exiſtimes, implicare contradictionem, dyſenteriam eſſe & ſine dolore eſſe; quamvis vel ipſe Hippocrat. *2 Epidem. ſect. 6 §. 50.* mentionem faciat dyſenteriæ *ἄνευ ὀδύνης.*

§. 12. Sequuntur dejectiones. Primo pinguia prodeunt excrementa, utplurimùm mordaci acredine locis, per quæ tranſeunt, infeſta, modo flava, modo viridia, modo albicantia, rariùs nigra, ſæpè etiam varia, ſemper tamen magis minusve mucoſa, quæ in altitudinem ſtupendam ab imò ad ſummum cohærentem ſubinde tolli queunt; Deinde ſordes illæ, cujuscunque fuerint notæ, ſangvine parcius largiusvè perfuſæ ſunt. In ambiguo enim eſt, an dejectiones illas torminoſas cruoris expertes, quales & Williſius & Joh. Lamoniere memorant, fas ſit ſub ambitu dyſenteriæ complecti, præſertim cum aliam etiam, ipsômet Williſiô teſte, curam quam dyſenteria requirant. Hollerius excrementa iſta ferè ſemper ſpumoſa, de quibus conſulendus Roderic à Caſtro, eſſe notavit. Memini his oculis vidiſſe excreta per fermentationem in magnitudinem ſatis amplam cum admiratione circumſtantium ſeſe extendentia & teterrimum fœtorem exhalantia. Conf. Chesneau *obſerv. lib. 3 p. 311.* Si ulteriùs ſerpat malum, excrementis ſangvineo-mucoſis pelliculæ & fibræ permiſcentur, ac, ſi nondum ferocia morbi compeſcatur, ſed altiùs malum penetret, ſanioſa & putrida materia prodit.

§. 13. Viſi etiam mihi ſunt, qui ſangvinem parum non infauſto exitu in largiori quantitate excernerent. Nec defuerunt, qui ſangvinem ſine excrementis funderent & intra breve tempus morerentur, cujus rei notabile exem-

plum

plum de ancillâ suâ intra triginta horarum spatium plus centies sangvinem nullis fæcibus admistum rejicienti narrat Lossius *lib. 3 observ. Medic. p. 206 & seq.* Conf. etiam laudatus antea Chesn. *p. 306.* Ejusmodi excretionem, sinceram, appellant, quâ de inter alios agit Roderic. à Castro *in var. Exercit. pag. 14.*

§. 14. Dejectiones interdum adeò frequentes, ut vix miseri sellam foricariam deserere possint, interdum tamen induciæ ad aliquot horas conceduntur. Utut verò sæpissimè urgeantur dysenterici ad alvum reddendam, non tamen id, quod excernitur, adeò magnæ est quantitatis, quin sæpissimè inanis tantum sit dejiciendi appetentia ac anus perpetuâ punctione, pruritu tensivoque dolore molestatur. Cum tenesmô non raro conjuncta est procidentia ani, vid. Holler. *lib. 1 de morb. intern. c. 43* & *annotationes in illud.* Clariss. Sydenham in eâ est opinione, (g) quod morbo in longum protracto intestina ordine quæque suo deorsum versus afficiantur, donec in rectum intestinum malum omne detrudatur & in tenesmum ac ani procidentiam desinat, quæ tamen viri hujus observatio experientiæ per omnia hactenus non respondit. Ex dictis proclive est, sangvinolentum cum torminibus profluvium id est dysenteriam discernere & ab hæmorrhoidibus & hepathico veterum fluxu, in quo dejectiones carnium recentium loturæ similes deprehenduntur.

§. 15. Utplurimùm dysenterici simul febricitant, & dum interiora ardent, exteriora corporis frigent, id quod per torporem frigidum Aurelianus significare voluit. Facilè verò illa habitus musculosi refrigeratio ab aurâ provocatur & intenditur, subinde tamen æstus intercurrit, ac attenta docet observatio, quòd horrida quædam refrigeratio sedes præcedat, æstus vero sequatur. Appetitus præterea dejectus est & affligit sitis inexorabilis. Lingva viscida albicanti mucilagine obducta est, non rarò etiam atro infecta succo squalet. Vigiliæ pertinacissimæ vires atterunt. Gravis quoque præcordiorum anxietas cum exacerbatione circa vesperam premit. Urina modò impensè rubet, modò turbida est, modò cruda, observante illustri nostro Schröckio.

§. 16. Multis symptomatibus dysenteria ordinariò quasi stipata est. Nam initio frequenter conjuncta est cum vomitu. Ejus rei notabile exemplum affertur ab Hildan. *lib. de Dysenter. c. 6.* in Puero, qui ab initio morbi usque ad extremum vitæ diem omnia, quæ assumebat, cum multa putridissima materia & vermibus ultra duos de viginti evomuit. Quin imò & sangvinis vomitum observavimus, eumque non lethalem; & curâ Celeberr. Wedelii evasit aliquis,

(g) conf. *Castigation. Nostræ Græbnerian. p. 62.*

quis, qui aliquoties ſangvinem per os excreverat *Decur. 1 Ephemerid. A 2 obſerv. 44.* Quâ in re etiam teſtem ſe ſiſtit Thomas Bartholinus.

§. 17. Comitantur dyſenteriam nonnunquam ſingultus & convulſiones, quæ triſte fere præbent prognoſticon. Conf. *Ephemer. Decur. 2 A. 6 obſervation. 82.* Ejusdem commatis etiam ſunt crebræ animi defectiones; evaſere tamen nonnulli. Ita ſingultum incipientem memini me quoque feliciter pulvere præcipitanti adjuncto olei cujusdam aromatici momento ſuſtuliſſe. Inter rariora autem numerandum exemplum, quod habet Hercules Saxonia *lib. 3 cap. 23 de Dyſenter. & teneſmo p. m. 260.* ita ſcribens: *Quendam ex atrâ bile curatum vidi. Incipiebat à flavâ bile & poſt abibat in atram cum ſingultu & vomitu.* Puſionem dyſenteria laborantem ſupervenientibus convulſionibus liberatum refert Cl. Paullin. *in Append. A 7 Dec. 2 p. m. 133.*

§. 18. Urinæ fluxus ſolet eſſe impeditior, quod ante tot ſecula obſervavit Aurelianus, ejusque exemplum occurrit *in exercitat.* Pœonis & Pythagoræ *p. 64.*

§. 19. Non rarò dyſentericis etiam exanthemata erumpunt, morbilli, inquam, (vide *obſervat. Decur. 2 Eph. A. 6 p. 174.*) variolæ (conf. *Dec. 2 Ephemerid. A. 8 p. 103.*) ac petechiæ. Et licet aliquando dyſenterico-petechialis febris curetur, ut legere licet *Dec. 2 Ephemerid. Germ. A. 9. p. m. 185.* & ipſemet in adoleſcente obſervavi, eventus tamen utplurimùm ſolet eſſe triſtior, quâ de re videſis *Dec. 2 Ann. X. obſerv. 15. p. m. 35.*

§. 20. Interiora oris frequenter aphthis obſidentur, videas enim non rarò repentinam phlogoſin lingvæ quaſi eryſipelaceam cum ſuppuratione momentanea aut ſub uvulà excoriationem & ſtigmata ſangvinem tranſudantia; Et hæ rariſſimè bonæ ſpei ſunt. Quod etiam dicendum de prunellà ſive fiſſuris in craſſiori lingvæ parte cum æſtu inflammatorio diuturniori & ſummâ faucium ariditate. Memorabile hac de re exemplum extat in Gabelchoweri *Cent. 1 curat. 50.*

§. 21. Nonnunquam etiam dyſenteriis ſeſe adjungunt dolores acerrimi circa regionem cordis, oppreſſiones pectoris, interceptiones anhelitûs, adeò ut ægris nonnullis à ſuffocatione metus ſit; Accedit & in faucibus lentæ pituitæ copia per aliquot dies recurrens, ut gargarismorum opem frequentem non ſecus requirant ac febres malignæ in fauces humorem noxium effundentes obſervante Cl. Olaô Borrichiô.

§. 21. Mors præ foribus eſſe ſvevit, cum labia livent, genæ præter naturam rubent, oculi concavi ſunt, naſus aquilinus cernitur ac extrema frigent. Omnibonus Ferrarius *de cur. infant. fol. 226.* addit aliud inſtantis mortis judi-

di-

dicium, quod non memini me observâsse, dùm ita scribit: *Qui habet dysenteriam & apparet post ejus aurem sinistram veluti res nigra similis orobo cum vehementi siti, moritur in decimo & non tardat nec evadit.*

§. 23. Et hæc & forte alia plura in viventibus observare licet. Videamus etiam, quænam in corporibus anatomico cultro subjectis sese sensibus offerant. In genere certum est, quòd canalis intestinorum vitiatus deprehendatur. Vitium autem hoc non est uniusmodi. De inflammatione eorum res certa, & tametsi non adeò copiosa prostent exempla, (ex hac fortassis ratione, quod mors raro sequatur, quamdiu malum intra inflammationis terminos coercetur,) sunt tamen aliqua. Joh. de Lamoniere *p. 4 de fluxu dysenter.* testis est, quòd, cum cadaver dysenterici alicujus curiosius inspiceret, inter alia insignem inflammationem pylori & tenuium intestinorum invenerit. Cum Platerus dysenterici pueri corpusculum, in quo crassa intestina tumebant, aperiret, eadem liventia, ac si inflammata fuissent, deprehendit, jam autem loca inflammata, quæ in viventibus rubra sunt, post mortem livere solent; vid. Plater. *lib. 3 observ. p. 857.*

§. 24. Sæpius intestina inveniuntur sphacelata. Ita istius dysenterici, cujus modo ex de Lamoniere meminimus, intestinum rectum erat sphacelatum. Et Fabritio Hildano *lib. de gangr. c. 4.* teste, dysenterici sexagenarii intestina undique gangrænosa fuere reperta. Conf. etiam Barbette *lib. 4 Prax. c. 5.* Gangræna autem omninò convincit præcessisse inflammationem.

§. 25. Aliquando ulceribus & apostematibus obsessa sunt intestina. Clariss. Coberum hic testem laudo, qui, cum plura cadavera aperuisset, intestina passim pugnum excedentibus apostematibus & ulceribus perenni serie scaturientibus ebulliisse vidit. *Decur. 2 observ. 10. p. m. 110.* Hinc dejectiones saniosæ, ut audiendus minime sit Holterhoff in discursu de *erroribus Medicorum,* in quo non paucos ipse commisit, *c. 4 p. 33.* si hoc vult, in dysenteriâ nunquam esse ulcus intestinorum.

§. 26. Ulterius intestina modo excoriari, modo ad summam tenuitatem resiccari, modo in locis aliquibus perforari; interdum etiam coalescere fidem faciunt observationes congestæ à Boneto *lib. 3 Anatom. Practic. Sect. XI.* quæ per otium evolvi à quovis poterunt.

§. 27. Ex iis etiam disci poterit, ventriculum, hepar, mesenterium, epiploon, subinde gravissimè in dysenteria affici & tumoribus, ulceribus, gangrænâ, sphacelo, *&c.* defœdari.

SECTIO II.

§. I.

MUlta sunt, quæ dysentericum fluxum interdum sine morâ, aliquando verò post aliquod temporis intervallum excitant. Et hujus generis sunt initio venena quævis, & cum primis arsenicalia. Quæ hic Mercurius possit, ii norint, qui salivationem vel per inunctionem Mercurialem, vel ipsum Mercurium dulc. internè datum provocarunt. Toto die etiam videmus à purgantibus drasticis, in enormi, ut fieri solet à Barbitonsoribus & agyrtis, alisque Medicastris, dosi exhibitis, dysentericum fluxum provocari. Conf. Forestus *lib. 22. observ. 37. Scholio.* Tulpius *Observ. l. 4. observ. 26.* ut & Stalpart. *p. 131.* De dysenteriâ ab asperitate annuli excitata legatur Zacutus *l. 2 Pr. Mirab. Hist. 84.* Rex Poloniarum Michaël extinctus ejusmodi sangvinis profluvio est, & non pauci causam ejus in adamantino pulvere, ab inimicâ manu ipsi obtruso, recubuisse suspicati sunt. Certè circumfertur vulgò adhuc subtilis hic ingenii lusus de morte ejus:

Si pretiosa mors est sanctorum,
Verè Michaël *Rex Poloniæ*
Sanctos inter primarios numerandus est.
Mors enim ipsius fuit pretiosissima.
Quis non pretiosam mortem existimet,
Quæ adamantibus comparata est?

§. 2. De Lumbricis nota res est, eosque in flagranti delicto aliquando deprehendit Drelincourt, hominem 40 annorum, qui totos dies quindenos perdius & pernox abdomen manibus comprimens sellæ insederat foricariæ, post mortem secans, nàm universi coli decursus in secretioribus cryptis atque cellulis vermium latibula passim prodidit. Alii hûc & illûc palantes grassabantur. Alios verò angvineo flexu contortos, implicatos conglomeratosque vidit. Conf. etiam Brand. *Observ. in Act. Haffn. Tom. 5 obs. 31.* Usus aceti in plumbeo vase asservati, ut & aquæ in plumbeis canalibus diutiùs asservatæ in dysenteriam præcipitavit. Vid. Bonet. *p. 618 lib. 4 Medic. collat. Septentrion.*

§. 3. Inter cibos dulcia, nimis salita, fumo indurata, male audiunt. Aretæus accusat cæpas, allium, carnes vetustas, s. quæ diù servatæ sunt, ut explicat Mercurialis *in prælection. pathol. p. 326.* Ab horariis, austeris, tota castra impleri dysenteriis novimus. Uvæ rubigine aliisque sordibus inquinatæ, nocentissimæ sunt. Et de uvis simpliciter idem illud testatur Conringius *in Exercit.* ad Billich. *Anatom. fermentation. §. 9.* Pepones aliquibus Impe-

peratoribus, Friderico Tertio inquam, & Alberto II. fuisse funestas, eosque ex usu istorum torminibus excruciatos animam expirasse, refert Cuspinianus. De dysenteriâ post polyporum esum, evolvere, si placet, licebit Amat. *Cent. 6 Cur. 73.* Ab aliis ova barbi piscis accusari recordor. Ex esu brassicæ capitatæ, noxio rore infectæ, dysenteriam ortam legimus *Ephem. Curios. Dec. I. Ann. 3 observ. 88.*

§. 4. Ex potulentis hûc pertinet algida, præprimis si alio fuerit imbuta sapore. Sane Drelincourtius vidit Parisiis dysenteriam ortam ex aquâ Sequanæ haustâ juxtà navigia linteis sapone tergendis dicata. In eo etiam censu sunt mustum, cerevisia fœculenta, vel ex aquis putridis parata. Theophilus Imperator Constantinop. ex frequenti aquæ frigidissimæ, cujusmodi nivalis est, potu in dysenteriam prolapsus est. Imo Constantinopoli quotannis Turcæ plurimi æstivo tempore alvi fluxu divexati decedunt, quod non nisi ex immodico potu nive & glacie refrigerato illis accidere Medici asserunt, ex fide Mercatoris alicujus apud Marcell. Donat. *lib. 4 de Histor. Medic. Mirab. 325.* Avenzoar de seipso recitat historiam, quòd in itinere comederit herbam, quam non nominat, ex quâ factus dysentericus. Vinum Rhenanum liberalius haustum, *Ephem. Dec. II. Ann. 11. observ. 168.* dysenteriam induxisse legitur.

§. 5. Sæpè verò etiam illi dysenteria corripiuntur, qui ab his omnibus abstinuerunt, eo præsertim tempore, cùm malum est epidemicum. Accusatur hîc contagium ab excrementis, supellectile, quâ dysentericus est usus, accubitu, effluviis ex ægri corpore per poros aut halitum in adstantes derivatis, Helidæus Paduanus observ. testis est per fistulam clysmaticam, quam adhibuerat torminosus, dysenteriam in corpus sani esse transfusam; Lac dysentericæ infecisse infantes, apparet *ex Ephem. D. 2 ann. 6 obs. 195.*

§. 6. Ut verò rectius constet, quomodo illa Phænomena ex his similibusque oriantur causis, tribus verbis præsuppoſita quædam ex Anatomicis & Physiologicis hîc commemorare fas sit. Inter quæ primum sit:

1. *Intestina in fluxu dysenterico laborare*, excretio enim per alvum læsa jure optimo ad intestina, tanquam ad πρῶτον πάχον reducitur, quia ipsorum est ἐνέργεια fæculenta excrementa ex corpore ejicere.

2. Ea ipsa constare, juxta sententiam ubivis, fere receptam (1.) ex *tunicâ exteriori* communi pingvedine passim obductâ, (2.) *media carnosiori*, quæ instructa est duplici fibrarum ordine, longitudinali seu recto, qui tunicam illam exteriorem membranaceam vulgò dictam tangit, & ad contractionem intestinorum in longum à natura constitutus est, & annulari, qui longitudinali.

nali superimpositus, ad coarctationem intestinorum in latum factus est.

(3.) *Nerveâ, crassâ*, & densâ vasorum sangviferorum plexibus & ramificationibus refertâ ac rugosâ.

(4.) *Villosâ*, quam nonnulli crustam intestinorum, alii περίστομα, alii aliis nominibus appellant, Willis glandulosam nominat, quod parte convexâ, quæ Nerveæ jungitur, magnâ glandularum copiâ consita sit; sicuti & alii, cum Clar. van Horne, velamentum bombycinum nuncupant, quod parte oppositâ videatur contexta ex fibrillis bombycini panni filamenta referentibus. Ab hâc originem juxta Ruyschium *Epist. XI.* ducunt valvulæ conniventes, rugæ nempe seu juga per intestina jejuna distributa.

Tertium inter præsupposita est, *respectu totius paucas esse arterias ad intestina desinentes*, quæ sunt verba Malpighii *in Operib. posthum. p. 251.* imò si Borelli sententia *part. 2* præclari operis de motu animali *propos. 146. p. m. 221 & seqq.* vera est, vix 25 pars totius massæ sanguineæ, tempore, quo una circulatio sangvinis per cor absolvitur, à vena portæ redit.

Quartum sit hoc, quod *venæ portæ ramificationes occurrunt ad intestinorum volumina*, mesaraicæ dictæ, & aliæ versus extimam tunicam inosculantur arteriis, ut revehendo inserviant sangvini, aliæ immerguntur intimæ tunicæ, & in intestina hiant, uti id præprimis Clariss. Hartmanni experimenta ostendunt, in quo consentit Ruysch., si D. Hartmann per intimam tunicam intelligat nerveam, per hanc enim in majori copiâ vasa sangviflua disperguntur.

(5.) Glandulas tenuium esse *miliares & efformare plexus varios*, modo orbicularis, modo ovalis, modo angulosæ figuræ, *crassiorum vero glandulas esse grandiores &* ad lentis figuram accedere, & longius à se invicem distare, quarum descriptionem distinctè exhibet Doctiss. Peyerus in exercitat. Anatom. Medicâ hujus argumenti; & harum originem Ruyschius à tunicâ nervea, aut potius vasis sanguifluis petit easque spurias nominat.

(6.) Bilem *per ductum Cholodochum in intestinum duodenum effundi*, & *succum pancreaticum per ductum* Hoffmanno-Wirsungianum, in eandem derivari fistulam. Nec prætermittendum, quod ordinariò ferè insertioni pori biliarii seu cholodochi orificium ductûs pancreatici non longè à pyloro jungatur.

(7.) Adesse & *Nervos*, juxta communiorem opinionem à sexto pari, qui juxta Willisium *de nervor. description. & usu cap. 25.* intercostalis nervorum paris soboles sunt.

(8.) Mo-

(8.) Motum *periſtalticum ſ. circumpreſſorium* fieri, dum circulares ſeu annulares fibræ ex ordine contractæ inteſtinorum cavitatem conſtringunt, & longitudinales breviores factæ, partem unam inteſtini ad alteram propiùs adducunt, quem vermicularem motum fæcum propulſio ſequitur. Ordinariè ejusmodi motus ventriculi & inteſtinorum placidus eſt, & cibi ingeſti hâc ſvavi tractatione, per quam diſtenſus canalis coarctatur, promoventur. Qui plura de his deſiderat, evolvat Sylvii *dictata ad Barthol. inſtitut. anatom c. X. & XI.* Williſ. *in Pharmacevt. rational. Sect. 1 c. 2.* Gliſſon. *Tract. de Ventric. & inteſtin. c. XI. & cap. 15. de facultate periſtalticâ* Hornium *Microcoſm. §. 21.* & Hoffmann *diſſertat. Anatomico-Phyſiolog.* Hieronym. Fabric. *in Operibus Anatomico-Phyſiolog. p. 138.*

9. Febrim excitari, quotiescunque in parte quadam vel fluidâ, qualis ſangvis, lympha & ſerum, vel ſolidis, aliquid præſto eſt, quod vel corruptionem infert, vel eandem minatur, cujuscunque etiam generis ſit, ſeu ſalini, ſeu ex numero pingvedinum & mucaginum; Hoc enim, quodnamcunque demùm fuerit, ut ſecernatur, & organis debitis per motum humorum localem colatorium excernatur, febris accenditur, id eſt, pulſus fit frequentior & fortior, ac ita non modo ſæpius breviori tempore, ſed & fortiori transpreſſione agitatur ſanguis, quam de febribus ſententiam mihi omnino firmiter perſvaſerunt varia D. Stahlii Celeb. Profeſſoris Hallenſis ſcripta.

SECTIO III.

§. 1.

JAm diſpiciamus, quomodo memoratæ cauſæ ad effectus eos producendos concurrant. Regnat ubique ferè civitate quaſi donata ſententia, quod enumeratæ cauſæ pleræque efficaciam ſuam exerant irritando, vellicando, ſtimulando inteſtina atque eo ipſo tormina excitent & fluxum dyſentericum. In hâc ſanè ſententia eſt Paracelſus cum ſequacibus, ſal reſolutum accuſantibus; in hâc Helmontius, ut apparet ex libr. *de poteſtate medicamentorum*; in hâc Bertraud. *Tr. de acid. & alkali, c. 6.* & plures alii. Ac non vanum cauſæ hujus patrocinium potiſſimum in purgantibus vehementioribus fortaſſis aliquis quærat; nam ipſa eſſe acria ſenſu deprehendimus, plurima enim in pila tritâ inque aërem abeuntia naribus ſternutamenta, oculisque lacrymas excutiunt. Hellebori pulvis membranæ pituitoſæ percitis poris hærentem tenacemque blennam in rivulum diſſolvit. Elaterium quoque & euphorbium aliqui in errhinis commendant. Rhabarbaro nonnulli frequentem provocant ſalivam,

& aloën eodem fine commendat Brassavolus. Huic assertioni probandæ doctiss. Pechlinus *caput 13* impendit *in Exercit. de purgant.* Ita ergò hi seriem causarum connectunt: Ratione temperamenti multi adsunt humores acres, biliosi, salsi, mordaces, pituitosi (nam homines temperamenti cholerici & phlegmatici potissimum dysenteriâ corripi diximus) ac præterea per pravam victûs rationem assumptis iis, de quibus antea locuti sumus, cumulantur humores, ac proinde non possunt non intestina rodi, ac hinc dysentericæ dejectiones provocari. Quæ quousque admittenda sint, ex sequentibus, opinor, elucescet.

§. 2. Non negamus, quod in dysenteria, ab ingluvie & incauto horræorum fructuum esu ortâ, adsint in intestinis cholericorum & phlegmaticorum humores, acres, austeri, acidi, urentes, *&c.* quibus generandis apta nata sunt edulia à nobis antea designata, eo, quem Sectione præcedente, explicavimus modo. Nec negamus, quod ejus generis humores molestiam eamque sic satis insignem intestinis afferre queant; at verò quod irritatio tanta inde oriatur, quæ intolerabili prope modum dolore misere mactet patientes, id verò est, quod credere non possumus, his moti rationibus. Nam

(1.) Diximus intestina obducta esse muco quodam, qui id præstat officii tunicæ nerveæ, quod cuticula cuti veræ, i. e. nuditatem ejus amicit, ac eandem uniformiter oblinit. Nam judice Ruyschio *epist. XI. mucus utilis est tunicæ villosæ, ne lædatur ab acribus assumptis.* Hoc verò operimentum, qui vel semel attentius aspexerit, fatebitur omninò, non satis comprehendi posse, quomodo humores, quoscunque etiam cum recentioribus philosophis iis figuras tribueris, nerveam intestinorum tunicam, quam περίςωμα illud munit, vellicare ac potenter adeò irritare possint. Sed ponamus, villosam tunicam non prohibere, quo minus humores illi mordaces in tunicam nerveam irruant, dicimus nerveam tunicam sensu adeò exquisito non pollere, adeoque fieri non posse, ut irritationem hanc ineffabilis dolor consequatur. Quod vero sensus nerveæ hujus tunicæ adeò acutus non sit, alia viscera nervis densissimè intertexta, hepar, inquam, lien etiam enormiter læsa evidenter probant; nam quantacunque eorum noxa fuerit, dolor certè adeò penetrans non observatur. Ac multò minus de tunicâ illâ ex fibris constanti aliter judicandum, postquam Clariss. Wepferus detexit, *Fibras ventriculi, intestinorum &c. nihil aliud esse, quam nervos, vel saltem ad horum naturam accedere* in Zodiaco Medic. Gall. *ann. 4. observ 2:* At verò admiratione dignum, nec tamen à verò abludit, quòd in Salzmanni *observ. Anatom. Amstelod. edit. p. 59 & seqq.* legimus de *interiore ventriculi* tunica omnino corrosâ, *ita ut quasi in lacerâ veste frusta plurima*

ma dependerent nigricantia, & ventriculo ita putrido, ut levissimo negotio disrumperetur, & tamen æger ille de tanto dolore ventriculi non fuerat conquestus, sed solummodò *de imbecillitate totius corporis & dolore hypochondrii sinistri cum dejecta appetentiâ & siti continuâ*, ut refert Salzmannus *ibid. p. 58.* Et cumprimis notabile etiam est exemplum in *Observ. doctiss.* Dodonæi *c. 27.* de cerevisiæ coctore, qui *non modo ulcere ventriculi laboravit, & omnia viscera corruptissima habuit*, & gangrænâ in pede exortâ extinctus fuit, is ante mortem respondit, se nullâ corporis parte dolere, neque unquam doluisse. Nec sensit dolorem, cui *ab usu magisterii perlarum ventriculus erosus*, teste Cratone, & cui id contigit ab usu spiritus vitrioli. Nec adeò magnum sensit dolorem ille, de quo *Ephem. Dec. I. ann. II. observ. 299.* Merclin. refert, quod in demortui ventriculo foramen repertum.

(2.) Id etiam perpendi cupimus, quod *acria* multa, e. g. piper, sinapi, salia herbarum fixa, per incinerationem facta, *amara* etiam e. g. absinthium, cent. min., fumaria, myrrha, aloë: *Acida* quoque, ut poma citria, aurantiâ, limonia, berberes, tamarindi, imo *ipsum acetum*, it. spiritus salis, sulphur., vitrioli, *&c.* Similiter & *austera*, fructûs cynosbati, vitriol. ♂. *&c.* tandem & *urentia*, ut spiritus illi ardentes, toto die sumantur, ex quibus non nisi materia acris, austera, salsa, acida, *&c.* oriri potest in intestinis, & tamen illi, qui his delectantur, nullum in intestinis sentiunt irritationis, vellicationis, rosionis, ustionis, *&c.* sensum, aut certè non tantum, quantum quidem dysenterici perpetiuntur. Accedit

(3.) quòd post usum horræorum fructuum, ingurgitationem musti, &c. non finitâ coctione, ut fieri necesse erat, si ex chymo, irritante intestina, dysenteria oriretur, de doloribus illis dysentericis conquærantur ægri, sed sæpè post plures demum ab usu eorum dies cruciatibus illis torqueantur.

§. 3. Obvia ergò in intestinis sive *intus genita*, ut humores, quos biliosos vulgò vocamus & acidos, sive *ex seminio specifico exorta*, ut vermes, sive *ex forinsecus haustis orta*, e. g. ex comestis melonibus, prunis, pyris, pomis, *&c.* aliisque nocivis cibis, objecta quævis seu liquida, seu pulverulentâ liquamini alicui *immersa heterogenea*, utique rodunt quidem ac particularum suarum acumine aliquam molestiam afferunt intestinis, non tamen, ut dixi, irritando, ac spiculis suis intestina vellicando, tormina dysenterica excitant. Unde ergò illa oriuntur? Hoc ut eruamus, notandum, quod hæc in cavo intestinorum contenta, de quibus jam jam dictum est, ita sint comparata, ut massæ sangvineæ commixta, maximos in eâ tumultus faciant, imò sangvinem ad fermentationem, (nam timiditas Sydenhamii ab usu vocabuli hujus nos deterrentis merito reprehensa est à Clariss. Schelhamero de *curand. febb. method. p. 41.*)

putredinoſam diſponant. Id præcipuè cernere licet in fructibus horræis, præcipuis dyſenteriæ autoribus. Hi, quemadmodum facillimè extra corpus in putredinoſam fermentationem fatiſcunt, etiam in ipſo corpore facilè vitium ſubeunt, id quod in dyſenteria fieri nemo negat. Scilicet, ut reliqui cibi, ita fructus horarii in maſſam pultaceam abeunt, quæ perinde, ut alii cibi, conſtet ex parte aqueâ ſubtili, oleosâ & mucilaginosâ referente naturam ipſorum fructuum. Nimirum vel abundat in cremore illo pingvedo ſeu ſulphur illud volatile, quod oleoſum & vim balſamicam appellare Wedelius ſvevit, & magno impetu ad putredinem ruit, vel prævalet mucago illa terreſtris, quæ ſalinæ proſapiæ eſt, nec ab oleosâ, à calore corporis adjutâ, reſolvi & conteri poteſt, & tum lentoris & viſciditatis mater fit, quæq;, cum ei crudior affunditur potus, in ſpirituoſum quoddam ſulphureum abit. Hujus itaque liquaminis & cremoris aut maſſæ fermenteſcentes partes ſangvini permixtæ, eundem è mixtione ſuâ diſturbare, partes ejus divellere omninò moliuntur, id quod apud recentiores in confeſſo eſt. Ac ipſa res non usque adeò intellectu difficilis eſt. Nam muſtaceæ illæ particulæ motu inteſtino putrefactionis extenuantur in conſiſtentiam halituoſam, ac eo ipſo redduntur diſpoſitæ ad perreptandos colatoriorum atque ſecretoriorum viſcerum meatus atque poros, ac corrumpunt hoc ſuo motu materiam obviam, quæ apta eſt, ſeu partes ſangvinis in ſuæ figuræ ſimilitudinem transmutare ſatagunt, atque ita ſemet multiplicant non ſine præcipiti ſangvinis deſtructione. Principium ergo movens, ad hoſtem hunc in inteſtinis hærentem, vitæ filum facili negotio abrupturum, ſi ex peninſula inteſtinorum in ſangvinis oceanum ruat, ex corpore exterminandum nihil non molitur.

(1.) Enim fit copioſior humoris congeſtio ad inteſtina, cum namque in finem partes poroſæ & vaſa externi habitûs contrahuntur, ut ſangvis è poris & vaſis ad interiora propellatur. Manifeſtum verò ſatis eſt, humoris hanc congeſtionem ad interiora fieri ad materiam in inteſtinorum cavitate ſtabulantem diluendam & emolliendam, ut diluta & emollita tantò facilius è corpore ſecernatur. Hanc talem congeſtionem non poteſt non frigus aliquod conſequi, ut vel circumſtantia vomitûs accuratiùs perſpectæ edocebunt.

Deinde (2.) ipſa inteſtina irrequiete moventur. Fibræ iſtæ annulares tunicæ carnoſæ arctiùs, ac ordinariò fieri ſolet, conſtringuntur, longitudinales etiam abbreviantur, ut materia aliena cruſtæ impacta avellatur & ejiciatur. Nec dubitandum, quin ipſum etiam Meſenterium, quod in ſingulis palmis duodecim circiter inteſtinorum palmos, calculum ponente Williſio, complectitur, variè contrahatur, imò, ſi laudatum modo Autorem ſequimur, *Fibræ motrices rectà à centro ad circumferentiam tendentes, prius contrahuntur,*

&

& deinbe in his aut illis intestinorum partibus pares contractiones cient: quod dum fit, ut fieri res ipsa docet, necessario irrequietum hunc & impetuosum fibrarum in mesenterio ac intestinis motum ac mutuam collisionem, & ramusculorum mesaraicorum ab insigniori congestione sangvinis distensionem, gravissima ventris tormina non possunt non comitari, ut cuivis exactè trutinanti facile patet. Rectè itaque Celeberr. Ettmüller *in Colleg. Practic. p. m. 144.* nobiscum infert, *acerrimum dolorem, qui dysentericos torquet, non promiscuè ex corrosione sed fere maximâ ex parte ex spasmodica intestinorum convulsione, qua intestina irritata spasmo quodam correpta se convellunt, aut motu quasi vermiculari torquent,* oriri.

§. 4. Dum verò intestina ita contrahuntur & miserè torquentur, seqvuntur excretiones, &

1. Quidem mucilaginosæ albicantes. Cùm verò subinde enormis quantitas muci hujus albicantis exeat, non immeritò quæritur, unde sit? Pituitam eam, quæ ordinario nuditatem nerveæ tunicæ investit, partem aliquam dejectionum constituere, solam autem non sufficere, in propatulo est. Nec hic Helmontium fuimus secuti, qui ait, talem mucum *destillare ex intestinis læsis,* & nihil aliud esse, quàm *nutrimentum intestinorum proximum sed læsum.* Quis enim, ut alia taceam, credat, tàm copioso indigere intestina nutrimento, ut hoc solum, tam frequentibus per diem dejectionibus, materiam præbere possit. In eandem difficultatem incidunt, qui chylum esse contendunt, ut Rolfinc. *Consf. p. 665* aliique plures. Glandulas solas compressas hunc eructare humorem, si dixeris, eâdem difficultate premeris. Ex unico ductu pancreatico itidem tam insignis quantitas stillare vix poterit, licet aliàs certum, quòd multa fex serosa, ex ductu pancreatico, propter arteriarum ad pancreas delatarum copiam & magnitudinem, in intestinum despumet & hoc ligatura in vivo animali facilè evincet. Ulteriùs aliquando vivo cani sub excrementorum in intestina delapsu, tusus venter fuit, intestinorumque tenuium partes hinc inde vinculo interceptæ sunt, atque hic consuto ventre relictus sibi canis docuit Cl. Pechlinum, quantum ex glanduloso texto liquoris, intra tempus non adeò longum, in intestina erumpat. Tumor enim ingens interceptas partes occupare cœpit, & ad apertionem serosa illuvies latè stillavit, manifesto signo, hoc liquidum, quod inter duo vincula eruperat, intestinalis tunicæ fuisse sudorem. Glandulæ intestinales insignem quoque, ut ante innuimus, quantitatem eructant serosæ materiæ, quæ similis est illi, ex pancreatico ductu fluenti, ut probat experimentum Cl. Wepferi in cane, cui *data opera ab eo fuerat abscissus canalis pancreaticus,* per totum bimestre, post hanc operationem,

ſuperſtite, factum in Zodiaco Medico Gallico *ann. 4. obſ. 2 pag. m. 4.* Cl. Ruyſchius addit, magnam partem laticis aquoſi per poros, quibus inteſtina ſcatent, diverſæ capacitatis fluere *in Epiſt. Anatom. XI.* Si itaque hæc omnia conjunxerimus, quis non videt, quod partem aliquam mucilaginis conſtituat cruſta illa inteſtinorum oblinens parietes, partem ſuccus pancreaticus & lympha glandularum, ut & feculenta materia in inteſtinis hærens. Nec dubium, ex vaſis ſangviferis in inteſtina hiantibus excidere aliquid, quod ejusdem cum cruſtâ villoſâ proſapiæ ſit, prout doctè, licet non ad genium ſeculi, explicat Gliſſonius de facultate ſecretrice, præprimis id fit, quando in maſsâ ſangvinea peregrinum aliquod oberrat, ac ſanè notatu dignum, ab uſu colocynthidis colluviem quandam albicantem & glutinoſam effundi, quod, quomodo fieri poſſit, datâ occaſione docebitur. Facile vero captu eſt, quod ſub motu inteſtinorum impetuoſo & ſpasmodico concuſſæ glandulæ, ductus pancreaticus, ipſa etiam arteriarum oſcula humorem hunc albicantem copioſius ſtillent, imò quandam cruſtæ, ſub his inteſtinorum laboribus, abradi partem, ac quicquid in inteſtinis hæret, ſimul excludi, à vero non abludit.

2. Frequenter etiam cernuntur excretiones flaveſcentes, quas bilioſas vocant. Nec adeò arduum eſt, bilioſi magmatis, quod ſæpè etiam, ut notum eſt, à dyſentericis ejicitur, fontes recludere, poſtquam felix Malpighii ſolertia oſtendit, etiam *ligato cyſtico ductu*, ex quo ſolo bilem in inteſtina depluere antea creditum fuit, frequentem ex hepatico transire ductu in inteſtinum. Quâ in re non minor eluxit induſtria Teckopii, qui bilem hepaticam, folliculo benè conſtricto, ad tres quatuorvè uncias, brevi temporis intervallo, lagenulâ excepit. Quo ipſo ſatis edocemur, quantum ex utroque ductu, in duodenum, intra breve tempus, præprimis in morboſo ſtatu effluere poſſit. Aretæi ſententiam, quod bilis etiam in ventriculô ac inteſtinis generari poſſit, in *Ephemerid. noſtris* tuetur Cl. Hartmann. Sed an etiam virides, nigras, dejectiones bili adſcribemus? In hanc aliquis induci poſſet ſententiam ex eo fundamento, quod in anate & plurimis avibus, veſicaria bilis viridis ſæpè, hepatica, nigra & plumbea inveniatur. Sanè poſtquam ex foro Medico aduſtio illa bilis flavæ, per quam in porraceam & æruginoſam abeat, proſcripta fuit, communi quaſi ſuffragio excepta ſententia eſt, quod à ſucco pancreatico, vel lympha acidiori mixta cum bile porraceus & Iſatodes color exſurgat. Et de acido quodam, ad hanc mixtionem concurrente, vel ex eo aliquis ſuſpicari poſſet, quod ab infantibus, in quibus acidum, cui Harris tanquam fundamento omne morborum infantilium genus ſuperſtruit, ejusmodi dejectiones prodeant, quæ ſæpiſſimè acidum ſpirant, & in pelvi æneâ efferveſcentiam excitant.

Fa-

Favet huic ſententiæ omni ex parte hoc, quod fructus horarii, dyſenteriæ fontes, facile in ventriculo aceſcant, & ejusmodi dejectiones gignant, obſervante etiam Bontio *de Medicin. Indor. lib. 3 c. 6.* Apodicticum fermè hujus rei argumentum ſuggerit Cl. Græfius de Succo Pancreatico, qui, cum in vivi canis inteſtino duodeno humorem ex atro vireſcentem inveniſſet, unà cum ſucco pancreatico, ſalſo, acido & lympido, cupiditate incenſus reſciendi, quænam æruginoſi hujus coloris vera cauſa eſſet, cum in veſiculâ bilem coloris ordinarii offendiſſet, oportune ſpirit. vitriol. ei immiſcuit, quo ipſo colorem ex atro vireſcentem produxit. Sed id prætereà etiam notandum, quod in malè affectis corporibus, in veſicâ fel deprehenſum, colorem rub. ceraſorum aterrimorum repræſentans.

§. 5. Quoniam verò ſedes etiam ſangvinolentæ comparent, ſcrutabimur, quo pacto ſangvine tingantur. Atque hîc communiter vaſorum in inteſtina hiantium eroſio ſeu diabroſis ab acri & mordaci ſupponitur, i. e. capillarium Venæ portæ vaſorum, quæ intimæ tunicæ telam contexunt dilaceratio ab humore inteſtinorum parietibus infixo fieri creditur. Neque perfractè negavero, ita aliquando rem habere. Multò tamen magis vero ſimile eſt, quod excuſſo per vehementem & impetuoſum fibrarum motum muco oſcula vaſorum intimæ tunicæ, in maximâ utique copiâ, ut diximus immerſa, ſanguinem hunc plorent. Eam rem apertè confirmat anatome mulieris cujusdam, quæ à ſumpto pharmaco, in enormem ſangvinis vomitum inciderat, & Parcis inexorabilibus ex hâc vitâ diſceſſerat, à Clariſſ. Wartono celebrata. Is, cùm in cavitate ventriculi non nihil ſangvinis reſtaret, dorſo cultri, ut penitus rem inſpiceret, interiorem tunicam deterſit, quo facto, innumera ſangvinis punctula in ſuperficie deterſa, ſenſim comparuêre, ipſa quoque tunica cruenta viſa fuit, nec tamen ullum, vel ruptæ, vel exeſæ venæ veſtigium præſto fuit. Id, quin ſimili modo in dyſentericorum inteſtinis fiat, ambigendum minimè eſt. Si dixeris, in enormi ſubinde quantitate ſanguinem etiam nullis fecibus miſtum effluere, cum verò oſculis illis nullo modo excidere poſſe; Reſpondebo cum Gliſſonio, hæc puncta numeroſa æquivalere eruptioni ſangvinis, ſive è vaſe rupto, ſive exeſo. Confirmor in hâc ſententiâ vel inde, quod in febribus malignis, ubi de torminibus ventris ægri quæruli non erant, aliquando viderim per multos dies ex inteſtinis in largâ quantitate, ſangvinem rejectum, nullis hæmorrhoidum vel externarum vel internarum ſignis, quem difficile eſt, ex alio, quam hoc fonte, oſculis, inquam, illis, derivare. Deinde cogitandum & hoc, quòd vaſcula illa per tranſitum muci, (nam cum ex parte hinc fluere dixi) dilatentur, ac ita dilatati, accedente iſto irrequieto motu,

omni-

omninò copiosius sangvinem fundant. Ruyschius *epist. XI.* etiam ex glandulis, quæ meris vasorum protractionibus constent, effusionem sangvinis fieri statuit.

§. 6. Hæ dejectiones, quas breviter hactenùs descripsimus, per motum intestinorum spasmodicum diriguntur, utique ad excludendum id, quod in intestinis est peregrinum & quod sangvini infusum, huic latici enormem esset allaturum noxam. Motus enim spasmodici ad exclusionem ejus, quod corpori molestum est, ordinariò concurrunt. Id cernere licet in vomitu, ubi illæ anxiæ ventriculi torsiones, ad excutiendam saburram tendunt. Dolores illi partum antecedentes, quid sunt, nisi spasmodicæ uteri contractiones, ad excludendum fœtum, directæ? Manifestò quoque in negotio hæmorrhagiarum hoc ipsum experimur, spasticæ enim contractiones, tractiones, pressiones, rigores, modò in his, modò in illis partibus, pro diversitate hæmorrhagiarum, circumspectis Practicis non possunt esse ignotæ, his verò ipsis principium movens sanguinis expressionem molitur, id quod in sequiori sexu multò manifestius in impedito mensium fluxu apparet. Acútissimi illi dolores calculi spasmodici sunt renum, ureterum motus, quibus calculus ex corpore propellitur. Cùm ergò intestina & intestinis connexæ partes in dysenteriâ spasmodicè moveantur, sanè & heic oportet eundem subesse finem & exclusionem fermentescibilis ac putridæ istius materiæ in intestinis hærentis, ne sangvini mixta, turbas cieat, intendi admodum probabile est. Ac id tantò magis fit verisimile, quia, ut absterfio, & ablutio intestinorum sit major, tot humores concurrunt, & ne sangvini quidem ipsi, propter conservationem totius, parcitur. Quod ipsum dum agens in corpore nostro, quanto potest conatu, exequitur, effugere sæpè non potest, quin instrumenta motûs, scilicet intestina, ita violentè torta, damnum incurrant, ac sibi invicem impetuosè crebro allisa, partes quasdam deterant, quod pelliculæ & fibræ fæcibus permixtæ satis testantur. Conf. Rolfinc. *in Consil. Med. l. 7 consil. 1 p. 663.* Et hæ pelliculæ ac fibræ utique sunt Hippocratis ramenta *sect. 7. §. 67.* Imò malum eousque aliquando invalescit, ut carunculæ exeant, *sect. 4. §. 26.* de quibus consulendus Martian. *ad sect. 4. Aphor. 76 p. m. 453.*

§. 7. Licet verò enixè rerum suarum satagat Movens corporis nostri, fine suo tamen subinde excidit, quod fit, dùm fermentescibilis illa hactenùs in intestinorum voluminibus conclusa materia in sangvinem penetrat. Huic immixta, ut, sine dubio, subtilissima est, & forte instar halitûs, latici huic sese insinuat, quia præcipitis efficaciæ putredinosæ est, sanguinem in mixtione suâ turbat, ut jam superiùs diximus, novum Præsidi operationum omnium in corpore

pore

pore noſtro, laborem creat ac neceſſitatem affert excitandi febrim, ut hæc noxia materia è corpore emoveatur. Cùm verò illa fuerit ingreſſa per inteſtina, per illa ipſa natura iterùm expulſionem tentat, adeoque febri hâc fluxus dyſentericus augetur. Neque tamen facilè hâc viâ, propter miasmatis ejiciendi ſubtilitatem, voto damnatur. Imò, ſi dicendum, quod res eſt, in novas moleſtias incurrit. Nam dùm ad arcendum hoſtem, in inteſtinis latentem, vel in maſsâ ſangvineâ oberrantem, concurrente motu tonico, ab acutiſſimo Stahlio ingeniosè detecto & explicato, ſangvis ad inteſtina congeritur; facilè in anguſtiſſimis illis vaſculis ac tenuiſſimis poris inteſtinorum pars quædam ſangvinis in motu ſuo intercipitur, partim quia major adeſt ſangvinis copia in illis anguſtiis, quam proportio pulſuum ſequentium iterum in motum concitare poteſt, partim, quia fibræ continuo iſto motu debilitatæ laticem in vaſorum cavitate contentum excutere nequeunt. Staſin hanc ſangvinis ſequitur inflammatio, cujus certum indicium præbet ſenſus iſte ſatis acutus lancinationis & puncturæ, quæ cum pulsûs ſubſultu exactè convenit. Ratio verò manifeſtè perſvadet, quod hujus inflammationis ſedes præcipuè quærenda ſit, non ut vulgò putatur, in intima inteſtinorum tunicâ, ſed potius in extimâ. Circumſpectè enim factæ tincturarum injectiones docent, quod arteriæ denſiſſimè, non in intimâ, ut vult Blancardus, ſed in extima tunicâ, ramificentur, in his verò arctiſſimis tubulis, ſangvis facilè in motu ſuo, ut modò dictum eſt, impeditur, atque ita inflammationi materia præbetur. Cui ſententiæ etiam hoc patrocinatur, quod poſt mortem non ſemper pus in cavitate deprehenſum, ſed ſæpe inter tunicas ipſas viſum fuerit, manifeſto argumento, quod in extimâ tunica cœperit inflammatio. Accedit & hoc, quod capillaria venæ portæ vaſa, intimam tunicam perreptantia, ſangvinem in inteſtina evomant, præprimis ſub ſpaſtico inteſtinorum motu, adeoque ſangvinis ſtaſi proximæ ad inflammationem viæ locus non ſit. Quo ipſo tamen minimè excludo ab inflammatione medias inteſtinorum partes, quas rami venæ portæ pervagantur, cùm & in his ſangvinis circulatio ſufflaminari queat.

§. 8. Præſente inflammatione novus labor ſuccedit, & alio ex fundamento uberius ſangvis ad locum affectum dirigitur, nimirùm, ut frequentiori & celeriori ſangvinis appulſu, grumi illi ſubſiſtentes, reſolvantur, & perpetuo attritu diſcutiantur, quod ad ſummum intra 7 obtinetur dies. Si huic negotio aliunde obſtacula ponantur, transprimitur quidem ſangvis ad diſtenſionem usque partis & ſenſum ardoris, ut hoc calore putredo inhibeatur, & exoriens tenuis & acris corruptela, quæ ſeſe facilè diffundere ſuevit, abſtergatur, ſed tùm relinquuntur nihilominus craſſiores & terreſtres partes, quæ in pus

abeunt. Atque ſic ſatis apparet, quod inter tres exulcerationis vulgo allegatas cauſas, primaria, imo juxta Walæum frequentiſſima, ac, niſi nos omnia fallunt, unica cauſa ſit inflammatio, ac proinde minime facimus cum illis, qui in enodandis ulcerum cauſis vel acidos vel ſalſos vel lixivos humores allegant; imò & ab iis diſſentimus, qui acres & corroſivos ſuccos ulcerum cauſas eſſe prætendunt, quia, ejusmodi humoribus non ſuppoſitis, manifeſtè declarari poteſt, quomodo in ſangvine poris partium infixo, tenerrimæ ſulphureæ portiones, inteſtino motu à craſſioribus avulſæ, impetuoſeque commotæ, craſſiores attenuent & penetrantiores reddant, tandemque auferantur; ex ſulphurearum autem iſtarum abſentia caloris remiſſio ac in album converſio ac conſiſtentia denſior conſequatur. Nec verò ulla cauſa erat Holterhoffio, cur ejusmodi exulcerationem cum Helmontio, cujus ſputum lingit, in inteſtinis locum non habere aſſereret, quod dogma meritò exploſit Rolfinc. & quod de difficultate curæ obvertit Holterh. exempla multa refellunt, tùm præprimis illud, quod recitatur in Zodiacô Gallic. *A. 1 Menſe Majo obſerv. 2.* Deploratus eſt ſtatus, cum dolor quidem non adeo intenſus & lancinationes rariores ſunt, ac grumulus, ſangvinis loco impactus, in putredinem degenerat, quod fieri ſolet in majoribus inflammationibus, ubi ſangvis affluens ſuo attritu & vibratili transpulſu cruoris ſubſiſtentis partes in motum ciere, aut putredinoſas partes abradere non poteſt, ſed potius ſuo acceſſu inflammationem & corruptionem auget. Subtiles enim & acres partes putreſcentes ſeſe citò multiplicant cum ſphacelosâ partis corruptione.

§. 9. Febrim, quæ cum dyſenteriâ eſt conjuncta, comitantur ordinaria febrium ſymptomata. Appetitus dejectus eſt. Nec enim conſultum providæ naturæ viſum, cùm jam farrago putredinoſæ materiæ in primis viis præſtò eſt, eam novis acceſſionibus locupletare. Sitis, tùm ex crebris ſedibus oritur, tum expirationem illam fervidam perfrequentem neceſſariò ſequitur. Somnus ſenſu caloris atque torminoſis ac ſpasmodicis doloribus interrumpitur. Succus ille, quo os & lingva unà cum faucibus obſidetur, ejusdem cum mucilaginosâ materiâ, originis & conditionis videtur eſſe, niſi quod lymphæ majori ex parte originem debeat. Aphthæ, quæ inſtar floſculorum candidorum, ſummis faucibus, & lingvæ lateribus adhærent, ſæpè etiam palati lingvæque ſuperficiem occupant, imò & totum aliquando œſophagum, ita, ut non facile vel fluidi quicquam præterlabi ſinant, oriuntur ex humore, per capillaria in glanduloſam oris, œſophagi *&c.* tunicam expoſito. Halituum concurſum ad earum generationem, non ex toto negaverim, quâ de re evolvi poteſt obſervatio Pechlini *LXXI. lib. 1 obſerv. Medic. Phyſic. p. 190.* Efflorescentias

iſtas

istas sinistri esse ominis, facilè patet, quia extremum conatum naturæ videntur significare, per emunctoria quævis particulas illas fermentescibiles expellere satagentis, quod tamen votum suum, ob subtilitatem particularum, lympham spissiorem, & tot evacuationibus ferè exhaustam, quæ tamen vehiculum expellendi miasmatis esse debebat, non consequitur. Depauperatæ & spissæ lymphæ indicium etiam est, siccitas & æstus lingvæ, præ quibus sæpè fissuris hiat, ardorque ille, de quo queruntur miseri, præprimis postquam acida aut acria sorpserunt, ut rectè observavit Screta *de Morb. Castrens. p. 154.*

§. 10. Vomitus sanguineus, qui interdum in dysenteriâ contingit, non est ejusdem naturæ cum vomitu cruento Hypochondriacis non infrequenti, quo sangvis vel per arterias splenicas, ut vult Highmorus, & docet exemplum apud Valverdam *l. 6 c. 5 p. 267.* vel per propagines venæ portæ, imprimis autem per vas breve in p. n. statu, ut autumat Riverius, & luculento exemplo docet Wedelius, in ventriculum effusus, deinde motu peristaltico naturali inverso, cum impetu exturbatus per os; sed sangvis, qui à torminosis ejicitur per vomitum, ex vasis sangviferis ventriculi excidit, eo ritu, quo declaratum est ex Glissonio in superioribus. Et omninò credibile est, præsto esse in ventriculo materiam acrem, acescentem (ut compertum est, fructus horræos in ipsâ concoctione facilè acorem contrahere) & putredinosam, ad quam ejiciendam ventriculus spasmodice contrahitur, sequente deinde vomitu sangvinis. Cujus rei signum est, quòd aliquo tempore, antequam dysenteriæ se prodant, vel etiam suspicio eorum apud Medicos exoriatur, ejusmodi homines cholera laborare judicentur. Vidimus verò vomitus tales in iis, quos vis temperamenti ad actiones præcipites & motus pro avertendis noxis promptos inclinat, cujus commatis præcipuè cholerici sunt. (*h*) Ructus ipsi præcedunt vomitum, & sicut Hippocrat. *l. 2 sect. 2.* Epidemior. *ructum acidum in lienteriâ* bonum esse judicat; ita fortassis nec in dysenteriâ damnandus est. Vergunt enim humores ad contrariam ei partem, ad quam symptomaticè fluunt, ad eam verò aliàs ducere jubet Hippocrates. Ejus enim l. c. etiam hoc est: *Dissimilia operari, si vergant sursum elevata, infernè solvere & contraria.* Sic idem Demænetam lientericum helleborô, medicamento sursum purgante, curavit, & *sect. 4 §. 12.* hoc ipsum nos in *sananda lienteriâ* facere cupit, excepta hyeme, ubi vomitum in hoc morbo excitare juxta ipsum non licet. (*i*) Emesi etiam, quod mireris, utitur non tantum in *fluxu ventris diuturno, sed & in cholera*, 5 Epid. quia fortè in eâ majus est, quod infra dejicitur, quàm quod evomitur.

§. 11. Cum vomitu utplurimum conjuncta est cardialgia, quæ, si rem re-

(*h*) conf. *Castigat. Nostra Grabner. p. 65.* (*i*) conf. *Castigat. Nostra Grabnerian. p. 66.*

ctè æstimes, peculiari in motu ventriculi, præprimis vero orificii ejus superioris consistit. Sensus indicat, fieri tensionem quandam fluctuantem & tremulam, quam aliquantò tardius contractio consequitur. Licet verò falsum sit, quod in parte nerveâ & tendinosâ diaphragmatis deprehendatur foramen, quòd vulgò appellant sinistrum & majus pro transitu œsophagi, cum dobus nervis, ventriculum petentibus; negari tamen nequit, quod in parte carneâ, seu ad mentem Stenonis, quem ubique Bartholinus in scripto de diaphragmatis structurâ novâ sequitur, in superiore inferioris musculi diaphragmatis parte, insertionis locus reapse compareat, testante Bartholino *p. 19.* Quando itaque orificium ventriculi superius spasmo corripitur, septum transversum in consortium trahitur, & respiratio turbatur, centro diaphragmatis nerveo itidem spasmodice affecto. Et hinc singultus, cujus non causa sed potiùs effectus est flatus, unde ructus, singultui superveniens, eum ad breve tempus tollit. Motus illi compressorii & constrictorii, quibus fibræ fibris arctius junguntur, & rigidâ tensione afficiuntur, quos vulgo spasmodicos appellamus, una cùm singultu in declinatione omninò suspecti sunt. Nam si rem rectè trutines, omninò dicendum, quod indicium præbeant, vel materiæ peccantis in primis viis adhuc hærentis, quam motu illo (qui in singultu evidens est) excutere natura satagit, vel jam in sangvine oberrantis, & eandem in corruptionem præcipitem rapientis. Cùm ergo ordinarii motus ad illam ex corpore exterminandam non sufficiant, hi violenti suscipiuntur, ut nimirùm ita compressæ fibræ vasa inter illas fibras interjecta arctiùs stringant & compressi canales humorem contentum ejiciant. Hac enim viâ agens quanquam utplurimùm vane se consecuturum credit, ut, humoribus copiosiùs ad primas vias directis, peccans materia ex iis eluatur, vel ex sangvine eliminetur. Nisi fortè dicendum, sangvinem sero, per tot dejectiones, exhausto, esse spissiorem, ac hinc in motu impeditum, atque adeo propter hanc causam fibras fibris validè illidi, ut attenuetur sangvis & in motum cieatur, quia solo sangvinis motu vel miasma ex hoc exturbari, vel quicquid hæret vitiosi, vel ipso vel humoribus ex eô scaturientibus, abstergi potest, & in genere absque motu sangvinis vita conservari nequit. Sinistri verò eventus hi conatus sunt, vel quia jam corruptio putredinosa in sangvine nimis invaluit, vel, ut innui, ejusmodi materia hunc effectum in sangvine editura, in primis viis hæret, & vires jam ante fractæ sunt.

§. 12. Tenesmi non una causa. Est, cur hîc accusare liceat fæces transeuntes, quas, per nos licet, acidas, austeras, tartareas, & si hæc nondum vocabula sufficiunt, humores hèlleborinos, esulinos, colocynthiacos, voces. Cur enim non planè excludamus excrementa prætereuntia, suppositoriorum re-

cor-

cordatio facit. Perpendenti tamen mihi, quod hæmorrhoides non ritè succedentes, laboresque pro calculo excludendo, tenesmus sæpè comitetur, causam non æque in intestinorum cavitate quærendam esse, fit verisimillimum. Apertum enim est, quod tenesmus hæmorrhoidalis & nephriticus à spasmodico, ille vasorum hæmorrhoidalium, hic verò viarum, per quas calculus transire debet, motu, omninò dependeat. Et unde spasmum gravidarum derivabis, nisi ab externâ intestini, à distento uterô, compressione & fortè à spasmodicè affecto utero, unde etiam abortus, *sect. 7. Aphor.* Credibile itaque planè est, quod in dysenteriâ à spasmodico intestini recti motu crebra illa desidendi cupiditas oriatur. Ac admiratione planè digna naturæ vigilantia, quæ pro excutiendo, quod peregrinum est, in dysenteriâ totum canalem, qui sub primarum viarum nomine communiter venit, spasmodicè concutit. Dum hoc in labore occupatur, vicinæ partes in consortium trahuntur. Et hinc sanè stranguria, quæ dysentericos aliquando infestat. Nec enim ulla nos cogit necessitas ad sal, nescio, quod, acerrimum & simile cantharidum acredini confugere, aut spirituum nervorumque consensum hic allegare, nam affecto intestino, facilè patet, vesicam urinariam inde quoque affligi propter *viciniam & fibras ad cervicem ejus protensas*, ut recte Cl. Peyerus *Exercit. 13 p. 66.* notat. Et hæc de potiorum dysenteriæ symptomatum causis breviter dicta sunt, alibi, si Deus voluerit, hoc negotium fusiùs prosecuturi.

Cura Dysenteriæ.

§. I.

IN curâ primò omnium respiciendum ad materiam in cavitate intestinorum contentam, eademque corrigenda, diluenda sivè abstergenda est, atque blandè educenda. In eô nobis ipsum corporis movens præit. Hoc enim copiosè eô, quô dictum antea est, modô, humores congerit ad intestina, non alio sanè fine, quam, ut materiam in iis hærentem diluat, emolliat, fluxilem reddat, motum quoque peristalticum intestinorum idem energeticum principium auget, ut eandem ex corpore ejiciat. Cùm verò illa materia sit acris, austera, acida, urens *&c.* manifestum omnino est, hic in usum vocanda esse absorbentia, inter quæ omnium maximè hôc in casu, utilitate suâ, sese approbarunt corallia, terra sigillata nostras, crystallus montana præparata, cui non immeritò quondam Crato plurimum tribuit in torminosis infantum dejectionibus, conchæ & lap. 69 præpar. quæ quomodo operationes suas exserant, hujus loci non est docere, cum id abundè executi fuerint Ettmüll. Wedelius, & obiter in *genuina curandi febres methodo* Schelhammer. *p. 153.* quamvis à prioribus dissentire videatur. Rem hic convenienter expresserimus, fassi

cum Wedeliô, humores hujusmodi præcipitantibus edulcari, *in Amœnit. Mater. Medic. p. 69.* Temperandi intentione ab ultimâ usque antiquitate decoctum hordei ſpiſſius eſt commendatum. Trallianus, ſi febris abſit, etiam lactis caprini vel bubuli recens emulcti aut cocti uſum non absque ratione ſuadet, quod ſaccharo edulcoratum aut poſt abſorbentia, aut cum abſorbentibus propinare licet. Ubi quidem opportune incidit, quod Boœtius *hiſt. lapid. & gemm. Alabaſtrum candidum pulveriſatum* ad ſcrup. j. cum lacte datum vehementer laudat *lib. 2 c. 27.* Alii juſcula vitulina lacti ſubſtituunt. Frequenter accommodatis & illis à Wepfero ordinatis ferè æmulis ſum uſus gelatinis. Ad eundem collineant ſcopum, qui oleum amygdal. dulc. aut lini, apud plebejos extollunt. His mucidis, roſcidis ac, ut ita dicam, pingvibus particulas acres & mordaces materiæ in inteſtinis defixas involvi ac irretiri in propatulô eſt.

§. 2. Diximus materiam hanc etiam in inteſtinis ſtabulantem blandè educendam. Unde patet, abeſſe debere Vomitoria, quæ cum magnâ violentiâ ordinariò operationem ſuam exerunt. Nec immerito retractionem materiæ ad ſuperiora inteſtina ac ventriculum tanquam noxium aliquod inde metuit Sennertus. Accedit, quod eô ipsô naturæ motus pervertatur, id quod rarò ſine diſcrimine tentatur. (*k*) Circumſpectæ & providæ curæ Practici eſt, deſpicere, an, cum materia ad ſuperiora vergit, nauſea ac amarities in ore adſint, quibus præſentibus alias vomitorium indicari ſcimus, ex *1 Aphor. 21.* Hippocratis. Tunc vero ad vomitorium accedendum, imitandusque Mercatus eſt, qui *peccante pituita ſalsâ*, ut amat loqui, ab Emeticô non abhorret. Qui purgantia in dyſenteria damnant, nec illis materiam ex inteſtinis eliminandam eſſe contendunt, inter quos nomen ſuum etiam profitetur Schelham. *in lib. de natur. p. 306.* in quorum præterea numero ſunt Maſſar., Augerius Ferrerius, ſi, ut expreſſe Capivacius & Fuchſius, de fortioribus id intelligant, omnino noſtrum aſſenſum merentur. Nam & ob violentiam agendi ſuſpecta ſunt, & ob tumultus, quos in ſangvine cient, majoremque affluxum materiæ & alias cauſas alibi commemorandas. Aliter autem de lenioribus, quibus ſinè magno tumultu materia ad exitum diſponitur & ſolicitatur, ſentiendum; hæc intrepide ſanè ſtatim in initiô fluxûs dyſenterici, cùm vires conſtant, & magnus materiæ cumulus in inteſtinis latet, nec tamen tantum evacuatur, quantum expediret, exhiberi poterunt, e. g. tamarindi, myrobalani, rhabarbarum, quorum ultimo ſemper ego quidem uſus ſum, nec exaſperationem illam, quam Frigimelica, Rondeletius, Andrighet, aliique hic accuſant, obſervare,

(*k*) conf. *Caſtig. Grabner. noſtra p. 66.*

re potui. Exhibui verò tritum citra tostionem in substantia, utut delicatioribus moles minimè grata, nec sapor ad palatum esset. Neque enim prorsus rejicula est Dureti observatio, qui tostum *acrimoniam acquirere*, ait. Celeberrimus Boylæus rhabarb. cum grano uno Laud. opiat. exhibere solitus fuit. De Tamarindis experientiam meam interponere nequeo, an veritas pro *sententia Amati* militet, qui irritantem in illis aciditatem damnat, an *Mercurialis*, cui eô nomine minimè suspecti sint, quamvis, si optio detur, in hujus sententiam ire mallem.

§. 3. Clysteribus etiam omninò locus in eductione materiæ blandâ minimè negandus, eâ tamen lege, ut cautelæ expertissimorum practicorum semper oculis obversentur. Frequens experientia, quæ docuit majores nostros solide eruditos & ad Phænomena in praxi occurrentia attentissimos, non esse *prævaricandum in clysteribus*, & quæ Prævotii est observatio, *affluenti materia acri, non nimis esse detergendum*; eadem fida magistra docuit, exesse debere *pulveres*, & juxta Mindererum *olea, propter acredinem*, quamvis Duretus oleum amygdalorum dulc. præscribat, à quo nec Hollerius dissentit, docuit quoque, *iis non indendum esse adipem hircinum*, quem *igneæ naturæ esse* vult Mercurialis. Levis, sed non omninò inutilis est illa Prævotii observatio, *alvô posita mox injiciendum esse clysterem*, ne affluente materiâ enema confestim egeratur. Nobis materiam enematum constituerunt hordeum excortic. furfur. tritic., flores sambuci, verbasc. vitell. ovorum, sacchar. *&c.* Pauperioribus suffecit clyster ex furfure in cerevisia coctus, ad imitationem consilii Facultatis Medicæ Haffniensis.

§. 4. Ulterius respiciendum est ad affluxum materiæ versus intestina. Hic omninò videtur esse cohibendus, adeoque indicari adstringentia, fit verisimile. Et certè in ipsô effluxu circa cavum intestinorum, ope adstringentium impediuntur humores. Ut verò appareat, quid statuendum sit, cum omnis experientia clamet, quod præpostera adstrictio, scaturigo sit anxietatum præcordialium, non raró in lypothymiam desinentium, periculosissimarum metastaseων, obstructionis viscerum nobiliorum, motuum convulsivorum, meminisse par est eorum, quæ *Sect.* 2. indicavimus, fieri nimirum *congestionem sangvinis ad intestina, & facilè inflammationes intestinorum ex hâc congestione oriri.* Nam cum in insigni quantitate sangvis per arterias advehatur, facile fit, ut initiô quidem in exiguâ quantitate stagnet, ex allapsu verò continuò augeatur, atque ita pori intestinorum infarciantur, tumeant, ac intensô calore afficiantur, id est, inflammentur, quod in quavis perfectâ dysenteriâ contingere certissimum est. In administratione ergo adstringentium patet, omnino ea

esse

eſſe eligenda, *quæ & inflammationem discutere & illum ſangvinis impulſum alio avertere* & æqualem laticis ſangvinei diſtributionem promovere poſſunt. In hoc cenſu ſunt radix tormentillæ, biſtortæ, corallia, bolus armen., terra ſigill. ex compoſitis ſpec. confect. de hyacynth. ex parte etiam pulvis pannon. rub. *&c.* Eô etiam nomine laudem merentur cydonia, ac in frigidioribus nux moſchata. Nimium, more ſuo, Agricola tribuit dulcedini aluminis ut & croco martis, in quo conſentientem habet Finckium, quibus quidem ex experientia teſtimonium ferre nequeo. (*l*) Viri quidem docti, imprimis celeberrimus Rivinus & Dolæus, obſervantes non illaudabilem ſacchari Saturni in externis inflammationibus uſum, quem repreſſione ſangvinis ſtagnantis ope blandæ alicujus adſtrictionis & abſorbendo exerit, vires ejus in dyſentericis inteſtinorum inflammationibus periclitati ſunt. Me imitantem eventus deſtituit, & crebriores poſt uſum ejus ſedes ſecutæ cum graviſſimis torminibus. Conſideranti deinceps attentius & conferenti exiguam quantitatem, quæ interne porrigi poteſt, facile patuit, vix ex paucorum granorum uſu emolumentum ſperari poſſe. An majori acceſſu ſuccus agreſtæ dari poſſit, equidem ignoro, eumque aliorum experientiæ commendo: ego hæſitationem meam diſſimulare non poſſum, quantumcunque eum evehat Deodatus. Idem ſentio de uva querna, cujus encomiaſtes Encelius *lib. 3 cap. 3 §. 109.* At non vana ſunt, quæ in laudem ſmaragdi ſcribit Grems *p. 204.* & Johann. Hartmann. Si verò inconſulto ſtatim ab initio, ut ſubinde fit, adſtringentia alia admoveantur ægris, non tantùm, quæ brevi ante memoravimus, & Rudius metuit, fruſtra adhibitis etiam diureticis, quæ pro avertendâ ex adſtringentibus noxâ à Scholzio laudantur, emergunt damna, ſed funeſta etiam ſuccedit Gangræna. Norunt experti Chirurgi, quantum in externis inflammationibus damni afferant adſtringentia & quàm præcipiti gradu gangrænam accerſant. Sed & illa à nobis laudata convenienti modo adminiſtranda ſunt. Tilemannus non fruſtra monet, *adſtringentia ante cibum eſſe danda.* Et cum experientia edocti ſciamus, quantum aëris admiſſio ſinè dubio propter frigus, tonum partium deſtruens, noceat, noſtra illa ſaltem in *calidis vehiculis* obtulimus ac *à frigidioris potus ingurgitatione* noſtros ægros arcuimus. Clyſteres adſtringentes nunquam, præcipuè ubi inflammatorum inteſtinorum ſigna, ac recti præſertim, aderant, adhibere placuit, tum quia, ut adſtringentia, prout brevi antè monitum eſt, tùm ut humida, emollitione ſuâ tonum relaxantia & calorem neceſſarium extingventia, gangrænam mirâ velocitate inferunt. Cæterùm in inflammatione hâc inteſtinorum non deprehendi ſpecialem alicujus & quaſi

(*l*) conf. *Caſtigation. Noſtræ Græbnerian. p. 67.*

si specificam efficaciam, sicut alias in inflammatione pleuræ & membranæ pulmonum semen cardui mariæ, in hepatis inflammatione cichoreum *&c.* laudabilem vim, etiam nostrâ experientiâ, exserunt. Ausus tamen ego sum absorbentibus, leniter adstringentibus ac discutientibus pulveribus, grana pauca camphoræ addere, mira camphoræ efficaciâ, in inflammationibus externis inductus. Licet enim camphorata interna etiam in febribus malignis parcissimè adhibeam, cum tamen hic appulsum camphoræ ad inflammatas partes facilè perpenderem, libido tentandi animum incessit & eventus ausis ex votô respondit. A camphora sinè dubiô etiam Ra bezoard. D. M. & Wedel. vim illam in dysenteria passim deprædicatam à multis & nostris etiam in curis successu nobilitatam, majori ex parte mutuantur. Præterea sciens, quo cum successu chærefolium sangvinem congrumatum discutiat, juscula ex eô parata commendavi & deprehendi, eadem laude suâ minimè esse defraudanda.

§. 5. Ad orgasmum sangvinis universalem compescendum, ac impetum naturæ, sangvinem ad intestina cum motione febrili propellentis, retundendum, utique temperata ex fixiorum numero antifebrilia & diaphoretica, atque anodyna commendantur. Et certè quantum ad posteriora, theriacæ Andromachi laus ex hoc capite maximè diffusa est, compertumque ejus usu plures ex tetrô morbo convaluisse. In epidemicâ Helmstadiensi dysenteria tantum non miracula patravit, testibus ex ore Conringii, Schelhammero & Lentiliô. Theriaca cœlestis Hanoviensium præcipuum ingrediens utique fuit pilularum antidysentericarum D. Waldschmidii cum multo strepitu passim in usum vocatarum. Diascordio Fracastorii, licet compositio non sit ad palatum seculi, ex diaphoreticis, adstringentibus & anodynis constans, ea perfeci, quæ sine labe verecundiæ à me narrari nequeunt. Pilulæ Wepfero in colica usitatæ ex theriacâ cœlesti succo papaver. errat. & extracto croci multiplici usu nobis probatæ sunt. Species massæ pilularum de Cynoglossâ expectationem nostram fortè ob semen hyosciami non fefellerunt. Panacea Solaris Wildegansiana non contemnendum *pro scopô anodynô satis blandô*, medicamentum est. Helmontius sulphuribus metallicis talem effectum tribuit additque *universam morborum cohortem iis auscultare*, sed genus humanum, quod miseris, dignum possessione hujus medicamenti non judicavit, imò ne definivit quidem, an quodlibet sulphur eâ virtute emineat, & omnes morbos debellet, aut an potiùs hoc huic, alterum alii morborum generi oppositum sit. Aliorum judicium sit, an Starckei Angli adeò decantata medicina sit ex illorum numerô, de quibus ex vero Verulamius: *Spes hominum inflant, deinde destituunt.* Prædictis ego, præprimis mass. pil. de cynogloss. theriac. andromachi & cœle-

ſti uſus ſum, & luculente deprehendi, inanem eſſe timorem Capivaccii aliorumque ab opiatis abhorrentium & neſcio quas noxas metuentium, cùm Rivini obſervationes & locuples Wedelii experientia, Horſtius, ac innumeri alii omninò aliud teſtentur. Veriſſima ſunt illa Sydenhamii *ex pag. 229. Nec vel minimum incommodi à tam frequenti medicamenti narcotici repetitione mihi adhuc videre contigit, quantamlibet noxam indè ſecuturam comminiſcantur inexperti, licet plures noverim, qui in morbo contumaciori idem ad ſeptimanas aliquot continuando quotidiè uſurparunt*; uſus, inquam, ſum anodynis, quamvis ſemper, memor moniti Prevotiani, parcè dederim, & quidem antequam ſigna exulceratorum inteſtinorum ſeſe proderent. Nam in ulceratione inteſtinorum dubito, an uſus opiatorum conveniat? Nec enim fides hôc in paſſu deroganda inſigni viro Thomæ Minadoo, qui ex opiatorum uſu in defunctis *vulnera magis putrida & ſordidiora* deprehendit, ut Thonerus *lib. 3 obſ. X.* auctor eſt. conf. Hoffmann. *de uſu & abuſu medicament. chymic. p. 30.*

§. 6. Præterea ad ipſa etiam inteſtina, quæ ſpasmodicè commoveri diximus, reſpiciendum in cura eſt; *motus* verò inteſtinorum *nimius*, ut & *conjuncta non raro flatulentia* indicat carminativa. Excedentis hujus motus reſpectu eſſentiam carminativam Wedelii aut Doct. Michael in doſi exigua cum aliis medicamentis maritavimus. Sed numquid & effluxus ſangvinis peculiariter aliquid indicat? Certè V. S. non pauci eô ipsô ſignificari contendunt: Et hi omninò dyſentericos ut vulneratos conſiderant, in quibus ad cohibendum ſangvinis effluxum pertuſionem venæ eò usque neceſſarium eſſe, quamvis in eô humani aliquid eum pati credam, Schelhammerus de feb. ſtatuit, ut ſalvâ conſcientiâ eam omitti poſſe neget. Enim verò, ſi quis perpendat, quô conſiliô natura ad inteſtina uberiorem ſangvinis motum dirigat, quaque neceſſitate mechanicâ ſangvis ex orificiis vaſorum excidat, næ! iſte cunctanter admodum ad profuſionem cruoris deſcendet. Sanè prudens Sydenhamii monitum in commotionibus ſangvinis febrilibus quoad uſum V. S. etiam in dyſenteria locum habet & hoc tantò magis, quod *ſangvis hic non tàm ad excretionem heterogeneæ materiæ in maſſâ oberrantis, ſed ad excluſionem ejus, quæ in inteſtinorum volumine hæret*, ad quam major orgasmus neceſſariò quaſi requiri videtur, fervidè & rapidè moveatur. Iſti autem ſangvinis motui per V. S. frænum injicere, eſſet naturam in opere ſuo turbare. Deindè utplurimum exigua ſangvinis quantitas à dyſentericis profunditur, ut è paucis illis guttis, quæ ſedes eorum mucoſas tingunt, magnum metuere periculum, non niſi timidi ſit & inexperti. Quis enim ignorat, ſæpè ad multas libras ſangvinem citra notabile damnum effundi. Sanè Foreſtus *lib. 13 obſervat. 14.* locuples teſtis eſt

de

de effusis duodecim; de octodecim Matth. de Grad. *comment. ad cap. 35 ad Almanf.* Marcellus Donatus de viginti quatuor, & Amatus Lusitanus, quod pene fidem excedit, de quadraginta libris sine noxâ evacuatis, Testimonium deponunt; ubi sæpenumero per totum dysenteriæ decursum forte non tres aut quatuor libræ sangvinis excernuntur. Proinde non absque causâ Rondeletius: *Nonnulli*, inquit, *sanguinis missionem imperant, sed sine judiciô & utilitate & cum magnâ ægrotantium molestiâ &c.* Cæterum, quæ pro V. S. disputantur à Prosperô Alpinô *lib. 2 de Med. Ægyptior. c. 7.* dissolvere non esset arduum, si disputatoriam arenam ingredi esset propositum, & non sufficeret adstruere propriam sententiam. Si tamen aliquibus V. S. Sydenhamiô aliisque placet, iis omninò cautelæ commendantur, quas Alpin. *p. m. 25.* adducit; vult is sangvinem evacuari debere in dysenteriâ, *viribus, ætate, ac aliis consentientibus, & circa initia, revulsionis gratiâ*, præsertim *ubi magna affuerit humorum copia*, aut *impetus sangvinis valdè urgeat*, aut *dolor vehemens observetur &c.* cum quo in plerisque concordant Andrighet, Prævotius Benedict. Sylvat. ac alii magnô numerô, quæ omnia clarius explicantur à Lamoniere *p. 117.* Ignorare verò me fateor, cur Duretus sangvinem non ex *venâ extremæ manûs*, sed *ex basilicâ* educendum esse præcipiat.

§. 7. Quod si inflammatio intestinorum abeat in ulcus, hujus curatio abstergentia, mundificantia, exsiccantia, consolidantia requirit. Inter detergentia & mundificantia ore assumenda prolixè commendatur lac, serum lactis, sacharum rosat., cui parum licet tribuat Trincavell. & Sylvius, non tamen planè rejiculum est, mel rosat., juscula hordeacea dilutissima cum sacharô rosatô, & vitellis ovorum, decoctum agrimoniæ, & à nonnullis etiam laudatur succus apii. Et quidni liceret in usum vocare, quæ inter abstergentes herbas cumprimis extolluntur, veronicam, scabiosam, hyssopum, hederam terrestrem, marrubium, origanum, ex quibus & decoctiones & syrupi ac conservæ confiunt. Confugiunt hîc quoque nonnulli ad acidulas varias, sed quo cum successu, mihi, nonnisi ex lectione, compertum non est. Non tanti sunt, quæ contra mel, saccharum, conservas & syrupos à Sennertô, Amatô Lusitano aliisque disputantur, ut eorum usum meritò suspectum reddere possint. Tametsi verò passim sulphur, flores ejus naturales & artificiales & ex sulphure parata sub formâ balsamorum, tincturarum, laudentur ob virtutem detergendi, ea tamen in usum in dysenteria nunquam vocavi. Cum crassa intestina ulceribus fœdantur, suus etiam clysteribus detergentibus locus. Parari enemata talia possunt ex furfur. cicer. rubr. hord. integro. Deinde, in decoctis dissolvitur aliqua mellis, & sacchari rubri quantitas. Terebinthinam etiam in vi-

tellô ovorum ſolutam addere licet. Nonnulli cupiunt, ut parum urinæ addatur, non malè; nam magis deterget, ſed hoc habet incommodi, quod partibus dolentibus minùs amicum ejusmodi enema futurum ſit. Ad fortiora abſtergentia ut aliquis deſcendat, non facilè auctor fuero, quia eſt periculum, ne his adhibitis vaſa aperiantur & ſangvinis fluxus proritetur. Inter ſiccantia & glutinantia ac conſolidantia eminet bolus armena, ſangvis draconis *&c.* In frigidioribus non vulgari cum ſucceſſu balſam. antiphthiſicum Cl. Meibom. eâ intentione datum memini. Doct. Tralles expertus Practicus, gluten, quo Scriniarii utuntur, eô nomine maximè laudabat. Ad conſolidationem plurimum aliàs facere creduntur decocta vulneraria, parata ex herbis, inter quas eæ ſeligendæ ſunt, quæ magis detergunt, e. g. ſanicula, conſolida major & minor, plantago, hedera terreſt. Ariſtolochia rotunda *&c.* Pertinent huc etiam eſſentiæ travmat. Wedelii aliorumque. Non tamen diu eorum uſui inſiſtendum crediderim, quin potius cogitandum, *reunitionem ſolutæ unitatis non poſſe ullis medicamentis præſtari, ſed potius eſſe opus naturæ rebus ſuis ſemper invigilantis*, imò nec detergentibus & mundificantibus adeò egent illi, quibus in frequenti uſu ſunt tincturæ, eſſentiæ, ſicuti obſervatum à me eſt, nam ſpiritus vini menſtruum eorum omnibus mundificantibus & detergentibus palmam facit dubiam.

§. 8. Non vacat corradere illa, quæ communiter tanquam ſpecifica laudantur. Si quis ſucceſſum eorum experiri velit, evolvat Helmontium, Heurnium, Frideric. Hoffmann. aliosque, in quibus multa hujus farinæ recitantur. Quædam à me tentata, irritô plerumque conatu, ſive quod nec in principiô nec in ſtatu (ubi vulgò ita dicta ſpecifica præſentiorem virtutem exerunt, cum cæteroquin ab optimis etiam in incrementô nihil læti exſpectari poſſit) eadem dandi offerretur occaſio, ſive quod vana hominum credulitas, ut ferè fit, iis unicè pretium aliquod ſtatuerit. Famoſum hoc tempore antidyſentericum Ipacuanha eſt, quoniam verò parum hactenus ex Galliâ, in quam magna ejus copia illata eſt, ad noſtras oras deportatum fuit, futile fuerit ejusdem hic attexere præconium, ſtolidum verò propemodum de ſubſtitutione alterius, cum modus operandi prioris iſtius adhuc latere videatur, cogitare. Fama etiam increbuit, ut jam ante verbo indicatum, de felici cura dyſenteriæ per pilulas quasdam Cl. Waldſchmidii, quarum deſcriptionem orbi erudito non communicavit, non obſcurè tamen innuit, niſi fallor *in Diſp. de theriac. cœleſt.* huic illas virtutem ſuam ferre acceptam. Fortaſſis non multum differunt ab illis, quas caſu 32. deſcribit; componuntur hæ verò ex extractô tormentillæ, theriac. cœleſti & Laudano opiatô, & in hac opinione tantò magis confirmor, quòd vi-

videam easdem pilulas à Waldschmidii intimo Cl. Dolæo laudari *in Encyclopædia p. 495.* Tintinnabulum illud Medicorum Burrhus *in Epistola ad Bartholinum* jactat in dysentericis, nullum esse præsentius remedium *aqua rosar. in quâ aurum aliquoties fuerit extinctum*, sed fides sit penes ventosum auctorem. Nec multum censeo esse tribuendum linteo in sangvine leporis per canum morsus occisi tincto & siccato ac in vino carptim exhibito, quô dysenteriam curari prodidit Helmontius Pater.

§. 9. Luxuriant quoque auctores in efferendis externorum ac topicorum viribus. Borellus pro arcanô venditat *argentinæ folium plantis pedum admotum.* Brunnerus describit Emplastrum *in consil. 50.* quod ipse vocat efficacissimum, ex *radice tormentill.* & *micâ panis coctis in vinô vel acetô &c.* Omentum arietinum vel vervecinum præsens ad tormina dysentericorum auxilium est, ex Doctrina Lælii à Fonte *Consil. 77.* Plura ejus farinæ cumulant Hoffmann. Zimara, Varignana ac alii. Eximiam spiritus vini camphorati utilitatem hic reticere nequeo ac ex verô laudari videbunt, qui experimentum capere volent. Lintea eò imbuta abdominique singulis duabus horis imposita, acerbissimos cruciatus egregiè mitigaverunt. Cæterum celare nequeo experimentum à me factum. Vocabar ad dysentericos duos in eâdem domô commorantes, quorum alter conclamatus, alter verò ante paucos solùm dies in dysenteriam inciderat. Opportunè recordabar remedii, quod Franc. Oswald. Grembsius *lib. 2 c. 1 §. 5 n. 74. arboris integr. & ruinos.* laudat, ad comprimendum fluxum hæmorrhoidalem exundantem; & cum analogia obvia sit, institi, ut *sudor morituri linteolo affricatus*, id enim est pharmacum hæmorrhoidale Gremsianum, orificio intestini applicaretur. Respondit eventus ac fluxus remisit. Utut verò hic effectus fuerit secutus, non ausim tamen spondere, eundem semper ope hujus topici obtineri posse, præsertim cum in hôc casu non hoc unum remedium fuerit adhibitum, sed alia interna diligenter in usum vocata. Ea sanè mihi sedet mens, quod commendationes medicamentorum effusæ, quæ tamen credulos miserè ludificant, non aliunde oriantur, quam, quòd adhibitis plurimis remediis ultimo, præprimis si tum demum æger fateatur se sentire levamen, præpostere effectus transscribantur. An idem acciderit viris Cl. Michaeli & Langio eximias virtutes, in sanandâ dysenteriâ, Colcothar. adscribentibus, si nimirum super illud dysenterici alvum exonerent, penes doctiores ac expertos sit arbitrium.

Sed satis de dysenteriâ, jam ad nostra redeamus, (*m*)

Initia Mensis Octobris æstivâ amœnitate nobis adblandie- *Constitutio diban-*

(*m*) conf. *Castig. nostræ Græbner. p. 68.*

vis Octobris, Novembris & Decembris.

bantur, & à Novilunio ad primum Cynthiæ quadrantem nos demulcebat ſudum, quod reliquis hujus menſis diebus, ventis, nebulis ac pluviis ſæpè obſcurabatur, donec (liceat nobis cum Claudiano loqui) Luna denuò naſceretur Menſe Novembri, ubi iterum benigniori aëris temperie exhilarabamur, ſed ad breve tempus, nam primus Lunæ aſpectus, ad plenilunium usque rigido frigore horreſcebat, quod quidem iterum minuebatur, ac inſigniter remittebat, ſed, ut tantò major vaporum copia ex terrâ humidâ aſcenderet, ac craſſiores inde naſcerentur nebulæ, ſæpè propter admixtas exhalationes ſulphureas, tetrum ſpirantes odorem, ac nubes à ventis hùc illùc agitatæ, donec in pluviam fatiſcerent. Nam, ut pulchrè Joh. Cleric. *l. 3 phyſic. c. 2 p. 240. Pluviarum matres eſſe nubes ſatis conſtat, cum non pluat, niſi nubes in cœlo conſpectæ ſint.* Sed hoc obiter. Sub exordium Decembris, tempeſtas varia ac inconſtans erat; circa medium Menſis, & anno in finem vergente intenſius frigus dominabatur.

In Octobri, præter febres tertianas cum inſigni dolore nuchæ conjunctas, & continuas, quas comitabatur cephalalgia contumaciſſima, cardialgia & vomitus tuſſisque ferina, quâ, notante D. Graſſio & Pauli, lumbrici ejiciebantur, etiam quartanæ occurrebant. Horis pomeridianis homines melancholici temperamenti ac ſegnioris naturæ, qui jam ætatis provectioris erant, adoriebantur, aut etiam febres malè curatas, aut diarrhæas ab empyricis ſuppreſſas, ſequebantur in cujusvis temperamenti & ætatis hominibus, ne infantibus quidem & pueris exceptis. Rigebant plerique, non pauci etiam horrore concutiebantur, ſimillimo propemodum ei, quem percipiunt, qui in intentiſſimo frigore verſantur. Æſtus utplurimum mitis per aliquot horas durabat, non ſine notabili langvore, & artuum dolore, & hypochondrii ſiniſtri tenſione & gravitate. Aliqui ad ſomnum propendebant in paroxyſmo, citra incommodum ullum, ac illi, qui eum arcere geſtiebant, vix vertiginem & dolorem capitis effugere poterant. Primos paroxyſmos rarò ſudores ſequebantur. Pulſus, ferè in omnibus, debilis erat, & alvus adſtrictior. Etſi verò, juxta Hippocratem, morbus ſit ſecuriſſimus, tamen utplurimum diuturnitate moleſtus eſt. Vero non reſpondit commune illud effatum, quòd quartana annua fiat, quæ jam per ſex ſeptemve menſes afflixit, ut nec veterum illa aſſertio, quæ vult, unum hominem quartana per vitam bis non corripi. Nos certè, poſt Wierum, exempla ſiſtere poſſumus eorum, qui ter quaterve quartanâ laborârunt. Falluntur etiam illi, qui fiducia recepti itidem canonis: Inſtanti Solſtitio vel æquinoctio, finiri quartanam, blandâ ſuos ægros in confinio ejus temporis conſtitutos ſpe lactant. In curâ V. S. non adhibuimus, nec in

Febris quartana.

prin-

principio, nec in progressu morbi, etsi nobis minime esset ignotum, quod Riolanus habet de quartana per V. S. in salvatella institutam superata. Suspecta quoque sunt hæc Edmundi de Meara in examine Diatribes Thom. Willis. de Febb. p. 105. verba: *In diuturnarum vero intermittentium progressu, secus, quàm dicit Willisius, postquam sangvinis massa tot paroxysmorum conflagrationibus & inquinamentis incanduit & computruit, nihil sangvinis missione salutarius, ut cuilibet experiri promtum est, & ego tum in multis, tùm præsertim in Filio primogenito Illustris Arundelii &c. expertus sum, quem sangvine bis detracto à quartana liberavi, quæ biennii ferè spatio Clar. Medicorum operam eluserat.* At parum abest, quin hic Mearam cum Lowero in vindicatione Diatrib. Willisii (*p. 117.*) ita compellemus: *Quis credet diuturnam quartanam unico phlebotomiæ remedio curatam fuisse. Id quod nemo, præter Te, unquam Medicus se præstitisse scripsit, aut, opinor, credidit. Verùm hoc Tibi & Patienti fortunâ meliori quàm praxi contigit, ut morbus aliam ob causam, cœli fortè, aut anni mutationem ultro desierit, nec sangvine intempestivè detracto juvenis febrem hydrope aut cachexiâ mutaverit: Certo enim certius est, hujusmodi affectus, & non raro mortem ipsam, febricitantium phlebotomiæ nimis seræ frequenter succedere.* Hactenus ille. Vomitoria in robustioribus adhibita, ad evacuandos pituitosos ac biliosos humores, acidasque cruditates in ventriculo contentas, aliis lenissimè evacuantia, diebus à paroxysmo liberis, data. Admodum conveniunt pilulæ ex g. ✻c. querc., g. galban., extr. cent. min., rhabarb. myrrh. select. & aloë. Egregio cum fructu datum est infusum ex rad. gentian., cichor., herb. card. bened., cent. min., absinth., capill. vener., fol. trifol. fibrin., summ. fumar., absinth., fl. cent. min., fibr. helleb. nigr., rhabarb. agaric. trochisc., & sale tartari. Et sanè, quod aperientibus & svaviter evacuantibus non obtinetur, vix ac ne vix aliis viis consequimur. Laudantur ab aliis diaphoretica, ut remedia, quæ & circulum lymphæ & sangvinis redintegrent, vigorem conservent, miasma fermentificum febrile per poros cutis dissipent, insuper simul absorbendi ac præcipitandi vim habeant; at verò hoc extra dubium est, quòd sub paroxysmum cum regimine exhibita, vertigines & dolores capitis inducant, nec febrim ullo modo tollant. Adstringentia etiam ab initio non temerè dedimus, multo rerum usu edocti, quod icterus niger, hydrops, asthma, febris lenta &c. hâc viâ facillime subsequantur. Ita potius in usu dictorum aperientium & evacuantium ad tempus aliquod perstitimus, aut, si delicatiores fastidirent amaros potus, elixir antiquartium Wedelii ex extr. card. bened., absinth., plantag., cent. min., rut. scord. aa. c, spir. sambuc. &c. paratum, dedimus interpolatis, pro circumstantiarum ratio-

ne, etiam salibus volatilibus & præprimis ✻moniacalibus. Deinde verò impetu febris quodammodo fracto, corticem Peruvian. ad quem malo consilio statim ab initio nonnulli confugiunt, porreximus, & hoc pacto febrim plerumque subjugavimus. Ast satis frequenter contingit, ut febri jam sublata circa consvetum paroxysmi tempus, ægri langvidiores sint, ac propendeant in somnum & sæpè etiam rigeant, quo in casu martialia, e. g. pulv. cachect. Q., tinct. mart. Zwelf. cydoniat. Wedel. ipsa etiam limatura mart. alkoholisata *&c.* prosunt. Nec opiata hic prorsus exclusimus. Specifica illa vulgò celebrata e. g. fel ranar. exsicc., quod, nisi fallimur, etiam laudat Cornarus, cor leporis in tres æquales partes divisum, & in vino albo datum, quod ipse Crato noster celebrat, aliaque ejus farinæ omnino vanis, superstitiosis, ac anilibus medicamentis, de quibus legenda Celeb. Rivini *censura Medicam. officin. cap. 5.* annumerari debent. Radix asari in quadratis ac agrestibus corporibus usum aliquando habere potest, sed quo jure à Strobelbergero, tanquam summum specificum extollatur, in propatulo est, cum operatio ejus lippis ac tonsoribus nota sit. Externè sinistro hypochondrio resolventia & aperientia, e. g. empl. de g. ✻c., de cicut., carminat. Sylv. *&c.* nonnunquam applicavimus. (*n*) In diætâ, vino ægros ditiores non interdiximus, sed moderatè hausto, memores exempli illius, quod in Barclaji *Argenide l. 3.* recitatur, nec experientiæ suffragio destituitur Kergerus noster, qui tanquam præsens remedium & arcanum in quartana vinum commendat. Conf. Guarinon. *Cons. 1.* Cautè tamen hìc mercandum, nam & noxæ exempla præstò sunt. Ita quidem in quartanâ duplici, malvaticum bibens, febri ardentissima oppressus periit, alius quoque Rhenanum in copia ingurgitans mortuus est, apud Forest. *l. 5 in observationis nonæ scholio.* Ideo nunquam fuerimus autores, ut copioso vino quisquam vomitum excitare conetur ad profligandam quartanam, ne fortè, qui periculum amat, in periculo pereat, & cum saburrâ humorum animam ipsam evomat.

Legimus Sylvium, Batavorum Æsculapium habuisse aliquando in votis, ut plerosque morbos in seipso experiri posset, dummodo exinde sanâ mente reconvalesceret, ut de hominum affectionibus in proximi commodum constantius judicare, morbosque certius depellere posset. At verò tantam miseriam quidem nobis non optamus, unde cum Wilhelmo ten Rhyne, qui hæc refert de Sylvio, in descript. Febris Cardiacæ à semetipso passæ, ostentationem quandam hic subfuisse suspicamur. (*o*) Illud tamen nostrum est desiderium, ut docti Medici, morbos, quos ipsi patiuntur, accuratè describant. Colluctatus

(*n*) conf. *Castigat nostræ Grabnerian. p. 70.* (*o*) conf. *Castig. nostræ Grabn. p. 69. 70.*

tus est Collega noster D. Samuel Grassius eo tempore cum lumbagine scorbuticâ, quidnam verò in eâ observaverit, præmissâ descriptione temperamenti sui ac generis vitæ, hisce edisserit verbis: Nactus sum à Deo, Naturæ Authore, temperamentum sangvineo-cholericum, à Parentibus verò meis, à primis incunabulis, indulgentius habitus, nec severioribus diætæ legibus adstrictus vixi unquam. Admodum puer, infelici fato, lapsus in cellam, unde aliqua tertiæ & quartæ vertebræ lumbaris luxatio, sine omni corporis vitio & deformitate obtigit. Ex ephebis egressus, cùm probè scirem illud Socratis, in Theæteto, *habitum corporum ab otio & quiete destrui, ab exercitationibus vero & motibus conservari*, & præclarum sive Hippocratis, sive Polybii scitum, *Hominem, qui comedit, minimè sanum vivere posse, nisi laboret*, ad gymnastica exercitia, animum horis subcisivis, applicui, ac ἱππασίαν, quam Galenus *l. 2 de tuend. valet. c. 2.* inter reliqua gymnastica exercitia minimè infimum locum obtinere ait, præsertim, cum amor sapientiæ ad exteras avocaret gentes, amavi. Medicinæ sacris initiatus, totâ vitâ observavi illud Celsi: *Sanus homo, qui & benè valet, & suæ spontis est, nullis obligare se legibus debet, prodest nullum cibi genus fugere, quo populus utatur, interdum in convictu esse, interdum ab eô se retrahere: modo plus justo, modo non amplius assumere: bis die potius, quam semel cibum capere, & semper quam plurimum, dummodo hunc concoquat.* Semper quoque, haustu vini delectatus, gnarus, quod vino alantur vires, sangvis & calor hominum, stomachusque recreetur, appetentia ciborum invitetur, ac utilitatem vini æquari vix non Deorum potentiæ posse, ut Asclepiades pronunciavit, teste Plinio *lib. 22. c. 1.* ac præterea à praxi respirans, & hodiè adhuc, candidos candidus compello ex Athenæo: O! amici, Dii vinum fecêre beati, ut curas animi pellat mortalibus acres. Ebrietatem tamen semper detestatus sum. Concubitum, juxta aureum illud Celsi, neque nimis concupivi, neque nimis pertimui. Rarus excitavit modò corpus, frequens (dum adhuc bulliret sangvis) ita fuit, ut corpus non solveret. Fluctibus iræ sedandis, non semper fui par, non tamen arduum mihi, illos componere motûs. Ita vivens, anno ætatis 30 dolorem gravativum in regione lumbari sentire cœpi, qui cùm prodromus ultimi paroxysmi fuerit, ejus indolem, breviter, describam: Incurvato, & paululum inclinato, ad dextrum imprimis, latus, corpore, gravativus, circa regionem hepatis, & diaphragmatis, dolor observabatur, cum interceptione spiritus & retractione testiculi dextri, ut diutius in hoc corporis positu persistere, vel pro lubitu corpus erigere, minimè ex voto, nisi post intervallum, potuerim. Artûs, veluti in medio confracti, &, ut paucis multa complectar, ulcerosâ lassitudine, quasi contusi erant.

Pronum & ſupinum decubitum æquè tolerabam interdiu,& noctu, evigilans tamen, langvebam. Novilunium plerumque infeſtum erat, adeò, ut aliquando,furente gravativo illo dolore, ſtupor pedum invaderet, & in plateâ ferè conſidere neceſſum habuerim.(p) Secus ac Simon. Paulli uxor, quæ ſuper ponte verſatili & ſublicio pergens glacie obducto & lubrico, lapſa eſt, poſteaque in hemicyclo plicatili ſedere ſolita, cum ſurgeret, de dolore lumborum conqueſta eſt, ut teſtatur Simon Paulli *in digreſſ. de febb.malign. §. 53 p. 81.* Interea tamen appetitus ſemper viguit, ac nunquam non ἐρθοστάδιος fui, niſi quod 26 anno ætatis febre tertianâ ſcorbutica decubuerim, & coryzâ frequentiſſimè moleſtatus fuerim, quam tamen, ſi diutius urgeret, poſt 3 vel 4 dies, hauſtu generoſioris vini diſcuſſi. Somnus item & placidus, &, ſi labores conceſſerint, longus,fovit corpus, quod facile ad ſudores fuit. Alvus quotidie reſpondit, urina quoque copioſior,ob largiorem potum, fluxit citrini & rubelli coloris,cui aliquando ſabulum commiſcebatur ſcorbuticum.

Mentis commotiones, (quibus in principio enormiter,in progreſſu langvidè indulgeo,) præprimis ira & rancor,malo fomitem præbuerunt.

Humidum aëris pondus,& variationes turbidas, moleſtiſſimas obſervavi. Sudum verò & frigus intenſum, dolores iſtos nimium quantum demulſit. Si quando tamen ventriculus laboraret,ei ſuccurri eſſentiâ abſinth. c. in vino generoſo ſumpta,quandoque emetico eundem evacuavi. Renes & vaſa meſaraica, liquore tartari tartariſati deoppilavi. Et ſic ſatis commode vixi,usque ad anni 1699 Menſem Octobris, quó manè ante ſeptimam horam, cum ſurrecturus, forte fortunâ vacillante pede, in lectum pronus præcipitarer; Nam tùm diſtortâ paululùm cervice, ſubitò tantum cerebri motum expertus ſum, ac ſi, apertâ ſuturâ ſagittali, cerebrum pyramidaliter inſurgeret, ſimul eodem momento, per longitudinem ad occiput devolveretur. Adeoque in proprio corpore invictum adverſus Highmori ſententiam, qui cerebro omnem motum adimit, mihi oblatum eſt argumentum. Et quamvis hinc cum Fernelio, Bauhino, Riolano, Mercato, Sennerto, Plempio, aliisque concludere nolim, quod cerebri ſubſtantia jugi conſtantique agitatione, cordis more moveatur; intimè tamen ſenſi in memet ipſo, quod ex ſe & ſuâ ſponte motum arteriarum ſequeretur, id quod in capitis vulneribus, in quibus cerebri ſubſtantia, ſuperioribus oſſibus ac meningibus cæſim ablatis, conſpicua evadit, etiam ad oculum patet. Conſideranti rem hanc exactius,occurrit, per lapſum, vaſa ſangvifera quodammodo fuiſſe compreſſa,cum autem ex calculo Malpigh. de cerebr. *p. 118.* ſi cum corpore univerſo fiat comparatio,dimidia, aut ſaltim tertia

(p) conf. *Caſtigation. Noſtræ Græbnerian. p. 70.*

tia pars ſangvinis,ad caput feratur, atque hic refluxus per lapſum eſſet inhibitus, vehementior exarſit motus,qui etiam impedimenta removit. Hic motus, cum ad ſpinæ principium progrederetur, brachium ſiniſtrum tremere incipiebat, hinc quaſi fracti artûs langvebant, funiculusque ſpinæ dorſi contractus, extenſionem ipſius & artuum negabat, ut ſedere ac incedere nequirem, (*ſicuti ille apud Gabelchoverum cent. 2 Curat. 78, qui ſubito corripiebatur tanto dolore lumborum, ut nec erectus ſtare, nec decumbere poſſet. Aliorum vero judicium eſto, an hinc cum Salmutho colligi poſſit, quod in ejusmodi caſu, materia aliqua vel in venam cavam, vel in arteriam magnam protruſa ſit, Cent.2 obſerv. 77 p. 96. & Clariſſ. Lindanus in ſelect. Med. Exercit. 6 videri poſſet huic conſentire, cum & ipſe à tenſione arteriæ per lumbos deſcendentis originem doloris petat §. 72 p. 178. Certè jam multis temporibus recepta ſententia eſt, materiam à capite ad partes inferiores deferri per venas arteriasque, mediante ſangvinis circulatione, ſed & longe antiquioribus ſeculis obtinuit opinio, humorem collectum, inter cranium & meningem, per ſpinalis medullæ foramen, inter membranas medullam involventes, oſſaque ſpinæ, & velamina nervorum derivari poſſe, tum ad alias partes, tùm ad lumbos, ita, ut ſubſtantiam medullæ & nervorum non ſubeat; alterutro modo lapſa ſit, ex ſuperioribus ad lumbarem regionem, materia neceſſe eſt. Non ignoro quidem, quondam etiam in acroateriis Medicis traditum fuiſſe, quod per ſuturas, inter cranium & pericranium, itidem materia quædam exoneretur, & ſub cute, in partes inferiores, cervicem, ſcapulas, maxillas, &c. propellatur, ac tandem alicubi in articulationibus obhæreſcat, ſed parum probabilitatis hoc dogma habet*) ſequebatur horror & frigus intenſiſſimum, cum repetitis vomitibus, & dolore, circa os ſacrum, maximè gravativo, quem ſudor profuſiſſimus ad primam usque pomeridianam comitabatur. Videbantur enumerata ſymptomata remittere, lumbago tamen urgebat continuò, corpusque erigi vetabat. Appetitus planè proſtratus erat, ſomnus tamen langventes artus recreabat. Cumque alternis diebus, ſymptomata hæc, & intendi & remitti obſervarem, febrilem motum ſubeſſe auguratus ſum. Hinc, ſumpto emetico, ventriculum à ſarcinâ liberavi, & cephalicis ſtomachicisque, intermixtis antiſcorbuticis, morbum debellaturus (non omiſſis extrinſecis nervinis) parum tamen profeci. Urinæ per manebant ruffæ, claræ & inſigniter tinctæ, appetitus aderat nullus, pulſus erat frequens, & paululùm durus, caput tamen liberum & ſerenum erat. Hinc, cum cæteris, in largâ quantitate devoravi Electuarium Chinatum, ubi intra ſeptimanæ ſpatium, urinæ præcipitatæ magnam copiam lateritii magmatis fundebant, originis tartareæ teſtem, quamvis aliàs minimè inſolens ſit, lumborum

afflictionem tolli urinâ tenui crudaque affatim emiſsâ, cujus rei exemplum extat in Tulpio *l. 4 obſerv. c. 28. p. 338 & ſeqq.* Remittebant tendinum tenſiones, lumbaginis dolor gravativus evaneſcebat, appetitus cum viribus redibat, & Deo laus! ſanitas priſtina ſequebatur, eoque felicior, quod nullus alius ſuccederet morbus, quemadmodum legere eſt *in Miſcellan.* Smetii *l. X.* lumbalem ejusmodi dolorem, accedente totius abdominis ſubitaneô tumore velut tympanitidis (vid. *p. 543.*) evanuiſſe. Quod verò maximè me moleſtabat ſymptoma, erat obſtructio pertinax alvi, quam pilulis laxativis ſolvere tenebar, cumq; jam ſcybala exitum quærerent, ſphincterque ani ſe laxare vellet, in contrarium idem à dolore illo lumbari retrahebatur, tanto quidem furore, ut in aëra exilire cogerer. Hisce tormentis per dimidiam ſæpè horam excruciabar, donec inter mille dolores & ſudores, inflexo corpore, mox ad dextrum, mox ad ſiniſtrum latus, fæcibus exitum procurarem. Non vero eſt absque omni periculo intenſior ille niſus, in reddendis recrementis, nec ſanè Doctiſſ. Marſil. Ficinus, fruſtra apoplexiam vel epilepſiam hinc metuit, in opere de ſanitat. ſtudioſ. & niſi fallor, exempla probant, quod facilè ex tali conatu venæ & arteriæ in plexu choroide rumpi queant.

Huic de lumbagine hiſtoriæ jungere nobis liceat, peculiare ἀποςάσεως καὶ ἐκκρίσιν genus, quod aliquoties in corpore ſuo expertus eſt D. Maximilianus Preus, itidem Collega noſter. Accipe autem Lector ex calamo ejus hiſtoriam:

Naturâ ita ferente, Cholerico-Melancholicus, ut vocant, proclivis ſubinde ſum, ad congeſtiones ſeu tumores criticos ſubaxillares, inſtar furunculorum, aut bubonum quandoque benigniorum, inflammatos & ſuppuratos tandem, idque occaſione utplurimùm Motûs & incaleſcentiæ ſangvinis ac ſpirituum notabilioris, ſeu ex ira hoc fiat, vel balneo, ſeu ex vini tantillo exceſſu, aut aëris mutatione vitioque epidemico, vel miasmate aliquo morboſo, inter tot Ægros, Noſocomii potiſſimum curæ inſpectionique meæ commiſſos, forte ſuſcepto, &, poſtquam reliquos corporis Mæandros, una cum ſangvinis maſsâ liberè impuneque pervaſit, in carne muſculoſâ glandulisque ſubaxillaribus circa flexuram & ſummitatem intimiorem brachii ſitis (ex frictione lotricis, quantum recordor, violentiore aliquando cum panno aſperiore, ſub balnei uſu læſis, hincque magis fortè atonis, tortuoſis, compreſſis & anguſtioribus factis) hærente ac nidulante, ibique, prægreſſis aut junctis utplurimùm ſymptomatis febrilibus, pruritum initio intolerabilem, poſtque fricationem hinc vix evitandam, exigua mox tubercula duriuſcula, aliquo modo acuminata, profunde ſatis interdum ſita, ad ovi tamen columbini magnitudinem ſucceſſivè excreſcentia,

tia, modò unum,modò plura,excitante, cum dolore ardente, ruboreque & ſiccitate primum ingenti,usque dum per humectantia,tepida, emollientia & maturantia, tùm emplaſtra ſcil. diachyli, meliloti & ſpermat. ranarum , tùm maſſam è farinâ , melle & pauxillo cepæ albæ ſub cineribus aſſatæ, tùm cataplaſmata deſuper ex ſpeciebus emollientibus in lacte coctis, tandem molleſcant, rumpantur, & pus ſangvinemque interdum quoque ſpiſſum aliquandiu fundant, donec ungvento digeſtivo communi cum tantillo balſami Peruviani,ceu mundicativo, mediante turundâ immiſſo, emplaſtroque nigro Tileſii aut diapalma, iterum conſolidentur.

Qualia tubercula imprimis tum Frauſtadii olim, cum ad Phyſici munus ſuſcipiendum Vratislaviâ eô proficiſcerer locumque ſic mutarem , cum morboſa aliquo modo epidemicaque t. t. aëris ibidem qualitate , Martio Anni 1682, & Auguſto 1683 , ſub utroque brachio ; tùm Vratislaviæ iterum deinde Anni 1691 menſe eodem , & Anni 1699 epidemicâ conſtitutione Januario Majoque , ſub alâ tantùm dextra ſalubri eventu expertus ſum. Simile tamen quiddam Anno indè proximè præterito potiſſimum, 1698 ſcilicet, Junio Menſe ſingulari ex causâ occaſioneque pariter mihi contigit. Poſtquam nempe 14 Junii ſub veſperam ex balneo,tantillo vini & irâ nonnihil incalueram , nihil tamen morbidi inde ſentiens , ſed benè valens, 15to ejusdem circa prandii tempus,iturus ad convivium quoddam illuſtre,ad præveniendum vini noxam , accipio pulveris lapidis cancrorum ſcrup. ij. præter propter in aqua florum tiliæ, ex quo , antequam dimidius hinc effluxerat horæ quadrans, corripior ſenſu efferveſcentiæ & roſionis moleſtæ in ſtomacho cum nauſeâ, ſudore ſyncoptico, horripilationeque & æſtu febrili alternis,ita ut convivio intereſſe haud licuerit, ſed lectum petere,tincturæque bezoardicæ temperatioris guttas aliquas in vehiculo prædicto haurire neceſſum habuerim. Haud diu exhinc cùm decubuerim, egregius emanat ſudor, cum aucto inde ardore & pruritu inſigni(qualem & ſub initium hujus paroxyſmi jam aliquo modo ſenſeram) nec non exanthematibus eryſipelaceo - ſcarlatinis per univerſam corporis peripheriam, brevi tamen iterum exareſcentibus,& tumore exiguo,inſtar parvi bubonis aut furunculi potius, ſub axillâ dextrâ, qui ad ceraſi magnitudinem ſucceſſivè auctus,maturatus,& exulceratus tandem fuit,per remedia ſuperius intimata,cum euphoriâ & omnimodâ ſubitaque ſatis judicatione ac convaleſcentia,poſtquam pauca inſuper bezoardica fixa & balſamica myrrhata internè acceperam. Credo autem à balneo,irâ, paucoque vino, motum jam, naturali aliquo modo intenſiorem, ſangvini pridiè impreſſum,poſtero die, occaſione lapidum cancrorum,cum acido ventriculi manifeſtiore viſcidioreq; intenſius efferveſcentium,

sicque stomachi nervos ac spiritus irritantium, magis auctum, hincque effervescentiam febrilem separatoriam heterogeneitatum in sangvine latentium, per peripheriam cutis & vasa glandulasque subaxillares, excitatam, earumque secretione factâ, brevi iterum sedatam fuisse.

Febres lentæ & hecticæ. Ferax quoque erat autumnus febrium lentarum & hecticarum, quæ succedebant partim *quartanis, malè curatis, & utplurimum conjunctum habentibus gravativum dextri hypochondrii dolorem, tussim siccam, subinde & asthma, colorem corporis luridum aut lividum & flavescentem*, partim *hæmorrhagiis*, per astringentia interna & frigida externa, *cohibitis*, partim, *ulceribus renum & mesenterii*, porrò & *motibus corporis æstuosis*, post ingurgitatum frigidum potum, unde & coagulationes sangvinis & scyrrhi viscerum, præprimis hepatis, non adeò rarò originem trahere videntur. Peculiariter huc quoque chronica illa febris pertinet, quæ sequitur scyrrhos & tubercula pulmonum; neque prætermittenda, quæ gonorrhœam copiosam excipiebat. Vidimus etiam, qui propter ulcera antiqua & pallida in locis externis sensibilioribus contabuere. Licet verò vel ex his judicare, an causam hecticæ Malpighius *ep. 1 de pulmon.* acu tetigerit, scribens: *Hecticam à nimiâ fermentatione sangvinis oriri, quando nimirum sangvis justo acrior, partes, ob fermentum suum quasi solvit, & fundit, ut foras partium per poros cutis innumerabiles evolent*; imò manifestissimè potius patet, focum ejusmodi febrium esse vel lentas nobiliorum viscerum obstructiones, vel eorum exulcerationes, arrosiones, vel succorum corporis nimiam evacuationem, quam in rem juvabit legere, quæ habet phthisiologiæ Cl. Morton. *l. 1 c. 3. 4. 6. 7. & 9.* (q) Ita vero cum hecticis comparatum est, ut sensim emacientur, & partes solidæ, i. e. fibrosæ, adiposæ, carnosæ pedetentim resolvantur & difflentur. Et hinc febri huic nomen ἀπὸ τῆς ἕξεως, seu ab habitu, quia in habitu corporis fixa hæret, atque partes solidæ ab eâ tentantur & marcescunt. Præterea semper plus justo calent, sitiunt, imprimis tamen acriore calore, post cibum sumptum, aduruntur, facile quoque in sudorem solvuntur, præprimis nocturno tempore, eumque fœtidum, ut vel hinc facilè sit hecticam ab atrophiâ discernere. Appetitus solet esse prostratus. Sæpe numero adest quoque tussis rauca, & præterea saliva viscida & glutinosa. In febri illâ, quæ tubercula pulmonum consequitur, præter calorem vehementiorem, incrementum tabis, seu consumptionis carnis musculosæ notabile, ac flaccescentem ariditatem tussis frequentis & importunæ, sentitur in pectore pondus gravans, cui anhelitus seu difficilis frequens & molesta respiratio adjungi solet, ut optimè notavit ante laudatus

tus

(q) conf. *Castig. nostræ Græbn. p. 71. 72.*

tus Morton. *l. 2 c. 9. p. m. 69.* quanquam nostrum assensum in descriptione tuberculorum vix ei, per omnia, præbere queamus, dùm vult tubercula illa esse tumores glandulosos, à liquoris glutinositate vel pori seu ductus glandulosi obstructione ortum suum ducentes, dum vult stagnantem liquorem, in formam gypseam, steatomatosam vel melleam, à naturali partis calore sensim concoqui & propriâ tamen cystide semper contineri; cum tribus sese potuisset expedire verbis, dicendo, tubercula illa esse expansionem membranarum per materiam seroso pituitosam, & glutinosam. Multas alii Practici in therapeiâ hecticæ sibi formant indicationes, nos verò eò collineavimus, ut, quod planè arduum est, causam, per resolventia, mundificantia, & balsamica, tolleremus, & excedentem corporis calorem debitè temperaremus, exturbatis acribus recrementis per absorbentia, lenia diaphoretica, & diuretica imprimis nitrosa, quæ tamen non usu continuo, sed tum potissimum, cum os siccum est, adhibenda, ac profectò illa multis parasangis famosum Poterii antihecticum post se relinquunt, tandemque dedimus operam, ut corpora vix ossibus hærentia restauraremus emulsionibus ex amygdalis & pineis circa noctem, aliisque analepticis. Vitavimus tamen ineptas illas aquas, ror. majal., pulmon. vitul., ex sangvine suillo, cochleis, ranis *&c.* quâ Cardanus multos se curasse jactat. (q) Electuarium de passulis miré deprædicat Riverius, sed sine causâ. Ex Electuario resumptivo pauci vires recipiunt; Nec titivillitio emerimus syrupum de testudinibus, aliaque hujus furfuris incondita medicamenta. Conf. Ludovic. *Pharmac. p. 46 p. 331 p. 547.* Sudores nocturni non adeo noxii sunt, ut vulgò creditur, nec ad eos inhibendos usi sumus tinctura vitriol. mart. saturnina, quæ sequenti modo commode paratur:

℞. Vitriol. mart. crud. absque pulverisatione Unc. j.
huic affunde aceti super minium infusi Unc. iij.
totidemque spiritus vini uncias, unde emergit intra paucos dies tinctura summè rubicunda. Hâc, inquam, aliisque adstringentibus in hac non facilè sumus usi, (imo ex eodem capite non per omnia satisfecit decoctum Zwelfer. antiphthisicum *in Pharmacop. Reg. p. 60.* ab eo descriptum) sed potius, quando sudores illos animus erat refrænare, elegimus pulveres ex spec. de hyacinth., corall., nitro, qui & in diarrhoeâ egregie expectationi ac votis satisfecerunt. Inter externa remedia, balnea crebra tepidiora, quibus blanda partium externarum relaxatio fit & congestio ad internas impeditur, non minimam locabant operam. Litus quoque & inunctiones dorsi cum oleis rosarum, nymphææ & pingvedinibus humana aliisque, cum ungventis, re-

sum-

(q) conf. *Castig. Grabner. nostræ p. 71.*

ſumptivo, roſato *&c.* non contemnendi uſus fuerunt. Ad venæ ſectionis mentionem, in gracilibus ejusmodi corporibus & circumſtantes & ægri trepidant, imò & Medici ipſi; nihilominus nonnulli noſtrûm eam in primo hecticæ gradu celebrarunt, probè ſcientes, quod in ejusmodi corporibus, non rarò major ſangvinis copia reperiatur, quàm in obeſis & turgidis, quod ante Nos in œconomiâ ſuâ rectè notavit Doctiſſ. Charleton.

Inclaruit quoque cura hecticæ per lac, in quam juſto ſeverius Ludovici animadvertit, & non veremur hic cum Celeb. Meibomio *in diſſert. de phthiſis curatione per lac ex §. 27.* aſſeverare; quod *collato morbo, cum ſuo remedio, lacte, facilè pateat, eſſe id in eâ præſtantiſſimum omnibusque intentionibus ſatisfacere, accedente deinde Medicorum omnis ævi lactis uſum in hoc morbo laudantium experientiâ.* Conf. Ephem. Nat. Cur. *Ann. I. obſerv. 19.* Diemerbrock. *Obſ. Med. 30.* Act. Erud. Lipſ. *anno 85. p. 84.* in quâ alicujus Gallici Tractatus de lactis uſu compendium exhibetur. Imo ipſe Clariſſ. Ludovici *p. 514. in pharmac.* fatetur: *ſe reſtituiſſe ſub circumſpecta lactis adhibitione, juvenes è venere, vel vinorum ingurgitatione nimia marcentes & tuſſientes.* Quô ipſo cum Wepfero *in epiſtola ad Verzaſcham*, tacitè agnoſcat, neceſſe eſt, *divini aliquid in lacte latere.* Id tamen iterum extra dubitationis aleam poſitum eſt, quod, quando pulmones duri, ſcirrhoſi ac tuberculis referti ſunt, lac juvare non poſſit; cujus rei exemplum DD. Preuſſius & Helwich in viro cholericæ conſtitutionis, poſt pertinaciſſimam alvi obſtructionem à Medicaſtro & Veterinario quodam draſtico medicamento ſolutam in abſceſſum in regione thoracis incidenti ac poſt illud conſolidatum contabeſcente oblatum fuit. Nam poſtquam is variis remediis, & imprimis etiam decoctis lignorum, cum majori damno, quam emolumento uſus eſſet, ac nihil aliud reſtaret, ad lac, tanquam aſylum confugit, cum audiviſſet ex Martiano, *antiquitus lac fuiſſe ſacram anchoram, & omnium remediorum caput,* & ut tanto liberius huic curæ vacare poſſet, auram Vratislavienſem cum rurali amœniori, & turbas urbis cum quiete Tuſculani alicujus mutavit, juxta præſcriptum D. Helwich, lacte victurus & ita robuſtiores vires acquiſiturus; at verò ſine ullo fructu illud bibit, propter malè affectos pulmones, quod ex gravi & anhelâ etiam in levioris corporis motu, eo quod dura pulmonis apoſtemata dilatationem impedirent, reſpiratione cognoſcere licebat, atque ita brevi poſt fato conceſſit.

Sporadice etiam in Octobri adhuc graſſabantur febres Petechiales, ſicuti puerum quendam, hoc Menſe, eâ affectum, una cum catarrho ſuffocativo, partim bezoardicis, partim laxantibus per epicraſin, & cataplaſmatibus pectorali-

ralibus emollientibus ac resolventibus D. Preussius restituit. Magnam mensium perturbationem in solutis æque ac conjugatis, imò & gravidis hoc tempore offendit D. Pauli. Et his quidem, cùm immoderate fluerent, efficaciter per V. S. occurrit. Visæ etiam sunt mulieres molam excrevisse, *Mola.* & supersunt adhuc nonnullæ, quæ fermè singulis annis molam quandam seu massam informem carneam sine ossibus excludunt, postquam inutile pondus cum magnâ molestiâ sæpè diu gestarunt. Optandum omnino, ut certiora essent molæ signa, quibus non solùm ab hydrope uterino, flatibus, scirrho uteri, sed & à fœtu vero discernere eam liceret. Jam verò utplurimùm, quæ molam gestant, omnia signa prægnantis mulieris præ se ferunt, menstrua retinentur, mammæ intumescunt, urget cibi fastidium, nec infrequenter, ut illa apud Bauhinum, vomitibus primis mensibus divexantur, venter indies magis ac magis grandescit, ac os uteri clauditur, cui signo imprægnationis tantum tribuit Panarolus *Pentec. 3 obs. 20 p. 78.* ut signa reliqua omnia incerta, fallacia, & vana principio gestationis dicat. Et quam fallax malorum indicium, à duritie tumoris, ab immobilitate ejus, quod in utero hæret, ac pondere & puncturis, quas Crato in abdomine semper, præsente molâ, sentiri ait, petatur, norunt Practici exercitati, & cum potissimùm inter hæc molæ signa sit ἀκινησία, quis ignorat exempla molarum itidem sese moventium, annotata tùm ab aliis, tùm à Salmutho? Et quid, si uterus spasmodicè concutiatur, cum molâ premitur, quod aliquando fieri, ipse tactus manifestat, annon facilè talis motus spasmodicus etiam sagacibus fœminis imponet, ut utero se embryonem gestare credant? Et cùm uterus una cum Tubis Fallopianis gaudeat suis fibris motricibus, ac præterea cum aliis visceribus, ope nervorum ac membranarum, cohæreat, captu non est difficile, quàm promptè & in consensum motûs rapi, aut alias partes rapere queat, & certitudinem omnem molæ immobilitati ejus innixam, confundere valeat. Circumferuntur etiam alia signa molæ, quibus tamen iterùm tutò acquiescere minimè licet. Verum est, quod molam gestantes, aliquando difficulter trahant spiritum, quòd ex die in diem deterius habeant, in coitu, dolore, subinde etiam lipothymiâ infestentur, corpus marcescat; at verò, qui ex contabescentia corporis illa, lipothymiis, aversatione coitûs, difficultate respirationis &c. statim infert præsentiam molæ, næ! is gravissimè decipitur. In casu itaque tantoperè dubio, Medicum quàm maximè circumspectum esse, æquum est. At in iis, quæ jam antea sæpius ejusmodi rudia indigestaque corpora exclusêre, quales ubique locorum satis frequentes sunt, securius proceditur. Nempè tutò dantur, quæ menses cient, & secundinas fœtumque mortuum pellunt, rectè purgantia etiam fortiora ingerun-

runtur, & medicamenta ex ſabina, myrrhâ, croco, caſtor. borrace *&c.* uſurpantur, omiſſis vanis illis, teſtibus, inquam, equorum, quos commendat Rolfincius, & fellibus animalium; & parùm ſanè abeſt, quin in cenſum hunc etiam hepar angvillæ Helmontio tantoperè laudatum, referamus. Infuſis uterinis ſua etiam conſtat laus, ut & ſternutatoriis. Externè balnea & inſeſſus ex emollientibus & pellentibus adhibentur *&c.* Iis, quæ magis depuduère etiam peſſus, modò non nimis ſint acres, & vaginam excorient, admoventur. Nos ferè ita progreſſi ſumus: Cùm aliquid ſangvinis ex mulieribus ſtillaſſet, quod utplurimùm fit non ſine deliquiis & anxietatibus, portionem illam ſangvinis inſpeximus, & affusâ tepidâ examinavimus, ut tantò rectius cognoſceremus, an fibroſæ aut lacinioſæ partes excretæ eſſent; His ita cognitis, ulteriùs perpendimus, an aliqui conatus excernendi ſarcinam uteri ſenſibus ſeſe objicerent, & ſi vel inquietudo, vel aliæ circumſtantiæ de eo conatu nos redderent certiores. Primò omnium corroborantibus uſi ſumus, aqu. cinamom., meliſſ. c., balſam., embryon., dominar. mynſ., tinct. corallor., confect. alkerm incompl. *&c.* hisque non ſufficientibus, progreſſi ſumus ad pellentia, pulverem Auguſtan. borrac. venet., trochiſc. de Myrrh., ſpecif. cephal. D. M. quæ debitè remiſcuimus, ac majorem iis vim à volatilibus ſalibus & ol. deſtill. cinamom., caryophyll., ſabin. *&c.* fœnerati ſumus, ac in aqu. artemiſ. puleg., origan. montan. *&c.* ejusmodi pulveres exhibuimus. Externæ partes inunctæ ol. ſcorpion., lil. alb., amygd. d., cheiri *&c.* aquam etiam calidam ſellæ ſupponi juſſimus, ac ſi neque hæc operæ facerent pretium, præter ſternutatoria etiam aliquando infuſa ex uterinis & purgantibus propinavimus. Chirurgiæ auxilium rarius à noſtris imploratur, atque hinc apud nos ferè ignota ratio extrahendi coagulum iſtud tùm per pedem Gryphii à Paræo *l. 23 c. 35.* quàm forcipem dentatum ab Hildano *Cent. 2 obſ. 52.* commendatum. Et ſanè, ut optimè Primeroſius, ***temerè chirurgiâ non eſt utendum, nam niſi mola ab utero & ligamentis laxata & divulſa fuerit, ac ad os uteri declinet, per inſtrumenta illa chirurgica facile noxa utero inferri, isque lacerari, ac diſtorqueri poteſt.*** Edita mola, ut vulneratas tractavimus. Semper tamen in memori fuit pectore aurea illa Ballonii regula *ex lib. 1. Epidemior.* & *Ephemerid. p. m. 57.* ***cum falſum germen excuſſum eſt, ne quieſcas, donec pro comperto habeas, num aliud reſtet.*** Ibidemque providè monitum eſt, ne in hoc metu obſtetrices adſtringentibus utantur. Et licet uterus onere ſuo, per rejectionem ingentium grumorum, ſemel liberatus ſit, frequenter tamen, poſt menſes, novus labor, ad deonerandum uterum, redit. Non ſoli ſanè Platero oblatum exemplum Nobilis fæminæ, ſingulis anni quadrantibus, molam enitentis,

tis, sed & hodie frequenter aliis Practicis, atque hinc meminimus, quæsitum ex nobis, quomodo mola præcaveri possit? Provide in hâc re nos gessimus & multa fecimus nostra ex consilio doctissimo Lentilii *lib. 2 Miscellan. Med. Practic. Tripartit. p. 530.* neque tamen nobismet ipsis satisfecimus, quia veræ molarum origines nondum ita evolutæ sunt, ut nulla supersit de iis dubitandi occasio. Magna cum probabilitate asseritur, quod generatio molæ eadem fermè, quæ polypi, quod *ex stagnante sangvine serosum diffluat, aut abeat cum parte magis fluida ipsius sangvinis, fibrosum vero restitet cum mucoso, novis accessionibus, novi accrescant lobi, calor vero superficiei inducat tunicas.* At totum hoc non exhaurit. Nos, cum in Republica literariâ liberæ debeant esse voces, læsi, aut sauciati uteri fructus, carneas illas excrescentias, hoc est, molas, tam diu credemus, quoad rectiora fuerimus edocti ab aliis. Inter omnes enim hujus negotii circumstantias, illa est cumprimis notabilis, quod fœcundæ sint uteri molarum matres, quæ vel abortivêre, (ferè enim plus negotii abortus, quam maturus partus exhibet) vel laborioso partu defunctæ sunt, vel in sævas obstetricum imperitarum manus inciderunt. Virginum molæ sunt aut nugacium figmenta, aut sane massa sangvinea in aqua utplurimum dissolubilis, nisi fibris sangvinis robustioribus conglutinentur, ac de ejus generis molis Horstius, Lindanus, Hœferus aliique ex Medicis, qui molas à virginibus edi posse concedunt, loqui potissimum videntur, quæ tamen & ipsæ ruptorum inflammati & exulcerati uteri, vasorum quorundam, venerearumque phantasiarum partus sunt, adeò, ut in prophylaxi nihil agatur, nisi ad læsum uterum oculi convertantur.

Occasione molarum, antequam ad Novembrim progrediamur, verbo monemus, quod in metu abortûs earum, quæ jam antea fœtum immaturum excluserunt, præprimis cum conceptio mox post abortum facta est, non tàm cogitandum sit, quòd alias ordinariò Medici faciunt, quomodo impendens abortus inhiberi queat, sed severiori ac exactâ trutinâ expendendum, an inhiberi debeat. Atque hinc à vehementioribus adstringentibus seriò dehortamur, cum non desint exempla, ubi per adstringentia ejusmodi miseræ ad molæ gestationem perpetuam quasi damnatæ sunt.

In Novembri D. Preussius in puella quadam prolapsum intestini recti notabilem in Orphanotrophio curavit. Prominebat illud ad 5 digitos transversos per duas septimanas, tandemque sponte tunica interior sphacelata decessit, & reliqua intestini substantia iterum in naturalem situm reducta est, egregiam opem præstante linimento ex mucilag. semin. frigid., lythargyrio, oleoque amygd. d. parato, atque hoc pacto puella integræ sanitati restituta est.

Hydrops Ascites. Aliquot Aſcitici etiam noſtram flagitarunt opem, ac requirit gravitas morbi etiam alio tempore ſtragem edentis, ut ejus hiſtoriam aliquanto diligentius enarremus. Noſtri, antequam evidentiora hydropis ſigna præſto ſunt, gravitate quâdam & anguſtiâ, circa præcordia, ac tenſione in hypochondriis afficiuntur. (*s*) Deinde difficultas reſpirationis in motu corporis & aſcenſu ſcalarum iis graviter moleſta eſt. Quando verò circa mediam noctem, chylus, finita concoctione, cum ſangvine miſcetur, non tantum dolore, cardialgiæ analogo, torquentur, ſed & tàm ægrè ſpiritum trahunt, ut prope à ſuffocationis periculo abſint; Et cum hoc fit, in procinctu tumor eſt, & ſingulis quaſi diebus abdomen ſenſim intumeſcit ac diſtenditur, ac ante notabilem ventris tumorem, impulſo abdomine aut corpore, in alterutrum latus provoluto, murmur & humoris fluctuationem interdum percipiunt. Quibus tandem ſuccedit ſæpè ſtupendus abdominis tumor, & tùm omninò notæ, quibus Aſcites dignoſcitur, ſunt viſu, tactu & auditu facillimæ, ut loquitur Aretæus *lib. 2 de morb. diuturn. cap. 1.* (*t*) Tumor verò non unius generis eſt, interdum in uno tantum latere cernitur, interdum in utroque, & quidem ita, ut venter quaſi in duas partes diviſus videatur, aut quaſi duos ſacculos appenſos habeat, interdùm verò æqualiter diſtenditur ab hypochondriis ad pubem usque coſtarumque fines & extremitates extrorſum pelluntur. Hic verò tumor, quando Aſcitici recti ſunt, verſus inferiora magis vergit, quando verò decumbunt in latere, aqua volvitur ad latus illud, in quo cubant, cùm verò ſupini dormiunt, ſummus ventris vertex collabitur. Præter hanc abdominis diſtenſionem, morbo protracto, etiam œdematoſus in dorſo tumor exſurgit. Non ſolus autem venter, ſed & pedes & ſcrotum intumeſcunt, licet aliquando à naturali conſtitutione non recedant. Interdum verò intumeſcentia pedum præcedit, illorumque, ut accuratè Platerus, infimam ſedem eminentiorem, deinde eam, quæ in ambitu malleolorum exiſtit, primum replet, inde ſenſim ad genu usque & ulterius extenditur, maximè in humiliori femorum ſede ampliusque excreſcit interdiu ſedente, aut eunte, ægro, decreſcit verò nonnihil eo recumbente noctu, impreſſumque in hoc tumore aliquandiu remanet veſtigium, qui, ubi admodum diſtentus eſt, ſplendere & pellucidus non nihil eſſe videtur. Poſtmodum aqua in ſcrotum ex abdomine per proceſsûs peritonæi quoque delabitur, illud ſæpe ad magnitudinem ſtupendam diſtendit, imò vidimus totum colem tortuoſum & translucidum, naturalem craſſitiem longè excedentem, aquâ ex vicinis ingvinis partibus ſeſe inter cutem & carnem penis inſinuante. Superiores partes in-

terea

(*s*) conf. *Caſtigat. Noſtræ Græbner. p. 72.* (*t*) conf. *Caſtigat. Noſtræ Græbnerian. p. 74.*

terea exarescunt, ac veluti liquescunt, ut sola cutis, tendines, membranæ & ligamenta vix ossibus hæreant, nisi quod aliquando facies aliquo modo intumescat. Celeberr. Wedelius *in Excercit. Semiotico-Pathologic. p. 138. facies,* inquit, *ut in cachexiâ se habet, ictericum quid sæpè præ se ferens.* Aretæus vultui pallorem inesse docet. Aëtius autem tribuit hydropicis colorem ex viridi albicantem. D. Grassius & Helwich, hydropicam intense rubicundam tractarunt. Præterea adest in corpore lassitudo & torpor, non rarò etiam dolor, ab initio quidem in imo ventre, & coxis, in morbi progressu vero circa laterum inanitates & spinæ musculos, imò non rarò ad jugulum & mammas usque se diffundit. Nonnullis pruritus est molestissimus, aliis scabies infesta est, nonnulli erysipelate infestantur. Aliis maculæ in cruribus & fere mortem denunciant, ut compertum est D. Grassio & Pauli. Pedes tumidi plerumque frigent & albent. Ex iis aliquando transsudat aqua salsa cum intertrigine non sine discrimine gangrænæ. Tales scaturigines aquæ etiam alibi in corpore cernuntur. Uberior verò quantitas ex umbilico dehiscente effundi solet. Nec infrequenter hæmorrhagiâ ascitici vexantur. Accedit ad cumulum malorum etiam continua & lenta febris, sub vesperam potissimum, manifestius se prodens, quæ satis vehemens est, cùm hydrops morbos acutos ac viscerum inflammationes sequitur. Pulsus ordinario est parvus, mollis & subdurus, cum aliquâ tensione. Præter hæc etiam alia symptomata hunc morbum stipant, nimirum sitis intensa, quam licet bibendo sedent, statim tamen denuo affligit, & si hic suis hydropici obsequantur desideriis, tumor abdominis magis magisque excrescit. Nam verè Horatius cecinit, quod crescat indulgens sibi dirus hydrops. Licet verò multum bibatur, urina tamen plerumque per pauca mejitur, & ea modo tenuis est & aquosa, modo crassa, lixiviosa & rubicunda. Difficulter quoque sudant Hydropici. Et licet Smetius sudorem hydopricis supervenientem bonum esse dicat, fuit tamen, ubi potius cum Avicenna eum laboriosam diceres ægritudinem. Alvus aliquando sese rectè habet, interdum verò segnior est, quod ex Hippocratis aliorumque doctrina læsi hepatis indicium existit. Adest etiam nimium alvi profluvium, & inter initia, quando sine cruditate est, spem recuperandæ sanitatis facit, sub finem verò & cum viscera læsa sunt, mortem brevi secuturam præsagit. Scybala alvi magis ferè cineritia sunt. Sub primum hydropis ingressum si vomitus superveniat, quod aliquando fit, is utilis esse solet, ac memorabile hujus rei paradigma legere est in Marcelli Donati *Histor. mirab. lib. 4. c. 21.* sed grave periculum ex vomitibus, cum vires dejectæ sunt, & tanto magis, si illi sangvinei sunt, quales vidit Ballonius, instat. Ex præcipuis symptoma-

tibus inter tria illa à Sydenhamio allegata, est dyspnœa, & sanè verum est, quod ferè semper hydropem comitetur. D. Pauli & Helwich curæ suæ commissam habuerunt fœminam nobilem, quæ post puerperium incidit in ascitem & ex eo defuncta est, abdomine in magnitudinem stupendam propter incredibilem aquæ quantitatem post mortem eductam, distento; hæc tamen nullum incommodum circa respirationem, etiam ultimis vitæ diebus passa fuit. Appetitus, quod penè exciderat, plerumque deficit, imò hydropici nonnulli ad ciborum mentionem nausea tentantur, simul ac verò aliquid cibi modici saltem, & non flatulenti assumserunt, inflantur & ructus ac distensiones patiuntur, magnâque præcordiorum anxietate premuntur, cujus rei luculentum exemplum à Schenckio *l. 3 observ. Med.* recitatur. Ulterius aut tussis sicca & rauca affligit, aut inane tussiendi desiderium excruciat. Sociantur etiam vertigo, convulsiones, epilepsia, & in junioribus etiam major capitis magnitudo; ut de palpitatione cordis, podagrâ, ictero, non raro cum tumore ascitico complicatis, nihil dicamus. Quidam somnolenti admodum sunt, nonnulli vero vigiliis molestissimis enervantur. Plerumque experientiæ respondent Prognostica illa Hippocrat. *ex lib. 2 prædiction.* quæ Cælsus *lib. 2 c. 8.* latine ita effert: *Aqua inter cutem minimè terribilis est, quæ nullo antecedente morbo cœpit, deinde quæ longo morbo supervenit. Utique si firma viscera sunt, si spiritus facilis, si nullus dolor, si sine calore corpus est, æqualiterque in extremis partibus macrum est, si venter mollis, si nulla tussis, nulla sitis, si lingva, ne per somnium quidem, inarescit, si cibi cupiditas est, si venter medicamentis movetur, si per se excernit mollia & figurata, si extenuatur, si urina, & vini mutatione, & epotis aliquibus medicamentis mutatur, si corpus sine lassitudine est, morbum facilè sustinet. Siquidem in quo hæc omnia sunt, iis ex toto tutus est, in quo plura ex his insunt, is in bonâ spe est.* Hactenus Ille. Aqua, quæ in abdomine dissecto post mortem reperitur, non unius generis est, sed ut cum Meibomio loquamur, aliquando observatur planè liquida, aqueo tantum colore, sine sapore; Interdum mucilaginosi quid habet, & igni admota, in gelatinam abit. Sæpius autem ad flavum nonnihil inclinat, urinæ naturali similis vel lixivio, non colore tantum sed etiam sapore, quandoque viridis conspecta fuit, & spumavit quoque. Interdum verò materia adest, in stupenda quantitate melli liquidiori aut syrupo dilutiori similis. Ubi quidem obscurum minimè est, quod hæc aquosa colluvies sit vel è seri laudabilis seu humoris lymphatici, aut etiam ipsius chyli, vel seri excrementitii prosapiâ. Prioris censûs est illa mucilaginosa & gelatinosa, posterioris autem generis lixiviosa ista *&c.* Non tantùm autem gelatinosa illa textura de scaturigine vel origine

istius

iſtius teſtatur, ſed hoc quàm maximè,quod corporis reliquæ partes contabeſcant, hæc enim contabeſcentia evidens præbet documentum, partes illas emarceſcentes ſubſtantiâ alibili privari, eamque alibi in cavitate quâdam deponi, & hoc modo tabeſcentibus ſubtrahi. Nec eſt dubitandum, quin hydrops ſubito ob enormem in diætâ commiſſum errorem cum extravaſatione chyli conjunctus ſit, nam hoc dulcedo & ſuavitas materiæ ſtagnantis extra controverſiam ponunt. Quòd verò & ſerum excrementitium, motu ejus turbato, hydropem producat, loquuntur exempla apud Plater. *l.3 c. 3.* Holler. *l.1 de morb. intern. c. 39.* Dodonæum *obſerv. 34.* In hydropico Harlemenſi poſt mortem diſſecto deprehenſus eſt ren ſiniſter totus in putrilaginem abiiſſe, dexter ureter calculo obſtructus, atque adeò urinam in abdomen ſeſe effudiſſe, teſte Clariſſ. Borrichio *Cent.4 epiſt. Med. ep. 17 p. 76.* Quod inſenſibilis tranſpiratio quoque cohibita ad hydropem diſponat, evincit exemplum apud Blanckardum *Cent. 1 obſ. 19.* Magis in hâc ſententiâ confirmabitur, qui perpenderit, nobiliorum in hydrope viſcerum atonias, obſtructiones, corrugationes, indu rationes ſcirroſas, exulcerationes, fiſſuras aliasque corruptelas, quibus motus lymphæ ad profuſionem hydropicam usque impeditur; qui conſideraverit vaſorum laxitatem, rupturas *&c.* & ab altera parte excretoriorum, præprimis autem viarum urinariarum læſiones & vitia. Pleni ſunt Practicorum libri de morboſis viſcerum conſtitutionibus, ex quibus multa, ſingulari diligentia, congeſſit quondam Celeberr. Conring. *in diſp. de hydrope Aſcite à §.35. usque ad 39.* diligentiſſimus Theophil. Bonetus *in Sepulchreto l. 3 ſect. 21 à p. 1033.* aliique pro lubitu conſulendi. Hæremus verò adhuc dubii, quasnam ſatis frequentis apud nos hydropis cauſas procatarcticas nominare fas ſit. Aliquid confert aër craſſior, & crudioribus particulis gravis, dum poros occludit, liberam tranſpirationem impedit, & ſerum in corpore auget. Magis adhuc ad hydropem diſponunt cibi flatulenti & crudi, quibus non pauci delectantur. Fructus horræi malè audiunt apud Ægidium Euth. *in agoniſm. de hydrop. p. 38.* Allii eſum etiam noxium eſſe, credit Tulpius *lib. 2 obſ. c. 35.* Omnium verò maximè, niſi prorſus fallimur, abuſus generoſi vini (vid. Ariſtot. *l.3 problem. 5.*) & cumprimis ſpiritus ex eo, ac frugibus parati, qui ſi aromatibus acuentur, aqua vitæ, cùm rectius aquæ mortis dicerentur, jejuno ventriculo, intemperanter hauſtæ, in Aſcitem præcipitant. Hæc fundi noſtri calamitas eſt, hinc illæ lachrymæ. Atque utriusque ferè ſexûs delitiæ ſunt, & privatim apud mulieres, variâ arte certatim confici ſolent, ut cum Liſtero *Exercit. Med. de Hydrop. p. 3.* loquamur. Nimirum internas ventriculi fibras ſive villos, ſpiritus hi exedunt, ipſumque viſcus inflammant, un-

unde chylus crudus & lentus conficitur. Hoc modo rem habere, ostendit usus spiritus vini Chirurgicus, quando ad luxuriantem in vulneribus carnem depascendam ab artificibus adhibetur. Sæpè sane attoniti stupuimus, quomodo in tantâ hi spiritus quantitate ingurgitentur, cùm illo tempore, quo ex libris Arabum apud Mutinenses, modus eorum ex vino corrupto conficiendi, ad medicamenta ejus ministerio paranda, innotuisset, vix ultra guttam biberetur. Non diu verò intra hos terminos hominum intemperantia sese continuit, fomitem subministrante avaritiâ. *Erat scilicet aliquando per totam Italiam copiosissimus vini proventus, ut Mutinensium vinorum, quæ Venetis vendi solebant, cum debiliora cæteris essent, nec emptores invenirent, bona pars corrumperetur. Hinc Mutinenses aquam vitæ ex iis destillabant, quibus vina, nondum corrupta, sed quæ vendi non poterant, miscuerant, atque ut majori copiâ conficerent, bis stillatam, non sine lucro vendiderunt. Veneti, cum intelligerent, metallorum fossores in Germaniâ potu tali indigere, qui vigorem & calorem corporis conservaret, venalem illis potum mittentes, magnum inde quæstum confecerunt. Mutinenses posteà majori copia, cum vino abundarent, aquam vitæ stillarunt, cum bonorum vinorum pretium ex eo crescere viderent,* ut narrat Alexand. Tassonus, *Pensieri diversi l. 10 c. 26.* & ex eo Celeberr. Morhofius *in epist. ad Clar. Langelottum de Metall. transmutat. sect. 11.* Dum verò passim in circulis & familiaribus colloquiis ingentes pateræ circumferuntur, quotusquisque est, qui cum Callisthene respondeat: *Nolo bibere, ut Æsculapio indigeam?* Aquas palustres & stabiles Hippocrates de aer. aqu. & loc. itidem culpat. Nec minus etiam suum confert symbolum hoc, quod nostri satis sint incuriosi & negligentes circa excernenda & retinenda, atque non adeo raro fiat, ut excernenda è corpore diu satis retineantur, & retinenda in magna quantitate excernantur. D. Pauli & Helwich nuper habuerunt exemplum dispositionis hæreditariæ ad Ascitem in fœminâ, adeo nati paternorum malorum sunt hæredes, atque sic patrum in natos veniunt cum semine morbi! Præterea cum apud nos sit tanta Medicastrorum multitudo, quanta Romæ muscarum, cùm maximè calet, dissimulare minimè possumus, nos in eâ esse opinione, quod per præposteram febrium, dysenteriæ, diarrhϾ, cœliacæ affectionis curam ab illis, qui, illotis manibus, sacra Medicinæ tractant, non pauci in hydropem conjiciantur. Nam inde sanè est, quod æquè frequenter apud nos & fœminæ & viri, secus ac apud Anglos fit, teste Sydenhamio in libro de hydrope, laborent, & nulla fere ætas sit, quæ non huic malo obnoxia vivat. Illud tamen multiplici experientia confirmatum est, quod facilius in hunc affectum ruant, qui calidioris & siccioris sunt constitutionis. Ipse Medicorum

Prin-

Princeps Hippocrates in Coacis, non obſcure inſinuat, *bilioſis accidere hydropes*, id quod & Fernelius paſſim in conſiliis, & omnium diligentiſſime Guarinonius notavit.

In curatione primo ad continentem tumoris aſcitici cauſam, aquam in cavitate abdominis, p. n. contentam, reſpeximus, eamque evacuare ſumus conati, deinde in illo occupati fuimus, ut cauſam, ob quam aquea hæc colluvies in abdomine collecta eſt, & unde adhuc in cavum depluit, tolleremus. Et tantò diligentius enitendum eſt, ut aqua illa educatur, quia non tantum magnæ moleſtiæ ab illâ ægris inferuntur, vis medicamentorum infringitur, viſcerum tonus deſtruitur, ſed & quia jam corruptelam paſſa eſt, nec ulla apparet ratio, quâ iterum in vaſa reduci queat; accedit vero & hoc, quod ipſa natura nobis hàc in eductione præeat ſæpè per largam diarrhæam, umbilicum ruptum, veſiculas excitatas in pede, ſerum è corpore effundens, ac ægrum liberans. Quem in finem in principio morbi, dum ægri adhuc eſſent εὐσπλαγχνοι, paracenthesin aliquando rarius tamen inſtituimus. Cenſemus autem abdomen eſſe aperiendum acu ſubtili, tereti, cannulam exilem ſubintranti, vel ſolâ cannula ex argento aut chalybe ad latera perforatâ, & acumen ex chalybe cannulæ ferruminatum habente, quibus pungitur abdomen & aqua educitur, quod inventum Thouvenotio debetur. Ad illam enim viſceribus læſis & viribus morbi diuturnitate attritis, inteſtinisque corruptis, ſeſe accingere, propemodum eſt gladium jugulo admovere, nam & gangræna in parte eâ, in qua ſectio facta eſt, conſequi ſolet, notante Ballonio *2 epidemic. p. 203.* & Thom. Fieno *Chirurg. tract. 6 cap. 2.* & licet hæc non ſequatur, paulò poſt tamen fere vitâ excedunt. Non neſcii ſumus, quod ſcarificationes, veſicatoria, ſetacea, ſcroti perforatio & uſtio, aliquando uſum præſtent, & ſcarificationem Collegæ noſtro D. Acolutho feliciter ceſſiſſe in molitore, probè recordamur; tutius tamen fere, ne gangræna aut ſphacelus excitetur, hæc omnia omittuntur. In morbo confirmato ob reſpirationis difficultatem, nulli etiam fuerimus Auctores, ut emetica, cum Sydenhamio Aſciticis ad educendam ſeroſam colluviem, promiſcuè propinet, quàm difficillimè enim vomunt, quia forte muſculi abdominis nimis tenſi, cooperari labori debite non poſſunt. Aliquando tamen vomitionibus magna aquæ quantitas effuſa eſt, & ægri convaluêre, ut ille apud Foreſt. *lib. 19 obſ. 32.* ac Liſterus à Magiſterio veneris, ſucco ebuli, & elaterio, vomitum notavit cum euphoria in ægris 6. 7. 8. 9. 10. 13. 14. Tentari rectiùs ergò poterit eductio ſtagnantis aquæ per diuretica, reſolventia, aperientia, diaphoretica & diſcutientia. Equidem tenue ſatis eſt auxilium, quod poſteriora, tùm interna e. g. decoctum lignorum, tùm externa, ut balneum

Laconicum, præstant: Et facilè fieri poteſt,ut calidiora ejusmodi medicamenta, majores viſcerum obſtructiones inducant, quod incommodum etiam Platero cognitum fuit. Interim, quia ipſos poros quodammodo aperiunt, locum aliquando invenerunt,præprimis minus calida, & ſine regimine data, niſi quis malit frictionibus eadem intentione uti. Experientia docuit, quod ex uſu diureticorum interdum abdomen detumuerit; ſic mulierem hydropicam per urinæ fluxum ſanari vidit Rondeletius *c.36. Method. curand.morb.lib. 2.* Ex pulvere bufonum, ab uxore ſibi dato, maritus, magnam aquæ copiam per vias urinarias exoneravit, & liberatus eſt, teſte Sollenandr. *ſect.5 conſ. 15 §. 19.* & Wiero *l.3. de præſtigiis dæmon. c.35.* Nos itaque, ſine anxio examine, quomodo ex abdominis cavitate per veſicam exterminari poſſit, diuretica reliquis medicamentis interpolavimus. Ex his elegimus potiſſimùm lixivia ex ſalibus alkaliſatis vegetabilium, ac in hoc imitati Mynſicht & Welſchium ſumus. Tartari crudi efficaciam laudat D. Oehmb. Succus petroſelini itidem prodeſt. In ſalviâ agreſti, ſeu montana ſpecificam illam vim à Mayerne laudatam deprehendere minimè potuimus, eam tamen nihilominus cum aliis, linariâ,daucô,geniſtâ, bacc. juniper. cynosbat. *&c.* vino infudimus. Nitroſa omnium fermè ſunt optima, quod ſimul etiam ſitim ſedent; maximè in illâ hydropis ſpecie, quæ febrim conjunctam habet; nam tum calidiora illa grave afferunt damnum. Eſt etiam, ubi tuto millepedes, lumbricos terreſtres, & ipſas cantharides ſub debitâ circumſpectione, adhibeas. Ingenue confitetur Bartholinus *cent. 4 epiſt. 14.* quod variis ſalibus, lixiviis, decoctis, aquis, pulveribus, hydropicorum aquas per vias urinæ aliquoties tentaverit educere, ſed non niſi ſemel in juvenculâ ſucceſſerit.

Summa præcipuè ſpes eſt in hydragogis, & certum eſt,quòd rarò admodum ſine his hydropici reſtituantur. Inter initia lenibus, crebrius repetitis, quibus mercurium d., non ſine causâ, à Mayerne laudatum, admiſcuimus, agimus, deinde ad fortiora deſcendimus. Nobis ex his in uſu ſunt reſina gialap., G. Gotte ſ. de Peru ad gr. IIX. c. ol. deſtill. caryophyll. & mucilag. tragac. in form. pilul. D. Graſſius & Helwich ad 14. gr. hydropicæ dederunt ſine ullo ferè effectu. Nec elaterium tantum præſtat apud nos, quantum ei Liſterus ac alii tribuunt, perfrequenter illud adhibuimus nullo ferè cum fructu. Aliquantò eſt efficacius Euphorbium c. cortice frangulæ, extractis balſamicis, in doſi moderatiſſima exhibitum. Iridis ſuccus, quo vulgus noſtrum utitur, fauces adurit. Luna hydragoga, in cujus laudem & Angelus Sala, & Illuſtris Boyle *de utilit. Philoſoph. experiment.* & Williſius, multa ſcribunt, non implet ſemper ſpem tantis elogiis de ſe concitatam. At vero minimè hæc

dra-

drastica conveniunt malè constitutis internis visceribus, nam, cum præsentissimo damno exhibentur iis, qui vel phthisi laborant, vel aliâ viscerum labe, aut morbo propemodùm consumpti sunt. Hominibus tenuioris texturæ ac fœminis etiam, utplurimùm nocent. Et sanè, si candidè verum fateri volumus, non possumus non subscribere fere ex toto Clar. Volckammero Nostro, qui *Decad. I. ann. 9 in Schol. p. 65.* hâc censurâ hydragoga perstringit, quod sint *tantæ violentiæ, quæ sanum è statu suo, in morbum, vel ipsam mortem deturbare valeant, & venenis potius quàm salutaribus pharmacis annumeranda sint.* Eò fere magis miramur, quod drastica ejusmodi sub nomine arcanorum, ab hominibus extra pomœria nostræ artis constitutis, impunè & arroganter, sub spe certissimi ac infallibilis successûs, miseris obtrudantur. Rariora robustioris naturæ exempla, quibus è voto successit talis temeritas, confirmatos reddit hos empyricos & agyrtas, qui ægrotantium animas mercari didicerunt, ut optimè iterùm Volckammerus Noster *loc. cit.* In eo vero tonsoriam stupiditatem, & anicularum fatuitatem superant suffeni illi blaterones, quod curam omnem hydropis, solâ evacuatione, per ejusmodi drastica absolvi contendant. O pecora æternùm à nostris sacris arcenda! an his vasorum lacteorum lymphaticorumque rupturam consolidabitis? an viscerum obstructiones, scirrhos, putrilaginem, purgantibus emendabitis? Unde fando audivistis, quòd catharticis seri extravasationes avertantur, & lympha extra vasa stagnans ad canales suos reducatur? An ergo viscera aquæ immersa, & ad soliditatem coriaceam semicocta, vel pure & tabo diffluentia, nihil nisi purgantia vehementiora, ut in statum naturalem reducantur, requirunt? Tantus est horum hominum & stupor, & quæ hujus germana est, arrogantia, ac bruta temeritas, ut non monitis salubribus, quæ alto contemnunt supercilio, ad frugem reduci possint, sed mulctis, carceribus, à perdendis hominibus mature avocari mereantur. Infamia patrant latrocinia, quoties hi suis vehementissimis purgantibus, mulieres ex mensium suppressione, hydropicas, quas deobstruentibus à sarcina hâc liberare nobis mos est, tractant, quoties ab alio morbo, vix leviter, respirantes, suis secretis (nugis nugacissimis) torquent, cum iis cordati Medici digestivis & aperientibus subvenire possent.

Nos ergo scientes, quod sublatâ etiam aquâ, non tamen Ascites statim curatus sit, nam flebili experientia scimus, quod intra nycthemeron aut paucos dies, perpetuâ scaturigine ad cavitatem abdominis serum confluat, quod laboriosè intra multos inde evacuatum, hinc ad causam, ob quam serum collectum fuit, & propterea stomacho, cujus tonus omnino conservandus, diebus à purgatione vacuis, succurrimus; reliquis etiam visceribus mederi conati

ſumus aperientibus & appropriatis, ac vel inflammationi, vel ſcirrho viſcerum debitis remediis. Imò non raro ab alterantibus cachecticis ſubinde & martialibus curam auſpicati ſumus. Mercurialia his quoque ſociavimus, nec enim vanum eſt, quod alicubi tradit D. Michaël, quendam hydropicum mercurio d. & bezoard. martiali ſanatum eſſe. Interpoſuimus antiſcorbutica & antihypochondriaca, quæ ſubtili acrimoniâ viſcera extergunt, ac in uſu etiam nobis fuit Wedelii miſtura antihydropica. Tandem fecimus acceſſum ad purgantia, modo leniora, modò paulò fortiora. Diureticis uſi ſumus, cum urinæ eſſent aquoſiores, nam tùm prorsùs ſalia lixivioſa eximii usûs ſunt. Interpolavimus roborantia, & alia attenuantia, ac viſcoſitatem reſolventia, ex rad. ari, helen., bardan., petaſitid., irid. flor. herb. capill. vener., abſinth., cent. min., ac carminativ., diaphoretica ex rob. ebuli, ſambuc. ac bez. martial. itidem aliquando data. Externa & topica non neglecta fuêre. Nec tamen magnus eſt hydropicorum numerus, qui ſollicita noſtra curâ fuerunt à nobis liberati, & ſingulari Dei benignitati potius in his quoque, qui evasêre, auxilium & ſublevationem tribuimus, quam medicamentorum viribus, cum Valeriolâ *l. 1 obſ. 2.* narrante, quomodo aſcitica uxor, congruis à ſe præſidiis, reſtituta. Quod nec Aretæum fugit *lib. 2 de cauſ. & ſign. diuturn. morbor.*, ita ſcribentem: *Ab hydrope perpauci liberantur, idque felicitate quâdam & DEorum potiùs, quàm artis auxilio*, manebitque in ævum omne inconcuſſum illud Hippocrat. *de intern. affect. t. 27. Morbus gravis eſt hydrops & pauci hunc effugiunt.* Et hoc Græci omnes fatentur, qui ipſorum candor non debuiſſet à Cardano *ad prognoſtic. 1 lib. 2 Hippocrat.* ſuggillari.

Sed quid de V. S. in hydrope ſentiendum? Eam prorſus rejicit Ægidius Euth. *in agon. de hydrope*, ſed frivolis prorſus ex rationibus, dum *p. 116.* ita argumentatur: *V. S. rejicio ἀφόβως, quoniam homo I. ad Corinth. 3 v. 16. 17. templum Dei eſt, ſpiritusque Dei habitat in eo: ſi quis autem templum Dei violaverit, diſperget illum Deus &c.* Eam contra neceſſariam exiſtimat Proſper Martianus *in Comment. de rat. vict. acutor. p. 327. Si ſpirandi adſit difficultas, tempus æſtivum ſit, ætas ægrotantis vigeat, & virium robur.* Et ut dubium, quod facile alicui circa difficultatem reſpirationis occurrere poterat, diluat, ita pergit: *Spirandi difficultas in hydrope duplici de causâ contingere poteſt, vel propter copiam aquæ, ventrem inferiorem replentis, quæ diaphragma comprimendo, ejus liberum motum impediat, vel ob tumorem hypochondriorum eôdem modo ſeptum transverſum comprimentem. In primo caſu, nullo modo convenit V. S.; in altero autem ex mente ejus locum habet.* Doctiſſ. Sponius *in aphoriſmis novis p. m. 367.* docet, *quod in praxi occurrat ſpe-*

cies

cies hydropis, quæ largo potu, sero lactis, sangvinis missione feliciter tollatur, contrà vero solitis alias artibus exacerbetur. Provocat & ad experientiam propriam, dum porrò ita loquitur: *Vidimus hydropem viginti curatum V.S., qui ab exhibitis hydragogis & diureticis cujusvis generis, magis ac magis intumuerat.* In numero horum, qui V. S. in hydrope commendant, est etiam Leonardus Botallus *in lib. de Curat. per sangv. mission. cap. 15.* Nam ex ejus sententiâ, primus ac præcipuus scopus, imminentis hydropis vitandi aut inchoantis, seu jam concepti curandi est penes ea auxilia, quæ inutilem sangvinis multitudinem imminuunt; conf. *p. 214. & seqq. in operib.* & ante hos omnes in hâc opinione fuit Hippocrates & Galenus, hujus hæc sunt *in cap. 5.* adversùs Erasistrat. *d. V. S. c. 5. sæpè spasmum, hydropemque sangvinis evacuatione sum medicatus.* Ast verò in nostris locis, ubi hydrops ferè semper est soboles depauperati sangvinis, diminuti caloris, corruptelæ viscerum, ac ruptionis vasorum lymphaticorum, V. S. cum summo periculo ægrotantium celebratur, ac apud illas fœminas, quæ ex suppressione mensium, aut viros, qui impedito fluxu hæmorrhoidum in ascitem labuntur, non nisi inter initia cum successu vena pertunditur.

Eodem mense variolæ infantibus erant infestæ. Eas comitabantur aphthæ ac tussis pertinacissima. Adultos febres continuæ cum levi rigore, æstu mitiori, dolore capitis & pleuræ, lumborum & artuum infestabant, sub finem verò notante D. Grassio in remittentes mutabantur, ac diarrhæis quasi criticis, non tamen sine omnibus torminibus, finiebantur. Fœminis solitò frequentius hæmorrhagiæ uteri erant molestæ. Longè autem communissima erant apostemata ac ulcera. Ac sæpè sanè quasi manu palpavimus, quod in activioribus natura materiam p. n. è massâ sangvineâ ad ignobiliores partes protruserit, & excitato ibidem tumore, quem ἀπόστασιν Hippocrates passim vocat, id quod visceribus noxam certò allaturum fuerat, cum corrosione partis, quam collectio ejusmodi occupat, è corpore proscripserit. Non tantùm autem hoc tempore callosa, varicosa, & sinuosa, ac cum carie ossium conjuncta, aut quæ circa articulos erant, aut partes glandulosas, membranosas obsidebant, ulcera, Chirurgis crucem figebant, sed & alia benigniora in iis etiam corporibus, quæ cacochymicis humoribus non adeo turgebant, aut ex cachexiâ langvebant, difficulter curabantur. Nam & symptomata, singulis autumnis, plura eaque graviora, curam alio tempore facilem, plerumque reddunt difficiliorem.

At verò ordo requirit, ut tandem etiam ad Decembrem festinemus. In eo à nobis spectati in hypochondriacis ac minimè raro in mulieribus hysteri-

cis, tumores circa latus ſiniſtrum. Non paucos miſeros vidimus, in quibus ejusmodi tumores molles & fungoſi, ferè univerſam ſiniſtri abdominis partem obſidentes deprehendebantur. Fere autem ſub coſtis nothis incipiunt, & quando ſupini jacent ægri, lineam albam aut tranſcendunt, aut proximè attingunt, & vacuum ſpatium inter coſtas & ſpinam ilii implent. Hic, ut errandi occaſionem vitaremus, ſoli viſui arbitrium non commiſimus, is enim imponit, ac inſpicientes in eam inducit ſententiam, quod peritonæum inter & integumenta tumoris ſedes ſit, ſed manum poſt inteſtina clyſteribus elota, jejuno ventriculo, admovimus. Tactu interprete non obſcure conſtabit, quod tumefactus lien ſupra meſenterium, inteſtina, ventriculi partem, ac in mulieribus ſupra uterum emineat, ut in illa puellâ apud Fortem *Cent.3 c.47.* Initio ferè adſunt citra notabilem actionum læſionem ac moleſtiam, & loco moveri poſſe videntur; deinde gravativo & obtuſo dolore ſunt moleſti, ac ſomnum in latere dextro prohibent, poſtea uberrima ſudoris profuſio ſub ſomno illos comitatur. Senſim hæc ingraveſcunt ſymptomata, & his jungitur crebra narium hæmorrhagia, in aliis etiam oris fœtor, in quibusdam ſuperveniunt pedum ulcera. Non citò verò evaneſcunt hi tumores, ſed ſatis diu durant, & nec clyſteribus carminativis, aliisque facilè diſſipantur. Urina modo eſt ſubtenuis, modò craſſa & ſubruffa. Ex hæmorrhoidum internarum fluxu detumeſcunt, & quidem ſalubriter, vomitibus cruentis etiam minuuntur, at verò utplurimùm illos funeſtus excipit eventus. Inter rariſſima ſanè exempla Thomæ Bartholini Frater referendus, cui non ſemel per vomitum largiſſimum cruenti ſeri lien magnus ſubſedit, teſte Thomâ *Cent. 4 epiſt.p.m. 54.* Alii largis evacuationibus ejusdem ſeri, & per alvum & urinam ſuccedentibus, convaleſcunt, quod de uxore ſuâ l. c. refert Bartholinus. Priſtinam incolumitatem, teſte Valetio, religioſus, lienis tumore preſſus, recuperavit, urinis nigricantibus, atramento ſimillimis, per 5 vel 6 dies erumpentibus. Icterus & quartana ſunt *ἐκ τῶν ἐπιγινομένων.* Ex his patet, quodnam ejusmodi tumorum ſubjectum ſit, lienne an inteſtina? Nimirum quia inteſtina tenuia & craſſa, ac ex his colon præcipuè, eâ parte, quâ ex ampliori cavitate arctiùs nonnihil conſtringitur, ſimulque angulari figurâ ad renem ſiniſtrum deflectit, in hypochondrio ſiniſtro deliteſcunt; in eam aliqui lapſi ſunt opinionem, quod ſcybala in colo, itemque mucilagines acidæ ſtagnantes, aut flatus coërciti hos tumores forment, cujus ſententiæ eſt Clariſſ. Ettmüllerus in diſp. *de dolore hypochondr.*, at verò omnes tumoris circumſtantiæ facilè perſvadent, quod in liene ejus ſedes ſit. Nam qui viſcidiorem ſangvinem eſſe, & craſſiorem ejusmodi hominum, qui tumoribus hisce

Tumores Lienis.

cor-

corripiuntur, perpendit, qui oculos convertit ad ipsum lienem, ac ingentem cellularum, sinuum, quin & venosi ductûs amplitudinem, quæ arteriarum molem & capacitatem longè superat, attentè considerat; qui exactè trutinat, quomodo sangvis ab angustis arteriarum tubulis in cavitates illas impetu adactus in iis necessario aliquas moras agat; qui tandem non fugitive seriem fibrarum in tunicis lienis lustrat, ac motum constrictorium & relaxatorium istius visceris cognitum habet; is certè sine ullo negotio intelligit, quomodo latex sangvineus lentus & spissescens cavernulas infarcire, illas distendere ac distorquere, nimiâ morâ fibras relaxare, affluenti novo locum præbere, ac ejus generis tumores formare possit. Immerge, si placet, aquæ lienem, ac videbis, quomodo secundum omnes dimensiones, instar spongiæ, aquâ imbutæ, dilatetur, nec ampliùs erunt incredibiles illæ anatomicæ historiæ, quæ narrant, lienem consvetam magnitudinem aliquando excessisse, ut decem & septem librarum pondus æquaret. Patrocinantur huic sententiæ etiam juvantia, quæ sunt antiscorbutica pleraque & resolventia, e. g. rad. bryon., pimpinell., bardan., vincetoxic.. dyptamn. alb., fibr. helleb. nigr., petasitid., herb. agerat., cherefol., scolopendr., epithym., bugloss. eaque omnia, quæ vulgò splenetica audiunt. Theè antiscorbuticum & spleneticum ac melancholicum à Borrich *de usu plantar. indigenar. in Medic. p. 82 & 83.* ordinata, egregium præstant effectum, si satis diu in usu perstiteris. Quod etiam dicendum de gummi resinis, ammoniaco, galbano, myrrha aliisque. His si succenturientur, quæ distensionem & flacciditatem fibrarum respiciunt, ex quô censu primaria sunt ipsa martialia, & salia vol. urinosa, tantò optatior eventus erit sperandus. Inter externa, emplastrum de cicuta, magni facit Bartholinus, ejusque usum continuatum svadet. Nos, inquit, quoque *in emplastro splenetico dispensator. Haffniens.* reliquis cicutam, nicotianam & ebulum adjecimus. Meretur quoque laudem ceratum d. g. ✻co Forest.

Hepatis tumores. Hepatis quoque tumores frequentiores sunt, quàm vulgò à Practicis creditur, quod certè mirandum non est. Quam facilè enim obstructionibus obnoxium fiat hepar, est vel ex eo colligere, quod sangvis omnis, à tribus magnis arteriis, cœliacâ, mesentericâ superiori & inferiori ad ventriculum, intestina, lienem, pancreas, & mesenterium protrusus, mediante venâ portæ, reducatur in hepar, & per istud transcoletur in venam cavam. Heic verò cogitandum, quomodo vel minimo negotio (1) quidem ipsa Hepatis substantia, frigore, rebus adstringentibus, à compressione, contusione, ligaturis &c. ita coarctari possit, ut sangvis è finibus capillarium venæ portæ in ultimâ venæ cavæ capillamenta per ipsius hepatis acinos

&

& glandulosos poros filtrari nequeat. (2) Ipse sangvis tartareus, viscidus ac pituitosus, hoc glutine parietibus quibusdam adhærescere & stagnare possit. Ut jam non commemoremus, quomodo plenitudo hujus infarctûs causa esse queat. Cujus rei exemplum nuper in aliquo cœlibe victu aromatico & diætâ vinosâ in magnatum conviviis, singulis fermè diebus uso, omissis corporis exercitiis & omnibus sangvinis depletionibus D. P. & H. viderunt, ac ortum ex hoc tumorem prægrandem manibus palparunt. Nec excidere nobis debet, quòd & biliosi humoris culpâ, si is minus expeditè in pori biliarii oscula pertranseat, ejusmodi obstructio hepatis oriri possit. Quo in casu color æruginosus & quasi ictericus faciem deformat. Enimverò obstructiones hæ aliæque similes non possunt non parere tumores hepatis. Interdum totum hepatis parenchyma, ut cum veteribus loquamur, spongiæ instar æqualiter intumescit, & hoc tumore affectum hepar in immensam molem excrescit, ferè autem semper conjunctum habet (præter respirationis difficultatem, ac oris siccitatem, coloris mutationem *&c.*) tumorem pedum, præprimis dextri, œdematosum, nec ambigendum, quin inflatio illa hepatis sit causa tumoris pedum. Nam, cum nuper ejusmodi tumor in paupere quodam, à balneatore proprio ausu, apertus esset, magnaque contentæ in eo materiæ putrilaginosæ copia evacuata foret, tumor pedis dextri notabiliter remisit, sine ægri gaudio diuturno, quippe qui post breve tempus exspiravit. Id quod semper fit, cùm tumores hi in abscessum desinunt. Ex re & vero Raym. Joh. Fortis *cent. 3 cons. 58.* agens de jecoris obstructione & tumore, *affectus*, inquit, *gravis, nec sanationis facilis, nec magnam ex ordinariâ methodo in ægros utilitatem redundasse novimus.* Succi depurati cichorei, eupatorii, capill. vener., agrimoniæ, cuscutæ, sonchi, absinthii, aliquid præstant, nec prorsus contemptui habenda decocta ex hepaticis parata, in meliorem etiam spem animos ægrorum & medentium erigunt martialia, at verò curam omnem non absolvunt, quod nec expectandum à marrubio albo, quod mirifice extollit Forestus. Inter vana autem referendum hepar lupi, quod tanquam specificum tonicum ad hepatis affectus commendari suevit.

Palpitatio cordis. Multis apud nos, præprimis viris hypochondriacis & debilitate stomachi laborantibus, ac fœminis mensium inordinatione fatigatis ac flatuosis, illis in decrescente ætate, post haustum vini largiorem, excessum in venereis, his autem post terrorem, cibos flatulentos, iram, refrigerationem, cor veluti concussum intremit & palpitat. In palpitatione hâc mucro cordis, tempore constrictionis (nam fallitur Valesc. de Taranta, *in philon. p. m. 339.* signum hujus morbi ponens motum cordis dilatativum) attol-

attollitur versus costas, easque ferit, & tantopere quidem, ut minimè raro sonus concussionis istius ab adstantibus percipi queat. Arteriæ quoque toto corpore pulsant, maximeque distenduntur, ac ex illis eæ potissimum, quæ supra jugulum sunt. Si malum mitius sit, vires non adeo prosternuntur, abest etiam animi deliquium, in graviori verò hæc cum aurium tinnitu conjunguntur. Recurrit sæpè affectus ille & per paroxysmos impetit. Non autem necessario omnes hi, ante senectutem, morte præveniuntur, imò toto die occurrunt, qui terminum 50 annorum à Galeno positum, excedunt, aut vel 60 vel 70 annum attingunt. Aliquando præcipiti syncope extinguuntur, nam palpitatio in eam frequenter mutatur. Sæpè παλμὸν præcurrit sensus auræ cujusdam ex hypochondriis vel ventriculo ad cor ascendentis, ructus, borborygmi, & alia flatuum indicia, ex quibus Horstius *decad. 5 problem 3.* infert, plerumque flatus in hoc malo reperiri; quod sicuti negandum minimè est, ita etiam concedendum, quòd hujus mali causæ multæ aliæ esse possint. Nuper subitaneâ morte extinctus, hoc malo per biennium laborans, in cujus corpore post mortem secto, palpitationis causa nulla potuit reperiri, quam inusitata cordis magnitudo. (x) Polypi quoque hujus depravati motus cordis authores esse solent, quamvis non semper, præsenti fibrosa quasi textura necessario adsit palpitatio, ut memorabile ostendit exemplum, quod habet D. Grassius in *Ephem. Nostr. Dec. III. an 5 & 6 obs. 181. p. 423.* Magnâ etiam verisimilitudine gaudet Willisii sententia, quæ vult, palpitationis cordis causam proximam subinde esse obstructionem & infarctum vasorum arteriosorum, arteriæ, inquam, pulmonalis & aortæ, quæ à segnitie & crassitie sangvinis *&c.* dependeat. Imò universaliter, quoties heterogeneum in corpore hæret, dum principium movens ad illud expellendum insurgit, raro, qui tamen sæpè irriti sunt, conatus expellendi & proscribendi alienum istud è corpore sine palpitatione cordis animadvertitur, quod non solum in variis excrescentiis abundantiori copia aquæ in pericardio, sed & in motu calculi & lumbricorum, molarum *&c.* ad oculum patet. In paroxysmo prosunt absorbentia, e. g. pulvis absorb. Wedel. spec. de hyacinth., cord. temperat., pulvis analept. Mindereri cum ♉. d. & cinnabari debitè mixta. Præsentiore ope se commendant volatilia tùm oleosa, tùm spirituosa, ac in sangvineis & calidioribus etiam acida, e. g. spir. vitriol. volat., perlæ in aceto solutæ *&c.* Analepticis verò potissimum insistendum. Externè camphorata, crocata *&c.* dorso & pectori applicata officium faciunt. V. S. in plethoricis robustis vino ac diætâ aromatica abusis, diutiùs durante paroxysmo, locum habet. Augenius credit, quod

(x) conf. *Castig. nostræ Græbner. p. 75.*

quod applicatione hirudinum ad venas hæmorrhoidales magna ægris utilitas præstetur. Si vires desint, ex consilio Hercul. Saxoniæ ad cucurbitulas veniendum. Extra paroxysmum, carminativa, antihysterica, splenetica, nephritica, anthelmintica, emmenagoga *&c.* juxta præscriptum & leges artis danda sunt, atque his remediis diutius immorari oportet, ut rectè svadet Ehiphan. Ferdinand. *histor. 22.* & in diætâ, oleracea, lacticinia, decubitus supinus *&c.* vitari debent. Reperias autem non paucas mulieres, quibus palpitationes, post cibum sumptum, in toto corpore sentiuntur, cujus generis una multarum prolium mater, jam vidua, curis aliisque malis confecta, D. Pauli & Helwich hodieque sub manibus est. Ab Hippocrate vocantur ægri tales παλμώδεες δι' ὅλȣ, de quibus alibi ex professo.

Febris catarrhalis. Phlegmatici & phlegmatico-melancholici inter 20 & 30 ætatis annum catarrho correpti, quotiescunque prioribus 5 diebus ex bronchiis rejectio non ritè procedebat, in febrim incidebant catarrhalem, seu continuam periodicam quotidianam veterum, quam Fernelius, sub titulo *lentæ febris* describere videtur. Typus ejus sequens erat: Post quartam pomeridianam, horrore & frigore levi tentantur fermè per horam unam, succedit calor non quidem vehemens & intensus, sed tantum acris, & aliquo modo mordax, & fermè per noctem durat. Lingva non est aspera, sed albo & lento humore imbuta, non urget magnoperè sitis. Pulsus est frequens, non adeò magnus. Urinæ excernuntur satis tinctæ, ac colorem Aurantiorum æmulantur, & hoc peculiare habent, quod post brevem moram parietibus vitri inducant cutem ex albo rubentem. Lassitudo artuum gravis est. Torquet & anorexia ac agrypnia cum cephalalgiâ gravativâ, aurium susurro, ut & tussi, quæ tamen nec patientes, nec Medicum terrere debent.

Aliquid monstri alunt pleuritides & deliria, periculum autem maximum denunciant anginæ & aphthæ, si quando, quod fieri solet, cum febri hâc complicantur. Inter initia sudor rarior, frequentiores sunt dejectiones alvi, quæ sub initium febris impetum minuunt, sub statum verò, si non directe prosunt, periculo tamen vacant, nec tamen laxantia multùm prosunt. Exantlato paroxysmo, bene sunt ægri dispositi, nisi quod langveant. Atque hæc fabula ferè per 14 dies agitur. (*y*) Metuere majus malum Medicus debet, si febris illa singulis diebus non redeat. Doctiss. Ettmüllerus *p. 240. in febri catarrhali epidemicâ Lipsiensi* testis est, (1.) utilissimam fuisse mixturam ex aqu. sambuc., cardui bened., spir. c. c., sal. vol. succin., & syrup. fl. papav. rhæad., & hanc unâ alterave vice repetitam profligasse febrim catarrhalem epidemicam. (2)

Pro-

(*y*) conf. *Castig. Græbner. nostra p. 76.*

Profuisse & pulverem ex succin. ppt., specific. cephalico, bezoard. solar. & duobus granis laudani opiati. Nostræ expectationi, votisque ægrorum magis satisfecere medicamenta, quæ pollent facultate resolvendi mucum & salia diuretica commodo tempore exhibita. Experientia etiam nos docuit, quod tumentibus circa 12 & 14 diem, tonsillis, per alexipharmaca æstus intendatur, ac pulveribus nitrosis & cinnabarinis cura felicius expediatur. Quamvis verò ad sudores ægros non compulerimus, non tamen ex re visum, eosdem impedire. Non fuimus adeò rigorosi in diætâ, ut haustulum vini post paroxysmum negaremus.

Cæterùm aliæ febres e. g. continuæ periodicæ, ex parte malignæ, per obauditionem & parotides, & tumores glandularum colli, circa laryngem, exulceratos judicabantur, notante D. Preussio.

Passiones Nephriticæ.

Nephriticas passiones, stranguriás, dysurias & urinæ suppressiones D. Grassius cum aliis Collegis tractavit. Dùm verò hic nephriticas passiones nominavimus, non loquimur cum vulgo, quod, teste Galeno, cùm quis urinam cum difficultate reddit, vel etiam omninò reddere non potest, quando lumbos dolet, & mejit arenosa, nephriticum dicit, (z) nec cum Doctiss. Caspar. Hoffmanno *5. institut. cap. 23.* per nephritidem renum imbecilliatem intelligimus, sed inflammationem renum, quam non solum dolor & ardor satis vehemens comitatur, sed & juxta Authorem definitionum medicarum dysuria, fibrosæ excretiones arenosæ cum sangvine aliquo. Quod ultimum tamen, nescio, annon magis exulcerationem quandam renum aut vesicæ indigitet, juxta *aphorism. 75. sect. 4 Si quis sangvinem aut pus mingat, renum aut vesicæ exulcerationem significat.* Vidimus quidem interdum sangvinem & pus urinæ ita mixta, ut nec sangvis, nec pus, progressu temporis à se invicem separarentur, sed tantùm urina, aut purulenta aut sangvinolenta appareret, & rursus in aliis mictu cruento laborantibꝰ, animadvertimus, quòd licet sangvis aut pus, cùm urinâ simul exeat, non longè à mictione in parte inferiori matulæ sangvis purus, aut etiam merum pus conspiciatur, in superiori autem parte urina proprio colore cernatur; nihilominus utrumque hoc urinæ genus, solutionem continui, aut in renibus, aut vesicâ notat indubiè. Quicquid sit, in progressu mali omnino nephritici sangvinem mingunt. Fibrosæ autem illæ excretiones sunt parvæ carunculæ velut pili, seu corpuscula quæcunque, quæ carnis propriè dictæ aut membranarum portiunculas æmulantur, aut rectiùs fibræ sangvinis tenuissimæ, quæ longitudine suâ pilos repræsentat. Illi autem, qui nephritide tùm temporis vexabantur, ferè erant sangvinei, & ut antea hæmorrhagiis assueti, ita ad hæmorrhoidales ex-

(z) conf. *Castigation. Nostræ Græbnerian. p. 77.*

cretiones molimina ſentiebant. Inflammationem vero hanc renum & mictum ſangvinis ordinario lithogeneſis ſequitur. Dùm verò Anatomicæ inſpectiones oſtendunt, quod calculoſorum renes ulceribus diffluant, hinc inde cuniculis excaventur, valdè probabile fit, quod rupto vaſe aliquo ſangvifero ac ffluente urina acri, ulcuſculum excitetur, ac ſaniei ſpiſſior portio ſenſim in coagulum concreſcat, quod pedetentim, vel ſponte abruptum, vel ſpasmo renis tonico detruſum calculum exhibeat. Tantò autem magis hæc ſunt veriſimilia, quòd in renibus exulceratis talis tophacea & calculoſa materia ſæpè reperiatur, & poſt aliquot calculorum partus mucidum ac glutinoſum magma, quod ab exulceratis renibus originem habet, cum urina emittatur. Tormenta illa calculoſorum ſatis nota, quæ tamen ludus & jocus quaſi ſunt, ſi abſit urinæ ſuppreſſio, at hæc præſens, diros illos cruciatus vehementer adauget. Contingere autem videtur hæc urinæ ſuppreſſio

1. Quando glutinoſa & tophacea illa materia in utriusque renis pelvi hærens, ita obſtruit orificium ureteris, ut delabi in illum nulla urina poſſit, & tùm adeſt dolor fixus & gravans circa regionem renum, difficilis ſpinæ flexio, dolor cum vomitu.

2. Decumbente calculo in ureteres, ac glutinoſa ejusmodi materiâ iis inhærente, urina iterum ad veſicam deſcendere nequit, ac tùm acuto dolore, inquietudine, anxietate, delirio *&c.* non rarò infeſtantur. Stupent etiam crura propter muſculi pſoas compreſſionem.

3. Calculo veſicæ orificio ſeſe inſinuante, ac tùm adeſt in pectine tenſio, gravitas, tumor & dolor.

Non ignoramus, quod etiam aliunde, nempe à vermibus, grumis ſangvinis, diuturnâ urinæ retentione, ac nimiâ hinc factâ veſicæ diſtenſione, excreſcentiis variis, tumoribus, paralyſi *&c.* urinæ ſuppreſſiones inducantur, ſed hæc à præſenti negotio aliena ſunt. Niſi quòd

4. Verbo monendum ſit, fieri, ut calculo in urethrâ hærente, urina ſupprimatur, in quibus duobus ultimis caſibus catheter officium optimè facit. Non dubitandum tamen eſt, quin ſæpiſſimè ſpasmodicæ viarum urinariarum contractiones, fluxui urinæ remoram injiciant In diris illis calculi cruciatibus libertatem alvi clyſteribus, ex conſvetis vegetabilibus, præprimis autem herbâ veronicâ paratis, procuravimus. Iis, qui enemata averſantur D. H. etiam minorativum, ſecutus Septalium, aliquoties non ſine optimo ſucceſſu dedit. Spasmodicis doloribus occurrimus temperantibus, & ardorem urinæ tùm mucilaginoſis emulſivis, tùm abſorbentibus & nitroſis, lenivimus. In multo apud nos eſt uſu decoctum Foreſti, de quo Celeberr. Collega Noſter Pechli-

chlinus *in Observ. Physico-Medic. l. 1 p. 37.* scribit, quòd omnibus numeris absolutum sit, quòd nihil convenientius huic morbo excogitari possit, sibi in plurimis usus ejus felicissime cesserit, & ut juniores Practici, qui vanè arcanis inhiant, quantum huic tribuere debeant, ritè perspiciant, non possumus, quin verba doctissimi Viri, quibus docet, quod omnibus indicationibus ex æquo satisfaciat, hûc transcribamus, sunt verò hæc sequentia: *Reperies ibi primò aquam, cæteræ virtutis vehiculum, quæ etiam mucosum pelvis involucrum diluvio solvat, materiamque præbeat seri. Reperies mucilaginosa malvæ, althææque dulce caricarum, sebesten, & glyzyrrhyzæ delinimentum, hordeum, denique & ciceres, quæ cum nitrosa constent & abstergente facultate, secretionem seri adjuvant. Quibus si deinde juscula adjungas vitulina, acido citri, oleo amygd. d., mannâ tabulatâ & syrupo de althæâ Fernel., parte etiam vini Mosellani delibuta, jam haberi puto, quod omnibus Chymicorum arcanis, ipsi imprimis Aroph & Samech Paracelsi fastum facere possit.* Hæc ille. Pulverem famigeratissimi Nostri quondam Præsidis Volckammeri quidam nostrûm cum successu dederunt, ob insignem, demulcendi spasmos, virtutem. In graviori malo etiam anodyna, sed non nisi alvo liberâ dedimus, & quidem in dosi refractâ. Spiritus nephritici ardentes, balsama, sulphura, therebinthinata, parcius à nobis adhibentur. Calculus formatus duo alia videtur indicare

1. quidem comminutionem,

2. comminuti aut integri etiam promotionem & exclusionem ex corpore. Magna est de lithontripticis declamatio in scholis, at verò magnæ illæ pollicitationes ferè in fumum abeunt, cùm ad praxin venitur. Specificum illud Bernitzii, lap. 69, sem. dauci, sangvis hirci, pulv. milleped., spirit. persicariæ essentificat., cantharidum, post curiosam experientiam, diu elogiis illis exciderunt, nec cochlearum aceto destillato tritarum & maceratarum spiritus, diu famam sustinuit. Idem dicendum de lapide Judaico, lyncis, gryllis, vesicâ leporis *&c.* & quis dabit vel unicum, quod non expectantium vota frequentissimè eluserit. Cardanus *in lib. de variet. rer.* refert, suâ ætate virum per Longobardos oberrasse, qui paucis diebus, quodam poculo passim securè, certò citoque sanaret, quotquot calculum in vesicâ (quod magis mirandum) habebant, aitque Cardanus, se non dubitare, hunc virum in inferis esse, quod moriens artem suam mortalibus inviderit. And. Libavius *in Syntagm. arcan. chymic. lib. 2 c. 29. Sunt,* inquit, *Autores, qui lapidem vesicæ in mucum resolvi posse scribunt, idque testentur se feliciter procurasse non vanâ persvasione, sed opere ipso, id quod non legimus audivimusque tantum ab aliis narratum,*

tum, sed & nos Dei benignitate assecuti sumus. Hæc ille. O! quàm vellemus miserti essent eorum, quos sine sensu intimi doloris intueri nemo potest. At non majorem his aliisque tribuimus fidem, quàm lithontriptico D. Brocardi, de quo in Zodiaco Gallico plura legi poterunt. Aut tonsorio illi, sc. sangvini vulpis calido vesicæ injecto, *in Itinerario* Dn. Monconysii *p. 20.* Hoc tamen verum, quod ex usu virgæ aureæ Gesneri, (quam Arnoldus Villanovanus, Joh. Prævotius aliique laudant, & in usu multiplici est D. Jænischio,) & hederæ terrestris levamen percipiant, & in majori quantitate sedimentum limosum in urinâ conspiciatur. Eâdem facultate gaudet liquor nephriticus D. Grassii. Quantum ad alterum, nulli fuerimus Auctores, ut pellentia ægris, e. g. petroselin. fraga, bacc. alkekeng. juniper., balsam. sulph. terebinthin. ol. destill. succin. *&c.* in paroxysmo dentur. Nam cùm pelli calculus sine spasmodicâ constrictione renis & ureterum nequeat, hæc autem spasmodica constrictio dolores acutissimos ac inflammatorios augeat, omninò tutiùs iisdem abstinemus. Inter remedia prophylactica, quæ prolixè recenset Gualter. Charleton *in Diatrib. de caus. sign., & sanatione lithiaseos sect. 2 c. 3 à pag. 147* ubi non pauca tanquam antigorgonica credulè nimis extollit, nullum est, quod missionibus sangvinis vernalibus & autumnalibus, aut conservato vel revocato fluxu hæmorrhoidum, jure merito, præferri possit aut debeat.

Podagra. Nec minus podagrici dolores illo tempore satis erant communes. Ejus historiam Georg. Bagliv. *de praxi Medicâ ad priscam observ. ration., revocanda l. 2 cap. 6. p. 183.* doctè tradit, aphorismis quibusdam comprehensam, hanc ab ipso mutuabimur, & nostris observationibus augebimus. *Podagra*, inquit, *dolorosus articulorum morbus, illos præ cæteris invadit senes, qui, postquàm meliores vitæ annos mollius, ac delicatius transegerunt, otio, crapulis, veneri, vino aliisque spirituosis liquoribus, uberius indulserint, ingravescente jam ætate ab exercitiis desvescunt, & vitam omninò otiosam degunt.* Hæc ille. Certum est, podagram esse dolorosum morbum, sed, cùm varia dolorum genera sint, minimè fuerat tacendum, dolores podagricos esse spasmodicos, qui non quidem totum tendinem, aut membranaceas vel ligamentosas partes totas, sed fibras quasdam, modò has, modò illas, occupant, cum sensu tractionis, vellicationis, vibrationis, pulsationis, *&c.* Neque negari potest, quòd pelliculæ, ossa articulorum pedis propriè dicti cum tibiâ *&c.* cingentes, tortorem hunc frequenter patiantur, & verò ipsa experientia toties totiesque docuit nos, quòd minimè rarò velamentum ossium tibiæ, fibulæ etiam in intermediis partibus extra articu-

la-

lationem, furibundum percipiant cruciatum, qui æque meretur nomen podagræ, ac alter ille, in articulationibus, membranulam delicatissimi sensûs afficiens. Causam verò receptæ communiter sententiæ, quod in solis articulationibus, sedes hujus mali quærenda sit, putamus esse obviam in podagricis doloribus, motûs difficultatem, quam non nisi ab affectâ membranulâ, articulos accingente, male deduxerunt. Nam, quod alii dicunt, articulos ideò affectui huic magis expositos, quia propter motum continuum humores, quos Tartareos ipsis vocare lubet, per loca consveta exitum non invenientes, in cavitatem suam, aut ex debilitate nativâ, aut acquisita recipiant, id non satisfaciet consideranti, partes per motum non reddi aptas ad recipiendum, sed potiùs expellendum humores, unde vel vulgò notum, collectos aut stagnantes in partibus per quietem humores, per motum solere discuti. Deinde miramur Baglivium, præcipuæ circumstantiæ in descriptione senum (quamvis apud nos ferè ordinario homines ætatis consistentis podagricos insultus patiantur) esse oblitum, nempe illos fuisse in juventute hæmorrhagiis obnoxios, aut evacuationibus artificialibus sangvinis assvetos, & illas suppressas, has autem neglectas ab iis esse. Quod verò res ita sese habeat, satis experientia quotidiana confirmat. Præfatus aliqua de juvenibus, interdum in podagram labentibus, revertitur ad senes, ac notat, *quòd habeant crana grandiuscula, habitum corporis utplurimùm pleniorem, humidum & laxum, salacem & robustam corporis constitutionem.* Nobis utique etiam attenta observatio fecit manifestum, qùod podagrici sint habitus carnosi, venis exiguis præditi & inter initia floridiori colore spectabiles; sed quòd humidi & laxi temperamenti, i. e. uno verbo, phlegmatici sint, nobis non æque constat. *Circa æquinoctia & solstitia generalem paroxysmum ordinario renovat. Errata in victu, animi pathemata & causæ vehementes latentem paroxysmum excitant, qui, sicuti derepentè fit, & absque præviis signis, illum manifestantibus, ita brevi desinit, & præsertim causis prædictis omnino sublatis.* Verbo, quæcunque commotionem in massâ sangvineâ excitant, eadem ad paroxysmos podagricos renovandos sunt aptissima. *Aliquot ante paroxysmum generalem, septimanis aut diebus, sensim corripitur æger apepsiâ, ventriculi cruditate, gravitate corporis, & intumescentia ejusdem quasi ventosâ, quæ omnia quotidiè sensimque augentur, donec tandem erumpat paroxysmus.* Imò longè ante paroxysmum sentiuntur tensivi dolores interscapulas, circa nucham & spinam dorsi, circa lumbos, os sacrum, coxas, donec sensim tandem in partibus inferioribus sedem figant. Paroxysmus autem ita procedere solet: Paucis diebus, ante illius insultum, torpor quidam & veluti flatuum descensus, per femorem carnes cum

affe-

affectione quaſi ſpasmodicâ præcedunt. Imò nonnunquam etiam pectoris anguſtia, & aſthma humidum. Pridiè paroxyſmum appetitus voracior eſt, ſed præternaturaliter, licet ſanus lecto ſe commiſerit patiens, circa mediam tamen noctem excitatur à dolore, pollicem pedis utplurimùm, quandoque vero calcaneum, ſuram, aut talum occupante, paulò poſt rigor, horror, & aliqualis veluti febricitatio, ſuperveniunt, quæ omnia ſenſim remittunt, dolor vero gradatim creſcit, donec ad ſummam vehementiam, circa ſolis exortum pervenerit, & oſſicula tarſi ac metatarſi variè occupaverit, cum ſenſu veluti canis rodentis, aliquando preſſuræ, & coarctationis, quandoque verò veluti dilacerationis ligamentorum. Dolor ille, quem patiens primo expergefactus ſentit, refert eum, qui talium oſſium luxationem ſequitur, cum ſenſu quaſi aquæ frigidæ, dolenti loco, affuſæ. Hæc Baglivius ex Sydenhamii *Tract. de podagr. p. m. 547. & ſeq.* qui, cùm ſit in omnium manibus, pro lubitu conſuli poterit, utpote qui graphicè, tanquam exercitatus, in podagricorum caſtris, miles, ejus phænomena deſcribit. Circa ſecundam & tertiam matutinam podagrici obdormiunt, at vero ſomnus frequentibus pavoribus eſt irrequietus. Cum dolore conjungitur motûs voluntarii læſio. Nam ſæpè inſtar trunci ſunt immobiles. Comitatur podagram etiam rubor & tumor, quamvis aliquando reperias podagricos, in quibus nullum tumoris veſtigium cernitur, & hi atrocioribus dolorum facibus uruntur. Sitis, præcordiorum anxietas, jectigatio, ciborum nauſea, flatulentiæ, dolores lumbares, ſunt quaſi ordinaria podagricorum ſymptomata. His aliisque malis ſæpè per aliquot ſeptimanas miſeri torquentur. Quando autem dolores decreſcunt, in oculos incipit incurrere ſpasmodica muſculorum compreſſio & ſtrictura, ac ſicuti antea de dolore, ita modò de tenſione, ſtupore & rigore conqueruntur. Urina podagricorum, prioribus ſeptimanis, rubicundior eſt, & ſedimentum rubrum ac veluti arenoſum deponit. Tumor, qui circa finem erumpit, ac tardius diſcutitur, ſpem facit, fore, ut ægri per longius intervallum, à cruciatibus podagricis vivant immunes. Neque tamen hinc ſtatim erit inferendum, *criticè materiam tumoris, per glandulas mucilaginoſas muſculorum copiosè fuiſſe ſeparatam & inter interſtitia delatam, & nonpoſſe non diſtendere & elevare partes illas, quibus incumbit*, quæ ſententia eſt Clar. Haveri *in Oſteolog. nov. p. 278.* Nam longè probabilior hujus tumoris cauſa alibi à nobis allegabitur. Neque nobis placent, quæ de tumore in arthritide diſſerit Wilhelm. ten Rhyne *in diſſert. de arthritide à p. 59.* A quibus non abeunt ea, quæ occurrunt in libello, qui inſcribitur: Das genau unterſuchte und ausergundene Podagra. Reliqua, & præſertim irregularis podagræ, ſymptomata

ta prosequi, jam non vacat, illud tamen sicco pede præterire non placet, quod observante D. H., in pedibus podagricorum propter spasmodicam cutis stricturam, vel prorsùs non sentiatur sudor, vel cutis flaccida quidem madeat, musculi vero substrati nihilominus spasmo sunt constricti.

Dùm ad curam convertimur, propemodum cum Podagrico apud Lucianum *in Trago-podagr. p. m. 807. Tom. 2.* exclamamus: *Incomprehensum ô! mentibus mortalium malum irritis Te, ut mitigamus fotibus omnes.* Sanè verissima sunt, quæ ipsa de se podagra jactat *in eodem dialogo p. 813. quòd sit insuperabilis Regina morborum, quam nec ipse Pæon, omnium cœlestium Medicus, Deorum vincere pharmacis potest, nec Phœbi doctus filius Æsculapius. Equidem ex quo mortalium fuit genus, omnes ejus vires retundere gestiunt, omnemque turbant pharmacorum industriam, sed verè podagra illos omnes jubet plorare, atque sic tentantibus se occurrere iracundior solet, sed in se excogitantibus nihil mitem ac benignam præstat se;* Nam in tantâ, nescio quæ arcana jactantium turbâ nunquam desunt, qui iterum cum podagra apud Lucianum absoluto dolorum exercitio, baculi opem implorant:

O! qui labori, bacule, fers opem meo
Sortite partem tertii pedis gradum
Fulci, trementem dirige, & nobis iter
Leviaque, ut innitar solo, vestigia.

In paroxysmo exhibuimus horis matutinis lenia diapnoica, eaque cum nervinis debitè miscuimus. Continuo sudorem non ursimus, eò, quòd nimis exhauriatur serum, & in junioribus facile viscerum nobiliorum inflammationes, ex abusu sudoriferorum, consequantur. Pomeridiano tempore, aperientibus institimus, ac sub noctem pulveres nitrosos ac cinnabarinos exhibuimus, subinde etiam gratis emulsionibus atque temperantibus aliis usi. Sæpè fit in hâc morum labe, ut podagrici Venereis miasmatibus simul sint inquinati, & tùm antiarthriticis, sangvinem purificantia etiam mercurialia, rectè admiscentur. Si verò diathesi scorbuticâ laborent, aut ex cachexiâ tabescant, quod itidem subinde contingit, antiscorbutica & anticachectica rectè iis præscribuntur; Tartarea pro scopo diuretico, non prorsus sunt inefficacia. Et apud nos quidem arcanum tartari D. Sennert., toto die adhibetur. Anodyna, non more Sydenhamiano, quem eâ de causâ sugillat Listerus, sed post V. S., corpusque repurgatum, alvo non obstructâ, nec omissis humectantibus, in dosi non magnâ, cum aliis, sub noctem, imperavimus. Pilulæ Wildeg. à nostris hic etiam, citra Medici præscriptum, usurpantur. Opiata nisi his caute-

lis adhibeantur, facilè tumores œdematoſos, nodos ac tophos, vertiginem, paralyſin *&c.* inducunt.

Rarius Podagricis noſtris Emetica, niſi forte ab inconvenienti diætâ paroxyſmum irritarunt, præſcribuntur. Scimus magnis ſumptibus ad nos advectum arcanum Heinſii, ſed ſopitos hoc ipſo dolores, poſt breve tempus, cum majori acerbitate recruduiſſe. Arcanum Cnöphelii, ſive, niſi nos omnia fallunt, phlegma vitrioli, pridem omni laude caruit, quamvis ſubacida ſangvineis non fruſtrà dentur.

Periclitati ſumus etiam varia externa. Ab externo balſam. ſulphur. ſuccinat. uſu, non vidimus illa, quæ refert Sylvius *l. 1 prax. c. 30.* Neque apud nos emplaſtro illo, quod in Actis Hafnienſibus *Volumin. 3 obſ. 9. p. 14 & ſeqq.* deſcribitur, ita ægros noſtros reſtituere potuimus, ut altero ſtatim die choreas ducere poſſent, imò dolorum incrementa ab ejus uſu obſervavimus. Sub quibuscunque nominibus proſtent topica illa venalia, apud nos fidem decoxerunt, neque nos movent ſplendida illa epitheta, dum divina, miraculoſa *&c.* à vanis gerronibus illis vocantur. Omnia pingvia & oleoſa meritò nobis ſemper fuêre ſuſpecta. Ex his aliisque ut & conglutinantibus applicatis, facilè nodi in ſangvineo-cholericis excitantur. Quod etiam dicendum de uſu emplaſtr. de ſpermate ranarum, quo egeni promiſcuè utuntur. Ex uſu repellentium non tantum tormina, cardialgiam, ſed & vomitus obſervavimus. Inter omnia emplaſtra hic palmam reportat illud, quod deſcribit Barbette *l. 1 c. 4 p. m. 42.* illud ſine dubio à Digbæo mutuatus. Camphorata verò ritè adhibita omnibus præferri merentur. Et hæc de morbis, qui in Decembri ſunt graſſati, dicta ſunto.

Nihil amplius reſtat, quàm, ut aliquid de temperamento Vratislavienſium, aut Sileſiorum in genere, addamus, & modum vivendi in Sileſiâ receptum, breviter perſtringamus.

Sileſiorum temperamentum inter ſangvineum & melancholicum ambigere, ſcripſit Curæus. *(a)* Nam id exploratum eſt, non adeò frequentes eſſe, qui ſint exquiſitè ſangvinei vel melancholici, multò minus in majori copiâ deprehendas, quos verè liceat appellare cholericos & phlegmaticos. Planè verò nullos eſſe Sileſios in cenſu vel ſangvineorum vel cholericorum, vel phlegmaticorum vel melancholicorum, nec nos profitemur, nec affirmat Curæus. Ne verò temerarium alicui videatur vel noſtrum vel Curæi aſſertum, accuratiora temperamentorum criteria hic paucis commemorare fas ſit. Petuntur illa, partim ab ipſo ſangvine, partim vaſorum, per quæ ſangvis ad partes corporis mu-

(a) conf. *Caſtig. Græbner. noſtræ p. 77. 78. 79.*

musculosas derivatur, capacitate, partim amplitudine interstitiorum inter fibras, (nam etsi fibrillæ immediatè sint junctæ, non tamen continuæ sed contiguæ sunt, ut pulchrè annotavit Ingeniosissimus Philosophus & Medicus Nicolaus Steno *in Specimine Myologiæ p. m. 12. & 13.* & sic satis apta hæc connexio earum ad transmissionem humoris ejusdemque concussionem; quæ opinio illâ à Clar. Blancardo propalatâ in tract. de Circulat. sangv. per tubulos, cujus fundamentum est, fibras esse tubulos cavos, quales sunt fistulæ arundineæ, multò nobis est verisimilior) ac denique ex aspectu externi habitûs corporis. Scil. sangvineus appellatur (1.) cui sangvis moderatè fluidus, (2.) pori laxi ac partes distentæ, (3.) vasa sangvifera teneriora & angustiora, ut Cl. Mœbium hic humani aliquid passum esse videas, qui *in epitome Institution. p. m. 284.* latas venas inter signa temperamenti sangvinei refert. (4) Corporis habitus turgidulus.

In Cholericis verò cernimus sangvinem (1.) itidem floridum, (2) vasa capaciora, (3.) poros strictiores, (4.) cum corpore gracili & macilento. Mœbius iis faciem cum virore pallidam tribuit, quàmvis color non ingratus eos sæpè commendet. Cum quibus quantum ad vasa & poros melancholici conveniunt; nisi quod hi spissioribus ac cholerici gaudeant fibris, & pori eorum sint arctiores adhuc, sed sangvis ipsorum spissior & crassior est, & corpus macilentum, strigosum & aridum, facies pallida & subfusca.

Phlegmaticorum verò (1.) sangvis vappidus & mucidus est, lentorem & visciditatem obtinet, (2.) vasa exilia existunt, & (3) angusti pori, turgentibus fibris, quæ videntur in his esse cylindruli similes virgultis arborum plenis substantiâ seu medullâ quadam, aut funi madefacto, quibus rebus fibras, post elixationem, in genere comparat Celeb. Joh. Alphons. Borellus. (4.) Corpus album, molle, glabrum.

Ipsa verò experientia loquitur, Silesios rectè numerari inter sangvineo-melancholicos, hoc temperamento, ut in juventute ad illos, in senectute verò ad hos propiùs accedant, non negato, quod aliqui, qui cum his in comparationem venire non possunt, alterius sint temperamenti, sed verò juxta Prudentii illud:

in paucis jam deficiente catervâ
Nec persona sita est Patriæ, nec curia constat.

Jucundum non rarò præbuit spectaculum sangvis Nostrorum venâ eductus, (*b*) aquâ calidâ, more Malpighiano, aliquoties lotus, oculis microscopio armatis, offerens deturbatis rubicundis partibus, texturam vehementer fibrosam, & re-

(*b*) conf. *Castig. nostra Grabn. p. 82.*

te ex nerveis, viscosis, crassis, (quales in cholericorum & phlegmaticorum sangvine frustrà quæsiveris) fibris pulchre contextam.

Confirmant vero etiam hanc de temperamentis sententiam, mores Silesiorum, quos alicubi Clar. Henelius veraci calamo describit.

Cùm verò ita comparatum sit de temperamento Silesiorum, jam liquet, ad quos præcipuè morbos inclinent, nimirum ad plethoram, & eos, qui plethoram presso sequi pede solent, sc. (1.) dolores varii generis, gravativos, inquam, æstuantes, lancinantes, pressorios, (2.) hæmorrhagiam, circa diversa, pro æta um diversitate, loca, (3.) ulcerationes, (4.) spasmos, (5.) stases, (6.) convulsiones, (7) pathemata hypochondriaca, inflationes, indurationes lienis, hepatis, atrophias *&c.* his enim morbis premi, qui ejus, quod diximus, sunt temperamenti, experientia docet. *(c)*

Ulterius dispiciendum erat, qualem in Silesiâ trahamus aërem, nam is non solùm ad vitam & sanitatem conservandam, sed & ad morbos invehendos, plurimùm facit: Hinc adeò commendata Medicis notitia constitutionis aëris ab ipso Hippocrate, *in libris Epidemicis, Prognosticis, libro de aëre, aquâ & locis*, ut Prospero Marciano Senex Noster nimium tribuisse visus sit aëri, quandoquidem ei primariò intelligentiam adscribat *in libr. de morbo sacro*, antiquo errore, quo aër divinitatis particeps credebatur. Sed hoc pensum absolvimus in antecedentibus, si tamen in genere aliquid de eo dicendum, talis communiter esse solet. Satis maturè, in ipso Novembri, plus minus regnat apud nos frigus, asperiùs verò sævit in Decembri, Januario & Februario; quibus jacet aggeribus niveis informis & alto terra gelu latè. Nec tamen eo, quod sentiunt in Moscoviâ, in quâ, narrante Oleario, in itinerario Persico, terra in medio foro, ingentem in hiatum intensissimo frigore distracta. Mitior aliquantum aura est in Martio & Aprili, Majo autem omnia rident & est formosissimus annus. Junio, Julio, Augusto æstus nos infestat, non tamen continuus, & utplurimum satis tolerabilis, reliquis vero mensibus, humorum & frigoris varia sentimus incrementa, cum non raro aër singulis momentis variet, quâ de re, non in eleganter, disputat Ferrandus Imperatus *lib. 8 Histor. Nat. c. 6. & 7.*

Aëris constitutionem perstrinximus, *(d)* meritò itaque Ventorum, qui ex Plinii sententiâ, aëris motus sunt, mentionem facimus, præcipuè cum hi aërem variè mutent. Est verò Silesia, ut benè Doctissimus Schwenckfeld *in Geographicâ Silesiæ delineatione* præmissa catalogo stirpium & fossilium, exposita ventis præcipuè aquilonaribus & occidentalibus. Nam ad Austrum cingitur

mon-

(c) conf. *Castigat. Nostræ Græbner. p. 83.* (d) conf. *Castigat. Nostræ Græbnerian. p. 84.*

montibus Bohemis, ab ortu jugis Carpathi. Aquilones verò liberè ex Poloniâ in eam incurrunt, & ex Marchiâ & Lusatiâ occidentales; ac hi quidem plerumq; moderatè frigidi & humidi, ac pro diversis anni partibus, vel pluviarum vel nivis feraces; Septentrionales verò sicci & frigidi, ut meritò etiam aquilo, quod apud Nasonem *l. 6. metamorph.* de se dicit, in Silesia etiam prædicet, *tristia nubila pello*; Secus quam iis, qui meridiem & orientem habitant, quibus pluvius est, teste Theophrasto *l. de ventis.* Auster, siquando Silesiis flat, calidus & humidus est, & cùm corpora nostra gravet, majorisque reddat ponderis, ut olim Aristoteles, Hippocrates & Galenus docuère, non immeritò etiam nos Horatium imitati, eum diximus plumbeum. Qui ab oriente Silesiam perflant, serenitatis nuncii sunt. Et licet magnâ inconstantia volvantur venti, non tamen vana etiam apud nos deprehendimus, quæ de ventis periodicis ac statis Varenius, de motu eorum annuo Isaacus Vossius *in lib. de motu marium & ventorum c. 23.* ac Dn. Mariotte de Circulatione eorum, differunt, nam compertum habemus, (*e*) quod occidentalem sequatur septentrionalis, hunc excipiat orientalis aliquantò obscurius, ita ut post austrum vices redeant ad occidentalem, quamvis etiam aliquando inter se confligant, & ut Poëta ait: *Una Eurusque Nothusque ruant creberque procellis Africus.* Cùm Boreæ vis nobis incumbit, regnant catarrhales affectus, coryza, tumores uvulæ, tonsillarum, glandularumque sublingvalium pathemata, ophthalmia, tussis, respirandi difficultas. Experientiâ edocti sumus, lienosos etiam & calculosos pejus habere, præprimis verò hystericas; notavimus etiam facillimè tum obstructiones mensium & lochiorum contingere. Urinæ difficultas, quæ itidem impetuosiùs nos, urgente hoc vento, affligit, etiam ab hâc externâ causâ, ex parte, oritur. Phthisici, & malè sana corpora pessimè habent. Complexus hæc Hippocrates solitâ brevitate *3. §. 5.* Auster appetitum imminuit, ventriculo nauseam affert, & caput replet. Nec facilè alio tempore homines deprehendas morosiores in Silesiâ, quàm dominante Austro; Libertus Fromondus *in Meteorol. l. 4. c. 8. art. 2.* notanter hoc exprimit, ita scribens: *in insulis Flandricis quæ vulgo Azores, Austro spirante, homines manifestè morosissimos ambulare, pueros tristes, & lugubres desidere domi, nec solennes eorum lusus & cœtûs apparere in plateis, qui Borea reflante, statim ad alacritatem redeunt &c.* Præterea Auster auditum hebetat, caliginem visus obducit, corpori tarditatem & langvorem conciliat, & ventres humectat, ut Hippocr. *l. c. aphor. 17.* quæ sic satis accuratè etiam hic experientiæ respondent, etsi apud nos non siccus, quod Hippocrates memoriæ prodidit, sed humidus existat. Austrinis quoque fla-

(*e*) conf. *Castigat. nostræ Græbner. p. 86.*

tibus facilè recrudeſcunt motûs epileptici, nec absque cauſa Lemnius *l. 2. c. 2. de occultis Natur.* multitudinem epilepticorum in Belgio Auſtris tribuit. Proſper Martianus *p. 351.* queritur, quòd, qui in aphoriſmum ſententiam retulit ex *lib de humor. v. 148.* omiſerit ulcera glabra, maximè oris, pudendorum & aliarum partium, non absque utilis doctrinæ jacturâ.

Ægritudines, ad quas anni tempora nos diſponunt, variæ ſunt, & multiplicis generis. Vere, quod Hippocrates reſpectu ad alias anni partes, & feliciorem morborum decurſum, ſaluberrimum vocat, oriuntur lippitudines, puſtulæ, profuſio ſangvinis, (varia pro ætatum differentiâ, in pueris enim & adoleſcentibus per nares, in juvenibus ex pectore, in viris per hæmorrhoides ſangvis expellitur, veroque conſonum eſt Braſſavolæ illud, ſangvinis menſtrui profluvia tum copiosè fieri, ut medicam manum requirant) abſceſſus corporis, morbus comitialis, angina. Hi quoque morbi, qui in articulis nervisque modò urgent, modò quieſcunt, tùm maximè & inchoantur, & repetunt, quæ ſunt Romani Hippocratis, Celſi inquam, verba *l. 2. c. 1. p. m. 43.* Et hinc chorus podagricorum apud Lucianum in Trago-podagr.: *At nos Tibi, Podagra, primo veris tempore, myſtæ tui ſacrificamus ejulatus miſerabiles.* Quibus morbis non immeritò febres annumeres, utpote quæ vernali tempore potiſſimùm graſſantur, ſangvinisque depurationem moliuntur. (*f*) Æſtivo tempore adeò frequenter morbi non ſunt, nec in Sileſiâ locum habet iſtud Ariſtotelicum problema, quare per æſtatem magis adversâ valetudine laboretur, quod expedire ſatagit *Sect. 1. problem. 25.* Et qui ſunt, eos ingurgitationi horræorum fructuum & primariò poſt æſtum diuturnum, refrigerationi nocturnæ, transſcribere decet. Sicuti Menſe Auguſto, dyſenteriam frequenti fæcum alvi dejectione cum materiâ ſępè cruentâ, ſæpè purulentâ, ſatis moleſtam edidiſſe ſtragem compertum eſt. (*g*) Nullum verò tempus anni, morborum feracius eſt, quàm autumnale. Rara ea felicitas, ut non febres varii generis, præprimis quartanæ graſſentur, querelæ audiantur de dolore hypochondrii ſiniſtri, qui non raro ad claviculas usque protenditur, pleuritidemque mentitur; Sæpè etiam ſuras ac tibias infeſtat. Tabidis quoque non favet, ut habet Hippocrates *l. 6 Epidemic. Sect. 7. v. 73.* nec podagricis & arthriticis. Verum quoque, quod habet Ballonius *l. 2 Epidem. & Ephemerid. p. m. 180.* omnia ulcera eſſe δυσεπικατάλωτικα in autumnali conſtitutione. Ex tripode profecta ſanè illa Noſtri Senis *l. 1. Epidem.* *Autumno acutiſſimi morbi, & maximè lethales. Univerſum ſimile ipſis veſperi exacerbari &c.* quæ accurato commentario illuſtrat Valleſius *p. 88. & 89.*

Mor-

(*f*) conf. *Caſtigat. noſtra Græbnerian. p. 87.* (*g*) conf. *Caſtig. noſtra Græbn. p. 87.*

Morbi maligni paſſim quoque graſſari ſolent circa Septembris initia, febres ecthymaticæ, variolæ & morbilli ingrediuntur, ac per Januarium, Februarium ſæviunt, ſub cujus finem puncticulares plerumque caput efferunt non rarò, quibus non pauci fato ſuo occumbunt.

Sed de his omnibus, ex antecedentibus, judicium formari poterit. Verùm memores promiſſi noſtri, non poſſumus, quin etiam aliqua de recepto apud nos vivendi modo commemoremus.

Victum autem Sileſiorum nemo magis vivis coloribus depinxit, quàm celeberrimus quondam Vratislav. Syndicus, Nicolaus Henelius, in *manuſcripto opere*, cui *Sileſiographia Renovata* nomen, cujus autographum in locupleti ad S. Matthiam, bibliothecâ, tanquam theſaurus aliquis cuſtoditur, exemplar vero manu Reverendiſſimi Domini Prælati, Michaëlis Fibiger, deſcriptum, & luculentis notis & additamentis, pro amore, quo in patriam & ſtudia fertur, ab eo exornatum, noſtris patuit, ex Ejusdem Per-Illuſtris Dn. Magiſtri indulgentiâ, uſibus. Hinc bonâ cum Lectorum veniâ ex *cap. 7.* aliqua mutuabimur, ex quibus etiam Nobiliſſimi Operis præſtantia æſtimari poterit. Verba Henelii ita habent:

Victus in Sileſiâ mundior & elegantior, quin etiam parabilior, quàm inter pleraſque alias gentes. Plebs urbana & agreſtis, pane vulgari, cùm ex hordeo, tum ex ſecali, pecudum domeſticarum carne, lacticiniis, anſeribus, gallinis, ovis, piſcibus quà recentibus, quà ſalitis & infumatis, halecibus ſive haringis præſertim, paſſeribus ſive plateſſis & aſellis, leguminibusque, oleribus & pultibus victitat.

De carnis ſufficientia Oppidanis proſpicere tenentur laniones: qui ob id animalia, puta boves, vaccas, vitulos, oves, verveces, agnos, hædos, ſues, porcos, non ſolum ex hac noſtrâ, ſed & vicinis provinciis, Poloniâ maximè & Hungariâ, procurant, mactatorumque in lanienâ carnes, ut in macellis ſuis quotidie, ita diebus Sabbathi, in foro publico venales exponunt. Sarcopolia appellare liceat, in queis præcipua, Vratislavienſe, Schwidnicenſe &c. ſed quibus tamen parum concedit Oppavienſe; Extraneis quoque annonam carnis adjuvare, omnis generis mactata inferre, & venalia exponere licitum eſt. Qui boni Patresfamilias eſſe, nec cuncta, à macellariis, præſtinare volunt, emunt quotannis, pro familiæ & facultatum modo, unum & alterum bovem, tùm & oves aliquot & porcos, quibus mactatis & ſale conditis, ac fumo induratis, penaria ſua inſtruentes, magnam anni partem inde victitant. Urbanis ditioribus, Nobilibus ampliora prædia poſſidentibus, Primoribus atque Magnatibus, ubi præſertim genio ſacra parantur, victus dapſilior eſt, pollucibilior ac pretioſior,

fier, ut qui mensas cùm aliibus domesticis, tùm feris animalibus, volatilibus, ac piscibus lautioribus, in quibus nec ostrea, testaceorum omnium nobilissima, aut sardellæ Venetianæ desunt, variè coctis, assis, frixis, elixis, artocreis, talibusque aliis, in quibus permagnus est aromatum, sacchari & aliorum condimentorum usus, cumulatè instructas habent: Nec oleribus exquisitis ea carent, non acetariis, intritis, intinctibus suavissimi saporis, non scriblitis, & tortis, non bellariis sumptuosis, aliisque mensarum secundarum deliciis, ac cupediis quà domi natis, quà exoticis & aliunde petitis. Adeò

quicquid quæritur, optimum videtur.

Et hanc etiam Provinciam sumptuosus exterorum luxus ita contaminavit, ut non modo non subinde ad detergendam stomachi nauseam, excogitentur sapores, & exquisita gulæ irritamenta: verùm etiam in pompam, quæ spectes, non quæ gustes solum, fercula ponantur. Quasi oculis paretur cibus, exornatur. Mensa ambitionis scena quædam est, & jam divitias dapes indicant; Lauti sumus, si immensum consumimus. Ut quidem minimè mirum aut novum videri debeat, si nonnullos, quibus Attalico luxu ostentare & frequentare lautas epulas pulchrum fuit, paulo post obaudire oporteat, quod Diogenes, præteriens ædes cujusdam helluonis inscriptione notatas venalesque, dixisse fertur: Facilè divinabam, fore, ut præ immodica crapulâ domum evomeres. *Eousque certè luxus hic crevit, ut nemo æquus rei æstimator nobis vitio sit versurus, si, cum Michaële Hospitalio, Galliæ Cancellario, (at quali & quanto Viro!) exclamemus:*

O! Romanarum legum veneranda potestas
Sublata è vivis! ô Fannia, & Oppia, leges!
Existetne aliquis concessu & munere Divûm,
Errorem hunc animis hominum qui demere possit,
Et nostri immensis moderetur sumptibus ævi?

Priscus & promiscuus Silesiæ potus est, cujus usum etiam ante terræ inundationem, primi seculi mortalibus non incognitum fuisse, Germanos certè jam inde à primordio gentis Celticæ habuisse, una cum gente ex Asia in Europam delatum, probabiliter credidit Cluverius: de quo nimirum versus extant Leonini (ut vocant Grammatici, quales à Poetis priscis, tàm Latinis, quàm Vernaculis scribi solitos, & vix aliquando alios, ex epitaphiis & aliundè observatur) nec tamen illepidi, Monachi, manu tenentis tritici spicas:

Me piget hoc esse, cum sit potare necesse,
Vinum de messe, quod nos consvevimus esse.

Vinum, inquit, de messe. Ex sententiâ certè Diodori Siculi, fragrantiâ & efica-

ficaciâ, vino haud multò inferiorem; sivè ut Tacitus loquitur, in quandam similitudinem vini corruptum, potum nos intelligere palàm est, quem Bieram, sive Biriam, sive Beriam nuncupamus, acceptâ voce, ex sententiâ Viri Clariss. Gerardi Johann. Vossii à Romanis militibus, quibus illud in ore: Da bibere. Sic enim Romani loquebantur, ut Terent. Andr. act. 3. p. 2. *sed pro bibere etiam dixêre* Biber. *Quod idcircò quidam veterum nomen ac neutrius generis, putant, uti apparet ex Charisio & Caprâ. Ex* biber *autem contractum* Bier; *ut nomen biriæ sit generale. Quod quidem etymon multò verisimilius est, quàm quod alii quasi pyriam dici volunt, quia ex pyris exprimeretur similive pomorum genere. Sunt & alia illi nomina, sed usitatiora, zythi & cerevisiæ: Illa Ægyptiacæ originis vox est: hæc sic dicta, vel quasi* Cerebibia, *quia Ceres, seu fruges, bibitur; vel quasi Cereris vinum, vel quasi Cereris vis in aquâ, vel à colore cereo, vel à Gallico sive Celtico vocabulo,* Zerus, *idem significans, quod frumentum; vel denique ab aliâ voce Celtica,* Zehren/ *quod Germanis notat incoquere, & alere, nempe quia vim habet alimoniæ. Conficitur passim in urbibus Silesiæ & pagis ex tritico hordeovè, primum ad regerminationem macerato, ligulisque enatis torrefacto, indeque molis crassiusculè contrito, (quod vocant nostri* Maltz/ *ex Latino molitum. Mediæ ætatis scriptores, Brasium vocant: à quo Brasiarium, vel Bratiarium, quòd horridiùs alii Braxatorium fecerunt, ipsumque adeo braxare, quod est cerevisiam coquere) ac denique aquâ cum lupuli salictarii floribus artificiosè decocto. Potus sanè, si rectè paratus, at ritè defœcatus sit, saluberrimus optimique alimenti, ut, qui Spiritum roborat & excitat, animumque exhilarat & confirmat, non incommodat nervos, non apoplexiam, non paraplegiam, non nervorum resolutiones, non comitiales & convulsiones ac tetanos, non arthritidem denique concitat, quæ omnia potum vini comitari amant. Bonitas ejus & præstantia de spumâ colligi solet, in quam adhuc à recenti cocturâ vertitur: & adhibent quoque eandem Nostrates ad panis fermentationem. Quod & idem Plinius de Gallis pariter annotavit.*

Inter triticeas, quæ diebus quibusvis per integrum annum parantur, præcipuam laudem habet cerevisia Vratislaviensis, quæ Scheps *vulgò appellatur, quanquam non omnibus, quia fortior, vini præsertim potoribus, grata.*

Hordeacea cerevisia certo & delecto tempore, hyberno nimirum, & sub veris initium coquitur, ac sine acoris vitio per integrum annum, imo plures quoque servari potest. Hujus rei caussam, sunt, qui referant ad primi veris vim, atque singularem efficaciam, à quibus alienus Cardanus, lupuli salictarii

seminibus, è quibus supervacaneus humor, omnis putredinis parens, absumptus sit atque exinanitus, vim eam assignat; quasi nimirum solum lupuli istius semen coctura immittatur valido effectu. Cur verò non cæteris mensibus eadem vis perstat, quibus etiam magis humiditas decoxit?

Commendatur præ reliquis Oppaviensis, Martiana dicta, quæ liberalius pota, verè Martios efficit: sed qua incolæ ejus Ducatûs (uti testatur Thaddeus Hagecius ab Hagen, Moraviæ quondam Medicus Celeberrimus, singulari de Cerevisiâ opusculo) etiam vice medicamenti utuntur, ubi se malè affectos sentiunt, & propterea Medicinæ non magnus, apud eos, usus est.

Schvvidnicensem hordeaceam, Raconizensi, Zacensi, Stirnensi, in Bohemiâ idem Hagecius annumerat; Cerevisias quidem istas, præterquam, quod urinam & menses provocent, in facultate nutriendi, & lac suppeditandi triticeis istis anteponens, ut quæ multo celerius, unico quippe haustu facto, & pauculo somno capto, id præstent, atque ob id à nutricibus mirificè expetantur.

Tametsi verò jus coquendi Cerevisiam, in plerisque Germaniæ provinciis, urbibus tantum & oppidis competat. Nobilibus autem nonnisi pro necessitate, ac sustentatione familiæ suæ concedatur: In Silesiâ tamen Nobiles quoque eodem jure utuntur, cùm de illo investiti fuerint, ultra miliare præsertim ab urbe positi. Nimirum ut in Bojemiâ, sic in hac quoque regione concessio juris braxandi, pro regali, sive jure reservato Principis haberi cœpit, ut nemo illo uti possit, nisi, vel privilegio, ut pleræque civitates, vel investiturâ, vel longissimâ temporis præscriptione, munitus sit.

Tenuiores qui sunt, itemque agrestes, cerevisiæ defectum, vel secundariæ illius Cerevisiæ, quæ plerisque locis Tisch-Bier/ *Vratislaviæ* Langweil/ *vocatur, ac civium quoque familiis ut maximè præbetur: Vel alterius potionis ex pomis, pyrisve tusis, aquâ perfusis atque expressis impendio minori conficiendæ, multis nationibus usitatæ, præsertim orientalibus; vel lactis aut seri potu, supplent. Aquæ purissimus liquor, de quo Lucanus dicebat,* Satis est populis fluviusque Ceresque, *infimæ duntaxat, omniumque rerum inopi plebi, usitatus, qui antiquissimum apud omnes mortales potûs genus est.*

Vino sanè olim pauci, nec nisi elegantiores utebantur, nunc optimo telluris succo nemo non abutitur, ex Hungariâ præsertim, Austriâ & Moraviâ advecto. Quamvis nec Rhenensia, Rhætica, Italica, Gallica, Hispanica, Canariensia, & alia vina desint, apud Vratislavienses imprimis, quibus jam olim privilegii loco, ab Henrico VI. Duce, concessum reperio, ut non solum esse illis, & vivere, sed bene esse, benè vivere liceat. Sine vino sanè, nulla placent convi-

vi-

vivia, quasi Varronem edidicerint, ita ubique elegantibus illis & suavibus versiculis occini audias:

Vino nihil jucundius quicquam cluit.
Hoc continet coagulum convivia.
Hoc hilaritatis dulce seminarium.
Hoc ægritudinem ad medendam invenerunt.

Mellis cum lupulo aquâ decocti (Medonem vulgo vocant, Plinius hydromel, & aquam mulsam) non infrequens est in Silesiâ potus, quod, cum ex Poloniâ & Lithuania importatur, tùm Ratiboriæ, Oppaviæ, & aliis quibusdam locis, coquitur.

At verò adusti, incertum, usus major sit, an abusus? eò quod multos, eo inebriatos, repentina morte & somno sepultos interiisse constat; Ad hæc multa millia modiorum siliginis & tritici, quæ ad usum panis & cerevisiæ prodessent, in hunc abusum insumantur & prodigantur, de quo ob id cohibendo sæpius, at frustrà deliberatum fuit. Sublimatum idem dicitur, quia per sublimationem elicitur. Sed id non ex frumento tantùm, sed ex vino etiam ejusque fæcibus, atque adeò cerevisiæ crassamentis in fundo vasis relictis. Indeque haud modo plebeji, qui artificio illi ex professo dediti, rem non contemnendam faciunt; sed Nobiliores etiam viri, ac fœminæ præsertim, luculentos proventus percipiunt; ex quo nimirum istæ, lucro allectæ, quod sordidis hominibus suave esse consvevit ex re qualibet, animum ad vinum istud conficiendum, adjecerunt, & hanc victûs quærendi rationem inferioris conditionis hominibus eripuerunt. Hoc vinum ardens venditant suis subditis, pro potu, publicè propinandum. Ita autem illud plebs rusticana, vicem ferè jentaculi, pitissat, ut plerumque benè poti domùm redeant.

Cæterum compotationes in Silesia frequentiores, ubi quidem (neque enim tàm Patria chara est, ut manifesta negem, ut cum F. Fabri Sabotho loquar) ἀπνευστὶ, ἀμυστὶ, ἢ ἀθρέως, non Xenophontis modo minuta illa & rorantia, sed & portentosa pocula, quæ præsertim Sanitates *vocant, (nempe ut bellum, quod in se nihil aut belli aut amœni habeat) exhauriri videas, & sollicite legem illam Græcorum observari:* Aut bibendum aut abeundum. *Idque non magis in cauponis, ad quas vulgus compotandi causa convenire solet, quàm in Procerum conviviis, in natalitiis & initiationibus liberorum, in nuptiis, in parentalibus, in aliis denique festis, conventibus & actionibus, certare poculis magnificum, vincere gloriosum imprimis putant; indeque crebræ inter vinolentos rixæ & contentiones, quæ non tam in convicia, quàm vulnera & cædes desinunt:*

Sed ipsæ tandem in compotationibus, ceu Bacchi auspiciis, transiguntur, hausto utrimque philotesio cratere, concordiæ firmamento.

Habent id commune Silesii cum reliquis Germanis, in quibus jam diu notavit quoque ebrietatem Tacitus, aliisque gentibus septentrionalibus, Sarmaticis maximè ac Slavonicis, vitium; quod inde à longa antiquitate sic invaluit, tamque altas egit radices, ut extingvi, ut elidi, ut extirpari vix ulla posse ratione videatur. Desinit nimirum esse remedio locus, ubi, quæ fuerant vitia, in morem atque consvetudinem, non hominis, sed gentis, non exigui temporis, sed seculorum, abiêre. Attamen verò si suus cuique populo attributus est error, si vitiis nemo sine nascitur, & optimus ille, qui minimis urgetur, maneat sane hoc vitium nostris, dum graviora absint, levitas, fraus, dolus, perfidia, perjurium, blasphemia, immodica, sed inconcessa, Venus in nuptas, in virgines, in puellas, in pueros, in bruta animalia, quibus maximè urgentur improbatores nostri. Neque tamen ebrietas, quam objectant nobis, vel Germanis duntaxat, vel septentrionalibus populis, propria. Nulla in mundi parte cessare eam, verissimè jam olim dictum. In Insula Americana, quam S. Mariæ vocant, regem bene potum ingenti cornu præcinente, & tympano triumphi in modum solenniter pulsato, cubitum deductum testantur, qui viderunt. De Græcis quid dicam, unde tamen virtutes, gratiasque omnes prodiisse vetustas memorat, potandi gratia famosissimos fuisse, nemo, opinor, negaverit, qui, quid græcari, quid pergræcari olim dictum fuerit, non ignorat? Quid veteres illi Romani? Minimè paucos eorum, sed omnem civitatem, principes juxta, & plebem, potationibus crebris, adeoque continuis indulsisse, ebrios etiam servorum, humeris ad ludum vel circulum symphoniacum à corona efferri solitos, unicuique libros eorum, maximè vero poetas, diligentius legenti liquet. In plebe quidem egregium exemplum memorat Ovidius Fastorum lib. 3. *Festum graphicè describens, ut non habeant, cur Germanis magis potationes exprobrent, quàm Romanis, morum cultu principatum inter gentes adfectantibus. Quin non viros tantùm, sed fœminas quoque illustres vinolentiæ deditas Romæ fuisse, notavit Tacitus,* annal. lib. 12. *Ipsa hodiè polita Gallia, & prudens Belgium, apud se vitium hoc frequentari, queritantur, nec nullos ex Italis reperire licet, qui tegere melius vitium hoc quam fugere norunt. Quæ ipsa tamen, non ad excusationis ansam, ei rei prætexendam, ex qua id ferè consequuntur miseri, & heu! nimis prodigi salutis suæ, ut in corpora, quæ Spiritûs S. debent esse domicilia, desæviant, ea demoliantur, fortunas, opes, facultates dilapident, dum ad restim res redeat, animas denique ipsas diabolo oppignorent: Sed eo tantum dicuntur, ut nihil heîc, præ cæteris gentibus, in Germanis culpandum demonstretur.*

tur. Licet non desint, qui minus culpabiles, veniaque adeo digniores putent, ob ventriculi sc. calorem, qui quo remotius cis Austrum homines colunt, eo major & in ipso frigore, quod mirandum est, æstuant. Hinc igitur robustam illam sitim esse, cui sedandæ, & crebriori & largiori potu sit opus. Sed quod ipsum tamen, si maximè ita esse concedamus, immanibus illis helluationibus, ad ebrietatem & furorem usque, institutis, nullo modo patrocinatur. Etsi hoc quoque minimè dissimulandum, haud exiguum huic malo fomentum præberi à nimia Dominorum ac Magistratuum indulgentia, quibus dici non potest, quàm fructuosa illa potandi licentia existat. Ex hâc siquidem non exigua tributorum & vectigalium publicorum juxta & privatorum portio corrogatur.

Vasa Mensalia vili & promiscuæ plebi, pro antiqua simplicitate, lignea & testacea, sive figulina; qualia nimirum etiam Agathocles Rex apponi sibi jussit, ne, Patre figulo natus, prioris suæ fortunæ unquam esset immemor. Qui supra plebem, stannea quoque usurpant. Sed quibus honestiores non contenti, argenteis insuper utuntur, iisque inauratis, & vario opere cælatis. Adeò, in hâc quoque parte, prodiga rerum luxuries passim se exercet, ac stultitiam patiuntur nummi; nisi quod tamen in vasis & lanceis argenteis, præter usum & decentiam, thesaurus inest, quia nimirum & durant, & in subitos casus statim prodesse possunt. Hactenus Henelius.

Nihil jam superest, quàm ut tribus indicemus verbis, quotnam morbis à nobis hactenus descriptis in designatâ aëris constitutione victu à nobis adumbrato antea usi perierint. Mense Januario mortui sunt 78. Februarius abstulit 92. Martius absorpsit 146. Aprili 138 numeravimus funera. Mense Majo 124 homines interempti sunt. Juniô extulimus 91. Julius delevit 87. In Augusto tumulavimus 106. Septembri vero sepelivimus 112. In Octobri vitam hanc cum meliori commutarunt 87. Novembri occubuerunt 71. In Decembri autem decesserunt 67. Atque adeò hoc anno finem vivendi fecerunt 1199., in quem tamen censum non veniunt illi, qui in suburbiis aut templis à Magistratibus Vratislaviensis inspectione exemptis requiescunt.

Ad pag. 149.

Gravior tortor est calculus vesicæ, cujus & diagnosis & cura valdè ardua est. Multa in Consilio quodam Germanico Collega noster D. Christian Helwich de utroque hoc capite disputavit. Nos pauca tantùm ex isto hûc transferemus. Cum autem, vesicæ calculus *magnitudine, figura, situ*, ac fortassis etiam *substantia* multum variet, facilè apparet, cur tam diversis symptomatibus exerceantur, qui calculô vesicæ laborant. Fernelius *lib. 6 de part. symtomat. & morb. cap. 13. p. m. 317.* inter propria calculi vesicæ signa primo

loco ponit *vagam quandam & oberrantem circa pubem & perinæum titillationem, dum exiguus & levis etiamnum est.* In Wilielm. Laurembergio, prout ipse testatur, *in dissert. epistol. de curat. calc. vesic. p. 8. non aliam,* primo tempore, *attulit molestiam, quàm quod urinæ fluxum, quando ad vesicæ ostium, cum lotio effluente delatus esset, nonnunquam impediret.* Cum grandior calculus subest, ingens *gravitatis sensus percipitur,* qui valde *tendit ac premit pubis regionem.* Aurelianus *lib. 5 tardar. passion. c. 4. p. 225.* ait, sequi *dolorem secundum pectinem atque veretri radicem & ilia & clunes & magis initio ac fine urinæ reddendæ,* quæ non raro, etiam prorsus ad aliquod tempus supprimitur, aut certè difficulter redditur, unde videas, alios membrum contrectare, extendere.; fœminas quoque manus pudendis admovere, eademque crebrò scabere, ac alia indecora agere, ut urinam provocent, & dolores crebrò redeuntes mitigent. Certum enim est, quod mictio *crebrescat,* adeò, ut tandem *assiduè mejendum sit, vixque possit urina cohiberi,* prout optimè iterum Fernelius notavit. Nihilominus ut primum cœpit *perrumpere,* quàm mox *tota incipitur, obviam nimirum impulso calculo, ac ita intercisa incidit mictio.* Ac tùm *dolor aliàs universi pudendi ductum, aliàs glandem solam affligit, isque acerrimus sub emictionis finem,* verbis Fernelii, cum *calculus urinæ cursu incitatus quasi proditurus sphincterem violentius comprimit.* Aurelianus vim doloris hujus exprimit per *fervorem incendiosum*; quia verò graphicè omnia describit, verba ejus hìc legi omninò merentur: *Sequitur,* inquit, *fervor incendiosus, item pulsus & extantia partis in passione constitutæ cum jugi ac frequenti urinæ reddendæ desiderio, & repentina cessatio, ac rursum egestio fit cum dolore intolerabili per singulos mictus, ut extenti ægrotantes etiam ventum per podicem reddant, ac ad deponendam alvum solicitentur..* Quem mejendi conatum & desidendi cupiditatem à calculi magnitudine è perinæo rectum intestinum & vesicæ cervicem exstimulante rectè cum Fernelio deducunt Auctores. Urina, quam reddunt calculosi nostri, si Fernelium, Lommium, aliosque audis, *alba* ac *crassa* est, & cum grandior calculus jam diu in vesica detentus est, *sedimentum ejus purulentum* existit, aut *narium muco persimile.* Auctor. libr. 4 de morb. inter Opera Hippocrat. ait: *urinam paulatim fluere, velut in urinæ stillicidio, & esse cruentam, vesicâ nimirum à lapide exulceratâ,* juxta aphor. 79. sect. 4 *Quibus in urinis arenosa subsistunt, his vesica laborat calculo.* At verò ex his omnibus signis certo præsentia calculi in vesicâ colligi nequit. Ab excretis arenulis quàm minus rectè deducatur lithiasis, totâ die in hypochondriacis & scorbuticis experiri licet. Cardanus *in Hippocr. aphor. p. 459. Mihi,* inquit, *ab annis hinc triginta rufæ prodeunt & nunc*

etiam albæ & quotidie & copiose atque omninò citra omnem calculi suspicionem, tàm renum quàm etiam vesicæ. Quin etiam, quod longè majus est, jam toto decennio exacto tantum albæ arenæ adhæret parietibus, adeoque concretæ, ut intra 15 dies, si non abluatur, tota lapidescat intus &c. Cætera autem signa calculi vesicæ, quæ recensuimus, etiam in gonorrhæâ observantur. Hospes sit in praxi & tyro, qui ignoret, quantum patiantur ardorem in regione radicis penis sub emissione urinæ, qui gonorrhæâ virulentâ infecti sunt. Nec minus atrox est is, quem in glande perpetiuntur. Adhæc in inveteratâ gonorrhæâ vix matulam ex manibus deponere possunt, stimulaturque per consensum etiam alvus. Ægrè quoque vel exercitatissimus Medicus turbidam calculosorum urinam sedimento non unius generis refertam, discreverit à *mucida & tenacissimâ illâ materiâ, flavâ, viridescente ac fœtida*, quæ in gonorrhæâ cernitur, quando in præputio abest *tumor, ardor, rubor, excoriatio, fissuræ purulentum plorantes ichorem*. Quando enim hæc adsunt, meritò suspicioni de gonorrhæâ virulentâ locus datur, quod etiam dicendum, quando *scrotum ardente & pruriginosâ erosione fœdatur, in tumorem attollitur, in rugas abit, asperitate crustosâ instâr corticis alicujus digitos offendit, aut indurescit.* Confirmant etiam in probabili gonorrhææ conjecturâ, *ulcera illa parva* in virgæ genitalis reliquâ parte, si *excorientur, mollescant, suppurascant, colliquescant, particulamque cutis, quam obsident, erodant & abscedere faciant.* Sed si hæc omnia, ut subinde fit, in iis, quos gonorrhææ labes inquinavit, non deprehendantur, iisdem premuntur symptomatibus, ut jam diximus, quibus vexantur calculosi, inde etiam fieri solet, ut illi obtentu calculi turpitudinem venerei morbi velare nitantur, quod crebrius fit, quàm credant inexperti. Hoc cum non lateret Viros doctos, in clinicâ praxi exercitatos, aliis modis præsentiam calculi in vesicâ explorare conati sunt. Galenus *in lib. introductorio c. 13.* jussit digitum per rectum *intestinum in sedem immittere*, hâc cautelâ, ut *index inmissus reflectatur in priorem vesicæ partem*, ratus, calculum hâc viâ tangi posse. Enimvero monente iterum Fernelio nonnunquam *summæ vesicæ adhæret*, & *ex istâ quasi propendet nullumque calculi indicium manifeste exhibet.* Recte etiam monet Hildanus *de lithotom. vesicæ*: iis in partibus duros *tumores* atque *scirrhos* nonnunquam generari ac calculum mentiri, & symptomata similia inducere.

Alii magis illi explorationi fidunt, quæ per catheterem suscipitur. Sed verò quis sibi hoc tribuet, *ut rem tangibilem sensu auditus* rectè *certeque*,, *dijudicare possit, dum collusionem quandam ferrei instrumenti lapidem con-*,, *tangentis sentit. Impedimentum instrumenti vesicæ collum introire nequeun-*,,

tis

"*tis sine lapide à multis aliis causis provenire posse, qui neget, neminem futu-*
"*rum arbitramur. Adde, quod, cùm per additionem augeantur in vesicâ la-*
"*pides, utplurimùm fieri posse, ut nova facta additio, adhuc non indurata,*
"*nullam cum ferreo instrumento admittat collisionem.* (quod tantò majori
"gauderet probabilitate, si experientiâ comprobaretur assertum Beverovicii
"in *exercit. de calcul.*: calculos, quamdiu in vesicâ sunt, molliores exteriori præsertim superficie esse) *Cæterum nec illud hoc loco dissimilandum est, sæpè non tangi calculum ab explorante, quia vel in altiori vesicæ parte contineatur ille, vel in tumore crasso & viscoso sit immersus & involutus*, ut præclare disputat Johann. Baptista Silvaticus *Controv.* 32. pag. 157. seqq. Conf. Ballonium paradigm. 61. & lib. 2. epid. pag. 247. Ex quibus omnibus constat, hôc quidem in affectu cognoscendo unicè Medico relinqui *prudentem* στοχασμὸν, innixum *accuratâ præteritorum ac præsentium symptomatum cognitione*, ut & *juvantium & nocentium accurata exploratione.* Cardanus suggerit consilium, quod in re dubiâ & perplexâ sequi non abs re fuerit, his verbis *in citat. Hippocrat. aphorism. p. 467. Cùm volueris scire certius, an aliquis calculo vesicæ laboret, jube eum equitare, saltare, exerceri vehementius, exhibe lapidem comminuentia, inde subsidentia in urina inspice, in qua si tribus aut quatuor diebus pulvis appareat, lapis est durus, si lapidum frusta & quasi arenæ, non autem arenæ tophus est, si nihil horum appareat, lapis procul dubio non est.* Quanti verò æstimari voluerit consilium suum Cardanus, ex verbis illis, quæ annectit, colligas: *Atque hæc sunt, quæ duobus millibus annorum latuerunt expositores. Cave tamen, ne exercendo magnum ardorem urinæ, aut, ut dicunt, uriginem intolerabilem efficias. Improbi enim & ignari medici maledicendi ansam, postquam bene facere non didicerunt, undique arripiunt.* Ætatem etiam consideraſſe juvabit. Nam etsi procul absumus ab eorum opinione, qui *calculum vesicæ puerorum & decrepitorum senum* esse morbum cupiunt, (cùm experientia affatim edoceat, senes quoque calculum pati renum, nec infantes à malo hoc esse immunes, quem metuere prudentis Medici est, quando infantes absque signis dentitionis & coaguli lactis crebrò vomunt) nihilominus negari nequit, quòd majori ex parte, senes & pueri vesicæ calculo torqueantur. Et sanè de his posterioribus notum est, quòd obnoxii sint *morbis lymphæ & glandularum.* Quando autem lympha coagulum patitur & stasin, non solum tumores glandularum oriuntur, sed & calculus vesicæ; Modum declarare annititur *Auctor. lib. 4 de morb.* qui consuli potest. Cur verò senes calculo vesicæ affligantur præ adolescentibus juvenibus ac viris, explicare conatur Cardanus jam ante laudatus, præcipuèque accusat *latiores in renibus meatus materiæ crassitiem ac viscidita-*

tem

tem, & *calorem ficciorem*. *Cruditas* autem *ventriculi* ac ἀπεψία utrique ætati familiaris primum ex ejus mente, inter causas antecedentes occupant locum.

Calculus vesicæ remotionem sui omninò indicat. Removetur autem vel *operatione Chirurgicâ*, quem lithotomiam vocamus, de cujus *administrandæ modo* consulendi sunt tum alii, tùm Hildanus in peculiari libro, Franciscus Tolet. *in tractatu Gallico de la litotomie ou de l' extraction de la pierre hors de la vessie*, Joh. Mori in observ. *sur la maniere de tailler dans les deux sexes pur l' extraction de la pierre pratiqueé par Frere Jacques*. Cornelius Solingen *p. 289.* ut & in der Niew lichtende Fackel der Chirurgie of hedendangze Heel-Kunst Cornelius van de Voorde, Hieronymus Fabric. ab Aquapend. Scultetus *&c.* vel *medicamentis*. Uterque verò modus pluribus obseptus est difficultatibus.

Et prior quidem ante non multos annos etiam Celeb. Medico Olao Borrichio fuit fatalis. Is enim cum ferro se submisisset, *magnitudo & durities calculi, qui neque per incisuram extrahi, neque instrumento, absque præsentissimo vitæ periculo diffringi potuit*, optatum elusit successum, & tandem molestiæ, insomnes noctes, indomabiles dolores, in mortem terminata sunt, ut refertur *in historiâ vitæ*. Posterior autem itidem plerumque spem miserorum frustratur. Medicamenta enim, si aliquod operæ pretium facere deberent, calculum vesicæ comminuere oporteret; at verò de hâc virtute medicamentorum lithontriptica, ut jam ante monitum, non immeritò dubitatur, quâ si vel maximè pollerent, cogitandum tamen, quanta sit *ab ore ad vesicam distantia*, quam cùm considerat Fontanus *lib. 3 cap. 3.* externa velut efficaciora præfert internis. Fiat, per nos licet, periculum, an *aqua persicariæ*, aliquem calculo vesicæ liberare queat, qua Gerardum Boot horis matutinis exhibita aliquem vesicæ calculo laborantem pristinæ restituisse sanitati refert Robertus Boyle *de utilitat. Philos. Experim. p. 2. s. 3.* Subeat examen *crystallus* magno labore *in liquorem solutus*, & videbitur frustra jactari à Turriano, vesicæ calculum comminutum hujus ope & fractum fuisse. Deprædicet spiritum [☐]æ Schrœderus, ♌. è *calculo vesicæ elicitum Hœferus*, ♌. ⊕. *Sylvius*, alii alios, & spiritus & essentias & tincturas, ægros parum levaminis hinc sentire certum est. Heic potius pollicem premimus Rondeletio, qui *lib. 3 c. 44.* medicamenta *& frequenter & ampla mensurâ sumi* debere contendit, ut & Heurnio *Method. prax. lib. 2 c. 13.* omnia medicamenta calidiora seriò dissuadenti. Non prorsus autem rejiciendum censemus antidotum Lauremberg. *ex epistol. cit. p. 20.* quæ ita habet:

℞. Asellor. ppt. ℥ij.
Sangv. hirc.
Spong. rof. fylveftr.
Sem. volar. purpur. aa. ℥j.
Spec. lithontript. ʒij.

Hujus antidoti acceptæ funt ʒij, decocti diuretici ℥x. ♒. juniper. ʒij, ex mixtis factum eft pharmacum, quod affumfit mane horâ utplurimùm quintâ. Effectum, quem exeruit, his verbis defcribit: *ubi fecundâ vice haufiffem, poft horas plus minus quatuor, fub pubis offe ad regionem oftii veficæ, magnos cœpi fentire dolores, paulo poft parum urinæ profluebat, & cum eâ lamella exigua inftar fquamæ pifcis, ampla, fubrubra, quæ licet aliquam vifciditatem habere videretur, ad tactum tamen in fabulum refolvebatur, ita ut manifefto appareret, tunicam vel cruftam effe à majore calculo folutam; & tandem hujus ufu continuo à calculo veficæ liberatus fui.* Hæc ibidem & alia plura. Si quis tamen hoc medicamento uti vellet, ei cum Mercuriali *lib. 3 prax. c. 33.* effemus Auctores, ut corpus *univerfum inediâ & purgatione ante ejus ufum præparet,* ne uberior affluxus vifcoforum humorum iftius ufu ad veficam concitetur. Scimus cum utilitate adhibitam *folam herniariam c. betonica in jufculo coctam, ut & lap. 69 ʒij. cum jufculo limonum,* quod medicamentum laudat Poterius *obferv & curat. Cent. 3 c. 72 & 73.* Nec audemus rejicere *oxymel cum anagallid. & parietar. aquâ remixtum, quod,* ait Guarinonius, *mirifice feciffe vidi.* Injectiones Rolfincius planè magni non æftimat, Zechius inanes judicat, admittit Cardanus cum aliis. Fruftra folutionem calculi ab iis fperes. Panfa quondam, narrante Clariffimo Sachfio noftro in *Gammarologiâ per* fyringam injecit, *folutionem oc. 69 in ♒. ▣æ factam, eamque eximie folvere calculum* ait Sachfius, fed nos imitantes eum nullum vidimus effectum aliquâ laude dignum. Hoc quidem certum eft, quòd, quando *oftium veficæ ab illifo calculo faucium eft, & urina cum dolore profluit, mitigatio fequatur injectis per fiphonem demulcentibus, e. g. lacte, oleo amygd.* d., ut & *emulfionibus* feminum. Quantum ex his omnibus colligere licet, melius fuerit, *cavere generationem calculi,* quam *comminutionem generati ullo remediorum genere tentare.* Prohibent autem, fi Cardanum audimus, lapidis generationem fex fequentia: *fomentum minimè poteftate calidum, expreffio diligens fedimenti, dum mingitur, quæ fit fubfultum mingendo, ufusque olei, abftinere à cafeo, tum his, quæ ex lacte fiunt, tùm à terreis ac falfis, tum à cruditate cavere.*

HI-

HISTORIA MORBORUM,

QUI

ANNO M DCCmo VRATISLA-
VIÆ GRASSATI SUNT,

ADORNATA

à

LEOPOLDIN. ACADEM. NATUR.
CURIOS. COLLEGIS VRATISLA-
VIENSIBUS.

Inclytæ Reipublicæ Vratislaviensis

ILLUSTRI PRÆSIDI,

Uti &

Magnificis, Generosissimis, Nobilissimis, maximè Strenuis, Consultissimis, Amplissimis

DOMINIS

SENATORIBUS,

SYNDICIS

ET

SECRETARIIS,

Mæcenatibus, Patronis atque Fautoribus eâ, quâ par est, observantia, colendis &c.

VIRI

ILLUSTRIS,

MAGNIFICI, GENEROSISSIMI, &c.

AUdet libellus hic, VIRI Magnifici, Veſtra Illuſtria Nomina ſibi inſcribere, non ſui, non Collectorum, ſed argumenti fiduciâ, quippe qui morbos multorum civium corporibus infeſtos, & noſtrâ curâ, ſub divinis auſpiciis, feliciter plerumque depulſos, enumerat; eô verò, DOMINI Per-Illuſtres, affectu & amore in ſubjectos vobis Cives, quod nec invidia negat, ducimini, ut & proſpera & adverſa illorum animos Veſtros tangere nemo ſit, qui non intelligat. Et tametſi minimè ſimus neſcii, quod graviſſimis, pro ſalute Reip. hujus, tempore adeò calamitoſo & exulcerato, Generoſisſimæ Amplitudines Veſtræ detineantur curis, eâ tamen ſpe lactamur, fore, ut graviores occupationes ad horulæ ſpatium ſchedularum iſta-

rum lectione distinguant, cum & antiquitùs tanta Medicinæ dignitas fuerit, ut ne Regibus quidem ipsis imminuere splendorem Majestatis Artis Divinæ tractatio videretur. Nota ad omnem posteritatem Nomina sunt, non tantum Mithridatis & Attali, Mesues aliorumque, sed & Germaniæ Principum in præterlapso proximo seculo, qui tanto studio in Artem hanc, non deserto Reipublicæ clavo, incubuerunt, ut & Medicamenta invenerint, & in usum verterint. In tristibus, fatemur, ferè occupamur, h. e. Medicis, nam Medicus, verbo Hippocratis, *aspicit horrenda*, *tangit injucunda*, (& quod Nos addimus, calamitosa describit) *ac ex alienâ infelicitate propriâs sibi demetit molestias.* At eo ipso majorem à Generosis Vestris Pectoribus pollicemur Gratiam; Nam dum mille molestias Medici Spartana concoquunt nobilitate, id beneficii, teste Galeno, consequuntur, ut optimis quibusque Viris eorum labores approbentur. Inertis plebeculæ auram non captamus, probè memores Democritici illius dicti, *apud vesanum vulgus veritatis neque ulla cognitio, neque testimonium ullum:* Neque immeritò Idem ille Philosophus ita compellat nostri Chori Coryphæum: *Valdè timeo, neque Medicinam Tuam, ô! Hippocrates, hominibus placere, nam præ intemperantiâ omnia illis displicent, & insaniam sapientiam putant.* Et iterum: *Profectò suspicor pleraque in scientiâ Tua palam contumelia affici, aut propter invidiam, aut propter ingratitudinem.* Vulgi, inquimus, favorem non captamus, sed Vestrum, PerIllustres Viri, quorum Prudentia, Dignitas & Authoritas tanta est, ut Patres à Romulo conscripti, aut Atheniensium Areopagitæ, si Senatum Vestrum intuerentur, Vobis venerabundi assurgerent. Favorem Gratiosissimum & Approbationem Laborum nostrorum ambimus, procamur. Non inanis gloriolæ cupidine ad hoc opus suscipiendum sumus impulsi; Quam contemptæ enim Musæ jaceant, & quomodo plerique, ut mos est, lucripetarum, ad quæstuosas Artes properent, minimè ignoramus, sed neque cornea nobis fibra est, ut, si quid laborum nostrorum cordatis placuerit, nullo gaudii sensu afficiamur. Et tanto quidem magis hoc ævo, ubi impunè passim medendi provin-

vinciam capeſſere audent ſtipites & trunci quidam, quibus etiam Medicos ſe profitentibus ſtatim creditur, cùm ſit periculum in nullo mendacio majus, Illuſtrium Patronorum Gratiâ Medicinâ eget, Ut vel ex hâc causâ confidamus, veniam nos conſecuturos, dum hisce ſonticas occupationes Magnif. Veſtr. interpellamus. Suſcipite itaque, Viri PerIlluſtres, libellum hunc Gratioſo Vultu à clientibus Veſtris, qui nullis civibus Obſervantia & Veneratione erga Vos cedimus. Deum venerabimur, ut Generoſiſſimas Veſtras Dignitates, non tantùm ad Reip., ſed & ſplendidiſſimarum Familiarum ſalutem & augmentum per multorum annorum decurſum, ſalvas & incolumes præſtet.

Per-Illuſtrium Amplitudinum Veſtr.

deditiſſimi & obſequioſiſſimi Cultores

LEOPOLDINÆ Academiæ
Nat. Curioſ. Collegæ Vratislav.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

Historiam morborum, superiori à nobis anno editam, doctissimis & in arte faciendâ exercitatissimis Viris non displicuisse, ex epistolis ad nos scriptis læti intelleximus. Ab iis quoque nobis calcar additum est ad pertexendum hoc pensum, cui tantoprompteriori, inter concatenatos clinicæ labores, animo, manus admovemus, quo magis nobis perspecta est eorum in judicando dexteritas, ac de publico bene merendi studium. Aliquod in Medicinam ex ejusmodi labore redundare posse emolumentum, Ipsi contendunt, quam laudem etiamsi nobis minus arrogemus, lubenter tamen fatemur, morborum historiam exactè descriptam, plurimum ad artis nostræ incrementum facere. Graviter Ludovicus Vives lib. 5. de tradend. disciplin., artes ne constare quidem possunt, si historiam sustuleris. *Hippocrates, Galenus & alii Medici, quàm sæpe historicos agunt, dum experimenta narrant. Ipsa adeò Medicina ex historia collecta est, sicut Plinius ex M. Varrone perhibet. Quot morborum genera, quomodo, & ubi orta, aucta, compressa, sedata, memoria vetus prodit, sine quorum notitia, manca est Medicina, & potissima sui parte orba, quam ex tot undique experimentis necesse est colligi, ceu aquas pluvias, stillatim. Illi autem, qui morborum historiam fastidiunt, ac alto contemnunt supercilio, quod facient sine nostra indignatione, φιλομάθειαν suam addicant, & industriam impendant in hypothesibus curiosis novis cudendis, poris solidarum partium & viscerum exilissimis describendis, firmas quoque glabras, flexiles, obtusas, terraqueas, salino-æthereas, ramosas, retorridas &c. particulas lynceis oculis in humoribus visas, in tabulis adumbrent, & sero olim discet Posteritas, quantum opis hæc lecto affixis afferant. Et nos in his olim studium non leve posuimus, quod sine dolore memorare vix possumus, nunc annis & judicio maturiores scimus, quod sint apinæ tricæque & si quid vilius illis, quas ne titivillitio quidem emptitaremus Per nos etiam licebit, ut porro commentariis inutilibus Auctores quosdam onerent & turgidiores reddant, aut, si iste summus Sapientiæ gradus est, in aliorum scriptis refutandis versentur tanquam novi athletæ & promachi, ac de amplo brabeô, nempe fumo sapientiæ, iis gratulabimur, certi cum Celeberr. Wedelio*, secundum sapientiæ gradum esse, non occupari in commentando, vel refutando. *Nihilominus tamen, si quisquam aliquid adversus nos parturierit, triumphum non paret, nondum abjecimus clypeum, nec eundem abjecturi sumus. Vale!*

I. N. J.

IN Januario anni post millesimum, à salutifero Virginis partu, septingentesimi, frigus Vratislaviæ usque ad Lunam πανσέληνον satis erat remissum, quod nec nerveas fibras spasmodicè corrugare, nec glandularum subcutanearum meatus constringere, aut poros cutis coarctare aptum; reliquis vero ejusdem mensis diebus, usque ad interlunium, nebulæ corporibus infestæ, aërque humidus, & seri copiam accumulare, hujusque inter glandulas laxiores stagnationi, ansam præbere, tonumque partium relaxare, ac enervare potis erat. In Februario, jam grato solis jubare illustrabamur, jam verò pluviis & nivibus expositi torporem corporis ægrè declinare poteramus; frigus verò per aliquot dierum intervalla quodammodo adurebat nos, cùm Luna totâ nocte luceret. Usque ad medium ferè Martii perpetuæ frigidi & tepidi aëris vicissitudines notabantur, quas ad finem Mensis usque turbida ventis ac pluviis molesta tempestas excipiebat. Præter morbos superiori anno enumeratos, variolæ grassabantur, & quidem multò frequentius distinctæ, quàm confluentes. Primis ab invasione diebus, seu tempore ebullitionis, nunquam non febris acuta aderat. Nec meminimus nos, quod variolæ quibusdam sine febre proruperint, tametsi sedulò attenderemus, an gemina illis, quæ Forestus *lib. 6. Observ. 49. & 50.* aut Rhodius *Cent. 1. Observ. 24.* ex ore Prævotii recitant, nisi fortassis Viri pariter doctissimi & expertissimi in observationibus suis, humano more, hallucinati, exempla Vratislaviæ deprehendere liceret. Continua quidem illa febris erat, in his tamen vehementior, in aliis remissior, ejusque exacerbationis satis incertæ, nisi quod tertio die recurrentes aliquibus tertianæ febris suspicionem moverent. Præcedebant ferè febrim hanc lassitudo & gravitas corporis, pandiculationes & oscitationes, dorsi lumborumque dolores, qui in sexu muliebri, si adultioribus mulieribus credimus, parturientium dolori non dissimiles, pulsus ad spinam dorsi & sensus pruritûs ac punctionis in

Variolæ.

cute, ſed horror & rigor, præſertim recurrens, rariùs paulò, quem tamen in Angliâ ſatis frequenter variolis laboraturos invadere ex Sydenhamio intelligimus. Frequenter etiam vomitus à primo morbi inſultu fatigabant, iique interdum immanes, aut ſi hi abeſſent, præcordiales anxietates graviſſimæ cum inani vomendi conatu conjunctæ ægris negotium faceſſebant. Alvi fluxus rariores obſervati, & hæc evacuatio non adeò è re ægrorum eſt, fortè quòd motum materiæ à centro corporis ad peripheriam ejus protrudendæ impediat, & retrocedere ad interiora cogat: Itaque alia apud nos eſt hujus fluxûs ratio, quàm in Belgio, ibi enim, ſi credimus Auctori Tentaminis Medici *de Variolis p. 39. Pueri multi in principio, augmento, & ſtatu morbi fluxu alvi laborantes ſine noxâ advertuntur.* In pluribus alvus, ſine damno ad aliquot dies erat adſtricta, in pauciſſimis etiam urina ſuppreſſa; vix viſi, qui ſæpè ſe ad reddendam urinam urgeri conquererentur. Urina varia erat, quorundam flammea & intensè rubra, nonnullorum turbida & opaca, qualis jumentorum eſſe ſolet, quæ poſt eruptionem variolarum interdum clarior reddebatur, interdum verò per aliquot dies à protruſione adhuc turbida excernebatur; aliorum autem pallida, unus alterve cruentam micturiebat urinam. Nares etiam frequenter ſangvinem ſtillabant & poſſemus hîc mutuari verba Stubs in reſponſ. Thomſoni: Multos cognovimus, qui ſuâpte naturâ hæmorrhagias paſſi ſunt iisque ad 18 vel 20 diem, magno cum commodo. Propenſio in ſudorem non tantùm in adultioribus ingens erat, ut Sydenham obſervavit, ſed etiam in tenerioribus. Nonnulli, præprimis qui erant temperamenti phlegmatici, dormituriebant, alii de turbulentis conquerebantur inſomniis, ac ſæpè expaveſcebant, ac altos ſubinde in illis tollebant clamores. Capitis dolores jam gravativi, jam punctorii, cum temporum pulſationibus erant moleſti. Facies tumebat, atque maxillæ rubebant. Oculos prurientes rubentes ac ſplendentes, quin imò aquâ ſuffuſos quotidie intueri licebat. Lacrymæ quoque injuſſæ aliquando manabant. Palpebræ ac nares dolore pruriginoſo vexabantur. Præterea anhelitus difficultas, vox rauca, tusſis ſicca, cordis palpitationes, & tandem etiam deliquia non raro obſervabantur. In aliquibus habitu corporis denſiori præditis etiam ſaliva in majori quantitate rejiciebatur. Et hinc quadantenus confirmare licet ſententiam Liſteri, qui arbitratur, cauſam ejus ſalivationis latere in oſtiolis cutis obſtructis. Pars magna ægrorum corpus variè jactitabat, ipſique infantes in cunis hinc inde ſeſe volutabant. In genere muſculoſo varias ſubinde motitationes, quas nec tumorem nec convulſionem, aut rigorem dici poſſe arbitramur, notavimus, in eâque ſumus opinione, illas quaſi ſubſultus momentaneos muſculorum prorsùs eſſe ſimiles iis, quos Do-

Doctissimus Simon Pauli Medicus Danicus Celeberrimus *in digression. de febb. malignis p.34.* nominat non incommodè ἵππον δέρματος, in quo partes aliquas blandè leniterque vellicari persentiscunt ægri ceu motacilla avis caudam motitare, aut mus sub panno ad parietes tricliniorum expanso, seu ludere, seu errare liberè hinc inde observatur. Hunc etiam sanis accidere Clarissimus Vir autumat, quod ob aëris subitas mutationes, cœlo jam pluvio, mox sereno aut sudo existente, calido, frigido, temperato, tempestuoso *&c.* venæ & arteriolæ musculorum, imò ipsius cutis, simulque sanguis in iis contentus, means, remeans, instar Euripi, ita offendantur, ut ἀθρέως, ac, ut par erat, ac naturaliter convenit illi, circulari aut distribui nequeat. Hæc utut ingeniosa satis sunt, malumus tamen ejus causam potius in subitam tensionem, sive tonum ac relaxationem vel remissionem fibrarum musculorum, quàm vasa sanguifera conjicere, ac undulantem in iis sangvinem, cùm ejusmodi alterationes toni etiam alibi satis existant manifesti. Enimverò Nos in Stadio Nostro pergamus. Minimè etiam rarò teneriores invadunt motus convulsivi, iique vel particulares e. g. in labiis, oculis *&c.* vel magis universales, hoc est, in partibus pluribus. Et sanè ex epilepticis motibus, quibus infantes, dentitione peracta, corripiuntur, non vane, cum Sydenhamio, variolas in procinctu esse iterum iterumque prædiximus. Præterea in satis multis etiam deliria observavimus. Ordinariò post valetudinem, die quarto prorumpebant. Vidimus tamen, in quibus vel tardius, vel citius prodirent. Notum autem satis est in praxi occupatis, quòd, ut accuratè Sydenham describit, in eruptione subrubræ primò pustulæ tenuissimarum acicularum puncta æquantes, sparsim se prodant per faciem, collum, pectus & corpus universum; quanquam partes illæ, in quibus primò apparent, minimè certæ sint; ubi inter initia quidem exactè definire vix licet, sintne variolæ futuræ an morbilli. Ne tamen pulicum morsûs haberemus pro variolis, memores fuimus, quod, ut optime Hafenrefferus *in Nosodochio lib. 1. c. 5. p. 44* advertit, *in pulicum morsibus, in medio tanquam punctum quoddam morsûs vestigium insit, & hoc compressione non delitescat.* Nonnunquam genæ totæ rubro colore suffusæ, & una quasi lata macula conspiciebatur, nihilominus tamen posteà distinctæ pustulæ oriebantur. Sensim efflorescentes illæ maculæ subeunte humore agebantur in altum & evadebant fastigiatæ ac distinctæ, quæ multò erant tutiores, si in basi essent rubræ, supra autem albæ, eminentes & molles, quàm illæ, quæ in latum exporrigebantur. Et sanè depressæ & malè figuratæ, ut & duriores, quæ instar verrucarum sese habebant, nunquam fuere sine periculo. Quo paucioribus corpus erat conspersum, eo magis res in vado erat. Mali ominis erant, quanquam non adeò

frequentes, lividæ, violaceæ, certi verò lethi prænunciæ, quæ maculâ nigrâ in medio deformabantur; id quod in Angliâ etiam compertum, ut videre est in Mortono *in pyretolog. p. m. 39.* In quibusdam cacochymicis corporibus notavimus in interstitiis variolarum petechias, aliasque maculas, nonnunquam etiam vesiculas aqueas, atque inde utplurimùm funesti eventûs præsagium cœpimus. Ejus verò generis variolæ, quæ de malignitate non possunt non esse suspectæ, hoc tempore in paucis, ut diximus, spectabantur. Paulò ante narratum est, quòd symptomata cum eruptione variolarum utplurimum conquieverint, non defuêre tamen, qui febri, difficultate spirandi, anxietate, cruciatibus insignibus circa lumbos, etiam post eruptionem, vexarentur. Atque hi non erant extra periculum constituti, evasere nihilominus plerique, modò abessent inexpugnabiles vigiliæ, phrenitis, crebra deliquia, palpitationes cordis, motus convulsivi, urina nigra, vel hæmorrhagiæ enormes, alvi profluvium, hæc siquidem atrocia symptomata mortem denunciabant. In aliquibus admisso frigore, alioque incommodo regimine, retrocedebant, iterumque occulebantur, non sine summo discrimine vitæ. Et profectò de hâc actum est, ut ex pallore, frigore extremorum algido, & anxietatibus immanibus, & denique rebus per momenta in pejus ruentibus, colligere licet, nisi iterum expellantur. Cæterum etiam apud nos circa octavum, à primo insultu, diem, in facie intervalla pustularum priùs alba rubere incipiebant, in tumorem attolli, & dolore tensivo affici, extendebantur palpebræ, & ut vesica inflata, haut raro, oculos claudebant, quæ & in Angliâ ita fieri discimus ex Sydenhamio. Proximæ à facie intumescebant, manus digitique distendebantur. Calamitosum esse, si pustulæ satis commodè elevatæ, vel suâ sponte, vel externâ aliquâ de causâ subitò concidant, iterum iterumque experti sumus. Constat verò satis, quòd in statu inflammatoriæ suppurationis nova febris accendatur. Variolæ debitè elevatæ ac maturæ, pus fundebant satis coctum. Sensim sanies illa exsiccabatur, relictâ in medio, post corrugationem, fossulâ, ac ultimò variolæ exarescebant, & decidebant, quod, ut optimè notat Clariss. Wedelius, circa diem decimum quartum contingit, postquàm utplurimùm à die XI. decrementum fuere sortitæ. Nihil autem attinet hîc commemorare, quòd post hoc tempus occurrerint vestigia variolarum rubicunda, transparente per cutim attritam sangvine, & sæpius varii generis cicatrices remanserint, cum hæc non temerè quenquam lateant. Hoc neutiquam silentio prætereundum, quòd variolis exsiccatis, majores tumores & abscessus subinde in artubus observaverimus, & licet tùm variolæ vel malignæ, vel epidemicæ non grassarentur, testari tamen possumus, ejusmodi abscessus plorasse subinde pus acerrimum, ve-

nas,

nas, nisi in tempore occurreretur, exedisse, consumpsisse carnes ac ipsa vitiasse ossa, & membris omne robur ademisse. Qualia duo miseranda imprimis exempla viderunt DD. Samuel Grass & Maximilianus Preus, ille in mercatoris filiolo tenerrimo 18 septimanarum, hic in pannificis filiâ unius anni ætatis, ex tumore & abscessu sinuoso circa flexuram cubiti dextri sub variolis confluentibus enato, ossa simul ibidem carie afficiente, & septima post eruptionem variolarum septimanâ filiolum, octavâ verò filiolam jugulante. Pariter quoque sub variolarum cursu in pueris quibusdam conspexerunt glandis cuticulam à lympha acriore & fervidiore in vesicas ingentes pellucidas magnitudine castanearum elevatam, cum insigni simul rubore inflammatorio circa frænum, distorsioneque enormi totius colis, quemadmodum in asciticis quoque fieri solet, cataplasmate tamen ex speciebus emollientibus & discutientibus feliciter curatam.

Varias sensuum læsiones, à variolis etiam ritè tractatis, e. g. vitia oculorum, depravationes organorum auditûs & olfactûs *&c.* aliquoties notavimus, ut de noxis gravioribus pectoris ac artuum, paralysi *&c.* jam non dicamus.

Cùm verò, ut optimè Mayerne *in appendice ad praxin Medic. p. 596. & seqq.* duo sint maximè periculosa tempora, initium eruptionis, alterum à IX. die ad XI. quando maturescunt, ad utrumque in curâ respeximus sollicitè.

In primo quidem consideravimus gradum effervescentiæ febrilis, præ oculis habentes pulsum, calorem, sudorem *&c.* Piaculum nobis fuit, si motus & agitatio jam satis magna in sangvine deprehenderetur, ebullitionem in infantum, puerorum juvenumque corporibus calidioribus remediis augere, unde etiam apud nos exularunt tinctura bezoard. ♌. eboris, C. C. pulveres bezoard. myrrhat. c. salib. volat. misti *&c.* Religioni etiam nobis duximus intempestiva calefactione, coopertura lectorum, plumis distentorum, ac pannorum, igni, in sangvine, oleum affundere, alienissimi præterea ab obtrudendis jusculis, quæ vocant consummata, aut aromatibus, ut ferè mos est, conditis, imò in vehementiori istâ sangvinis despumatione, victum refrigerantem, moderatissimè calidum aërem (cavendo nihilominus præcipites refrigerationes) commendavimus. Novimus præivisse hìc nobis ipsos Arabes, qui seculo ferè duodecimo, primi hunc morbum descripserunt, ejusque curandi methodum ad nos transmiserunt; imò fortè primitùs eundem etiam experti sunt, ejusque seminia & contagia ad alias gentes propagarunt juxta Sidobr. *de variolis c. 1 & 8. p. 6. 7. 82 86.* Nam & hi, ut constat ex Avicennâ, variolis correptos cibari voluerunt jujubis, dactylis, lentibus, cucurbitis, tamarindis, succo prunorum, quibus quidam in Angliâ juscula alia, alterata acidis, c. g. ace-

acetosâ, berberibus, omphaceo uvarum, limonibus &c. haut incommodè adjungunt. Nos quidem in enormiori æstu, & hæmorrhagicis sangvinis exundationibus, tùm subacidis aliis, tum succo citri, aut syrupo acetositatis citri diligenter usi sumus, tum ne quidem à nitrosis abstinuimus.

Venæ sectio ferè apud nos celebrata non fuit, quàmvis minimè dubitemus, eam habere locum in initio ante eruptionem, in intensiori sangvinis ebullitione, si æger sit ætatis provectioris (quamvis Cl. Rolfincius ne tenellulam puerorum ætatem eam impedire scribat *lib. de febb. c. 80.*) adsit plethora, cum pulsu magno & vehementi, & robur virium infractum, si diætam vinosam & aromaticam sectatus, & tandem nulla malignitas appareat, modo ante eruptionem celebretur. Nam etiamsi satis gnari simus, quòd etiam post eruptionem à V. S. Mercurialis aliique non abhorreant, nos tamen periculo eam non vacare, imò lethalem esse posse, cum Vesalio credimus. Scrupulum illum de turbato per V. S. naturæ conatu atque humorum ab extimis ad intimas corporis sedes retrocessu doctè eximit Caldera *in Tribunali medico lib. de Variol. c. 9.* ac simul evincere satagit, quod nec vomitus nec ventris fluxus sangvinis missioni contraindicet. Confer etiam Bartholinum *in Cist. Medic.* Nec ambigimus etiam loco V. S. surrogari posse cucurbitulas, ac eas rectè applicari lumbis, natibus, poplitibus, id quod facere solitum Mercurialem patet ex ejus *lib. 1 de morb. pueror. c. 3.* qui hâc in re etiam sibi consentientem habuit Riverium.

Avarissimâ manu dedimus opiata, quæ sangvini æstuanti frænum injicere aliàs non ignoramus, & ab ipso etiam diascordio ordinariò ferè abstinuimus.

Cæterùm cum Willisio, si effervescentia illa nobis justo videretur minor, lenis & blanda diaphoresis placuit & hinc cardiaca moderata aliquoties in die exhibuimus, rati nos eo ipso naturam ducem sequi, cùm diaphoretica ad circumferentiam propellant, minimè aliàs inquirentes, an, quod Willisio placet, natura toto tempore eruptionis unam & continuam crisin moliatur. Elegimus verò hic ea, quæ simul figunt & præcipitant, qualia sunt mater perlar., corall. ppt., ♉. d., C. C., lap. bez. oriental. & occidental. Interdum emulsiones ex sem. nap., aquileg., citr., c. ▽. card. b. scabios., scord. &c. factas & debitè edulcoratas, ut tenellorum gustui adblandiremur, propinavimus. Ægris phlegmatici temperamenti etiam calidiora, in quorum numero sunt tincturæ bezoard. variorum, essentiæ myrrhæ, scord. &c. pro re natâ exhibuimus; ut vel hinc videas, nos non approbare eorum sententiam, qui solis refrigerantibus, vel solis præcipitantibus incumbunt, posthabitâ expulsione, Purgan-

gantibus in hoc morbo apud nos locus nullus, imò propemodum hîc subscribimus laudato antea Mercato, Rudio, Minadoo, aliisque, qui eorum usum non satis tutum arbitrantur. Nec temere imitandum hîc Sylvii censemus exemplum, qui purgantibus & vomitoriis in principio variolarum sæpius est usus. Imò ne Enematibus quidem naturâ in expulsione occupatâ, alvum irritavimus, quâ in re nobis adstipulantem habemus Frid. Hoffmannum Seniorem. Interim prorsus non negamus, in certis constitutionibus aëris aliquando lenientia tutò posse dari, id quod probat Ballonius *lib. 1 Epidem. & Ephemerid. p. 37.* Et in præservatione quoque à variolis non sunt usus contemnendi cathartica.

Non possumus non hîc ὡς ἐν παρόδῳ monere, nimis audacem nobis videri assertionem Cl. Dolæi, qui, cum multa scripsisset in liquoris antivariolosi, quem cum Waldschmidio invenisse aliunde nobis constat, laudem, quam ei minimè detractum imus, tandem in hæc verba prorumpit, *in Encyclopædiâ medicâ & dogmaticâ lib. 4 p. 130 : Tot liquoris nostri antivariolosi videmus effectus, ut spondere audeamus, neminem imposterum variolis mori posse, modò hoc utatur medicamento & calorem lecti primis fugiat diebus.* Innotuit quibusdam ex nobis descriptio ejus liquoris, tantam autem virtutem in eo deprehendere minimè potuimus. Profectò non injurii sunt in manes Doctissimi Dolæi, qui nimium hoc encomium adscribunt cœco in inventa propria amori, adeoque in hoc remedio insigne prostat exemplum, quod non tantum parentes filios, licet non optimæ indolis, & poëtæ sua carmina, sed & medici depereant sua medicamenta.

Ultimò alterantibus selectioribus & confortantibus sitim profligare & seri defectum supplere, ejusque acrimoniam retundere conati sumus. In ejusmodi medicamentorum censu sunt tùm ante jam laudatæ emulsiones, decocta scorzoneræ c. C. C. decoct. citr. papaveracea, hordeacea cum seminibus fœniculi, lentibus excorticatis, ficubus, dactylis *&c.*

Appetente exulcerationis tempore, & pustulis non debitè sese attollentibus, pulveres bezoardici, tantillo myrrhæ & croci grano uno alterove remixti, suppetias tulere exoptatas. Variolas planè maturas & pure acriori turgentes rarius quidem fecimus aperiri, nihilominus quidam Nostrûm meminit, se pauperioribus non sine successu fuisse Auctorem, ut exanthemata ejusmodi in magnum ulcus concreta vel acu aperirent, vel etiam forficibus capita resecarent. Dum variolæ exarescerent, pulveribus, quorum mentionem fecimus, addidimus lap. 69, de quorum virtute balsamicâ minimè aliàs ambigi solet. Symptomatibus magis sonticis remedia Practicis celebrioribus usitata oppo-

fuimus. Inter ista frequentiora sunt (1.) vomitus diuturniores & graviores, quos bezoardicis compescuimus. 2. Hæmorrhagiæ narium nimiæ, in quibus sistendis internè nitrosa, externè autem camphora c. aceto aliquid laude dignum præstitit. 3. Convulsiones cum anxietatibus, tremoribus, pavoribus in somno, quibus in circumstantiis opitulabantur, quæ sangvinis distributionem æquabilem promovebant, quibus prælucent temperata alexipharmaca, non neglectis cinnabarinis. 4. Faucium, laryngis *&c.* pathemata, æstus inflammatorii, quorum mitigatio à notis mucilaginibus, gargarismatibus & lacte ipso non vanè expectabatur. 5. Mictio cruenta, cui tollendæ lenientia, emulsiva & diluentia *&c.* inserviunt. 6. Diarrhææ & dysenteriæ, utut rariores, à quibus bezoardica & anodyna in dosi refractâ ægri nostri liberabantur. 7. Tumores emplastro de meliloto, aliisque emollientibus & suppurantibus auscultabant.

Alia mitiora hic loci recensere non vacat, nec immorari placet commemorandis iis, quibus macularum vestigia abolere licet, in quibus recitandis diligenter versatur D. Mayerne. Nihil certius verò tutiusve observavit D. Grassius sapone Neapolitano balsamico, si partes affectæ bis in die hoc illinantur & post quadrantis horæ spatium aquâ simplici abluantur. Coronidis loco tribus monemus verbis, nos, tametsi satis multos tractaverimus variolosos, hactenus minimè deprehendere potuisse, quod variolæ sint animatæ, ac innumerorum minutissimorumque, vel atomorum ad instar insensibilium, vermiculorum pullago, quod Clariss. Langius defendit: Id extra controversiam est, quòd aliquando variolis laborantes infestentur vermibus, & hi sub crustis iterum fuerint deprehensi, id quod & nos vidimus, & ante nos præter Zacutum, Joëlem, Sennertus, Borellus, Crato aliique; Conf. Bartholin. *Cent. 2. Epist. 85 Cent. 5. histor. 20.* Rhodius *Cent. 3 Observ. 64.* Ephemerid. Nostr. *Dec. 1. ann. 3 Observ. 28.* At verò hinc neutiquam colligere licet, quod ipsa variolarum ratio & essentia sita sit in hâc vermium pullulagine, quippe quam etiam cum multis aliis complicari morbis notum est, ut in compendio cernere licet *in Cynographiâ curiosâ Sect. 4 c. 8* celeberrimi Collegæ nostri Paulini. Vidimus aliquando variolas non pure sed flatu turgentes, ex quibus tamen inferendum minimè est, variolas inter morbos & tumores flatulentos numerari. Diximus de variolis, quæ satis fuere hoc anno benignæ, multò autem frequentius, hoc, quo scribimus, & cum majori clade fuere grassatæ. Præprimis autem confluentes stragem aliquam dederunt. Et ab hâc clade domus Collegæ nostri D. Helwich non fuit immunis. Confluentes enim variolæ trimulam optimæ indolis filiam, parentum & domesticorum amorem & delicium, Mariam

Theo-

Theodoram d. 9 Mart. more eryſipelatis corripiebant & ſequentibus diebus in facie ſibi invicem implicitæ vultum inſtar veſiculæ rubræ contegebant. Diceres puellam hanc oculis Sydenhamii fuiſſe objectam, cum hiſtoriam variolarum confluentium adornaret: ita prorſus vivis coloribus ejus morbum deſcripſit. Maturè ſatis intumeſcebat vultus, palpebræ extendebantur, & ut veſica inflata oculos claudebant, & nimis citò, octavo ſcilicet morbi die, tumor recedebat, ita ut die ſequenti oculorum miniſterio iterum uti poſſet. Die morbi 10 facies planè flaccida erat, ac interſtitia inter puſtulas albeſcebant. Die morbi undecimo, hoc eſt d. 19 Mart. prægreſsâ turbulentâ admodùm nocte, bis leniter convulſa, poſt preces, quibus animulam ſuam Creatori commendabat, placidè obdormivit, nimis acre ſui deſiderium in parentum animis relinquens.

Spasmodici affectus. Varias morborum ſpasmodicorum ſpecies tractavimus eodem tempore ac convulſionum genus non unum vidimus. In ſpasmo cynico compertum nobis, topica non tantum in principio nervorum, ſed & bono cum ſucceſſu muſculis in latere oppoſito applicari. Tria illa capitis atque cervicis ſpasmorum genera aliquantò apud nos ſunt rariora. Inter motus convulſivos, inter quos epilepſia primum tenet locum, ſatis communis apud nos erat in fœminis hyſtericis ac ſpleneticis ille gradus, quo ſine ullis partium externarum ſpasmis, omnium ſenſuum ac motus exercitio privabantur & concidebant ægræ ejusmodi fœminæ. Vulgus noſtrum ait, ſie ſind in Ohnmacht verfallen; quanquam aliquando etiam Viri eundem affectum incurrant. Apud fœminas vulgò audit epilepſia uterina, & curabatur methodo à practicis præſcripta. E contrario novimus, interdum corpus variis motibus concuſſum ſenſusque maximam partem fuiſſe integros, ita ut omnium, quæ circumſtantes egerant, recordarentur finito paroxyſmo, cujus commatis hiſtorias recitant Bartholin. *cent. 2. hiſt. 9.* ut & Doctiſſ. Neukranzius *de purpurâ c. 33.* cujus rei vidit duo iſthoc tempore exempla D. Helwich, alterum in conjuge fabri murarii, ſæpius in uno die ita concidenti, & ultra horas aliquando ſine ſermonis uſu jacente, hæc enim cum à ſervâ duriuſculè habita, in paroxyſmo colaphis percuſſa eſſet, rediens ad ſe graviter de injuriâ iſtâ & ignominia cum miniſtrâ expoſtulavit, eandemque verberibus probè depexam ex ſervitio dimiſit: Alterum in virgine plethoricâ antehâc vegetâ & robuſtâ, à cujus latere cùm mors aliam virginem ejusdem lecti ſociam improvisò abſtuliſſet, eoque tempore Noſtra tributum menſtruum perſolveret, in hanc miſeriam, ſingulis menſibus inſtanti muliebri profluvio redeuntem, lapſa eſt, ita tamen, ut omnium dictorum factorumve, poſt ſuperatum inſultum, vivat memor. A-

cta, ad ſubigendum hunc affectum, varia, ſed omnia hactenus fruſtra. Singulare quoque Exemplum talis ſpasmodici affectus viſum fuit D. Pauli in Matronâ Nobili, quæ miris modis eo agitata, integro & intellectus & omnium ſenſuum & loquelæ uſu, tandem convaluit, optimumque per veſicatoria artubus applicata, nacta eſt auxilium.

Colica. Colici doloris nomen Civitati noſtræ non eſt incognitum, ſicuti quondam Romæ tempore Principatûs Tiberii, quo id malum in illam irrepſit teſte Plinio *lib. 26. H. N. c. 1.* Sæpiſſimè enim ſævis illis doloribus homines apud nos torquentur, quos cruciatus diros non pauci arceſſunt ſibi, dùm corpus diſtendunt pinguibus, omnis generis leguminibus, flatulentisque aliis, crudis ac dyſpeptis, dùm cereviſiâ aut frigidâ vel acidâ vel recenti ſtomachum replent, aut neſcio, quæ non alia deglutiunt, quæ idem præſtant, quod aureus nummus ingeſtus, quâ de re Borellus *Cent. 4 Obſ. 25.* & Bartholinus *Cent. 3. ep. 69.* evolvi poterunt, vel abdomen contra frigus non debitè muniunt. Notum ſatis eſt, quòd dolor ventrem infimum occupet, & licet ſæpiſſimè circa umbilicum ſæviat, nihilominùs non rarò vel ſiniſtram, vel dextram abdominis partem affligit, unde ab ignaris, vel lien vel hepar affectum creditur, quin etiam circa dorſum, juxta renes, dolor ille verſatur, & ſicuti utplurimùm vagus & inſtabilis eſt, ita ſupra infraque umbilicum oberrat, & ſub ipſo cordis ſcrobiculo ſæpè ſeſe exerit, dextra tamen magis parte, atque hac ratione aliorum morborum, ipſius etiam pleuritidis larvam induit, cujus rei cauſa in anfractuoſo coli ſitu quæri debet. Nam hoc, ut notum eſt, relicto inteſtino recto, ad ſiniſtrum inguen divertit, ac ad ſiniſtrum renem adſcendit.

Non unius autem generis eſt dolor, ſed modò *terebrans* ac rodens, ubi ferè pituita acida ejus cauſa eſt, ſubinde etiam in infantibus bilis porracea & æruginoſa, modò *gravativus*, quem fovet pituita ſimplex, modò *diſtenſivus & gravativus*, qui vel fæcibus induratis, ubi pali infixi ſenſus, vel flatibus *&c.* ſua debet incunabula, hi enim, ſi non liberè per ſuperiora & inferiora erumpant, ſed conſtrictis tunicarum inteſtinalium fibris, aut iisdem nervis nimium tenſis (quod crebro experiuntur iræ, triſtitiæ, mœrori dediti, aut ſuſpicionibus nimium indulgentes) incarcerentur, aut humoribus craſſis, viſcidis *&c.* obvolvantur, aut propter herniam inteſtinalem, vel illapſum ſuperioris partis inteſtini in cavitatem inferioris, aut propter tumorem canalis cavitatem aliquo modo coarctantem, detineantur, exquiſitiſſimorum tormentorum colicorum auctores ſunt, & tantam inteſtini coli aliquando efficiunt tenſionem, ut velut infantis brachium ſubeſſe videatur in fœminis. Sic colicos ejusmodi dolores atrociſſimos ac pertinaciſſimos obſervavit in Generoſo quodam Equite,

te, enterocele ſcrotali laborante, cum obſtructione alvi & vomitibus bilioſis ac ſtercoreis tandem, D. Preus, qui nec hernia repoſita, nec aliis remediis cedebant, cucurbitulâ tamen, quam ventoſam vocant, cum flamma regioni epigaſtricæ applicatâ, ex voto tandem ſublati ſunt. Quotiescunque autem flatus turbas cient, magno cum murmure fremunt, & borborygmi aures adſtantium obtundunt, qui futuram humidi dejectionem aliquando notant.

Sed tormentum immaniſſimi doloris colici ſolet eſſe majus, ſi alvus ſit adſtricta, quod communiter fit, & ſanè unicuique conſtat, quod ea ſæpiſſimè ita ſit impedita, ut ne flatum quidem emittere poſſit, & ſi vel ſponte, vel clyſteribus ſollicitata ſuo fungatur munere, excrementa ſicca, vel more ovilli aut caprilli ſtercoris in globulos intorta deponat, non ſine levamine, nam vel ructu, flatuve prorumpente, dolor ille ſolet imminui. E contrario aliquando alvus concitata eſt, & in quantitate ſatis magnâ ejiciuntur excrementa. Non rarò etiam urget nauſea & vomitus ac, in graviori malo, ſingultus & cardialgia. Cumprimis verò affligit anxietas cordis cum reſpiratione frequenti, conjuncta cum pavoribus, contractione crurum, torpore frigido, mentis hebetudine ac lipothymia. Pulſus celer eſt, ac, verbo Aureliani, parvus ac denſus. Urina magis utplurimùm tincta ac ſpumoſa, imò viis urinariis, in conſenſum doloris, tractis, ea nonnunquam ſupprimi ſolet. Ægri etiam ſiti ſatis magnâ premuntur, & ut de gravitate capitis, aliisque ſymptomatibus interdum ſupervenientibus, epilepticis, inquam, motibus, ſyncope *&c.* jam nihil dicamus, non infrequenter dolores colicos excipit icterus, obſtructo à viſcidis humoribus ac flatu, poro cholodocho; Hinc verò fit, ut bilis, quæ in inteſtina penetrare nequit, regrediatur in ſangvinem, & cum eo totum corpus perambulet, ac illud citrino tingat colore. Vidimus dolorem colicum imprudenter emeticis tractatum, tranſiiſſe in hydropem.

Vocati ad ægros, dolore coli excarnificatos, ac de obſtructâ alvo informati, eò laboravimus, ut eandem redderemus fluxilem, nec tamen unicum ſemper in enematibus præſidium quæſivimus, ac multoties experti, quaſi ex tripode profectum illud Doctiſſ. Rolfincii effatum, *κατωτερικὸν unum, cum judicio adhibitum, in dolore colico unâ reſolvi elavâ, quod vix decem attingunt clyſteres.* Nec à verò abludit illud Riverii, obſervatum eſſe, quòd, cùm æger quidam triginta clyſteres, ſine fructu, accepiſſet, alius Medicus mannæ unciam unam ſemis in oleo amygd. d. unc. duab. exhibuerit in pingui gallinæ juſculo, & ægrum dolore liberarit.

Quapropter non rarò curam auſpicati ſumus 1. à lubricantibus, pinguibus & oleoſis, e. g. mannâ in aquis carminantibus ſolutâ, oléo amygdal.

d. 2. Lenioribus purgantibus c. nitrosis & tartareis *&c.* prudenter mixtis.

Quâ occasione etiam virtutem ℥ii d. extollere minimè veremur. Eminere enim in illo virtutem eximiam carminantem, usuris erit manifestum Novimus, quod à quibusdam purgantia c. opiatis in ejusmodi doloribus præscribantur, nostram tamen spem nullatenus adimplevere, tametsi, ex præscripto Theoreticorum, aliquando nos fortiora purgantia c. anodynis, debita quantitate ordinasse, recordemur, imò potiùs majores subinde tumultus, citra scopum purgandi, ex istiusmodi pharmacis observavimus. Ubique itaque evacuantibus locus, optimo cum successu dedimus potiunculas ex ▽. laxat. vienn., syrup. Regio, domestico, rosarum solutivo, & sale essentiali tartar., spec. diatartar., pulv. gialap. *&c.* Habere autem lenientia locum, Practicis abunde constat, si dolor non hæreat fixus in fine coli intestini, sed aut in principio ejus, aut etiam in tenuibus. Nam licet dolori huic à parte affectâ colici nomen inditum sit, non tamen putandum, quòd alia intestina prorsus nunquam tortorem hunc patiantur, sed propterea huic cruciatui nomen colici tributum, quia colon illum frequentius patitur, eò, quòd utraque extremitate sit medio suo corpore angustius, unde hâc parte facile excrementis & flatibus repletur.

Itaq; meminimus, nos lenitivo sopivisse colicam flatulentã, in quâ strepitus puri, resonantes & clari per intestina prorumpebant, cùm nec enematibus, nec carminantibus compesci antea potuisset, eò, quòd in superiori intestini coli parte, ut ex strepitu illo colligere licebat, excrementa admodum dura continerentur. Quo in casu laxantia in formâ potiuncularum præscripta, reliquis anteponenda esse censemus, quod & fecimus, quando flatus quasi stridorem referebant, quippe qui exiguã humiditatem excrementis inesse notat. Nec est contra Medici authoritatem etiam ad hæc sordidiora attendere, quamvis *διαῤῥοςίαν τῆς διανοίας* proderet, qui ad lectum ægri coram mulierculis aliisque circumstantibus, de hisce dissereret. Per nos licet, sedes doloris etiam examinetur, modò memori sit in pectore, quod intestinorum positio mutetur nobis jacentibus, à nobis stantibus, quâ de re consuli meretur Nicol. Chesnau *lib. 3. Obs. c. 4 p. m. 256.*

Ubi enematibus locus, ea etiam adhibita fuere, atque plus vice simplici observavimus in sangvineorum præsertim hypochondriacorum hystericarumque doloribus colicis, clysteres ex carminantibus calidioribus, sem. cal. bacc. laur., terebinthina magis obesse, quàm prodesse, ac his anteire enemata ex emollientibus, inter quæ decocta capitum vervecum aut pedum vituli, non postremam merentur laudem; Nam illa augendo tensionem fibrarum,

simul

ſimul etiam augent dolorem, quem hæc minuunt & demulcent, quod etiam præſtat clyſter ex lacte cum malvâ, quo ſæpiùs utitur Celeberr. Wedelius; omnibus verò palmam præripiunt olea expreſſa, loco clyſterum infuſa.

Topica ac externa proſunt, tùm potiſſimum, quando ab incauta refrigeratione malum oritur, aut aliunde nata obſtructio transſpirationem inſenſibilem prohibet ac retenta effluvia in flatus obfirmat, quo in caſu diſcutientia temperata & humida actu calida, laudatiſſimi uſus ſunt, quemadmodum calidiora in ſangvineis & vino deditis, dolores intendunt; Id quod etiam contingit, quando ſangvis ſtagnat, ac tranſitus ejus ex venis in arterias eſt impeditior, vel etiam, quando orificia venarum meſaraicarum ſunt obſtructa, ut &, ſi lympha per organa ſecretoria, prout leges œconomiæ animalis exigunt, ſeparanda eſt lenta ac viſcida, in his, inquam, caſibus omnibus, calidiora externa minus rectè adhibentur, ac temperatoria humida calidè applicata magis expectationi reſpondent.

Interna, habitu ad cauſam doloris reſpectu applicavimus.

In dolore à pituitâ acidâ profuerunt non tantum ſalia volat., prudenter adhibita, e. g. ſal c. c. vol., ſuccin. *&c.* ſed ea omnia, quæ in cruditate acidâ aliàs à Practicis laudantur, cujus generis ſunt nota abſorbentia, mater perlar., corall., cryſtall. montana ac cinnabarina. Sic novimus, multoties & referente D. Pauli, Illuſtri imprimis Perſonæ colicis doloribus ex accumulata intra primas vias pituitâ acidâ tentatæ, & opiatis ab imprudenti quodam Medico exhibitis, in Iliacum morbum conjectæ, ſalia volatilia intra clyſmata optimè profuiſſe.

In moleſtiis à pituitâ ſimplici, danda opera eſt, ut ſaburra ex corpore exigatur.

De cætero attendendum, an ſubjecta ſint frigidiora, an calidiora; Iſtis optimè conducunt *tùm aromatica acria*, item eſſent. zedoar., galang., calam. aromat., acori *&c.* imò ipſum balſamum Peruvianum: *tùm amara* e g. eſſentia abſinth., cent. minor. Majori autem æſtu flagrantibus ea ferunt opem, quæ in acida cruditate convenire jamjam indicavimus. Optimè etiam ſe gerunt *ſalſa*, ut liquor terr. fol. tartar., tartar. vitriol. arcan. 2pl., cremor & cryſtalli tartar. *&c.*

Intenti etiam fuimus flatibus discutiendis, nihilominus decantatiſſimis illis carminantibus ▽. carmin., ▽. vit. Matth., phyſogon., eſſent. carmin. D. M. & Wed. ol. carm. M. ol. cort. aur., cumin., aneth., piperis *&c.* ſpir. menthæ eſſentific. juniper., cort. citr. *&c.* circumſpectè uſi fuimus, cùm promiſcuus & empiricus horum abuſus, ut experientia docet, gravem inferat no-

xam, quam non facilè obſervare licet ex nitroſis & nervinis, ac ex hauſtu vini generoſioris. Galanga & zedoaria eximii uſus ſunt in doloribus colicis, partum inſequentibus, ſi virtus earum adjuvetur ſacculis paregoricis ex fl. chamom. R., ſem. carv., bacc. laur. *&c.* In aliis atrocioribus doloribus cum ſucceſſu licet abdomen fovere decocto hyoſcyami ad exemplum Drawizii.

Colica biliosa. In *Colicâ*, quam *bilioſam* vocant, præter ſymptomata jam enumerata, adeſt æſtus maximus (habitus verò corporis externus horripilationibus eſt obnoxius) qualis in ardentibus febribus eſſe conſvevit, moleſta eſt oris ſiccitas, graves ſunt vigiliæ, dejectus eſt prorſus appetitus, rubor faciei ſatis intenſus in oculos incurrit, qui accedente ictero in flavum abit, ſingultus excruciat, anxietas præcordialis, conatus vomendi, ac non rarò ipſe vomitus torquet, alvus in fluorem concitata eſt. Huic non raro per certa temporis intervalla in orbem redeunti moleſtiæ obnoxii ſunt homines cholerici & ſangvineo-cholerici diætam calidiorem ſectantes, quando vel brevi ante prandium & cœnam, vel poſt cibum ſumptum, iracundiâ efferveſcunt,& nihilominùs frigidiorem aut fæculentum potum ingurgitant, vel dulcia fermenteſcibilia, in quantitate notabiliori, ingerunt. Facilè enim apparet, quod per impetuoſam illam bilis ſinceræ in duodenum dejectionem, præſentibus cibis fermenteſcibilibus ex ſubacidâ ciborum, & tenui ac ſulphureâ bilis ſubſtantiâ, naſcatur cauſtica quædam acrimonia, quæ exquiſitiſſimo arroſionis ſenſu inteſtinum duodenum ipſumque ventriculum afficit,&,ſi vomitu rejiciatur, fauces non rarò excoriat, ac dentes ſtupefacit, aut per alvum exturbata, inteſtino recto, eroſione & ſenſu ardoris ac pruritûs infeſta eſt.

In curâ, tametſi alterantia, & inteſtinorum dolorem mitigantia, minimè ſint aſpernenda, & aliquando etiam ipſæ Emulſiones ex ſem. cucum., cucurb., melon., papav, alb., non omiſſis reliquis, ut & ſerum lactis tamarindinatum, juvent, nihilominus acrem bilem potius abſtergendam & blande evacuandam judicamus. In ingenti dolore, oleum ex amygd. d. ſelectis recens, & ſine igne expreſſum mannæ in jure pulli diſſolutæ rectè admiſcetur. Ac tentaturi non negabunt verè quondam ſcripſiſſe Thomam Mermannum, nihil præſtantius inveniri diluto rhabarbari cum mannâ. Si enormiores vomitus uſum horum non admittunt, clyſteres ex lacte vaccino, oleo violaceo, additâ electuarii lenitivi Florentini aliquâ portione, adhibentur.

Porrò cautiſſimè etiam proceſſimus, quando ſuſpicabamur, tendinem coli, quo tunica nervea & cruſtoſa, in certis rugis & valvulis, detinetur, vel arroſum, vel inflammatum eſſe, quod in diuturnioribus doloribus fieri admodum eſt probabile. Oppoſuimus verò huic malo eadem, quæ dyſenteriæ incipienti

enti aliàs opponuntur, nisi quòd dolorifica hæc affectio commodiùs per clysteres tractetur.

Præter modò descriptam colicam reperitur etiam alia, quæ dicitur *Convulsiva*, in hàc abdomen modò cum umbilico retrahitur, modò distenditur, sive venter inæqualiter contrahitur & latera apparent obliqua, & musculi recti recta introrsùm incurvati, ut optime Tulpius *l. 3. obs. c. 22. p. 227.* ventriculus ac intestina sursùm contrahuntur, ureteres & vesica urinaria, quin in abdomine contenta viscera omnia convelli videntur, nec ab hàc libera sunt vasa genitalia, quòd involuntaria seminis excretio & retractio testiculorum probat. Confer. Hœchstetter. *Dec. 5. Cas. 1.* & Heurn. *in lib. de morb. cap. c. 25.* Imò thorax quoque in consortium trahitur; sicuti colligere licet ex respiratione sublimi & anhelosâ ac difficili. Nec his limitibus coërcetur mali violentia, nam, ut vere Willisius *in parte pathologicâ de anim. brutor. c. 15.* in capite vertiginosi affectus frequenter hujus morbi insultus aut præcedunt, aut seqvuntur; observavimus etiam, nonnihil mentem in paroxysmo aberrasse. Cujus generis colica scorbuticis, venereis, & pertinaciori à febri non ritè liberatis est familiaris, ac ingravescens dolores in membris exterioribus accersit, ac demùm in paralysin terminatur. Ejus rei exemplum in Sacerdote Ordinis Carmelitarum hoc anno DD. Samuel Grassius & Helwich viderunt. Quinquagenarius is circiter erat temperamenti melancholici & habitûs siccioris, vino Austriaco adsvetus, ac præterea à multis annis herniosus, sæpiùs ab exordio virilis ætatis, etiam ante herniam, spasmodicis abdominis afflictionibus obnoxius. Summè ei adstricta erat alvus, quæ etiam acrioribus enematibus sollicitata, non facilè contenta sua deponebat. Indies malum hoc incrementa, non sine diris cruciatibus, capiebat. Cùm itaque iliacum malum metueret, retentis per multos dies fæcibus, nominatos ante doctores ad monasterium sex milliaribus Vratislaviâ distans invitavit, tùm munere Provincialis fungens; ac hi quidem divinâ opitulante gratiâ debitis remediis alvum obstructam promptè reserarunt, at brevi iterum rediit cum doloribus his spasmodicis malum, quod in paralysin alterutrius brachii desiit, quam cùm nulla arte humanâ, miraculis Christi inductus, sanari posse crederet, fatis, post aliquot septimanas, ut audivimus, concessit. Aliis verò determinandum committimus, quomodo & per quas vias doloribus intestinorum paresis succedat; nec definimus, an metastasis materiæ spasmos excitantis fiat per vasa sangvifera, an per nervos, quamvis istud nobis magis videatur verisimile. Et sanè in hàc collectione, si colicus dolor (de quo modo est sermo) est nervorum affectus, atque nervi tum abdominis, tùm intestinorum crassorum aliqui, tùm

Colica Convulsiva.

pe-

pedum & manuum ſurculi ſint, ex eâdem ſtirpe, ſpinæ ſcilicet medullâ, prognati, materia peccans, nimirùm humor tenuis, ichoroſus, vaporoſus *&c.* ab inteſtinorum & abdominis dolentibus membranis, nervisque, in nervoſas tùm pedum, tùm manuum partes propellitur, in hâc, inquam, ratiocinatione multa deſideramus, de quibus forte alibi.

Cæteroquin ſatis eſt notum, quòd ex proſapiâ colicæ convulſivæ ſit tùm nephritica, tùm hyſterica, tum etiam, quam ſubinde infantes patiuntur, cujus poſtremæ facilè convulſiones epilepticæ ſolent eſſe pediſſequæ. Verè autem profiteri poſſumus cum Wepfero quondam noſtro ex *Dec. 1. Ann. 2. obſ. 39. p. 71. unicè nos angit, quâ ratione conſtrictio hæc ſpecifico aliquo antepileptico mature ſolvi poſſit.* Id certum eſt, quod purgantia dolores exaſperent, nec à V. S ſperandum aliquod auxilium, licet eam Chiffletius commendet. Inſtitimus itaque antiſpasmodicis internis & externis, ac inter hæc quidem emplaſtro de galbano, unguento antiſpasmodico Mynſ., laudes debitas detrahere minimè poſſumus, ſed tamen fatendum eſt, quòd major horum ſit efficacia in eâ, quæ ſine præcedaneâ corporis diſpoſitione à ſolâ causâ evidente, aut conſenſu cum membro vicino oritur, quàm in habituali, atque à certo, ut ferè fit, ac altas radices agente corporis vitio, dependenti.

Prææterea graviſſimi ac admodùm diuturni dolores ſunt, qui vel peritonæum, vel membranas, quæ abdominis ventrisque partibus obtenduntur, afficiunt, quos, neſcio quo errore, indocti appellant colicos; imitati forſitan quosdam ex Gallis, qui ejusmodi dolorem, vel colicam notham, ut Fernelius, vel Pictonicam aut Pictavienſem, ut Riolanus, à cruciatûs quâdam ſimilitudine & vehementiâ ac frequentiâ in Pictaviâ nuncupant. Non tantùm vero ibi, nec clyſteribus, neque medicamentis, neque fomentis, nec aliis remediis, quibus colici dolores declinantur, ſolent placari; ſed & apud Vratislavienſes, ubi frequentiores ſunt, quàm inexperti credant, admodum rebelles ſunt, ac fere tympanitidem præcurrunt. Et fortaſſis non hallucinabimur, *ſi ex ſect. 4 aphoriſmum undecimum* de iſto dolore explicaverimus: *quibus tormina & circa umbilicum dolores, & lumborum dolor, qui nec purgantibus, nec aliter ſolvitur, in hydropem ſiccum firmatur*, hoc enim ita fieri, aliquoties ſumus experti. Quomodo huic occurrendum malo, edoceri cupimus ab aliis, nos enim omnia tentantes, hactenus ferè ſucceſſus deſtituit. Aliquantulum auxilium ægri conſecuti ſunt ex uſu nervinorum, carminantium & correctioni humorum dicatorum ac anodynorum, ut & applicatione diſcutientium topicorum. Sicuti verò alias minimè raro dolor colicus genuinus tranſit in abſceſſum, ita ſanè ſpurius ille in apoſtema aliquando degenerat.

Hæc

Hæc dum revolvimus, occurrunt cruciatus illi inteſtini recti, qui hæmorrhoides cæcas earundemque exulcerationem aliquando anteire conſueverunt. Qui, ut rectius intelligantur, meminiſſe omninò oportet, quòd vaſa hæmorrhoidalia in texturam inteſtini recti intexta, multò capaciora ſint, quàm rami ad reliqua inteſtina diſtributi, ac quod profundius intra corpus longitudinem inteſtini recti ambiant & perreptent vaſa interna hæmorrhoidalia, à venâ portæ ortum ducentia; in his itaque ſangvis congeſtus & ſtagnans venasque diſtendens, multorum dolorum cauſa eſſe ſvevit, qui, utut nitroſis & cinnabarinis quodammodo mitigantur, ita omnimodè vix ceſſant, niſi ſtagnanti ſangvini exitus paretur.

In febb. petechialibus hoc tempore à nobis obſervabantur ſubinde inflammationes in natibus, aliisque partibus muſculoſis, quæ interdum in gangrænam degenerabant. Hanc ſanè prædicere facile potuimus, quando circa ſtatum nec reſolvebatur inflammatio, nec ſuppurabatur, & dolor pulſans ſatis gravis ſubitò imminuebatur, horrores & rigores cum animi deliquiis ſupervenìebant. Hâc in ſententiâ magis nos confirmabat color cutis initio quidem intensè rubeus, mox verò deinde liveſcens aut nigreſcens. Nec amplius de imminenti aut quaſi præſenti gangrænâ dubitandum, quando in conſpectum prodeunt puſtulæ flavæ ſero turgidæ.

Gangræna ſcorbutica.

Tractavimus etiam gangrænas, aliundè ortas. Non infrequens ea eſt, quæ ſcorbuto prima debet incunabula. Hæc ferè ſemper per maculas fuſcas, quæ degenerant in eſcharam ſiccam, cum membri torpore, ſeſe prodere ſolet, & vix ullam admittit medelam. Et ut illas taceamus, quæ à violentiis externis, contuſionibus, inquam, vulneribus, lacerationibus, compreſſionibus, combuſtionibus *&c.* oriuntur, non poſſumus non meminiſſe illius, egenos ſæpè mutilantis, quæ à partium refrigeratione oriri ſolet. Hæc tum imminere ſuevit, quando derepentè acutus dolor pungens & urens partem invadit, ruber, micans in lividum colorem abit, & poſtea torpor, cum ſummo frigore obſervatur. Semper hujus periculoſior eventus eſt, quàm illius, quæ à cauſis calidis originem ducit. Cæterùm in omni gangrænâ conſummatâ, à quacunque demùm causâ orta fuerit, dedimus operam, ut putredinem inchoatam inhiberemus, ne ulteriùs ſerperet, & in ſphacelum degeneraret. Adhibuimus eam in rem laudatas ſcarificationes, & inciſiones, easque pro gangrænæ ratione varias, modò majores, modò minores, jam profundas, jam verò magis ſuperficiarias. Scarificatas partes juſſimus elui iis, quæ ad manus promptius eſſe poterant. Et ſanè perindè eſt, an muriâ, lixivio chirurgo-

Gangræna à frigore inducta.

rum, decocto calcis vivæ, ſpiritu vini ſimplici, aut cum ſale armoniaco acuato, aut ſpirit. vini camphorato, theriacali, tinctura myrrhæ lotio inſtituatur. In uſu autem noſtris chirurgis eſt unguentum Ægyptiacum, quod modò memoratis admiſcent. Factâ hâc mundatione, varia apud Nos imponi ſolent. Alii Chirurgi præeligunt Mercurium præcipitat., vel ſolum, vel cum alumine, myrrhâ, aloë &c. mixtum, alii balſamum ſulphur. extollunt. Pleriſque butyrum ♁ii ſatisfacit. Hæc verò calida aut tepida applicantur, eousque dùm circa partem gangrænâ affectam, circulus vel linea rubicunda, naturam in ſecretione occupatam indicans, appareat, & ulcus incaleſcat. Si diutius in horum uſu perſeveraveris, acribus hisce facilè novam gangrænæ occaſionem ſuppeditabis. Quamvis enim minimè admiſtionem aliquorum acrium damnemus, potiorem tamen tùm locum tribuimus digeſtivis & abſtergentibus. Optimè verò rem gerunt illi chirurgi, qui his aliisque medicamentis ſuperimponunt cataplasmata ac fomenta calida ex rad. angelic. Herb. ſcord. abſinth., menth., fl. lavendul., rorismar., ſtæchad., cent. min., bacc. juniper., farin. lupinorum &c. hac tamen cautelâ, ut ſub principium modeſtè repellentia, in progreſſu verò reſolventia eligantur. Quid fomentum cereviſiæ ſingulare præſtet, nondum experti ſumus, de eo agit Barthol. *cent. 5. Hiſtor. 41.* Rectè verò ii etiam agunt chirurgi, qui partem ſanam non negligunt, ne fortè gangræna ulterius ſerpat. Apud nos adhibentur varia, præprimis autem emplaſtrum, quod Hildanus *de Gangrænâ & ſphacelo c. 13.* deſcribit. Nec immerito Barbette laudat defenſivum rubrum & ceratum Vigonis. Alii unicè extollunt unguentum Würtzii. Nullum autem auxilium humanum, præter ſeparationem membri, quod necroſi affectum, ſupereſt. Gangrænam verò in ſphacelum degeneraſſe ſcire licet, ſi pars colore nigra appareat, tactu autem marmore frigidior ſentiatur, nulloque polleat ſenſu. Ubi tamen admonitio Ambroſii Paræi *l. 9. c. VI p. 374.* memori tenenda mente eſt. Porrò in ſphacelo abeſt motus voluntarius, quamvis quædam ejus reliquiæ interdum appareant, tùm nimirum, quando altera muſculi extremitas incorrupta adhuc eſt, & ſuâ contractione tendinem ſibi continuum, quamvis emortuum, attrahit. Præterea magna adeſt partium mollities, nec pars digito compreſſa reſurgit, imò cutis digitis facillimè avellitur. Tandem in ſphacelo fætor magnus & acris exhalat, ut præſentes ei ferendo minimè pares ſint.

Odontalgia. Erat etiam hisce diebus odontalgia non paucis moleſta, quemadmodum etiam aliis anni temporibus eſſe ſolet, quando aër frigidus, humidus & pluvioſus exiſtit. Diuturna etiam nobis experientia conſtat, quòd præter cibos flatulentos, quibus non pauci delectantur, & crapula

pula, & hinc ortæ cruditates, ſomnus immodicus, illud malum foveant. Notorium eſt, quod auſtera & acida hæmodiam gignant, quàm maximè. Præterea ſaccharum & quævis dulcia dentes offendunt, ut rectè obſervavit Foreſtus. In ſequiori quoque ſexu curæ, ſollicitudines, & mœrores itidem iſtud malum provocant. Eum in cenſum referri etiam debent incautæ pedum refrigerationes. Agmen verò omninò ducunt inter evidentes odontalgiæ cauſas, ſuppreſſiones conſvetarum evacuationum, non tàm earum, quod multi credunt, quæ per nares & os contingunt, quàmvis & hæ ſymbolam ſuam conferant, ſed præprimis depletionis ſangvinis, quæ per hæmorrhoides & uterum ſtatis temporibus ſuſcipitur. Huc pertinet intermiſſio ſcarificationis & V. S. quæ longo jam tempore erat conſveta. Ambigimus, an uſus balneorum, tàm humidorum, quàm ſiccorum accuſari mereatur tanquam cauſa odontalgiæ. Nec pollicem hic premimus Doctiſſimo Cratoni Noſtro, qui flatulentum ſpiritum, principem fermè doloris dentium autorem *Conſil. 75.* apud Scholtzium eſſe putat. Nullo modo autem dubitandum, quin odontalgia à vermibus ſæpè excitetur. Conf. Salmuth. *cent. 3. obſerv. 32.* Præterea neminem temerè latet, quod & ſuppuratio circa radicem dentis, dolorem inducat. Et lippis ac tonſoribus eſt notum, quod, cùm dentes ſæpè putreant, ac fruſtatim excidant, corroſio eorundem ſit cauſa doloris. In pertinaci & nulli remedio victas ſubmittenti manus odontalgià, præſentibus ſymptomatis atrocioribus Viri quidam Doctiſſimi veneficium habent ſuſpectum. Vidimus id factum à plebejis, tùm in dolore, qui circa radicem dentis hæret, tùm in eo, qui maxillam ſimul affligit, aut obſcuriori alio dentis vitio oritur. Nec præterire poſſumus, quod ſæpè advertimus fallax remiſſuri doloris indicium fuiſſe petitum à vulgo ex tumore gingivarum & potiſſimum genarum, odontalgiæ ſupervenienti, quin potius cum tumore hoc malum auctum fuiſſe, ac cum ſummâ ægrorum moleſtiâ oris diductionem inde impeditam vidimus. Pro cauſarum varietate, varia dolori huic oppoſuimus remedia, de quibus anno præcedente aliquid dictum fuit. Varia Autorum experimenta tentavimus, nec tamen ullum deprehendimus, quod omnibus ſatisfaceret. Non malè magnifecit decoctum perſicariæ Paracelſus, decoct. fol. lappæ cum aceto addito ſale Foreſtus verè, teſte experientia, deprædicat. Nec fides iis abroganda, qui in laudem decocti verbenæ in vino, agrimoniæ, L. Guajaci, rad. chelidon. major., ſalviæ *&c.* varia ſcribunt. Hæc enim aliquibus aliquod auxilium tuliſſe etiam Nos recordamur, non neglectis tamen paregoricis, quæ alias λυσυπόνια vocantur, cujus generis ſunt radices althææ & lil. albor., fol. malv. & bismalv., fl. chamæmel. & meliloti, ſummit. aneth., ſem. malv., lini & fænugræ-

ci *&c.* quæ decoqui possunt in lacte tùm ad os colluendum, tùm ad fomenta extrinsecus applicanda: Hæc enim anteferimus oleis & unguentis, quæ illiniri sveverunt. Narcoticis aliquantò rariùs usi sumus, memores consilii Doctiss. Fieni *Physograph. c. 14.* & si summa nos ad eorum usum compelleret necessitas, non quidem antiqua illa fastidivimus, qualia sunt Sotirella parva Augustanor., laud. opiat., Philon. R., pilul. de cynoglossâ, theriaca recens *&c.* sed tamen magis ferè placuit massula ex g. tacamahac., laud. opiat. & oleo quodam. Meminimus radicem hyoscyami in aceto elixam, aliquando ab Empiricis cum successu applicatam. Præstat etiam aliquid decoctum nicotianæ c. fl. chamæmeli. Verum de his aliisque consuli possunt Strobelbergerus de dentium podagrâ, & Sebizius in Manual. Medico practico. Verum est illud Ballonii, dolores subinde recrudescere, si dens vitiatus remaneat, nec tamen facile, hâc in parte cum Erasistrato facientes, evulsionem dentis, quæ hic satis est familiaris, svademus. Ex dente evulso diuturnam salivationem, & hinc natam contabescentiam observavit D. Helwich; conf. Highmor. *in disquisit. Anatom. l. 3. p. 2. c. 1.* Nota sunt funestarum hæmorrhagiarum inde orta exempla, non absimilia iis, quæ Cardanus *l. de caus., signis, ac loc. morbor. p. 3. cap. 60.* & Highmorus *Anacephalæos. circul. sangvin.*, ac alii recitant. Minimè rarò fit, ut maxillæ pars simul avellatur, quâ de re jam olim questi sunt expertissimi Viri, Forestus, Hollerius, Bartholinus *cent. 5. histor. 54.* ut de inflammatione, febri *&c.* jam nihil dicamus. Quando dandum aliquid fuit precibus ægrorum, cavimus tamen, ne dens evelleretur eo tempore, quo caput doleret, aut gingiva tumeret, aut atrox sentiretur dolor, monuimusque chirurgos, ne violenter & affatim uno ictu dentem extraherent, & cautè sese gererent, quod Riverius prudenter jam ante nos inculcavit. Quâ cautione in repellentibus adhibendis opus sit, præcipue, si, ut mos fert barbitonsorum, maxillis applicentur, providè monuit Noster Sennertus & accommodatè ad rem exemplum ex Valesco de Taranta recitat de Medico, dolore dentium molarium afflicto cum inflatione maxillæ & post appositum oleum rosaceum c. aceto, in anginam lethalem incidente.

Antequam vero hanc materiam deseramus, non possumus non cum Carolo Pisone *de colluv. seros. l. 2. c. 3.* esse junioribus Practicis autores, ut phlegmaticis, quicunque de odontalgiâ conqueruntur, svadeant, ut neglectis remediis, quibus vulgò os colluitur, primo quoque tempore hydragogum sumant, hoc pacto enim levari posse atrociores dolores certo experientur. Cum verò arteriolæ à carotidibus in auriculas procedant, & inter has major quædam antitragum & anthelicem perreptet, superioremque maxillam conscendens singulis

gulis

guiis dentibus sangvinem suppeditet, in propatulo est, quid in sedendâ odontalgiâ ab acriori sero & fervidiori sangvine dependente præstare queat artificiosa apertio propaginis hujus arteriæ in anthelice, hâc sane mirabiliter sedatam fuisse odontalgiam, notatur à Bauhino, ac refert Riolanus, se Parisiis Virum vidisse, qui per illam curationem magnum faceret quæstum, qualem etiam in Geldriâ se vidisse narrat Clar. Diemerbrock *Anatom. lib. 5. cap. 13.* cui hanc observationem debemus. Unicè dolendum, quòd hîc chirurgorum dexteritati minimè confidere liceat.

Et hæc dicta sunt de morbis, qui tribus prioribus mensibus apud nos grassati sunt.

In Aprili terra blando tepebat calore, quæ aliquando etiam calidis fovebatur pluviis, de cætero ferè semper grato solis jubare illustrabatur. *Constitutio aëris Bernalis.*

In Majo major aëris inconstantia erat, vidimus post nubila Phœbum, ac post Phœbum fulgur & nonnunquam tonitrua audivimus.

Ineunte Junio calore solis temperato refocillabamur, quo etiam in procedente mense, non tamen absque intermixtis pluviis recreabamur, circa finem verò turbidam experti sumus tempestatem, ac frequentes imbres.

Sub initium hujus trimestris, febres petechiales quadantenùs remittebant, ac in quotidianas, tertianas, ac aliquando etiam, utut paulò rariùs, quartanas degenerabant.

Passim verò tum temporis Nostri erysipelate infestabantur, præprimis sangvinei & sangvineo-cholerici, rariùs sangvineo-phlegmatici, & tantò magis, si consvetæ sangvinis evacuationes ad tempus suppressæ, aut patientes terroribus, aliisque animi pathematibus concussi fuissent. Notorium est, quòd sæpius etiam erysipelate corripiantur, qui antehac vulnerati, aut aliam externam violentiam perpessi fuerunt. Præcedit ferè horripilatio, sequitur vero calor præternaturalis totius æquabilis & ferè vaporosus, cùm aliqua tamen acredine & morsicatione conjunctus, ac cætera adsunt, quæ alias in inflammationibus observantur, rubedo, inquam, dolor, febris, aliqua partis intumescentia. Aliæ tamen hîc occurrunt differentiæ. Nam non tantùm in phlegmone major intumescentia, quam erysipelate, sed & in hoc calor est ex rubro flavescens, qui tamen, ubi digito urgetur, disparet, maculam albicantem relinquit, iterum ubi laxaveris, rubescit, quod non fit in inflammatione, nisi fortius premas. Præterea in hâc est dolor pulsatorius ac distendens, sed erysipelas nullâ cum pulsatione aut tensione est conjunctum. *Erysipelas.* Επιφλέγισμα ex una parte in aliam migrat, quod inflammationi familiare

non est. Confer. Overkamps *Chirurg. p. m. 122.* Tandem febris in erysipelate primaria est, quæ in inflammatione symptomatica existit. Cæterùm tametsi Noster Kergerus *lib. de fermentat. p. 251.* accuset in erysipelate fermentationem sangvinis ad aciditatem vergentem, & in aliquam partem impactam, secutus hâc in re Helmontium *lib. de febb. c. 9. §. 18.* Nobis tamen, salvâ aliorum sententiâ, erysipelas, seu diffusio tenuiorum & inflammabilium sangvinis partium per membranas & cutem, orta videtur, non aliundè, quam ex frustrà tentato naturæ sangvinem excernendi conatu, cujus rei signum est, quòd partes illæ, ex quibus sangvis aliquando uberius effluxit, erysipelate afficiantur, statis ferè temporibus illis redeuntibus, quibus olim per hæmorrhagiam sanguis fuit depletus. Unde nullam quidem constitutionem organicam pororum læsam agnoscimus, quæ hujus αἱμοστάσεως origo sit, multo minùs verò Archeum partium debilitatum causabimur, nec admodum verisimile videtur, quod arteriæ plus afferant sangvinis, quàm ex torosis musculis revehere queant venæ, nisi addas, partes musculosas ipsasque venas stringi atque hinc non adeò expeditè succedere refluxum per venas. Hanc nostram sententiam circumstantiæ in hæmorrhagiis occurrentes confirmant, & quotidiana ista experientia, quâ edocemur, sæpè oboriri erysipelas in illis corporis partibus, ex quibus ante annos fortè plures sangvis aut per scarificationem, aut V. S. fuit eductus, nullis prorsùs occurrentibus vestigiis vel Archei debilitati, vel etiam læsionis pororum *&c.* Erysipelas ex suâ quidem naturâ mortis periculum non minatur, nihilominus circa caput efflorescens, non ex voto semper decurrit. *Malum etiam est* juxta Hippocrat. *aphor. 25. sect. 6. erysipelas ab exterioribus ad interiora converti.*

Cura ejus, ut experientiâ nobis constat multiplici, sine V. S. & sine purgatione, quam requirit Sennertus Noster cum aliis, absolvi potest solis diaphoreticis. Vulgus nostrum Rob. sambuci, & ocul. 69. aut C. C. utitur cum successu. Loquimur autem hic de erysipelate ab internâ sangvinis commotione orto, nam si à causâ externâ originem trahat, V. S. tanquam remedium revulsorium à nobis adhibetur. Quantum ad topica, remediis repellentibus solis nunquam usi sumus, hæc enim facilè gangrænam inducere scimus. Abstinuimus etiam à pinguibus, e. g. lacte ☉eo seu mixtura ex oleo sambucino & lixivio, unguento de ♄no, sed discutientibus institimus. Pulvis erysipelatodes M. usitatissimus fuit, aut extemporaneus ex farinâ hordei, fabarum, cretâ, glyzyrrhyzâ, myrrhâ, cerussâ, cum quibus paria facit pulvis à D. Ludovici descriptus, ut lithargyrium tritum inter duas petias externè erysipelati impositum tepidè ex commendatione Clariss. Viri Bartholini *Cent. 6. hist. 724.* ut &

Cra-

Cratonis & Angeli Salæ. Unguentum de liquiritiâ Augustanorum non adhibuimus, nec facilè linteum crocatum M., aut linteum leporino cruore tinctum, de quo Helmontius consulatur *Imag. ferment.* §. 17. vel spiritum vini camphoratum, aut epithema Lossii *lib. 1. obs.* 27. ex decocto florum sambuci cum vino, sapone Venetô ac theriacâ, vel cataplasma Overkampii in usum vocavimus. Non contemnimus humida, nec metu quodam anili absterriti ab applicatione humidorum nobis temperavimus, non ignorantes, quàm severâ, quamvis forte non meritâ, virgulâ censoriâ eapropter veteres à Dolæo *in Encyclopæd. Chirurg. rational. l. 5. c. 6.* castigentur, sed quod apud nos ægroti humidorum applicationem nullo modo ferant. Quamvis & in topicis applicandis summa cautio esse debeat, ne quid nimis fiat, quod ex parte rectè inculcavit Overkamp. Si ritè tractetur, per insensibilem transspirationem erysipelas evanescit, & accidente pruritu, cuticula quasi in squamas fatiscit, ac color naturalis redit. At verò, si ab imperita manu tractetur, non fine periculo suppuratur Hippocrat. *sect. 7. §. 6.* erysipelas, quod exulceratum, sacer ignis appellari svevit. Et tùm vel summa tantùm cutis afficitur in eaque crustulæ furfuraceæ oriuntur, vel tota patitur, ac saniem purulentam reddit, ac hîc chirurgi nostri ferè empl. diasulph. Ruland., unguent. alb. camphor., diapompho l. uti solent, non omissis internis evacuantibus lenioribus ac diaphoreticis. Sed cura ferè difficilior est, si partes glandulosæ ejusmodi exulcerationem sustineant. Ita meminimus erysipelas capitis in Illustri Personâ, triginta annorum, constitutionis cholericæ, non uno errore in diætâ, vino, 🜄. physsogon. commisso, hincque inflammationem ad canthum oculi majorem ortam, quæ ægilops vocatur. Hæc rupta est, ac in fistulam abiit, quæ ferè biennii curam exegit. Nihil autem attinet hîc commemorare vana molimina chirurgi, nam dici non potest, cum epiphora, ut ferè fit, sequeretur, & prætereà etiam ipsum ulcus perennem suppeditaret affluxum, & tenuem humiditatem exudaret, quibus machinis fronti applicatis impetuosum illum humorum affluxum avertere sategerit ignarus, & quod longè pejus, præ arrogantia non cupiens discere, quod non in fronte, sed lachrymali innominata ac in ipsis palpebrarum glandulis humor separetur, & per ductus à Clariss. Viris Stenone & Meibomio detectos, qui ad oculorum superficiem hiant, fluat. Diu durante affectu non mirum, quòd os cribriforme quadantenus læsum. Cum deinde pertinacis hujus mali cura prudenter institueretur, & internâ à Medico, externa ab alio Chirurgo, juxta Medici directionem adhiberentur, melioris sanitatis spes affulgere cœpit. Egregiè inter chirurgica remedia debitis temporibus data, profuerunt 🜄. vulneraria Ulmensium Balsamus vulnerarius

Hant-

Hantkii, ut & Prævotii, nec non ſequens: R. decoct. rad. Ariſtoloch. long., fol. veronic., nicotian., betonic., c. ſ. q. ▽. mellis, & inſpiſſetur ad formam balſami, cujus unciis duabus ſemis deinde additur elix. propr. Parac. ſine acido, balſam. Peruvian. a. a. drachma una ſemis. Adhibitus etiam citra ullam noxam fuit balſamus Arſenici, cujus deſcriptionem ſuppeditat Carolus Muſitanus *in Chirurg. lib. 1. c. 5. p. 22. & ſeqq.* Cæterum cùm ſæpè recurrat eryſipelas, non raró ægri à Medicis exigunt, ut debitis remediis præcaveatur. In potione ab Hildeshemio *lib. 5. ſpicileg. p. 471.* commendata (ex ▽. roſar. mithridat. pulv. bacc. laur., & rad. ariſtoloch. Od.) ante novilunium hauſtâ, virtutem prophylacticam deprehendere non potuimus. Nec placentulæ ex herbis abſinth., taraxac., & chamædr. per menſem Maji aſſumptæ aliquid eximii præſtant. Quod etiam dicendum de lacte cum floribus ſambuci decocto, & ſingulis decreſcentibus lunis ter vel quater mane hauſto. Multi ſpem omnem, citra tamen ſucceſſum in acidulis collocant. De urinâ propriâ cum melle epotâ, non poſſumus, quin adſcribamus verba Bartholini *Cent. 6. hiſtor. 72. p. 327.* *Probatiſſimum*, inquit, *vulgi remedium unum chartæ huic aſſuam, quod nunquam fallere experientia inter noſtros docuit, urinam propriam melle ſubactam, ſummo mane continuis tribus diebus aſſumunt, & exinde tutos ſe ab eryſipelate per vitam ſciunt. Mel ſane humores calidos temperat & expurgat, urina vero vehiculi loco adhibita ſale ſuo abſtergit bilem.* H. I. Folia raphani ruſticani externè applicata extollit non immeritò Hartmannus. Nos in debitis ſangvinis evacuationibus ritè ſuſceptis, & catharticis juſtò datis potiſſimum cauſæ momentum reponimus.

Purpura alba. Purpura alba ſolito frequentius hisce diebus infantes, pueros ac fœminas & præprimis puerperas cholerico-ſangvineas *&c.* corripiebat. Ultimas quidem omni tempore poſt lochia ſuppreſſa invadere ſuevit, at verò ſi hæc cauſa abſit, nec iracundia gravior, ac illa quidem ferè ſuppreſſa præceſſerit, aliis anni partibus non æque multis infeſta eſt. Typus morbi ſequens eſt: Initio quidem mediocri corripiuntur horripilatione, quam excipit æſtus non adeò vehemens. Magis moleſta eſt anguſtia præcordiorum, quàm dolor capitis, qui non acutus, ſed ferè turbulentus exiſtit. Adeſt etiam faucium dolor & ardor. Somnus propemodum omnis ceſſat, & paucæ ſunt, quæ ſub initium morbi, per unam alteramvè noctem ſomno non interrupto fruantur. Alvus plerumque officio non ſatisfacit, vidimus quasdam tamen, quæ aliquoties manè dejecerunt. Pulſus celer eſt, & quaſi oppreſſus. Urina cruda ineunte morbo ſub exitum ſatis copioſum deponit ſedimentum. Appropinquante die quarto, quanquam interdum etiam citius illud fiat, in ar-

tubus,

tubus, collo, pectore, elevantur & extuberant pori cutis cum rubore, instar cutis anserinæ, ac sensim oriuntur numerosissimæ pustulæ magnitudinis exiguæ, pellucentes, aqueâ quâdam humiditate gravidæ, quæ in siccioribus satis maturè ferè intra 24 horas exsiccantur; in humidioribus & junioribus aliquantò diutiùs erosâ cute, aliquid humoris stillant, non sine aliquo corporis pruritu & ardore, qui ab initio vix observabatur. Unde facilè patet, quomodo hic affectus à petechiis differat. Nam in purpurâ miliari hâc multo copiosius maculæ, quæ materiam purulentæ analogam continent, erumpunt, quam in malignâ illa febri, quam *petechialem* nuncupant, & præterea etiam materia macularum petechialium multum tenuitate superat contentum in pustulis purpuræ. Accedit & hoc, quod disparentibus maculis miliaribus illis, mitescat febris, quæ utplurimùm omni vacat periculo, quod non fit evanescentibus petechiis, quibus adjuncta febris satis multos in mortem præcipitat. Nec necesse est, hic explicare, quomodo Purpura Miliaris differat à scabie & erysipelate, cum discrimen ex utriusque hujus historiâ abunde illucescat.

Nostri otii quoque non est, hîc prolixè enucleare, in quibusnam miliaris Nostra abeat à morbillis, phlyctænis, epinyctidibus, sive sudaminibus *&c.* Hoc enim labore, cum summa laude Nobiliss. Melchiorem Sebizium Nostrum, esse defunctum, *in doctissimis de variolis & morbillis dispp.* ut ostenderet inter varia exanthemata differentiam, recordamur, hoc sanè nomine merito etiam laudatus à Celeberrimo Fherio Nostro. Breviter cum famigeratissimo Wedelio dicimus: *Concipe tibi partes urticâ percussas & purpuram bene noveris.* Cura non adeò operosa est, præprimis si, ut ferè semper fit, maligna non sit purpura. Ordinariò quidem optimè conveniunt nitrosa & salina aliquoties per diem exhibita, præmissis mane diaphoreticis & bezoardicis fixioribus (nam volatilia utplurimùm φλώγωσιν intendunt) aut etiam decoctis ex saponariis e. g. fumariâ, sambuco cum sero lactis caprini paratis. Si verò morbus hic miliaris à lochiorum retentione exoriatur, & spes adhuc supersit hæc concitari posse, danda sunt ea, quæ lochiorum fluxum promovent, quod faciunt myrrhata, cum debita circumspectione post V. S. in plethoricis, repetitis dosibus exhibita.

Sed neque præterire possumus aliud morbi genus à nobis observatum & à paucis Germanis, nisi fallimur, auctoribus descriptum, quod in pueris, ut & adultioribus quibusdam notavimus. Invadit illud eo propemodum modo, quo exanthemata cum febri satis vehemente, capitis dolore vertiginoso, tussi *&c.* & maculæ dilutè rubentes & flammeæ, rosarum instar, igneæ naturæ eo ferè ritu, quò morbilli tertio quartove die prodeunt, *Rosalia.*

ſed longè uberius ſeſe diffundunt, nam cum morbus ad ἀκμὴν pervenit, corpus quaſi ignitum apparet. Vidimus ſane habitum corporis univerſum magno rubore perfuſum, crederes illud totum ab eryſipelate obſeſſum, circa diem ſeptimum circiter rubor ſenſim evaneſcit, ac calor remittit, maculæ inſtar petechiarum hinc inde ſeſe oculis intuentium ingerunt, ac epidermis in multis locis ſquammatim abſcedit. Per totum morbi curſum vehementer affligit ſitis, adſunt vigiliæ, adurit calor vehemens, alvus adſtricta eſt, appetitus prorſus dejectus languet, excernitur urina flammea ac rutilans, pulſus obſervatur celer ac durus, mens utplurimum deliriis diſtracta ſtupet, præ ſiccitate cutis aſpera eſt. Et ſanè hæc cutis aſperitas diagnoſticum eſt, quô à rubeolis, in ſtatu ferè milii granum ſuperantibus, dignoſcitur hic affectus. Hæmorrhagia nonnullos, alios autem diarrhæa hoc ab affectu liberavit. Ferè autem contingit metaſtaſis quædam materiæ ad articulos extremorum, qui dolore vehementi torquentur. Sed neque his terminis continetur mali hujus ferocia, nam ſæpe pedes non tantum ad talos & ſuras, ſed & ad genua usque intumeſcunt, & ſi hypochondria tenduntur, ac reſpirationis difficultas invaleſcit, brevi poſt abdomen totum in tumorem attollitur, atque hinc vel hydrope moriuntur, vel ægerrimè ſanè cum priſtinâ ſanitate in gratiam redeunt. Hic noſter affectus, de quo hactenus diximus, videtur idem eſſe cum eo, quem Itali ſcriptores roſaliam dicunt. Proximè ſane accedit ad deſcriptionem ejus, quam affert Ingraſſias *Tom. I. p. 194.* & Proſper Martianus *in Epidem. lib. 2. ſect. 3. p. 308. & ſeqq.* niſi quod non, ut vult Martianus *pag. ſeqq.*, die quinto, ſed ferè ſeptimo aſperitudines cum febri deleri ſentiant, & apud Nos periculo minimè careat morbus ille, cum de roſalia ſcribat ProſperNoſter, docere experientiam, nullum ferè ex roſalia interire, niſi miraculo quodam & ob errata maxima, quæ aut ægri committant, aut medici, potiſſimum verò ſangvinem mittentes, cùm remedium hoc *totis viribus ſit huic morbo contrarium.* Curam adhibuimus eandem in hoc malo, quam in morbillis & rubeolis & varioliis ſervavimus, niſi quod diluentia & temperantia, præprimis verò nitroſa largiori obtulerimus manu. Inter alexipharmaca non diſplicet pulvis bezoard. confortans Celeberr. Bauſchii, Primi Noſtri Præſidis, optimè de Academiâ Noſtrâ meriti, quem ejus Succeſſor Fehrius *in anchora ſacra* recitat *p. 91.* quique *p. 90* aſſeverat, anno ſuperioris ſeculi 52 Svinfurti maculas has primùm fuiſſe conſpectas, didicimus autem ex annalibus quibusdam manuſcriptis, Vratislaviæ jam anno 1628 viſas eſſe, & quosdam ex iis, ſub cura Clariſſ. Döringii obiiſſe, alios verò iterum convaluiſſe. Sed jam progrediamur ad alia.

Aneỽriſma. Tanquam ſingulare aliquod recitat Sennertus, Mulierem quandam Aneỽriſma nucis juglandis magnitudine in cubiti flexu-

râ

râ ultra 30 annos geſtaſſe, & certè communiter gangræna ac mors metuitur, ſi paulò majus ſit & circumjacentes partes in tumorem magnum attollantur. Et ſanè non vanum hunc eſſe metum, facile intellectu eſt, obvium enim eſt, quod levide causâ ſangvis ex arteria ruptâ aut vulneratâ ad partes intercutaneas & interſtitia muſculorum profuſus & collectus putreſcere poſſit, ſi aliqua in motu progreſſivo ei remora & obſtaculum ponatur. Nihilominus DD. Preus & Helwich noverunt cœlibem quandam, quæ ex violentiori motu brachii admodum juvencula anevrisma, duas in pugnum contractas manus æquans, ultra 50 annos habuit, & nuper admodum, non ex gangrænâ, ſed febri malignâ obiit ſenex annos, niſi fallimur, 74 nata. Tumor ſemper fuit mollis ac laxus, nec per tot annos ullam contraxit duritiem. Pulſus quoque deprehendebatur in eo pulſui arteriarum reſpondens; quamvis propterea minimè fidem abrogandam cenſeamus Paræo, qui in anevrismate majore nullum pulſum obſervavit *lib. 6. c. 33.* eò fortè, quod nimia ſangvinis profuſio arteriæ pulſum obtunderet. Moleſtiam ſæpè ſenſit Noſtra ac ardorem cum inflammatione vicinarum partium, ut & pruritum, adeò, ut fonticulum, qui neſcio cujus ſvaſu non procul ab illo tumore excitatus fuerat, ampliùs ferre non poſſet. Non ſilentio poſſumus prætermittere puerulum, qui adhuc à partu rubens, ſugillatione & exulceratione palpebrarum diuturnâ correptus, ab hâc liberari non potuit, niſi per inflammationem abdominis ſupervenientem, ſed verò cùm & ab hâc immunem parentes optarent, contra hanc remediis pugnandum erat, ſed eo eventu iterum id factum, ut in locum inflammationis hujus iterum priſtinus affectus ſuccederet, exulceratio ſcilicet palpebrarum, quæ non niſi admodum tarde variis topicis, ac internis laxantibus, temperantibus adhibitis ceſſit. Eodem tempore graviſſimis torminibus, de quibus teſtabantur continuus ejulatus, jectigatio corporis, pavores *&c.* afficiebatur puerulus evſarci & ſangvinei corporis habitus. Varia ad mitigandum hunc dolorem acta, ſed præſtantiſſimum ejus pharmacum erat ſuperveniens vomitus pituitoſo-bilioſus & unica ſedes, quâ dejiciebatur copiosè ſangvis inſtar loturæ carnis, ſicuti fieri ſvevit in fluxu hepatico, in quo obſervatur liquida dejectio cum humore interfluente eoque diluto ac ſangvinolento; ſed ea tamen etiam hìc cernitur differentia, quòd dejectio illa in Noſtro non ſine magno cruciatu contingeret, quod in fluxu hepatico non fit, vix enim niſi ſenſus aliquis preſſionis in abdomine percipitur.

Satis etiam communis apud nos erat fluor, qui à Græcis ῥοῦς γυναικεῖος fluor muliebris, aut ῥοῦς τῆς ὑστέρας *&c.* fluxus uterinus vocatur. Nonnullis menſtrui albi nomine venit, non quod menſtru- *Fluor uterinus.*

um sit reverâ, sed quod menstrui in modum per uterum fieri soleat, quàmvis Ballonio *lib. de Virgin. ac Mulier. morbis p 110.* à ratione alienum videatur, menstruum album confundere cum eo affectu, qui à Græcis ῥοῦς γυναικεῖος dicitur. Nos cum Latinis vocabimus *florem album*, tametsi satis gnari simus, quòd non omnis sit colore albus. Hic affectus familiaris est fœminis cujuslibet ultra pubertatem annis, frequentius tamen evenit paulò provectioribus ætate, rarissimè autem eo corripiuntur admodum puellæ, nec à nobis visæ hactenus hic locorum, quæ vel 6 vel 8 ætatis anno fuerint hoc malo obsessæ, cujus generis virgunculas Fernelio, Hœchstettero, Joh. Matthiæ Nestero aliisque cognitas fuisse novimus. Necesse autem est, illas fuisse vel cachecticas, vel admodum infirmas & debiles. Nam ubi natura tàm præpropere & maturè agit, seque ipsam quasi anticipare videtur, utplurimùm futuræ valetudini & robori multum decedit. Affectus hic citra difficultatem omnem ex ægrarum relatu dignoscitur, ac illis exitus materiæ mucidæ insvetus non potest non esse manifestus. Ferè autem ista *vel* est *limpidior* & *albuginea* nec genitalia lædens, nisi sub labore corporis & attritu genitalium, & licet vel jugiter fluat, vel maxime tempore mensium appropinquante, aut sanè post cessantes menses, non tamen magnam noxam inde sentiunt ægræ, præter molestiam; vel *discolor flavescens, virescens. saniosa*, acris & mordax, quæ vaginam excoriat, adurit, tumefacit ac inflammat, & huic subinde gravis odor adest. Hic fluxus malignus ac venereus cum aliis gravibus symptomatibus ferè conjunctus est. Nam utplurimùm adesse solent vitiosus corporis color, nausea, & fastidium ciborum, spirandi difficultas, virium dejectio, oculorum tumor & inflatio, mœror & tristitia, interdum etiam lipothymia, lumborum gravitas, intumescentia pedum & quæ non alia? de quibus Riverius, Primirosius & Zacutus Lusitanus *l. 9. prax. Histor. c. XI. p. m. 187.* consulendi. Benignus etiam est ferè fluxus, quo gravidæ ante imprægnationem ab eo immunes, vel per vices, vel per totum gravidationis tempus premuntur. Distat verò hic fluxus noster à gonorrhæâ: Nam (1.) fluor iisdem, quibus menstruum, ductibus ejicitur; cernimus enim menstruum fluorem variis esse obnoxium mutationibus & initio minus floridum, ac in cacochymicis & cachecticis postea pallidum sæpè prodire. Quâ de re tanto minùs hodiè dubitandum videtur, postquam vasa lymphatica uteri ab Olao Rudbeckio, Thomâ Bartholino, Wepfero *histor. & observ. apoplect. 13. p. 338.* Warthono, Regnero de Graaf *&c.* aliisque detecta sint, & ex Stenone, Malpighio satis notum, nullum reperi vas lymphaticum, quod non oriatur à glandulâ, vel in glandulam aliquam inseratur, ita, ut neque de præsentiâ glandularum in utero amplius ambige-

re

re liceat, præprimis, quia glandulas conglomeratas cum ſuis vaſis excretoriis in utero muliebri Bartholinus vidit, quas in vaccâ deſcripſit *in libr. de diaphragm. p. 107. & ſeqq.* confer. Acta Hafn. *Volum. 4. obſ. 20.* Ex utero, inquam, poſſe fluorem album prodire, glandulæ & vaſa lymphatica probabile reddunt, quòd verò etiam ita fiat, diſſecta poſt obitum corpora fœminarum, quæ in vitâ laborarant fluore albo, abunde loquuntur, utpote quæ varia glandularum & vaſorum lymphaticorum in utero vitia oculis & manibus profectorum obtulerunt. Vid. Bonet. *Anatom. Pract. lib. 3. p. 1354.* & Pinæus *lib. 1. de not. Virgin. Problem. 3.* Atque hinc non malè ex fluore albo, quo gravidæ laborant, Charleton *de Oeconom. Animal. p. 201.* rectè contra Harvæum concludit, minimè uterum in gravidis ita clauſum eſſe, ut ne aër quidem eum ingredi valeat, cùm materiæ illi ſubmucidæ in gravidis pateat exitus ex utero. Itaque in fluore albo pars affecta eſt uterus. GonorrhϾ autem ſedes eſt, ut cadaveris cujusdam hoc vitio infecti diſſectio Graaf palàm fecit, corpus glanduloſum, ſeu ſubſtantia illa membranoſa & glanduloſa, meatum urinarium circumdans, ac in vaginam uteri certis canaliculis & ductibus hians, quæ in mulieribus glandularum proſtatarum munere fungitur. Hoc ut deprehendatur, minimè neceſſe eſt, ut genitalia inſpiciat Medicus, an forte partes circa exitum meatus urinarii mucosâ quâdam materia ſint obſeſſæ, an verò tota vagina ſqualleat ejus generis humore, quod quidem vult Graaf, nam datur aliud indicium ſatis luculentum, quo hæc ſymptomata à ſe invicem diſcerni poſſunt. Nimirum ut Mauriceau *de Morb. Gravid. & Puerper. cap. 7.* docet, gonorrhϾ humor etiam tempore menſtrui fluxus elabitur, hoc autem vix contingit in fluore albo, qui tum ferè ſupprimitur. Accedit & hoc, quod fluor albus quantitate ſuperet humorem illum ſeminalem & in illo dolor lumborum & oſſis ſacri, in gonorrhæa autem cruciatus ulceroſus in pudendis ſit moleſtus. Multò manifeſtius adhuc eſt diſcrimen inter fluxum Noſtrum & pus ex ulceribus uteri, quod vel craſſius & magis album eſt, vel ſi ſanioſum ſit, cum cruore & dolore profunditur.

Mali hujus non ita facilis eſt cura, quippe in quâ & viſcerum chyli ſecretioni, & ſeri depurationi inſervientium, & lymphæ ratio habenda. Ac ſanè lympha excrementitiis crudis humoribus non tantùm videtur inquinata, ſed & modo nimis craſſa glutinoſa & mucoſa, conf. *vol. 3. obſ. 33.* Actor. Hafnienſ., modo nimis tenuis & ichoroſa *&c.* ut jam de motu ejus læſo nihil dicamus. Eò autem collimavimus, ut abundantiam ſeri & excrementitii & viſcoſi ex corpore eliminaremus, materiæ fluxum hunc conſtituentis proventum impediremus, & uterum corroboraremus.

 Cu-

Curæ initium ferè ab universalibus fecimus. Præprimis nobis placuere noduli, ex stomachicis, uterinis aliisque appropriatis ac purgantibus, & non possumus non illis subscribere Practicis, qui experientiâ edocti asseverant, nullum Medicamentum prodesse in hoc fluxu, nisi corpus probè fuerit expurgatum. Adeoque toto cœlo aberrant, qui curam ab adstringentibus auspicantur, atque ita rivulos, non obstructo fonte, occludunt; quo ipso & gangrænæ uteri ac tumoribus, variisque metastasibus, cum periculo summo conjunctis *&c.* occasio suppeditatur. Vomitoriis nisi sponte ad vomitum inclinarent ægræ, ac evidens in ventriculo vitium hæreret, rariùs sumus usi, etiamsi prolixè & à Riverio & Montano sint commendata. Nec abhorruimus à diureticis, memores illius Swalviani axiomatis: *uterus albo fluore fœtens diuresi mirificè mundificatur.* Eo autem ferè scopo dedimus succinata, ut & terebinthinata, nec laude suâ defraudanda sunt decocta pituitam & serum per urinas evacuantia, quæ Sylvio in crebriori usu fuerunt. Nec abs re decoctum dauci cum radice filipendulæ commendat Simon Pauli. Diureticis palmam longè præripiunt diaphoretica, quæ maximè laudat Felix Platerus *Tom. 3. l. 2. c. 7.* ac hìc præ reliquis iterum elegimus succinum, ut & ♉ d. ♂le, utpote quod non solùm discutit, sed & simul roborat. Propter diaphoresin etiam famam videntur adepta lignorum decocta, quæ empiricorum asylum & sacra anchora sunt in omnibus ferè morbis chronicis. Non displicet formula, quam habet le Mort in pharmaciâ suâ rationibus & experimentis instructâ.

Salivatio generosum illud remedium est, quo etiam inveterati fluxus debellari possunt.

Cæterùm V. S. vix celebravimus, etiamsi eam vehementer laudet Sylvius, quia ferè medicam opem implorant Nostrates, viribus jam dejectis, & tabe corporis imminente, aut præsente cachexiâ, hydropis matre. Ex fonte chirurgico magis nobis placent fonticuli & setacea, & utinam posterius hoc remedium Nostris persvadere possemus, citiùs sanè & faciliùs à spurco hoc fluxu Nostræ liberarentur; nec enim nobis excidit, quod refert Hildanus *Curat. 41. Centur. 1.* se nimirum mulierem quandam diuturno fluxu muliebri laborantem, & hinc infœcundam & sterilem ex voto curasse. Cùm verò Nostræ exorari sese non patiantur, ut in hoc remedium consentiant, exemplo Galeni frictiones commendavimus; Is enim, præter medicamenta, has cum linteis primùm mollioribus, mox asperis quotidie instituit, in curando fluxu uterino uxoris Boëthi, ut ipse refert *lib. 1. de præcognit. ad posthumum c. 8.* eo successu, ut eam intra tredecim dies curaret, & 400 aureos, sostri loco, reportaret, ut hæc prolixius refert Rolfinc. *Method. cognosc. & curand. dolor. lib. 1.*

sect. 1. c. 5. Cæterùm adhibuimus ea ferè, quæ in aliis fluxibus uterinis cum successu à Practicis præscribuntur. Inter vegetabilia non sunt rejicula, sed eximiæ virtutis, melissa, mentha à Dodonæo laudata, ac præprimis rosmarinus. Hinc Lindanus: *Fluoris albi,* inquit, *cura est per decoctum rorismarini cum vino in diplomate, sed diutiùs usurpent, & quidem manè bonum haustum & supersudare debent, & rursus in prandio & cœnâ sumant.* Huic decocto viribus si non major, certè par est essentia rorismarin. composita aliquibus Nostrûm usitata; Ex nominato roremarino & rad. galang., caryophyll. zedoar., florib. cheiri, galeopsid., betonic. bacc. lauri, juniper. costi, nuc. moschat., L aloës *&c.* confici possunt noduli jam ante à nobis laudati. Crato, non absque fundamento, laudat pulverem ex gran. kerm. nuc. moschat. tost., thure albiss. *&c.* à Nobis tamen ferè tantùm adhibentur pulveres ex succino, unicornu foss., ebore, oss. sep. corall., matr. perlar., bolo Armen. osteocoll. *&c.* quibus pro re natâ tantillum olei alicujus ♌lati, ad imitationem Wedelii additur. In formâ guttarum essent. ad flux. alb. succin. D. M. elix. uterin. variorum, tinctur. corallor., terr. catech. ipsam etiam tincturam bezoard. porreximus. Electuarium D. Sydenham debito tempore datum, itidem profuit. Id quod dicendum etiam de ♂alibus. Et sanè nostrâ suffragante experientiâ, merito inter rara experimenta & sæpè feliciter probata refert Bartholinus cremorem lactucæ, prius maceratæ in aqua extinctionis chalybis, addito pulvere eboris. Aliorum passim deprædicatorum virtutes satis sunt exiguæ. Omnibus autem hactenus enumeratis, jure optimo præferuntur pilulæ D. Becheri, de quibus Ipse *in Psychosophiâ p. 241.* scribit: Es ist nicht wohl zu beschreiben/ wie gut diese Pillen den Weibern/der Gebähr-Mutter/und ihren Zuständen bekommen/denn sie reinigen die Mutter vom Wind/ Wasser und Schleim/sie befördern die verhaltene Zeit/ und die zu starck gehende stillen sie/ sie dienen zur Fruchtbarkeit/hingegen/so was unnatürliches oder todtes in der Mutter wäre/ das treiben sie hinweg. Atque hinc Celeberr. Stahlius, cautus, si quis alius in deprædicandis Medicamentis, *in Disp. doctiss. de Mens. muliebr. fluxu, §. 45.* ait: *Pilulas polychrestas Becherianas in omnibus uterinis affectibus ultra omnem expectationem & laudem positas esse, nec ullâ hactenus nota compositione exæquari.* Præterea nec externa negleximus. Ex iis usitatiora apud nos sunt, unguent. comitiss., ceratum dè galbano, mass. ex tacamahac., g. carann. *&c.* Nullam adeò insignem efficaciam deprehendere potuimus in linimento Raymund. Joh. Fortis, quod conficitur ex bol. armen. lot. unc. sem. terr. samiæ, sangv. dracon., mastich. aa. drachm. 2. nuc. cupress. drach. 3. & ceræ parum. Suffitum ex Salviâ mirum in modum omne profluvium sistere, narra-

ratum est Lælio à Fonte, sed citra fundamentum. Jactantiam ciniflonibus usitatam redolet hoc Turnheiseri: Oleum ex rad. dauc. cretic. ℥j l. & post balneum vulvæ illitum, menses albos miraculosè curat. Nam nec balneum, utpote quod fluxiones augere aptum natum est, convenit, quamvis Platerus *in Observat.* ejus usum serio commendet. Nota nobis est egregiæ spectatæque formæ mulier, quæ, cùm nihil intentatum reliquisset, ut à fluore albo, quo per multos annos laboraret, liberaretur, tandem virtutem balnei aluminosi experiri statuit, unde suppressus quidem fluxus est, sed infaustè admodum. Successit enim ulcus circa orificium uteri molestissimum, quod ægerrimè admisit medelam, hâc verò, post longi temporis patientiam obtentâ, secutæ sunt hæmorrhoides (cum summis torminibus conjunctæ, non sine suspicione exulcerationis intestini recti) quæ circa singulas lunæ phases, cum sedibus frequentibus, non sine exquisitissimis doloribus totius abdominis turbas dant maximas, ac ægram in tabem conjiciunt, ex quibus malis hactenus nulla arte potuit eluctari. Nec adeò magna spes ponenda in pessariis, in cervicem uteri immissis, cujuscunque etiam fuerint generis, quæ tamen etiam fœminæ, nisi perfrictæ frontis, non admittunt. Quantamcunque verò adhibueris diligentiam in medendo, sæpè tamen adeò contumax & rebellis est affectus iste, ut omnem eludat curam. Atque hinc verè scripsit Rodericus à Castro, in vetulis ad capulum usque affligere & commori, ut adeò nimis sit angustum menstruum spatium, quo curam circumscribit Riverius.

Fluxus hæmorrhoidalis. Jam addemus, quæ de fluxu hæmorrhoidali à nobis annotata fuerunt. Ex causis externis cujusvis temperamenti homines in virili ætate in illum incidere possunt: sed circa horum concursum ferè ii demum fluxum experiuntur, qui per aliquot annos pathematibus quibusdam in hypochondriis fuere obnoxii. Nam hi deinde interdum per aliquot dies, dùm alvum deponunt, unâ cum excrementis aut minimùm inter conatus ejiciendi fæces, sine ullo abdominis dolore, absque vitio œconomiæ & nutritionis, sangvinem ex venis, quæ in anum explicantur, intercedente motu intestini recti expressorio, profundunt. Hoc ubi semel factum est, fluxus iste redit statis propemodum temporibus, nimirum aut tardius e. g. circa æquinoctia, aut citiùs, singulis scilicet mensibus, circa ☽æ mutationes solenniores in paucis quibusdam per aliquot annorum decursum, citra intervalla ulla durat. Ubi autem fluxus ille impeditior est, nec ex voto succedit, corpus langvet, appetitus imminuitur, sentiuntur tormina in intestinis, præprimis autem gravitas circa os sacrum, ac nonnunquam stupor in pedibus. Tum verò natura excretionem molitur, quando ægri asthmate hypochondriaco tentantur,

tur, inflationem ventriculi, ructus ac borborygmos perpetiuntur, ac dolores tensivos sensibiles admodùm per totam sacri ossis longitudinem percipiunt. Omnium autem certissimi prodromi hujus fluxus sunt pruriginosi ardores in orificio intestini recti & sensus noduli alicujus inclusi in unâ alteravè intestini parte. Et nihil certius his Kozackii: *Nunquam sangvis ex venis hæmorrhoidalibus prosilit subitò & insperatò, sed priusquam erumpat, quid futurum sit, variis indiciis præsignat, quæ nosse Medicum decet.* Diximus paulò ante, sangvinem per venas sedales evacuari, & id fit utplurimum; nihilominùs in duobus notavit D. Helwich exivisse materiam instar spermatis ranarum, quod & observatum est à Greiselio *Ann. 1. Ephem. German. obs. 75* nec dubium est, quin ejusmodi mucus ex hæmorrhoidibus fluat, cum & Doctiss. Sorbait, *Med. Pract. tr. c. 68.* viderit, ex hæmorrhoidibus externis per sangvisugas duas ferè mensuras materiæ cujusdam instar spermatis ranarum manasse. Hæ autem subalbidæ sordes sero, quod ex tumentibus hæmorrhoidibus sponte apertis, ad plures libras tàm acre & corrosivum, ut partes madefactas corroserit, effluxisse, testatur Meibomius, incunabula debent. Serum enim quàm variis modis inspissari in materiam albam & viscosam, albumini ovi non absimilem, queat, discere licet ex Barbato, Willisio, Brunone & Malpighio. At verò interdum nullus humor evacuatur ex hæmorrhoidibus, sed illæ tantùm tument & duræ sunt, ac vehementem in ano dolorem, maximè ubi dura alvi excrementa exprimuntur, movent. Tumentes ejusmodi hæmorrhoides vulgò cœcas nominant, alii cum Platero etiam clausas, quas, ut à mariscis, tuberculis illis carnosis oblongis, à thymis sive eminentiis illis asperis ac subrubris, sangvinem, dùm auferuntur, in magnâ quantitate profundentibus, à ficu, carne nimirum circa sedis foramen superfluâ, rhagadibus, fissuris, sive ulcusculis ani oblongis, & tandem à cristis & condylomatibus ritè distinguas, juvat historiam dolentium istarum hæmorrhoidum breviter annectere.

Produnt hæ sese communiter primò quidem pruritu & morsu propè exitum intestini recti, ac spasmodicis quibusdam intestini illius motibus. His deinde succedit perceptio molis alicujus, sive nuclei inclusi, id quod maximè fit, cùm alvus deponitur. Huic moleculæ complicatur dolor primò tensivus, & perpetua vellicatione punctoriâ quasi ægrum afficiens, sed multò magis sub ipsâ dejectione deinde acerbissimus, qui, si inflammatio aliquanto major sit, ad vesicam, testes, uterum & inguina usque dolor propagatur. Eæ, quæ sub sensum cadunt, non tantùm ratione magnitudinis & molis, sed & ratione figuræ differunt, quæ occasionem quondam dedit Alexandro Veronensi, ut ineptè satis cœcas has hæmorrhoides in uvales, molares, verrucales & vesicales

diſtingveret. Nec color illarum ſemper idem, interdum ex atro rubeſcunt, aliquando autem albeſcunt. Porrò modo ſunt molliores & flaccidiores, modò turgidiores ac duriores, prout vaſa hæmorrhoidalia plus minusque diſtenta ſunt, nam cœcæ hæmorrhoides nihil aliud ſunt, quàm varices ſeu intumeſcentia venarum hæmorrhoidalium tortuoſa ac anfractuoſa. Et ſane venas eſſe ſubjectum protuberantiarum ejusmodi, edocemur ex pulſus abſentiâ & ipſo colore eorum, qui ex rubro lividus eſt. Nec attinet hîc repetere, quòd duplicis generis ſint hæmorrhoides, nimirum externæ, quæ extremitatem inteſtini recti afficiunt, & viſui patent, ac internæ, quæ profundiorem, ſive altiorem inteſtini ſitum occupant, & oculorum aciem ſubterfugiunt, niſi extra podicem, inter niſum excernendi fæces urgeantur, quo in caſu repoſitio earum non usque adeò facilis eſſe ſolet. In hoc conveniunt externæ ac internæ, quòd vel iterum diſſipentur & dolores remittant, vel ſuppurentur, non ſine immani dolore, ac in fiſtulam abeant, eamque initio quidem exiguam ac ſine artis adminiculo coaleſcentem, interdum ſatis magnam, quæ tardè quidem invaleſcit, ſed eò profundius ſerpit.

In curâ hoc modo nos geſſimus: Conſvetas moderate fluentes in ætate virili, præſente plethorâ, præſertim omiſſis (olim familiaribus) ſangvinis depletionibus ſupervenientes, minimè ſuppreſſimus, qui peſſimus nonnullorum mos eſt, neſcio quam inde cachexiam pueriliter metuentium, ſed potius conſervavimus, gnari, quòd eo ipſo multi averruncentur morbi. Imo ceſſantem hunc fluxum in iis, qui eo ſangvinis profluvio olim non ſunt facti imbecilliores, helleboratis ac myrrhatis aliisque juſto tempore datis, cum emolumento ægrorum revocare conati ſumus. Nam niſi hoc fiat, ſubiti graviſſimique morbi plerumque verò aut hydrops, aut tabes, imò & apoplexiæ *&c.* incidere ſolent, ut jam de ulceribus, ſcabie, vitiligine aliisque vitiis nihil dicamus. Si verò Fluor ille nimius eſſet, & vires ægrorum attereret, vividus faciei color periret, gravitas ſentiretur in coxis, & in cruribus magna imbecillitas, partim ebullitionem in ſangvine nimiam compeſcuimus, partim fluxui huic frænum injicere ſtuduimus adſtringentibus, quæ ſimul vigorem naturæ augere poſſunt. Nam valida adſtringentia ægros in hydropem, aſthma, hæmoptyſes, cardialgias ſingultuoſas, anxietates præcordiales, membrorum torporem & gravitatem, maniam *&c.* conjiciunt. Hinc Hippocrates *l. 6. aphor. 12.* rectè præcipit, *ut in diuturno hæmorrhoidum fluxu, una fluere ſinatur*, quâ de re legi merentur, quæ habet Clariſſ. Fromannus *de hæmorrhoidib. parte poſterior. problem. 5. p. 251. & ſeqq.*

In cœcarum hæmorrhoidum curâ ad sangvinis congestionem inhibendam, aut moderandam, usi sumus V. S., deinde tentavimus discussionem per sacculos, fotus, clysteres ex verbasco, parietaria, malvâ, scrophularia, flor. sambuc. chamomill. semin. lini, fabariâ, una cum adstringentibus paratos & calidè admotos. Quem in finem decantata etiam passim unguenta de linariâ, verbenâ, ac illo, quod ex recenti scrophularia & telephio conquassatis cum butyro in cellam repositis ac super igne deliquatis conficitur, aliaque ejus generis adhibuimus.

Interne quoque dedimus chelidonium minus, crassulam majorem, scrophulariam, millefolium, & ♂alia in exiguâ dosi, eâ potissimum intentione, ut vias roboraremus & stases prohiberemus. Ubi autem discussio obtineri non poterat, aliquoties tumores hi aperiendi fuerunt, tametsi ab apertione abhorreant non tantùm ambo Lusitani, Grembsius, Hoffmannus, sed & Sennertus, Crato, Rolfincius aliique, & hìc potius sequi maluimus Severinum, Riverium ac Drawitium. Nam istarum apertionem ex aloëticis, myrrhatis, colocynthiacis aliisque internis exspectare, & incertitudo eventus ac periculum majoris noxæ, ac ipse insanus patientium dolor vetant. Et sanè ex istâ apertione ope lanceolæ perpetratâ, nec hæmorrhagias nimias nec fistulas consecutas meminimus. Ac sanè cum Alexandro Massaria ferro magis, quam hirudinibus, quas etiam eundem affectum præstare posse credimus, negotium perpetrandum esse opinamur. Apertæ, ut ulcus aliquod tractari debere videntur. Atque hinc absorbentia, diluentia, emulsiones (proscriptâ diætâ vinosâ & aromatica ac flatulentis aliisque noxiis) ægris nostris ordinavimus. Cæterum hactenus experiri datum non fuit, an, si hæmorrhoides tuberosâ radice chondrillæ tangantur, etiam exarescant, si chondrilla siccetur, & corrumpantur, quando radix corrumpitur, quod olim præsenti Thomæ Bartholino testatus est Petrus Castellus, ut testatur Ille in epistolâ præmissa libello Herm. Grube de transplantatione morborum. Durantes & Ulysses Aldrovandus magni fecerunt hæmorrhoidalem herbam, quæ est species Polygoni Italiæ non ignota. De hàc ita Rolfinc. *in Epit. lib. 3. c. 21. Ea (sc.) herbâ tactæ hæmorrhoides melius habent, si per diem circa femur gestetur, & mox in fumante camino suspendatur, ut herba ita & hæmorrhoidales corrugentur omnisque evanescit dolor.* H. I. Quod an succedat, nobis hactenus non innotuit. In scrophulariâ, quæ propter virtutem eandem celebrari solet, efficaciam hanc deprehendere minimè potuit D. Helwich, cum ante aliquot annos Episcopus Warmiensis in Prussiâ ab eâ in dolore maximo sibi opem polliceretur. Et sanè ut obiter hoc addamus, nondum adeò liquidum est, quid de

curâ per transplantationem ſtatuendum ſit. Rigidum nimis eſſe videtur, cum Conringio eandem prorsùs reprobare, quamvis magnâ cum aſſeveratione ſcribat: *nec transplantationem quicquam valere in morbis, quos ſibi relicta ægrotantium natura non ſolet ſanare, niſi acceſſerit conſtans quædam & temerè concepta perſvaſio, comperimus.* Longiùs adhuc proceſſit Velſchius, qui transplantationes iſtas ludibria vocat ex arte medicâ releganda. Sed neque intra hos terminos ſeſe continuit Kircherus, qui curationem ejusmodi rogo mulctandam dictatoria ſeveritate edicit. Quid enim tanta pœna dignum committitur, quando naturalia adhibentur remedia, nulla concurrente ſuperſtitione, aut verbis, aut characteribus, aut geſtibus, quanquam non ſemper manca mortalium mens rationem aſſequatur, ut pulchre Bartholinus *cent. 3. hiſt. 66.* Viciſſim fatendum etiam eſt, quòd in morbis raro cura hæc ex voto ſuccedat. Scimus tentatum eſſe experimentum in *epilepſiâ,* quod Sachſius Noſter commemorat *in Gammaralog. p. 876.* in *Podagrâ*, quod communicat Timæus *l. 5. epiſt. Med. 8.* in *Ictero*, quod proponit Hoffmannus *lib. de Method. medend. p. 327.* in *aridurâ*, quod hîc omnibus notum, ſed absque ullo ſucceſſu. In mictu cruento nimis patiens cruorem recenter emiſſum cum pulvere ſympathetico miſcuit & diligenter hæc inter ſe miſta agitavit ac in loco non adeò calido ſivit exareſcere nullo cum levamine. Meminimus quoque, aliquem periculum feciſſe, an verrucæ tolli poſſent eo modo, quô ab iis liberatus eſt Verulamius ab Angli Oratoris uxore, quæ accepit particulam lardi pelle non exutam ejusque pingvedine illevit omnes verrucas & inter eas, quæ penè ei fuerat coæva, ac deinde clavo affixam lardi particulam ad poſtem feneſtræ cubiculi ſui, quod meridiem ſpectabat, ſoli expoſuit putrefaciendam eo cum ſucceſſu, ut omnes veruccæ intra ſeptem menſes planè evaneſcerent, ſicuti teſtatur Ipſe *in Sylv. Sylvar. cent. 10. hiſtor. 997.* At hunc effectum ex illo remedio neutiquam conſecutus eſt Sileſius, quem ex eo reportavit Anglus. D. Preus tamen ſvaſu beati nunc D. Ettmülleri, Præceptoris olim ſui, etiam poſt cineres venerandi, Lipſiæ anno 1673 clavum quendam in volâ pedis ſui medietate pomi Borsdorffiani in duas partes diſſecti, eo usque fricuit, ut interna pomi ſuperficies inde aliquo modo incaleſceret, & mumiâ verrucæ hujus vitali ac ſpirituali imprægnaretur, hincque medietate illâ ſub acervum fimi conjectâ, ut putredine ibidem conſumeretur, ſpatio 6 præter propter ſeptimanarum, nullo inſuper remedio in auxilium vocato, à clavo ſucceſſive emarceſcente, ac evaneſcente penitus liberatus fuit.

Achores & Tinea. Qui iſto tempore in ætate puerili fuerant immunes ab exanthematibus, ſub finem veris, Achoribus & Tineâ infeſtabantur.

Paſ-

Paſſim conſulebamur à parentibus, quando capita prolium deformabantur ulceribus madidis ſeu exiguis iſtis tuberculis, in cute excitatis, ſub quibus humor acris & erodens continetur, qui non tantum ad ſcalpendum incitat, ſed & cutem tenuiſſimis foraminibus poſt pruritum perforat & erodit, ex quibus erumpit, ac copioſam ac ſpiſſam cruſtam efformat. Magis anxios adhuc parentes habet Tinea. In hâc capilli partim defluunt, partim ita arroduntur, ut emineant aliqua & ea quidem ſatis exiguâ parte ex cute & veluti ſtipulas exhibeant, ut videas non adeò accuratam eſſe Tineæ deſcriptionem, quam ſuppeditat Dolæus, ſcribens: *Tineam eſſe ſcabiem cutis cum ſquamis & cruſtis, pilorumque evulſione &c.* Et ſanè pars illa capitis, quam tinea defœdat, non tam cruſta eſt obtecta, ſed vehementer rubeſcit, ac mediocriter turget, tenerrimaque nitet cute, quam ſi vel ſuſpenſis digitis ſcalpant, facile erodunt & abradunt, ſubſequente ichore ſubcruento, ac copiosè abſcedentibus furfuraceis ſquamis. Ficoſam nominant tineam, in quâ ſtigmata ſangvinea, ſive, ut aliis placet, vivæ rubræque carnis quædam grana apparent ficuum interioribus granis haut abſimilia, quæ ægerrimè conſolidationem admittunt, & texturam debitæ craſſitiei induunt. Hujus loci non eſt, ſcrupuloſius inquirere, an affectus hic pendeat à vermiculis, quos ſe per accurata microſcopia detexiſſe aliqui gloriantur, ab illis ſanè vermiculis, ex minutiſſimis, ut ajunt, ovulis prognatis & pilos corrodentibus nomen affectui inditum eſſe autumant. Nobis hîc ſufficit annotaſſe, quòd internè noſtrâ experientia ea optimè conducant, quæ alias in ſcabie proſunt, & à nobis anno præterito breviter fuêre indicata. Externa adminiſtrant ferè apud nos barbitonſores & vetulæ, ac illa remedia omnium efficaciſſima ſunt, quæ à Joële in cura Achorum commendantur, tametſi formulæ ſint minus concinnæ. Nicotianam non ſine fundamento laudant, at camphoratorum uſus hîc noxius. Tantum ſanè exinde ægri percipiunt dolorem, ac ſi carbones vivi capitibus impoſiti eſſent. Cæterùm meminimus ex voto ſucceſſiſſe curam ad mentem D. Sorbait *Tract. 4. Med. Pract. c. 19.* ritè inſtitutam. Compertum quoque nobis eſt, citra ullam efficaciam in linimentis adhiberi ſolere ranas virentes, tineas fluviatiles, ſerpentes ac viperas, quorum uſum in Medicina introduxit & hodie adhuc alit ſuperſtitioſa inſcitia. Quando ulceroſa hæc eruptio non ſuccedit, & humores maligni circa caput ſtagnant, non raro glandulæ exiguæ magnitudinis in magnum attolluntur tumorem, qui cum maximâ ægrorum moleſtia non detumeſcit, niſi puri exitus paretur. Imo hinc minimè raro aures inflantur & vehementer pruriunt, unâ cum cute auri vicinâ, quæ ſi leniter abradatur, per longum tempus ex illa liquor lymphalis ac ſeroſus extillat, durante moleſto pruritu ac inflatione.

Constitutio aëris æstiva. In Julio terra per totum mensis cursum benigno ☉lis calore animabatur, ac simul calidis fovebatur pluviis, subinde tamen etiam tonitrua audiebantur. Per Augustum eædem gratæ inter phœbum & nubila vices durabant. Nec alia aëris in Septembri constitutio, nisi quod frigidior aura post benignum ☉lis calorem allaberetur corpori ac aliquam ei afferret molestiam.

Hoc tempore grassabantur Febres continuæ intermittentes cum doloribus hypochondrii dextri, pleuritides spuriæ, in infantilibus corporibus excretio miliaris notabatur. Multos choleræ, diarrhææ ac dysenteriæ fatigabant, ac eô à nobis modô curabantur, quem in historia morborum nuper adumbravimus. Febribus quotidianis jungebantur dolores capitis enormes ac spasmodicæ pectoris constrictiones notante D. Grassio. Multi catarrhis obnoxii degebant ac pertinacissimis tussibus concutiebantur. Colluctati etiam sumus cum difficili malo, quod quidem nobis hîc familiare non est, sed tantò frequentius grassatur in vicinâ Silesiæ Poloniâ, unde ad nos non ita rarò Magnates nostris usuri consiliis excurrunt. *Plica Polonica.* Plicæ illi nomen inditum à signo diagnostico, eò quòd pilos complicet & conglutinet. Ea ergò, quæ nobis de hoc gravi & sontico morbo innotuêre, hîc breviter perstringere liceat. Corripiuntur hoc malo omnis ætatis homines & nec pueri ac puellæ ab eo immunes sunt. Nec sexus alteruter aliquâ prærogativâ fruitur. Nam falsum esse comperimus, quod vulgò proditur, plures fœminas, quam viros laborare plicâ, inter mulieres tamen eæ citiùs infestantur, quibus menstrua non ritè fluunt, imò, quod mireris, nec temperamenta quicquam peculiare habent, nam & sangvinei & cholerici, phlegmatici & melancholici hîc æque suos patiuntur manes. Id tamen observatum est, eos, qui Gallica lue laborarunt, ac qui ab ejusmodi infectis prognati fuerunt, faciliùs in plicæ incidere vitium. In hoc etiam magis propendent,qui tineam & capitis porriginem repercutientibus medicamentis represserunt. Constat etiam ex propria Polonorum confessione, quod tametsi generosa gens minime ad severas diætæ leges sese adstringi patiatur, ii tamen, quos Plica deinde deformat, enormius initio excesserint & in nimiâ ciborum, sale, aromatibus *&c.* conditorum ingurgitatione & in crebris compotationibus, quibus ingentes cyathi cerevisiæ fæculentæ,vini Hungarici,mulsi cum lupulo decocti,& stygiarum aquarum, quas *crematum* vocant, evacuantur.

Obscura labis nostræ initia sunt. Imminentis Plicæ suspicionem concipiunt, quando ægri semper aliquid sibi deesse conqueruntur, neque tamen, quid patiantur, exprimere norunt, ac de cætero sat meticulosi sunt; Augetur

me-

metus, si appetitus eorum, licet aliàs languidior sit, præfractè in hoc illudve cibi ac potus genus feratur, cætera etsi sapidiora esculenta & potulenta aversetur, ac color faciei, qui ante vividus erat, in plumbeum pallidumve mutetur, tùm verò de ingratissimi hospitis adventu nemo dubitat, quando corpus aut inopinatò præter morem convulsionibus concutitur, aut spasmis torquetur, aut artus cum juncturis acerbissimo exercentur dolore, & tinnitus aurium percipitur, aut tormina ventris crebrò infestant, ossa tibiæ & fibulæ, humeri & femoris nonnihil incurvantur, articuli nunc introrsum, nunc extrorsum inclinantur, tota spina intorquetur partim scilicet antrorsum, partim extrorsum, aut etiam partim dextrorsum, partim sinistrorsum. Imò ex pleuritide spuriâ, paralysi, præprimis recurrente, cœcitate & obauditione non temere Plica apud Polonos prædicitur. Imo horrores & rigores statis etiam temporibus repetentes cum subsequo calore, nullis antifebrilibus medicamentis expugnabiles, ferè prodromi sunt plicæ. In procinctu verò est plica, quando prædicti morbi præcesserunt, & furfures ac pediculi in capite generantur, fœtor etiam cum spurcitie exoritur, tùm enim unus & alter cirrus cum vicinis sibi crinibus in se implicatur & densus in conspectum prodit. His à syncipite, aliis ab occipite propendens, aliis totum caput involvit, ac villosi ac congeniti pili speciem refert. Quod cum fit, corpus à malis, quibus antea pressum fuit, ferè liberatur. Et sane multos videas cum crinibus in cirros convolutis rectè valere. Compertum quidem nobis est, quod plicæ, quanquam non adeò frequenter, spontè decidant, constanter tamen Poloni asserunt, præcisionem & resectionem complicatorum istorum capillorum neutiquam vacare periculo. Hinc tot circumferuntur historiæ de cœcitate, artuum dolore, ac infinitis ferè malis post præcisionem hanc subsecutis. Dùm hæc scribuntur, D. Grassio, Pauli & Helwich oblata nobilis Polona, cui à Sacerdote, absente marito, abscissa fuerat Plica, Illa initio quidem non sensit notabile incommodum, postea autem strumam incurrit cum anevrismate supra costas spurias lateris sinistri. Nec fabula est, quod plicæ dissectæ sangvinem fundant aliquando, id enim ita fieri quibusdam Nostrum à Polonis magnâ cum asseveratione est confirmatum. Episcopus Posnaniensis narravit D. Connor, quod ipsemet abscindens plicam, observarit eine düffrige und flüchtige materie, in grossem Überfluß durch die Gänge seiner Haare gehend, welche die Locken gekrümmet/ und zusammen gezogen/ &c. in Beschreibung des Königreich Pohlens Connors *part. 2. p. 794.* Sed sine stupore legi non potest, quod meminimus nobis relatum, post abscissos plicæ funiculos in capite, alios exortos in pube, similes iis, quos describit *observ. 221. Ann. 3. Dec. I. Ephem. Nostrar.* Hannius. Longa docuit Polonos ex-

perientia, ingruente morbo, & signis quibusdam jam sese manifestante, institutam V. S. prorsùs esse noxiam, nec minus damnum afferre cathartica, unde jam olim Academiæ Zamoschensis Rector in epistola ad Facultatem Medicam Patavinam de purgatione ex vero ita scribit: *Purgationibus usitatis, si plicæ medearis, ægrescit & exsuperat magis, quod noxios humores nequeat superare purgatio, sed commotos per totum corpus dispergat: tanto enim dolore omnium deinceps membrorum hâc affecti peste ardent, ut ad cruciatus acerbitatem nihil possit esse acrius.* H. I. Vulgus itaque nihil hîc aliud agit, ut ipsi Magnates nos sæpius informarunt, quàm ut plicam in capitis capillis procurent. Eum in finem instituunt lotiones cum decoctis ex brancâ ursina, sive acantho Germanico, rad. lupuli, musco terrestre. Quidam oleum & vinum miscent & sæpius caput abluunt. Et sanè non prorsùs a scopo aberrant, dùm ita poros capitis ejusmodi externis blandè aperiunt, nam quia natura materiam peccantem in corpore ad capillos propellere molitur, eam in conatu hoc, per ejusmodi emollientia calida juvant, &, ut enixius id faciat, invitant, prudentius adhuc facturi, si, quod nonnulli medici suadent, blandis diaphoreticis morbificam materiam ad ambitum corporis propellerent. Lautioris fortunæ Nobiles Medicos advocant, quorum quidam decoctis Lignorum & specialibus medicamentis utuntur, alii volatilibus, alii absorbentibus morbum oppugnant non magno cum successu. Prorsùs alii inter medicos à medicamentis dehortantur & ferè unicè in leniendis & mitigandis atrocioribus symptomatibus occupantur.

Quidam in curanda Plica tanquam specifico utuntur Musco terrestri serpenti, cujus decoquendi rationem & modum adhibendi describit Bernizius *Ann. 1 Dec. 1 Obs. 52. Miscellan. nostr.* Et sanè propter opem, quam multis in hoc morbo attulisse creditur, plicariam vocant Poloni. Ex his autem facilè perspicitur, quam falsum sit assertum illius Plico-Mastichis, qui plicam voluntarium morbum esse, quem nullus habeat, nisi qui non velit cavere, pronunciat. Et sanè nullo modo concipi potest, quomodo crines, ex negligentiâ pectendi, in cirros ex mente Nostri ita convoluti, hominem tam sævis mactare doloribus, horrendis convulsionibus torquere, & membra in functionibus suis impedire queant? Nec exhauriunt negotium, quæ de ductibus pluribus & hederæ in modum extensis atque hinc conjunctis ex glandulis subcutaneis miliaribus oriundis, copiosiori & densiori pilorum progerminationi ansam suppeditantibus, non adeò pridem proponi cœperunt, etiamsi lympham glandularum istarum viscidissimam supponas. Quemadmodum neque satis est in genere allegare hîc humorum visciditatem; nam hæc & alia ejus generis

neris etiam in aliarum terrarum incolis, qui ne fando quidem aliquid de Plicâ audiverunt, inveniuntur. Scimus etiam, aliquos credere, morbum hunc veneficio inductum Polonis. Sanè Schenckius vocat Plicam tricas incuborum. Et ante seculum hic Vratislaviæ novimus à veneficâ quadam puerperæ, ex lochiorum, propter terrorem, retentione in peripnevmoniam & phthisin incidenti, per fascinum ita intricatos capillos, ut nullo posteà modo extricari possent, donec vitam cum morte commutaret, eò, quod anus opem auxiliumque suum ægræ offerens, à puerperâ fuisset domo exclusa, teste Nostro Rumbaumio apud Schenkium *lib. 7. obs.* Profectò multi inter Polonos, etiam non superstitiosi, impietatem Roxolanicarum mulierum hìc suspectam habent. Enim verò quàmvis rariores, etiam alibi Plicâ laborantes, visos esse, loquuntur observationes: Morbus enim hic in Helvetiâ, Brisgojâ, Alsatiâ, & Belgii parte ad Rhenum, ac in Hungariâ cognitus; ast non tàm frequens; in Hungariâ interdùm animalia morbo hoc infestari, præsertim equos, testatur Sennertus *lib. 5. Prax. med. Part. 3. sect. 2. cap. 9. &c.* quæ sunt verba D. Helwichii *in Observ. Physico Medic. posthumis* ab Illustri PræsideNostro L. Schrœckio *editis p. 114. & seqq.* In Bavariâ etiam idem Helwichius cognovit Vice-Præfectum, qui cirrum densum, longum, à cervice ad lumbos usque pendulum & mirè implicatum & inviscatum gessit, ut *l. c. p. 137.* legere licet. Et tamen in his terris non quæras:

Quicquid habet Circe, quicquid Medea veneni
Quicquid & herbarum Tessala terra dedit.

Rursùs propter eandem causam Plicæ originem petere prohibemur ab aquis per Tartaros, immissis cordibus humanis, quæ veneno imbuerant, infectis, licet has nova monstrorum genera peperisse Poloni credant, & sobolem horum in inexplicabili tricarum compage vulgò autument superesse, ut intelligimus ex Pastorii *Floro Polonico l. 2. c. 4.* Eò scilicet, quòd primitùs infectæ aquæ, aliis in Poloniâ fluviis ac stagnis sese commiscuerint, cœcis nimirùm ductibus, quo digitum intendit Eques Polonus, Auctor Epistolæ de Plicâ. Alii non tàm de primâ plicæ origine soliciti, quàm hodiè adhuc durantem propagationem explicare conantes hujus causam esse contagium perhibent. Non abs re ait Hercules Saxonia *in operib. p. 806. Quispiam statim animo concipiet, Polonicam Plicam ex solo contagio quotidiè ampliorem fieri, qui videat, tàm facile in Pocutio duos & tres in eadem domo laborare, qui intelligat eos, qui locum illum attingunt, faciliùs infici, quidemque sciat, magnâ ex parte hanc lui ♀eæ copulatam esse, quæ omnium consensione contagiosa est.* H. I. Tùm in contagio, tum in rerum non-naturalium usu incongruo veram cau-

 sam

ſam Plicæ quærendam eſſe autumat Auctor *Abſurdorum verorum* ſeu *Parodoxor. Medic. part. 2. p. 28.* Quicquid verò ſit de causâ proximâ Plicæ, in aperto ſanè eſt, in hoc morbo magnam fieri congeſtionem lentorum ac viſcidorum ex diætæ erroribus natorum humorum ad caput, & eam utique ad hæmorrhagicam tendere excretionem, hæc autem cum propter ipſius liquidi conditionem & impedimenta, aliisque de cauſis oriri nequeat, inſigni infarctu humores illi circa caput reſtagnant, ac pars etiam in ipſis obhæreſcit capillis, eosdemque mutuo agglutinat.

Quantum ad curam, ſub primum morbi inſultum incidentia & ☿ialia cautè data, & ea, quæ æquabilem ſangvinis diſtributionem promovent, eximiè, quantum quidem nobis conſtat, proſunt. At, ubi malum invaluit, therapeia longè eſt difficilior, & quænam conducant ad malum tollendum, ob notam Gentis inconſtantiam & crebram Medicorum mutationem, non æquè conſtat.

Febris ſcorbutica. In æſtate hâc vidimus motus quosdam febriles, qui nullum typum obſervabant, neque ſtatis exacerbabantur periodis. Mirabilis in iſtis viciſſitudo eſt, eaque ſatis crebra. Quî hâc horâ ex anguſtiâ cordis gemit & trepidat, de fatigatione ſummâ conqueritur, poſt unius alteriusve horæ, erecti animi eſt, & frontis exporrectæ. Propemodum autem febriles ejusmodi excandeſcentias experiuntur homines ſcorbuticis maculis, modò rubicundis, modò lividis deformes. Hæ quando numeroſiores in corpore comparent, ferè abeſt ejusmodi ebullitio, ſed quando pauciores adſunt, præprimis in loco minus conſveto, tùm iſtiusmodi alterationes ſentiuntur, præſens quoque eſt manifeſta coloris macularum mutatio. Non carent hæ inordinatæ febres ſuis ſymptomatibus. Nam & anxietates graviſſimæ præcordia premunt, languor totius corporis & oſſifraga omnium membrorum laſſitudo invadit, ac interdum alii graves impetus ac tumultus corpus affligunt. Partes antea maculis obſideri ſolitas dolor tenſivus, gravativus, imò & rigor occupat. Præterea hi ægri patiuntur vertiginem, alvum habent modò fluidam nimis, modò nimis adſtrictam. Non raro in his febb. anomalis æſtuantem calorem ſequuntur horripilationes. Pulſus ferè magnus eſt, interdum aliquo modo inæqualis & parvus, urina, quantum meminimus, ferè craſſa eſt, & ſtatim, poſtquam reddita eſt, conturbatur, ac deponit corpora rotunda, inſtar arenularum & ſuperior ſubſtantia nihilominus craſſa manet, & quaſi pingvedo quædam vitri parietibus adhæret. Vix poſt ſumpta cathartica, ut alias fieri ſolet, clareſcit, ſed turbida manet. Prudenter facit Medicus, ſi excretionem macularum ſcorbuticarum promoveat, aut materiam earum ſubi-

gat

gat & corrigat, id enim ſatis docet experientia, quòd factâ excretione, aut etiam correctione materiæ, interdum etiam ejusdem depoſitione ad extremas partes, omnes illi motus conquieſcant. Id certum eſt, quòd antifebrilia ſola hîc non conducant.

Viciſſim eodem tempore excruciabantur aliqui dolore artuum, ſtatis horis, ſingulis diebus per aliquot ſeptimanas redeuntibus, ſine ullo febris ſigno. Acta varia & topica omnis generis ſine patientium levamine in quâcunque formâ fuere applicata. Tandem cum antifebrilium imprimis autem corticis Peruviani efficaciam experiri animus eſſet, inventum remedium eſt, quo dein diri illi dolores, qui ſudoriferis, purgantibus, diureticis exaſperati fuerant, ex voto placari potuerunt. Quàmvis nec hæc remedia ſub initium morbi æque proſint. Hoc tempore D. Helwich opem & conſilium imploravit cerdo ferè ſexagenarius, temperamenti melancholici, is ſæpè hypochondriacis paſſionibus obnoxius hactenus fuerat, ante annum etiam fluxum hæmorrhoidalem ſatis copioſum aliquoties erat expertus, nec non varia incommoda à flatibus perpeſſus; modò verò conquerebatur de dolore pectoris & dorſi ac laterum præprimis ſiniſtri & poſt ſumptum cibum, de pondere, quod in viſceribus ſeſe percipere ajebat. Sub veſperam etiam febricula aderat cum dolore capitis leviori & obſcuratione aliquâ viſus. Vix per biduum huic curæ vacaverat D. Helwich, ubi clanculum obrepſit alius, & brevi ſuis arcanis omne ſeſe ſublaturum eſſe malum liberaliter promiſit. Sed ecce, poſt paucorum dierum intervalla, per vomitum rejicere cœpit humores atros ſubcruentos, ſaporis acidi, dentes ſtupefacientes. Vocatus denuò D. Helwich, cùm vomitus hi aliquoties in die redeuntes & copioſæ dejectiones per quatriduum jam duraſſent. Iſte cùm adveniſſet, ſenem admodum languidum deprehendit, manus ejus erant frigidæ, infeſta ei cardialgia ac ipſa lipothymia, ac propterea conjugem maturè admonuit, actum eſſe de vitâ mariti. Et profectò exactiſſimè conformis experientiæ eſt Hippocraticus ille aphoriſmus: *dejectiones omnes nigræ, qualis ſangvis niger, ſponte prodeuntes cum & ſine febri, peſſimæ*; ut & alter ille Ejusdem Senis: *Morbis quibusvis incipientibus, ſi bilis atra vel ſurſum, vel deorſum prodierit, lethale.* Sponte prodierat atra materia in noſtro, (tametſi id uxori ægrè perſvaderi potuerit, utpote quæ cauſam hujus melancholici, ut cum veteribus loquamur, vomitus, in medicamenta nimis calida ab altero illo propinata conjiciebat) adeoque prognoſticon hoc tantò tutiùs in ætate ſenili, attritis jam viribus, formari poterat; quod & eventus comprobavit. Nam etiamſi blanda diaphoretica, antiſpasmodica, leniter adſtringentia, balſamica *&c.* ordinarentur, nihilominus vomitus hi per aliquot

quot dies secuti sunt, quos tandem mors excepit. Quia verò satis probabile est, materiam hanc nigerrimam existere sanguinem fæculentum & corruptum propter stagnationem diuturnam, non possumus adhuc assequi, ubi tam enormis quantitas, quæ ejiciebatur, hæserit. Ter enim quaterve per diem ad duas hebdomadas, nisi nos memoria fallit, integras patinas replebat. In ramificationibus venæ Portæ, (quæ de vasis brevis violentâ apertione produntur, aliàs nobis constant) sangvinem hunc stagnasse omninò quidem verisimile est, sed quia rejecti quantitas, mensuram ejus excedit, qui in his vasis continetur, addendum videtur, quòd sangvis per arteriam cœliacam & mesentericam immissus dudum stagnanti admistus itidem fuerit corruptus & colorem atrum sive in intestinis, sive in ventriculo, ob nimiam acidi copiam induerit, & tàm per superius, quàm inferius guttur rejectus.

Icterus niger. Occasione hujus morbi devolvimur ad Icterum nigrum, à nobis itidem tractatum. Is, ut notum est, à colore nigro, quo corpus inficitur, nomen trahit. Nam in hoc morbo coloris flos perit, isque pro vivido obscurus primùm, deinde sublividus & subniger, nullâ evidenti occasione apparet. Album oculorum etiam ejusmodi colore nigro suffunditur. Sputum isto morbo correptorum itidem vel nigricat, vel intensè flavescit; dejectio atque urina modò pro naturâ se habent, modò subnigra sunt. In sinistro hypochondrio gravitas inest, & non rarò etiam tumor subdurus. Aliqui hoc morbo correpti avidè cibum ingerunt, sed appetitus ille minus est constans, in aliis verò initio statim languet, os perpetuo siccum est, affligit sitis, & tamen potum antea sibi consvetum ferè fastidiunt. Languor corporis ac perpetua inquietudo fatigat hos ægros, sed tamen abest membrorum gravitas, quæ in ictero flavo à nobis observata est, nisi ubi tumor pedum œdematosus est, quod tamen rarius fit. Tametsi verò minùs ingravescat corpus, mens tamen eorum imaginibus perturbatur, quæ metus & mœstitiæ plenæ sunt, ut optimè observavit Fernelius. Hinc taciturni, morosi, ac omnibus graves sunt. Sensim calor hecticus corporis vires dejicit, & compertum nobis, quòd hectici & tabidi, postquàm prorsus exaruerunt, intereant. Et hoc fato præcipuè premuntur homines ætate provectiores, nam etiamsi in omnibus admodùm sit rebelle malum, in senibus tamen ferè omnem medicamentorum efficaciam eludit. Quod tantò minus mirandum, quia fere aliis sonticis succedit morbis, præprimis autem febb. quartanis male curatis, aut alii notabiliori viscerum, hepatis, inquam, & lienis labi. Nam etsi minimè hìc faciamus cum veteribus, qui arquati nigri causam constituunt melancholicum humorem in omne corpus cum sangvine effusum, eò quod vel in sangvine atque jecore nimium

mium exuperet, neque totus per lienem expurgetur, vel quod lien atræ bilis, ut loquuntur, copiâ infarctus, alium excipere nequeat, vel copiâ turgens illius portionem refundat in venas *&c.* etsi, inquam, hanc pathologiam minimè probemus, docent tamen omnes anatomicæ cadaverum post hunc morbum inspectiones, quòd viscera hæc prædicta fuerint vel obstructa, obstipata, vel alio notabili vitio laboraverint.

Et hùc sanè oculos in curâ convertimus, quod nisi fiat, oleum & opera perditur. Nullus hîc locus V. S., nullus purgantibus, sed detergentibus, attenuantibus, deoppilantibus & deobstruentibus agendum. Quod ubi aliquousque factum, ad lenia purgantia progredi licet. Imò tùm etiam locum inveniunt diuretica. Balnea vix adhibenda, quia morbus hic periculum hydropis minatur, nisi debellato ferè morbo, ubi ad squalorem cutis discutiendum, fœdique coloris reliquias delendas imperari poterunt. Non placet tamen inunctio corporis, quam post balneum relaxante & discutienti litu ex oleo anethino, aut chamæmelino instituendam esse aliqui svadent. Multò minùs in usum trahenda errhina ex succo cyclaminis, nigellæ, betæ, anagallidis, quæ absurdè ad bilem per nares derivandam ex usu esse, non nemo scribit. Cibi evchymi & evpepti, extenuantes & aperientes optimè conducunt.

Pruritus. Probè recordamur, quòd & viri quidam & mulieres fervido cœlo de tormentis pruritus fuerint conquesti. Occurrerunt nobis, quibus pruritus totius corporis usque ad lipothymiam fuit molestus. Quædam gravidæ cum aliquibus exanthematibus tortorem hunc per multas septimanas sustinuerunt. Rursus aliis dolorosa illa titillatio in certis tantùm partibus negotium faciebat. Inter crebriores est pruritus ani, interdùm tàm ferus, ut anum scalpant usque ad sangvinis profluvium. Nec adeò rara est prurigo pudendorum, tàm internorum, quàm externorum, in sexu sequiori, quæ ita malè miseras sæpè mulctat fœminas, ut præ diritate doloris, quô se vertant, ferè ignorent. In inguine adultorum & ♀i assvetorum, aut pollutionibus nocturnis obnoxiorum, maximopere hîc affectus ferocit. Et cui non notum est, quod & palpebræ oculorum, aures, & aliæ partes sæpè pruriant? Cum verò pruritus sit affectus omnibus temperamentis & omni ætati ac sexui (quamvis inter illa siccum & calidius aliquantò frequentius eô infestetur in ætate senili, unde jam olim ab Hippocrate pruritus inter senum morbos relatus est) familiaris, æquum est, ut quomodo illud malum tetrum abigere tentaverimus, brevibus edisseramus.

Et certè arduum est, hìc aliquod operæ pretium præstare, quod sanè aliunde non oritur, quàm ex eo, quòd ferè ignoremus, quidnam illud sit, quod

cutem & membranas, ſeu potiùs papillas miliares earum fibras per cutim diſperſas hoc moleſto ſenſu afficiat? Scimus hìc accuſari acrimoniam humorum, ſeu principium ſalinum in lymphâ & ſangvine vulgò cauſam hujus morbi conſtitui. At verò nobis illa humorum acredo minimè cauſa συνεχὴς, ut cum Græcis loquamur, pruritus eſſe videtur. Nam ſi lympha & ſangvis ejusmodi ſalinis recrementis abundans cauſa eſt pruritus, cur non tenerrime partes internæ, quas hi humores acres jugi circulatione permeant, etiam non pruriunt. Hoc verò non fit in hoc affectu. Quotusque Medicorum audivit ægros conqueri de pruritu pulmonum, hepatis &c. Sanè inter rariſſimos morbos eſt ξυσμὸς in pulmonibus, cujus meminit Hippocrates *lib. de locis in homine*. Et quæ hìc nonnulli de ſtaſi ſeri in glandulis ſubcutaneis argutantur, prorſus ſunt levia. Nam certè ſæpiſſimè in oculos incurrunt diffuſiſſimæ ſeri ſtagnationes, tumores glandularum ex ſubſiſtenti acri lymphâ, quas tamen pruritus non comitatur. Rursùs invenias homines acerrimis humoribus plenos, qui de nullo pruritu conqueruntur. Nuper admodum curavit D. Helwich virginem quandam ætate provectiorem, cujus ſaliva in acredine vix aquæ forti cedebat, nam non tantùm lingvam ægræ mordebat, & ſauciabat, ſed & in reliquas partes, caſu illapſa, easdem erodebat; neque ullæ tamen de pruritu corporis audiebantur querelæ. Atque hinc etiam fit, ut vulgaribus remediis incaſſum hic affectus oppugnetur. Novimus data eſſe purgantia ad eliminandam hanc acrem ſaburram, ſcimus ſudorifera ad halitus ſalſos, acres, ichoroſos in ambitu corporis hærentes diſſipandos fuiſſe adhibita; recordamur diuretica ad amurcam ſeroſam ſalſam per vias urinarias evacuandam fuiſſe præſcripta, & tamen tantum abeſt, ut ex iſtis omnibus ulla in ægros redundarit utilitas, ut potiùs malum ex uſu horum indies invaluerit. Eodem prorſus ſucceſſu topica diſcutientia & poros laxantia fuere imperata, unguenta item & emplaſtra varia, eo eventu, ut ægros & medicamentorum & vitæ ipſius tædium cœperit; Quosdam meminimus dixiſſe, ſe, cum lectum ingredi debeant, toto cohorreſcere corpore, & ex animo optare, ut maturâ morte ab infandis miſeriis liberentur. Incidimus itaque in has cogitationes, pruritum non tam excitari ab humoribus acribus, quam à vermium morſu, præprimis cùm notum ſit, eos roſtellis ſuis in particularibus corporis locis perſæpè pruritum provocare. Ita neminem opinamur ignorare, ab aſcaridibus in recto inteſtino provorari dolorificam illam pruritus voluptatem. Porrò ex omnium conſenſu inguinalis pruritus oritur à pediculis, vermibusque in piloſo illo horto hoſpitantibus, quas plattulas vocat Foreſtus. Nec omni videtur deſtitui fundamento Clariſſ. Pechlini noſtri opinio, quæ vult, prurigi-

nem

nem naturalium in ſequiori ſexu, prægnanti utero, ortum habere ex eo, quòd injecti ſeminis virilis particulæ in interioribus vaginæ rugoſisque proceſſibus morâ putredinem aliquam, ut ſemen eſt vivax & volatilis ſuccus, concipiant. Et nonne in morbo pilari non tantùm infantes contabeſcunt, inſomnes redduntur & inquieti, ſed & inſignem pruritum patiuntur à crinonibus ſeu comedonibus, quos Miteſſer vulgò vocant? Et unde in puſtulis ſeroſis ſub cuticulà manuum imprimis & pedum pruritus, niſi à ſironibus ſeu cironibus, de quibus legantur obſervationes *anno 82. in Actis Eruditor.* quæ hodiè adhuc in Germaniæ Noſtræ gloriam à Celeberrimis Viris ſummâ diligentiâ & accuratione ſingulis menſibus Lipſiæ eduntur, *ut & Epiſtola* Hauptmanni *ad P. Kircherum.* Et cùm filius ruſticæ in Pomeraniâ poſt theriacam in aquâ card. ben. ſumptam in universâ cute intolerabilem ſentiret pruritum, ex frictione à matre inſtitutâ auctum; hæc à filio rogata, ut accuratius inſpiceret corpus, undiquaque minutiſſimos vermiculos è poris cutis partim egreſſos, partim egredientes deprehendit, teſte Doctiſſimo Collegâ Noſtro Dn. D. Paulini *in cynographiâ curioſ. p. 187.* Et profectò hanc ſententiam maximè roborat hoc, quòd remedia anthelmintica cæteris, de quibus ante dictum eſt, remediis virtute & efficacia in hoc affectu anteeant. De illis autem jam anno præcedenti egimus. Narrat quidem Bonetus, quòd mulier, quæ viva fuerit de pruritu vago conqueſta, poſt mortem in vulvâ habuerit tumorem lividum & atrum; item quòd Mercator jugi & perenni pruritu in cole vexatus, foverit ſordidum carcinoma circa meatum, qui à veſicâ urinariâ in inteſtinum rectum deſcendit *in Anatom. Pract. lib. 4. ſect. XI. Obſ. 4. & 5.*, at verò quis eſt, qui ignoret, dari abſceſſus, tumores & exulcerationes verminoſas, de quibus Severinus, Hildanus, Paræus, Tulpius, Foreſtus, Platerus, & Noſtræ Ephemerides conſuli poſſunt. Quapropter relictis ante commemoratis topicis amara in vino decocta multoties D. H. cum ſucceſſu applicuit, aliquando etiam pulveres prurientibus locis inſpergi mandavit. Unguentum quoque diapompholygos cum aliis mixtum non rejiculum deprehendit. Hìc obiter velut in diverticulo commemorare liceat, hoc tempore Vratislaviæ quæſitum eſſe, an, cùm poſt contractas nuptias neonupta tanquam atreta & imperforata, aut etiam tanquam velata, adeoque ad admittendum membrum virile inepta accuſatur, inſpectio & exploratio hæc obſtetricibus, an Medicis committenda ſit? Nobis ſalvo aliorum judicio, poſterius placuit, ac in hunc ſenſum reſpondimus: olim quidem obſtetrices magnum in addiſcendâ medicinâ, ut ſexui pudibundo & ægrè ob verecundiam ſuas moleſtias viris detegenti in affectibus muliebribus ſuccurrere poſſent, poſuiſſe laborem; ita Agnodicen Viri habitu, tonſis ca-

pillis

pillis sese Herophilo erudiendam tradidisse, ac artem exactè didicisse, ut Higinus tradit, Ocyroën Chironis filiam dedisse operam huic arti, utpote quæ juxta Ovidium:

Artes contenta paternas
Edidicisse fuit.

Filiarum Æsculapii Hygiææ & Panaceæ tanquam medicinæ gnararum, mentionem fecisse Hippocratem in jure jurando, & Aristophanem in Pluto, medicam quoque fuisse Aspasiam Plutonis & Periclis Magistram, Phaneroten, Socratis matrem egregiè in Medicinâ versatam fuisse obstetricem, ut liquet ex Laërtio *in vitâ Socratis*, & Valerio Maximo *lib. 3. c. 4.* atque propter hanc peritiam artis olim iis rectè creditam fuisse in ejusmodi negotiis renunciationem. Tales autem obstetrices minimè reperiri nostrâ ætate, præprimis in Silesiâ, in quâ rudes quædam mulierculæ, rerum Anatomicarum & Medicarum ignarissimæ, hanc faciunt artem; ac de nostris verissimè dici posse illud, quod habetur in Jure Canonico: *Sæpè fallitur oculus & manus obstetricum.* Et tantò esse clariùs, quod imperitis obstetricum oculis & manibus inspectio permitti nequeat, si finis ejus consideretur, neque enim nudè id quæri, an occurrat in genitalibus aliquod vitium, sed an illud ita comparatum sit, ut nullam admittat curationem, nisi cum gravi vitæ periculo conjunctam, ejus autem rei dijudicationem quàm longissimè superare captum fatuarum muliercularum. Et quis, quæso, ab eis expectet, si membrana quædam ante uteri os obtendatur, an nervea sit, an carnea, an, si incideretur, magna sit metuenda hæmorrhagia, inflammatio, gangræna, convulsio, aut, si vagina secundum suos parietes coaluerit, an exigua sit, an magna, an à primâ nativitate, an morbo inducta ista cohæsio & coalescentia? ut jam nihil dicamus de ulceribus scirrhosis &c. Vid. *Fidel. Relat. lib. 3. c. 6.* Absque horum & multorum aliorum præsuppositâ notitiâ ad causæ decisionem non posse ritè descendi. Ad uberiorem ejus causæ dilucidationem addebantur tùm alia, tùm præcipuè sequentia ex Thomâ Sanchez *de Matrimon. Sacrament. Tom. 2. lib. 7. Disp. 113. conclus. 12 pag. 390. Quamvis regulariter ad mulierem inspiciendam eligendæ sint matronæ honestatis gratiâ, ut constat ex c.* proposuisti *&c. & ex c penult. de* probatione *& ex c.* Fraternitatis, *& cap. fin. de* frigid, *at ubi agitur de qualitate altiorem peritiam ad judicandum desideranti, quàm quæ in fœminis reperitur, ne probationum facultas pereat, aut matrimonium validum dissolvatur, vel irritum approbetur, Medici periti adhibendi sunt, quò fœminam inspiciant, quòd hujus rei gravitas ac necessitas præponderet naturali honestati, sicut à Medicis inspicitur, ubi necessitas urget morbi.* Et probatur ex cap. ex liter. de frigid. ibi:

Si

Si vitium illud mulier à natura contraxit, nec ope medicorum poterit adjuvari. Et cap. fraternit. v. per hæc autem eo tit. ibi: *nisi per incisionem, aut alio simili modo violentia inferatur.* Nam uterque textus supponit in his eventibus, fœminam à medicis inspiciendam, utpote qui nec id judicare, nec decidere possunt absque conspectu. Et ita docent Franc. Aretin. *Cons. 142. dub. 4. n. 15 vers.: venio nunc ad quartum:* referens id effectum fuisse cum Dorotheâ Filiâ Ludovici Marchionis Mantuæ. Decius *cap. proposuisti. N. 3. notab. 2. de probat:* & dicens esse verissimum & observatum cum Filia Ducis Parmensis *&c.* Quæ, quamvis prolixiora, adscribere voluimus, tùm quod nostrum assertum egregiè confirment, tùm quod notitia accuratior ejus rei apud nos utilitate sua minime destituatur. Non vacat alia, quæ ex Zachia & aliis gravibus Autoribus allata fuere, hic recitare, sed potius è diverticulo redimus in viam.

Cœlo sereno & calenti frequentissimæ erant sternutationes, & jungebantur hæ etiam morbis tum grassantibus. Diligenter attendimus etiam ad illas, gnari, quod veteres sternutamentum sacrum ac divinum habuerint, sicuti id rectè colligitur ex problem. Aristot. *sect. 34. problem. 7.* & fortassis ex *lib. 3.* Xenophont. *de expedit. Cyri.* Idcirco & sternutantes jam antiquo more salutantur. Ac hoc fecimus eo majori studio, quia aliqua excretio, ad quam Practici utroque semper oculo in morbis respiciunt, motu sternutationis perficitur, & quidem non sine admirabili naturæ artificio, quod ex comparatione tussis cum sternutatione elucescit tantò clarius. Nam etsi tussis cum sternutatione conveniat in subitanea aëris explosione, quæ fit opera diaphragmatis & pulmonum, in tussi tamen aër non modò à diaphragmate & pulmonibus inflatis exploditur, verum etiam in summum guttur, gurgulionem, & extremum palatum arte quâdam incurvatum quasi in fornicem impingitur; in sternutatione autem ejusmodi impactio in has partes non fit, sed clauso ferè ore spiritus ex pulmonibus erumpens, in illos membranæ pituitariæ anfractus, ubi vasa excretiora in notabili quantitate præsto sunt, impingitur, ut vel hinc videas in tussi pulmones, tracheam, summum guttur, extremumque palatum ab humore lento & viscido liberari, per sternutationem vero in aliis partibus ejus generis materiam excuti. Regnavit olim sententia, pituitosos humores, qui motu sternutationis excutiuntur, intra calvariam congeri & per Ethmoidei ossis poros & ostium in palato, ex pituitariâ glandulâ expurgari, cujus sententiæ fuit ipse Martinus Schoockius *in primâ, libri de sternutatione, editione:* at verò postquam Schneideri felix industria ostendit, vias has haud esse aptas ad ejiciendos hos humores, eo, quod interior dicti

Sternutatio.

ossis paries à durâ matre cerebri exacte tegatur, ipsa vero foramina, quæ in calvariis exsiccatis cernuntur, ex amussi occludantur, ostium item illud, quod ex pituitariâ glandula serum viscidum ad palatum ducere credebatur, & omnia baseos calvariæ foramina ab eadem matre exactissime investiantur, ut nullus humor ex iis exstillare possit; rectius, quicquid etiam Auctor Ephemeridum Gallicar. *anno 1665. Mens. Januar. p. m. 7.* moliatur in contrarium, placet Vieussens opinio, quæ vult, in pituitaria membrana satis diligenter ab eo descriptâ & duodecim aquosis capitis emissariis, quæ ossibus sphænoideo, ethmoideo, frontali & maxillari insculpta sunt, liquorem illum viscidum contineri, qui, dum sternuimus, effluere solet. Quondam Clar. Vir Caspar Hoffmannus vovit, cum sternutatio opus sit mirabile, cujus modum nemo Philosophorum & Medicorum antiquorum explicarit, ut ante vitæ suæ finem id fieret: *de causa*, inquit, *epilepsiæ novimus fuisse votum Magni Cratonis, utinam ante vitæ suæ exitum aliquis ostendat de modo, quo sternutamentum fit, idem planè vovemus.* Non improbamus quidem hoc discendi desiderium, magis tamen optamus, ut propediem certatim à doctis ostendatur, in quibus morbis sternutatio vel ut causa, vel ut signum prosit, vel obsit. Oppido falsa est opinio illa, qua sternutamentum omne salutare putant ei, qui sternuit, quâ in opinione sive superstitione vulgus Galliæ est; nam, ut Salmasius *in epistol. ad Beverovicium* testatur, Galli, cum aliquem ægrotum sternutare audiunt, Medicum suum ab eo dimitti ajunt. Dextra, ut cum Catullo loquamur, (juxta experientiam Nostram) sternunt approbatione

1. Catarrhalibus obnoxii affectibus sub finem catarrhorum.
2. Ophthalmiâ correpti, quando collyria acria oculis ipsorum admoventur.
3. Odontalgiâ cruciati.
4. Cardialgiâ & singultu fatigati, unde noti versus:
   Tollere singultum sternutamenta, Platonis
   Conviva est nobis testis Aristophanes.
5. Mulieres hystericæ in suffocatione uterinâ.
6. Etiam Menstruum pensum persolventes, cum aliàs justo parcior est fluxus.
7. Secundinarum remoram patientes.

His, & aliis pluribus, ut hoc tempore, & aliàs sæpè experti sumus, merito acclamaveris illud priscum ζώσεις. Cum formidine quadam sinistri eventus adhibueris illud Gentilium christiano sensu de Deo vero intellectum ζεῦ σῶσον, cum ægri sternunt.

1. Senes vertigine correpti, nam ferè frequentia illa sternutamenta apoplexiam præsagiunt, ut aliquoties observatum.
2. Epileptici.
3. Cephalalgiâ laborantes.
4. Ii, quibus magna adest in somnum propensio.
5. Hydropici.
6. Pleuritide & aliis inflammatoriis affectibus viscerum medii & infimi ventris exæstuantes.
7. Urinæ fluxum, aut nullum aut impeditum sentientes.
8. Hæmorrhagiâ narium correpti.
9. Herniosi *&c. &c.*

Nondum experti sumus, an aliquid veri subsit his Plinii verbis: *Oscitatio in enixu lethalis est, sicuti sternuisse à coitu abortivum.* Dubium etiam est, quod tamen proditur, an calculi renum, in ureteribus hærentes, sternutando possint expelli, quia illi musculos lumbares contingunt. Prorsus autem futile est assertum, flavedinem scilicet cutis ictero in facie contractam, sternutando discuti. Nec audemus definire, quid in febribus mali moris ex sternutatione divinandum sit. Probè edocti ex historiis novimus in ejus generis febribus ægros illos, quibus sternutationes frequentes acciderunt, mortuos esse, ut patet ex Thucidide, Suffrido, Presbytero, Cardano, Carolo Sigonio & aliis. In malignis illis febribus, cum quibus Nos colluctati sumus, alii sternuentes mortui, alii iterum cum sanitate in gratiam redierunt. Atque ita ab uberiori experientiæ luce, harum tenebrarum discussio præstolanda erit, quemadmodum eo fine hæc hactenus allata fuere, ut pateret, quousque aliorum observationes nostræ experientiæ sint conformes, & alios ad plura observanda excitaremus. Hoc admodum peculiare in Sene capulari (qui jam annum ætatis 83. agit) observavit D. Helwich & in sexagenario D. Pauli, quod sternutamentum, quotiescunque vino incalescit (uti illud minime raro à primâ juventute fit) Senem admoneat depontanum & alium satis prata bibisse, & finem compotationi faciendum illico, nisi crapulam gravi dolore capitis, vertigine, *&c.* die postero castigari velit, à quibus tamen molestiis est immunis, si, quamprimum sternuerit, ab ulteriori haustu sibi temperet. Cæterum requiritur etiam Medici consilium in sternutatione frequentiori, seu ex causis internis, seu inepto ptarmicorum hodie nimis frequenti abusu excitata sit, nam hâc viâ quosdam sensum olfactus, quosdam etiam simul sensum visus amisisse, constat ex Hildano. Præprimis etiam sternutamenta inania periculum minantur, quemadmodum constat ex Cardano & Salmuth. In sternutatione nimiâ optime

hydragoga & evacuantia ex gialappa porriguntur. Suus etiam ſudorificis hîc conſtat honos; à maſticatoriis, quæ commendat D. Blanckardus, merito abſtinemus, ne, dum his membrana pituitaria irritatur, ſimul ſternutamentum excitetur, quia membrana nares inveſtiens non ſecus ac illa matris duræ propago eſt, cum tamen evidens ſit, ſternutationem oriri ab irritatione tunicæ illius. Oleum amygdal. d., & butyrum non ſalitum non prodeſt, niſi quando externa irritantia naribus intruſa fuerunt, quo in caſu etiam lac, ut & aqua calida abluendo juvant & demulcendo. Laudani opiati efficaciam idem laudat Blanckardus, quo jure, nemo, niſi expertus, novit. Jonſtonus Noſter *in Idea Univerſ. Medic. Practic. l. 4. c. 3.* in fine: *Venulæ*, inquit, *in majori oculorum angulo naribus proximo fortius compreſſæ crebram ſternutationem ſtatim ſedant*, quia nimirum puncta lachrymalia in lymbo palpebrarum breves dimittunt canales in nares deſinentes, ut advertit Steno, canales vero illi conſtricti acris lymphæ deſcenſum impediunt. Nam longius petitum eſt, quod habent problemata ſub Ariſtotelis nomine à nobis in præcedentibus citata, quod calor fricatione concitatus diſcutiat calorem ſeri in naribus, aut, quod alii volunt, compreſſio ſenſum obtundat. Eximie vero præ cæteris juvant frictiones & ligaturæ extremorum, ut & V. S., nec non ſpiritus retentio.

Hectica. Nullo non tempore mortalibus gravis eſt Hectica, imprimis autem tempore Autumnali. Compertum ſatis eſt, quod & juniores, ſangvinis evacuationibus aut conſumptionibus debitis aut conſvetis perperam intermiſſis ſeu oppreſſis, imò & poſt febres inflammatorias, corripiat, ut optime obſervavit Cl. Stahlius *in problemat. practic. de febb.* & ſenioribus inſidietur poſt febb. quartanas male curatas, & hoc etiam experientia docet, quod quamvis ætatem in hanc miſeriam potus frigidus, poſt æſtuoſum corporis motum avide ingurgitatus, conjicere ſoleat. Nec cauſa proxima hecticæ adeo nos latet. Conveniunt enim facile omnes in eo, quod tabificæ iſtiusmodi febres ortum ſuum trahant ab obſtructione lentâ, ulceratione, eroſione, ac abſceſſionibus partium internarum. Nec enim adeo ineptum eſt, quod docet Screta *de febb. caſtrenſ. malign. p. m. 60.* ſcilicet *hecticas febres eſſe manifeſta ſigna internorum ſeu latentium viſcerum abſceſſuum*, modo vox abſceſſus in latiori ſignificatione pro vitio, organicam viſceris ſtructuram aliquo modo lædente, accipiatur, quamvis nullam hic inſectandi veteres rationem Screta habeat, prout optime oſtendit Celeb. Schelhammer *in genuina febres curandi method. part. 3. p. 117.* aliquanto tamen durius, quam par erat, in Scretam invectus. Ulterius ſigna quoque hecticæ neminem temere fugiunt. Ex

chro-

chronicâ enim ejus duratione & lentè ſatis procedente (magis enim invaleſcit, & citius extenuatur corpus, ſi fortè febris hæc exacerbetur, aut evacuationes ſymptomaticæ ſubſequantur) tabe, vel à vulgo cognoſcitur. Sed verè ſcire, cujusnam viſceris labes febrim hanc excitet, utut Medici non parum interſit, ut poſtea intelligemus, arduum eſt, nec diagnoſtica ſigna ad hodiernum usque diem à quoquam ſufficienter enarrata. Quodcunque demum læſum fuerit viſcus, adeſt calor, & is quidem patienti non adeò moleſtus, niſi exacerbetur, quod ſumpto cibo & circa veſperam contingere ſolet, ubi tamen in volis manuum potiſſimum ſeſe manifeſtat: adeſt perpetuò os ſiccius, & vel glutinoſa, vel, quod rarius fit, ſpumosâ ſalivâ imbutum, &, ut creſcit potionis novæ potius quam conſvetæ deſiderium, ita ſummum urget cibi faſtidium, nam, ut notum eſt, dum ſummopere corpus languet, etiam appetitus ferè nullus, vel languidiſſimus, aut admodum nauſeabundus adeſt, aut ſi quando excitatior ſit, fere in dyſpeptos ac frigidos cibos fertur, unde niſi faſtidium ſatis cito capiat, ut ante ſatietatem deſiſtat, æger ferè tantum pejus habet; adeſt etiam ſomnus turbulentus, interruptus, & ob perpetuos ſudores, ſqualidus, ac laborem faciens, interdum verò premit vertiginoſa capitis debilitas, qualem experiuntur temulenti; hæc, inquam, & alia ſymptomata contabeſcentes fatigant, in quocunque tandem viſcere fomes tabificæ febris lateat, niſi quod, ubi nobiliora ſunt affecta viſcera, e. g. hepar, pulmones, longe atrocior ſit hectica, quàm ubi renes læſi eandem fovent. Quomodo vero hectica, v. g. pnevmonica, ſive ea, quæ ſequitur læſos pulmones, diſtingvi poſſit ab hepaticâ, ſpleneticâ, nephriticâ, ſeu quæ læſum hepar, ſplenem *&c.* excipit, ex his ſignis non cognoſcitur. Præclarè de ægris & Medicis mereretur, ſi quis accuratè hoc exequeretur, eundo per nobiliores hecticæ ſpecies. Obſervata à nobis breviter perſtringemus, omiſsâ ea, quæ diffuſas, profundas, ac plurimum materiæ ſtillantes, ulcerationes externas conſequi ſolet; De qua legatur Morton. *Tr. de phthiſi l. 1. c. 5.* In pulmonari hecticâ adeſt tuſſis vehemens & valida, quâ ſputum ſatis multum ac illud etiam ſæpè ſordidum, ſtriis etiam ſangvineis notatum & purulentum, nec non materia tophacea redditur, quam epulis ſumptis vomitio excipit, nam videas ejusmodi hecticos eousque concuti, dum cibus vomitu rejiciatur. Raucâ quoque voce, clangosâ & exili, hectici illi ſunt prædit. Perpetuo in febre hac notare licet reſpirationem frequentem, aliquatenus moleſtam, difficilem, anheloſam, non tam à motu, e. g. levi deambulatione, ſed etiam à quibusvis aëris alterationibus. Porrò ægri hâc tabificâ febri affecti de pectoris gravitate, &, quæ ab infarctu pulmonum pendet, oppreſſione aliqua conqueruntur,

Hectica pulmonaris.

& quoniam lobus pulmonum affectus præponderat, hinc fit, ut ægri in unum latus decumbentes, impetuosiori vexentur tussi, quam si in altero cubent, quoniam dum in latere affecto jacent, glandulæ serosâ colluvie secretâ turgidæ comprimuntur, ab his vero compressis, continua seri exspuitio in bronchia pulmonum cum continuâ titillatione *&c.* sequitur. Aliquando fixus genarum rubor adest. Quando ad extrema ventum est, prominent scapulæ, pulsus fit durus, defluunt capilli, ungues incurvantur, corpus prurigine afficitur, mens errare incipit. Ad pleraque hæc rectius intelligenda, Mortonum *in Tract. de phthisi l. 1. c. 3.* consulere juvabit. Multâ hic cumulare exempla, eorum est, qui otio suo abutuntur, in praxi enim toto die occurrunt. Ac ne nauseam creemus, in cæteris quidem hecticæ speciebus in recensendis exemplis occupabimur.

Hectica diaphragmatis. Non dubium est, quin diaphragmatis inflammationes, vel in scirrhum, vel tumores & abscessus abire ac hecticæ causam præbere possint, sed, quibus eam modis cognoscere liceat, id non usque adeo est obvium. Non à nobis adhuc tractata est, quantum scimus, sed, impetuosam esse eique adjunctam insignem respirandi difficultatem cum tensione præcordiorum spasmodicâ, nulli dubitamus.

Hectica hepatica. Hecticam ex læso hepate, ut indagaremus, varia egimus, & quæsivimus, an in latere dextro senserit contabescens, antequam hecticam incideret, dolorem gravativum, qui ad jugulum usque pertigerit, & collum contraxerit, an exiguam tussim cum urinâ satis rubicunda, colore totius citrino, aut plumbeo? aut nunquid expertus fuerit singultum? an vomitu cum anorexia & siti satis magna pressus? An aliquam tumoris speciem observarit? An respiratio fuerit suspiriosa, aut suspirio luctuoso similis? Conf. Bartoletti *method. in dispnœam lib. 4. c. 23.* Hæc enim & alia cum præcesserunt, probabile, licet non apodicticum, de hepatis inflammatione præbent argumentum. Quia vero hepatitis facile in abscessus hepatis vergit, operæ pretium esse duximus, solicitè sciscitari, an purulenta materia, vel per urinam, vel per alvum evacuata fuerit? & cujus illa coloris? an fusca & eo conjuncta cum fœtore, quem alias amurca olei olivarum spargit? Saniem hepatis ad rubedinem vergere quidem asserit Avicenna, sed experientia non invicte probat, quibus in casibus etiam respiratio solet esse longè magis difficilis. Præprimis autem utile admodum est nosse, an febri quartana patiens laborarit, & quomodo ab hac fuerit curatus? an æstuanti corpore frigidam affatim hauserit? Hoc enim cum fit, sangvis coagulatur, hepar constringitur, & facilè oriuntur scirrhi. His, inquam, aliisque solicitè discussis

sym-

ſymptomata ritè ſunt perpendenda, quæ, quantum nobis conſtat, in hecticâ, à labe hepatis oriundâ, ſunt ſequentia: Ferè aliquam ſentiunt gravitatem in dextro hypochondrio, aſthmati obnoxii ſunt ſicco, colorem habent lividum ac flaveſcentem, (quaſi icterus cum hoc malo foret complicatus) alii vero ſub primum inſultum morbi crebrâ tentantur phlogoſi ac facies ipſorum rubet, præcipuè poſt potum, etiamſi is ſpirituoſus non ſit, cum tempore vero incipit palleſcere, niſi, quod pallor ille maculis floridis poſt cibum ſit diſtinctus. Urina, quæ mingitur pauca, colorem aurantiorum æmulatur, conſiſtentia autem ejus craſſa eſt, ac ſedimentum multum, illudque ſubmucidum, grave & ſpiſſum, ac roſei coloris exiſtit. Dejectiones jam nimium duræ, jam liquidæ citò diffluentes & conſiſtentiæ inæqualis, jam verò ſpumoſæ. In appetitu eſt aliqua varietas, modo nimis langvet, modo autem fertur in cibum quendam incongruum *&c.* Quanquam vero ita res ſeſe habeat, non tamen putandum, quod ſemper, quando hepar male affectum, febris ſequatur tabifica. In autumno anni præterlapſi, Matrona, diuturnâ inappetentiâ, magna ſiti, dolore gravativo in hypochondrio afflicta, poſt aliquot ab ▽. bened. Rul. à Medico exhibitâ dies, inopinato moritur, quod D Helwich ultimo morbi die vocatus fore prædixerat. Anatomicæ inſpectioni cadaver patuit. Ventriculus aquâ quaſi elotus videbatur, inteſtina flatu turgebant, viſcera reliqua ſine labe & ſine putrilaginosâ labe, in hepatis vero parte ima ſpectabatur corruptio, ac hepar præ ſiccitate friabile erat, & nihilominus nullo modo contabuerat.

Hectica ſplenetica.

Hectica ex ſplenis vitio orta, nunquam hominem invadit, niſi præceſſerint ſeqq. (1) *Tumor in ſiniſtro hypochondrio* verſus anteriora protuberans, & hominem quaſi in medium cingens, quem, credimus, expertus leno ille apud Plautum, qui ita de ſe: *Nunc jam quaſi zona liene cinctus ambulo, geminos in ventre habere videor filios, nihil metuo, niſi medius diſrumpar miſer.* (2) *Palpitatio lienis* interdum ſatis vehemens, ut ab adſtantibus audiri queat. Vid. Tulp. *l. 2. c. 28.* (3) Febris conjuncta cum fervore in ſiniſtro hypochondrio, cibi faſtidio, ſiti. (4) Dyſpnœa, & oppido fallitur Craan, dum autumat, non tam ſpirandi difficultatem adeſſe, quam reſpirationis metum, ob ingraveſcentem ex reſpiratione dolorem, cùm in ejusmodi caſibus nemini ignota ſit aliqua diaphragmatis compreſſio. (5) Decubitus in dextrum latus moleſtior. (9) Durities ſub coſtis ſiniſtri lateris oblonga, ex acutiore principio in latus quaſi & arcuatum ventrem turgeſcens. Hæc, inquam, aliaque ejus generis ſymptomata febrim tabificam ſpleneticam anteeunt; hectica autem lento ſatis pede procedit, & cum hâc ferè conjuncti ſunt maximi ſudores, color faciei & totius corporis luridus & ſubli-

vidus, pedis ſiniſtri intumeſcentia dura ac tenſa,fuſca & nigricans conjuncta cum dolore urente, vibratili, contuſorio, appetitus utplurimum non dejectus quidem, ſed tamen interdum absque evidenti cauſa faſtidioſus , oris ſiccitas,& tamen non usque adeo magna bibendi cupiditas , cum nauſeabundâ hujus illiusve potus generis averſatione, urina ſublivida in virorem vergens , & interdum dilute nigricans, alvus ut plurimum adſtricta , interdum aliquo modo concitatior. Ipſi vero contabeſcentes torpidi ſunt, taciturni , moroſi, & profundis cogitationibus defixi, anxii & mœſti, oculis ſuis concavis adſtantibus formidinem aliquam incutientes.

Hectica Pancreatica. Cum in Pancreate origo hecticæ hæret , quid fiat, vel ex ſolo Tulpio *l. 4. obſerv. Med. c. 32.* colligere eſt. Prudenter Vir Ille à pancreate ſupra infraque ut turgido & extuberante, ſic intus ſordido pure ac viſcidâ pituitâ impendio nimis infarcto juvenilis corporis emarceſcentiam, ſummas præcordiorum anxietates *&c.* deducit.

Hectica Nephritica. Hecticam Nephriticam præcedit (1) Nephritis , i. e. inflammatio renum , ſi propriè vocem accipias, nam nephritidem inter inflammationes recenſet Hippocrates *lib. 1. de morb. text. 3.* Nephritis vero cognoſcitur,ut notum eſt,ex dolore in lumbis præcipuè tamen in ſiniſtro , acuto, ardente, lancinante *&c.* (Unde & Auctor *Definition. Medicar.* ait, quod nephritis ſit inflammatio renum cum dolore vehementi *&c.*)ex motu illo febrili vago, horripilatione & æſtu, dyſuria, urinâ paucâ modo tenuiori, modo autem craſſiori , fibroſâ & veluti filamentis mucidis interſperſâ *&c.* (2) Sæpe etiam uberior calculi proventus aut tantum excretio ſabuli calculoſi, quod ſtatim cum urinâ erumpit, & ad ima matulæ præcipitatur. Febrim verò nephriticam comitantur & ab aliis hecticæ ſpeciebus diſtinguunt copioſa muci excretio, ſtriæ ſangvineæ vel muco vel urinæ intermixtæ , exacerbationes vehementiores poſt iracundiam , motum corporis violentiorem, recurrentes , contabeſcentia lentiori pede , quam in aliis hecticæ ſpeciebus progrediens.

Hectica Omentalis. Omentum quoque hecticam fovere poteſt. Exemplum ejus occurrit in Warthonio in virgine cachectica. Illa per tres menſes ante obitum diarrhæâ lentâ per vices recurrente unaque frequenti materiæ porraceæ vomitu laboravit, pulſus erat langvidus , urina pauca & incenſa, abdomen circa regionem umbilicalem duriuſculum, & ſubtumidum apparebat (quæ ſymptomata DD. Graſſius & Helwich etiam in ſeptenne puero Illuſtris proſapiæ, omento plane deſtituto , notarunt) decubitum in latus dextrum moleſtè ferebat, paulò poſt tuſſiculâ , ſpirandi difficultate, febriculâ cum lingvæ ariditate infeſtabatur, ac tandem macie confecta fatis

tis cessit *cap. 12. Adenograph.*; aliàs, sicuti tumores omenti nulla arte à tumoribus mesenterii distingvi valent asserente Riverio, ita nec hectica ex omento discerni potest ab eà, quæ ex affecto mesenterio oritur.

In Hecticâ tamen à Mesenterii vitiis oriundâ, quæ teneriori ætati magis familiaris est, quam virili aut senili, febris ipsa est satis langvida atque graviorum symptomatum exors, nec functiones ægri quotidianas interpellat, abest ferè sitis, sed anorexia premit tanto gravior, adest etiam tensionis ac gravitatis sensus subter ventriculum, imo advertitur quoque aliquando contactu durities, (ita Fernelio oblata est ingens contactu durities à ventriculi fundo in utrumque hypochondrium diffusa *in Consil. 67.* & rursus *lib. 2. pathol. c. 7.* testatur, usque adeò durum à se esse deprehensum tumorem, ut penitioribus subter umbilicum partibus vel os, vel calculus concrevisse putaretur: Ab Heurnio totum mesenterium quasi saxeum est inventum *Commentar. 6. aphorism. Hippocr. 7.* Ejus generis tumores duros à Coitero, Hollerio, Cornelio Gemmâ, Paræo, Fabric. Hildano, aliisque sunt observati.) Nonnunquam ejusmodi tumores non sentiuntur, quod fit, cùm abdomen turgidum, ac sensim nimis protuberat. Alvi successus inconstans est, jam nimis lubrica existit, egestionesque chylosis non absimiles cernuntur, jam verò dura & adstricta est. Rupto abscessu, pus vel sincerum, aut fæcibus permixtum, albi vel citrini coloris, citra dolorem enormem excluditur. Est tamen ubi abscessus isti multorum gravissimorum symptomatum, vomitus, nauseæ, cruentarum alvi dejectionum, lipothymiarum, vigiliarum, sitis clamosæ &c. causæ sunt, ut constat ex Donato *lib. 4. c. 7. histor. Med. Mirab.* & Benivenio *de abdit. c. 33.*

Hectica Mesaraica.

Nec dubium est, quin in febrim hecticam homines ex scirrhis & apostematibus ventriculi ac intestinorum incidant. Ita meminit D. Helwich, ante novem annos aliquem sensim Regiomonti extenuatum & summè langvidum, ad mentionem cibi, potusve præ fastidio cohorruisse, & febri hecticâ contabuisse, in defuncto autem ad finem orificii sinistri ventriculi inventus est abscessus per totam partem gibbam ad fundum usque in orbem exporrectus &c. ut ex Novis Litterar. *Ann. 10701. Mens. Jul. p. 197.* cognovimus:

Hectica stomachica & intestinalis.

Galenus *lib. de different. febb. c. 9.* testis est, se vidisse, in coli inflammatione diuturnâ tabidam febrim secutam fuisse. Idem etiam de vesicæ affectibus perhibet. Ex ulceribus prostatarum diuturnis in gonorrhæâ malignâ quid fiat, alibi est indicatum. Sed difficiliora sunt signa diagnostica. Quando in crassioribus intestinis labes est, semper adest aliqua, in deponendâ

alvo, difficultas. Meminimus Nobilem fœminam hæmorrhoidariam, post ulcus uteri, asseverasse, sentire se, quasi per angustum aliquem canalem aliquid ejiceretur, summis doloribus, quoties alvus esset exoneranda, fæces verò, quæ non sine dolorificis illis sedibus exibant, erant mucosæ subcinerii coloris. Extenuabatur indies sensim cum calore circa noctem increbescente, atque hinc minime dubitamus, eam hecticâ intestinali laborare. Habet autem accuratior notitia visceris, quod hecticæ oleum præbet, tum alias utilitates, tùm præcipuè hanc, quòd evitetur incongrua antiphthisicorum in hypochondriacâ hecticâ administratio. Nam cùm antiphthisica pleraque sint travmatica, & adstringendi virtute gaudeant, non possunt non augere malum illius tabificæ febris, cujus origo ab obstructione viscerum in imo ventre dependet. Et sanè verissimum est illud vulgatum: *Travmaticorum noxius abusus Epitaphium hecticorum.* Imò inde à sagacibus Medicis disci potest, quibus viis & motibus Natura viscerum quorumlibet corruptelas avertere laboret.

In omnibus hisce tabificis morbis, ut & in febribus acutis subinde frequentem & largum urinæ fluxum, qui diabeti quodammodo affinis, notavit aliquoties D. Helwich, ac operæ censet pretium tribus commemorare verbis, quibusnam ille evenerit, quô potissimum tempore, quidnam indicarit *&c.* Quantum autem recordatur, plerique eorum, qui hoc symptomate fatigati hactenus sunt, constitutionis phlegmaticæ fuerunt, vix autem unus & alter cholerici temperamenti. Ex relationibus ægrorum didicit, in hisce læsæ ciborum concoctionis etiam ante morbum indicia sese obtulisse varia; ita aliqui, priusquā in hos inciderent morbos, narrarunt, se compressivum ventriculi dolorem, Sodam etiam levi datâ occasione, sitim & absque Soda ardorem aliquem, quamvis non adeò ingentem in regione pectoris & ipso etiam ventriculo variis temporibus percepisse, viscera sibi calidiora visa, quæ pathemata induxerunt doctissimum Anglum, ut statueret, ingestum potum quemvis vim contrahere *diureticam à stomachi & intestinorum ardore.* Ac sanè nimis verum est, frustra nos laborare in moderando urinæ fluxu, nisi quodammodo suum ventriculo robur fuerit restitutum. Porrò retulerunt, cum antehac ad sudorem fuissent propensiores, dum commodâ uterentur valetudine, eum inclinante sanitate fuisse imminutum, ac sensim largius stillasse urinam. Ulterius plerique etiam incommoda aliqua circa regionem renum, sive doloris punctorii, sive gravativi nomine veniant, se passos fuisse commemorabant, ut non absque causa conjicere liceat, etiam renes ab omni labe in iis aut non fuisse, aut etiamnum esse immunes, quamvis ex circumstantiis vix assequaris, an eorundem inflammatio accusanda, an nimia pororum laxatio, aut an aliud

quod-

quoddam subsit vitium? In omnibus autem hisce ægris, qui nimiam urinæ quantitatem profundunt, magnum in sangvine orgasmum ac vehementem ebullitionem deprehendas, unde etiam Willis rarum illum affectum diabetem sangvinis potius, quam renum affectionem esse, suamq; originem sumere à maſsâ sangvinis in serum fusâ, credit, ratus sangvinis crasin per acorem ita laxari & quadantenus dissolvi, ut particulæ aquosæ à crassioribus contineri nequeant, quin illæ harum amplexibus evolutæ & salsedine imbutæ per tubulos renum excurrant. Sylvius quoque *sali volatili & valde acri* ut & *acido acerrimo in sangvine & lymphâ* tribuit vim fundendi serum & concitandi uberiorem urinæ fluxum; ex quibus manifestum est, quod etiam hi clarissimi duumviri quandam in sangvine eorum, qui sæpe & multum mingunt, fermentationem observaverint. Imò ante multa secula accuratissimus Aretæus colliquationem humorum cum hoc affectu conjungi, acutè ut multa alia vidit, & illam hujus esse causam luculentè docet. Liquari verò atque insigniter exolvi in ægris, de quibus nobis sermo est, glutinosam ac balsamicam sangvinis portionem, imò & ipsam fortasse pingvedinem & carnem, colligitur ex macie totius corporis, sangvine in venis fluidiori, motu cordis & arteriarum celeriori, mordacitate & acredine, quâ digiti tangentis offenduntur, vigiliis nimiis *&c.* Quando autem urinam reddunt in viis urinariis in ipso effluxu lotii acrimoniam & ardorem sentiunt. Verum est, quod scribit Listerus *p. m. 28.* ejusmodi ægros habere *abdomen rugosum, venas extantes, totumque habitum corporis gracilem, esse anxios ac animo dubios*, quando nimirum urinæ profluvium & sitis jam insigniter aucta sunt; sed non æquè adhuc compertum, num ante accessum & quando morbus *adhuc parturitur*, (quod longo tempore fieri opinatur) *os humore privetur, saliva albida sit & spumans &c.* Ultimo etiam pedes intumescunt. Quod tempus concernit, observatum est, in constitutione aëris australi humidâ æquè ac calidâ, quàm aura frigidior excipit, ægrotantes illos & sæpius & plus mingere; an verò hinc inferri queat, quod ipse hic humidior aër in urinam abeat, in quam sententiam Clarissim. quondam Wittenbergensis Medicus Schneiderus *lib. 3. sect. 1. cap. 7. de catarrhis* propendet, nostri non est otii disquirere; sed illud addimus, etiam post iram, ad quam valdè proni sunt nostri ægri, terrorem aliasque animi passiones concitatiori cursu ac uberiori quantitate ferri urinam, id quod etiam contingit post frigidum, quem avidissimè appetunt, potum, ac notatum est, quod tum reddant urinam, quæ parum ab assumto potu ratione coloris & odoris differt; & Trincavellus *lib. 13. de ratione curandi humani corporis affectus* omnino fidem meretur scribens: quod nobilis *ille Venetus, frater Cardinalis quondam*

Pisani febri correptus, postquam assumtis quibuscunque gelidissimis usus esset, vinum non solum & aquas, sed & syrupos non alteratos minxerit. Conf. *Dec. 2. A. X. obs. 155.* In acutis febribus circa dies criticos potissimum ejusmodi uberior fluxus urinæ cernitur; in diuturnioribus verò illis cum tabe conjunctis, quando de mordaciori calore viscerum incipiunt ægrotantes conqueri. Est autem ejusmodi urinæ fluxus symptoma certè in morbis illis gravissimum, & vix ullam admittens medelam, nisi in primâ herbâ viribus adhuc constantibus debitis remediis, quæ hic invenire difficile est, suffocetur, ita tamen, ut semper ad morbum præcedentem, debilemque ventriculum habeatur respectus. Unicus casus est, quo Medicus etiam in paulò uberiori urinarum tenuium fluxu per aliquot dies spectatorem agere tutò potest. Nimirum satis constat, quod in febribus quotidiè exacerbationem conjunctam habentibus primis statim diebus subinde reddantur urinæ crassæ ac planè perturbatæ, (in quibus grumi quasi innatant) & quidem in exiguâ satis quantitate, quas aliqui in Praxi minus exercitati pro criticis venditare solent satis imperitè, cum harum sedimentum sit & *levius & magis unitum, compactum ac pendens*, istarum autem *asperum, dissolutum magis, fundo matulæ inhærens.* Urinas illas crassas & paucas declinante febre excipiunt claræ ac tenuiores, quæ quò copiosiores prodeunt, eò citius febris subigitur. Et in his circumstantiis, etiamsi ubertim urina effluat, & ægri etiam ipsi male sibi ominentur, nihil quicquam sinistri Medicus metuat, multò minus sibi imponi patietur textu aliquo Hippocrat. ex *libro de judiciis*, qui in hunc sensum depravatè citari solet: *si ex crassis omnino tenues fient urinæ, difficilis & inconstantis sunt judicii:* Sed potius rem omnem securo animo naturæ committat. At in reliquis casibus majori circumstantia opus est. Nulla hic evacuantia locum habent, cum ægri hoc in affectu admodum debilitentur, satisque per se evacuentur. Aliqui ad adstringentia confugiunt, & modò *julepos* parant ex ℣. centinodiæ, burs. pastor. folior. querc. tormentill. bistort. ac syr. myrth cydon. corallior. granat. ac. de agrest: Modò *decocta* ex rad. tormentill. bistort. rosar. rub. balaust. bacc. myrth. nuc. cupress. sem. plantag. arill. granat. *&c.*: modò *Pulveres* ex coralliis, bolo armenâ, lap. hæmat. *&c.* exhibent. Enim verò certissimum est, quod adstringentia in humores ipsos exiguam exerceant energiam, quam promptissimè in partes solidas exerunt; jam verò in hoc nostro affectu vitium maximum hæret in sangvine, utpote cujus partes connubio & nexu arcto non amplius conjunguntur. Hoc cum vident alii, id sibi credunt dari negotii, ut humores contemperent, salium combinationes & sangvinis fusionem impediant *&c.* & ut destinatis suis potiantur, exhibent decocta hordei,

dei, emulsiones ex amygdalis, ex semine papav. albi melonum, cucumerum *&c.* ipsum etiam lac; Et sanè non malè, nisi amplius his debilis offenderetur ventriculus, aut si ea dentur cautelâ, ut illum lædere non possint; neque sic tamen ex toto assequaris, quod intendis. Neque ulla ex usu Martialium in ægros redundat utilitas. Opiata tantum abest ut rem afflictorum restituant, ut potius perdant & anxietates enormiter augeant. Frustra etiam ab amylo, tragacanth. restitutionem mixtionis sangvinis sibi quisquam fuerit pollicitus. Succinum aliàs egregium est medicamentum, sed quod propter vim diureticam etiam hic quodammodo est suspectum. Mastichina, nisi æstum augerent, palmam cum thure reliquis remediis facile præriperent. Restant ergò quasi unice blandiora quædam extracta & mitiores gummi-resinæ, prudenter exhibita, quæ & ventriculo prosunt, accretiones salium, fusionum autorem dissolvunt, partium in sangvine iteratum consortium promovent ac balsamicà virtute corpori robur restituunt. De aquâ solutionis calcis vivæ & Tincturâ antimonii à Willisio commendatis testimonium ab experientiâ interponere non possumus. Externa, quæ Joh. Francisc. le Conte *in cap. 35. de curatione ardoris in urina* recenset, inefficacia sunt.

In iis, ut hoc in transitu moneamus, personis, quæ affectibus spasmodicis obnoxiæ vivunt, ac in mulieribus, quæ passionibus hypochondriaco-hystericis vexantur, copiosæ tenues urinæ, quæ longè quantitatem potus superant, certissime prænunciant, præ foribus esse novos insultus asthmatis convulsivi, epilepsiæ uterinæ, passionis hystericæ &c. In aliis autem, qui ab his affectibus immunes degunt, & nihilominus nimis copiosam urinam reddunt, ferè semper tutò prædicere licet, eos in hydropem præcipitatum iri, nisi maturè venienti occurrant morbo, ubi tamen plerumque surdis narratur fabula, sicuti toto die experimur. Occurrit nobis aliquod rarum singultus exemplum, quod mereri credimus, ut illud paulò distinctius narremus. Nimirum tenerioris constitutionis puella annum ætatis 13 agens ex mœrore ob morbum matris periculosum & superveniente terrore ob imminentem sorori lapsum in lipothymiam incidit, quæ crebrò redibat pertinaci alvi obstructione, intensiori æstu, cephalalgiâ & anorexiâ stipata. Vocatus Medicus creberrimo usu pulverem altero ☿no, altero ♂ali & tincturæ, quam dicebat auream, morbum profligaturus, effecit, ut lipothymiæ toties accederet singultus per dimidium horæ quadrantem sæviens, quoties vel cibum vel potum assumeret. Cum itaque exhaustâ ad luxuriem usque auri speciosâ Panacæâ & aucta pulverum mole indies augmenta sumerent memorata pathemata, Medicus arcanis suis nimium forsan fidens, petulantiæ, in quam sexus sequior ætasque juvenilis pro-

na judicatur, adſcribere haud verebatur hanc malorum lernam juſtiſſimâ licet ægræ indignatione. Transactis lubrico ſub hoc ſolatio viginti, & quod excurrebat, ſeptimanis, ſingultus periodicus tandem degenerabat in continuum, nunquam niſi ſomni tempore inducias permittentem, quem præter alvi ſtipticitatem, æſtum, anorexiam & in deglutiendo ſonum (wie bey einem leeren Topffe) paralytici œſophagi indicem, tanta ſubſequebatur virium proſtratio, ut nec artus, nec oculos movere amplius valeret miſerrima. Parentes credulitatis pertæſi & filiam verè agonizare animadvertentes conſilium auxiliumque poſtulabant à D. Klaunig, qui accedens externè pariter atque internè adhiberi curabat remedia, quæ judicabat deplorato ſtatui appropriata. Clauſæ alvo clyſmata, ſtomacho & pectori ſtomachica confortante inſimul & inprimis antiſpasmodicâ virtute pollentia exhibebat omnis generis, internè quidem utplurimum liquida, quoniam ſciebat ægram pulveribus jam abundanter fuiſſe nutritam, externè verò applicari ſvadebat ſpiritus, fotus, emplaſtra motibus convulſivis & nervorum debilitati dicata. Tragœdiæ huic ſolus per aliquot ſeptimanas adſtabat D. Klaunig, morbo interim in eodem ſtatu permanente; quapropter ipſe autor erat atque ſvaſor, ut alius ipſi adhuc adjungeretur Medicus. Deveniebat hæc ſparta ad D. Helwich. Hi conjunctis viribus morbi ferociam aggrediebantur, usque dum, continuato inſuper alterantium & ita dictorum ſpecificorum uſu, aliquid ſolatii invenirent in balneo tamdiu ſingultum auferente, quamdiu aquis immerſa ſedebat ægra. Cum de inſtante menſium fluxu ſuſpicio naſceretur, venæ ſectionem pariter in auxilium vocarunt, non tamen eodem exoptato ſucceſſu, quo gloriatur Th. Bartholinus in *Act. Hafn. vol. 1. obſ. 73. p. 143.* ſcribens: quod virginem quotannis per 14 dies continuò ſingultientem apertâ venâ integræ reſtituerit ſanitati. Generoſiora medicamenta propter acceſſum nimis tardum, cum ægram jam invenirent omnibus penitus exhauſtam viribus, offerre non potuerunt. Interim famoſum illud ♁ epilepticum, quod blandis vomitibus cruditates in ventriculo latentes excutere ſolet, iteratis vicibus, in exigua tamen quantitate, exhibebant; poſtea verò re aliquoties in deliberationem vocatâ viſum fuit commodum juſtam ejus medicamenti doſin repetere. Hoc facto aliquot ſequebantur vomitus, quos graviſſimum excipiebat animi deliquium. Tandem horâ tertiâ ſequentis diei matutinâ tres ſingultus eæque vehementiſſimæ concuſſiones & vibrationes præter ſpem & opinionem ſingultui per 15 ſeptimanas continuò ſævienti totique inſimul morbo finem imponebant exoptatiſſimum.

Octobris initia benigno calore grata, reliqui autem menſis hujus dies turbidiores & propter pluvias ac frigus inamœniores erant. In Novembri tem-

temperato fruebamur aëre, usque ad Plenilunium, poſtea autem nebuloſus ac pluvioſus corpora noſtra ambiit. Menſe ad finem vergente inconſtans ingruebat frigus, utplurimum tamen ſatis remiſſum. Decembrem inter nebulas, fluctus aëris (ita Verulamius ventos argutè vocat) & pluvias, ſicuti ferè apud nos ſemper fit, transegimus. Multi ſub hac aëris conſtitutione tuſſi infeſtabantur. Regnabant etiam febres cum mediocri calore, doloribus hypochondriorum, dorſi, ſiti immodicâ exanthematibus ſeroſis, purpurâ, pleuritide, ictero & diarrhæâ ſingultuque conjunctæ, ac bezoardicis fixis & volatilibus, intermixtis anodynis, oppugnatæ fuerunt. Parcè data volatilia, & diarrhæa, quamdiu pulſus conſtabat, aut exanthemata ſeſe oculis ingerebant, anodynis non eſt ſublata. In his febribus, ut aliquoties D. Graſſius cum aliis collegis obſervavit, non continuò ſingultus vitæ periculum eſt minatus. Quàm terrificum verò ſingultus in malignis febb. ſymptoma ſit, norunt Practici. Epiphanius Ferdinandus *hiſtor. 27.* DEum teſtatur, ſingultum in febribus malignis, tanquam characterem ſummè exitialem, ſibi ſemper obſervatum, & certè ſi delirium accedit, ferè de vitâ actum eſt. Hinc Hippocrates *in Coac. 89.* inquit: *Deſipientia, cum difficultate ſpirandi & ſingultu, mortem affert.* Quô in caſu veteres adeſſe inſignem & validam inflammationem hepatis ſunt ſuſpicati, quod ſuo relinquimus loco. Cùm verò in ſingultu primariò vel diaphragma vel ventriculus, & hujus ferè ſiniſtrum orificium patiatur, licet ventriculus diaphragma, & hoc, vice versâ, illum trahat in conſenſum, unde divortium ſententiarum enatum, dùm hi pro ventriculo, alii pro diaphragmate pugnant, ipſimet nos fatemur, in noſtris patientibus magis ventriculum fuiſſe affectum, quia ſingultu imminente continuæ febres hæ in intermittentes, quarum focus in primis viis hæret, mutabantur. Et ferè ea Nobis ſedet ſententia, quod ſingultus medicamentis in febb. acutis obtemperantes, ſedem ſuam primario in ventriculo habeant, atque hoc evidenter patet, ubi, ut fieri aliquando ſolet, ſingultus in febribus nonnunquam intemperatum Juleporum refrigerantium uſum ſequitur, & vel carminativis, vel vini potu tollitur. Quod etiam fieri credimus, cum enemata aut leniſſimæ evacuationes ſingultum compeſcunt. Id autem non rarò accidit, ut ex Rhodio aliisque Obſervatoribus intelligimus. Hinc optimè Doctiſſimus Duretus: *Permulti*, inquit, *cum ſingultiendo frangerentur, ductâ alvo per 5. dies hierâ picrâ, ſingultiendo finem fecerunt.* Et in bilioſo illo juvene (de quo Timæus *Caſ. 5. lib. 3.*) cauſo laboranti cum ſingultu, qui ſolo nivis potu edomitus eſt, ubi mali fomes niſi in ventriculo? Optandum ſanè eſſet, ut præſto forent ſigna, quibus pars primario laborans exactè dignoſci poſſet. Aliqua in ſingultiendo occurrit differen-

rentia, quæ nec ſcribi, nec verbis ſatis exprimi poteſt, & à nullo, niſi exercitato in praxi, aurium judicio percipitur. In febb. malignarum ſingultu, in quo diaphragma afficitur, quicquid agas, ferè fruſtra agis, ut etiam hoc anno aliquoties experti ſumus. D. Pauli præerat curæ viri ſangvinei febri malignâ correpti, qui, ubi in ſingultus incidiſſet, Collegam ſibi adſcivit D. Helwich, ambo nulli pepercerunt labori, alexipharmaca in variis formulis propinarunt, initio quidem, poſt exhibitum bolum ex conſerv. ſcord. confect. de hyacinth., theriac. andromach. & bezoard. miner. cum ſaccharo paratum, & cataplasma contra ſingultum Mynſ., aliaque topica applicata, ſingultus remittere videbatur, ſed mox iterum priſtinam feritatem induens, nullis bezoardicis cum carminativis remixtis, nullis externis, etiam ſelectiſſimis, nec veſicatoriis demulceri potuit, & æger poſt triduum fatis conceſſit. Eandem tragœdiam in aliis ſpectavimus. Cæterum in febb. illis, de quibus jam ſermo nobis eſt, raro purgantibus, V. S. vix unquam uſi ſumus. D. Graſſius emetico ſubinde primas vias expurgavit. Is ipſe etiam curavit hâc febri decumbentem viduam 40 annorum, cui menſes ritè fluxerant, ei non tantum vomitorium, ſed & purgans propinavit ac ſudoriferis ſudorem provocavit, cùm verò illa circa 12 nocturnam totius corporis pandiculationem, cum levi debilitate per aliquot noctes experiretur, tertium evacuans dedit, & morbi reliquias eſſent. abſinth. cum eſſent. cochlear. ſuſtulit; eo quidem effectu, ut jam ab epilepſia, cui antea fuit obnoxia, vivat immunis.

Jungebantur etiam his febb. paralyſes lingvæ, & inſultus apoplectici, ſine evidenti periculo. Circa ſolſtitium hybernum iisdem febb. etiam aſthma convulſivum ſupervenit, aliquando etiam parotides acceſſerunt.

Quartanas D. Preus emetico, ♂alibus & cortice Peruviano brevi curavit. Idem cum affectu paralytico-ſpasmodico lingvæ & lateris dextri ſæpiùs recurrente luctatus eſt. Paralyſin quoque febri ſuperveniente ſolutam vidit. In ſene quodam eâdem febri correpto, cum contumaciſſimâ narium ſiccitate, faucium ariditate, obauditione, vigiliis & inquietudine ſummâ, natura criſin moliebatur per ſputationem, & incredibili quantitate intra aliquot dies exturbabat pituitam, ſimilem liquori, quem alumen albumini ovorum conquaſſato ſolutum reddit, ut obſervavit D. Helwich, qui etiam illicò recordatus, ſimile olim fatum eſſe expertum poſt pertinaciſſimas lucubrationes, neglectum capitis muniendi, & tumultuaria per ſaxa, per ignes, intempeſtis noctibus, ſtridentibus auſtris & coris, itinera, æternum eruditæ Germaniæ decus ac Polyhiſtorem incomparabilem Thomam Reineſium, ſicuti Vir ſummus ipſemet teſtatur in *epiſtol.* ad Caſp. Hoffmann. *XI. 26.* atque

hinc

hinc nominatus Collega noster nullo modo naturam turbare voluit, & ferè tantùm egit spectatorem, præprimis cùm quotidie vires ægri crescere videret.

Parturientes in Autumno hoc, quas nobis noscere datum, experiebantur dolores & spasmodicas vellicationes ac contorsiones in diversis locis, ut ambigui hæreremus, an Ileum, cœcum, aut mesenterium has afflictiones pateretur, an in colo mali hujus radix esset? Omnes sursum magis, versus umbilicum, stomachum ac dorsum vergebant; uno verbo, spuriis fatigabantur doloribus, quos ex pomorum, pyrorum & aliorum fructuum ingurgitatione ortas esse autumamus. Opportuno tempore vocati, ac de spatio gestationis informati, ut & de conditione orificii uteri interni, & situ fœtus certiores redditi, dolores illos sylvestres sopire sumus annisi. Ac in cruciatibus his placandis, singularem exerunt efficaciam in phlegmaticis & melancholicis essentia carmin. D. Mich. & Wedel., cort. aurant., galang., zedoar., castor., croc., spirit. menth., pulegii, meliss. sal. ✱ic. anis., anticolicus *&c.* pulv. stomachicus D. Birckmann., spec. diacumin. *&c.* In sangvineis spiritus nitr., elix. citr. cinnabarina *&c.* Externè sacculi paregorici, linimenta ex oleis carminativis, lauri, anethi, carv., fœniculi, juniperi, balsam. stomachale, balsam. embryonis cum pane mellito impositus, cataplasmata ex spec. decocti carminat., emplastr. de bacc. laur. *&c.* Laudantur communiter hîc & diaphoretica, sed ex eorum usu æstum majorem fuisse accensum recordamur. Abstinuimus etiam ab enematibus, ne ullo modo præcoci fœtus exclusioni ansam daremus, etiamsi aliàs minimè ignoremus, clysteribus flatus discuti ac intestina corroborari quàm optimè. Hoc in casu etiam rarissimè V. S. apud nos celebratur, tametsi in sangvineis, ubi sangvinis depletio necessaria est, cum maximo ægrarum levamine adhiberetur. Toto verò hic die ab imperitis obstetricibus peccatur, quæ cum summo matris & fœtus damno, præsentibus crudis doloribus, ad conatus pariendi & verbis, & incongruis remediis (nam & pharmacorum dispensandorum licentiam sibi vendicat muliercularum istarum arrogans simplicitas) gravidas compellunt, quo stolido ausu sæpè optimus situs fœtus in periculosum convertitur, & hanc temeritatem mater aut proles sæpè morte suâ expiat; Interea illa, quæ fœtum roborant, minimè sunt negligenda, & potiones analepticæ cæteris interponendæ remediis. Nostrum quoque consilium expetitum fuit in urinæ suppressione cum ardore genitalium conjuncta, qua fortè ob compressionem sphincteris vesicæ ex grandiori fœtus mole ultimo gestationis tempore nonnullæ infestantur. Cautè hìc mer-

Dolores parturientium spurii.

Urinæ suppressio in gravidis.

candum cum diureticis,& vix à nobis potuimus impetrare, ut propinaremus ſpiritum ſalis, tinct. nephritic Ammelungi, malvat. juniper., tartar. vitriolat., juſcula cum petroſelino parata &c. ac ferè unicè externis contenti fuimus. Balneorum virtus hîc eximia eſt. Pectini quoque & perinæo cataplasmata ex rad. alth., herb. malv., cherefol., parietar. naſturt., apii, bacc. laur., ol. ſcorp. optimè applicantur. Mulierculæ cæpas butyro frixas apponunt, non ſine levamine. Cùm verò ſermo noſter inciderit in affectus gravidarum, non abs re fuerit paucis delibare, quomodo in ſpasmis & tenesmo earum removendis fuerimus verſati. Spasmi vicinarum partui, quantum nobis quidem conſtat, ex compresſione & extenſione fibrarum ac nervorum, dùm uni lateri diutiùs incumbunt, oriuntur. Ac ita quidem fert uſus communis, ut in hoc affectu juncturæ ſecundum nervorum ductum, eſſent. caſtor., elix. uterin. aqv. apoplectic. & epilepticis variis, articulari Mynſicht., ſpir. formic. vel ungvento nervino illinantur; enimverò tantùm abeſt, ut hinc mitigatio ſpasmi ſequatur, ut potius intendatur. Calidum lac hìc omnibus reliquis faſtum fecerit medicamentis. Imò ipſam ▽ am calidam ſpirituoſis omnibus, duce experientiâ, præferimus, minimè cæteroquin inficiantes, quòd pedilavia cum emollientibus & blandis nervinis remixta, optato etiam gravidas exhilarent eventu. In remediis, quæ tenesmo utero ferentium opponuntur vulgò, nihil eſt, quod deſideremus. Apprimè ſatisfaciunt expectationi fotus ex fol. querc., florib. thapſi barbat., chamæmel., roſar., ſem. lini, linar., furfure tritico, in lacte, vel vino, pro re natâ decoctis. Nec minùs ritè ſe gerit ſuffimentum de verbaſco Mynſ. in ſellâ ano exceptum. Internorum hoc in caſu non adeò magnus eſt uſus, niſi ab hoc cenſu oleum amygdal. d., cujus ſpectatæ in demulcendo vires ſunt, excipere velis, quod & nos non adeò nauſeabundis ordinavimus.

Spasmus & tenesmus gravidarum.

In hoc autumno frequenter obſervavit D. Helwich artuum tumores à ſcabie ſolis externis unguentis præpoſterè curatâ; hi, partim laxantibus, partim ſudoriferis & ☿ialibus unicè tolluntur, externa, cujuscunque etiam generis ſunt, ſive adſtringentia, ſive diſcutientia, nullum effatu dignum hìc præſtant effectum. Ab emplaſtro diaſulphur. grave damnum idem in ejus generis tumoribus notavit; nimirùm cum antea appetitus optimus eſſet, & reſpiratio liberrima, poſt hujus emplaſtri applicationem dejectum appetitum, & reſpirationem impeditam & anxietates præcordiorum natas vidit.

Lingvæ Paralyſis.

Notabile exemplum paralyſeos lingvæ habuimus, hodieque adhuc habemus in Viro generoſo temperamenti ſangvineo-cho-

lerici.

lerici. Is in juventute itinera plurima quovis cœlo peregit, & errores plures in victu, cibo & potu commisit. Postquam ex itineribus illis in patriam reversus esset, initio quidem per aliquot annos satis bene vixit, ferè verò jam à tribus lustris aliquam in loquendo difficultatem sensit, quæ tardè sua sumpsit incrementa, donec non nisi dentibus fortiter constrictis vocem quasi inarticulatam ederet, an in utroque latere mandibulæ fragorem inter loquendum perciperet. Fatigatus à malo, varios fatigavit Medicos, donec in aliquem 7 Vratislaviâ milliaribus distantem incideret, qui perfectam mali curam promisit, balneisque ex nervinis & aliis id assecutus est, ut non tantùm jam verbum nullum, nisi fortè aliquando manè, quod tamèn modò fit rarissimè, clarè ac distinctè proferre possit, sed & obambulandi & corporis movendi facultatem amiserit, lingva ipsi gravis & continuò salivâ abundat. Initio locum affectum meritò credimus fuisse nervos paris septimi, secuta deinde plena paralysis non nervos tantum, qui motum organis sermonis impertiunt, sed etiam lingvam & musculosas vicinarum partium partes afficiens. Dentium ista constrictio omninò etiam magis paralysi, quàm motui convulsivo maxillæ inferioris musculorum tribuenda videtur, &, si quid videre nobis datum est, musculi maxillæ inferioris deorsum trahentes invalidiores sunt sursum trahentibus & os claudentibus, atque verisimile est, eos magis robore suo destitutos esse. Fragor, quem olim inter loquendum percepit, à mucosâ ac glutinosâ humiditate ipsam articulationis cavitatem occupante, ortus est sine dubio. Nec falletur, qui hujus paralyseos causam conjecerit in serum, quo magis, quam par est, nervi & fibræ musculorum sunt irrigati, copia autem illa seri fortè originem trahit à diætæ erroribus, motibus corporis cœlo vel nimis fervido, vel nimis algido, abusu vini, catarrhis *&c.* Observatum etiam aliàs à nobis est, non magnam ex balneis nervinis nancisci paralyticos utilitatem, sed majorem fere præstare effectum sacculos ex lavend. salv., hyssop., thymo, roremarin., majoran.., chamædr., betonic., fl. prim. ver., lil. conv. calidè & siccè impositos, aut sanè epithemata non adeò madida. Ad hunc virum nuper vocatus D. Helwich, is, consideratâ habituali in eo paralyticâ, non tantùm in linguâ, sed & in artubus debilitate, quæ per tantum tempus profundè radices egit, perpenso etiam torpore, somnolentiâ ac fere stupiditate Viri, rotunde, non esse in artis potestate, hîc auxilium aliquod tàm afflictis afferre rebus, fassus est, & cùm instaretur, nodulum ex carminativis & nervinis jamjam memoratis admovit, ut ita alvi insolitæ siccitati per 7 & 8 dies fere & ordinario duranti succurreretur. In solatium etiam ægri, morsulos cephalicos, linimenta, mixtu-

 ras

ras cephalicas &c. præscripsit, ac autor fuit, ut ceratum de galbano afflictorum musculorum principiis & potioribus tendinosis insertionibus applicaretur, his saltim apoplexiam, quæ merito metuitur, pro virili averruncaturus. Quâ occasione tacere non possumus, nullam prorsùs specialem efficaciam in paralyticis observatam fuisse ex usu olei vulpini, lumbr. terrestr. pingved. castor. externo, essentiam quoque castorei cum spirit. lumbric. internè minùs expectationi satisfacere. Ubi à refrigeratione mali initium, ibi oleum succini, laterinum, spic. carv., serpill. therebinth. &c. non contemnendi usus sunt. Decoctum ex lumbricis, rad., valerian., herb. betonic., salv., majoran., summitatibus rorismarin., fl. lavend., sem. milii ☉lis, melle &c. debitâ quantitate & tempore, corpore evacuato, præmissis etiam reliquis, est remedium satis præclarum in imminentibus paralyticis debilitatibus & fatigationibus Non tamen dissimulamus, quod in pulvere ipso lumbricorum virtus longè sit præsentior, quàm in omnibus præparatis.

Inflatio Ventriculi. Creber etiam affectus erat hisce diebus inflatio ventriculi interdum satis enormis, quam ructus, difficultas deglutiendi, orificii ventriculi distensio, comitabantur. Ructibus suppressis, tendebatur regio epigastrica, & sensus distensionis ejus ad pectus, collum atque dorsum sese diffundebat, non sine magnâ præcordiorum anxietate, spirandi difficultate, dum ægri cubabant supini; epigastrica regio percussa sonum edebat, ac dum ab uno latere se in aliud ægri provolverent, motum flatulentiarum percipiebant. Facilis erat parata his medela in evacuantibus & carminantibus, non tamen nimiùm calidis, quibus pituita stomachalis facilè in flatus resolvitur. Egebat tamen hæc cura suis cautelis. Nam flatibus torquebantur etiam illi, qui flatulentis & dispeptis corpus non repleverant, sed ut hypochondriaci solent, acidâ cruditate abundabant, quibus purgantia non conveniunt, ut rectè jam monitum est à Sylvio.

Lienteria. Alii hoc Autumno corripiebantur Lienteriâ, ac assumptos cibos nihil alteratos statim post prandium dejiciebant. Sublevabantur hi egregiè stomachicis præprimis ex mentha & absinthio paratis, nisi, quod aliquando eveniebat, cum ictero, hydrope, febribus tertianis lentis eadem complicaretur. Quidam cibos in pulticulam resolutos non diu post prandium egerebant, uno verbo, cœliaco laborabant fluxu, atque hoc vitium iisdem, quibus Lienteria, remediis superabatur.

Asthma stomachale. Exempla etiam Asthmatis Stomachalis nobis offerebantur, sive cruditates in flatus resolutæ diaphragma comprimerent, sive

ve ventriculus, à contentis suis in spasmum concitatus, contiguum sibi diaphragma simul afficeret. Hujus asthmatis nulla sunt certiora signa, quam quòd ab assumptis alimentis paroxysmi recrudescant, & humoribus vitiosis vomitu rejectis sedentur ac compescantur. Imò unum alterumve datum fuit exemplum febris anhelosæ & asthmaticæ, quam describit Sylvius *lib. 1. prax. c. 30.* Invadebat illa cum magnâ abdominis distensione atque præcordiorum anxietate, quæ tamen decrescebant flatibus ἄνω ἢ κάτω, effractis repagulis, cum sonitu erumpentibus. In evmetis, ubi circumstantiæ permittunt, cura vomitorio expediri potest, quod in ejus generis affectu non sine causâ Platerus, Sennertus, Riverius, Timæus aliique commendant.

Febris anhelosa.

In Viro quadragenario circiter chylosam urinam, qualem descripsit Timæus *l. 3. cas. 43* vidimus, qualem non meminimus à veteribus notatam. Certe Casp. Hoffmannus, in veteri Medicina sine exemplo versatus, cum post visitationem pharmacopolii torpore corporis & animi correptus conniveret potiùs quàm dormiret, & vomitu dejecisset pituitam lentam, quæ sensum præbebat sui quasi pertranseuntis lardi *&c.* ac urinæ hujusmodi tantillum singulis penè quadrantibus mingendo reddidisset, vix habuit, quod responderet ad verba hæc uxoris: *Lac minxisti hâc nocte.* Et Archiater ejus, cùm ostenderetur urina ista, dubitavit, an quicquam tale vacuasset Hoffmannus, donec his verbis rei veritatem æger adstruxisset: *Quam vere hic jaceo, inquam, tàm vere hæc minxi.* Unde Medicus amplius admirans, abiit dubius, ut ipse testatur Hoffmannus in epistolâ quâdam ad Reinesium. Cùm verò hujus urinæ natales nuspiam cum majori verisimilitudine quæri possent, quàm in ventriculo (nam dùm hoc primæ coctionis organon in operatione suâ deficit, cruda & minus cocta non tantùm ad intestina, sed & sangvini mista, ad reliqua viscera, ipsosque renes confluunt, & magnâ salium vi iterum à sangvine, cum quo ad breve tempus erant confusa, præcipitantur) cura ad vitiosam digestionem emendandam convertebatur, hâcque correctâ corrigebatur etiam urina. Huic non adeò absimilis est urina puerorum gulæ nimis deditorum & se cibis sapidis quibusvis infarcientium, quæ etiam reliquis anni partibus non prorsùs insolens est, & ex eodem fonte, cruditate scilicet ventriculi, oritur, quam cùm sustulisti, etiam urinam mutari videbis.

Urina chylosa.

Consilium nostrum non minùs hoc tempore à Chirurgis re-

Ulcera cal-

 qui-

losa & sinuosa. quisitum fuit, quomodo in ulceribus sinuosis inveteratis interne ortis & oblongis, exterius verò callosis, ritè sese gerere deberent. Hæc enim ulcera tùm aliis temporibus apud nos, tùm maximè in Autumno Chirurgis crucem figunt. Et hìc optandum quidem esset, ut Chirurgi nostri Italos imitarentur, & ubi res patitur, totum ductum fistulosum discinderent, at frustra iis, nec minùs ægris hæc cantilena canitur. Difficultas autem curandi fistulas cum oriatur & à superficiei callositate aut fungosâ deturpatione, & à fibrarum absumptarum residuo, tandemque vasorum per ejusmodi tractus disseminatorum erosione, ac ultimo, si diutiùs ulcera duraverint, ossium carie, nec enim novum est, quod recenset Muys, quod ex ulcere fistuloso aliquot fragmenta ossium pertraxerit. Nos hos fontes malorum convenientibus obstruere remediis sategimus. Ad callosam horum ulcerum cavitatem tollendam, & fibrarum residuas partes absumendas, septica commendavimus. Ac sane hìc ærugo egregium præstat effectum, modò ad ossa & tendines fistulosa corruptio non pertingat, ibi enim grave infert damnum. Ut notabili exemplo tùm edoctus D. Helwich in Viro ecclesiasticâ dignitate conspicuo, post febrem ardentem parotide correpto, hæc non debitè tractata fistulæ maxillari sub dentibus molaribus inferioris maxillæ erumpenti occasionem dederat. Postquàm itaque dentem Chirurgus evulsisset, rectè credens absque evulsione hâc nullam sperari posse curam, improvidè admodùm ungventum Ægyptiacum non tantùm injectionibus admisceet, sed & locum ab evulso dente vacuum eo infercit, ratus, optimè se rerum suarum sategisse, ac persvasus sordes ita detergi, spongiosam carnem absumi hoc unguento, quòd aliàs quidem verum est. Sed quid hìc fit? Non tantùm post applicationem hanc pura effluebat lympha in quantitate insigni, unde corpus ad maciem redigebatur, pedes intumescebant, sed & pars maxillæ abscedebat. Inter disceptationes, unde effluxus ille lymphæ ortus esset, & quænam causa, cur secessisset pars illa maxillæ, ordinario quidem Medico Chirurgum accusante, quod ☿alibus, se inscio, usus esset, Chirurgo vero id strenuè negante, æger facilè contabuisset; D. Helwich advocatus facilè videbat, stillicidium illud lymphæ non aliunde ortum, quàm ex læsione glandulæ Warthonianæ & secessionem partis illius maxillæ ab incongruo unguenti Ægyptiaci usu profectam esse, ac id agebat, ut modò spiritus vini rectificatus, modò essentia succini debitè adhiberetur, quæ medicatio ægro tandem etiam salutaris extitit. Cæteris indicationibus in curâ fistularum, præprimis autem consolidationi promovendæ, primario inserviunt balsamica, externè verò etiam discutientia & nervina applicata prosunt, non

non neglectis succinatis interne ad avertendum serosorum humorum affluxum propinatis. Quo scopo etiam vulgaria lignorum decocta non inutiliter commendantur. Alii etiam multa in laudem variorum travmaticorum scribunt, inter quæ tamen hedera terrestris, bellis arvensis, sanicula, reliquis palmam præripiunt. Novimus quendam, qui multa ab usu sulphuris hîc sibi pollicetur, quod quidem facilè admittimus illo in casu, quo humores ab ulcere in corpus regressi turbas cient, tùm enim sulphuratis iterùm ad ambitum corporis propelluntur, & turbæ ex retropulsis humoribus ortæ sedantur. Si à carie ossium consolidationi obex ponatur, parùm sanè spei in medicamentis reliquum est, sed hîc necessariò partes corruptæ sunt abradendæ, quod ubi factum, essentiæ balsamicæ rectè ad integritatem ossium conservandam, ulterioremque corruptionem avertendam adhibentur.

Gummata Gallica.

In communi ista morum labe, quâ major Europæ pars contaminata est, omni tempore oculis observantur nobis in praxi gummata Gallica, sed, ut compertum est, maximopere circa autumnum sæviunt, ac pravam sementem non nisi messis sævissimorum dolorum excipit. Conspiciuntur, ut notum est, hi tumores non tantum circa articulos partium, sed & in mediâ fibulâ, ac in medio cubito, ac nonnunquam serta sunt, quibus capita horum procorum (an porcorum) coronantur. In partibus mollioribus porosioribus non adeò nidulantur, quàm in membranaceis & glandulosis. Materia horum viscida ac lenta est, & quidem lymphatico-salivalis, ut patet ex fœtido & summe putredinoso odore, qui sufficiens mucido-pingvis substantiæ, qualis lymphaticus est humor, signum præbet. Hinc etiam fit, ut in ambitu horum ulcerum insignis durities offendatur, quæ vel ex fissuris elucescit, nam notum est, quòd sero-salivales humores tenacissimi morâ & quiete reddantur. De hâc origine horum gummatum etiam testimonium perhibet insignis ille pruriginosus ardor, qui molestus ægris esse solet, nam hic non aliunde, quàm ab acri lymphâ esse potest, si enim à sangvine esset ardor, esset inflammatorius. Non raro cùm his ossium corruptio combinatur. Et experientia testis est, quod Gallicis illis stasibus ossa arrodantur, & nigro imbuantur colore. Ejusmodi ☿eos nodos non impetu quodam aggressi sumus, quem materia lenta ac viscida vix admittit, sed lentè in curâ istorum festinavimus. Et primò quidem ante omnia sangvinis depurationi solerter intenti fuimus, ac mundato sangvine ad curam gummatum illorum progressum fecimus. Aliquando Clar. D. Sorbait imitati, applicavimus empl. diachyl. c. gummat. & ☿io, aut de ran. Vigon. c. ☿io, aut alio modo putre-

trefactionem tumorum horum procuravimus, ac caustico aperuimus. Mundificationem instituimus unguento basilico, cui parum ☿ii præcipitati admiscuimus. Circa partem affectam in ambitu emollientia emplastra, ☿ialia remedia, rariùs lamellam plumbeam ☿io dealbatam apposuimus; omnia tamen frustra adhibentur, quando ossa carie infecta sunt, nisi huic malo cô, quô ante dictum est, modô occurratur. Hoc tempore etiam hæmorrhoidem oris, à Medicis prætermissam, observavit D. Helwich, quam susius descriptam in Ephemeridibus nostris proximè edendis legere licebit.

Nobilitate generis & virtutis insignis fœmina, temperamenti sangvineo-cholerici, Anno ætatis quinto & trigesimo, cæteroquin aliquot prolium mater, post abortum maximo sangvinis profluvio illi fere funestum, iterum concepit, & sub dimidio gestationis tempore œdematoso pedum tumore correpta fuit, tanto quidem, ut difficili gressu incederet. Neque tamen vasa in pedibus tumentibus, sicut aliàs in gravidis, valde fuere conspicua. Hæcque, licet procedente tempore magis magisque lassa redderetur, & de lumborum & femorum dolore ac gravitate, aliisque incommodis quereretur, fortiter tamen satis omnia, ut erat animo generoso, pertulit. Imminente verò partûs tempore, cùm, comitantibus Amicis, quos manè convivio exceperat, & cum Domino Marito, ad captandum liberiorem aërem extra mœnia vecta, corpore carpento leviter concusso subitò ad reddendam urinam stimularetur, humorque aquosus ante fœtum efflueret, illa necessitate coacta domum rediit, ubi langvidiori dolore, perque longiora intervalla repetenti stimulo afflicta, tandem puellam, quâ tenerior non visa, per Dei gratiam enititur. Post partum vomitibus fatigata gravibus puerpera D. Helwich vocari jussit, qui in circumstantias causasque inquirens, admissum frigus, & negligentiorem obstetricis in circumponenda abdomini fasciâ manum, accusari percipit. Præscribitur ab eo potiuncula ex ▽. pulegii, artemis. meliss. carminat. polyophel. Cinam. borrag. essent. carminat. elix. uterin. D. M. & syrup. melissophyll. ad sedandos vomitus, compescendos flatus, & promovenda Lochia. Externè illinitur ▽a Panis cum Vino Malvatico destill. & essent. Croc. ex his vomitus conquiescere cœpit; ast Lochiis segniùs fluentibus necessum videbatur tale remedium, quod & debili ventriculo succurreret, obstructionem alvi tolleret, & illorum simul fluxum augeret, hujus generis est elix. propriet. P. s. acid. c. essent. myrrh. tartaris. ex ejus usu & externa applicatione cum ▽. virtut. cordial. cirtr. balsam. vit. & aliis contra deliquia, omnia ex voto fluebant, nisi quod cerevisiam ex tritico coctam minùs benè ferre posset, ejusque in locum decoctum ex hordeo, rad. polypod. scorzon. *&c.* surrogari permitteret. Sex-

Sexto à partu die tuſſis noſtram adoriens, mox pectoralibus, ſuccinatis, & decocto ex rad. altheæ, liquirit. farfar. fruct. ſiliq. jujub. ſem. aniſ. &c. oppugnata facilè cedebat; ingens tùm malacia erat, in ingentes impoſterum naufragio infames tempeſtates deſitura. Quippe poſt menſem exhibiti ordinario Medico tumentes Pedes terrorem incutiebant, dùm facilè præviderct, tumorem hunc aliquid monſtri alere, nec eſſe ex eo genere aliàs gravidis ſolito, qui lochiis ritè procedentibus, ſicuti in noſtra factum, ſenſim evaneſcit, hic enim majus augmentum capiebat. Quid conſilii? Lactatio infantis, vires partus labore exhauſtæ, motuumque in corpore variæ ataxiæ, nec draſticis purgantibus, nec validioribus diureticis, nec fumoſis ſudoriferis hîc agendum eſſe ſvadebant. Calculo probe ſubducto & demonſtratâ ablactationis neceſſitate, ſupra nominatus Medicus curam auſpicabatur pilulis ex extract. angel. helen. helleb. n. gran. chermes, ſuccis abſynth. ſcord. card. b. gummatibus juniper. heder. arbor. &c. Quibus ad tempus adhibitis progreſſus eſt ad electuar. ex rob. juniper. ſambuc. ſale. abſynth. geniſt. ♄ diaphoret. ♂tial. c. ſyr. d. ſpina cervin. adjunctis enematis ad ſeroſam colluviem educendam. Tumidis pedibus circumpoſitum cataplasma ex rad. plantag. bryon. herb. calamenth. origan. ſalv. chelidon. major. ſummit. abſynth. flor. chamom. melilot. balauſtior. ſem. leviſtic. baccar. juniper. laur. in vino decoctis. Inter quotidiana de ablactando infante monita, poſt uſum multum & aperientium, anticacheticorum e.g. ♂tial. tartareor. & pepticorum, carminativorum in formis variis, ſanè opportuno tempore datorum & ſæpius repetitorum, providè factus fuit progreſſus ad evacuantia, puta, nodulos

(1) Ex rad. galang. calam. aromat. pimpinell. fol. agrimon. abſynth. ſenn. ſſ. flor. perſic. centaur. min. rhabarb. ſem. cartham. ebul. fœnic. dauc. cret.

(2) Ex rad. apii, petroſelin. leviſtic. imperat. pimpinell. cord. median. ſambuc. guajac. herb. marrubii. fol. menth. &c. addito ſal. tartar. Et cum ſubinde corpus ad ſudorem inclinaret, diaphoretica interpolata diebus ab evacuatione liberis, imò & diuretica in uſum vocata, e. g. lixivia ex ciner. geniſt. ſtipit. fabar. juniper.; non omiſſis corroborantibus: vino nempe abſynth. enulat. ut & trageis; quibus & topica varii generis diligenter adhibita, annumeranda. Et quo major ex horum remediorum uſu ſperari poſſet effectus, potus & alimenta virtutibus hydragogis gravida præſcripta fuerunt. Et hæc enarrata methodus tam proficua Noſtræ videbatur, ut hâc appetitum ad tempus redire, pedes detumeſcere, ſitim & dyſpnæam remittere ſentiret. Aſt

dolenda gaudii hujus brevitas; quippe denuò crescens pedum tumor, ad femora usque protendebatur, nec non circa lumbos extravasati seri indicium præbebat leucophlegmatica inflatio, ita ut omnibus in pejus ruentibus D. Pauli in consilium simul vocatus fuerit, qui rebus optimè perpensis, & ablactandum infantem, & in prædictis medicamentorum generibus pergendum esse monuit. Nostra dictis patientissimè audiens, nullatenus tamen convalescebat: Hinc tertius arcessitus Medicus multus quidem in celebrandis hactenus adhibitis remediis, fortiora tamen svadebat purgantia. Nos conclamatum hujus statum videntes, indeque facilius tertio consentientes, post quartam validiorum ejusmodi pharmacorum dosin ægram longe pejorem magisque longè distentum abdomen observavimus. Quatriduo hinc ante mortem paracenthesi, cujus mentionem fecit tertius, & à Nobilissimo Marito, tanquam unico servandæ uxoris remedio, approbatæ, jam dies & hora destinabatur, sed prævenit eam hydropicæ mors, formidine operationis maturata, nam sub vesperâ satis bene adhuc respirans, & cum Dn. Marito cœnans, primo diluculo exspiravit.

Subditum manè lustrationi corpus, properante cultro peritonæo pertuso, aqua, cui intestina innatârant, ex sangvinis tincturâ subflavescens, ast minime fœtida, decem congiorum circiter promanabat. Prosectione ulteriori factâ, obiter inspicientibus illæsa videbantur viscera, præter duriorem lienem, qui non videbatur justam magnitudinem adeptus. Quanquam Malpighius *in Respons. ad opposit. centenas in Triumph. Galenistar. p. m. 238. in oper. Posthum.* providè moneat, tùm in aliis, tùm in pulmonibus ipsis adesse posse internam rupturam pulmonum, quæ sufficiat necando homini mediâ laceratione vasorum & substantiæ pulmonum, & consequenter inflammatione ac motu impedito totius ferè sangvineæ massæ *&c.* & eam tamen agnosci non posse à Prosectoribus etiam accuratissimis in Theatris Anatomicis omnia diligentissimè & oculis microscopio armatis rimantibus; ut proinde nulla his tribus Medicis inferretur injuria ab eo, qui iis de integritate viscerum, vel vasorum in iis contentorum lymphaticorum in hoc cadavere testibus fidem derogaret. At vero, Laus Deo, benè factum, quod in hac festinante inspectione omentum benè inspectum, quod disruptum, friabile, putridum ac omni pingvedine destitutum, hincque serosæ istius colluviei intra abdomen collectæ scaturigo, consequenter causa mortis hujus est inventum. Nec prima est Nobilissima Matrona, quæ propter omenti læsionem obiit, sed propter eandem causam Virgo mortua legitur apud Theophil. Bonet. *in sepulchr.*

l. 3.

l. 3. Sect. 21. Observ. 33. p. 1127. Omentum quippe duplicatum, emissis aquarum 46 mensuris, omni ex parte saniosum repertum, cæteris officinæ naturalis visceribus optime constitutis. Propter similem omenti defectum obiit alter ille, de quo Warthon. *in Adenographia c. 12.* consulendus; nec non mulier alia hydropica, apud Barthol. *Centur. 1. Observat. 2.* Acuratissimus Stenonius secuit Rangiferum ex hydrope demortuum, ac unicam morbi & mortis causam lynceis manibus in omento offendit teste celeberrimo Borrich. *in Act. Med. Hafnien. An. 1673.* Quin Volckammerus noster, Practicus experientissimus, veram hydropis ascitis originem omento assignare audet *in schol. observat. 18. & 19. decur. 1. Ephemerid. nostr. p. 64.* eamque in duobus cadaveribus Norimbergæ ad oculum ab ipsô demonstratam vidit D. Pauli. Idem accuratissimus Anatomicus D. Hartmann confirmat *decad. 2. & 5. Observat. 72. p. 166. nostr. Ephemerid.* Jam verò si rupta saltim vel tenui quâdam omenti fibrâ vel subtili canaliculo guttatim aquositas in cavitatem ventris stillet & augeatur, optimè annotante *l. c.* Volckammero, quid fiet, si non tantum margines extremi sint laciniosi, sed & reliquæ partes disruptæ? an forte non satis constat, quod epiploon vasis amplis & evidentibus consperſum sit? Mittamus, quæ ex Hippocrat. *lib. de loc. & Sect. 7. Aphor. 57.* afferri solent. Quis ignorat, quod habeat vasa à ramis cœliacis & mesaraicis, eaque satis ampla & numerosa, conf. *Medic. Physiolog.* Linden. *p. m. 59.* Bartholinus *in Anatom. reform. p. 62.* Rectissimè Clar. Diemerbrock. *lib. 1. Anatom. p 28.* hoc peculiare omentum præ reliquis membranis habere, ait, quod venis copiosis instar retis intertexatur. Quibus vasis etiam glandulæ sunt interstratæ, observante Veslingio, & Warthono *in Adenographia c. 12.* Plurimas in eô vesiculas multo refertas humore vidit Boschius & Malpighius in *Exercit. d. oment. pingued. & adipos. ductibus Tom. 2. oper. p. 232.* Quem ab alimentis separari & per aliqua vasa in omentum derivatum in cavitatem ventris depluere rectè affirmat, atque hinc cum Hippocr. hydropis originem petit. Et in quantâ copia colluvies confluet, adeo copiosis vel omnibus vasis ruptis & liquorem, quem vehunt, in abdominis cavum, effundentibus (ut in nostra ascitica factum) si ex uno canaliculo juxta Volckammerum, vel vesiculis quibusdam juxta Malpighium, hydropico tumore venter intumescit? Et in statu tali quid emolumenti misera nostra ex celebratâ paracenthesi (cujus terribile nomen sanè illius fata præcipitavit) capere potuisset? Memorem enim oportet esse Medicum effati Hippocratis, etiam tyronibus noti *6. Epidem. Tom. 7.* Paracenthesin instituendam esse, quando ægri sunt *εὐσπλαγχνοι*, viscera ritè

conſtituta habent, ac viribus integris gaudent, niſi forte animam cum aquis effundere cupiat. In noſtra proinde hydropica ob tantam omenti læſionem vaſorumque ruptionem ejusmodi operationi nullus erat locus, indeque teſtibus celeberrimis Medicis, ac iterata noſtra experientia veriſſimum manet: quo plus ſubtractæ, plus cumulantur aquæ; dum vulnera illa interna nullis balſamis conſolidare, nullis vinculis conſtringere licet.

Ultimo ecce Lector numerum eorum, qui mortalitatis legem impleverunt hoc anno. Nimirum ad meliorem, ut ſperamus & optamus, vitam translati ſunt:

In Januario - -	102.	Julio - - -	80.
Februario - -	121.	Auguſto - - -	106.
Martio - -	178.	Septembri - -	134.
Aprili - -	163.	Octobri - -	95.
Majo - -	120.	Novembri - -	91.
Junio - -	86.	Decembri usque 24. d. - -	66.

Summa 1342.

HISTORIA MORBORUM,

QUI

ANNO M DCCImo VRATISLA-
VIÆ GRASSATI SUNT,

ADORNATA

à

LEOPOLDIN. ACADEM. NATUR.
CURIOS. COLLEGIS
VRATISLAVIENSIBUS.

VIRO
ILLUSTRI AC MAGNIFICO,
DOMINO
LUCÆ SCHROECKIO,
MED. DOCT.
Archiatro & Comiti Palatino Cæſareo
S. R. Imperii Nobili
Academ. Leopoldin. Imperial. Nat. Curioſ.
PRÆSIDI,
ac Reip. Auguſtan. Phyſico &c.
Salutem & omnigenam
proſperitatem!

ILLUSTRIS AC MAGNIFICE DOMINE PRÆSES.

PLane singularem tuam ac latissimè diffusam in Physicis & Medicis eruditionem cum sparsa per Germaniam, Italiam, Angliam & totum Orbem cultiorem hæc studia amantium universitate, ab aliquot annis merito suspeximus. Admiranda quoque humanitate, quæ ita propria Tibi est, ut suavissimis ejus vinculis eruditorum quorumvis animos in blandam trahas captivitatem, nos totos fecisti Tuos. Certè literas Tuas ad nos datas, benevolentiæ & amoris erga nos gratum pignus, quanta aviditate perlegimus, tanto eas cultu semper sumus prosecuti. Et cum Illustris Academia Leopoldina quaqua versùm diffusa est, grata agnoscat, se Tuis, Vir Excellentissime, laboribus, pro ejus incremento susceptis plurimùm debere: Collegium tamen Nostrum Vratislaviense, præ omnibus aliis membris, summoperè eo nomine Tibi est obstrictum, utpote cujus peculiariter interest, ut Academiæ Leopoldinæ splendor orbem literarium ad seros usque nepotes illustret. Ingrati itaque essemus Collegæ, si amorem cultumque Tui intra animi secreta clauderemus, neque curaremus, ut ad posteritatem, si tamen illa laboribus nostris speranda est, monumentum Nostræ erga Te, Magnifice Præses, observantiæ, extet. Tantis vero virtutibus Tuis, & in nos meritis eximium & præstans debebatur munus, sed ejusmodi à nostra tenuitate, cujus nobis optimè sumus conscii, proficisci minime potest, adeoque ignosces, si

te-

tenui farre & molâ salsâ hac vice litaverimus, & solvendo adhuc impares, exiguo dato pignore testati fuerimus, quantum & quam libenter debeamus. Et tamen, si nobis indulges, quod sibi promisit Horatius, pretium dicere muneri, est Historia Morborum Vratislav. Tuâ Auctoritate, exemplo & monito à nobis inter periodorum labores & tædia, horis subcisivis adornata, morborum, inquimus, Historia, tantæ aliàs dignitatis, ut artis salutiferæ & ortum ac incrementa ei debeant, imò & dignitatem omnem vix aliunde tueatur. Calculo Tuo Historiæ annum primum gratiosè probasti, & benigne laudasti, imo lucubratiunculas has judicasti dignas, quæ oculos Baglivii, Ramazini, aliorumque Doctissimorum Virorum subiret. Hâc Tui judicii æquitate freti, tertium Istius Historiæ Annum Magnifico Tuo Nomini sacrum esse jubemus. Quodsi Tibi, Vir Magnifice, hæc Historia placuerit, nullos è plebejâ caveâ plausus morabimur, quin etiam securè contemnemus Buccones & Bruchos istos ἀυθαδοςόμȣς & doctorum arrosores. Habeant sibi res suas, invideant, ringantur & irruant, dùm ilia rumpantur. Nos felicitatis nostræ partem in eo esse sitam putabimus, quod imperiti & invidi nos oderint, dùm ament boni & periti. *Interea, Magnifice Domine, DEum ardenter precabimur, ut, sub bellorum turbine, Te diu servet incolumem Inclytæ Augustan. Reip., Academiæ Leopoldinæ Nat. Cur. & nostr. Collegio! Vale & fave*

Magnifici Tui Nominis

Cultoribus

Scribeb. Vratisl. 1703.
die 8. Nov.

LEOPOLDIN. ACAD. NAT. CURIOS.
Vratislaviens. Collegis.

I. N. J.

ORdo jam nos deducit ad Historiam Morborum, qui Anno supra millesimum septingentesimum primo, in Silesiæ Metropoli haud paucos fatigavere. Eâ verò, quam hactenus observavimus, in illis describendis Methodo iterùm uti non dubitamus. Exordium laboris, sub divinis auspiciis, à constitutione aëris ducimus. In Januario variæ erant ratione frigoris vicissitudines. Modo enim aër liquescere & quodammodò diffluere, ac in ampliora spatia sese diffundere videbatur, modo autem frigore constipatus in angustum cogebatur. Finem verò mensi imponebant nebulæ illæ insalubritatum fomites. Februarius tùm his, tùm etiam nivibus (nisi has cum aliquo florem brumæ, lætamen, quo stercorantur agri, plumas, quibus foventur, & à frigore defenduntur segetes, esse velis) & variis ventorum mutationibus horridus erat, nonunquam tamen quodamodo placidus & æquabilis aëris fluxus observabatur. Sub initium Martii frigidiuscula aura subitò cum blandiori aëre commutabatur; nec tamen Mensis ad finem sine nimbis, grandine, variis ventorum tumultibus decurrebat, sic tamen, ut blandus solis calor, in his aëris varietatibus nonnunquam Silesiæ incolas exhilararet.

Constitutio Aeris in Mense Jan. Febr. Mart.

Mense Januario Febres continuæ periodicæ, variis stipatæ symptomatibus, præprimis autem cardialgiâ, vomitu, spasmis hypochondriacis *&c.* non paucis erant molestæ. Grassabatur etiam pleuritis spuria, erant, quos erysipelas capitis in periculum vitæ conjiciebat. Lumbago quoque iis, qui Baccho & Venere delectabantur, molestiam creabat. Nec minùs febb. petechiales satis erant frequentes, quæ etiam ad domesticos, incautè cum ægris conversantes, præprimis, si hi essent meticulosiores, per contagium propagabantur. Tractati fuerunt hi morbi non sine felici successu eâ methodo, quam in Historia Morbor. An. 1699 & 1700 adumbravimus. In Febribus malignis &

contagiosis iterum V. S. omissa fuit. Nec in his curandis calidiora alexipharmaca fuerunt adhibita. Multò minùs calidissimo regimine ad eliciendos profusos sudores usi sumus. Ex hoc capite à nonnullis, ut accepimus, reprehensi fuimus. Jurene an injuriâ id factum, ut elucescat, liceat nobis, bonâ Lectoris veniâ, summam eorum, quæ de morbis contagiosis, à Collegâ quodam nostro, alio tempore accuratiùs disputabuntur, hic breviter sistere, & quidem eo fine, ut patefiat, non rejiciendam esse methodum, quâ in debellandis contagiosis morbis usi sumus. Exordiamur autem rem ab ovo, sed, ut diximus, summa tantum capita perstringemus. *Per Contagium*, à quo morbi contagiosi denominantur, *hoc loco intelligimus verbo Hippocratis* ἀποῤῥοίαν νοσώδη sive *morbosum defluvium corporis ægri, quod in aliis corporibus similem morbum producit.* Neque enim propriè loqvendo vel iste morbus, à quo alius originem trahit, vel ille, qui ab alio oritur, contagium, sed uterque tàm inficiens, quàm ab inficiente propagatus, rectius à contagio dicitur contagiosus, tametsi uterque eô, quod similes morbos procreet, non rarò contagium vocetur. Unde etiam patet, quod à proposito nostro aliena sit illa contagionis significatio, qua quævis gravior ægritudo, quæ inter viventia stragem edit, (quam nos Germani vulgò eine Seuche appellamus) usitatâ loquendi consvetudine denotatur. *Contagium hoc*, de quo nobis sermo est, *corpusculum est*, (adeoque substantia quædam) *quod effluit ex corpore ægro.* Nam non esse qualitatem quandam putridam, quod Erastus quondam alicubi statuisse videtur, res ipsa loquitur, cum, accidentia ex subjecto in subjectum aliud non migrare, etiam pueris notum sit. Quoniam verò corpuscula ejusmodi vel solida, vel fluida, vel amborum, potissimum autem horum, ἀποκρίσεις esse queant, cujusnam generis ac indolis sint, id porrò indagandum erit. Hoc ut fiat, brevibus præcipui morbi, qui communi suffragio nostris in oris contagiosi sunt, erunt percurrendi, & quodnam illud medium sit, quo ægri sanos alios inficiunt, dispiciendum.

De Contagio.

Contagiosi autem morbi alii σποραδικοὶ alii verò κοινοί. Priores sunt nobis notiores posterioribus, & inter illos partim nimiâ frequentiâ, partim etiam turpitudine suâ infames, lues venerea, scorbutus, scabies, tinea, ophthalmia, conf. Schenck. *l. 2. p. 279.* Thoner. *l. 3. obs. 4.* Ballon. *Epidem. l. 1. p. 11.* phthisis, hydrophobia, *&c.* Inter hos potissimum sunt ἐπιδήμιοι, e. g. febres malignæ petechiales, quæ in civitate hâc per aliquot annos populariter sunt grassatæ, ut & dysenteria. Hi morbi, quomodo inficiant, videamus.

In *hydrophobiâ* omnium maximè in oculos incurrit, quomodo per morsum canis rabidi rabies propagetur canina, id nimirum fit, dum saliva à fero-

cien-

ciente cane in vulnus hominis demorsi instillatur. Nec minùs obscurum est, quâ ratione lues, impudicorum amorum flagellum, hodie quidem communissimè alios inficiat. Cùm enim lippis & tonsoribus constet, in modernâ morum licentia vix alibi quæri oportere ejus natales quàm in συνουσία cum infectis; præterea verò etiam satis notum sit, ejus generis personas defœdari solere vel *gonorrhæâ malignâ*, i. e. effluvio sanioso tetro, putrido & fœtenti varii coloris ex interiori pudendi virilis parte, vel *fluore*, quem vulgò *album* vocamus, etsi sit discolor, (nam non rarò flavescit, virescit, & instar chamæleontis colorem mutat,) qui genitales mulierum partes excoriat, adurit, in tumorem attollit ac inflammat; facile intelligere licet, quomodo, dùm partes Veneri inservientes incalescunt, putriformis materia patentibus & exæstuantibus genitalibus illapsa sese diffundat, & in innoxios sæpè luis consortium derivet. Hic modus communissimus est, quo lues venerea propagatur, magis dubius, quo per impudica oscula, in partibus oris mollibus defigi inquinamenta, vel per nescio quem contactum poculorum, lectorum, vestium, *&c.* serpere creduntur. Non abnuerimus tamen, quod aliquoties nobis compertum, & lactantes à sugentibus, & hos ab illis, & per ipsum lac infectum & per contactum papillæ nutricis & tenerrimi oris lac haurientis infici.

Scorbutum ex contagio propagari, observatum est à peritissimis hujus labis scrutatoribus, Severino Eugaleno *obs. 59. p. 398.* Salomone Alberto *N. 65.* Disseminatur autem in alios, judice Sennerto Nostro, & per salivam, & per halitum, & per lac, *Tract. de Scorbut. c. 5.* Et profectò ita est, ut scribit Charleton *libr. de Scorb. c. 2. art. 5. Fuere, qui charissimis communicarent conjugibus morbi seminio oscula inter & amplexus, transfuso. Nec desunt nutricum ex numero, quæ cum lacte in subrumantia pupulorum ora instillarunt: quos alere susceperant, lentâ morte lactarunt. Tacitè serpit insidiosum virus ab hospite in hospitem spiritus, lecti, mensæ, poculorum communione* (id quod tamen nobis intellectu aliquantò est difficilius) *imò post mortem quoque vivit vigetque nonnunquam dira lues, ipsis eâ extinctorum cadaveribus exhalante vespilonumque & dissecantium Chirurgorum vitalia inficienti, toxicorum ad instar, fœtore, &c.*

Seculi decimi sexti scriptores narrant, Anno 1591 in Silesiâ Stomacacen & Scelotyrben verno tempore ita fuisse grassatam, ut humi reptantium ægrorum corpora passim spectarentur; gingivis violentiâ luis erosis plurimi occumberent, hanc verò deducunt ex lacticiniorum crebro apud nos usu; ea autem tùm meritò fuisse suspecta, eò, quod verno tempore aliquoties venenatus ros, cujus virosâ sævitie detonsi arborum vertices, flores cum foliis ambesi,

si,

ſi, deciderit, ac pabula animantium infecerit, ex illorum verò paſtu armentis ſemina morborum infuſa lactis uſum reddidiſſe formidandum & vehementer noxium.

Nam nulla apparebat cauſa, unde cum veriſimilitudinis quâdam ſpecie malum illud deduci poſſet, ſi quidem auſter interjectu nemoroſiſſimorum ſudetum, qui Sileſiam meridionali parte prorſus ambiunt, excluditur, ſcabræ melancholicæque nautarum dapes hîc penitùs faſtidiuntur; terra non ſtagnis, non lacunis, ſed fluviis irrigatur, ut diſputat Coberus *Tract. de lact. & pultibus*, aliique plures, quæ tamen alibi ſcorbuti fontes ſunt.

Neque dubium eſt, quin *Scabies* contagio propagetur. Tametſi non ſola converſatio cum ſcabioſo in ſcabiem præcipitet, compertum tamen eſt, quòd ſordes ſcabiei contagioſæ per communem lectum, veſtimenta, mantilia, *&c.* promptè excipiantur; unde ambigendum non videtur, quod illa viſcida & lenta humiditas, quæ in ſuperficie cutis ſcabioſorum obſervari ſolet, illud ipſum ſit medium, quo ſcabies alteri affricatur. Cui rei argumento etiam hoc eſt, quod ſcabies humida ſit magis contagioſa quàm ſicca.

Idem, quod de ſcabie aſſeruimus, etiam dicendum de *tineâ*. Nam & illa per ichorem illum ſubcruentum, qui, tenerrimâ cute eroſâ vel abraſâ, extillare ſolet, quomodocunque exceptum in alios transfunditur.

Paulò obſcurius eſt, quomodo *ophthalmia* poſſit inficere alios & contagio ſe extendere. Nam utut hoc negare videatur Plempius *in Ophthalmograph. l. 5. c. 2.* extra controverſiam tamen eſt illud Poëtæ:

Dùm ſpectant oculi læſos, læduntur & ipſi
Multaque corporibus tranſitione nocent.

Et ſanè non adeò intellectu arduum eſt, quomodo in inflammatione tunicæ adnatæ oculi cum rhevmatismo humorum conjunctæ halitus elevari & halituoſa effluvia aliorum inquinare valeant oculos.

De contagio *Phthiſeos*, illam & eruditi & vulgus fovent opinionem, quod illud & ad veſtes (qua de re memorabile recitatur in Ephemeridibus noſtris exemplum de Phthiſi per uſum tegumenti manuum tempore hyberno in conjugem phthiſicè defunctæ in toro ſuccedentem propagatâ) cameras, lectulos ac tabulata univerſumque cubiculum tranſeat, ut conſtat ex Maſſar. Fracaſtorio, *&c.* eoque minus res habebit admirationis, ſi inter conjuges per amplexus & baſia, ut notavit Septalius, virus hoc ſerpere comperiatur; nam ſive graveolens ſputum, ſive ſudores copioſi, ſive tandem halitus hujus infectionis ſtatuatur medium, illi, qui cohabitant, tantò illud promptius excipere

poſ-

possint, ut non abs re jam ante tot secula monuerit Galenus *lib. 1. de different. febb. c. 2.* consvetudinem eorum, qui tabe laborant, minus esse tutam.

Febres malignæ virus suum vix alio modo in corpora sanorum diffundunt, quàm sub halitus aut vaporis formâ. Hinc etiam ipsum vulgus omni modo præcavet, ne sudore ægrorum pars quædam corporis imbuatur. Imò fugit & pocula ægrorum & cochlearia *&c.* persvasum, & quidem non immeritò, quicquam saliva iis adhærere & contagium ad alios hâc etiam viâ apportari posse. Halituosâ formâ sese in corpora insinuare venenum, crediderunt Medici in Germaniâ, ab illo usque tempore, quo febres hæ innotuere, quod factum post medium seculi decimi sexti, cùm Maximilianus II, sacratissimæ memoriæ Imperator, bellum contra Turcas gereret. Nam tum in castris ad Comorram & Jaurinum invaluerunt, & à milite exauctorato domum ad suos properante, per omnem Germaniam, non aliâ, quam diximus, ratione propagatæ fuerunt. Conf. Thuanus *lib. 39. ad Ann. 1566.*

Dysenteriam Helidæus Paduanus testis est per fistulam clysmaticam, quam adhibuerat torminosus, in corpus sani esse transfusam. Lac dysentericæ infecisse infantes, apparet ex Ephemerid. *Dec. 2. An. 6. obs. 195.* Et quivis ferè abhorret ab excrementis, supellectile, & præprimis accubitu dysentericorum, eo, quod compertum sit, quanta noxa sanis immineat ex effluviis & halitu dysentericorum.

Et hæc, quæ hactenus allata sunt, satis ostendunt, corpuscula contagio gravida debere natales suos, non solidis partibus corporis sed humoribus. Evidens verò est, non à quibusvis humoribus, sed suo modo corruptis miasmata emanare.

Jam indagandum, quinam illi sint humores, à quibus corruptis ἀποκρίσεις contagiosæ oriuntur. Hoc ut fiat commodius, affectiones quasdam contagii, per seculorum experientiam cognitas breviter lustrabimus & quidem in morbo omnium maximè contagioso. Nimirùm

1. Id certum est, quòd corpuscula ejusmodi contagiosa adhærere queant vestibus, e. g. indusiis, caligis, tibialibus, linteaminibus, lanis etiam ut & gossypio, culcitris, funibus, pellibus, omnibusque iis, quæ porosa sunt, rara, laxa & foraminulenta. Ita cùm Imperator Maximilianus Veronam obsidione premeret, & peste duo hominum millia perirent, compertum fuit, viginti quinque milites unâ pelliceâ veste ordine infectos ac mortuos esse, exustâ verò hâc veste pestem factam esse mitiorem. Et hæc sanè causa est, cur à suspectis locis in salubriora invectio ejusmodi rerum prohibeatur.

2. Nec minus exploratum est, quòd, ubi à primo infecto in fomitem secesserunt, illuc diutissimè perdurare servarique incorrupta possint. Quâ de

re præprimis memoratu digniſſima extat hiſtoria apud Trincavell. *l. 3. conſil. 17.* quâ edocemur, Juſtinopoli, poſt ſæviſſimam peſtem, funes, quibus mortui ad ſepulturam deferebantur, poſt capſulam quandam projectos fuiſſe atque ibi per annos viginti aut plures latuiſſe, quos, cum ſervus loco poſtea moveret, incidit in peſtilentialem febrim, contagioque illius reliqui infecti ſunt, ut 10000 homines hoc, ut ita loquamur, incendio perierint. Alexander quoque Benedictus ait, ſe audiviſſe patris ſui ætate, in urbe Venetâ, culcitram peſtilentiæ tempore ſuſpectam, in interiorem domûs partem cujusdam Patritii ejectam, ac poſt ſeptennium requiſitam, quam cùm Materfamilias diſcuti juſſiſſet, ſervos ſubita peſte fuiſſe correptos. Et hujusmodi hiſtoriæ alibi paſſim recitantur. *Et profecto admirationem non parvam præbent lectuli, veſtes, ligna, & id genus, quæ phthiſici tetigere, ſæpiſſimè vidimus virus illud per duos & tres annos ſervatum,* ut loquitur Fracaſtorius *lib. 1. de Contag. c. 4. p. 106.*

3. Sed præterea per ejusmodi fomitem ac receptaculum non rarò ad longiſſimè diſſita loca corpuſcula ejusmodi, quæ ſeminaria morborum meritò dixeris, deferuntur;

Et ſanè minimè vanus eſt Liſterus in ſcitiſſimo libello, quo Sanctorii ſtatica Medicina clarius elucidatur, cum ſcribit μιάσματα peſtis per 200 milliaria Londinum fuiſſe advecta. Hujus rei etiam ſatis conſpicuum eventum præterlapſo ſeculo ſenſerunt Siculi. Nam cum à piratis quibusdam præda, quæ in Alexandriæ tractu capta erat, ab iis emeretur, haud multò poſt peſtem magno hominum rerumque impendio ſenſerunt, ut narrat Fidelis *de relation. Med. lib. 1. cap. 6.* Ægyptum quoque quotannis octo integros anni menſes peſtem pati è Græciæ Syriæque ac Barbariæ locis per contagium delatam, idem ex Proſper. Albino *de Medicin. Ægyptior. l. 1. c. 17.* refert. Plura in hanc rem exempla peti poſſunt ex libello D. Ewich *de officio fidelis & prudentis Magiſtratus tempore Peſtis, c. X.* Ex his aliisque colligi poſſe videtur, quod

4. Μιάσματα ejusmodi ſint ex cenſu viſcoſorum & glutinoſorum; nam id genus corpuſcula, cùm ſenſibilem atque notabilem ſucci portionem contineant, facilè aliis rebus adhærere & cum illis circumferri poſſunt, diutiùs verò vis eorum perſtat infracta, eò quòd abundent partibus igneis; ignis autem, ut nos quidem putamus, non globulis rotundis, ſed filamentis conſtat, quæ, ut alia, ita præprimis viſcoſi corporis partes continere apta nata ſunt. Conf. Honorat. Fabr. *Phyſic. Tract. 2. libr. 4. propoſ. 28.*

Porrò & hoc 5 ex ante dictis fluit, quòd eximiâ polleant ſubtilitate effluvia contagioſa; nam tametſi glutinoſa eſſent, non tamen per tot annorum

de-

decursum incorrupta servarentur, si vi aëris externisque alterationibus liberrimè paterent, unde ratio dictitat, quod propter subtilitatem etiam minima penetrent & in recessibus ac foraminibus aëris promptæ incursioni haud undique subjectis recondantur, in quibus deinde ad multos perdurant annos. Et sanè nisi effluvia hæc adeò forent subtilia, comprehendi minimè posset, quomodo ab uno homine infecto integræ civitates & circumjacentia loca hoc malo afflari possent, quod tamen multæ testantur historiæ. Ita novimus Anno 1556 Patavinam civitatem ab uno Studioso, qui Venetiis rediit peste infectus, totam fuisse contaminatam. Pestem etiam sævam & atrocem, quæ Hamburgi An. 1566 grassata est, ab unius hominis, qui Dantisco illuc venerat, contagio originem habuisse, annales referunt. Bremensis etiam Respublica unius polluti hominis, qui Hamburgo æger eò venerat, vitio, eodem anno paucissimis diebus fuit infecta, ut nullus fere vicus ab ista lue esset liber. Utut verò corpuscula hæc mole sint prorsus exigua, summæ tamen (6) existunt efficaciæ & agilitatis, quod præcipuè elucescit in febribus contagiosis. Nam μιάσματα illa in motu subtilissimo constituta esse, penetrare, ac subtilissimas sangvinis particulas è mixtione suâ dimovere & corruptionem promovere, extra controversiam est. (7) Sed nec dubitari debet de vi miasmatum multiplicandi, nam dùm in mixtione suâ primas sangvinis partes turbant, easdem extenuant, similem, quam habent corpuscula contagiosa, corruptionem & labem iis imprimunt, iisque eundem, quem ipsa habent, motus gradum communicant. Humor autem, ex quo ejusmodi corpuscula, qualia jamjam descripsimus, effluere possunt, serum sine dubio est, in latiori significatione, quâ & lympham & salivalem laticem comprehendit. Hoc, quàm facilè concrescat & in gelatinam abeat, coctio ejus in aquam calentem infusi facilè probat, ut dubium nullum superesse queat, partes ejus viscosas esse, & vi adhærendi pollere, adeoque facilè ad maximè dissita posse transferri loca. Constare etiam serum ex tenuissimis & summe subtilibus particulis, certum est, nam ex illo calente exhalat halitus, qui acri & salsâ mordacitate palatum & lingvam ferit. Et certè saliva, igne incalescens, abit in bullas, non secus ac spiritus vini in vase ab aëre evacuato repositus ebullire solet; & negotium chylificationis abundè evincit, quod in salivâ, præter partes aqueas, etiam adsint subtiles & penetrantes. Si Salivæ aliquot unciæ evaporaverint, in capite ejus mortuo invenies plurimas particulas scintillantes, quæ salem in se continere vel hinc elucescit, quod ad Mercurii mortificationem saliva non sit inepta. Nec minus cognita est vis salivæ in fermentando. Huc referenda est fermentatio potûs illius, quem ex fruge Maiz nonnulli populi parant in Insula Mocha, quæ

est

eſt è regione Chili Americæ Meridionalis parte; deſcribitur autem illa ab Auctore de mirabilibus locorum Auſtralium verbis ſeqq. in lib. Meibomii *de cerevisiis cap. 17. paragr. 15. Anus edentulæ Mayz ſuum gingivis comminuunt, & in aquam exſpuunt, ubi à ſalivatione fermentari incipit, & tùm in cupas infunditur & Cica nominatur. Quo anus ſunt magis vetulæ, eo potus melior habetur. Hoc ad ebrietatem ſe invitant, ſaporis autem eſt boni & acidiuſculi.* H. I. Zaſius etiam Auctor eſt, panem biscoctum comminutum, & ſalivæ probè mixtum, fermentare maſſam farinaceam, ſi ei addatur. Hactenus ergò conſtat, in ſero reperiri eas in genere proprietates, quas in corpuſculis contagioſis tot ſeculorum experientia deprehendit, ut dubitandum minime ſit, quin effluvia vi inficiendi prædita ex ſero corrupto oriantur.

Et profectò ad oculum patet, pleroſque contagioſos morbos eſſe ſeroſos. Peſtem ipſam & febres malignas ac contagioſas eſſe ex hoc genere

(1) Probat hoc, quod ab ipsâ naturâ materia peccans in glanduloſas partes congeratur; enim verò niſi foret ſalivalis proſapiæ, non ab humoribus reliquis tàm promptè ſecederet in colatoria lymphæ, nec natura à laborioſis motibus remitteret, poſtquam ad glanduloſas partes corruptela hæc depoſita fuit. Notorium enim eſt, quod furor peſtis in hoc vel illo individuo conquieſcat, ſi bubones maturè & promptè erumpant.

(2) Evincit & hoc, quod largis ſudoribus ſub initium fluentibus atrociſſimus morbus finiatur.

(3) Demonſtrat & idem mors eorum, qui peſti & aliis malignis morbis ſuccumbunt. Nam certum eſt, quod miſeri pereant, quibus nulli ſudores aut bubones debito tempore erumpunt, vel, ſi hoc fiat, iterum mox retrocedunt, translatâ, ut fere fit, materiâ ad interiora ſecretiora & excretiora organa, unde vomitus, conatus vomendi irritus, diarrhææ, ſingultus, cardialgiæ, urinæ diſcolores, aphthæ, anginæ *&c.* ſupervenire ſolent. Symptomata varia in puſione ex ſalivâ vetulæ quartanâ laborantis pulmento immixtâ recitat Clariſſimus Ledelius *in Ephemerid.* Nec de lue venereâ aliter ſentiendum eſſe, & in ſeri depravatione illam conſiſtere, cura mali felix per ptyaliſmum facilè ſvaſerit. In ſcorbuto magno conſenſu hodiè ut craſſior ſangvis ſtagnans circa extrema corporis, artûs, inquam, gingvivas, os, *&c.* ita viſcida & acida ac ſalſa lympha accuſatur. Et ulcerationes ſub cute leniter colliquativæ in ſcorbuto de vitio ſeri non contemnendum præbent argumentum. In phthiſi quoque ſerum peccare nemo ignorat, vel hoc indicio eſt, quod ſæpè catarrhos ſalſos excipiat. Et hinc tanto minus mirandum, quòd phthiſica, ſicuti in miſcellaneis noſtris legere eſt, ptyaliſmo ſpontaneo ſeptem dies

per-

perdurante, sine ullâ mercurialium medicamentorum exhibitione restituta fuerit. Notum præterea etiam est, quod phthiseos imminentis signa sint, sapor salsus, stimulus ad tussiendum, sudores nocturni *&c.* quæ omnia nos non obscurè de seri vitiis commonefaciunt. Non facilè etiam reperias, qui serum in scabie, ophthalmiâ, hydrophobia *&c.* non accuset. Cum itaque contagiosi morbi sint serosi, & præterea serum ad suscipiendas illas impressiones, quas in corpusculis contagio infectis deprehendimus, maximè aptum sit, non videtur amplius dubitandum, quin corpuscula contagiosa ex sero, tanquam fonte suo, scaturiant.

Accedit tandem & hoc, quod, tùm partes istæ, à quibus proximè contagia effluunt, tùm etiam illæ, quæ recipiunt, sero sint quam maximè irriguæ. Ita ore ejusmodi exspirari ac recipi effluvia contagiosa, certum est. Jam autem, ut in vulgus notum est, tot glandulæ, jugulares, inquam, buccarum, labiorum, maxillares, sublingvales & palatinæ ac parotides, variis ductibus laticem suum in os exonerant, ac humore salivali illud lætè imbuunt. Nec minus manifestum est, cum sudore per poros cutis maligna illa corpuscula ex ægri corpore elabi, ac iterùm per poros patentes in corpus alterius irruere.

Enim verò iterum ex solertissimi Stenonis observationibus constat, cuivis poro suam subjacere glandulam, ex quâ exsurgit vasculum excretorium ad eliminandum sudorem, in cutem desinens. Porrò pudenda muliebria & virilia constituunt illam sentinam, ex quâ putrida miasmata, quæ sanos inficiunt, exhalant. Quis autem ignorat, etiam has partes lymphatico humore uberrimè irrorari? In toto certè ductu vaginæ reperiuntur multi pori seu meatus, non tantùm exigui illi, sed & aliquantò majores in parte ejus inferiori circa exitum meatus urinarii, ex quibus fœminis vivacioribus in florente ætate constitutis, magna liquoris serosi quantitas ad humectandas partes illas extillat. Idem verò etiam dicendum est de oculis, à quibus & ad quos derivatur ophthalmia, etenim & illi suis non destituuntur glandulis. Absque dubio autem vana est sententia Fracastorii, qui ophthalmiam per radios propagari credidit, quo nomine etiam jure merito fuit reprehensus ab Hieronymo Cardano *lib. 1. de venen. c. 13. p. m. 891.*

Tàm multa sunt, quæ persvadent, ἀποκρίσεις illas contagiosas debere natales suos sero. Evidens autem est serum illud, quod contagia spargit, esse corruptum.

An verò ita corruptum sit, ut putridum vocari mereatur, & num exhalet seminia contagiosa itidem putrida, in quæstione positum est. Affirmativam tuentur Montanus, Fracastorius, Mercurialis, Augenius, Erastus, Crato.

Negativam cum multis aliis defendit Cl. Melchior Sebizius & Diemerbrock. Noſtra parum refert hæc curioſius discutere, cum lis tantum de nomine eſſe videatur, & in hoc conſpirent omnes, laticem illum, qui diffundit ἀπεκκαύματα, non poſſe non eſſe corruptum, in mixtione ſuâ variè turbatum, unde non incommode μίασμα hoc ab Hippocr. *lib. de natur. hominis* vocatur νοσερὴ ἀπόκρισις; Et neſcio, an non de hac inſigni humorum depravatione ipſe pulſus teſtimonium perhibeat. Simon Pauli in doctiſſ. digreſſione de febb. malignis narrat, quod manus ſibi pulſu in maligne febricitantibus explorato, aliquoties ita prurire cœperint, ac ſi urticâ Rom. vel etiam marinâ eſſent perfrictæ. Multò minus eam ingrediemur diſputationem, an illa putredo viva & animata ſit, unde non niſi viva effluere poſſunt μιάσματα. Placuit hæc ſententia admodum Kirchero, juxta quem omnis putredo inſita ſibi ad animalium generationem quædam ſeminaria habet, quæ mox externo & opportuno calore in vermium colluviem erumpunt, tantò quidem periculoſiorem, quantò ipſa putredo ex peregrinâ & ſpuriâ quâdam degeneratione virulentior eſt. Placuit eadem quoque, ut notum eſt, Langio, & nuper quoque eandem ſententiam argumentis quibusdam novis confirmare aggreſſus eſt Clariſſ. Paulini; ſed, ut diximus, hanc litem non facimus noſtram, nec magnam ex deciſione in clinicâ praxi nobis pollicemur utilitatem.

Arduum autem prorſus eſt, varias humoris ſeroſolymphatici depravationes accuratè explicare. Et, niſi omnia nos fallunt, vitia lymphæ, *tum in quantitate*, niſi quòd defectus ejus in longâ inediâ & atrophiâ ſatis notus ſit, *tum in qualitate* nondum exactè à quoquam detecta ſunt. Id quod etiam dicendum de ſalivâ, etiamſi inficiandum non ſit, quòd Clar. Nuckius *in Sialographiâ* non inutilem hîc poſuerit laborem. Experimenta ejus ad indagandam penitiùs ſalivæ naturam facta cum variis liquoribus, variisque ſpiritibus ipſe recenſet *l. c. p. 44. & ſeqq.* Nec adeò multa *in eodem tractatu* ejus vitia pandit. *Saliva*, ait *p. 49. à naturali conſtitutione multum quandoque deflectit, & pro inſipidâ fit ſalſa vel amara, vel dulcis, vel acida: Subinde etiam colorem deponit, & ex albo fit crocea, pro aqueâ & craſsâ viſcoſa evadit, imò & vermiculi in eâdem viſi ſunt, ut teſtatur Clar. Dolæus.*

Lymphæ depravationes guſtu perceptibiles omnium maximè in ſcorbuticis ſunt manifeſtæ, quorum querelæ de ingrato Salivæ ſapore neminem latent. Obſervationem præcipuè meretur hoc, quod Saliva in morbis contagioſis ferè deprehendatur ſpumoſa. Nam rariùs & ferè extra artis uſum eſt, quòd ſemel fortè lactea, aut in calcem excreſcens fuerit viſa, quâ de re idem Nuckius *l. c.* agit. Nec ſanè apparet, quâ viâ exactè vitia laticis ſeroſo-lympha-

phatici detegi queant. Certè laudabili ſtudio quidam Viri Celeberrimi chymica hîc inſtituerunt experimenta, ſed nondum ea, quam cordati Viri optant, hinc conſecuta eſt utilitas. Et ſi quæ inde ad Medicos rediit, ferè nulla eſt alia, quàm ut ϛοχασμὸς in eligendis remediis aliquantò ſit certior. Si enim v. g. mihi ſit cognitum, quòd ſerum hydropicorum mixtum c. ſpir. ſalis coaguletur, cum ſpir. vitriol. aut nitri inſtar gelatinæ per plures dies remaneat, è contrario verò in fluore perſeveraverit remixtum cum ſpir. ✳ci, ſi hoc, inquam, ſcio, facilè colligo, minùs tutum eſſe uſum vitrioli & nitri ac fortè aliorum acidorum in hydrope, ac his præſtare volatilia. Dubius tamen ſum, an idem interne datus ſpir. ✳ci præſtiturus ſit, & ſerum in fluore ſervaturus, quod præſtat ſero extra corpus hydropicorum infuſus, ac nihil niſi conjectura probabilis, experientiæ lance examinanda, inde remanet. Id quod dicendum etiam de aliis, quæ à famigeratiſſimis Viris, Malpighio, Vieuſſeno, Majore, Bohnio, Ettmüllero, Rivino, aliisque adducuntur. Neque credendum eſt, humorum vitia magis innotuiſſe ab illo tempore, à quo Chymici à productorum Chymicorum ſimilitudine humores corporis vane denominarunt, imò, abſit invidia verbo, plurimi hîc eorum naturam magis obſcurarunt, qui non tantùm nitroſos, aluminoſos, vitriolatos ſales, ſed & tot tartareos, tot Mercuriales, *&c.* in humoribus contineri ajunt, quorum naturam ne ipſi quidem illi Doctores aſſequuntur.

Quid Anatomia ad hoc usque tempus ad intelligendam fluidorum conſtitutionem ejusque varias depravationes adjumenti attulerit, itidem in aprico eſt. Meritò extollimus induſtriam Cl. à Leewenhock, aliorumque exantlatos labores, at nullius microſcopii adminiculo minimorum conſtitutivorum magnitudinem, figuram, ſitum & motum nos poſſe aſſequi, verè monuit Leonhardus Capuanus, cujus ſcepticismum alias minime probamus. In vitiis verò etiam obviis perpetuo ambigui hæremus, an ad claſſem cauſarum morbificarum, an verò affectuum morboſorum pertineant?

Cùm verò ita cum vitiis & deturbationibus laticis ſeroſo lymphatico-ſalivalis comparatum ſit, & ea adhuc abyſſo naturæ immerſa majori ex parte lateant, facile patet, fruſtra eſſe eos, qui à nobis requirunt, ut μιάσματος contagioſi naturam omnem & differentiam præprimis aut modum, quo in corpore ſymptomata varia excitat, exponamus; nam liberè fatemur, oculos noſtros hîc caligare non ſecus quàm veſpertiliones ad clarum diei jubar. Nec fraudi nobis debet eſſe hic candor. Nam, qui inquinamenta illa ajunt eſſe arſenicalia, mercurialia, ♄alia, napellina, quid aliud dicunt, quam ſibi ſeminarii iſtius naturam eſſe ignotam? Et quam nihil hîc prorſus agatur, elucеſceret,

si vanitas eorum, quæ de singulorum contagiosorum corpusculorum naturâ à Doctissimis prodita sunt Viris, ostenderetur. Sed hoc nimis prolixum. Miasmatis Venerei enodationem tentarunt multi, & inter celebriores seculi hujus Doctores Magnum in Medicinâ nomen Sylvius. Huic, & multis ejus sequacibus, præprimis autem Blegny, Lemery & aliis fermentum hoc acidum est, medicamenta Siphyllidos malo opposita, & inter ea ipse mercurius alcalinæ naturæ, quâ de re mentem suam Clar. Sylvius uberius in peculiari de lue venereâ libro exponit. Et licet speciosè satis dolores, pustulæ, ulcera, gummata & tophi ab acido deducantur, non tamen propterea illud venereum inquinamentum in acore consistit. Nec enim ullo pacto repugnat rationi credere, quòd μίασμα, postquam corpori illapsum intercedente motu humorum, quem fermentativum multi credunt, acrimoniam illam humorum excitet. Deinde quis unquam ab acido, fortissimo licet, tales effectus in cor-,, pore nostro oboriri vidit, quomodocunque etiam corpori & quibus ejus,, partibus communicetur? Quotidie enim Chirurgi partibus externis cor-,, poris etiam maximè sensibilibus & porosis, acidissimos, nec unius generis, ,, spiritus admovent, unde, nisi in parte illâ, effectus nullus, aut si propter affe-,, ctas fibrillas nerveas alibi in corpore quid observatur, nihil cum lue venerea id commune habet, ut optimè alicubi Clariss. Medicus & Polyhistor. Heinricus Meibomius, qui etiam ingeniosa alia hypothesi huic objectat. In Febribus malignis Doctissimus Simon Pauli & Tilingius, de febre petechiali, miasmata credunt esse salia volatilia, naturâ temperiei corporis humani inimica; ab illis, utut sub aliquo colore, ebullitio in sangvine, dolor capitis, deliria, deduci queant, alia tamen symptomata, enormem illam lassitudinem, appetitus dejectionem, obstructionem alvi, cardialgiam, *&c.* frustra hinc arcessere fueris conatus.

Illis igitur inutilibus theoriis sepositis magis è re fuerit, *primo* dispicere, quidnam unumquodque fermentum (nam unius generis non esse, ex multiplici inquinamentorum illorum operatione innotescit) in corporis humoribus operetur, quod in Histor. Morbor. Anni præcedentis factum. *Secundò*, quomodo ejus energiæ efficaciter occurri queat, quod alibi Deo dante exequemur. Cùm verò occasione febb. malignarum in hunc de contagio sermonem inciderimus, hâc vice suffecerit ostendisse, quod natura contagii, quatenus nobis cognita est, nostrum malignas febres curandi modum luculentè satis comprobet. Non probatur in febb. contagiosis nobis V. S. nisi in circumstantiis planè singularibus. Non, ex nostrâ mente, locum in illis habent purgantia fortiora, nec calidiora alexipharmaca, & ubiq;, præter multiplicem

ex-

experientiam, huic curandi methodo prælucere rationem in propatulo est. Hæc enim apertissimè dictitat, materiam, quæ sub halitus formâ in quantitate prorsùs exili in corpus irrepsit, nec per venæ, scalpello aut lanceolâ apertæ, vulnera, nec per volumina intestinorum, quæ crassiorum excrementorum emunctoria sunt, ex corpore exterminari posse, inutilem quoque esse prorsùs profusam feri per sudores nimios excretionem. Moderatum adhibuimus regimen & temperatissima diaphoretica & bezoardica, eorumque usum continuavimus, rati, hoc pacto auctiorem nos impetrare posse exhalationem & miasmatis vaporosi sese latius diffundentis & multiplicantis exclusionem, quam non impetu quodam, sed sensim tentari debere, mechanicæ, ut innuimus, circumstantiæ contagii evicerint. Talis autem blandus mador temere expectatur, si remedia illa vulgò decantata, e. g. spirit C.C. sal. vol. viperar. camphora, tinct. bezoard. dosibus majoribus & frequentioribus obtrudantur ægris; nam hâc viâ medentes nihil aliud consequuntur, quàm ut majorem in sangvine ægrorum excitent commotionem, quæ placidæ excretioni, dum nimis propere latex ita commotus poros effugit, aut præterlabitur, repagula ponit, imò declinante æstu, post exhibita ejusmodi acria & calida, non partes halituosæ illæ fermentescentes, subtiles, *&c.* sed aqueæ exprimuntur, unde sangvis redditur viscidus, & halituosorum μιασμάτων discussio difficilius obtinetur. Ulterius potum concessimus ægrotis nostris sufficientem, & vidimus, quòd iterum sana firmat ratio, jugem inde excretionem facilius ægrotantibus evenisse, quo accedit & hoc, quòd, sufficienti potu concesso, alvus liberius, optimis febricitantium rebus, suo fungatur officio. Rursùs tùm hoc, tùm præteritis annis, dedimus medicamenta in majori æstu subacida in sangvineis, nitrosa tùm his, tùm cholericis & melancholicis, quâ arte nimiam humorum effervescentiam, quæ remoram exclusioni miasmatis ponit, ut dictum, compescuimus.

Intumescentia abdominis post partum.

Quam infestum sit puerperis, post exantlatos partûs dolores, frigus, quantumque noceat neglecta arctior ventris compressio, tùm sæpè alias, tùm etiam hoc tempore vidimus. Nam, præter alia incommoda hinc in puerperas redundantia, sæpè in illam prolabuntur miseriam, ut ventrem admodùm inflatum ac distentum per totum, quod reliquum est, vitæ spatium circumferre teneantur. Tympanitide illas laborare, aut uterum gerere crederes, ita abdomen est expansum ac tumidum. Sed præter deformitatem vix alia adest corporis læsio aut dolor, eoque ipso differt illa abdominis inflatio à pnevmatosi hystericâ & flatulentâ ejusdem distensione, in quâ dolores à pectine per abdomen usque ad mediam

ventris regionem excurrentes, & lumbos etiam ac dorsum fatigantes, & caput in consensum trahentes, sentiuntur. Quomodò tum frigus, tùm omissio arctioris, post partum, compressionis, ad hunc affectum concurrat, sanè non adeò evidens est. In eo ferè omnes conveniunt Anatomici & Medici, quòd uterus à partu non illicò recuperet statum illum, quem antè habuerat. Aliqui etiam eò usque progressi sunt, ut affirmarent, primogenito fœtu nonimestri vel semel expansum atque spissatum ad pristinas angustias ac tenuitatem sese nunquam revocare. Atque adeò intellectu facilè est, abdomen fasciis post partum comprimi, ut uterus, post illam à partu expansionem, sensim magis magisque ad figuram pristinam accedat, *& hiulca vasculorum oscilla, hâc ipsâ contractione strictiùs atque strictiùs concludantur, ac omninò solidescant*, ut Clariss. Drelincourtii verba faciamus nostra. Quid verò dicendum de frigoris energiâ? An credemus, aëre frigido subtilia evibrari corpuscula, qualia è nive aut glacie cum sale contritâ in circumfusam aquam illabuntur, eamque non solum congelant, sed partibus ejus arrectis & rigefactis magnâ nonnunquam violentiâ in amplius extrudunt spatium? Sicuti de frigore post P. Honorat. Fabri philosophatur Cl. du Hamel. Non absona hæc planè esse, suspicari quisquam posset ex eo, quod orificium uteri tùm hiet & ipse uterus exundet colluvie humorum, cui frigus violentam inducere quietem, eamque ad firmam condensare immobilitatem aptum est. At perpetuus calidi sangvinis allapsus in vivo corpore hanc opinionem facile evertit. An fortè dicendum erit, quod aëris subtilis in uterum sese insinuantis pondus gravitate suâ impediat, quo minus iterum sese contrahere possit ad solitas angustias. Hanc sententiam vix reprehendent asseclæ acutissimi Perraltii, qui laudatissimus naturalium scrutator effectus omnes, qui frigus in corporibus frigefactis sequuntur, à gravitate aëris subtilis deducere *in tentamin. de duritie p. 41.* satagit. At neque eam hìc locum habere, difficultas curæ, quæ omnis frustranea est, si non in primâ herbâ malo occurras, facile evicerit. Non aliud occurrit, quod majori probabilitate se nobis commendet, quàm quod per admissum frigus tonus & robur membranacearum uteri partium labefactetur, quâcunque etiam agendi energiâ frigus hanc vim exserat. Cura, ut jamjam dictum est, variis implicita est difficultatibus. Nullus hic locus est purgantibus, quæ tantum abest, ut prosint, ut potius concitatis variis turbis malum augeant. Omnia, quæ modestè lochiorum, vel, si etiam hoc tempus jam elapsum sit, mensium promovent fluxum, aliquam præstant utilitatem, si cum judicio carminativa iis jungantur, & opportuno tempore exhibeantur, non neglectis tamen topicis, ut & enematibus ac injectionibus uterinis. Aliquod

no-

notabile incommodi redundantis in puerperas ex frigore externo & post partum neglectâ abdominis per fascias constrictione, præter multa alia, notavit exemplum D. Samuel Grassius. Scilicet, Mulier 40 annorum, multorum liberorum felix mater, dùm incautiùs frigori se exponit gravida, post partum, & expurgata lochia, sensit intumescentiam abdominis restitantem instar utriculi, indies increscentem, quæ, cùm per aliquot septimanas, nullas, vel admodum exiguas ei afferret molestias, successu temporis tamen in immensum extollebatur tumorem, cum doloribus circa regionem hepatis & umbilici enormibus, quibus jungebatur pressio molestissima circa pubem in dextro latere, & tandem ascites. Appetitus in principio non erat dejectus, deinde verò langvebat, nonnunquam erratica febricula aderat, somnus cæteroquin placidus, vixque de aliquâ re, præter sitim & dolores in abdomine conquerebatur. Succedebat post 18 septimanas mors.

Nihil non tentatum est, quo ægræ succurreretur, & pro recepto, proh! dolor, apud nos more, agyrtæ, Cingari, & carnifices, & fures & mulierculæ Medicastræ cum Medicastris in consilium vocati sunt, non sine notabili ægræ damno & dilapidatione æris. Concessa tandem tamen est cadaveris sectio, ubi ingens quantitas purulentæ & sangvinolentæ materiæ cum particulis carneis in cavo abdominis reperta fuit, omentum planè corruptum erat, ipsos etiam abdominis musculos putredo corripuerat, & necrosi diceres tactos, peritonæum per totum abdomen hydatidibus purulentis erat repletum, & in mesenterio hinc inde scirrhosæ glandulæ sese offerebant, testis dexter cum tubâ Fallopianâ saxeam induerat duritiem, & in fine Peritonæo accreverat, ulcusque magnitudine nucis juglandis fovebat. Hepar prægrande, sed sine ullâ labe, uno lobo lienem attingebat. Ventriculus, propter tumultuarium & nimium usum medicamentorum, flaccidus inveniebatur, pancreas planè erat corruptum, cætera viscera nullo polluta erant vitio.

Quid verò de causâ malorum hujus ægræ dicemus? Estne probabile, quod lympha in musculis abdominis & in aliis corporis partibus, frigore externo in motu impedita, & per stagnationem acrior reddita, & minuta aut suppressa transspiratione, & reductione per vasa cessante, contraxerit tandem acredinem tantam, quæ vasa lymphatica & partes fibrosas erodere potuerit? An verò potiùs accusabimus inflammationes, & has credemus abiisse in ulcera, hæc autem & vasa lymphatica & sangvifera exedisse, hanc verò vasorum corruptionem secutam fuisse effusionem humorum in abdomen?

Vix quidem fieri potest, ut non Practicis quovis anni tempore, & singulis propè diebus occurrant variæ herniarum species; hâc tamen tempestate

po-

Hernia Umbilicalis. potiſſimùm meminimus Herniam Umbilicalem à nobis fuiſſe tractatam. Vulgò affectus hic noſter deſcribitur per prominentiam umbilici, & ὀμφαλὸν in infantibus potiſſimum affici, extra controverſiam eſt. At in adultis res ſecus habet. Nam prolapſus omenti & inteſtini fit non tàm in umbilicum, quàm in hujus loca finitima, rarius ea, quæ ſuper illum ſunt, & ad ſcrobiculum cordis ſeſe extendunt, frequentius in partes ad latera umbilici poſitas, aut eo inferiores. Ex omphali cauſa eſſe poſſunt quivis motus violentus, caſus, percuſſio, ſaltatio, equitatio, vomitus, tuſſis, *&c.* Obſervavimus tamen multoties, quòd graviorum onerum, per ſcalas ſtatim à prandio ſumpto, geſtationes, huic malo præbeant occaſionem. Dùm enim ingentia pondera humeris impoſita per ſcalas deportantur, fieri non poteſt, quin diaphragma deprimatur verſus abdomen, quod eſt cibis diſtentum, & ab ingeſtis turgidum, quo in caſu quàm facilè Peritonæum laxari poſſit, in aprico eſt. Peritonæum rarius (non autem cum Clariſſ. Munnick *in Chirurg. p. m. 170.* dixerimus *impoſſibile eſſe, ut valida hæc membrana dilacerari ac rumpi poſſit; aut in hernioſis poſt obitum nunquam rupturam, verùm dilatationem peritonæi ſemper obſervari*) violentiâ externâ rumpi, vel inde colligere eſt, quòd rariſſimè, ſicuti peritonæo rupto fieri neceſſe erat, omentum, vel inteſtinum in ſedem umbilici ſtatim poſt ejusmodi caſum incidant, ſed ſæpè poſt dies aliquot & integras ſeptimanas Omphalocele in ſenſum incurrat, licet exquiſitæ puncturæ ſenſus ſtatim ab initio in regione umbilicali adſit. Cùm tumor ſeſe exerit, ferè ovi columbini magnitudinem æquat. Quando ab omento eſt, mollis exiſtit ac indolens, nec color cutis mutatur. Poſt cibum ſumptum tumor creſcit, ſed ægro ſupino aliquantum minuitur, quod etiam fit, ſi leniter comprimatur, & ad interiora digitis adigatur, ubi ſine murmure reſidere ſolet. At aliter res habet, cùm ab inteſtinis tumor oritur, nam etiamſi evaneſcat quadantenus, quando comprimitur, non tamen ſine murmure diſparere ſvevit. Præterea etiam magis eſt inæqualis, ſi ipſa excidant inteſtina, ſi autem illa quoque incarcerentur, & ex compreſſione & ſtrangulatione inflammentur, magna adeſt æſtus & ſitis intenſiſſima, & facilè iliaca paſſio ſuccedit, quæ meritò metuitur tanquàm inſtans, cum adeſt nauſea, conatusque vomendi cum ructibus. Ab Omphalocele ſine difficultate diſtingvuntur tumores *à flatu* ſub ungvibus tinnientes inſtar tympani, ac *lividi ab extravaſato ſangvine, ut & duri à carneâ mole* aut ecchymoſi oriundi, qui ultimi omnem chirurgicam pariter & medicam opem eludunt. In curâ eò noſtra collinearunt conſilia, ut partes prominentes blandè in debitum (remotis per enemata aut levia cathartica, carminantia, cataplaſmata & fotus *&c.* impedimen-

mentis, inteſtinorum, inquam, infarctu diſtenſivâque à flatibus expanſione *&c.*) reponerentur locum, quòd faciliùs ſuccedit reſupinato ægro, ita ut caput pendulum deorſum vergat. In hoc enim corporis poſitu, ſi blandè herniosus exſpiret, diaphragmatis muſculus, eique annexa verſus thoracem trahuntur. Quando ergò digitorum accedit miniſterinm, promptiùs, ut diximus, repoſitio perficitur. Enim verò eo etiam eſt annitendum, ut partes repoſitæ in loco ſuo retineantur. Quod ut obtineas, neceſſariò per aliquot ſeptimanas corporis imperanda quies eſt in ſitu corporis ſupino; nam hoc pacto ea, quæ exciderant, verſus dorſum vergunt, & dilatatio faciliùs claudi ac corrugari poteſt. Deinde ab omni retrò tempore, ad conſtrictionem & fibrarum divulſarum aut laxatarum unionem laudata ſunt externa adſtringentia & remedia glutinantia, è quorum cenſu ſunt variorum emplaſtra ad herniam, præprimis autem nobile illud Barbet. *in Chirurg. p. m. 30.* Nobis non infeliciter ceſſit uſus compoſitionis à Blegny excogitatæ, quam, ut ipſe memorat, *p. m. 232. in arte herniarum curatrice*, confecit ex *duabus* partibus maſtiches & ſuccini *unâ*, gypſi & vitrioli calcinati ad albedinem, contritis & commixtis æquis partibus viſci & ichthiocollæ in forti aceto diſſolutorum. Infantibus meminimus cum ſucceſſu applicatum emplaſtrum ex tritis cochleis, thure & albumine ovorum & exuviis angvillæ recentis. Nihil ſolidi ſubeſt Crollianæ deprædicationi de efficacia malorum in foliis quercus propendentium menſe Majo collectorum in vitro ſoli expoſitorum & per ſe reſolutorum in aquam. Nec majori utilitate tentatum fuit experimentum Dygbæi, juxta quod ſtercus vaccinum linteo inductum & cumino aſperſum calidè repetitis vicibus applicandum venit. Experiatur, qui volet, an vera ſint illa Fabri verba: *Curantur herniæ ſucco depurato herniariæ, qui admixtus farinæ fabarum & parti applicatus per 15 dies ægro in lecto quieſcente perfectiſſimè curat herniam.*

Nos etiam hoc promiſſum fefellit. Res autem ipſa loquitur, quanta hîc ſubligaculorum & perizonarum neceſſitas ſit & utilitas. Internè admodum commendantur vulneraria medicamenta ex conſolida utrâque, tormentillâ, ſaniculâ, hyperico, perſicariâ, vincâ pervincâ, ariſtolochiâ, bardanâ, *&c.* Solenander laudat pulverem lunariæ minoris in decocto conſolidæ vel vino per aliquot tempus diligenter adhibitum. Ari radicem ſingulari virtute hernioſis auxiliari Doctiſſ. Laurenbergius ait; ſed nos ex experientia didicimus, nullum inde ad ægros redundaſſe fructum, imo potiones vulnerarias cum damno ægris propinari plus ſimplici via obſervavimus. Nam ut de aliis incommodis non dicamus, adſtringunt alvum, quam liberam eſſe omninò ægris ex-

pedit. Nulli etiam erimus Auctores, ut ad imitationem vel Blegny ▽ artificiales cum alumine & vitriolo paratas, vel Fallopii chalybem præparatum cum saccharo exhibeat, etiamsi vel maximè magneticum emplastrum in subsidium vocare animus sit. Dehortamur etiam ab usu famosi remedii jussu Regis Galliarum orbi communicati, sc. spiritu salis, quem Abbas per 20 dies in vino rubro dedit gradatim ascendendo à scrupulo uno usque ad enormem drachmarum duarum dosin, quam summè ægris noxiam esse, noverint ii, qui spiritum hunc absque interruptione per aliquot tempus ægrotis dederunt.

Januario hujus Anni pariter ferrarius quidam circinorum faber per multos jam annos enterocele dextri lateris laborans, quæ commodo subligaculo intra cancellos abdominis hactenus cohibita est, ex inæquali violentaque corporis commotione prolapsum denuò intestini in scrotum patitur, tàm diuturnum, ut decendii spatio nullis remediis, nec internis, nec externis quicquam auscultaret, quin imò cum obstructione alvi pertinacissimâ & doloribus colico-iliacis atrocissimis vomitus stercoreus quoque accederet.

Quo rerum in statu tandem vocatus D. Preuss, cùm nec clysmata blanda, nec fotus per cataplasmata emollientia & sacculos nervinos discutientes aliquid proficere, spasmosque intestinorum flatulentos maximam partem subesse sentiret, propinatâ sæpius essentiâ stomachico-carminativâ cum anodyna remixtâ, & epithemate calido à chirurgo herniæ frequenter applicato ex aq. calcis vivæ, spiritu vin. camphorat. & essentiâ carminativâ balsamico nervinâ, DEi gratia eò rem brevi redegit, ut, spasmo prolapsi intestini rigidissimo remittente, manu peritâ chirurgi illud iterum in cavum abdominis blandè reponeretur, mediante subligaculo ibidem firmaretur, sicque æger ab interitu vindicaretur.

Quemadmodum is eodem quoque tempore œnopolam ex podagra per agyrtam retropulsâ, ut vocant, colicâ nephriticâ truculentissimâ laborantem, aliis omnibus frustraneis, ex voto sanitati restituit usu alternis diebus modo tincturæ tartari, copiosum cum urinâ sabulum educentis, modò haustuli tepidi unciarum 3 vel 4 misturæ sequentis diuretico-laxativæ:

℞. Decoct. emoll. contr. calc. Foresti.
Aperitiv. Major. an. unc. jv.
Aq. contr. calc. Conrad.
Fragor.
Cinam. bugl.
Syrup. Regii.
Byzantin. an. unc. j. M.

De

De catarrhis, tuſſibus ferinis, aliisque morbis,qui tùm graſſati ſunt, dicere jam non attinet, quia de iis in Hiſtor. præcedentis anni eſt actum; id ſufficit verbo monuiſſe, quòd hoc tempore opiata catarrho & rhevmatiſmo laborantibus minimè profuerint.

Conſtitutio Aeris in Menſ. April. Maj. & Jun.

Menſe Aprili admodum inclemens erat aëris conſtitutio, & miris ventorum frigoris,grandinum,nebularum, nivium, pluviarum viciſſitudinibus, etſi ad teporem nonnunquam inclinaret, ingrata. Nec in Majo veris fruebamur deliciis, ſed ſub turbido & nebulis obducto ac pluvio cœlo per majorem menſis partem egimus; eoque gratior erat blandus in Junio ſolis calor, qui tamen & ipſe pluviis & tonitru ſubinde turbabatur, quo ipſo id conſecuti ſumus beneficii, ut minùs æſtu ſolis exureremur.

Febris ſemitertiana.

Hoc tempore omnis generis febres graſſabantur. Præprimis crucem figebat nobis illa, quæ typum talem obſervabat. Primo die horror ſatis gravis homines catarrho obnoxios & craſſiori victui aſſvetos, aërisque injuriis crebro expoſitos, aut ad tabem pronos invadebat,horrorem ſequebatur calor valdè inæqualis,pulſus autem ferè debilis erat; æſtus per horas modò pauciores,ſeptem,inquam,novem,modò plures v. g. 12, 14 *&c.* perſeverabat, poſt quem aliquibus ſudores effluebant, quibus manantibus, utut febris remitteret, plenè tamen non ceſſabat. Vidimus, qui poſt calorem nondùm ſopitum, eôdem die, denuò horrore & frigore concuterentur, ac illis jam dicto die vomitus erant moleſti, iis præprimis horis, quibus febris intendebatur. Die ſecundo perſeverante adhuc calore denuò eâdem propemodùm horâ, quâ primô, miſeros opprimebat, alius horor, aliudque frigus & tandem etiam calor, qui ſenſim augebatur, ſed tamen longè adhuc aberat à ferociâ ejus, qui primo die ægros exurebat, ſed neque tot horis, quàm ille continuabat. Tertio die eadem, quæ primo, ludebatur fabula; Quarta iterum ſecundo reſpondebat. Verbo, ſemper uno die febris erat gravior & quaſi compoſita ex tertianâ & quotidianâ, altero autèm erat levior,typum unius quotidianæ referens. Solvebatur intra 14 aut 20 dies per diarrhæam, mutabatur etiam in tertianam duplicem, in aliquibus ſcabies ſuccedebat per totum corpus diffuſa. Cadunt etiam hæ febres adhibitâ ordinariâ methodo noſtrâ curandi, quam alibi adumbravimus. Lenia evacuantia eximiè proſunt ſecundo aut quarto die imò & aliis diebus paribus etiam repetitis vicibus exhibita. Omnia ſymptomata erunt leviora, ſi illis diebus, quibus unus tantùm affligit paroxyſmus,ſub declinationem blanda dederis alexipharmaca.

Ante paroxyſmos præcipitantia cum ſalibus alkalicis & nitro rectè etiam morbo huic opponuntur. V. S. non celebravimus.

Febris Tritoph. Præter has febres occurrebant etiam,quæ itidem tertio quoque die, ut priores ingraveſcebant, ſed absque rigore & horrore ſtata obſervantes tempora. Et hoc ipſo differebant à præcedentibus, quæ exacerbationes habebant horriferas, atque ſtatas. Hæ enim etiamſi rigoribus non carerent, illi tamen ἀτάκτως καὶ πεπλανημένως inordinatè & erraticè, non unâ cum paroxyſmo invadebant. Non mali videbantur eſſe moris ab initio,ſed procedente morbo ferè in pejus ruebant, ac criticis præſertim diebus excandeſcebant. Aderat morſus ventriculi, aliaque ſymptomata maligna, in his lethargus, in aliis vigiliæ c. deliriis conjunctæ. Impeditus erat urinæ fluxus eo tempore, quo rigebant. Satis erant contumaces hæ febres nec nullos interimebant. In curâ nihil peculiare à nobis obſervatum, niſi quòd è re ſit ſuperato rigore ad æqualem ſangvinis diſtributionem obtinendam diaphoretica & alexipharmaca propinare. *Otalgia.* Cæteræ febres ferè omnes conjunctæ erant cum Otalgiâ, quæ certè & ægris & Medicis faceſſit negotium. Emetica, quæ in aurium dolore ab Auctore *lib. de affectibus* commendantur, hic locum non habent. Idem ſentiendum ferè de purgantibus, quæ ab Hippocrate de *locis in homine*, damnato vomitu imperantur. Nec V. S. placuit nobis, conſilium Balloni *lib. 2. epidem. & Ephemerid. p. 234.* ſecutis. Expertiſſimus ille Practicus, *ſi*, inquit, *vena ſecatur & aliquid eſt egreſſum è vaſis & aliquid paratum eſt adhuc in partem fluere, retardamus ſuppuratum, refrigeratur & crudeſcit materia; ſic occaſio majorum poſthac dolorum datur.* Si dolor in profundioribus hæreat partibus, etiam ea,quæ in aures inſtillantur, parùm proſunt. Nam cùm ad tympanum usque tantum pervenire queant, interioribus partibus affectis exiguum afferre ſolatium apta nata ſunt. Prorſus autem improbamus conſilium Galeni, qui opium auribus indi jubet, tametſi non usque adeo evidens ſit, quòd opium, ſicut credit Schneiderus, peculiariter ſenſui auditus ſit infeſtum. Ex internis ea elegimus, quæ aliàs in viſcerum & meningum inflammationibus præſcribi conſveverunt. Inter externa potiſſimum linimenta ſpirituoſa, & hæc quidem camphorata & crocata elegimus,eademque ſæpius applicari imperavimus. Aliquod etiam in pediluviis eſt ſubſidium, ſi dolor ille, quod tùm temporis vidimus, ſolitarie absque febri affligat. Otalgiam alias in hemiplegiam, quæ tamen & ipſa adhibitis debitis remediis ceſſit, eſſe mutatam in virgine plethoricâ meminimus.

Primiparæ habitiores lautioris conditionis, imò & aliæ puerperæ partûs laboribus defunctæ, hisce diebus ferè omnes conquerebantur de dolore compressivo satis vehementi in dorso, quem nec mulierculæ suis remediis domesticis, nec Medici selectis etiam pharmacis depellere poterant. Acerbiores erant cruciatus earum, quæ jusculis consummatis, ut vocant, lapsas reparare vires gestiebant, præprimis si infantes essent debiliores, & in uberibus solicitandis negligentiores. Nihil æque his profuit quàm victus tenuior & evacuatio lactis ex mammis liberalior, evidenti certè argumento, dolorem hunc non aliundè pendere, quàm ex vasorum lacteorum, ipsiusque ductus thoracici chylosam materiam pro lactis generatione advehentium repletione ac nimiâ distensione. Quodsi itaque, quæ in dictis canalibus hæret, eo, quem intimavimus modo, evacuetur materia, & caveatur, ne vitio gulæ alimenta evchyma affatim ingurgitando, chylus nimis augeatur, non adeò difficilis fuerit medela.

Dolor dorsi in puerperis.

Præcipuè autem hoc tempore communes de vertigine querelas audiebamus. Occurrebant satis multi, quibus caput & visus objecta circumagi videbantur. Nec nulli erant, quorum oculis tenebræ, aut intra tenebras splendida quædam obversabantur, & caput in turbinis modum circumduci videbatur. *Horum auribus etiam murmur veluti delabentis cum strepitu fluminis insonabat, aut tanquam ventus flatu vela percutiens, aut tibiarum fistularumque cantus, aut veluti stridor plaustri currentis obstrepebat*, ut nostra faciamus verba Aretæi ex *lib 1. de morb. diuturn. c. 3.* Hoc autem malo vidimus vexari eos, qui in otio viventes liberaliùs subindè se vino invitarant, aut qui antea hæmorrhagiam narium, vel fluxum hæmorrhoidalem experti, his evacuationibus per tempus aliquod caruerant; aut qui aliàs catharsi fuerant assveti, eandemque omiserant. Mulctat etiam fumus nicotianæ suos amatores vertiginosâ capitis debilitate, ut non malè alicubi Helmontius, ab immoderato tabaci usu, initia apoplexiæ derivet. Post opiatorum usum non semel vertiginem observavimus; nec incongruè Sylvius *lib. 2. prax.* notat, homines ex assumptis nimiâ quantitate narcoticis in apoplexiam incidere. Nec minus vertiginem patiuntur ii, quos stupor aut paralyseos prodromi infestant. Cæci etiam hîc suos patiuntur manes. Est autem vertigo hæc conjuncta non tàm cum dolore & debilitate capitis ac pulsatione arteriarum, sed & subinde cum tremore, & ingenti circa os ventriculi pressione & manifesta stomachi inflatione, ac anxietate præcordiorum, quàm ii potissimum experiuntur, qui cibis flatulentis delectantur. Videas etiam vertigini obnoxios subinde sine omni causâ

Vertigo.

 moe-

mœſtos & præter conſvetudinem antiquam ſubtriſtes, ac quarumvis propemodum, quæ contigerunt, rerum immemores. Non defuerunt, qui, quoties ipſos vexat vertigo, quamcunque in partem caput flecterent, in eam veluti cadere ſibi viderentur. Atque hîc gradus vertiginis, quamvis aliquanto rarior, ſummus eſt, quando totum corpus vertiginoſi vacillat, & niſi fulcro alicui innitatur, in terram corruit. Ad hanc ſcotomaticorum claſſem etiam referendi ſunt illi, quos, neſcio quis timor, cùm ſedere cupiunt, occupat, aut quibus, quando obambulant, terra fugere videtur, ac pedibus ſeſe ſubducere. His in partibus corporis ſuperioribus nonnunquam ſudor ſponte erumpit. Vertigo omnis creſcit, quando ex alto in inferiora viſum defigunt, aut ubi velocem rapidi fluminis motum, aut gyrum rotæ circa axem vel flammam latè ſe diffundentem vertiginoſi intuentur, item ſi onus humeris geſtent, proni incedant, aut ſi ex improviſo intentos audiant clamores.

De vertigine à compreſſione cranii & cerebri ab immoderatis, ſub æſtu ſolis, exercitiis, irâ, ſomno prolixiori *&c.* non eſt, cur verba faciamus. Notum etiam ſatis eſt, quod diuturnæ vertigini, quæ focum in primis viis, hypochondriis & utero non habet, ſuccedat apoplexia, vel epilepſia, quod etiam olim notavit Hippocrates *l. 4. acutorum.* Cura difficilior eſt, quam credunt minùs experti. Nec adeò indicationes in promptu ſunt, eo quod cauſa *ἄμεσος* mali latuerit. Novimus, communiter accuſari confuſum ſpirituum animalium motum, & vulgò doceri, quod tum excitetur vertigo, quando ſpiritus non æqualiter influunt, ſed rotantur & nutant, eos autem tum in ordinato ſuo motu turbari, quando aut liquidum nervorum in vortices abit, quod vult Williſius, aut ipſi ſpiritus vapore quodam heterogeneo & maligno inquinantur, & charactere peregrino notantur, quod, juxta acroamata Sylvii, tùm potiſſimum contingit, cum bilis & ſuccus pancreaticus vitioſi efferveſcunt, juxta Hornii autem doctrinam, quando pylorus patet & ſordes ex inteſtinis attrahit. Quæ omnia captu ſatis difficilia ſunt. Nos autem cùm veriſſimum eſſe arbitremur illud Pitcarnii *in Diſſert. Med. p. 106. In omni morbo, cujus Phænomena æque poſſunt oriri à motu liquidi in arteriis impedito ac à motu liquidi per nervos venasque ſublato, ſemper putandum, potius peccari intra arterias quàm intra nervos aut venas;* jam à multis annis credimus vertiginem idiopathicam oriri à dimotione quâdam retinæ, aut nervi per diſtenſionem artetiarum oculi; quandoquidem facilè intelligi poteſt, quod, quando vaſa ſangvinis in oculo intumeſcunt, ſive illud fiat *per copiam ſangvinis*, ſive *per copiam alicujus ex humoribus*, ſive *per calorem rarefacientem, adeoque vaſa extendentem, cum impetu in retinam & nervos nitantur & partes eas loco*

mo-

moveant, ut optimè expositum à Clar. Bellin *lib. de morb. cap. p. 594.* & motu hoc vertiginem excitent. Illuc sanè oculos in cura convertimus.

Atque hinc primas sanè V. S. ferè semper detulimus, edocti ab Hippocrate *in coacis*, quòd *tenebricosas vertigines sangvinis ex naribus fluxio solvat*, cujus oraculi sensum Noster Jonstonus *in notis p. 280.* minimè est assecutus. Nec frictiones & ligaturas neglexímus. Suus etiam relictus fuit locus pediluviis. Præmissâ V. S. etiam non tàm ἐκκοπρωτικὰ, quàm fortiora elegimus pharmaca. Raro emetica adhibuimus in plethoricis, etiamsi adessent ructus & rugitus, aut si quando juxta *4 Aphorism. 17.* id factum est, exemplo Langii delegimus sal vitrioli, quod non tantum evacuat, sed & humores fundit ac dissolvit. Inter sudorifera hoc in affectu tinct. bez. D. M. omnium minimè expectationi satisfecit. Carminativa aromatica, si solicita instituatur observatio, non parùm nocent. Idem ferè dicendum de spiritibus apoplecticis ex vegetabilibus cephalicis & nervinis, ut moris est, paratis. Nec melius se gerunt martialia, & inutilia magisteria perlarum, corallorum, ac inanes fæcularum fæces. Nec aliquid peculiare præ reliquis obtinent specificum Mich. ungul. alc. præp. Visc. Colurn. ppt. saphir. ppt. smaragd. ppt. Aliquantò major virtus est in succin. spec. de hyacinth. Maxima autem inter usitatiora in cinnabari nativâ, quamvis nec ab illâ miracula sint expectanda. Nullius pretii est spiritus vitrioli cephalicus, prout vulgò paratur. Rad. doronic. sem. coriandr. cubeb. aliquid faciunt operæ pretium. Salviæ laudes non immeritò in vertigine celebrat Paulini *in Salv. p. 74. & seqq.*

Non possumus etiam, quin singulare recenseamus exemplum de apostasi κατ᾽ ἀπόςασιν, ut medicinæ Parens vocat, in scirrhum sangvineum degenerante cum doloribus atrocibus & aliis mali moris symptomatibus. Ubi in antecessum jure meritoque notamus, quod aliàs notum est ex Hippocraticâ doctrinâ, apostasi seu abscessione per sepositionem significari materiæ morbificæ è nobilioribus partibus ad ignobiliores depulsionem, non autem plenam è corpore excussionem, quod, licet principium movens corporis intendat, proposito tamen suo hîc frustratur, vel, quòd vires corporis fatiscant, & ad secretionem non sufficiant, vel materia ad motum inepta exclusioni reluctetur, vel etiam viæ minus patulæ obicem ponant. Atque hinc fit, ut non penitùs ex corpore proscripta materia sed ad extremas partes detrusa, ibique altius impacta, etsi mole non magnâ, tanquam fomes facilè novos morborum ac dolorum faces accendat, quod in Matronâ ferè quinquagenariâ plethoricâ, ac turgido corporis habitu prædita expertus est DD. Helwich & Grassius. Hæc genere & virtute Illustris in sterili

Peculiare tumoris genus.

rili

rili matrimonio vivens, periculorum ex diætæ legibus contemptis secura, cibos etiam maximè noxios avidiùs ingesserat, quod non fieri oportuerat, quia & menses, statis quidem temporibus fluentes, sed haud raró admodum dolorificos antehac experta & varias ejusdem menstrui fluxus ataxias autumno & hyeme ultimum morbum antegressis senserat, & diros calculi labores sæpiuscule jam pertulerat, quoties dyspeptis ventriculum præter modum & omnem mensuram distenderat. Nec ignara etiam malorum, quæ hæmorrhoidalem fluxum ex licentiâ hâc, quam in victu sibi indulsit, impeditum sequi sveverunt. Non minus etiam sordidis apostematum molestiis aliquoties præterlapsis annis divexata, sed tot tantisque malis nondum satis edocta cœca hâc indulgentia in alios subinde morbos sese tempore præcipitavit, ac aliud grave tormentum sibi accersivit. Scilicet rediens ex dynastiâ suâ Vratislaviam circa vesperam, post cephalalgiam aliquot dierum, horrore febrili, quem æstus satis intensus, per totam noctem durans, excepit, concutitur. Æstu isto intepescente, immani dolore in digitorum manus sinistræ internodiis corripitur, qui miseram per 5 horas, nisi fallor, atrociter afflixit. Cùm sub vesperam cruciatus absque omni febris indicio recrudescerent, vocatus D Helwich accurrit & vix compotem mentis præ dolorum atrocitate invenit, inter muliebres de ineffabili articulorum dolore ejulatus, quam singultiens, ut enormiter tensivum, vibrativum ac vellicativum & lancinatorium describebat, scrupulosæ indagini nullus erat locus, quamvis vivendi ratio ejus, & pleraque, quæ scire medicorum interest, illum non fugerent. Dolores illos videri arthriticos affirmat, nec adstantes abnuebant, & inter has vidua podagrico olim juncta, eandem jam ante accessum ejus cantilenam cecinerat. Absque morâ etiam post severè injunctam diætam accuratiorem, medicamenta ipsi in arthritide familiaria præscribit, pulveres nimirum nitroso cinnabarinos, ad aliqualem sangvinis distributionem obtinendam, tincturam aliquam diaphoreticam. Etsi enim procul absit ab opinione eorum, qui calidissimis in arthritide medicamentis ad proliciendum sudorem sangvinem exagitandum esse censent, diapnoica tamen manè exhibita amat quàm maximè. Postero die redeunti narratur, noctem inter cruciatus, quibus ferendis humana natura non par sit, esse transactam, & simul ostenditur manus, quam dum accuratius intuetur, in pulposâ digitorum carne maculas deprehendit lividas, ac in atrum vergentes colorem, quales cernere licet, cùm tubercula, quibus tendines, qui digitos contrahunt & extendunt, annectuntur, incautè durioribus corporibus gravius alliduntur, læsis enim his partibus, acutissimo sensu pollentibus, excitatur crispatura, quâ sangvinis puncta ad ambitum eorum subsistunt. Interrogata,

an

an casu quodam cubitum offendisset, negat istud contigisse, ne quidem se credere, quòd in somno irrequieta partes dolentes contudisset. Medicamentorum continuationem svadet. A topicorum usu, præprimis conglutinantium, pingvium, oleosorum usu dehortatur, ac in spem meliorum labantem suffulcit animum, at verò horæ, dies ac septimanæ labebantur, & tamen tantum abest, ut tormenta dolorum cessarent, ut potiùs quotidiè per horas aliquot diurnas, quod primis diebus non contigerat, & nocturnas vagis paroxysmis repeterent, & eam indignè mulctarent. Itum fuit obviam dolori huic omni remediorum genere (nam cùm laudata ante medicamenta non mitigassent, alia subinde, ita volente ægrâ, substituebantur) evacuatum blandè corpus, vena pertusa, cucurbitulæ applicatæ, blanda diaphoresis, cùm eò vergeret natura, instituta, humores antiscorbuticis aliisque accommodatis, quantum fieri poterat, correcti, antispasmodica verò prora ac puppis erant, nec, quod tamen in ejusmodi casibus rariùs ipsi in more, opiata fuere neglecta; at ne hilum his omnibus dolores mitigabantur. Tribus elapsis septimanis, tumor in carpo exoriebatur, ex quo alii in spem erigebantur, fore, ut brevi dolores demulcerentur. Medicus verum esse ajebat, quod, quando tumores arthritici in conspectum prodeunt, dolores mitescant, imò id etiam docuisse experientiam, diutiùs esse à paroxysmo, quibus ejusmodi tumores tardius dissolvuntur, immunes, sed tumorem hunc non videri ex genere eorum, qui arthritidi superveniunt, sed propiùs accedere ad phlegmonem, nam esse stasin inflammatoriam in amplum & quantum apparebat etiam in profundum diffusam, cum ardore & æstu conjunctam, sola duritiei absentia à phlegmone differre. Atque tùm facilè intelligebat, affectum non esse verè arthriticum, quamvis dolores arthriticorum cruciatibus simillimi essent, ac tumorem hunc magis magisque considerans, & ægræ corpus, nec non motus animi perpendens, manibus quasi palpabat, scenam hìc aperiri Hippocraticarum apostaseων. Quia tamen etiam hæ periculo minimè vacant, ac tumores phlegmonodes etiam in sphacelum præcipites feruntur; commendabat cum D. Grassio externa, lenem materiæ noxiæ discussionem promoventia, & interna diapnoica ac antispasmodica præscribebant; sed, quod dolores ex eorum usu non statim sopirentur, emplastra, nescio quæ, erant imponenda, quibus id, ut eventus docuit, effectum est, ut crassiores sangvinis partes poris altiùs adigerentur, secedentibus subtilioribus partibus serosolymphaticis, grumosa sanguinis stagnantis condensatio sequeretur, uno verbo, scirrhus sangvineus, ein harter braun-rother Buckel/neque tamen, quod aliàs fieri solet, malacia cruciatuum obtingeret. Hic duo Medici illi gnari, quàm facilè in ulcerosas, gangrænosas aut sphace-

losas corruptiones ſcirrhi ſangvinei abeant, omnem chirurgo ſollicitudinem commendabant. Is verò, ut fieri ſolet, utroque abſente, ſcirrhum aperiendum eſſe contendit, pollicitus fore, ut, factâ levi apertione, dolor omnis conquieſceret. Fit ita. Extillant tres vel 4 guttæ ichoris, & cruciatus quaſi incantamento ſublati omnes per 24 horas ſuſpenduntur. Hîc nobis ægra cum conſangvineis inſultare, quod reluctati eſſemus huic tumoris inciſioni, nos quidem, absque jactantiâ benè facere & malè audire, jam aſſveti, jubemus in vulnuſculum, lanceolâ factum, inſtillare liquorem balſamicum vulnerarium, & precamur, ut gaudium hoc ægræ ſit diuturnum. Sed vix elapſæ 24 horæ, ubi infandi iterum eam dolores corripiunt, qui incertis paroxyſmis eam per tres adhuc ſeptimanas aggreſſi ſunt, ubi poſt multa antiſpaſmodica interna, & camphoratorum uſum externum, primò langvidè, tandem prorsùs conticuerunt. Circa ſcirrhum nihil temerè movendum eſſe, conſtans noſtra erat aſſertio, edocti, citra magnum ægrorum incommodum ejusmodi ſcirrhos, niſi paſſionibus animi, præprimis verò excandeſcentiâ, abuſu vini, violentiori corporis motu imprudentibus refrigerationibus occaſio novis punctoriis & æſtuatoriis doloribus præbeatur, in corpore circumgeſtari. Dùm verò dolores remittere incipiunt, novo terrentur ſymptomate, nempè incipienti quaſi aridura, à nimia fibrarum tenſione, cujus tamen progreſſum fotibus, cataplaſmatibus, ungventis ac ſpirituoſis linimentis facilè inhibuerunt, atque ita ægram diuturnis dolorum fluctibus concuſſam, ſub auſpiciis divinæ gratiæ, in portum ſanitatis perduxerunt. Ejusmodi effectus ſatis frequenter absque dubio in praxi occurrunt, dum larvam dolorum arthriticorum, ſub quo ſchemate incedentes etiam oculatis imponere poſſunt, conjunctam habent, & ſub nomine dolorum articularium, podagricorum, chiragricorum, aut certè rhevmatiſmi, occultantur. Manifeſtum verò ſatis eſt, ſævos illos dolores excitari, dùm humor, præprimis verò ſangvis motu vegeto tenſis fibris illiditur, adeoque hos cruciatus eſſe ex claſſe ſpaſmodicorum, eos etiam credimus eſſe cauſam tumoris, & hunc ipſum, propter dolores illos formari ac colligi, non propter copiam materiæ per apoſtaſin rejectæ, quippe quæ non adeo magna eſt, ut ſenſus docet. Res etiam ipſa loquitur, quod ſepoſitâ ejusmodi materiâ vix maturationem admittat, ac ſcirrhi exulcerationes, ſi quando eveniunt, genuini imperitiæ chirurgorum fœtus ſint.

Rectè Sydenham *in differt. epiſt. p. 485.* ait, paſſiones hyſtericas inter chronicos morbos omnes frequentiſſimè occurrere, easque, ut *p. 486.* innuit, chronicorum partem mediam eſſe. Nos quidem hoc jam non agemus, ut totam mali illius hiſtoriam Lectori ſiſtamus, quam non malè deſcripſit Paſchalius

lius *l. 1. d. cur. morb. c. 57.* attamen licebit, opinor, nobis deſcribere affectum, qui ſatis frequenter corripit fœminas ſangvinei temperamenti, impedito menſium fluxu laborantes, non ad aliam morborum claſſem, ut judicamus, commodiùs referendum, is verò ſequens eſt: Mulieres quædam, cùm imminet tempus, quo tributum menſtruum ſolvendum eſt, primo quidem experiuntur anxietates præcordiorum, cordis palpitationes, anxietates miras cum artuum laſſitudine & cephalalgiis, deinde poſt varios ſpaſmos hypochondriorum, & dolores tenſivos in dorſo & oſſe ſacro ac regione pubis tandem erumpunt in quantitate non magnâ menſes, iſte verò fluxus apud has paucis durat horis, apud alias diurno, aut longiori adhuc ſpatio circumſcribitur, at infra tempus debitum atque juſtò citiùs ſiſtitur. Ceſſante verò fluxu exquiſitiſſimi dolores vibrantes & lancinantes per dorſi longitudinem ad cervicem usque diffuſi ſeſe exerunt, in abdomine autem acutiſſimi dolores flatulenti adſunt. Ex dorſo irruunt acutiſſimi iſti dolores punctorii in caput, & tempora occupant, atque hinc ſingulis momentis exacerbantur. Dùm autem caput dolore graviſſimo, diſtendente, gravativo ac punctorio torquetur, facies inflatur, malæ rubore ſuffunduntur, ac vultus mediocriter ardet. Nonnunquam dolor acerbiſſimus in certo pericranii punctulo, quod transverſo pollice contegi poſſet, tantùm hæret, non minus tamen eſt penetrans, quam ſi clavus ferreus in caput vi adigeretur, ut optime deſcribit Sydenham *p. 487. & 499.* unde etiam affectui nomen clavi hyſterici indidiſſe videtur. Dolorem illum aliquando etiam comitantur enormes vomitus, plerumque vero cum illo conjuncta ſunt febricula, agrypnia, laſſitudo artuum, alvus adſtricta, horror per intervalla recurrens, extremorumque frigus. Poſt aliquot dies inclinat morbus, & ſymptomata miteſcunt.

Affectus Hyſtericus.

Initium curæ fecimus ab enematibus, quæ bis etiam in die applicari juſſimus. Paregorica & diſcutientia capiti applicata aliquam præſtant utilitatem. Cæterum vulgaria anti-hyſterica & nervina internè data, tantùm abeſt, ut opem afferant, ut etiam dolores intendant. Dedimus eſſentiam carm. Mich. Wedel. elix. uterin. utriusque, ut & Crollii, at illud tantum his laudatiſſimis medicamentis aſſecuti ſumus, ut dolores augerentur, & diutiùs protraherentur, mens vacillaret, membra ſtuperent & alvus pertinacius obſtrueretur. Multum noſtra experientiâ hìc præſtant temperantia, ſalia digeſtiva, pulveres nitroſi & ſalini. Superato paroxyſmo opera à nobis data, ne affectus repullularet. Hoc autem multoties obtinuimus iis remediis, quæ fluxum menſium promovent, ſtudioſè caventes à cortice Peruviano, quem in affectibus hyſtericis immeritò Sydenham tantopere extollit. Quodſi ſangvis viſcidior &

ſpiſſior impediti menſium fluxûs cauſa eſſet,aut etiam ſangvinis orgaſmus,curam à V. S. auſpicati ſumus, & deinde poſt uſum leniter evacuantium, emmenagoga mitiora doſibus exiguis juſto tempore, *&c.* exhibuimus. Cujus commendatæ methodi efficaciam ſingulari epilepſiæ uterinæ exemplo D. Pauli magis confirmare potuit. Erat tum temporis Nobilis cujusdam uxor,lautiori & liberiori diætæ addicta, ſangvineo-melancholica, venerea, concubitum tàm ob prolis numerum, quam ingratam mariti auſteritatem, fugiens. In partu filioli mortui,quem ante biennium enixa fuit,paralytica facta quoad manum ſiniſtram & transacto puerperio lumbagine quâdam rheumatica, maximâ ſæpè, quanquam per intervalla, cum moleſtiâ tentari cœpit. At vero paralyſi ſequenti anno thermarum Hirsbergenſium uſu ſublatâ, lumbago usque remanſit. Alias menſtrua ipſi hactenus in debitâ & quantitate & qualitate, ordinarioque tempore fluxerunt; attamen faciem pallor & tumor veræ cachexiæ ſigna occupant. Decimo Maji eam invadebat febris continua cum ingentibus ſpasmodicis & capitis & totius trunci doloribus, agrypniâ,magnâ ventriculi nauſea & frequenti vomitione, atque inſigni virium proſtratione. Febris hæc temperatis bezoardicis,& ſalino-nitroſis oppugnata,ac poſt nonum diem diſſipata, ſimulque dolores prædicti penitus extincti proſperam valetudinem promittebant. Verùm poſt duas hebdomadas ſpes decollabat; dum ſubſequentis lunaris fluxûs initio hæc ex improviſo epilepſia ſic dicta uterinâ corriperetur,cum perpetuis vomendi conatibus, & copioſis involuntariisque urinæ excretionibus. Dies fermè præteribat, priusquam afflicta ſenſum reciperet. Fluxus prædictus menſtruus poſthæc ſtatim ceſſabat, eumque impoſterum prorsùs emanſurum conjectare licebat. Interea quilibet vel ſeptimus vel nonus dies novorum ſemper epilepticorum inſultuum, vomituum ſenſuumque omnium abolitionum periodus erat,quam acceſſuram ex limpidiſſimâ & albiſſima urinâ per ſesquidiem ſemper prædicere licebat. Data in paroxysmo impetuoſa ſalia volatilia, ſternutatoria, dolorum capitis vertiginoſorum, febrilium commotionum, mentisque majorum abalienationum cauſæ erant, ideoque ægra pedetentim absque externis excitantibus ad ſe redibat; poſtque paroxyſmum partim lenes clyſteres,partim blanda laxantia, nervina cum carminativis offerebantur. Præſervativè martialia doſibus parvis, ſed repetitis ante & poſt menſium tempus uſurpabantur, ſed absque minimo effectu. Quippe omnimodam menſium emanſionem ſpasmodici & dolorifici ſenſus in toto corpore comitabantur. Proinde ad nimium in ſangvine commotionum impetum mitigandum, cinnabarina; ad acrimoniam verò humorum contemperandam ſalia tartareo-nitroſa; inſtante vero menſium tempore eſſent.

ſent. myrrhæ c. ſpir. ✱ aniſ. tanto cum effectu propinabantur, ut deſideratæ excretiones in debito ordine redirent; ægraque ſub finem curationis accepto nodulo anticachectico optatæ ſanitati reſtitueretur.

Epilepſia Infantum.

Præterea multorum infantum corpora hisce diebus motibus convulſivis concutiebantur, quorum non pauci à parentibus ſuis per mortem avellebantur. Imitatus hic Noſtrûm aliquis curam Hieronymi Cardani, qui cùm vocatus eſſet ad infantem convulſione acerrimâ correptum, non deſinente acutâ, quâ laborabat, febre, *perfuſionem, & lintea madefacta ex oleis lini & liliorum adhiberi juſſit, præterea infantem molliter tractari, nutricem etiam à carnibus, lactantem ab omnibus aliis potibus ac cibis, præterquam à lacte; cujus moderatum uſum* permiſit, abſtinere voluit, & *ægrum puſionem in cunis & loco calido habendum, ac perpetuo ſed leviter,* donec *ſomnus obreperet, agitandum eſſe* edixit, eo cum effectu, ut infans intra quatriduum prorſus convaleſceret, ſicuti Cardanus ipſe narrat *in lib. de Vit. propr. p. 90.* & ſeqq. Enimverò hanc medicationem hîc Vratislaviæ nullus felicior eventus exhilaravit. Plebs noſtra multum fiduciæ collocat in ungulis alcis, & regnat etiam alibi in multorum animis hic error, in ipsâ etiam Norwegiâ, quem ſcitè redarguit Autor der Nordiſchen Reiſe/ hoc Anno Lipſiæ editus. Iſte, cum ei Nobilis offerret dono pedes alcis & in laudes virtutum ejus antepilepticarum excurreret, ſubridens, reſpondit: Se ſibi perſvadere non poſſe, daß dieſer Fuß ſo viel Krafft habe/ indem ſich das Thier / ſo ihn ſtets an ſich trüge / damit nicht zu curiren vermöchte; Nobilis reſponſionem argutam perpendens, non tantùm advenæ ſententiam probavit, ſed & faſſus eſt, multis morbo caduco detentis, fruſtra à ſe ungulas illas eſſe datas. Imò cum alces ſæpè convulſionibus laboret, Auctor non abſurdè arbitratur, daß das von dieſem Thier gegeſſene Fleiſch ſolche fallende Sucht verurſache/ ut legere licet *p. 12. & 13.* Et propterea tantò magis miramur; quî Clar. Charleton *in Onomaſt. Zoic. p. 9.* ſcribere potuerit, quòd ungulæ hujus animalis *epilepſiæ & hyſtericæ affectioni ſummoperè opitulentur.*

Ranula.

Nec minus frequenter tùm infantes infeſtabantur ranulâ, quam Græci Batrachion vocant, Germani das Fröſchlein / à figura, credo, quam exhibet frequenter, tametſi illa non ſemper eadem ſit, & nonnunquam globuli rotundi ſpeciem referat. Tumor hic imam lingvæ partem obſidet, arteriisque venisque, quas raninas chirurgi vocant, accumbit, ut jam innuimus. Modò phlegmonis, ſæpiùs autem œdematis mollis laxique figuram repræſentat. Si aperias, ut ſanè etiam crudum aperire juvat, vel mucus albumini ovi non abſimilis extillat, vel pus & ſanies emanat. Sed quia

per ſæpè timiditas parentum chirurgi manum non admittit, in ſubſidiũ vocatæ fuerunt in ranulâ œdematosâ collutiones ex decocto ſalviæ, hyſſopi, plantaginis, origani, menthæ, majoranæ, ſummitatum anethi, in inflammatoriâ ad ſuppurationem tendente ex lacte, cui pro re natâ fuerunt emollientia incocta. Sive autem ſponte ſive arte aperiretur humor, quod relictum fuit ulcus, eluimus decocto veronicæ, marrubii, agrimoniæ, cicerum, melle roſato, ſyrupo è roſis ſiccis, capillorum veneris, betonicæ *&c.* Multoties autem obſervavimus, quod, niſi cyſtis, quæ humorem continet, abſumatur, tumor iterum iterumque repletâ vomicâ reſurgat. Contingit tamen etiam, ut effluente pure cocto pellicula putreſcat, & totum ſimul excernatur, quod morbum facit.

Inter omnes, qui hisce diebus ex febb. ardentibus moriebantur, vix inventi aliqui fuerunt, qui non nigritie ac ſcabritie lingvæ infeſtarentur. Prunellam vocat vulgus Medicorum à temporibus Paracelſi, fortè quod herba Prunellæ optimè ipſi, ex ſententiâ Theophraſti, medeatur. *Prunella.* Cùm vera vulneribus etiam aſperæ cuticulæ ſubnigræ, ſimiles iis, quæ in lingva conſpiciuntur, facile ſuperveniant, hinc idem Paracelſus non abſurdè Prunellam vulnerariam ſtatuit, ut colligere eſt ex *Chirurg. Magn. Tract. 1. c. 6. p. m. 6.* Indicat autem talis lingva inflammatorium viſcerum æſtum, & nihil boni portendit, ut jam olim obſervavit ex Hippocrate Prothus Caſulanus in opuſculo de *lingvâ*, quà *maximum eſt morborum acutorum ſignum l. 3. c. 12. p. 110.* Mitigant, ſed non tollunt affectum mucilagines ſem. Pſyllii, cydoniorum c. aqv. ſemper vivi factæ, ut & miſturæ ex ▽. prunell. phlegmate vitrioli aut tinct. roſar., violar. Nobis præ aliis placet lapis Prunellæ in ▽. appropriata diſſolutus. Nec aſpernendum eſt remedium Wittichii ex oleo olivarum vitrioloque, ſi porrigatur in quantitate nucis avellanæ. Hartmannus in *Praxi Chymiatr.* agens de anginâ, laudat non immerito corium *de lardo aſſulatim*, ut vocat, *inciſum, & ex eâ parte, quâ adhuc lardum eſt, lingvæ impoſitum, & aliquamdiu ore detentum.* At in his ipſis remediis unicam ſpem ponere, omiſſis internis, temerarium eſt. Hi duobus circiter diebus ante mortem febricitantes, cùm biberent, potus iis deſcendebat quodammodo in præceps cum ſonitu, quaſi in vacuo & inani deſcenderet, & obaudiebatur murmur & borborygmus circum præcordia, quod phænomenon doctiſſimi inter veteres Medicos à ſiccis laryngis muſculis deducere ſolent. Meminit ejus in Coacis ipſe Hippocrates.

Sub illud tempus, quo fraga & ribium baccæ paſſim apponebantur, & avidè, ut fit, ingerebantur, alii diarrhœa corripiebantur, alii autem Cholera, præprimis, ſi vinum in glacie refrigeratum ingurgitarent. *Cholera.* Cho-

lerici non tantùm sursùm & deorsùm magno cum impetu humores biliosos egerebant, sed & ingenti siti torquebantur, & assidua corporis jectigatione fatigabantur. Mens eorum percellebatur, aderant vigiliæ & partium extimarum refrigerationes; quæ symptomata, nisi statim ab initio blanda data abstergentia aut levissima evacuantia ac præcipitantia cum diaphoreticis & discutientibus, ipsa mors excipiebat.

Varii oculorum affectus in praxi etiam tùm nobis occurrebant. Nonnulli laborabant *epiphorâ* & tenuis humor, calidus & mordax lachrymarum specie in oculos irruebat. Ex his aliqui in febb. intermittentes lapsi non modo molestiæ levamen ex febre supervenienti non senserunt, sed & dolorem augeri eo, quod forte acerrimum remaneat, dissipatis humidis & aquosis particulis, crebrò conquesti sunt. Alios *acres & salsi humores cum rubore & palpebrarum exulceratione gravi* afficiebant tædio. *Inflammationes* quoque oculorum aliæ aliis erant pertinaciores. Interdum oculi satis erant squalidi & vasa supra modum extumescebant, & tamen totum malum remediis debitis facilè tollebatur; nonnunquam verò inflammatio multò minor erat, & tamen, quicquid etiam ageretur, frustra tentabatur. Erat autem hoc in casu cum ophthalmia dolor capitis diuturnus indissolubili nexu conjunctus, qui satis ostendit, in consortium mali meninges & intimas cerebri partes trahi, quod etiam subinde in aliis fieri morbis patet ex Clar. Baglivii scripto de *Fibrâ motrice.* Visus autem eorum, qui ita affecti erant, indies magis obscurabatur, nec in minimo cœcicatis securæ periculo versabantur. Id creberrima nos docuit experientia, alvi profluvium sive sponte naturâ motum, sive pharmacis excitatum ophthalmicis esse admodum utile, sicuti prius inculcavit Hippocrates *& in Coac. & 6 aphor. 17.* posterius autem subinnuit *lib. de capit. vulneribus*, scribens, *quibusdam vulnerato capite, ophthalmias supervenire, quæ purgatione conquiescant.* Nihilominus summâ curâ saluberrimum Galeni svadentis, ne toto *fluxionis tempore in revulsoriis acquiescamus*, sed & *doloris sedandi rationem* habeamus, præceptum erit observandum.

Affectus oculorum.

Porrò sæviebant etiam maximoperè brachiorum dolores, qui omnem remediorum applicationem eludebant. Præprimis autem admodùm rebellis cruciatus erat, qui nostrûm alicui curandus imponebatur. Scilicet, implorabat Medicam opem Vir quinquagenarius, habitu corporis athletico præditus & venationi deditus, qui in juventute & virili ætate strenuè in castris Bacchi militaverat. Iste, cum ante annos aliquot dolorem tensivum in nuchâ & scapulis cum aliqua vertigine per-

Dolores Brachiorum.

percepiſſet, ex Medici Viennenſis, qui apoplexiæ prodromum hunc dolorem eſſe credebat, conſilio, tum aliis uſus fuerat, tùm ungvento, cui admixta erant ♌. ſucc. ſpic., ſalv. *&c.* Enimverò non tantum non dolor illi hinc fuit ſublatus, ſed potiùs maximoperè auctus, & ſedem circa ſcapulam in altero latere fixerat. Ab illo tempore varia alia dolori demulcendo uſurpata fuerant remedia. Præmiſſo de difficultate curæ prognoſtico, cùm in aperto eſſet, ab ægro, ut non rarò contingit, *præpropero ſanitatis deſiderio* eſſe peccatum, curæ auſpicium ſumebatur à V. S. in altero brachio. Sequebatur blanda evacuatio cathar&ctica cum euphoriâ. Subnectebantur diapnoica & leniter diuretica, e. g. eſſent. ſuccin. c. tinct. tart. pulver. ex abſorb., nitro & cinnab. compoſiti. Ad mitigandos autem dolores nocturnos, qui ſemper fuerunt graviſſimi, dabantur pilulæ de ſtyrace, emulſiones *&c.* Aliquid de ſævitiâ remittebant dolores, poſtquam per aliquot dies his remediis uſus eſſet. Quia tamen malum ſubinde repullulabat, loco potus ordinarii adhibuit decoctum blandum ex radicibus & lignis, & in uſu aliorum ſelectiſſimorum remediorum perrexit. Sangviſugæ etiam circa orificium ani fuerunt applicatæ. Nihilominus ex toto malum hoc inveteratum his aliisque remediis tolli non potuit. Topica in ultima hâc curâ per priores ſeptimanas certis de cauſis fuerant omiſſa, at deinde compellente cruciatu, ſacculi ſicci ex nervinis & diſcutientibus, item in vino aliquando & lacte decocti, linimenta camphorata varia, balnea etiam *&c.* in uſum & ſubſidium, absque dolorum levamine, vocabantur. Æger pertæſus curæ, eo, quem optarat, eventu deſtitutæ, hactenus multos Medicos fatigavit, nec ad hodiernum usque diem quicquam ei profuerunt aliorum conſilia, nec thermæ. Jam, ut fama fert, ærumnas ſalivationis ſufferre conſtituit.

Dolor hypochondrii dextri.

Hisce etiam diebus mulieres ſangvineæ conſtitutionis, quæ paulò liberalius vinum bibunt, dolebant hypochondrium dextrum, ſpirandi aderat difficultas ſine tuſſi, quæ in horas increbeſcebat. Accedebat nonnunquam febricula, quæ dolorem, modo is eſſet mediocris, ne ad claviculam aut ilia pertingeret, ſolvebat. De hoc ipſo dolore videtur loqui Hippocrates *lib. 6. aphor. 40. quibus dolor ad hypochondrium ſine inflammatione, his febris ſuperveniens ſolutio.* Nihil æque profuit, quàm primo quovis tempore ſangvinem liberaliter ex venis in pede detrahere, id quod argumento eſt, aut hepar phlogoſi in hoc dolore corripi, aut *ſangvinem* in trunco venæ portæ viciniſque ramis ſtagnare. Difficilior eſt cura, ſi dolor hic ſit conjunctus cum tuſſicula inani, ex hâc enim, ut putamus, non vanè colligi poteſt, etiam diaphragma in ſocietatem doloris rapi,

id

id quod fit, cum gibba hepatis pars inflammatur, utpote quæ propiùs diaphrama attingit. Si paulò gravior ſit inflammatio, ne digitorum quidem pulſum ægrotantes ferre poſſunt. Jactantur plurimùm, lingva arida & ſcabra eſt ob ingens in ſangvine incendium.

Occurrebant & tunc & hodie adhuc oculis obſervantur, qui de internis doloribus nullâ arte expugnabilibus conquerebantur, vel hodie adhuc conqueruntur. Cauſæ dolorum iſtorum in abdito latent. Nos ſæpè ſuſpicati ſumus, ejusmodi dolores ab interno quodam anevriſmate dependere. Nam exempla ab aliis narrata ſatis edocent, quod anevrismata magnorum morborum cauſæ exiſtant. *Mercatori*, ut doctiſſimus Medicus Pariſienſis narrat, *dolor ſummus ad ſpinam dorſi, annum integrum laborabat.* Quod aliquando lue venerea infectus eſſet, id attribuebant veteri malo Medici. Nihil malum quievit. *Tandem ſursùm deorsùm ingens ſangvinis copia excreta eſt.* Aperto cadavere, *anevrisma* compertum eſt in *diviſione magnæ arteriæ ad ilia, quâ parte ſpinæ incumberet.* Coquus quidam, ex ejusdem Medici relatione, *difficultate mejendi tenebatur*, aliquando ſuppreſſio erat urinæ. Calculum in veſicâ, aut aliquid ſimile ſuſpicabantur. Per quædam intervalla malum repetebat; derepente interiit, ſubitæ cladis cauſa fuit *anevriſma ruptum, valdè enim erat dilatata arteria, quæ vaſis urinariis ſubjacebat.* Ac credibile eſt, dilatationem iſtam arteriæ, difficilis mictionis cauſam fuiſſe. De anevriſmate in pectore oborto à vomitu, legatur Paræus *in Operib. p. m.230.* ubi commemorat, quod veſtiarius ex *anevriſmate arteriæ venoſæ rupto* mortuus, dùm viveret, *micantium impetu arteriarum omnium pulſum, ingentemque toto corpore calorem ſe* percipere dixerit, ac ſæpè in lipothymiam inciderit. Sanè præclariſſimè de medicinâ mereretur, ſi quis curioſiùs indagaret, & ſigna latentium anevriſmatum detegeret, ac cùm, judice Paræo, incurabilia ſint, rationem, quâ ægri in tantis moleſtiis ex parte ſublevari poſſent, ſolidè oſtenderet, quod nuper Cl. Baglivius pollicitus eſt ſeſe facturum.

De Anevriſmate interno.

Menſis Julius erat amœniſſimus, nam & grato ſolis jubare exhilarabamur, ac tepidis aliquando pluviis terra refocillabatur. Major æſtus erat in principio Auguſti, & crebra audiebantur tonitrua; Eoque gratiores erant, quæ ſubſequebantur, pluviæ, eteſiæ quoque gratè ſpirantes nimium temperabant fervorem. Nec minus blanda & grata erat aëris conſtitutio in Septembri, niſi quod circa novilunium rigidior aër corporibus noſtris eſſet moleſtus.

Conſtitutio aeris in Menſ. Jul. Aug. Sept.

De hæmorrhoidibus vesicæ & oris.

Hoc tempore incidit notabile hæmorrhoidum veſicæ exemplum, quod deſcripturum D. Chriſt. Helwich, anno præcedente diximus, ſed nihil vetat, quò minùs ea, quæ de hæmorrhoidibus oris & veſicæ ab eo annotata fuerunt, etiam hic legantur.

Diligenter in enodandâ hæmorrhagiarum ſecundùm ætates, temperamenta, ſexum *&c.* varietate, quidam nuper verſati ſunt, iidem quoque fluxum *hæmorrhoidalem*, tùm eum, qui ex propaginibus *venæ portæ ac ſplenicæ* oritur, tùm illum, qui ex *ramis vaſorum iliacorum internorum ſcaturit*, ingenioſè explicarunt. Et hactenus quidem tantùm non omnes, quamvis ſangvinis rejectionem per os, vel ad hæmoptyſin, vel vomitum cruentum reduxerunt. At verò, quàm benè id fiat, colligere licet *ex Hiſtor. Morbor. anno 1699.* & aliis fide dignis exemplis. Neque ſanè quisquam facilè crediderit, quod profluvium illud ſangvinis, quod *multis per ora, ſtato tempore, ut Macrino Viſco Prætorio, & omnibus annis Voluſio Saturnino, urbis præfecto, qui nonageſimum exceſſit annum*, teſte Plinio *lib. XI cap. 38. p. m. 814. fiebat*, vel hæmoptyſis fuerit, vel vomitus cruentus Ariſtoteles *l. 2. de part. animal.* non tantùm veritatem hujus fluxus confirmavit, ſed & appoſito hæmorrhoidum nomine eum inſignivit, ita ſcribens: fiunt etiam aliquando *αἱμοῤῥοΐδες ἄπονοι ἐκ τοῦ στόματος* hæmorrhoides *ſine labore omni ex ore*, neque, *ut ex arteriâ violenter.* Unde colligere eſt, quod poſt Ariſtotelis tempora, à Celſo & Galeno demùm vox *hæmorrhoidum ad venas ſedis & uteri reſtricta* fuerit, quoniam illæ præ cæteris frequenter ſangvinem fundunt. Nam ipſe Ariſtoteles etiam alibi nimirum *lib. 1. de generat. animal.* ſimpliciter ſcribit, quod *ἐν ταῖς φλεψὶν fiant hæmorrhoides*, qui locus etiam ſimul indicat, quod non malè Celſus, cui & Paulus adſtipulatur, ſcribat, *Ora venarum, tanquam ex capitibus ſurgentia* vocari à Græcis *hæmorrhoides*. Conf. Hieronym. Fabric. ab Aquapendente *de Chirurg. Operat. p. 106.* & Frommannum *tract de hæmorrhoid. p. 6.* Tales oris hæmorrhoides, niſi me omnia fallunt, ipſe agnovit Hippocrates *lib. 2. Prædiction. Sect. 2, p. 82. edit. Foeſii*, ita ſcribens: *Quibus fauces ſangvine noctu & interdiu replentur, dum neque capitis dolor prægreſſus fuerit, neque tuſſis, neque vomitus, neque febris prehenderit, neque pectoris aut dorſi dolor tenuerit, in his nares & fauces inſpiciendæ, nùm quod ulcus in eo loco compareat, aut ἡ βδέλλα?* Quæ ultima vox tenebras Hippocratis verbis affundit, ac difficultate hâc motus Hippocrates Latinus, Celſus, inquam, *lib. 2. de Medicin. cap. 7. p. 60.* noſtrum, qui præ manibus eſt, textum Coi latinis efferens verbis interpretationem omiſit, contentus dicere, in eo, quem Hippocrates deſcribit, caſu, ulcus reperiri. Jam notum quidem eſt, quòd illa vox aliàs hi-

rudinem, quæ à ſuctu ſangvinis ſangviſuga tempore Plinii dici cœpit, ſignificet, ut conſtat ex Theocritici *Pharmacevtica*, Heſychio *p. m. 186.* Suida *Tom. I. p. 549.* Varino Phavorin. *p. 358.* Clariſſ. Lindanus *in Select. Medic. Exercitat. XI. paragr. 58. p. 381.* dicit, quod Strabo *lib. 17. Geograph.* lampetras vocat βδέλλας. Alia quoque ejusdem vocis ſignificatio occurrit apud Plaut. *in Curcull. Act. 1. Scen. 2. p. 265.* harum tamen neutra hujus loci. Galenus *in exegeſi vocum Hippocraticarum*, ſive ut Latinè inſcribitur, in *explanatione lingvarum* inter libros Iſagogic. *p. 143. Mihi*, inquit, *videtur propriè dici nomen de ipſo animali, etenim affui olim, cùm hoc diceretur in eo libro, & dubitantibus multis de his, quæ fierent, ſolus ego ex ſcripto aggrediens præcognovi veritatem.* βδέλλαν *in primâ ſignificatione* accipi debere contendit, & *lib. 4. de loc. affect. 5. p. m. 52. claſſ. 4.* provocat ad hiſtoriam juvenis, in quo ad *narium foramen in eo meatu, ubi naſus ad oris regionem perforatus*, hirudinem latentem conſpexit; allegat etiam aliam hiſtoriam de homine ſanô Galen. qui cruorem evomuerit epotâ cum aquâ hirudine. Et his exemplis confidentior redditus loco ultimo fluxûs ſangvinis per os, ab hirudine contingentis ſigna pandere non veretur, ita ſcribens: *Quodſi pluribus diebus aliquis cruorem & ſcreaverit, & emunxerit, idque citra capitis vel dolorem, vel gravitatem, ſive præſentem, ſive præteritam, neque plaga eo loco exiſtente, hujus & totum per nares meatum, atque eam oris partem, quâ ad nares perforatur, exactè conſiderare oportet. Iſtud enim aliquando contingere poteſt hirudine huic loco adhæreſcente, quæ quidem indies augeri ſolet, quamvis enim primis diebus, quod ſit exigua, latere queat, tertio tamen quartove die haud obſcurè conſpicitur.* Hæc tantopere placuerunt Aëtio, ut ſua fecerit *lib. 8. c. 59.* Galeni interpretationem probat etiam Foëſius & *in Comment. ad Hippocr. Prorrh.* & *in Oecon. Hippocr. p. 119.* Jam non negamus, fieri aliquando poſſe, ut hirudo cum nocturno potu aut alio modo in guttur irrepat, ac ibidem ſangvinis ſugendi gratiâ hæreat; nam præter Avicennam *lib. 3. Fen. 9. c. 5.* illud teſtatur etiam Borellus *Cent. 1. obſerv. 24. p. 33.* & hinc jam olim ad epotam ſangviſugam deſcripſerunt remedia Dioſcorid. *lib. 6.* Celſus *lib. 5.* Paulus *lib. 5. c. 37.* Nicander aliique plures; at verò quòd h. l. Hippocrates per βδέλλαν hirudinem intellexerit, illud eſt, quod negamus, nullo modo moti auctoritate Galeni, ſed potius memores iſtius aureæ ſententiæ ipſius Galeni *l. 2. de comp. medicament. c. 8. difficile eſt, ut, qui homo ſit, non in multis peccet, quædam videlicet penitùs ignorando, quædam verò malè judicando, & quædam tandem negligentius ſcriptis tradendo.* Nam (1) ex textu ſenis noſtri patet, quòd agatur ibidem de morbo, ad cujus diagnoſin neceſſarium ſit noſſe, utrum ca-

pitis & præcordiorum dolores, tussis, vomitus, febricula, *&c.* præcesserint, id est, uno verbo de affectu, cujus causa est interna, non externa, qualis est hirudo, quæ aliis omnino indiciis detegi poterat. Et estne ullâ ratione credibile, Hippocratem prætermissurum fuisse certiora præsentis hirudinis criteria? Atque cùm hirudo dicatur *βδέλλα* à verbo *βδέλλω*, quod significat exsugo, quì potuit Hippocrates oblivisci suctus, quem Dioscorides *lib. 6.* memorat, in commemorandis hirudinis indiciis, ab imagine sanè suctûs ipse Cicero pulchrè *l. 1. Epist. 13. ad Atticum, concionalem hirudinem ærarii* commemorat. Imò propterea ab Arabe quodam Damire apud Bochard. *in hierozoico*, hirudo definitur *vermis niger aut ruber in aquâ degens, qui propendet à corpore, ut exsugat sangvinem.* Et quid (2) dicam de dolore, de quo testari potest & sensus eorum, quibus applicatæ hirudines fuerunt & vulnusculum in parte, cui adhærebant, relictum? Et sanè non improbabile est, eas dentibus esse instructas, si vel maximè ad limacum eas censum retuleris, nam etiam cochleas dentibus esse instructas, testatur Martinus Listerus ex Hookii αὐτοψίᾳ & Clar. Velschius *in Hecathosteâ suarum Observat. 67.* Nec nodi, quos hîc texit Clar. Bonanni in *recreatione mentis & oculorum part. 3. problem. 228. & seqq.* sunt indissolubiles. Villanovanus illis fistulam tribuit, alii docent, quod os illis trianguli instar hiet. Sanè Plinius *l. 8. c. 10. p. m. 497.* testis est, *quòd elephantes cruciatum maximum sentiant, haustâ hirudine.* Sed nullam ejusmodi doloris mentionem facit Hippocrates. Aut si vel maximè abesset dolor, omninò æger frustum quasi carneum gutturi infixum, ut ille apud Borellum *l. antea cit.*, percepisset, sed altum & de cruciatu, & pondere tali in textu Hippocratis, silentium. Imò si textus Hippocratis accuratiùs inspiciatur, manifestum est, quòd in eo sermo sit de ejusmodi symptomate, quod per plures dies & noctes durat; at fieri non potest, ut hirudo in alicujus faucibus per tantum temporis spatium hæreat, & ab eo, quem affligit, aut providis Medicis & Chirurgis adstantibus non agnoscatur. Certè intra horæ quadrantem, non mediocrem sangvinis quantitatem imbibit, & facilè etiam non magna sangvisuga ita distenditur sangvine, ut vel digiti magnitudinem adæquet; cruore verò satiata spontè decidit. Quod & Horatius indicat *de arte* in fine canens: *Non missura cutem, nisi plena cruoris hirudo.* Hæc & alia, de quibus meretur consuli Marsilius Cognatus *lib. 2. variar. observ. c. 2.* satis evincunt, quod *βδέλλα* in *loco Hippocrat.* non significet animalculum illud reptile, sed in tropico sensu capiendum sit. Hic ut tantò magis innotescat, meminisse fas sit, quod *sangvisuga sit animal oblongum, transversis lineis* (vid. Jonston. *lib. 4. de Insect. tit. 2. p. 143.*) *distinctum, ore subrotundo ac veluti calloso*

&

& aspero, *&*, ut benè Gesnerus, *moveatur extensione & contractione corporis sui ceu annulis constitutis*, sc., ut diu ante monuit Aristot. *in lib. de animal. incess. c. 9.* Ἰλύσπασις vermi & hirudini convenit; scribens *alia* (animalia) *volubili tractu utuntur, ut lumbrici, quos intestina terræ appellant, & sanguisugæ*; quàmvis, ut demonstrat Borellus *part. alterâ de motu animal. prop. 13.* corrugatio illa non sit *causa, sed effectus contractionis internorum musculorum.* Si itaque hirudines cum venis sangviferis comparentur, manifestum evadit, quòd in non paucis conveniant. Ad ungvem resecare omnia, à proposito nostro alienum est, & ut analogia rudior, ratione externæ figuræ, manu quasi palpabilis est, ita extensio ista, & contractio in utroque corpore non minus clarè patet, quandoquidem & venæ vi fibrarum (quas sine causâ in vasis reperiri negavit Vesalius *in Exam. observ. Fallop. p 129.* & Clar. Ent *in Apolog. pro circulat. sangvin. p. 42.*) circularium & stringuntur & comprimuntur *successivè, una enim pars post aliam comprimitur, ut sangvis agitatus & conquassatus debitè misceatur & confirmetur*; conf. Borell. *l. c. prop. 33. & 34.* Sed præprimis etiam conveniunt hirudo & vena ex mente Hippocratis, ratione tractionis, sive suctionis sangvinis. Nam passim attractionem quandam legitur tribuisse venis, cumprimis evidens locus occurrit *in lib. de carnib.* ita sonans: *Venæ, quæ per ventrem & intestina feruntur, in quibus cibi & potus coacervantur, ubi hi incaluerint, id quod est tenuissimum & humidissimum attrahunt.*

Zwingerus in doctrinâ Hippocr. exactè versatus *in Comment. p. 135.* ita effert mentem Hippocratis: *tenuissimum & humidissimum, à venis mesaraicis ex ventre & intestinis, quæ supra jejunum sunt, ex ileo videlicet & duodeno ad hepar, ab hepate ad venæ cavæ propagines, in universum corpus trahitur.* Propter has aliasque Bdellæ cum venis analogias istius nomen ad hanc designandam transtulisse videtur Hippocrates. Major adhuc est similitudo inter βδέλλαν sangvine distentam & venam varicosam seu dilatatam einer schwartzen auffgelauffenen Ader/quam etiam nomine hoc Hippocratem intellexisse quondam Dioscorides commentator teste Galeno existimavit. Et sanè nihil prorsùs impedit, quin ejusmodi varices, sicuti in *artubus*, circa tempora, anum, uterum teste Paræo *lib. 12. c. 20.* in *hypogastrio, genis, palpebris & mammis* Heurnio Auctore *lib. 6. Commentar. Aphor. Hippocr.* oriuntur; ita etiam in ore subinde exsurgunt.

Ac notatu utique dignum est, quod Mœbius *fundament. Physiolog. c. 16.* narrat, eas aliquando *sub lingvâ & inferioribus labiis cerni.* Minimè verò novum est, quod ejusmodi distentæ & dilatatæ venæ spontè aperiantur, &

ſangvinem profundant, id quod in hæmorrhoidibus cæcis quoque, quæ nihil aliud ſunt, quàm criſpatæ venæ hæmorrhoidales ſangvine ſtagnante turgidæ, & in varicibus ſæpè compertum eſt. Confer. *Ephem. Dec. II. ann. 3. Obſ. 12. p. 51. & Dec. 1. ann. 3. Obſ. 104.* Sententia ergò Hippocratis id vult, repleri aliquando fauces ſangvine vaſe quodam ſangvifero dilatato & ſponte aperto, de quo tanto minus eſt dubitandum, quantò eſt certius, ſangvinem modò ex ipſis *cutis poris* ſtillaſſe, ut Benivenius, Tulpius & alii teſtantur, modò *ex oculis lacrymarum inſtar* fluxiſſe, ut perhibet Foreſtus, (& nobis recentiſſimum ante oculos verſatur exemplum Viri ſenis literati ſedentarii, ſangvineo-melancholici, qui poſt ſubitaneum verticis dolorem tenſivum ophthalmiâ oculi dextri correptus, cum aliquot ſangvinis guttarum ſpontaneâ eruptione è cantho ejusdem oculi majore ſeu interno) modò ex ſaphænâ, modò poplitæâ in pede prorupiſſe, quod Schenckius & Ephemerides *Dec. 1. ann. 1. obſerv. 96. p. 197. &c.* aſſeverant. Hæmorrhagiam itidem penis ſpontaneam memorari videas in Ephemeridibus Noſtris *Dec. II. ann. 3.* Et ſanè ita prorſus eſt, ſicuti Celeb. Wepfer. *in obſervat. Anatomic. de loco affecto apoplexiæ* ſcribit: *Vaſa ſangvifera, tàm intus recondita, quàm externum habitum perreptantia ſuâ ſponte aperiri, notius eſt, quàm ut probatione indigeat. Vivit*, ita pergit Wepferus, *nobilis quædam matrona 44 annorum, habitu corporis gracili prædita, facie roſeâ ac cætera ſana ac vegeta, huic ante 15 annos in manus ſiniſtræ pollicis extremi parte externâ macula atrorubeſcens, quam extremo minimi digiti apice ferè tegeres, aborta eſt. -- E medio hujus maculæ ſingulis annis ter quaterve ſangvis cum ſaltu aliquot cubitorum altitudine ſuâ ſponte erumpit & quidem non parva quantitate &c.* Sic deſtillatoris novimus uxorem juvenculam ſummè plethoricam, cui venæ in pedibus varicoſæ nonnunquam ſpontè rumpuntur, & copioſum, cum euphoriâ, ſangvinem effundunt, imprimis tempore ingravidationis, & quando venæſectionis conſvetæ terminum tranſcendit, eam ultra ſtatum tempus differendo, aut prorsùs negligendo. Quòd verò intra os interdum ejusmodi quid fiat, exempla evincunt. Apud Kerkring. *in Spicileg. Anatom. Obſerv. 25. p. 61. & ſeqq.* recitatur exemplum de Viro quodam ſexagenario majori, utpote qui Kerkringium conſuluerat, an Viri aliquando menſtruis laborent? de quo non immeritò Auctor noſter ſuſpicatur, quòd quondam hæmorrhoidum periodos in ſe fuerit expertus. Is primò quidem per plures dies ejecit ſangvinem, cohibitâ autem primâ iſtâ violentiâ ſangvinis effluxus ei poſt menſem rediit, ac ſtatas vices menſtruas ſervavit, donec tandem fortè incongruâ medicatione, menſe octavo è medio tolleretur. Hoc ſputum ſangvinis ipſe Kerkringius

non

non ausus est nominare hæmoptysin, quanquam sine dubio ex eo solo collegerit, Virum illum phthisi incepisse laborare, quod & hodie multis est solenne, imò ipsum hæsisse ambiguum, unde sangvis ille profluxerit, satis patet ex admonitione ad lectorem, quam huic historiæ attexuit. Et profectò non diffitemur, nos in eà esse opinione, quòd noster sangvinis fluxus per os sæpiùs hactenus quidem observatus, sed sub nomine hæmoptyseos descriptus utplurimum fuerit. Quantus enim sit vocis hujus abusus, nemini ignotum, adeò ut etiam *fluxum sangvinis ab hirudine* insciè deglutitâ & in faucibus hærente, *l.a.* Borellus *hæmoptoidem* vocet. Illustre verò affectûs nostri sub nomine hæmorrhagiæ oris periodicæ paradigma prodidit Doctissimus Medicus Arnoldus Bootius *in observ. Medic. de affectibus omissis c.* 7. quod ferè totum hûc transscribere non pigrabimur: *Jacobus Usserius Archiepiscopus Armachanus, 64 ætatis annum agens, jam à plurimis annis patitur bis terve periodicum sangvinis profluvium ex ore, utplurimum in latere ejus sinistro duntaxat; nec ibi semper in uno loco, sed interdum ex lingvæ latere, aliàs ex gingivis, quandoque ex alterutrius labii aut buccæ parte interiore. Antea & dum junior erat, exiliebat quandoque sangvis tantâ vi ac copiâ, ut in præsens vitæ periculum inde conjiceretur, omnique valentissimorum remediorum genere tentato, ægerrimè tandem restringeretur. Sed permulti jam sunt anni, ex quo citra ullum impetum, & guttatim tantum sangvis promanat, id autem fit assiduò absque ullâ intermissione, noctu æque ac interdiu, donec periodus absoluta sit, quæ nunquam minus uno die naturali, plerumque duos, aliquando etiam diutius durat. Initio aliquamdiu nihil non tentatum fuit, ut ab hoc symptomate liberaretur, sed posteaquam apparuit, corpus ejus huic evacuationi penitus assvevisse, destitit ejus suppressionem amplius moliri, monitus à me, eam cum inevitabili ipsius pernicie conjunctam fore, cum hoc profluvium in beneficium suum olim converterit natura, eoque soleat à superfluo onere se liberare, quoties nimium increvit sangvis, humoresque ei permixti; quæ ratio, in quocunque corpore pondus habitura, magis etiamnum in eo prævalet ob peculiarem ipsius constitutionem, quippe naturaliter multo sangvine abundat, eoque præfervido ac bilioso: prætereaque vix ullis exercitiis utitur, nisi concionandi singulis Dominicis, quod cum faciat singulari cum affectu & efficaciâ, corpus ejus mirum in modum inde afficitur, ita ut à singulis concionibus sudore totus madeat ac diffluat; Alioqui toto anno lectioni & scriptioni assiduo vacat. Eò autem libentius huic consilio acquievit, quia præterquam quod id sibi absolutè necessarium vidit, nec posse se jam absque exitio solenni hâc hæmorrhagiâ carere: nullum magnopere inde incommodum capit, nisi quod noctibus ac per somnum*

san-

ſangvinis, quem toto die continenter expuere cogitur, aliquanta portio in ventriculum ex ore defluit: quod ipſum, aliis multis periculoſum futurum, diſcrimine ferè vacat in ipſo, ſiquidem natura, finitâ hæmorrhagiâ, ſolet omne id, quod in ventriculum, interea confluxit, ſponte expellere, eoque absque ullâ notabili corporis perturbatione, per inferiora ſe exonerare. Duo ejusmodi exempla rejectionis periodicæ ſangvinis per os ſibi notaſſe videturD.Helwich, alterum in fœminâ, in viro alterum. Et fœmina cholerica in conjugio fœcundo vivens quadragenariæ propior, citra ullam ſanitatis labem aut menſium ἀταξίαν, vere & ultimo etiam æſtate, & autumno jam per aliquot annos ſine prævio capitis dolore, ſalſedine in ore, aut catarrhorum indiciis, absque febri, nullâ comitante tuſſi ad hodiernum usque diem, aliquâ reſpirationis difficultate, aut præcordiorum dolore, ſangvinem ex ore ejicit. Duobus diebus antequam ſtatus ille fluxus ſangvinis erumpat, in palato titillationem poſt uvulam percipit, noctu autem utplurimùm ſangvis ſeſe in lingvam infert non floridus, non ſpumoſus, qualis in hæmoptyſi eſſe ſolet, neque grumoſus, neque talis, qualis ex venis hæmorrhoidalibus ſtillare ſvevit, cnm ſcreatu non magno, interdum ſimplici ſputatione per quatriduum circiter ex intervallo drachmas duas ſangvinis reddit, deinde verò iterum ſponte ceſſat. Vir 30 ætatis annum agit, & eſt ſangvineo-melancholicus, quem anxiâ formidine ſecuturæ phthiſeos medentes replevêre, is in itinere Italico generoſioris vini abuſu 27 circiter ætatis anno hæmorrhoides provocavit, cùm verò Medici magnas eidem ex fluxu tam maturo ominarentur miſerias, nihil non egit, ut hæmorrhoides ſuppprimeret. Damnatus eſt voti. Poſtmodùm verò Nodo, ut quidam veterum vocant, & dolore circa os ſacrum gravativo ſæpius preſſus, ſpaſinis vagis & anxietatibus imò & lipothymiis, ut ferè ſolent eſſe repentinæ translationes cum his moleſtiis conjunctæ, exagitatus eſt. Deinceps inopinatò poſt uvulam dolore lancinatorio & ardore afficitur, qui tamen brevi tranſiit. Hinc prout timidus eſt, neſcio, quæ ſibi imminere mala ratus, tantùm non exanimatus, cùm die quodam ſangvinem ex ore, ſine tuſſi, cephalalgiâ *&c.* ferri videret ac continuaret per biduum ſangvinis iſte fluxus. Ad hunc compeſcendum variis irrito conatu adſtringentibus uſus eſt, nam quintâ jam vice circa illas Lunæ phaſes, quibus antehac fluxum hæmorrhoidalem eſt expertus, ſangvinem per os nuper adhuc ante duos menſes per 24 horas in magnâ quantitate reddidit. Noſtro conſilio iis jam utitur medicamentis, quibus hæmorrhoides pelli norunt practici, ut naturam ad priſtinam excretionem hæmorrhoidalem vocet, & æger opinionem hæmoptyſeos exuat, incertum quo exitu. Fugit ſollicitè motus corporis nimios, clamores, ſaltus, aroma-

ta;

ta, piperata, vini ingurgitationes, cibos ſalſos, acidos, acres, &c. Sed pathemata animi regere debitè non poteſt, atque hinc incongruos motus in corpore excitat, eoque ipſo intentioni noſtræ obicem ponit. Senſus ille titillationis in priori & lancinatorius in poſteriori omninò indicant tenſionem quandam pororum & vaſorum, & hæc præſupponit congeſtionem ſangvinis, ut congeſtionem ipſam in aliis hæmorrhagiis fere preſſiones ſpasmodicæ variæ præcedunt. Et ſi locus, undè ſangvis effluit, viſui pateret, omninò etiam turgeſcentia vaſis in oculos incurreret. Et licet hæ, de quibus ſermo eſt, perſonæ in mediocri tantùm quantitate ſangvinem rejecerint, non eſt tamen dubitandum, fieri poſſe, ut, ſi iracundia hæmorrhagiæ ſeſe comitem jungeret, vel alio modo natura & principium agens exacerbaretur, aut nimium turgeſceret ſangvis, in enormi quantitate hinc profluere queat. Statæ autem iſtæ vices fluxus hujus facilè falſi convincunt iſtam opinionem, quæ ejusmodi ſangvinis fluxus aut fortuitæ ſtaſi, aut obſtructioni, aut maſſæ ſangvineæ exæſtuationi, aliisque circumſtantiis accidentalibus, quæ ad majorem quidem eruptionem aliquod momentum poſſunt fortaſſis conferre, transſcribunt, & acceptum ferunt; contrà eam, quæ deſtinatum hic naturæ conſilium, ac intentionem minuendi plethoram hujus hæmorrhagiæ cauſam eſſe ſuſpicatur, invictè roborat. D. Oehmb ejusdem excretionis ſangvineæ exemplum notabile in quodam ſangvineo, qui modo organa muſica animat, ſe vidiſſe recordatur. Ille itidem absque ullâ tuſſi, aut concomitanti dolore ſangvinem expuit; ſed, quod itidem obſervatu digniſſimum eſt, gargarismate ex adſtringentibus parato, fluxus ille quidem cohibitus, enimverò largè ſangvis per vias urinarias effluxit; cùm verò & huic frænum injiceretur, ſecuta febris cum exanthematibus ſcorbuticis, quâ itidem dexteritate & vigilantiâ Collegæ noſtri liberatus eſt. Niſi nos omnia fallunt, fluor ille ſangvinis, de quo hactenus locuti ſumus, ab Aureliano *lib. 2. Chron. c. 11.* (*p. 55. edit. Baſil. 1529.*) his verbis deſcribitur: *Is, qui ex ſupernis faucium ſangvis fluit, primo parvus intelligitur ferri, aut, ſi plurimus, non ſpumoſus. Præterea cum quodam excreatu deſpuitur, ipſæ quoque partes, ſumpto cibo vel potu, aut gargarismate mordicantis materiæ dolore pulſantur, & inſpicientibus nobis expreſſâ lingvâ viſu locorum probatur aſperitas. Plerumque etiam, ut Eraſiſtratus ait, tubercula, quæ Græci condylomata vocant, viſibus occurrunt, quæ ſunt ſimilia hæmorrhoidis, ex quibus ſangvis fertur.*

Excretioni ſanguinis per vias urinarias, quæ ſub nomine mictûs cruenti ferè nota eſt, varii à Medicis fontes tribuuntur. Non attinet prolixe commemorare, quod ſubinde in renibus cauſa lateat. Ita ſexagenarius quidam

ex vehementi ſaltatione in hunc affectum incidit, & licet huic malo occurreretur per V. S. & ▽. ferratas, nihil tamen effectum eſt. Imò poſt ſesquiannum ſangvinis plus minus per aliquot ſeptimanas urinæ ſtillicidio, tumore ingenti & duro in abdomine contra renem dextrum, ſummo ardore in imo abdomine è regione renis ejusdem, venis abdominis externis ejusdem lateris varicoſis & præter modum tumidis, habitu corporis levcophlegmatico, ſiti, vigiliis, coxendicum ſtupore & crurum imbecillitate, affectus vixit; ac licet quodammodò ex periculoſo affectu reſpiraret, brevi tamen iterum in eundem incidit & poſt aliquot dies ex urinæ ſuppreſſione interiit. Hic æger cultro anatomico ſubjectus eſt, ac in cadavere deprehenſus fuit ren dexter immenſæ magnitudinis cancroſus ad 50 uncias pendens, atque in hoc plurimi exigui calculi apud Celeberr. Liſterum *in diſſert. medicinal. de calcul. hum. p. 22. & ſeqq.* Nec minus per urinæ ductum ex ureteribus ſangvis prodire poteſt, uti comprobat exemplum apud Stceghium *lib. 8. Pract. c. 41.* Ulteriùs quoque dubitari nequit, quin ex veſica ſangvis erumpat, quod teſtantur Aetius *tetr. 3. Serm. 3. c. 3.* Paulus *lib. 3. c. 45.* aliique plures. Atque hinc conſentienti ſuffragio approbatus eſt Hippocraticus aphoriſmus *75. ex Sect. 4. Si quis ſangvinem aut pus mejat, renum aut veſicæ exulceratio ſignificatur.* Quòd iisdem ferè verbis *lib. 2. c. 7.* Celſus expreſſit.

Meminimus in teſtibus aliquando obſervatos varices, neque rarum eſt, alterutrum laxiùs propendere, & unum altero eſſe turgidiorem; ac propterea prorſus non eſt incredibile, dilatatas venas hasce aliquando dehiſcere & ſangvinem eructare, eumque per urethram prodire. Quòd & ex ipſa aliquando urethrâ ſangvis effluat, jam ante multa ſecula annotavit Aurelianus *lib. 5. Chron. p. 152.* Nec, quâ erant in indagandis abſtruſioribus *ἀκρίβεια* antiquiores, intactum reliquere, fieri aliquando poſſe, ut à ſuppreſſione hæmorrhoidum mictus ſangvinis oriatur, prout liquido conſtat ex Nicolo *Serm. 5. Tract. 10. c. 19.* Savonarolâ *Pr. tr. 6. c. 19. rub. 19.* Alexandr. Benedicto *lib. 24. c. 22.* aliisque. Atque hinc iterum Aurelianus *l. c.* teſtis eſt, *ſolere ſicuti in podice, vel fœminarum ſinu, aut matricis collo, etiam in veſicâ hæmorrhoides generari.* Sed ſubinde maximæ difficultates in diagnoſi partis affectæ ſeſe produnt (conf. Celeb. Welſchius *decad. X. conſ. X. in Curat. propr.*) atque hinc omnino ſigna in enumerato habere neceſſe eſt. In renibus cauſam quærendam ait Aretæus *lib. 2. Chronic. c. 3. quando ſangvis multus collectim effluit,* cui ſigno Aurelianus dolorem in clunibus h. e. in lumbis *l. c.* adjungit. Priùs illud Hippocrat. his effert verbis: *qui inopinanter ſangvinem mejunt, iis è renibus venulam ruptam eſſe ſignificat;* quibus verbis innuitur, renes eſſe læſos, quando

do sangvis mingitur confertim, uno impetu, largissimè, sine causâ externâ, derepentè, absque ullo prægresso symptomate. Vesicam affectam arguunt (1) lancinatio quædam perquam molesta circa vesicæ collum cum ardore. Id enim vesicæ læsæ signum Celsus *lib. 2. c. 7.* pronunciat, *si circa pubem interiores partes doleant.* (2) Stillicidium urinæ, hujusque gravis odor, juxta *sect. 4. aphor. 80.* Breviter τὰ περὶ τὴν κύστιν laborant, *si quis sangvinem aut grumos mejat, aut urinam guttatim emittat, dolore sese ad hypogastrium, seu pectinem & perinæum, intestinum rectum & prostatas extendente.* Et quoniam profluvium ejusmodi sangvinis calculum, qui asperitate sua, & acutie vasa lacerat, præsupponit, necesse est, ut concurrant τεκμήρια illa, quæ calculum renum & vesicæ patefaciunt. Collum vesicæ locus affectus est, quoties dolor circa veretri initium sævit. Læsam autem urethram esse, constabit ex eo, quando sangvis paucus sine intermissione per notabile tempus manat doloreque urethra uritur.

Varices testium sangvinem plorare, dilatatæ venæ, oculis sese objicientes, & cæterorum signorum absentia manifestant.

Hæmorrhoides autem vesicæ sangvinem profundere ait Aurelianus *p. 153. cum non coacervata primo fit effusio, sed augmentis quibusdam promota, interjectis defectionibus:* quando *retento sangvine dolor pubetenus vexat, ac ingvina & clunes*, i. e. ilia, ac forte etiam testes, *tenduntur, effluente autem iterum sangvine symptomata hæc omnia cessant.* Quæ signa pathognomonica tantò erunt certiora, si fluxus hæmorrhoidum consvetus antea fuerit suppressus, lapilli nunquam antea excreti, nec ulla ruptorum vasorum indicia præsto fuerint, & tandem, si ejusmodi fluxus periodos statas servaverit. Tùm enim certiùs concludi poterit, ejusmodi exclusionem sangvinis per urethram referendam esse ad hæmorrhagias, quas natura suo bono, non ruptis, sed hiantibus tantùm vasis instituit. Nec videtur statim de hæmorrhoidibus vesicæ cogitatio abjicienda, si in majori copiâ sangvis erumpat, quàm è venis ani uno cursu excerni solet. Nam etsi ordinariò non confertim ex hæmorrhoidibus vesicæ & ani exeat, quòd rectè notavit Aurelianus, fieri tamen potest, ut magno aliquando cum impetu erumpat. Fœminis menstrua plerumque sensim stillatim fluunt, at quidnam in certis casibus fiat, fluxus mensium nimius, ipsis tyronibus notus, edocet. Atque hinc rectè Hercules Saxonia *l. 3. Pract. c. 40.* refellit argumentantes à copioso sangvine excreto ad renes affectos, allato exemplo de Nobili Patavino, cui per 5 annos, ex intervallo, sangvis multus sponte & subitò ex apertis colli vesicæ venis vacuatus fuit. Multoties hunc affectum videtur tractasse Doctissimus Casp. Hoffmann. nam *lib. 3.*

Inſtitut. c. 97 docet, *mictum ſangvinis accidere iis, quibus copia peccat ſangvis, iisque ſingulis menſibus hâc exire, ut videantur fœminarum naturam induiſſe.* Luculentum ejusmodi hæmorrhoidis veſicæ exemplum ſub titulo mictûs ſangvinis copioſi, ſine detrimento ſanitatis proponit Neſterus *in Miſcell. Nat. Cur. Dec. I. ann. 8. Obſerv. 23. p. 42.* Quid nuper nobis in praxi compertum fuerit, breviter recenſebimus. Vir ſeptuagenario proximus, temperamenti ſangvineo-cholerici, cum venis turgidis & latis vitæ ſedentariæ deditus, victuique craſſiori à teneris aſſvetus, eumque ſemper etiam in lautiſſimâ ſorte ſectatus, à multis abhinc annis, fluxum hæmorrhoidalem ſemel iterumque expertus, ac, cum hæmorrhoides ſubſtitiſſent, in Podagram nullo atrociori dolore moleſtam lapſus, ac hoc quoque emanente, dyſenterico fluxu, per aliquot hebdomadas, atrociter afflictus, tandem ante biennium ſangvinem per urinæ ductum excluſit merum & craſſum in notabili ſatis quantitate, absque omni dolore, gravitate ac tenſione circa regionem renum, ureterum, veſicæ, ulloque alio calculi indicio, aut viſceris alicujus labe, ac deinde per dies aliquot urinam, aquæ, quâ caro recens lota fuit, non abſimilem reddidit. Ante annum iterum aliquoties, ſtatis periodis, ſangvis eadem viâ effluxit. Hoc anno ſeculi 18 primo tempore vernali inſigni copia & φορᾷ ſangvis iterum per menſes ſeptem certis intervallis prodiit. Circa Julium vocati fuere Medici, à quibus renes magnam exulcerationem minitari, ut fieri ſolet, in perplexo ſtatu initio creditum fuit; adhibita varia (quanquam non ſatis conſtanter) absque ullo levamine. Succus urticæ, & decoctum equiſeti, conſilio noſtro ſumpta, egregiè ſe geſſerunt, etiam tùm, cum mictus eſſet copioſiſſimus, & integras matulas mero, ſine urinarum aquâ, & craſſo ſangvine impleret. At nimis citò ab uſu ſalutarium horum medicamentorum, quæ ſola certe, nihil quicquam proficientibus venæ ſectionibus (quarum una ſine Medicorum præſcitu in pede celebrata auſu certè temerario) hirudinibus etiam fruſtra venis hæmorrhoidalibus debito tempore applicatis, exundantem ſangvinis maſſam intra venarum canales coercere viſa ſunt, ſuo conſilio deſtitit. Cùm fluxus ille ceſſaret fere per menſis ſpatium, nonnunquam vehementer anguſtabatur, eò quod grumi in veſica reſtitarent, his verò poſt topicorum uſum, non ſine dolore in pube & virgæ radice, ac dyſuriâ, ut & teneſmo exeuntibus, facile ſeſe recolligebat. At verò quia iterum cum impetu maximo prorumpebat, metus erat, ne in illo etiam ſententia Aretæi 2. *Chronic. c. 4. ſangvinis effluvium tametſi non admodum citò enecet, tempore tamen procedente infinitos jugulavit*, locum tandem inveniret, tametſi alias oraculi loco habendum illud Hippocratis: *Sanguinem mingere rarò quidem & ſine febri ac dolore nihil maliſigni-*

gnificat, sed lassitudinum solutio fit. Sanè pes ægri nostri sinister tumore magno distendebatur, collapsis insigniter viribus, & parum nuper cùm Barbitonsoris consilio, (qui ne Æsculapio quidem ipso minor sibi esse videtur) fonticulum in tumido pede excitari curaret, à gangrænæ periculo abfuit. Accedebat & hoc, quòd & in adhibendis medicamentis, non tam medicorum svasui, quàm suo obtemperaret ingenio. Id in nostro erat peculiare, quòd testium alteruter esset notabiliter major, & laxius dependeret. Tandem eodem anno, suppressione urinæ & gangrænâ vesicæ, postquam acidulas frigidas ingurgitasset, mortuus est.

In simili materiâ alia duo exempla D. Pauli proponit: Alterum in Puellâ decennali; alterum in viduâ nobili quinquagenariâ. Illi circa plenilunium jam ab aliquot annis superius oris labium intumescit, moxque insecutâ ex hujus fissurâ tanquam arteriâ incisâ sangvis exsilire videtur; cujus effluxus antea prohibitus periodicam ophthalmiam attulit. In vidua jam à duodecim annis natura lunare tributum per hæmoptysin cum prævia dyspnæâ, tensione hypochondriorum spasmodicâ, levissimâque tussi in magnâ sæpè quantitate persolvit, talique excretione finitâ hæc optimâ valetudine fruitur.

Hæ similesque historiæ abundè demonstrare videntur communionem hæmorrhoidum cum venis vesicæ, & collo vesicæ implantari venas majusculas, quæ largiùs sangvinem fundere possunt. Certè minimè paradoxon est ex venâ hæmorrhoidali externa ramulum aliquem in collum vesicæ excurrere & eidem immergi. Qualem pariter ramum hæmorrhoidalem externum in illo affectu satis raro ad medium & summitatem ossis sacri tumoremque singularem, sangvineo-varicosum quasi, in eo natum & connatum, ascendisse, quem D. Preusſ hisce annis in recens natis quibusdam infantibus notavit, non ineptè suspicatur, quin & sequentibus demonstrare conatur. Nascebatur scil. Anno 1697 Novembri G. J. Pistori filiolus, 1701 Octobri G. K pileorum formatori puella, & 1703, quo hæc scribimus, Augusto H. C. S. militi urbano gnatus, cum tumore in medio ossis sacri circa basin latiore & fimbriâ quasi crassâ cutis veræ cuticulæque albæ latitudine digiti cincto, ad magnitudinem pugni, in hoc minoris, in alio majoris p m. assurgente, de cætero molli, flaccido lividoque, transparente per cutem tumorisque tunicam valdè attenuatam sangvine quasi fluido & venoso, qualis etiam per hæmorrhoides externas tumentes cum & absque fæcibus dein prodibat, effluxuque suo tumorem prædictum notabiliter diminuebat; manifesto sanè indicio mutuæ cohæsionis aut communicationis hæmorrhoidum cum intumescentiâ hâc circa medium ossis sacri, quæ & ipsa nil aliud esse videbatur, quàm tumor sangvi-

gvineo-varicoso-ulcerosus, ad abscessus sangvineos-seu sangvifluos M. A. Severini *p.m.170. 171.172. & 179. de reconditâ abscessuum naturâ*, à super-vomitu venarum æque ex venosis, quam parili ratione aliàs ex arteriosis vasibus oriundos, non incongruè referendus, natus fortè ex compressione vel obstructione, hincque stagnatione & corruptione successivâ sangvinis venosi crassiusculi intra valvulas rami cujusdam hæmorrhoidalis externi, interstitium valvulosum illius venæ accumulatione suâ majori in majus spatium sensim distendentis, tandemque hinc inde perforantis, quemadmodum cùm hydatidibus in amplissimos sacculos lymphaticos simili modo extensis fieri, in Ephemerid. nostr. *Dec. 2. ann. 7. Ob. 141 p. 278.* fusius deduximus, & ex Dolæi *Encycl. Chir. p. m. 1248. 1249. ac 1251.* pluribus addisci potest.

In Pistoris enim suprà dicti filiolo 1697 d. 9 Novembr. nato cum Paralysi trunci corporis inferioris, pedumque, tumore isto in summitate ossis sacri brevi putrescente hincque aperto ichor cruentus fœtidissimus effluxit, carie ossis subtus apparente, convulsionibusque tandem accedentibus, quibus etiam 18 Novembr. puer ille iterum extinctus est.

In pileorum formatoris puellâ 10 Octobr. in lucem editâ, paralyticâ quoque quoad femora & pedes, licet consilio D. Oehmbii meoque, præter interna præcipitantia & confortantia, topica quoque nervina & putredini resistentia indefesso chirurgi labore applicarentur, corruptâ successivè tunicâ tumoris, 16 ejusdem Mensis sub auroram is sponte ruptus est, profluente sangvine ichorode putridissimo, vesperi dein accedentibus convulsionibus, perseverantibus usq; ad diluculum sequentis diei, finemque vitæ tunc imponentibus. Inspecto accuratius post obitum abscessu, tunica disrupta, in quâ ichor fuerat contentus, apparuit alba crassaque, uti venarum tunicæ solent, & in summitate in funiculum seu ductum quasi quendam venosum corrugata iterum coierat, per quem etiam mediante stylo usque ad interstitia musculorum ibidem & os sacrum descendere poteramus, in cujus quoque medio notabatur foramen magnitudine pisi minoris cariosum cum fœtore summè putrido; nullibi tamen hîc ullâ penetratione usque in cavitatem intestini recti se exhibente, ut sangvinem itaque, qui & hìc per anum simul prodierat, solis hæmorrhoidibus externis elapsum pateat. Militis urbani gnatum quod concernit, præterquam quod tibiis in crucis formam sibi invicem impositis, & anteriora ac interiora versus ad femora sursum flexis, pedibusque extremis introrsum seu ad latus internum contortis, ac una cum femoribus motu spontaneo prorsus destitutis, satis monstrosus 17 Aug. nasceretur, similem insuper, ac supra descriptus, tumorem in medio ossis sacri monstrabat, instar marsupii vel sacculi longi-

gitudine latitudineque palmi ferè propendentem, qui altero mox die vestigia putrefactionis & sphaceli maculis latioribus tùm pallidis, tùm lividis viridibusque tum etiam atris quibusdam ac fœtentibus, hinc inde ostendebat usque ad fimbriam baseos superius intimatam, nunc valdè rubentem & inflammatam; hinc exiguo vulnusculo in apice tumoris per lanceolam primitus inflicto, emanabant ichoris cruenti fluidique unc. ij. fermè, quo subsistente, ne pars sincera traheretur, tunica undique putrida, valde attenuata & transparens (post resectionem & corrugationem verò satis deinde crassa) usque ad fimbriam modò nominatam successivè amputabatur absque ejulatu notabili, columellæ verò ejus aliquot lymphatico-arterioso-venosæ à basi ossis sacri ad summitatem illius tumoris tunicæque usque protensæ, & huic firmiter connatæ, ligaturâ propè fundum majorum earundem cum filo duplici injectâ, ne hæmorrhagia fortè nimia accideret, spatio aliquo supra vinculum dissecabantur, cavitate abscessus hujus stupâ (Torpey vocant) expletâ, melle rosato cum essentia myrrhæ remixto imbutâ, emplastroque defensivo desuper imposito. In cavo verò ulceris hocce apparebant etiam hinc inde tubercula livida varicosa, disparentia deinde, cùm sangvis per hæmorrhoides & intestini recti extremitatem flammeâ rubedine tinctam reliquis diebus prodiret, serum autem paucum ichorosum per abscessus prædicti sinus hinc inde prorumperet.

Suctu tandem ex paralysi maxillarum quoque deficiente, (quam vocant das Gläsen fallen) postquàm successivè emarcuerat, vigesimoque nono Augusti sine ullis convulsionibus tempore matutino placidè obierat infans, viscera omnia sana (circa finem autem ossis sacri foveam ingentem) & vasorum prædictorum, venosorum imprimis in medio & radice abscessus excavati, continuationem satis amplam, supra os sacrum & tandem inferius *per ejus foramen* quoddam laterale, nervo destinatum, descendentem usque ad intestini recti extremitatem, deprehendimus, ita ut nihil aliud viderentur, quàm propago quædam magna venæ hæmorrhoidalis externæ, quemadmodum D. Helwich exenterationi præsens unà mecum distinctè intuitus est. Causa, quorum hactenus mentio facta, tumorum non fuit eadem. Pistoris enim & pileorum formatoris uxores nil aliud noverant, quod ansam pessimo huic & semper ferè funesti in osse sacro ominis phœnomeno suppeditare potuerat, præterquam quod illa brachium aqua fervidissima combustum hincque vesicas ingentes in illo mox elevatas & exulceratas ancillæ; hæc autem tumorem lividum mariti (eine blaue Beule) ex contusione in tibia contractum, dum prægnans esset, abhorruerat manuq; propria tractaverat, hinc verè, more gravidis solenni nec adeo semper laudando, s. v. natibus mox applicata, ut illic,

non

non autem in locis conſpectui magis expoſitis, fœtus nævo hoc, ſicubi horror & imaginatio fortè nociva, notaretur.

Militis denique uxor pedes fœtus monſtroſos terrori quidem à conſimilibus in mendico quodam viſis, tumorem verò prædictum ſupra os ſacrum gravi cuidam tempore pentecoſtes ſub uteri geſtatione lapſui in poſteriora & percuſſioni cum fruſto ligni ingente procul dubio debebat; quibus non ſolùm ex colliſione fœtûs ſumma vertebra oſſis prænominati aliqua, foveam ſuperius intimatam conſtituens, introrſum magis acta, & ſpinalis ibidem medulla unà cum nervis inferioribus, hinc neceſſario paralyticis, in maximas coacta anguſtias, ſed ex tantâ contorſione partium illic mollium nova etiam vaſorum, aliquomodo ſic laceratorum, divaricatio, ramificatio, & extenſio tandem morboſa facilè fieri potuit.

Parallela aliquomodò hisce exempla ſi cui volupe fuerit legere, adeat D. D. Burgii olim, Graſſiique noſtri, nec non aliorum quorundam obſervationes recenſitas in Ephemer. noſtr. imprimis *Dec. 2. Ann. 5. obſ. 69 pag. 157. & Ann. 6. Obſ. 58. pag. 141. 142. 143.* uti & *D. 1. A. 3. O. 57. pag. 177. D. 2. A. 2. O. 158. pag. 363. &c.* & *A. 5. O. 108. p. 431. &c.* H. I.

Diarrhœa poſt dyſenteriam.

Scenam hoc tempore ingrediebantur dejectiones dyſentericæ, de quibus nihil novi à nobis obſervatum fuit, quàm quod in corporibus cacochymis, tùm etiam quando ſymptomata remittunt, & ſcybala minus ſunt cruenta, nec ſedes adeò torminoſæ, ſed ad legem naturæ accedentes, nec non ſomnus recurrit, & denuò alimenta appetuntur, adeoque in portu ægri ſunt, ex improviſo ſequatur diarrhæa, quæ corpus variis humoribus repletum depleat, & ab eluvie repurget. Nihil ſiniſtri portendit illa diarrhæa, ſed, etiamſi vires aliquo modo dejiciat, firmiorem impoſterum ſanitatem pollicetur. Ita morbi congeneres facile in ſe invicem commutantur. Notum enim ſatis eſt, quod ſæpe *alvi profluvium* verbo Hippocr. *ſect. 7. aphor. 76.* excipiat dyſenteria, & hanc, ut aphoriſmo ſeqq. innuit, iterum lienteria, vel, ut hoc anno non rarò viſum eſt, diarrhœa.

Poſt propulſas ejus temporibus febres in diverſis hinc inde corporis partibus, præſertim autem in volis manuum & plantis pedum (confer. Haffenrefferi *Noſodoch. p. 156.*) reconvaleſcentibus epidermis diſcedebat, & quaſi per ſquamas abradebatur, quam cuticulæ abſceſſionem in febribus jam olim etiam annotarunt Salmuthus *Obſerv. Anatom. Cent. 1. obſ. 98. p. 59.* Lotichius *l. 1. c. 7. obſ. 36. p. m. 90.* Platerus & alii, eamque malignitatis conſtituunt notam, quæ tamen in noſtris febribus non obſervabatur.

Alias iisdem diebus multi ex egenis cacochymi deformabantur porrigine. Affectus hic cutaneus eſt,&,ut conſtat,potiſſimum derma capitis, paulò rariùs reliqui corporis, in tenues & ſurfuraceas ſquamulas citra exulcerationem faceſſit. Et ſi quando poſterius contingit, videas veriſſimum eſſe,quod Celſus habet *l. 6. c. 2. inter pilos ſpamulas illas ſurgere, & interdum madere, multò ſæpius autem eſſe ſiccas.* Cauſa ejus rei videtur eſſe,quod verbo Foeſii plurimi maximique pili naſcantur, qua corporis parte cuticula rariſſima eſt. Notus etiam eſt nobis, cui ſingulis annis in Julio & Auguſto totâ ſede imâ inter clunes diviſâ à podice ad perinæum usque primò rubedo & pruritus excitatur, & tandem ſqvamæ ſuccedunt furfuraceæ, & metus eſt,ne,quod alicui, teſte Platero *l. 2. obſ. p. 519.* evenit, malum ſerpat, & ſcrotum ac penem occupet,quod poſt morbum aliis contigiſſe conſtat. Pars illa,quæ in ſquamulas abit, eſt cuticula ſeu pellicula illa tenuis, quæ cuti cohæret,ac ab externis injuriis defendit. Conf. Williſ. *de Medicam. operat. ſect. 3. c. 5.* Cæterum quænam ſit mali cauſa facilè patebit, ſi ad ea reſpexerimus, quæ cuticulam à ſubjectâ cute ſeparant. Præſtant hoc admotus ignis, aqua fervens, phænigmi *&c.* hoc autem ipſo ſatis edocemur,cauſam porriginis eſſe vel ſordes acres & calidas cuticulæ à parte exteriori accreſcentes vel ejus generis recrementa ex arteriis ad glandulas cutis & ex his per lymphæ ductus ſive vaſa excretoria ad cuticulam rejecta eamque partibus ſuis pungentibus & activis in ſquamulas reſolventia. Nec ſanè mirandum à fæculentiis talibus cuticulam pati ejusmodi decolorationem, cùm admodum probabile ſit, illam non tàm ex fibris certâ lege contextam eſſe, quàm ex materiâ viſcoſâ à ſubjectis partibus exhalante, & per compreſſionem corporum incumbentium, ne diffluere poſſit, coërcita oriri. Id quod manifeſtè ſatis probat promptiſſima cuticulæ regeneratio: Nam illa ablata ferè eodem modo reſtituitur, quàm pellicula in pulte, & decoctis viſcoſis, eam enim, ſi materiâ calenti detraxeris, alia ejusdem rationis ſubſequitur. Si autem cuticula ex viſcoſis, tenacioribus generatur, cur non ex recrementis acrioribus, ferventioribus ac tenuioribus & facilè diffluentibus deſtrui poſſet? Tametſi autem longè melius ſit, ejusmodi acribus excrementis cuticulam, quàm interiora viſcera in diſcrimen venire, negandum tamen non eſt, porriginem,quæ cutem fœdat, haud fallax eſſe ſignum,quod corpus cacochymorum humorum colluvie redundet,unde Aëtius non malè à depravatis humoribus pityriaſeos originem petit, cum quo etiam conſentiunt Trallianus, Paulus & alii veteres. Nec immeritò lividi ac fœtentes furfures à Gilberto lepræ aliorumque ſonticorum malorum nuncii eſſe creduntur. Cura mali hujus in eo conſiſtit, ut præparato corpore blanda ca-

Porrigo.

tharsis instituatur, & cum ipsa natura ad corporis ambitum sordes extruserit, & ulteriorem exclusionem per poros moliatur, blandis diaphoreticis providè adjuvetur, ut & acres illæ partes per diuresin ex corpore eliminentur, tandemque & topica circumspectè adhibeantur. Nihil autem medicamentis proficitur, nisi in victu cibi durioris digestionis, fumo indurati, muriâ conditi, salsi, flatulenti *&c.* vitentur. Id, cùm per inopiam egenis non liceat, non magnam ex remediis percipiunt utilitatem. Inter topica primum locum obtinent abstergentia non tàm ea, quæ veteres adhibuerunt & à Foresto recitantur *l. 8. in observationis 12mæ Scholio*, sed quæ ipse *in Scholio seq. 13.* observat, & Sebizius *in Specul. Med. Pract. p. 239. & seq.* commendat. Inter illa cumprimis placent ex herbis abrotonum, chelidonium majus, betonica, saponaria, quibus addere licet lapathum acutum juxta Dioscoridem *lib. 2. c. 140.* etiam scabros ungues curans, scolopendrium seu phyllytin Dioscorid. calamintham, quæ ex ejusdem Dioscoridis elogio *l. 3. c. 43.* nigras cicatrices dealbat & sugillata emendat, ac ex mente neotericorum inter cosmeticas plantas non est postrema. Ex radicibus elegimus rad. gentianæ, ari, & sigilli Salomonis; ex seminibus, fœnû Græci & staphidis agriæ; ex leguminibus farinam fabarum, ex fructibus amygdalas amaras. His, si cum eodem Sebitio addideris flores cent. min. ex gumm. myrrham, ex succis aloën, & ex frugibus hordeum, jam sufficienter à præsidiis omnibus fueris instructus, nisi fortè aliquod oleum e. g. laurinum, rutaceum superpondii loco adjicere volueris. Possunt autem à nobis jamjam enumerata simplicia decoqui vel in vino, vel in aquâ, nec enim vel necessitas requirit, vel utilitas ulla svadet, ut muriâ & lixiviis, nisi ægri fortè sint ex imâ plebis fæce, parentur. Ungventa & emplastra minùs probamus. Cùm solum caput furfuribus obsidetur, illud, ut optimè laudatus Sebitius monet, *primò radendum, deinde cum linteo asperiori fricandum, tùm topica usurpanda & maximè capitis lotiones.*

Dolores artuum & infimi ventris. In hâc ipsâ æstate passim etiam audiebantur querelæ de doloribus artuum & infimi ventris. Crurum dolor potissimum multis infestus erat. Hunc alii tensivum, alii obtusum, alii mordicantem, alii autem pungentem & erodentem in profundo circa os experiebantur, qui in motu corporis graviter efferebatur. Alii dolorem hunc ita describebant, ut dicerent, malleolis sibi quasi crura contundi. Nec minùs brachia gravissimis torquebantur doloribus, qui non secus ac à lue venerea oriundi nocturno tempore ingravescebant. Alii per intervalla luctabantur cum doloribus & lancinationibus intestinorum intolerabilibus, qui exhibitis carminantibus & anticolicis remediis magis intendebantur. His autem

tem aliisque variarum partium cruciatibus obnoxii illi erant, qui cibis crassis, salitis, pane non benè à furfuribus purgato, cerevisiâ crassâ, turbidâ & fœculenta, aut vino nondum satis defæcato, vel nescio quibus mangoniis corrupto utebantur. Hîc unicè antiscorbutica cum radicibus chinæ, sarsaparillæ, & lignis exoticis decocta aliquo modo ægris erant solatio, quibus ipsis etiam remediis sublevabantur ii, quos de langvore, etiam nullo præsente morbo, lassitudine totius corporis cum aliquâ oris siccitate conquestos esse meminimus.

Empyema Pectoris.

Hoc tempore in Illustri Matronâ notabile empyematis exemplum fuit observatum. Illa in inferiori Germaniâ, scorbuti sede, nata & educata, initio felici matrimonio, aliquos annos in vicina Silesiæ Marchiâ egerat, tandemque domicilium fortunarumque sedem, Vratislaviam cum generoso Marito, esse volucrat. Incolumi sanitate usa fuerat, à scorbuto molestias si excipias & mensium (absque noxâ tamen notabili) per multos annos, suppressionem, ac hinc forte resultans ulcus pedis rhevmaticum; sed hoc anno publicæ vacans devotioni, alterâ post Festum Trinitatis septimanâ, febrili insultu gravissimo opprimitur, qui cum summâ respirationis difficultate & acutissimis puncturis in regione pectoris conjunctus erat. Aperta fuit vena, exhibita varia medicamenta, & res eousque perducta est, ut ægra videretur esse in vado. Sed ex improviso acerbis correpta doloribus, in magnum suffocationis periculum incidit, quod ei etiam fuisset funestum, nisi inter tussiendum ex profundo thoracis purulentam materiam ad libras duas rejecisset. Hoc defuncta discrimine inter miras vicissitudines, præcordiorum anxietates, lipothymiam, frigus extremorum *&c.* vixit, hoc momento morti, propter suffocationis metum, proxima, illo autem iterum quasi ad portum delata. Deinceps dubiam & nunquam non nutantem sanitatem lacte caprillo sustentavit, donec ex febri hectica plane contabesceret & placidè tandem expiraret. Quemadmodum autem in hâc ægrotâ purulenta materia per os rejecta fuit: Ita aliquoties compertum est, pus in pectore collectum per alvum fuisse vacuatum. Scimus hoc in dubium à nonnullis vocari, eo quod ignoratur adhuc via, quâ id fiat. At à temporibus Hippocratis illud à præstantissimis Medicis fuit observatum; tot autem seculorum experientiam in dubium vocare, non nisi stolidi & arrogantis hominis est. Nondum ad hunc usque diem clare explicatum est, quo pacto per asperam arteriam pus evacuetur, quod in cavitatem thoracis (*nam in pleuritide suppurata antequam rumpatur apostema, ac sese in thoracem exoneret, non improbabile est*, ut loquitur Celeb. Rivinus, *redire per venæ azygos ramificationes materiam illam in pulmones, atq; tum supervenienti tussi vehementiori excuti per asperæ arteriæ ca-*

nales) effuſum eſt, eò quòd vaſa non in cavum thoracis, ſed in poros muſculorum intercoſtalium hient; (nam utut admodum ſit ingenioſa Rivini ſententia, ſtatuentis, pulmones *in ſuperficie perforatos inſtar ſpongiæ abſorbere ſaniem, eamque ad arteriam aſperam ablegare ad exſpuendum, accedente inter tusſiendum, valido diaphragmatis motu verſus ſuperiora cum impetu materiam purulentam excutiente*, non tamen ita comparata eſt, ut non juſtis ex cauſis in dubium vocari queat) neque tamen invenies medicum, qui ambigat, pus in thorace fluctuans per pulmones cum tuſſi ſubinde excerni. Scilicet ut pulchre Jacobus Sponius, Vir longè doctiſſimus, *in aphoriſmis novis p.334.* agens de pure in pectore collecto, per alvum exeunte, ſcribit: *Vias medicis invias reperit αὐτοδίδακτος natura.*

Teneſmus infantum. Multi intenſiore ætate conſtituti, circa dies caniculares, etiamſi nulla dyſenteria aut diarrhæâ eſſent correpti, aſſiduâ deſidendi cupiditate cum torminibus quibusdam conjunctâ vexabantur. Cùm judicaremus ab humore acri & tenaci affectum oriri, in ſubſidium vocavimus clyſteres anodynos & humectantes ex decocto malv. ſem. lin. frig. maj., ficuum c. ſacchar , vitell. ovi, & ſevo hircino, deinde verò iis exhibuimus evacuantia lenia, ex ▽. laxat. vienn., ſyrup. Regio, de cichor. c. rhab. ol. amygd. d. rhabarb. *&c.* nec non ea, quæ humori acri demulcendo inſerviunt. Cùm hæc non adeò evidentem præſtarent utilitatem, exemplo veterum confugimus ad balneum, à quo dolores ſolent ſopiri, acri materiâ per cutis ſpiracula è corpore proſcripta. Enimvero neque hâc via datum eſt optatam contingere metam. Inde ab aſcaridibus malum foveri autumantes, anthelminthica cum majori ſucceſſu enematibus admiſcuimus, eademque etiam in convenientibus formulis per os exhibuimus.

Nonnulli, præprimis autem obeſioris corporis, & phlegmaticæ conſtitutionis, otio langventes, & cibum ac potum in nimia copia ingurgitantes, ac, ut fit, fructibus horræis corpus diſtendentes, experiebantur ſomnum perturbatum, non pauci etiam incubum vel ephialten. *Ephialtes.* Notum eſt in hoc affectu reſpirationem impediri, ut dormientes metu ſuffocationis angantur, intercludi vocem, ut non niſi obſcure ſibillare queant, hebetari ſenſus, & ita affici, ac ſi moles quædam ponderoſa thoraci incumberet. Multi de cauſis hujus ſuppreſſionis nocturnæ ſolliciti, multa commenti ſunt, quæ commemorare jam non vacat. Nos potiſſimum ab incommodo corporis ſitu, qualis ſupinus eſt, ad alterutrum latus inclinans, phænomena illa excitari credimus. Scilicet extra controverſiam eſt, quod diaphragma, cum majori ex parte, ut optimè Steno, & qui hic Stenonis vitulo aravit Caſp. Bartholinus *in lib. de Structura diaphragmatis*, ex muſcu-

ſculis,quorum functio eſt motus localis,ſit compoſitum, reſpirationis motui inſerviat; nec minùs indubitatum eſt,idem diaphragma in inſpiratione cum contentis abdominis in homine tendere deorſum, in expiratione, ut optimè Diemerbrock,ſurſum cum impetu tendi,& pulmones verſus thoracis anteriora cedentes inſequi. Uterque hic diaphragmatis motus non ſit impeditus neceſſe eſt,quando absque impedimento ſpiritum ducere, aut clarum ac diſtinctum formare ſermonem animus eſt. Enimverò in illo,quem innuimus, corporis ſitu, expiratio & motus verſus ſuperiora non eſt liber, quòd facile patet perpendenti,muſculum diaphragmatis inferiorem ſeu craſſiorem ſuis extremitatibus tendinoſis in vertebras lumborum,earundemque proceſſus transverſos terminari eo modo, quo adumbravit Bartholinus *de diaphr. p. 25.* & delineavit *in tab. 2.* ut &Clar. Verheyen *in Anatom. p. 235.* & iſto, quem diximus, ſitu ſupino nimis extendi, ac hinc diaphragma ſurſum non poſſe propelli. Quod cùm non fiat, diaphragma non contrahit pectus, pectus autem non contractum non premit incluſum aërem, nec aër pulmonum ſuperficiem, atque hinc à veſiculis in tracheæ ramulos non debitè depellitur, ac aër eliminatur. Inde autem & reſpirationis difficultas & vocis interceptio & ſenſus incumbentis ponderis oritur,quâ de re alibi diſtinctius. Credibile autem eſt, pondus illud à diſtento per ingluviem ventriculo, cujus ſuperius orificium fibris ſuis motricibus circularibus & inflexis diaphragma premit, augeri; quod etiam fit, dùm motus chyli, cujus receptaculum tendines illi conſtringunt & conſtringendo promovent, interpellatur. Eluceſcit verò hinc, an, quod vulgò creditur, ægri falsò ſibi imaginentur, quod thoraci pondus incumbat. Cognitâ autem verâ incubi theoriâ, non eſt neceſſe, de therapeiâ ſollicite eſſe anxium,niſi quatenus repletio quodammodo,tanquam ſitûs ſupini occaſionalis cauſa & ponderis augmentum, evacuationem requirit. De reliquo omnes illi morbi æſtivales, qui in ſuperiorum annorum hiſtoriâ enumerati ſunt,etiam hoc trimeſtri fuêre à Nobis tractati.

An diebus canicularibus adhibenda ſint medicamenta?

Quando Syrius ardet, multi præfractè uſum medicamentorum apud nos reſpuunt. Doctis interdum in ore ſunt illa Hippocratis,*libro de medicament. purgant: Tempore æſtatis à canis ortu per dies 50 vitare oportet & non dare medicamentum;* nec non notus Ejusdem aphoriſmus: *ſub cane & ante canem difficiles ſunt medicationes.* Sed hæc in Græcia locum habere potuerint, quamvis incertum, an difficultatem medicationum ex peculiari aſtrorum vi atque influxu, an ex ſolo hujus temporis æſtu immodico, pendere crediderit divinus ſenex. Apud nos ſanè vires Syrii aut nullæ ſunt, aut obſcuræ, nec

ſemper æſtu exurimur tanto,qui corpus exſuccum reddere queat. Deinde de ſolis purgantibus loquitur medicinæ pater, quibus & ipſi libenter abſtinemus, gnari, humores ad habitum corporis per ſudorem fluentes, non tutò ad interiora duci,niſi neceſſitas exigat & ægritudo purgationem indicans incidat; ſi id enim fiat, nulli dubitamus exhibere cathartica, edocti, potiſſimam indicationem agendorum in morbis, non à temporibus, ſed cauſis morbificis ſumi oportere. Nam niſi id fiat,pereundum erit ægris, antequam tot dies (nimirum juxta Hippocratem 50, juxta Keplerum 35 vel 40, juxta Manginum 30, & quod minimum eſt ſpatium, juxta Argolum 26 à die 23 Julii ad diem 18 Augusti) præterlabantur. Confer Döring. *de Medicin. & Medicis p. m. 252. 253.*

Conſtitutio aeris in menſe Octobr. Novembr. Decembr.

Initia Menſis Octobris blando calore grata ſed plerique ſequentium dierum,ventis,pluviis & variis aëris mutationibus horridi erant. In Novembri modo pluviæ decidebant, modò nives. Et utut aura ſubinde eſſet ſatis temperata, nonnunquam corpora frigore rigebant; hoc autem in Decembri erat intenſius, præprimis circa plenilunium, at paulò poſt & intercurrentes nebulæ & pluviæ ſolisque jubar violentiam frigoris mitigabant.

Inter varios hujus temporis morbos, non rarò occurrebat gonorrhæa virulenta, quæ ut omni tempore Veneris amaſios mulctat, autumno tamen, qui exulcerationibus omnibus minus favet, inclementius ſævit. Suas hâc de re meditationes D. Helwich fuſius alibi ediſſeret, hîc tamen etiam aliquem hujus affectus conſiderationi locum dabimus.

Fundamenti verò loco hîc ſubſternimus, gonorrhæam contrahi ex συνουσία cum infectâ ſive ejusmodi muliere, cujus vagina uteri ulceribus ſerpentibus, ſæpe etiam profundis cum multo ſaniei profluvio, nonnunquam tamen etiam ſolis puſtulis fœdata eſt. Diximus gonorrhæam contrahi ex cohabitatione, quando tùm membrum virile à ſangvine arterioſo continuò affluente & corpora fungoſa ac ſpongioſa turgefaciente (eò quòd tonica muſculorum mediorum contractione venæ circa os pubis comprimantur,ac compreſſione hâc ſangvinis refluxus impediatur) tenſum & erectum ; tùm propter hanc ſangvinis ſtagnationem, & motum incaleſcit, patente nihilominus, urethra, ac hiantibus viis ſeminalibus. Quòd verò impurus pollutusque concubitus gonorrhææ ſeminarium ſit, ei rei argumento vel hoc eſt,quòd durante adhuc vetitæ Veneris palæſtrâ,intra urethram ſenſu lancinationis, qui gonorrhææ prodromus eſt, libidinoſi afficiantur, ac ab illo temporis, quo congreſſum celebrarunt, puncto haud rarò acrimoniam, quæ reddita urinâ etiam urethræ ductum adurit,& dolorem in erigendo pene,quaſi is fune ſubſtringe-

re-

retur, percipiant, qui tamen post tres septimanas sensim evanescere solet. Blasius etiam observavit gravitatem ad radicem penis cum quâdam intumescentiâ. Cæterum pervulgatæ res est notitiæ, quod post aliquot, quatuor, septem, sæpè etiam plures à congressu dies, prout mulier magis minusve fuerit inquinata, & vir ad suscipiendum *μίασμα* aptus, materia subcitrina ac viridis putriformis, non rarò sangvine permixta, per colem elabi incipiat ac fluxus ille noctu & interdiu ad menses & annos continuet. Interposito spatio virus illud ex pene exiens, majorem putredinem ac acredinem acquirit, nisi idoneis occurratur medicamentis, unde urethræ excoriatio imò & totius corporis tabes ac marcescentia præcipuè circa lumbos, sequitur. Memorabilis præterea est dolor testiculorum spasmodicus, qui ab initio mali sese exerit, & macula parva rubra parùm protuberans, glandis partem occupans, tandemque in ulcus degenerans, quæ in oculos incurrit. Si minùs utili consilio fluxus ille præmaturè supprimatur, dolores in lumbis & hypogastrio oriuntur, proximè ad illorum dolorum genium accedentes, qui à suppressis mensibus circa istas partes excitantur. Compertum nobis etiam, quòd non rarò, præprimis vegetos & succiplenos, febrilis horror & æstus sub noctem occupet, quod meminimus ante eruptionem fluxûs ordinariò contigisse.

Hujus mali subjectum sunt glandulæ illæ collo vesicæ adjacentes, quæ magnitudinem juglandis nucis ferè æquant. Has Vesalius glandosum vocat corpus, parastatas Columbus, assistens glandosum Fallopius, corpus spongiosum variis glandibus infarctum de Graaf. *Per harum medium*, verbis nominati Grafii, *transeunt vasorum deferentium & vesicularum seminalium communes ductus, qui ad ejus ingressum coarctari attenuarique incipiunt, donec tandem subtilissimis duobus ductibus simul copulatis in urethram separatim terminentur*. Patent præterea hæ etiam glandulæ in urethram poris quibusdam sive exiguis foraminibus, quorum numerus non adeò exactè constat, cùm Rolfincius 4, de Graaf ultra 10, in cadaveribus invenerit. Nec prætereundus meatus ille exilis à Clar. Majore detectus; quorum ductuum (hactenus memoratorum) orificia exiguis carunculis obturantur. Illam quoque observationem adhuc ab anatomicis mutuabimur, quòd membrana firmissima, quâ undique glandulæ illæ obvolvuntur, multas fibras carneas à vesicâ urinariâ provenientes obtineat, & vasa sangvifera planè *insignia per externam corporis superficiem* excurrentia, atque hinc inde subintrantia, præter nervos accipiat. Hoc, quod hactenus rudi minervâ delineavimus corpus, subjectum gonorrhææ esse anatome docet; nec hîc audiendus Carolus Musitanus, qui saniosum hunc fluxum à solo urethræ nutrimento perverso derivat. War-

tho-

thono contradicenti opponimus Wirſungum, qui in tribus cadaveribus gonorrhæâ extinctis in proſtatis veſtigia ulcerum advertit, & Bartholinum, qui in omnibus ex gonorrhæâ mortuis vel ulcera, vel callum, ulceris præteriti ſignum, reperit, Riolanum, Blanckardum, qui ulcuſculum in paraſtatis ejus, qui gonorrhæâ laboraverat, inventum eſſe teſtatur; ita tamen hæc adſtruimus, ut non illibenter malum invaleſcens etiam ad alias ſerpere partes largiamur, præprimis veſiculas ſeminales, ſed quod veræ gonorrhææ ſedes ſint, illud nec à Jungken, nec à Dolæo demonſtratum eſt.

Num verò glandulæ duæ minores phaſeoli parvi magnitudinem non excedentes, quas ad quartam circiter pollicis partem ſub proſtatis utrimque ad urethram paulò ſupra ſpongioſum corporis bulbum ſitas nuper admodùm Cowperus *in Philoſ. Actis Anglican. Menſ. Novembr. Ann. 1699. N. 258.* orbi manifeſtavit, etiam malo ſedem præbeant, (nam dùm Auctor Clar. illas unicum eſſe focum hujus affectus vult propter coarctationem membranæ interioris urethræ à vicino ſphinctere, in eo aliquid humani illum paſſum eſſe certiſſimi ſumus:) tempori, quod antiquitas ſapientiſſimum prædicabat, dijudicandum, meritò relinquimus. Eo certè ratio vehementer inclinat, ſi verum, quòd, dùm penis erigitur, aliqua liquoris quantitas in urethram ab iis affundatur, favet etiam ſitus, nec ulla prægnans, quæ contrarium ſvadeat, apparet ratio. Quô verò modo ex mente noſtrâ gonorrhæa in proſtatis oriatur, quòd maximè præſentis σκέψεως argumentum eſt, jam ediſſeremus brevibus. Initio nobis certum eſt, quod in impuro congreſſu cum infectâ, peni patratori ex uteri vaginâ tempore coitûs multum incaleſcenti halitus aliquis communicetur, atque ille per ductus patulos, ex quibus ſemen elabitur, ac per poros paulo ante deſcriptos, ex quibus liquor proſtatarum extillat, apertos, ad corpus glandoſum diffundatur. Halitum hunc eſſe ſalivalis naturæ perſvademur tùm, quòd natalem in glanduloſis partibus agnoſcat locum, tùm, quòd prompte in colatoria lymphæ ſecedat. Quæ autem ſalivalis proſapiæ ſunt, fermenteſcunt facilè, ut obvium exemplum eſt in ſalivâ, nam juxta Zaſii experientiam panis biscoctus & ſalivâ probè mixtus maſſæ farinaceæ additus, hanc fermentat, & jam in vulgus innotuit, quomodo apud Indos aliqua frumenti grana ab edentulâ anu comminuta & decocto injecta huic fermentationem concilient. Fermenteſcentes verò halitus facilè corruptelam diffundunt, ut ex antecedentibus liquido patet. Res ipſa loquitur, quòd halitus ejusmodi exiguæ molis promptè cum humoribus confundatur ac propter exiguam quantitatem non facilè per colatoria ordinaria ſecernatur. Talis verò halitus (quamvis mora aliquot dierum, ut diximus ſupra, poſt coitum intercedat) com-

commixtus cum humore in paraſtatarum glandulis contento, iis labem ſuam promptè affricat,eos in motum concitat ac in agitationem ciet. Nihil autem in univerſo corpore occurrit, quo principium movens hunc virulentum halitum corrigere, ac in naturalem ſtatum reducere poſſet; relictum ergo hoc ſolum eſt, ut iterum è corpore ejiciatur, & quidem viâ illâ,quâ ingreſſus,quippe quæ omnium breviſſima eſt. Ad hoc præſtandum copioſiori opus eſt humorum affluxu, ut halitus iis implicatus, & corrupti per eum humores abluantur & abſtergantur; Ut vero copioſius humores affundi queant, motu tonico vaſa ad vicinas partes tendentia conſtringuntur, eo fine, ut humores regurgitent ad vaſa, quæ ad paraſtatas feruntur. Ecce verò, quod remedium ex naturæ intentione eſſe debebat, facilè in damnum vertitur; nam dùm ſangvis copioſius affunditur,inflammatio excitatur ejus generis, quæ in glande cernitur eorum,qui infecti ſunt; partes enim aliquæ ſangvinis in extremitate vaſculorum ſtagnant, & ipſæ glandulæ adeo poroſis & robuſtis fibris inſtructæ non ſunt, ut ſtagnantem ſangvinem in motum ciere valeant; ſangvis autem ille extra motum relictus, præcipiti curſu ad diſſolutionem mixtionis ſuæ devolvitur. Nimirum tenerrimæ ſulphureæ ipſius portiones inteſtino motu à craſſioribus divulſæ violente in omnes partes feruntur, & craſſiores tandem etiam commovent, easque reddunt penetrantiores, ac in magnam cum ipſis acrimoniam fatiſcunt, quæ acredo noxam ſuam in ipſas fibras propagat, undè fieri vix aliter poteſt, quàm ut vaſa ſangvifera iis immerſa arrodantur, & ſangvineæ guttæ ex eorum orificiis excidant. Deinde ſenſim calore remittente, etiam aliqua coloris mutatio exurgit. Hi ſunt & inflammationis & puris veri fontes, ut nos arbitramur. Non imus inficias, ſatis magnam halitui illi venereo ineſſe acrimoniam, ab eâ tamen inflammationis originem arceſſere prohibemur hâc ratione, quod ne glans quidem, cui purulentia illa in coitu affricatur, ſtatim poſt petulcum congresſum, ſed interpoſitis demum aliquot diebus inflammetur, non aliâ ſanè ratione, quam ipſi paraſtatæ, cùm ea, quæ acrimoniâ vellicante inflammant, ſine morâ affectum hunc exerant; inflammationem illam comitatur febricula ſymptomatica. His ita declaratis dicimus: materiam illam, quæ in gonorrhæâ effluit, (1) eſſe purulentam, à plurimo ſangvine ad proſtatas affluente, & eô, quo delineavimus modo, in ichorem puri ſimilem mutato; nam ſanè niſi hoc eſſet,nullo modo comprehendi poſſet, quomodo ad tot annos tantum puris effundi queat, citra detrimentum ægrorum, qui,ſi modò acrimoniam corrigant, durante etiam illo fluxu ad omnia rite ſunt diſpoſiti. Ex hâc ſangvineâ corruptione putrilago illa nares feriens deducenda eſt. (2) Ajimus huic materiæ purulentæ admiſceri lymphatico-ſeroſam ſubſalſam,præprimis arro-

ſis vaſis lymphaticis,& hanc potiſſimum eſſe cauſam, cur corruptio adeò latè diffundi nequeat, hâc enim ſalſedine partes ſulphureæ, quæ putredinem aliàs latè diffundunt, abſterguntur, imò humore hoc irretitæ, tanquam vehiculo è corpore deportantur. Et à variâ lymphæ, quam ſæpe acidam eſſe nemo ignorat, conditione pendere videtur diverſitas coloris materiæ, quæ in gonorrhæâ excernitur. (3) addi his etiam debere liquorem illum, qui ex paraſtatis effluit in coitu, quivis etiam nobis non monentibus intelligit. (4) Eum in cenſum humor ille quodammodo viſcoſus è glandulis Cowperi ſtillans referendus eſt. Sane ex evacuatione ejusmodi humoris in urethra exiſtentis ardorem illum quondam non malè deduxit D. Doniportius. (5) Addimus his etiam ſemen ipſum non tantùm, quòd Veſalius, cum diſſecaret corpus glandoſum hominis, qui involuntario ſeminis fluxu correptus fuerat,illud ſemine completum conſpexerit, ſed quòd motus ſpasmodicus teſticulorum,qui in his ordinariò obſervatur,quemq; ſub nomine rotationis Sydenhamius delineavit,id nobis omninò perſvadeat,qui ſcimus in convulſione & epilepſiâ non infrequenter ejici ſemen, quàmvis fortè potiſſima ſpasmodicæ iſtius teſticulorum conſtrictionis cauſa ſit intentio prohibendi, ne halitus ille noxius gyrum vaſculorum, ex quibus teſticuli conglomerati ſunt, ingrediatur. Quòd enim id fieri ſoleat in metu corruptionis partium nobiliorum, quales etiam,ex Borelli judicio, teſtes ſunt, docet ſtrictura in facie, collo, brachiis & ſcapulis, imò nodi plexus glanduloſi occurrentes in fœminis, quæ cancro mammarum laborant, cujus ſanè conſtrictionis beneficio, quaſi limites ſerpenti corruptioni ad notabile tempus ponuntur. Et ſanè niſi ſemen ex teſticulis ad veſicas ſeminales & paraſtatas in gonorrhæâ affectis fluat, quî fit, ut ex repentinâ & intempeſtivâ gonorrhææ ſuppreſſione à vehementioribus adſtringentibus inductâ, tumor (ex quo malè Warthonus aliique ſedem gonorrhææ etiam teſticulos eſſe colligit,) teſticulorum ſequatur? Sanè propterea intumeſcunt, quia ſeminis fluxus intempeſtivè reſtrictus eſt. Nec abs re Lowerus illam ſpinæ debilitatem, quæ in gonorrhæa laborantibus cernitur, inde deducit, quòd in progreſſu mali arteriæ ſpermaticæ ſuccum ſangvinis nutritium nimia & plus ſolitâ copiâ in teſtes deponant, qui in ſemen mutatus, juſtò majori quantitate per vaſa deferentia ad veſiculas ſeminales fluit & inde diſpenſatur. Apparet hinc luculentè admodum naturæ ſollicitudo, quæ ut miasma venereum ex corpore ejiciat ſangvinem lympham, ſemen congerit, ac hisce abſterſionem & extruſionem molitur, ne fortè, quòd ſubinde fit, in toto latice feroſolymphatico fermentativa corruptio invaleſcat. Et ut hîc principii moventis providentiam agnoſcas, tantò id agit ſtudio, ut etiam vicinis partibus debitum

tum subtrahat alimentum, à subtractione enim alimenti vicinis partibus debiti circa lumbos emarcescentia illa omninò deducenda est. Et quantâ non admiratione dignum, quod foramina, per quæ humores nominati in urethram exeunt, ordinariò in statu sanitatis extra concubitum carunculis obturata, in gonorrhæâ servet noctu diuque aperta, ne fortè ingratus hospes fugam capturus, portam inveniat clausam; si verò malo medentium consilio viæ hæ constringantur, alibi exitum quærit, cujus notabile exemplum reperitur apud Hildanum, quo fluxum hunc ad perinæum fuisse directum narrat. Cùm verò ex tot humoribus constet materia, quæ in gonorrhæa excernitur, præprimis etiam purulenta & saniosa, mirum non est, acrimoniâ insigni pollere, unde tandem erosio urethræ pendet. Et sanè humor ille in gonorrhæâ effluens, chemico igni subjectus, quòd à quodam factum recordamur, sal volatile præbet adeò corrosivum, ut vix aquis stygiis in vi causticâ cedat, & hinc mirum planè non est, penem quasi fune substringi, seu convelli potius, ut isthâc contractione acerrimam illam materiam excutiat. Incurvationem illam penis ab inflammatione ligamentorum & musculorum penis derivant nonnulli, non recordati, quod etiam ante inflammationem apicis glandis dolorificâ penis tentigine ægri crucientur. Urinæ fluxus impeditior aliquando est, propter affectas carneas membranæ parastatarum fibras, quæ originem à vesicâ urinariâ trahunt, illis ergò afflictis, necesse est & hanc in consortium passionis trahi, ac in munere suo turbari.

Curam hujus mali, præprimis inveterati, satis arduam esse apparet, tùm propter continuò erumpentem humiditatem, tùm propter absumtionem membranaceæ glandularum harum tunicæ, quæ ægerrimè consolidationem admittit. Ipsa tamen ratio dictitat, quod si statim percepto, lancinationis, ab impurâ cohabitatione sensû, medela petatur, non commodiùs quàm per diapnoën exclusionem miasmatis tentemus, quæ diapnoica etiam locum habent jam præsente parastatarum inflammatione; cujus quidem præsentiam ex urinæ ardore, & dolore penis in erectione non vane colligere licet. Hoc in statu drasticis miseros fatigare purgantibus non rationalis medici est, sed barbitonsorum ac fatuorum empiricorum. Si verò, ut semper ferè fit, ad medici opem ab ægro, quem fluxus molestat, confugiatur, inconsultum prorsus est, vel exsiccantibus, quo nomine decoctum radicis staticæ, quæ caryophilli genus est, laudatum legimus; quem curandi scopum teste Velschio, Veslingius commendavit, vel purgantibus ad mentem Sydenhami, statim ab initio curam aggredi, id enim esset non sequi & adjuvare naturam, sed eandem impedire; supra enim diximus, quòd principium movens humores diversos, quorum

 quos-

quosdam aliis quaſi partibus ſubtrahit,ad abſtergendum & eliminandum virulentum miasma ad proſtatas congerat. Optimum ergò & præſentiſſimum hîc conſilium fuerit in initio fluxûs, diluentia,quæ lenem vim diureticam obtinent & abſtergentia propinare, non omiſſis diaphoreticis. His per aliquod tempus ad excludendum miasma exhibitis, ad purgantia, pro affluxu lymphæ ad paraſtatas impediendo transire licet. Totus deinde curæ cardo vertitur in ulceris paraſtatarum mundificatione, ulteriori corruptionis inhibitione,noxii affluxus revulſione & demùm conſolidatione. Et hîc quidem nullam, noſtrâ experientiâ, ab internis cuidam ſpondere opem poſſumus, multò maximam verò à liquore balſamico antivenereo, per urethram injecto, qui per poros & ductus ad affectum locum illibatam virtutem diffundit, ac curam intra breve tempus abſolvit. Deſtituet eventus omnes,qui cum Sylvio ſperant opem à remediis ſpirituoſis volatilibus, à ſalibus lixivioſis fixis, oleoſis & pingvibus, aut cum aliis, à cantharidum infuſo *&c.*

Febres erraticæ. Porrò inter communiores morbos erant febres, quæ nec ſtatum tempus ſervabant, nec eodem modo ſemper invadebant, ſed modò diebus ſingulis,diverſis tamen horis,modò alternis,homines opprimebant, jam diurno, jam nocturno tempore ingraveſcebant, hoc die cum horrore notabili aut rigore, alio autem ſine ſenſu frigoris paroxyſmus ingruebat, hodiè immanis cardialgia moleſta erat, cras ventris tormina affligebant,jam hoc ſymptoma,jam aliud miſeros magis fatigabat.

In curà obſecuti ſumus ſaluberrimo Hippocratis conſilio *lib. de ratione victus in acutis : Inconſtantes & erraticos morbos curare non expedit, priusquam conſtiterint*, ſeu certum typum & periodum obſervaverint, quod circa 7 diem, hoc anno, evenire ſolebat. Nam tùm vel in tertianas vel in continuas degenerabant, & methodo convenienti curabantur.

Quartanæ febris. Quartanæ quoque autumnalium,ut præteriti,ita & hujus anni morborum numerum augebant,ut ſolent morbi,qui focum in ſplene & vaſis venæ portæ habent, quos hodie vel tartareos, vel melancholicos ab acido oriundos nominare moris eſt. Ceſſit plebejis quibusdam in cura quartanæ febris illa non malè, quantùm recordamur, temeritas,quâ febricitantes ſubito terrore graviter percellunt, ſi vel ſedes,ut fit, vel deinceps ſudores copioſi, aut alia quædam evacuatio largior ſuccederet. Nec methodus illa, quæ has per anodyna, præmiſſis lenibus evacuantibus, febres tollit, inutilis aut inefficax deprehenſa eſt, ſed circumſpectum requirit Medicum.

Præ-

Præterea urinæ ſtillicidia, vel ab humorum ad renes per arterias delatorum acrimoniâ, aut, (quod vero ſimilius nobis eſt) à renum ulcere oriundâ exaſperabantur. *Stillicidia urinæ.*

Notavimus eâdem tempeſtate in quibusdam Trichiaſin,ſeu capillos unâ cum urinâ excretos, quos à renibus, cum craſsâ urinâ excerni docet ſchola Hippocratica, ſecuta *l. 4. aphoriſmum 76tum*, & textum *ex lib. de naturâ humanâ propè finem.* Ejus autem generis excrementa, ſeu,ut impropriè loquitur Celſus, carunculæ exiguæ, quaſi capilli, craſſos indicant in corpore humores. Hi autem ipſi capillorum figuram induunt,non in venis, ſicut credidit Galenus *l. 6. de locis affect. c. 3.* nec in renum pelvi, ſed in illis tubulis exilibus, aut, ut ita dicam, fibrillis urinariis, per quas ſerum transcolatur, quarum figura, ſi Bellino,Borello aliisque credimus, ad filamenta illa producenda eſt aptiſſima. Ejusmodi autem urinam mingunt arthritici, ut *l. a.* advertit Hippocrates,& qui cibis duris & viſcoſis delectantur. Incidentia & purgantia leniora in hoc caſu ad prævertendam renum noxam optimè conferunt. *Trichiaſis.*

Tabidi etiam pejus habebant, ſicuti autumnali tempore plerumque contingit, quòd perpetuis aëris viciſſitudinibus ſangvis diverſimodè afficiatur, & ulcera pulmonum in deterius vergant. Et quid mirum humanum corpus eo tempore deteriori eſſe loco, quo pleraque viventia, plantæ, inquam, & arbores multæ amiſſis frondibus, quaſi ſucco nutritio deſtitutæ, exareſcunt? *Tabes.*

Graſſabantur etiam iterum Iſchiadici dolores, qui perioſtium & membranas, quæ locum affectum ambiunt, & innumeris nervulis refertæ ſunt, exquiſitiſſimo dolore torquebant. Sed non facilè fuit reperire, qui ex coxendicum dolore in paralyſin ac tabem cruris inciderent. *Dolores Iſchiadici.*

Multi, qui cœlo pluvio ſub dio laboraverant, aut etiam in aquis, ac paludoſis locis manuum opera exercuerant, difficili reſpiratione & orthopnæâ ſine ronchis vexabantur. His non tam expectorantia, quàm evacuantia diuretica & ſudorifera conducebant. *Orthopnæa.*

Magnus etiam inter egenos epilepticorum numerus erat,& inter hos aliqui in tantum, vi morbi, prolabebantur ſtuporem, ut eos obbruteſcere crederes. Quosdam ex his melancholia exagitabat. *Epilepſia.*

Inter morbos illius temporis etiam recenſeri debet Paſſio Iliaca, quæ aliquos horrendo modo afflixit. Tametſi verò Sydenhamius *p. 89. & ſeqq.* ſatis accuratè ſymptomata enarraverit, *Paſſio Iliaca.*

nobis tamen aliquod ſpicilegium reliquit, quemadmodum & nos aliis medicinam facturis, forte etiam ipſam meſſem. Quaſi complexus omnium ſymptomatum notatus in aliquâ cælibe provectioris ætatis, herniâ umbilicali ab aliquo tempore laboranti. Illa poſt conſangvinei obitum nocturno pavore concuſſa, mane inclementiori tempeſtate levibus induta veſtimentis ſub fornice in pavimento lapideo horam exigit. Corripitur dolore colico penetrantiſſimo, perfert, quia vehementer averſum à medicamentis gerit animum, augentur cruciatus in immenſum, tandem accerſitur Medicus. Is enema injiciendum eſſe monet, reluctatur ægra, elabuntur aliquot horæ, tandem ægrè conſentit. Injicitur ſatis acre enema, at alvus tàm arcta erat, ut ne flatui quidem, multò minùs ullis excrementis pateret locus. Adeò verum eſt illud Hippocratis de affection. *cum volvulus corripuerit, venter durus redditur, nihilque infra demittit*; alvus quidem erat diſtenta flatibus, qui ad podicem usque, *ut verbis Aretæi lib. 2. de cauſ. & ſign. morborum acutor. utamur*, perſtrepebant, ſed, ut diximus, ibi exitus intercludebatur. Imponebantur ſacculi ex emollientibus parati, denuò clyſmata adhibebantur, ſed irritus erat labor omnis. Singulis horis ſæva augebantur tormina, quæ per integrum abdomen ſeſe extendebant, præprimis tamen ſupra umbilicum erant planè intolerabiles. In hypochondriis quidem offerebat ſeſe tumor aliquis, ſed major circa regionem umbilici ſpectabatur, ipſe umbilicus in tumorem attollebatur, & tangenti inteſtinum, ad modum chordæ, unde affectum veteres etiam chordapſum appellarunt, convolutum apparebat. Tumor autem hic tactui non cedebat, ſed duritiem ſatis inſignem præ ſe ferebat.

Hoc in ſtatu ferè per biduum erat conſtituta. Poſt hoc tempus per aliquot horas inanibus fatigabatur ructibus, & immani cardialgiâ cruciabatur. Tanta autem aderat cibi nauſea & tædium, ut ne odorem quidem eſculentorum ferre poſſet. Tandem ſuperveniebant vomitus, quo primo humores viſcidi & glutinoſi, deinde bilis æruginoſa in admirabili quantitate rejiciebantur; poſtremò periſtaltico inteſtinorum motu mutato etiam fæces per os egerebantur. Omnia aſſumpta protinùs, exceptâ limpidâ, quæ ſola retinebatur, ſine morâ etiam reddebantur. Tentata fuit variis modis repoſitio inteſtini prolapſi, adhibita fomenta ex decoct. malv., verbaſci, melilot. violar., linimenta ex ungventis & oleis &c. Balneum autem vomitus manifeſtiſſimè augere viſum eſt. Itaque in eâ ſumus ſententiâ, quòd, quando Hippocrates ipſemet *lib. 6. Epidem. ſect. 5.* loquens de promovendâ evacuatione, mentionem facit balnei (ut ſc. citiùs evacuatio procedat) non niſi de catharſi per vomitum agat. Nam, ut optimè Proſper Martianus *in commentario ad hunc locum,*

cum, scribit: *Balneum humores sursum elevat evehitque ad partes superiores, quòd partium superiorum turgescentia ex balneo attestatur, & quantum supernas evacuationes facilitat, tantùm inferiores impedit & difficiliores reddit.* Nisi forte censeamus purgans ante ingressum balnei dandum. Nam ita in pistore quodam, qui ex nucibus avellanis avidè comestis, in pertinacissimam alvi obstructionem inciderat, balneum conduxisse recordamur. Cæterum nostræ agræ nihil quicquam proderant purgantia. Initium factum ab haustulo, quem nisi fallimur, commendat *in casu 30.* Cl. Waldschmidt & sic habet:

℞. ol. amygd. d. unc. j. mann. liquid. unc. jj. semis, vini Malvat. unc. j. Enimverò ex usu hujus vomitûs fuere aucti, quos nec anodyna, nec alia medicamenta sistere potuerunt. Deinde progressus factus est ad purgantia δραστικωτέρα, quibus in formâ pilulari etiam ex consilio Dolæi aliorumque adjecta fuerunt opiata, sed sine effectu, tandem exhibito medicamento cinnabarino, postquam jam 5 dies duraverat vomitus stercoreus, secuta est alvi apertio. Etiamsi verò deinde alvus suo iterùm fungeretur officio, nihilominus vomitus non conquievere, quasi volvulus degenerasset in choleram. Nihil hìc theriacalia, anodyna, tàm interna, quàm externa proderant. Pugnatum fuit cum morbo iterum generosissimis remediis per aliquot dies sine magno fructu, donec & hujus symptomatis truculentia pulvisculo ex spec. confect. de hyacinth., pulv. absorb. Wedel. & grano uno vel altero nitri ac anodyni debellaretur. At ne sic triumphum canere licebat. Mox succedebat febris cum singultibus, intentissimâ siti, vigiliis, præcordiorum anxietatibus conjuncta, ut de inflammatione intestini nullum superesset dubium, quam & prægrandis hypochondriorum ardor confirmabat. Deprehendimus etiam verissima esse illa Dureti *comment. in Coac. prænotion.* verba: *In ileo cerebrum quando adducitur in sympathiam stomachi, graviter in vomitione ex singultu vexati, non solum dementiæ, sed etiam convulsionis consecutio adfertur*; nam & deliriorum perpetua aderant vestigia & inexplicabilis anxietas ac in diversis partibus spasmi. Redibat impotentia continendi ea, quæ ederat & biberat, & extimarum partium frigus. Urinæ mingebantur paucæ ac tenues, tandemque cruciatui per mensem duranti mors colophonem imponebat. Meritò autem de hac nostrâ adhibueris illa senis nostri *l. 3. Epidem.* verba: *servari non potuit, nec potis fuit quicquam opis adferri, proindeque tali sorte interiit.* Abhinc aliquot annis phosphoro artificiali, more Boyleano parato, magna in deobstruenda alvo in volvulo adscribebatur virtus, & sanitas illustrissimi cujusdam Comitis huic tribuebatur, sed collega noster quidam curæ cum aliis præfectus, re omni diligenter expensâ, gloriam servati ægri vino medicato,

quod

quod Dolæus *in Encyclopæd. Medic. p. 511* virgini ordinavit, deberi hodienum adhuc credit. Plebeji uſum globorum plumbeorum æſtimant, rati quâ in re & medicos quosdam ſibi habent conſentientes, quòd inteſtina in hoc morbo convolvantur, & gravibus ejusmodi corporibus, qualia globi plumbei ſunt, convoluta debitè explicentur. Si enim vel maximè inteſtina implicarentur, quod tamen quî fieri queat, vix apparet, niſi vel rupta, vel à meſenterio fuerint ſoluta, difficulter tamen concipi poteſt, à pondere globuli alicujus præſtari poſſe, quod motu inteſtinorum & ſtercoris propulſione, quam natura molitur, in actum deduci nequit, hydrargirum absque ſcrupulo dari poteſt. Placet verò modus exhibendi Welſchianus *in Curat propr. Dec. 7. Cur. 5. p. 405.* ℞. merc. crud. per alut. purgat. unc. iij. ol. amygd. d. unc. j. ſemis, pulv. ſacchar. cand. alb. drach. j. bis terve ægris hæc doſis tutò datur.

Cholera. Choleræ quoque tribus verbis meminiſſe integrum ſit. Ex voto ſuccedit in eâ curanda methodus à Sydenhamio uſurpata. Is, ut notum eſt, pullum gallinaceum in tribus aquæ menſuris elixat, & aliquot decocti hujus admodùm diluti cyathos ægro exhibet, imo & enemata ex eodem decocto admiſtis ſyrupis portulacæ & nympheæ admiſcet eo fine, ut ventriculus quantitate hujus liquoris quaſi ſubvertatur & volumina inteſtinorum ope clyſterum elutrientur & hoc ipſo acrimonia humorum ad debitam revocetur temperiem; hoc facto ad narcotica deſcendit. Verùm hoc non ita feſtinanter cenſemus eſſe faciendum; nam meminimus, nondum ſufficienter abſoluto eluvionis penſo narcotica fuiſſe exhibita, & hinc ægrum oculis captum, donec retuſa anodynorum vi evacuationes iterum ſuccederent. Præferimus autem hoc in morbo reliquis omnibus theriacam Andromachi in ▽. carm. quadam ſimplici, ſed calidâ diſſolutam & per intervalla exhibitam. Verùm non ulla eſt neceſſitas, ut eluens hoc juſculum unicè paretur ex pullo gallinaceo, cùm æquè benè illud, quod ex carne vitulina confit, canalem alimentorum eluat, nec ſegnius ſit, imò utrique, niſi fallimur, præferendum hordeaceum, quod veteribus Practicis fuit uſitatum.

Catarrhus ſuffocativus. Plenus periculi & terroris affectus eſt catarrhus ſuffocativus, qui ſæpè intra 12 horas, aut diem naturalem, hominem jugulat, rarò autem ultra diem tertium extenditur. Adoritur autem hic ipſe magnus & præceps catarrhus, ut à Mercuriali vocatur, homines ſucculentiores & humoribus refertos. Hi ex improviſo hoc malo obruuntur. Nimirum citra ullam apparentem cauſam, in magnam reſpirationis difficultatem incidunt. Adeſt dolor pectoris gravativus & ſtertor, (nam ebullitio ſpumeſcens reſpiratione, atque ejiciendi aliquis conatus ferè ſemper

per irritus, qui tuſſi in principio ſeſe prodit, ab adſtantibus obſervatur) graviter læditur vox & oratio, ac in magno ſuffocationis diſcrimine verſantur. Pulſus ab initio celer eſt, deinde autem rarus & debilis. Præcipuè autem illa ſubitanea virium totius corporis exſolutio admiratione digna eſt.

Nam utut ſenſus & motus ſuperſit, ſecus ac fit in apoplexiâ & in catalepſi, in quâ ut ſtipites & trunci decumbunt, nec reſpiratio ceſſet, quod in ſyncope contingit, vires tamen omnes fatiſcunt, ac extreme debiles ſunt à primo invaſionis principio.

In hoc affectu motum thoracis admodùm torpere, ipſe ſenſus docet. Nec dubitandum, quin & motus pulmonum ſit depravatus & eo ipſo etiam ſangvinis per pulmones propulſio impediatur. An autem affectus hic ab obſtructione cavernularum ac veſicularum & pororum pulmonalium oriatur, ſub Judice lis eſt; Nam ſi hujus ſententiæ Patronos de cauſis hujus obſtructionis diſſerentes audias, craſſitiem & viſciditatem, ut & acorem ſangvinis & præcipuè lymphæ accuſari percipies. Et ſanè negari nequit, quòd ſpiritus acidus, nitri, ſalis, vel vitrioli ad drachmas tres aquâ dilutus, per ſyringam in jugularem, aliamque venam injectus, ſangvinem coagulet; coagulatus autem ſangvis ſimilia phænomena exhibeat, imprimis autem ſpirandi difficultatem, quæ in catarrho ſuffocativo cernitur, teſtibus Viris Celeberrimis Fracaſſato, Bohnio, Ettmüllero aliisque. At verò cùm viſciditas, craſſities & acor multorum hominum, quos catarrhus ſuffocativus non obruit, humores inquinent, & in iſtorum humoribus, quos hic catarrhus ſuffocat, multo prius, quam illa ſtrangulatoria ſuffocatio iſtos perimat, ut plurimum reperiantur, de aliâ causâ (quâ poſitâ ſequatur catarrhus ſuffocativus) omninò non immeritò ſumus ſolliciti. Niſi autem nos omnia fallunt, ſi ponamus pulmones flacceſcere, membranas eorum & veſiculas enervari, nec tonicâ virtute ac robore ad laticem ſangvinis propellendum concurrere, conceptu admodùm facilè erit, quomodo admiſſo ſangvine, ac lymphatico humore confertim irruente, nec vegete propulſo, & reſpirationis difficultas, anxietas, ſtertor, interceptio ſermonis *&c.* viriumque debilitas conſequatur. Nihil ergò impedit, quò minus paralyticam pulmonum, ac forte etiam muſculorum thoracis debilitatem tanquam catarrhi ſuffocativi cauſam proximam accuſemus. Hinc autem diſpaleſcit, quòd, niſi cæteræ circumſtantiæ repugnent, curam ſicuti in paralyſi à V. S. exordiri fas ſit præmiſſo tamen, revulſionis gratia, enemate acriori, cujus formulas Hoffm. in *M. M. c. X.* exhibet. Sanè probè adhuc recordamur, vix dùm celebratâ V. S. reſpirationem multò fuiſſe faciliorem quàm ante pertuſam venam. Cucurbitæ ſcarificatæ ſegniorem edunt affectum, licet Harvæus illas vehementer alicubi laudet. Nec cum multis ex re-

recentioribus, insuper habendæ extremorum frictiones & ligaturæ. Suus etiam locus meritò vesicatoriis relinquitur. Cæterum ex internis ea potissimum commendari merentur, quæ virtute & efficaciâ tonum corroborandi & humores resolvendi pollent, ac simul recessus ac anfractus corporis omnes vegetè penetrant. His verò dotibus, præ reliquis medicamentis, ornantur salia volatilia urinosa cum tincturâ salis tartari acriuscula, ut decet, remixta; & repetitis vicibus, dosi non magnâ, præprimis si æger sit plethoricus, exhibita. Laudant aliqui vehementer sperma ceti cum cerevisiâ calidâ vel aquâ hyssopi datum, alii extollunt gummi amnioniacum in aquis pectoralibus solutum, at in vehementiori malo expectationi non satisfaciunt, cùm vi tantùm resolvendi congrumatum & coagulatum sangvinem polleant, nullo autem modo tonum roborent. Quodsi febris, ut fit, quando non ita promptè catarrhus suffocativus cedit, superveniat, quæ utplurimùm vaga & inconstans est, à volatilibus illis urinosis maturè desistendum, & in locum horum surroganda sunt lenia alexipharmaca, absorbentia ac diaphoretica, nec non diuretica, atque abstersiva, interpolatis ad refocillandas vires, analepticis.

Quid verò de vomitoriis in curâ hujus affectus dicturi sumus. Profectò, nisi gravissimi in diætâ errores præcesserint, & manifestissima repletionis ventriculi indicia præstò fuerint, nemini fuerimus Auctores, ut Jonstono, Hartmanno, Hœfero, aliisque, qui eadem tanquam Deum ex machinâ afflictis rebus opem unicè allaturum venerantur, vacivas præbeat aures, nisi in præsentissimum suffocationis discrimen ægrum conjicere & loco sostri & famæ divitem convitiorum messem sperare maluerit.

Anasarca. Colluctati etiam sumus cum Anasarcâ, quam aliqui non malè vocant Oedema universale. Excipiebat autem hic affectus vel febres malè curatas, vel scabiem retropulsam, vel denique hæmorrhagias vel nimias, vel prorsus suppressas. Hic morbus vel subitò invalescit, vel lentè & tardis gradibus procedit. Nimirùm corpus sensim in tumorem assurgit maximè in facie, pedibus ac manibus. Ac pedes quidem cum asciticorum œdematibus ratione tumoris ac splendoris magnam habent convenientiam. Initio autem subtumidus ille corporis habitus ferè pallidus est ac pituitosus, quem leucophlegmatiam vocant, tumque oriri ajunt à pituitâ, gelatinam, verbo Sylvii, imitanti. Cedit iste tumor tactui, ac mollis est, & foveam à compressione relinquit, ac indubitatus est *humoris aquosi extravasati & intra musculorum interstitia, & carnium, cutis, glandularum, & membranarum poros aggesti,* ut loquitur Willisius, affectus. Atque hinc optimè Celeberr. Wedelius ait, *Anasarcam limitare aquositatem ad certum locum,* & propriè esse

aquam

aquam intercutem. Levcophlegmatia tandem abit in anasarcam, in quâ tumidum corpus plus justo nitet ac splendet, nec tam diu, quàm in leucophlegmatia fit, impressorum digitorum vestigia servat. In hoc statu æger admodùm est debilis. Conjungitur ferè ordinariò lenta febris. Pulsus parvus, creber & inæqualis est, urinæ autem crudæ & tenues. Anasarca illa, quæ febres malè curatas excipit, medicamentis febrim ipsam profligantibus optimè curatur, ea verò, quæ scabiei màle curatæ soboles est, requirit medicamenta scabiei expulsioni antiquitus dicata. Cùm à nimio sangvinis fluxu malum originem trahit, balsamica & analeptica utramque faciunt paginam, contra in anasarcâ, quæ à suppressione ordinarii fluxus sangvinis excitatur, aperitiva & emmenagoga cum judicio data optimè sese gerunt. Cæteroquin, utut hæc hydropis species facilior sit & nonnunquam diarrhæâ sponte superveniente tollatur, ardua tamen sic satis ejus cura est, scopus, ad quem etiam collimare decet, primarius est, ut aqua intercus quoquo modo absumatur & evacuetur, ac provideatur, ne nova generetur. Fit autem evacuatio illa per purgantia, diuretica & sudorifera. Ultima reliquis merito præferuntur, si absque magnâ sangvinis commotione sudor elici queat. Et hîc sanè balneorum laconicorum eximius usus est, prout jubentur parari à Sebizio *in Manual. pag. 1262.* Non contemnenda de cætero in corporibus robustioribus formula sequens est:

℞. Rad. enul., asar., aa. unc. s.
Herb. salv., eupator., cichor.,
veron., cuscut. aa. m. j.
gran. paradys. drachm. ıs.
mac. drach. j.
Sem. Cartham., anis., petroselin. aa. drach. iij.
Rhabarb. Alex. drachm. ij.
Coqv. in vin. mens. iij.
Colat. R. lib. iij. adde
Syrup. Byzantin. unc. iij. M. F. Potio.

Ne nova autem denuo generetur aqua, providebitur exhibitis stomachicis & anticachecticis.

Coronidis loco addimus, determinatum fuisse à quodam ex Nostris, eum non censeri posse impotentem, qui utroque testiculo instructus est, & membro, longitudine pollicem, crassitie verò digitum annularem æquante, si illud erigere, fœminam inire, ac claustra virginalis septi reserare queat, ac tandem semen emittere, præprimis, si cum arctâ aliquâ matrimonium inierit, quâ

quidem in consultatione Collega Noster secutus est judicium Præstantissimorum Medicorum, tùm aliorum, tum Fortunati Fidelis *l.3. de Relation. Medic. cap.2.* Zachiæ *lib.3. quæst. Medico-legalium Tit.1. quæst.7.* Sinibald *in geneanthropœiâ, &c.*

Dùm finiremus hanc historiam, obvenit exemplum aliquod molæ paulò rarius D. H., cujus descriptionem addere non abs re fuerit. Vocabatur is ad mulierem dura egestate pressam. Illa tribus, antequam consuleretur, septimanis molem aliquam & sarcinam satis gravem in uteri vaginâ senserat. Imperita obstetrix, cujus opem imploraverat, non discussis circumstantiis, ad excludendi conatus, quos pellentibus improvide datis medicaster aliquis alebat, strenuè solicitans, manus, ut hoc muliercularum genus est molestè officiosum, admoverat & corpus vaginæ cavitatem occupans vi protrahere tentarat. Irritum autem hoc officii genus, sicuti eventus comprobavit, quamvis ista violentiâ eo res fortassis perducta videri queat, ut massa ex sinu pudoris ad tres circiter digitos propenderet. Narrantur illi hæc, advolat cum duobus aliis Doctoribus, ad quos fama insolentis casus pervenerat, ac quæ relata erant, vera esse deprehendit, massa illa pendula ex parte sphacelo jam erat corrupta, ac cadaveroso, quem spirabat, odore, naribus admodùm infesta. Re tamen, quoad fieri poterat, diligenter exploratâ, chirurgo emortuæ partis separatio demandatur, ne putredo altiùs serpens vicinas partes corripiat & inquinet. Dùm ille tergiversatur & in perficiundo opere difficultates, ut fieri amat, ubi spes lucri veternum non excutit, varias obvertit ac tricas movet de utero in consortium mali tracto (cum tamen, si Nicolaum Fontan. *in analectis p. 62.* audias, ille integer, si sphacelatus sit, abscindi queat:) diris cruciatibus confecta diem obit. Apertô cadavere apparuit uterus undiquaque distentus. Magnam cucurbitam & profunditate densitateque & amplitudine referebat. Longitudo ejus ferè cubitalis aut sesquipes erat, latitudo autem circa fundum & spissitudo, ut ex filô circumjecto patuit, sed palmos excedebat, pondere autem novem libras, quarum in vitâ civili usus est, pendebat. In uteri hujus cavitate massa carnea concreverat, quâ intimæ illius membranæ, quam aliqui nervosam appellant, pertinaciter adhærebat, imò ut verba, quibus Olaus Borrichius in Sarcocele describenda in Act. Haffn. *Vol. 1. observ. 97.* utitur, mutuemur, *non tàm annata quàm innata videbatur*, ita *totam hanc membranam ejusque vasa omnia materiæ novæ accessu* nec minus cavitatem cervicis oblongam ejusque partem inferiorem, quæ propriè osculum internum dicitur, exacte infarciebat. Postquam his angustiis caro illa egressa esset, iterum sese in majorem amplitudinem diffundebat & cavum vaginæ exactè, citra hujus dila-

dilatationem, replebat, plane ut consultò ad hujus figuram structa caro credi posset. Massa illa informis, quæ in uteri cavitate deprehendebatur, cum ipso utero, ut dixi, magno adhæsu & pertinaci conjuncta erat; hæc autem, quæ in vagina erat, caro, cum ipsa vagina in similem naturam non coiverat, nec eidem accreverat, id quod obstetrici imposuisse videtur, ut de educendâ manuum ministerio massa consilium caperet & manibus admotis exclusionem moliretur. Hæc autem laxior cum vagina hujus carnea molis conjunctio causa fuit, quod fluxus urinæ non fuerit interceptus, sed lotium guttatim extillare potuerit. Anceps autem D. H. hæret, an hujus sarcomatis pars propendere eo cœperit, quod aberrans natura non feriaretur ab augendâ mole per appositionem à fluido interno (ad hujusmodi productorum classem, de quâ Steno *de solido intra solid. p. m. 37.* aliqua monet, molæ saltem quoad incrementum referendæ sunt:) donec in eam extenderetur magnitudinem, ut cancellis vaginæ coërceri non potuerit; An quod ab violentâ rudique obstetricis manu massa illa immodestiùs esset tractata? Nihil certi quidem ex ægra hâc de re explorare licuit. Cùm transversum mola hæc dissecaretur, in meditullio ejus cavitas (tanquam rude uteri vestigium,) quam Lamswerde etiam in tumore scirrhoso, qui vices uteri explebat, conspexit, ut ipse testatur *in histor. molar. p. 14.* apparebat. Cæterum tota mola massæ carneæ fibrosis gyris distinctæ similis reperiebatur. Adeò dura non erat, atque hinc subit mirari, quòd Plinius *lib. 7. Nat. Hist. c. 15.* secutus, ut vero simile est, Aristot. *lib. 4. de generat. anim. c. 7.* & *lib. 10. de histor. anim. c. 7.* in definitione molæ addiderit, *eam ferri ictum & aciem respuere.* Color illius magis ad rubrum vergebat, odor erat cadaverosus, tota verò moles hæc informis carni & densitate & humiditate non erat absimilis. Ab accuratiori examine D. Ohmb & Helwich intolerabilis fœtor avocavit. Mulier, quæ sarcinam hanc gestavit, ab ultimi puerperii, quô ante 10 annos defuncta erat, tempore, semper causariâ fuit valetudine. Ante lustrum alii juncta marito fuit, dum autem ei menses sistuntur, abdomen intumescit, mammæ sororiantur, cibi urget fastidium & ventriculus subinde ad vomitum lacessitur, utero sese gerere credit. Post aliquot verò hebdomadas hæmorrhagiâ uterinâ, quæ per quatuor annorum intervallum frequentissimis periodis recurrit, correpta est, ac indies sanitas ejus deteriori cœpit esse loco, quod ex facie discolori, dejecto ciborum appetitu, œdematosô pedum tumore, ventris duritie, anhelitus difficultate &c. facilè intelligi potuit. Crebræ eæque flebiles de gravissimis & acutissimis in abdomine puncturis querelæ ejus auditæ fuerunt, ut videas vel ex hôc exemplô, puncturas non male à Cl. Cratone peculiare molarum signum constitui. Plumbeo etiam pondere in imô ventre sese vehementer fatigari,

ac uterum ſuum ad excutiendum fœtum mendoſum irritari, aliis mulierculis ſæpiſſimè faſſa eſt.

Non rarò præterlapſis his annis Vratislaviæ contigiſſe meminimus, ut mulierculæ ægrotantibus gravidis adſtantes & medicos alios & nosmetipſos etiam in non adeò periculoſis prægnantium morbis, monuerint, perpendendum eſſe, annon è re ſit maturè moliri fœtus excluſionem, ut mater ſalvetur; nam hâc in re non exiguam ſanitatis ſpem illæ collocant. Loquacioribus in ore eſt ab arboribus & ramis, jam olim à Theodoro Priſciano uſurpata ſimilitudo, quam procaciter urgent ad tædium usque, ut fœminæ vehementer cupiunt, quæ cupiunt, ingeminantes: arborem conſervandam eſſe, quicquid etiam agatur de ramis, & quicquid etiam de fructu fiat. Tuentur etiam opinionem hanc ſuam auctoritatibus & exemplis Medicorum, quos hâc in re, non adeò difficiles fuiſſe cauſantur. Et certum eſt, quòd frivolis etiam de cauſis abortum veteres non nulli Medici cenſuerint provocari poſſe. Avicenna *in lib. 3. fen. 12. c. 12.* licitam cenſet procurationem abortus, ſi *ſit mulier tenera, & partus laboribus ſuſtinendis impar judicetur;* quaſi non ſatis conſtaret, multas in tenerrimâ ætate peperiſſe, ſicuti patet ex Plinio *l. 7. c. 2.* Arrianô *rer. Indic. c. 174.* Sigism. ab Herberſtein *p. 104.* Aug. Busbequio *in epiſt. 3. de Legat. Turc.* ac itinerariis multis. Aetius *Tetrabibl. & ſerm. 4. c. 16.* fœtus corruptionem non obſcurè ſvadet, quando *uterus fœtæ parvus eſt, aut collum uteri anguſtum, aut intra ſe condyloma habet;* Cùm tamen à nullo hactenus medico fuerint parvi uteri ulla, quantum ſcimus, obſervata indicia aut ſigna. Alii pharmaca φθόρια concedunt, *ſi veſica debilis* ſit, & *ex incumbente utero pleno ejus metuatur ruptura,* cùm iterum ex nullis tecmeriis veſicæ debilitas colligi poſſit. Multò ſecurius negotium expulſionis aggrediuntur nonnulli, quando fœtum debilem eſſe ac moriturum augurantur, quaſi non ſæpè Deus ſoſpitet, quos Medici morti addicunt; & non quotidiè experiamur, vera eſſe illa Averrois verba: *Sanantur interdum ægritudines, quibus nec Medicus, nec natura videbantur ad curam ſufficere.* Noſtro tempore & potiſſimùm apud nos agitatur quæſtio hæc de expellendo fœtu, cùm gravida morbo acuto corripitur. Ventilarunt illam præcipuè Theologi morales, ac non uno modo eam definiverunt. Paſſim recepta eſt ſententia Thomæ Sanchez Cordubenſis Theologi è Soc. Jeſ. *l. 9. de S. matrimon. Sacram. diſput. 20.* ubi contendit, *licere prægnanti Medicinis uti, & Medico eas applicare etiam cum abortus periculo, quoties mater periclitatur, & eæ ad ſalutem neceſſariæ ſunt, modò non directè ad fœtus occiſionem tendant, in unico* autem caſu *lethaliter peccare contra charitatem & prægnantem medicamenta aſſumentem, & medicum appli-*

plicantem, ubi ſpes probabiliſſima à peritis Medicis concipitur, fore, ut matre ab iis medicamentis abſtinente cum vitæ tamen propriæ periculo fœtus in lucem prodeat, ut *baptizari poſſit; ea autem aſſumente pereat fœtus baptiſmate minimè recepto, quod ordo charitatis adſtringat unumquemque & præferendam vitam ſpiritualem proximi propriæ corporeæ.* Placuit illa deciſio etiam Paulo Zacchiæ *in quæſt. Med. legal. lib. 6. tit. 1. quæſt. 7. N. 16. p. m. 503.* Argumenta, quibus utitur ad confirmandam ſententiam ſuam Sanchez, ſunt communia, *quod actiones humanæ bonitatem & malitiam habeant ex eo, quod per ſe eſt in operantis intentione, non autem ex effectu per accidens ſubſecuto; quod per accidens ac præter intentionem occidere nulla ſit culpa*, ut, quando in bello juſto comburitur civitas tormentis aut igne admoto, in quâ multi ſunt innocentes, ut infantes *&c. quia invadente fera mater fugere poteſt, etiam cum abortûs periculo &c.* Hanc ſententiam arbitrantur aliqui eſſe ſecuriorem, cùm fœtus nondum eſt animatus, & verbo medico ἔκρυσις ſequitur, præprimis cùm juxta illud (quod tamen ex Chriſtianis vix admiſerit quiſpiam) vulgatum: *Non eſt homicida, qui abortum procurat, antequam anima corpori ſit infuſa.* Conf. Franc. Torreblanca in *Epitome delictorum lib. 2. c. 43. p. 311.* ſed nihilominus meritò dixeris, illam ſententiam eſſe ſecuriſſimam omnium, quæ negat ullo modo, aut ad ullum finem, etiam ad ſervandam matrem, licere fœtum expellere, quam ex medicis defendunt Mercurialis *lib. 2. de mulier. morb. c. 2.* Silvaticus *in controv. Medic. Controv. 82.* Codronch. *l. 1. c. 22.* Rodericus à Caſtro, Johan. Henricus Meibomius & alii. Fortaſſis autem etiam impoſterum alii noſtri ordinis eandem nobiſcum ſequentur opinionem, ubi rem paulò accuratius perpenderint & ex medicis principiis dijudicare cœperint. Nobis quæſtio illa, *an in febri acutâ gravidæ medicamentis liceat fœtum pellere, ut mater in vitâ conſervetur*, alias quæſtiones conſideratu digniſſimas vel præſupponere, vel involvere videtur. Inter quas (1) eſt, an *dentur reverà medicamenta, quæ infallibiliter fœtum abigere poſſint?* Nam ſi talia Medico fortaſſis ad manum non ſunt, temerè ad ejusmodi finem alia remedia gravidis obtrudi prudentia medica dictaverit. (2) Si autem aliqua ἀμβλωτικὰ, quamvis non in rigore ita dicta reperiantur medicamenta, ſecunda exurgit quæſtio, *cujusnam generis illa ſint, & quomodo operentur?* Nam ſi fortaſſis nimiùm calida fuerint, aut operationis nimis vehementis, ſine dubio religioni ſibi duxerit Medicus æſtuantibus illa infundere viſceribus, & ignem addere igni, ac vires dejectas magis magisque ſupprimere. (3) Quæritur, *quanto temporis ſpatio abortum procurare queant?* ſi enim aliquot dies uſui horum medicamentorum impendendi

di fuerint, Medicus conſcientiæ ſuæ rationem habens, meritò angetur & trepidabit, quòd per tempus notabile præcidatur ſibi occaſio exhibendi remedia febri acutæ oppoſita, dùm pellentium uſui ſibi inhærendum cenſet. Quarta verò quæſtio eſt, an *abortus fortaſſis inſequens occaſio poſſit eſſe, aut cauſa ullo modo, ut febris acuta & citius & tutiùs & jucundius poſtea tollatur*, ſin illud ſecus habet, imprudentia & impietas ſumma eſt, abortum procreare, ex quo nulla ad ægrum redundat utilitas, imò evidens fortè damnum. De his itaque quæſtionibus tria nobis addere verba ex indulgentiâ lectoris integrum eſto. Quantum itaque ad primam quæſtionem attinet, ea apud pleroſque eſt extra controverſiam, imò fortaſſis de illâ dubitare velle, hodiè cenſeretur fere piaculum. Nam & civiles & Eccleſiaſticæ leges illam tanquam certam præſupponunt, ac graviſſimas exhibentibus & ſumentibus ejusmodi pharmaca pœnas irrogant. Nota ſunt Ulpiani illa verba: *Mulierem, ſi viſceribus ſuis vim intuliſſe conſtiterit, quo partum abigeret, à Præſide Provinciæ in exilium exigendam.* Paulus adhuc graviori ſubjicit pœnæ, & *ſummo ſupplicio affici debere* ſanxit, *ſi mulier, aut homo eô perierit.* Auguſti verò Imperatores, Valentianus, Valens & Gratianus *piaculum infantis necandi aggreſſos ſupplicio capitali puniendos cenſuerunt.* Nec minùs canones Eccleſiaſtici ſeverè hoc facinus prohibent, & iisdem pœnis Eccleſiaſticis afficiuntur, quibus olim homicidæ afficiebantur. Synodus Conſtantinopolit. ſexta *can. 93.* expreſsè decernit, *tàm eas, quæ propinant, quam quæ aſſumunt abortiva, homicidarum pœnis ſubjiciendas.* Sixtus V. *in bullâ, quam anno 1588 promulgavit*, decernit, ejusmodi homines puniendos ut homicidas, *qui deliberatum homicidium reipsâ perpetrarunt.* Nec minùs alii ex S. Patribus hâc de re in eundem ſenſum loquuntur. Nota ſunt illa S. Auguſtini: *Nulla mulier potationes ad abortum accipiat, nec conceptos aut natos occidat &c.* Admodum ſignificanter Tertullianus *lib. adverſ. gentes* ſcribit: *Etiam conceptum utero, dum adhuc ſangvis in hominem delibatur, diſſolvere non licet: homicidii feſtinatio eſt, prohibere naſci, nec refert natam quis eripiat animam, an naſcentem diſturbet.* Ex Philoſophis quoque Ariſtoteles in eâdem fuiſſe ſententiâ videtur, quod medicamenta inveniantur, abortum pro lubitu cientia, id quod colligitur ex illaudabili ejus conſilio *l. 7. Politic.* ubi ſvadet, ut, *ſi conjugibus plures liberi, quam legibus definitum eſt, naſcantur, priusquam vita & ſenſus inferatur, abortus fœtui inferatur.* Poëtæ etiam eâ de re ut ſatis certâ loquuntur. Apud Juvenalem *Satyr. 6.* fœminæ divites & luxuriæ deditæ reprehenduntur:

Quod

Quod jacet aurato vix ulla puerpera lecto,
Tantum artes hujus, tantum medicamina prosunt,
Quæ steriles facit, atque homines in ventre necandos
Conducit.

Denique ipse Medicorum Parens, Hippocrates, in jure jurando vult Medicum quemque in hæc verba jurare: *Nec mulieri pessum ad fœtus corruptionem subjiciam*, h. e. si credimus Scribonio Largo *epist. ad Jul. Callistum*, medicamentum, *quo conceptum excutitur*. At verò, ne quicquam dissimulemus, hic locus quidem frustra adducitur. Nam omninò hîc Hippocrati sermo est de suppositorio, quod intra sinum pudoris recipitur, quod ab aliis ἐγκολπισμὸς vocatur. Nonnulli etiam πρϭματίσκον vocant; ab Aureliano *lib. 4. chronic. c. 7.* βαλανὲς nuncupatur. Et vix dubium est, quin pessus Hippocratis sit *hebes ille uncus* Tertulliani *in lib. de anim. c. 25.* quo *totum pecus* (veteres, quicquid non erat homo, pecus vocabant) *attrahitur violento puerperio*; aut inter tela Ovidii *l. 2. amor. Eleg. 14.* numerari queat. Huc sanè respexisse Poëta credi potest, dum ita tales fœminas alloquitur:

Vestra quid effoditis subjectis viscera telis?

Reliquorum à nobis adductorum testimoniorum auctoritati nihil quicquam detrahetur, si dixerimus, verum quidem esse, quòd interdùm usum medicamentorum fœtus immaturi abigendi gratiâ exhibitorum sequatur abortus, ac tàm exhibentes, quàm accipientes ejusmodi remedia ex meritò severissimis coërceantur pœnis & civilibus & ecclesiasticis, ac nihilominus intrepidè affirmaverimus cum Mich. Boudewin *ventilabr. Medico-theolog. p. I. quæst. 26. non posse assignari in universâ medicinâ medicamentum tale, ad quod necessariò & infallibiliter sequatur abortus*. Cujus asserti veritas evidentius elucescit, si medicamenta, quæ pro ciendo abortu dari consveverunt, breviter percurrerimus. In hunc censum referuntur ex universalibus primo *purgantia drastica*, (2) *Vomitoria*, & ex subsidiis chirurgicis (3) *V. S.* in pede administrata. Ex stimulantibus ac pellentibus huc inter salina pertinet borrax Veneta, quæ salis uterini nomen adepta est, ♀ea autem crocus, myrrha, succinum, ejusque oleum, ut & oleum destill. junip. sabinæ *&c.* nec non specificum Helmontianum hepar angvillæ c. felle exsiccatum *&c.* Quòd purgantia etiam vehementissima gravidis propinata fœtum non excutiant, etiamsi sæpissimè reiterentur, omnis dies docet. Ante aliquot annos gravida coqua, ex errore diagnoseos, à chirurgo credebatur hydropica. Incredibile dictu est, quot non fuerint exhibita vehementissima purgantia, nec tamen ul-

lus inde secutus abortus, sed justo tempore, proles mascula, valdè debilis, in lucem hanc prodiit. Hujus commatis historias plures recensere, neque enim rarò ejusmodi errata contingunt, jam non vacat. In Ephemeridibus Germanorum ex Martiano annotavimus, quòd ab emeticis non sit metuendus gravidis abortus, sicut multoties fuimus experti. Et quis ignorat, quantis vomitibus gravidæ tribus aut quatuor mensibus prioribus (citra tamen abortum) ad stuporem usque adstantium fatigentur. Non tantùm ex Thom. Bartholini *observ. in Ephem. Germ. Decur. I. ann. I. observ. 52.* sed & propriâ experientia novimus, ope ☿ii salivationem, quæ & cum vomitibus & sedibus non rarò sub initium conjuncta est, in gravidis, citra fœtus damnum fuisse excitatam. Venæ sectionem quod attinet, non diffitemur inter Hippocrat. *aphorism. sect. 5.* legi & *seqq. qui in ordine est 31. Mulier uterum ferens abortit sectâ venâ, eoque magis, si fœtus sit grandior*; at verò illum in Europâ non confirmat experientia. In Galliâ Riverius septies, nisi fallimur, phlebotomiam celebravit in gravidâ, quæ tamen nequaquam abortiit. Labores concatenati non permittunt, ut adductis Auctorum testimoniis demonstremus, quod in Belgio, Germaniâ, Italiâ, Hispaniâ, jam non rarò, ad præcavendum abortum, ex svasu Celeberrimorum Medicorum secetur vena, tantùm abest, ut hodie in illis locis credatur per V. S. abortum posse procurari. Salaces mulieres ac impudicas puellas tumente utero nequicquam ad saphænæ sectionem confugere, etiam tonsoribus nostris constat. Forestus quoque *l. 29. obs. 24.* refert: *Fœminæ cuidam octavo gravitatis mense varices propè talum ultro fuisse exesos, & plus quam tres sangvinis libras emisisse*, & nihilominus tamen feliciter peperisse. Mulier quoque illa apud Zacutum Lusitanum *l. 2. prax. admir. obs. 114.* præter assumpta valida purgantia, exactissimam inediam, viribus invalidis ad saphænæ phlebotomiam decies & ter celebratam, ac hirudines in sede ter applicatas se convertit, sed nunquam voti sui compos evadere potuit, imò geminos nono mense obesos edidit in lucem. Imò, quod fidem penè omnem excedit, narrat Stalpartius *Cent. I. p. m. 275. seqq.* mulieri uno eodemque fœtu gravidæ quadragies ac novies venam fuisse scissam, eamque sub noni mensis finem vivis interesse desiisse, nullâ oris uteri interni apertione factâ. Nec majus præsidium prostitutæ pudicitiæ fœminæ in pellentibus inveniunt. Narratur *in Ephemerid. Dec. II. ann. 3. obs. 106.* mulierem quandam per integras tres septimanas, singulis diebus, mane centum guttas ꝏ destillati juniperi adhibuisse, & tamen postea filiam fuisse enixam. Novimus aliquas oleum sabinæ in largâ quantitate hausisse, ac citra ullam noxam deinceps peperisse; & profectò, si quis paulò curiosius in-

qui-

quirat, creberrima experientiâ convincetur, ac confessione meretricularum, quàm frustraneo conatu pellentibus famæ suæ, cujus dispendium ex læsa pudicitiâ jure metuebant, consulere voluerint. Subit adhuc memoria eorum, quæ alicubi tentavit pharmacevtices studiosus, cùm ei copiam corporis sui fecisset honesti civis filia, eaque postea uterum gerere cœpisset; si brevibus rem, multis ambagibus perplexam, eloqui licet, omnia egerat, quò fœtus immaturus è domicilio uteri excuteretur, sed infelici hoc eventu, ut malè sibi conscius statione suâ semetipsum citius moveret, quam fœtum, qui justo demùm tempore ergastulum uteri materni perrupit. De difficultate hâc abortum provocandi fusius disserit Vir Clariss. Dn. D. J. P. Albrecht *in Ephem. Dec. II. ann. 8. observ. 165. p. 384. & seqq.* cujus integra observatio legi meretur. Porrò facile etiam declarari poterit quæstio secunda, cujusnam scilicet *sint generis* remedia illa, quæ interdum, quanquàm fortassis paulò rarius, propter effectum verè ἀγώγημα dixeris. Purgantia drastica, cujus sint indolis, cuivis notum est. Habent autem hoc cum reliquis pellentibus commune, quòd magnum orgasmum ac ebullitionem in humoribus concitent, & resolvendo pariter, ac fundendo agant, quicquid agunt, ut videas, quàm inconsultum sit, æstuantibus præ febrili ardore visceribus ad usum horum remediorum descendere. Imò, si rem rectè perpendas, nec mitiora quidem nervina ac balsamica ex plantis nervinis, cephalicis & uterinis in morbis acutis conveniunt. In febribus acutis cum majori sangvinis calore & fortiore ejusdem transpulsione ordinariè ferè conjuncta est partium musculosarum & membranosarum tensio, undè fit, ut vultus etiam in obesioribus & vivacioribus ferè sint contracti & macilenti, palleant, aut inæquali rubore tingantur. Et nisi fallimur, etiam ille exquisitior sensus, qui in febricitantibus animadvertitur, non aliunde nisi à majori partium stricturâ & tensione ac arctatis pro copiosiori secretione poris dependet. Jam verò nervina etiam mitiora insigniter æstum augent & stricturam partium porosarum intendunt, quod nisi facerent, non capi posset, quomodo partes membranosas uteri, & glandosas papillares ad effundendum sangvinem stimulare valerent. Ac propterea etiam hoc respectu malè ejusmodi remedia febricitantibus gravidis applicantur. Tandem, quicquid etiam hæc remedia agant, ac quomodocunque operentur, tardè satis & vix intra septimanarum aliquot, imò & mensium tempus speratum edunt effectum. Toto hoc experimur die in mensium suppressione, in quâ, etsi mulierculæ & barbitonsores, rudisque empiricorum cohors, sæpè pellentibus miseras per septimanas & menses afflictim fatigent,

voto tamen ſuo non damnantur, nec guttam ſangvinis, validis hisce remediis ex utero elicere queunt. Enim verò notum eſt, quam brevi periodo febres acutæ finiantur, quamque hîc præceps ſit occaſio, quam prudentis eſt non è manibus dimittere, eoque minus Medicus ad remedia à præſenti morbo alieniſſima, vix per aliquot ſeptimanas effectum aliquem editura deſcendet, nam curas tam longas ſpes vitæ brevis periclitantis gravidæ inchoare vetat. Tandem abortus nec occaſio, nec cauſa eſt ullo modo, ut deinceps febris, eo fortè ſecuto, rectius per medicamenta tractari poſſit, ut patet conſideranti aliquas notabiliores abortus circumſtantias. Non jam dicetur aliquid de doloribus, quos irritatus uterus & fibris transverſis agentibus in ſe contractus excitat immenſos, quibus tamen nihilominus vires gravidæ febri aliquot dierum jam antea fractæ magis & magis dejiciuntur; ſed tangemus tantùm (1) violentam placentæ ab utero ſeparationem, quâ uterus valdè excoriatur, & ingens, ut ita loqui liceat, ulcus internum excitatur, cujus deterſioni & mundificationi deinceps invigilandum eſt, ne graviſſima ægræ mala accerſantur. (2) Vehementiſſimum illum ſangvinis fluxum, qui abortum ferè ſemper comitatur, ob placentam ab utero quaſi dilaceratam, aut ad minimum ægerrimè ab eo ſeparatam, quâ vires ſummoperè proſternuntur, quo reſpectu partus legitimus abortu ſemper tolerabilior eſt; nam illo appropinquante placenta facillimè ab utero ſeparatur, ſicut Harveus alicubi, niſi fallimur, obſervavit. (3) Lipothymias, ad quas abortientes præ parientibus valdè ſunt pronæ, ſicco pede præterire non poſſumus, quæ, quantum periculi in acutis portendant, nemo in praxi exercitatus ignorare poteſt. Hæc itaque quoniam cum abortu connexa ſunt, mente captus ſit, neceſſe eſt, qui credit, excluſionem hanc doloroſiſſimam fœtus præbere poſſe occaſionem rectius occurrendi debitis remediis febri acutæ. Imò neceſſitas imponitur medico poſt abortum, ut debitum ac ſufficientem lochiorum fluxum per medicamenta apta, quantum in ſe eſt, conſervet, ne vel ſangvinis grumi, vel aliud quid præternaturale poſt partum in cavitate uteri remaneat, & ſæva inducantur ſymptomata, ac præcipuè, ut ulcus uteri liberiori lochiorum fluxu detergatur & mundificetur. Quomodocunque res conſideretur, undique eluceſcit, quòd per medicamenta abortum procurantia, mater non tàm ſervetur, quam in manifeſtum vitæ periculum præcipitetur. Res vulgò innotuit ac Poëtis. Ita enim Ovidius *l. 2. amor. Eleg. 14.*

Dùm labefactat onus gravidi temeraria ventris
In dubio Vitæ laſſa Coronna jacet.

&

& iterum:

Sæpè suos utero, quæ necat, ipsa perit.
Ipsa perit ferturque rogo resoluta capillos;
Et meruit, clamant, qui modo cunque vident.

Hâc viâ periit Tesinii uxor apud Hippocr. *l. 5. & 7. epidem. cùm ultro pharmacum corruptorium hausisset.* Et rectè judicat Svetonius *in Domitiano c.22.* quòd Domitianus fuerit causa mortis filiæ fratris, dum coëgit eam, *ut conceptum abigeret.* Sit tamen, qui ex voto sibi successisse abortus provocationem fœtuque exturbato matrem à morbo vindicatam glorietur, id rectum *ex errore erit judicandum*, inquit *Roder. à Castro de morb. mul. l.3. c.21. in schol. quòd imitari non licet, nec prudentiæ Medici tribuendum est, sed mulierum robori, quod erratum medicantis valuit sufferre*, ut pulcherrimè Heinr. Meibomius. Tandem & hoc considerandum est, quòd non omnes gravidæ morbo acuto correptæ pereant. Notus nobis est Hippocrat. *aphor. 30. sect. 5. Mulierem uterum gerentem ab aliquo morbo acuto corripi, lethale est;* sed & hoc effatum non semper, sed utplurimum tantùm existit verum, & pro robore *naturæ in gravidis variat etiam periculum à morbis acutis vel ægræ, vel fœtui metuendum*, ut rectè ad hunc aphorismum notat Wedelius. Nam quædam gravidæ etiam acutas malignas febres feliciter superant, ut vidua D. Lachmund, quæ post hujus obitum *gravida superstes febre malignâ atrociter infestata, ac nihilominus à truculentissimo morbo feliciter liberata, post aliquot septimanas, sine multis difficultatibus peperit filiam optime constitutam*, ut narratur *in Ephemer. nostr. Dec. II ann. 8. p. 386.* Si autem non omnes pereunt necessario, cur abortum per se periculosum, pro salvandâ matre, concitare vellemus? Et ne quis lætetur, cùm prægnantem in morbo acuto abortire videt, scire eum cupimus, eum abortum nihil læti ominari, sed judicem esse summæ debilitatis ac instantis mortis. Et propterea fortassis non malè Schelhammerus *in Ephemer. l. c. p. 395.* statuit, *in acutis, non vi morbi, multò minus medicamenti cujusdam drastici mulieres abortire sed fracto naturæ robore, & quòd illata vi, omnes corporis partes ac viscera fibris suis laxentur, ipse etiam embryo debilitetur, ut sustinere se non possit, sed concidat languens & in utero collabatur &c.* Concludimus ergò cum Sylvatico *in controvers. p. 362. Undiquaque detestandum esse flagitium hujusmodi, abortusque procurandi sententiam execrandam esse, utpote quæ liberos prius vitâ privare contendit, quàm illi propriam lucem à natura accipere potuerunt &c.* His aliisque rationibus motus Collega noster D. Helwich hactenus nunquam ullo remediorum genere fœtus ex-

clusionem in acuto gravidarum morbo moliri voluit, & cum eô re perpensa censemus, rectè quemvis medicum facturum, si omissis abigendi fœtus curis prudenter & cordatè methodo febribus acutis convenienti ejusmodi gravidas tractaverit.

Nihil jam amplius restat, quàm ut pro more nostro catalogum in Civitate Vratislaviensi per singulos anni 1701 menses defunctorum breviter subnectamus. Nimirum sarcinam corporis mortalis deposuerunt

In Januario	-	-	86
Februario	-	-	100.
Martio	-	-	76.
Aprili	-	-	86.
Majo	-	-	81.
Junio	-	-	70.
Julio	-	-	63.
Augusto	-	-	114.
Septembri	-	-	120.
Octobri.	-	-	115.
Novembri	-	-	103.
Decembri usque ad 24. D.	-	-	82.
			Summa 1096.

INDEX.

A.

Abdominis intumescentia post partum 253. sq.
Abortus 310
Achores 196
Aër in Silesia qualis 140
Aeris constitutio in Jan. Febr. Mart. A 1699 1
April. Maj. Jun. 30
Jul. Aug. Sept. 52
Oct. Nov. Dec. 102
An. 1700. Jan. Febr. Mart. 161
April. Maj. Jun. 181
Jul. Aug. Sept. 198
Oct. Nov. Dec. 222
An. 701. Jan. Febr. Mart. 241
April. Maj. Jun. 259
Jul. Aug. Sept. 273
Oct. Nov. Dec. 294
Aeris in corpora potentia 30
Adusti in Silesia usus frequens 147
Affectus spasmodici 169
Alexipharmaca quando adhibenda 11
Alvi fluxus 162
Anasarca 306
Anevrisma 186
Anevrisma internum 273
Angina vera 46. *notha* 47. sq.
Ani prolapsus 115
Arthritis 3
Artuum & infimi ventris dolores 290
Asthma 18
Asthma hypochondriacum 26
Asthma stomachale 228
Arteriarum inspectio 107
Atrophia 21
Auditio depravata 45
Autumnale tempus morbis feracissimum

B.

Bezoardicorum usus in febribus 10. 11
Brachiorum dolores 271
Bubones 43
Bubones subaxillares 108

C.

Calculus vesicæ 149
Caniculares dies an permittant medicamenta 293
Canicularium dierum ad medicamenta collatio 293
Cardialgia 42
Catarrhi 52
suffocativi 304
Catarrhalis febris 130
Causus s. Synochus putrida 162
Cerevisia Silesiorum 144. 145
China Chinæ usus in febribus 35
Cholera 270. 304
Cinnabaris nativæ usus 12
Clysterium in dysenteria usus 95

Colica 170
biliosa 174
convulsiva 175
nephritica 258
Contagii natura 242
Cordis palpitatio 128
Coryza 44

D.

Dentitio 36
Diabetes 218
Diæta febricitantium 14
Diaphoreticorum usus 69
Diarrhœa 63.70
Diarrhœa post dysenteriam 288
Dorsi dolor in puerperis 261
Dysenteriæ caussæ 78
cura 93
historia 72.73

E.

Empyema pectoris 291
Ephialtes 292
Epidermidis separatio 288
Epilepsia 40.301
infantum 37
Epiphora 271
Epulis, s. tuberculus carneus in gingivis 59
Erysipelas 181
Exanthemata varia 17

F.

Febris anhelosa 229
Febris assodis 63
biliosa 60
catarrhalis 130
Causus dicta 62
continua 70
elodis 63
epidemica 223
erratica 300
hectica 110
intermittens 32
lipyna 60
maligna 252
petechialis 3.112
curatio 9
signa prognostica 7
quartana 102.224.300
Scorbutica 202
Semitertiana 259
Syncopalis 63
Tritophia 260
Febris Gallorum purpurata 5
Febris quomodo excitetur 81
Febris in dysenteria 90
Fluor uterinus 187.188
Fluxus hæmorrhoidalis 192

G.

Gangræna 177
Gonorrhæa violenta 294
Gravidæ suppressionem urinæ patiuntur 225
item spasmum & tenesmum 226
Gravidarum pericula ab adstantium fœmellarum consiliis præposteris 310
Gummata Gallica 231

Ha-

H.

Hæmoptysis 23
Hæmorrhagia 6.31.32
Penis 63
Hæmorrhoidalis fluxus 192
Hæmorrhoides oris 274
variarum corporis partium 277
vesicæ 281
Hectica 212
diaphragmatis 214
hepatica 214
intestinalis 217
mesaraica 217
nephritica 216
omentalis 216
pancreatica 216
pulmonaris 213
splenetica 215
stomachalis 127
Hemicrania mulierum 14.55
Hepatis humores 127
Hepatitis 51
Hernia umbilicalis 256
Hydrops ascites 110.132
Hypochondriacum malum 25
Hypochondrii dextri dolor 272
Hystericus affectus 267

I.

Icterus 15
niger 204
Iliaca passio 301
Inflammatorii affectus 49
Inflammatio intestinorum in dysenteria 89.99
Inflatio ventriculi 228
Intestinorum conditio in dysentericis 82
Intestini recti prolapsus in puella notabilis 115
Intumescentia abdominis post partum 253
Ipacuanha famosum antidysentericum 100
Ischiatici dolores 308

L.

Lactis usus in cura hecticæ 112
Landeccensium thermarum usus 65
Lienis tumores 126
Lienteria 228
Linguæ paralysis 226.227
Lumbago scorbutica 105
Lumborum dolor 2
Lumbrici 38

M.

Malum hypochondriacum 25
Melancholia 57
Mensium perturbatio 70
Mercurialia medicamenta 39
Mola 113
Molæ exemplum rarius 308
Morbilli infantum 17
Mortuorum Vratislaviæ an. 1699. numerus 149
item an. 1700 236
item an. 1701 318

N.

Nephritis 2.131
Nitri vis in hæmoptysi restinguenda 24
Noduli in partibus musculosis 58

O

Obstetricum ignorantia 208
Odontalgia mulierum 14
in genere 178
Ophthalmia. 15.66.271
Orgasmus sanguinis in dysenteria 97
Orthopnæa 301
Otalgia 260

P.

Palpebrarum sugillatio 187
Pandiculatio crebra in febribus 57
Paralysis linguæ 226
Parotides 43
Parturientium dolores spurii 225
Parulis s. inflammatio gingivæ 59
Passiones nephriticæ 131
Pectoris empyema 291
Petechialis febris 3
ejus prognostica signa 7.sq.
curatio 9
Pleuritis 50
notha 1
Plica Polonica 198
Podagra 134
retropulsa 258
Porrigo 289
Potus in Silesia qualis 144
Prunella 270
Pruritus 29.205
Puerperarum dolor in dorso 261
intumescentia abdominis 253
Purgantia an in scabiosis necessaria 28
in febribus intermittentibus 33
Purpura alba 184
Purpurata Gallorum febris 5

R.

Ranula 269
Raucedo 46
Rosalia 185
Rubeolæ s. Rütteln 18

S.

Sanguinis puri excretio in dysenteria 74.87
item per vias urinarias 281
Sanguinis fluxus periodicus in corpore Jacobi Usserii 279
Scabies 27
Silesiorum aer 140
morbi 140.142
temperamentum 138
venti 140
victus 143
Singultus continuus 221
in febribus 223
Spasmus gravidarum 226
Spitz-Blattern 17

Spa-

Spasmodici affectus 169
Sputatio critica 224
Sternutatio 209
Stillicidia urinæ 301
Symptomata in morbis haud negligenda 12
Synochus putrida s. causus 62

T.

Tabes 301
Temperamentum hominum 139
Tenesmus dysentericorum 92
gravidarum 226
infantum 292
Thermæ 63
Tineæ 196
Transplantativa cura 196
Trichiasis 301
Tumores artuum post scabiem 226
Tumores critici subaxillares 108
Tumores lienis 126
hepatis 127
Tumores peculiares circa os sacrum 285
Tumoris genus peculiare 263
Tussis convulsiva infantum 21

V.

Varices testium 282.283
Variolæ 17.125.168
confluentes 168
Variolarum differentia 17
Venæ sectio in curatione Petechiarum 9
in febribus intermittentibus 33
apud Silesios non adeo frequens 166.190
Venti in Silesia quales 40
Ventriculi inflatio 228
Ventris infimi & artuum dolor 290
Vermes capillares infantum 22
Vertigo 261
Vesicæ calculus 149
Vesicatoria 44.67
Victus Silesiorum qualis? 143
Vini abusus hydropem generat 120
Vini Hungarici proprietas 3
Vlcera callosa & sinuosa 229
Vomitus 49
nigri 203
Vomitus cruentus in dysenteria 91
Vrinæ copiosæ tenues 221
chylosæ 229
suppressio in gravidis 225
stillicidia 301
Vrinæ difficultas 57
Vterinus furor. 187